



УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЕК ЗА РУСИНИСТИКУ



**ТЕРМИНОЛОГИЈА У ВЈАЗИ ЗОЗ ВИХОВОМ ДОМАШЊИХ
ЖИВОТИЊОХ У РУСКИМ ЈАЗИКУ У ВОЈВОДИНИ
(КОГНИТИВНОЛИНГВИСТИЧНИ АСПЕКТ)**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ментор: Проф. др Људмила Поповић

Кандидат: мср Александар Мудри

Нови Сад, 2022. године

КЉУЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈСКА ИНФОРМАЦИЈА¹

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Александар Мудри
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	Др Људмила Поповић, редовни професор Филолошки факултет Универзитет у Београду
Наслов рада:	Терминологија у вязи зоз виховом домашніх животињох у руским язик у Войводини (когнитивнолингвистични аспект)
Језик публикације (писмо):	русински (ћирилица)
Физички опис рада:	Унети број: Страница <u>525</u> Поглавља <u>8</u> Референци <u>293</u> Табела <u>15</u> Слика <u>0</u> Графикона <u>0</u> Прилога <u>3</u>
Научна област:	Филологија
Ужа научна област (научна дисциплина):	Русински језик
Кључне речи / предметна одредница:	когнитивна лингвистика, домашні животині, Руснаци, руски јазик (когнитивна лингвистика, домаће животиње, Русини, русински језик)
Резиме на језику рада:	<p>Тема теј дисертацијі терминологија у вязи зоз виховом домашніх животињох хтора будзе представена зоз когнитивнолингвистичним вигледовањом. Поняца у вязи зоз виховом домашніх животињох представяю богату инспирацију у формованю слики швета понеже су егзистенцијално повязани.</p> <p>Корпус ше состої зоз назвох домашніх животињох або у назвох вязи зоз їх хованьом, фразеологийних єдинкох, одвитох достатих зоз асоцијативним експериментом, интервюох.</p> <p>Корпус ше состої зоз 196 назвох и 159 фразеологийних єдинкох у вязи зоз хованьом домашніх животињох. Фраземи и лексеми класификовани з оглядом на резултати концептулней анализи з хтору одредзени концептуални поля.</p> <p>У асоцијативним експерименту участвовало 100 особи. Асоцијативни тест мал 44 стимулуси зоз чим позберане коло 4400 реакцијі хтори тиж так представяю материял хтори анализовани у рамикох категоризацијі, односно одредзованя прототипичного члена категорийох и анализи асоцијативней граматики.</p>

¹ Аутор докторске дисертације потписао је и приложио следеће Обрасце:

5б – Изјава о ауторству;

5в – Изјава о истовестности штампане и електронске верзије и о личним подацима;

5г – Изјава о коришћењу.

Ове Изјаве се чувају на факултету у штампаном и електронском облику и не кориче се са тезом.

	<p>У работи ше операме на становиска когнитивней лингвистики прецо робота ма антропоцентрични характер. Циль работи вигледоване фрагментох язичней слики швета Руснацох у вязи зоз концептуализацию и категоризацию домашніх животиных.</p> <p>Вигледоване подзелене до 8 часцох: Уводни надпомнуца; Теорийно-методологийни рамики; Номинацияна слика швета/Концептуална анализа на материялу лексемох у вязи зоз виховом домашніх животиных; Фразеологийна слика швета/Концептуална анализа на материялу фразеологизмох; Асоциативни тест; Категоризация домашніх животиных - синтеза заключеньох; Прилоги; Литература.</p> <p>На основи анализи заключене же у язичней слику швета Руснацох исную два вельки категорії домашніх животиных (статок и живин/дробизг) и една мала (любимци). Прототипични член категорії ДОМАШНІ ЖИВОТИНІ <i>пес</i>. Тота категория надредзена категорийом СТАТОК, ЖИВИНА/ДРОБИЗГ и ЛЮБИМЦИ. Прототипични член категорії СТАТОК то домашня животиня <i>крава</i>. На периферії теї категорії ше находза домашні животині: <i>коза, овца, конь, матарец, швиня</i>. Як найпрепознатлівши типични член категорії ЖИВИНА/ДРОБИЗГ зявює ше домашня животиня <i>кура</i>. Як меней препознатлівши члени хтори твора периферию теї категорії ше зявюю домашні животині <i>гуска, пультка, качка, когут, заяц</i>. Категория ЛЮБИМЦИ ше состої зоз прототипичного члена <i>пса</i> и меней визначного члена, <i>мачки</i>.</p> <p>Заклучене же стереотипни представи о домашніх животиных засновани на їх визначних характеристикох, найчастейше на їх справованю, напр. крава глупа, подлого характеру, не културна, не церпи червену фарбу, вельо є; швиня агресивна, гнівца, подло уплвює на других, галадна; конь глупи, несцерпезлівши, нервозни, пишши итд.</p> <p>Обачлівши пременки у видзеню дзепоедних домашніх животиных, напр. иншаке видзене крави у асоциативним тесту и у фразеологийним материялу цо можебуц спричинете зоз вше меншим числом кравох на валале.</p>
Датум прихватања теме од стране надлежног већа:	26.09.2017.
Датум одбране: (Попуњава одговарајућа служба)	
Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)	
Напомена:	

KEY WORD DOCUMENTATION²

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Aleksandar Mudri
Supervisor (title, first name, last name, position, institution)	Dr. Ljudmila Popović, full-time professor Faculty of Philology University of Belgrade
Thesis title:	TERMINOLOGY RELATED TO THE RAISING OF DOMESTIC ANIMALS IN THE RUTHENIAN LANGUAGE IN VOJVODINA (COGNITIVE-LINGUISTIC ASPECT)
Language of text (script):	Vojvodinian Ruthenian language (cyrillic)
Physical description:	Number of: Pages <u>525</u> Chapters <u>8</u> References <u>293</u> Tables <u>15</u> Illustrations <u>0</u> Graphs <u>0</u> Appendices <u>3</u>
Scientific field:	Philology
Scientific subfield (scientific discipline):	Ruthenian language
Subject, Key words:	Cognitive linguistics, domestic animals, Ruthenians, ruthenian language
Abstract in English language:	<p>The topic of this dissertation is the terminology related to raising of domestic animals, which will be presented through cognitive linguistic research. Understanding this terminology gives a rich inspiration for forming an image of the world as Ruthenians see it since these terms are connected with their understanding of the world around them.</p> <p>The corpus comprises the names of the domestic animals, the terms and phrases related to their upbringing, and the answers received from the associative experiment and interviews.</p> <p>The corpus consists of 196 names and 159 phraseological units related to raising domestic animals. Phraseologisms and lexemes are classified according to the results of the conceptual analysis with which the conceptual fields were determined.</p> <p>100 people participated in the associative experiment. The associative test had 44 stimulus, which collected nearly 4,400 reactions, which also represent the material that was analyzed within categorization, that is, the determination of the prototypical member of the category and the analysis of associative grammar.</p> <p>In this dissertation, the pillars are cognitive linguistics approaches,</p>

² The author of doctoral dissertation has signed the following Statements:

56 – Statement on the authority,

5B – Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and about personal data,

5r – Statement on copyright licenses.

The paper and e-versions of Statements are held at the faculty and are not included into the printed thesis.

	<p>which is why the thesis has an anthropocentric character. The thesis aims to research and analyse the Ruthenian language fragments related to the conceptualisation and categorisation of domestic animals.</p> <p>The research is divided into eight parts: Introduction; Theoretical and methodological framework; Nominal image of the world/Conceptual analysis on the material of lexemes related to the domestic animal growth; Phraseological image of the world/Conceptual analysis on the material of phrases; Associative test; Categorization of domestic animals – synthesis of conclusions; Attachments; References.</p> <p>Based on the analysis of the conclusions made about the linguistic image of the Ruthenian world, it can be said that there are two major categories of domestic animals (cattle and poultry) and one small category (pets). The prototypical member of the category DOMESTIC ANIMALS is a <i>dog</i>. This category contains the following: CATTLE, POULTRY and PETS. The prototypical member of the category CATTLE is a <i>cow</i>. Domestic animals are on the edge of this category: <i>goats, sheep, horses, donkeys, and pigs</i>. The most recognisable typical member of the category POULTRY is <i>chicken</i>. The less recognisable members are <i>goose, turkey, duck, rooster, and bunny</i>. The category PETS consists of the prototypical member <i>dog</i> and a less notable <i>cat</i>.</p> <p>The conclusion is that the stereotypical representation about domestic animals is based on their striking characteristics, most commonly on their behaviour. For example, a cow is stupid, lazy, uncultured, doesn't stand the red colour, and eats a lot; a pig is aggressive, easily agitated, a bad influence on others, hoggish; a horse is stupid, impatient, nervous, proud, etc.</p> <p>Some changes in the perception of domestic animals can be noticed. For example, cows are perceived differently in the associative test and the phraseological material, which can be a consequence of the decrease in the number of cows in villages.</p> <p>Keywords: cognitive linguistics, domestic animals, Ruthenians, Ruthenian language.</p>
Accepted on Scientific Board on:	26.09.2017.
Defended: (Filled by the faculty service)	
Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)	
Note:	

Вияви подзековносци

Насампредз, дзекуем менторки Людмили Попович за отвореносц дзеліц свойо знане зомну, за сцерпезлівосц у работи и потримовку.

Дзекуем почитованим професором Одзеленя за русинистику хтори ми дали шансу розвивац ше на науковим полю. Тиж так, дзекуем и велім професором Филозофского факултету хтори участвовали у моім академским розвою. Дзекуем и другим колегом з тей институції пре хторих наш Факултет инспиративне и плодне роботне окруженє, место наукового розвою.

Дзекуем особом хтори участвовали у інтервьюу и асоциятивним тесту.

Родичом, хтори ме потримовали од самого початку науковей кариєри, дзекуем.

На концу, дзекуем своєй супруги Наташи на потримовки и сцерпезлівосци. Тоту дисертацию пошведуем своєй фамелиї, Наташи, Андрийови и Матейови хтори були мотивация на каждам крочаю тей драги.

1. УВОДНИ НАДПОМНУЦА	1
1.1. ТЕМА.....	1
1.2. КОРПУС	1
1.3. ЦИЛЬ.....	2
1.4. МЕТОДОЛОГІЯ	3
1.5. СТРУКТУРА РОБОТИ.....	4
2. ТЕОРИЙНО-МЕТОДОЛОГІЙНИ РАМИКИ.....	5
2.1. КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА	5
2.1.1. ЛІНГВОКУЛТУРОЛОГІЯ.....	9
2.1.2. ЯЗИЧНА СЛИКА ШВЕТА	10
2.1.3. НАИВНА СЛИКА ШВЕТА І ІНТЕГРАЛНА ЛІНГВІСТИКА.....	12
2.2. КАТЕГОРИЗАЦІЯ І ТЕОРІЯ ПРОТОТИПОХ	15
2.2.2. ОГРАДЗЕННЯ (hedges).....	19
2.2.3. ОСНОВНИ УРОВЕНЬ КАТЕГОРІЙ.....	21
2.3. ПОНЯЦОВА МЕТАФОРА.....	22
2.3.1. ПОЕТСКА, ЛЕКСИЧНА І ПОНЯЦОВА МЕТАФОРА.....	23
2.3.2. СИСТЕМИ ПОНЯЦОВИХ МЕТАФОРХ.....	26
2.3.3. ПРИМАРНІ МЕТАФОРИ	28
2.3.4. МЕТОНИМІЯ.....	29
2.3.5. МЕТАФТОНИМІЯ	32
2.4. СТЕРЕОТИП, ПРОТОТИП, КОНЦЕПТ	34
3. НОМІНАЦІЙНА СЛИКА ШВЕТА - КОНЦЕПТУАЛНА АНАЛІЗА НА МАТЕРІЯЛУ ЛЕКСЕМОХ У ВЯЗИ ЗОЗ ВИХОВОМ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ	37
3.1. АНАЛІЗА.....	37
3.2. ЗАКЛЮЧЕННЯ.....	116
3.3. ПРЕГЛЯД НАПРЯМОХ ЗОЗ СХЕМАМИ ДОМЕНОХ	121
4. ФРАЗЕОЛОГІЙНА СЛИКА ШВЕТА/КОНЦЕПТУАЛНА АНАЛІЗА НА МАТЕРІЯЛУ ФРАЗЕОЛОГІЗМОХ	141
4.1. АНАЛІЗА.....	141
4.2. ЗАКЛЮЧЕННЯ.....	225
4.3. ПРЕГЛЯД КОНЦЕПТУАЛНИХ ПОЛЬОХ ФРАЗЕОЛОГІЗМОХ	251
5. АСОЦІЯТИВНИ ТЕСТ	263
5.1. АСОЦІЯТИВНА МЕТОДА	263

5.2. ПРИМЕНЛІВОСЦ АСОЦІЯТИВНИХ ВИГЛЄДОВАНЬОХ	264
5.3. ПРЕЦЕДЕНТНИ КОД	265
5.4. МЕТОДОЛОГІЯ ВИРОБКУ АСОЦІЯТИВНОГО ТЕСТУ	266
5.4.1. ЧИСЛО СТИМУЛУСОХ	266
5.4.2. АСОЦІЯТИВНЕ ПОЛЬО, ЯДРО, ПЕРИФЕРІЯ	267
5.4.3. ТИП РЕАКЦІЇ.....	268
5.4.4. ЧИСЛО ВИПИТАНІКОХ	269
5.4.5. ВОЗРОСТ ВИПИТАНИХ	270
5.5. АСОЦІЯТИВНИ ТЕСТ ХОВАНЄ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ.....	270
5.5.1. СТИМУЛУСИ У ТЕСТУ	270
5.5.2. ЗАПИСОВАНЄ ОДВИТОХ	271
5.5.3. ПРЕДСТАВЯНЄ ОДВИТОХ У РАМИКОХ АСОЦІЯТИВНОГО ПОЛЯ.....	272
5.6. АНАЛІЗА АСОЦІЯТИВНОГО ТЕСТУ	273
5.7. ЗАКЛЮЧЕННЯ.....	391
5.7.1. ОМИСИЇ.....	391
5.7.2. НАЙВЕЦЕЙ РОЗЛИЧНИ ОДВИТИ.....	391
5.7.3. ЯДРО.....	392
5.7.4. АСОЦІЯТИВНА ГРАМАТИКА	393
6. ЗАКЛЮЧЕНЄ.....	396
6.1. КАТЕГОРИЗАЦІЯ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ У ЯЗИЧНЕЙ СЛИКИ РУСНАЦОХ.....	396
6.1.1. КАТЕГОРИЯ ДОМАШНІ ЖИВОТИНІ	396
6.1.2. ПОРОВНУЮЦИ ПРЕПАТРУНОК ФРЕКВЕНЦІЇ ЧЛЕНОХ КАТЕГОРІЇ ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ (СТАТОК, ЖИВИНА/ДРОБИЗІ, ЛЮБИМЕЦ)	430
6.1.3. ОГРАДЗЕННЯ.....	432
6.1.4. ПРЕГЛЯД СТЕРЕОТИПНИХ ПРЕДСТАВОХ О ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ	434
6.1.5. ЗНАЧНОСЦ И ПРИМЕНКА ДИСЕРТАЦІЇ.....	436
7. ПРИЛОГИ.....	438
7.1. Асоціативна анкета	438
7.2. Асоціативни словнік	440
7.3. Приклад інтерв'ю (теренске виглєдованє).....	460
8. ЛИТЕРАТУРА.....	476

1. УВОДНИ НАДПОМНУЦА

1.1. ТЕМА

Тема тей дисертациї терминология у вязи зоз виховом домашніх животиных хтора будзе представена зоз когнитивнолінгвистичним вигледованьом. Под домашніма животинями подрозумюеме гевти хтори людзе ховаю за свойо потреби, односно гевти хтори человек зоз доместификацию прилагодзел за свойо привредни потреби а за хтори характеристична и привязаносц гу дому и газдовству як и послушносц човекови, доставане привредного хасну и порядне розмножоване и преношене прикметох на потомство (Крајиновић, Чобић, Тинкулов 2000: 34). Поняца у вязи зоз виховом домашніх животиных представляю богату инспирацию у формованю слики швета понеже су егзистенцијално повязани.

1.2. КОРПУС

Корпус ше состої зоз 196 назвох и 159 фразеологийних єдинкох у вязи зоз хованьом домашніх животиных. Фраземи и лексеми класификовани з оглядом на резултати концептуалней анализи з хтору одредзени концептуални поля.

У асоцијативним експерименту участвовало 100 особи. Асоцијативни тест мал 44 стимулуси зоз чим позберане коло 4400 реакциї хтори тиж так представляю материял хтори анализовани у рамикох категоризациї, односно одредзovania прототипичного члена категорийох и анализи асоцијативней граматики.

Материял позберани зоз теренским вигледованьом представял пририхтуюци материял за тото вигледоване але ше указало же є одвитууюци и за когнитивнолінгвистични вигледованя понеже ше у литератури сугерує же язичну слику швета, односно концептосферу треба вигледовац на рижнородним материялу хтори представя резултат людского спатраня швета коло себе. Тот материял ше состої зоз 996 єдинкох. Окрем лексемох ту и фразеологизми, писні и анегдоти³.

³ Часц записаних интервюох будзе представени на концу роботи як прилог.

1.3. ЦИЛЬ

У роботі ще будемо операц на становиска когнитивней лингвистики. Язык одражує когнитивни процеси прецо ше у вигледованьох заснованих на когнитивнолингвистичних теорийох а вец и методологийох, язични материял спатра у контексту осетового, емотивного и когнитивного искусства звонкаязичней дїйсности. Когнитивна лингвистика интердисциплинарна научна парадигма, хтора настала як резултат последица преучованя языка як инструмента здобуваня, чуваня и преношеня информациейох о природи, човекови и дружтву (Поповић 2017: 319).

Циль роботи вигледованє фрагментох язичней слики швета Руснацох у вязи зоз концептуализацию и категоризацию домашніх животиньох. З тим цильом, вигледаме народну таксономию, односно способ на хтори бешеднік руского языка спатра концепти у вязи зоз домашніма животинями и їх хованьом. Зоз анализованьом механїзмох концептуализациї на материялу категоризованя, номинациї, фразеологизмох, и реацийох на стимулуси у асоциативним тесту увидзиме яку менталну представу Руснаци маю не лем о домашніх животиньох але и о себе и шведе.

Задатки того вигледованя мож звесц на шлїдуюци роботи:

1. Описац структуру концепту домашней животинї у язичней слики швета Руснацох.
2. Поровнац енциклопедийне значенє домашніх животиньох зоз їх когнитивним значеньом.
3. Одредзиц напрями метафоризациї и метонимизациї назвох домашніх животиньох та у якей мири заступени домени хтори означую человека.
4. Хтори ше когнитивни механїзми найчастейше хаснує при формованю концепту домашніх животиньох.
5. На основи асоциативного експерименту вилучиц ядро и периферию асоциативних польох домашніх животиньох а зоз тим одредзиц прототипичних членох категорийох.

1.4. МЕТОДОЛОГІЯ

Матеріал хтори будзе анализовани позберани зоз теренским вигледованьом и зоз ексцерпцію жридлох. Теренске вигледованє организоване пре потребу упознаваня зоз народним видзеньом вигледованей теми. Інтервюовани 22⁴ особи у местох Руски Керестур, Коцур, Нове Орахово, Дюрдьов, Бикич Дол и Беркасово. За інформаторох гледани найстарши особи хтори през живот ховали домашні животині. Тиж так важне було же би то були особи хтори розумліво бешеду, хтори цали живот жию у валалє.

Розгварки зоз інформаторами зняти до аудио формату а потим су преписовани до ворд документу. При записованю ше водзело рахунку же би розгварка була вирно записана, односно, текст розгварки транслитеровани, не приспობени сучасному правопису. На основи інтервюу формовани словнік⁵.

Записани текст анализовани и з нього избрани термини хтори означую поняца у вязи зоз виховом домашніх животиньох. Термини записани у форми словніковой статі зоз основними граматичними інформаціями и контекстом, односно виреченьом у хторим одредзени термин похасновани. Часци тексту розгварки и словнік буду представени на концу тей роботи як прилог.

Другу часц корпусу представляю ексцерповани назви домашніх животиньох и предметох, поняцох у вязи зоз їх виховом зоз *Руско-сербского словніка* и *Словніка руского народного языка*. Тиж так, понеже язичну слику швета найяснейше рефлектую фразеологизми, позберани фразеологийни єдинки у хторих ше находза термини вигледованей тематскей обласци. Вони ексцерповани зоз спомнутих словнікох и *Фразеологийного словніка сербскогорватского языка : сербскогорватско–руского* (Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika : srpskohrvatsko-rusinski) (Kašić, Petrović, Ramač 1987), работи Миколи Кочиша „Идиомы и фразеологийни вирази” (Кочиш 1978), *Руского фразеологийного словаря 1* (Колесаров 1975),

⁴ У Руским Керестуре Ирина Козарова (1919), Любомир Варга (1926), Любомир Пап, (1939), Мирон Рамач (1938), Ярослав Надь (1940); Коцуре: Владимир Магоч (1931), Кирил Салонтаї (1935), Микола Уйфалуши (1937), Наталия Буила (1944), Янко Буила (1942); Дюрдьове: Леона Чакан (1930), Михал Буїла (1936), Мелана Кухар (1942), Магдалена Надь (1940), Яким Кухар (1943); Новим Орахово: Амалка Колошняї (1941), Юлиан Колошняї (1938), Дюра Джуња (1947); Бикич Долу: Михал Капушински (1939), Микола Торма (1937), Беркасово: Леона Венчельовски (1933), Олга Лукачова (1950). Шицким им щиро дзекуєм на помоци.

⁵ Записани інтервю представя 187 боки дурканого тексту а словнік формовани зоз інтервюа ма 996 одредніци.

мастер роботох (Златка Чижмар, *Фразеологія руского языка*, Ана-Марія Рац, *Характеризованє чловека у рускей фразеології*) у хторих вигледовани фразеологізми (Ана Марія Рац 2015, Златка Чижмар 2013).

У роботі ше хаснує метода анализи концептуалней метафори (George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By* (1980); Zoltán Kövecses, *Metaphor: A Practical Introduction* (2002; 2010); George Lakoff, Mark Turner, *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor* (1989); George Lakoff, *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind* (1987); Mark Johnson, *The body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason.* (1987)). На тот способ ше видвоюю напрями матефоризації и концептуални поля а зоз тим и члени категорійох. Вецей інформації о анализи поняцовой метафори даме у часци *Теорійно-методологіїни рамки*. Як помоцне средство у анализи ше хаснує асоціативна метода. За потреби одредзованя прототипох єдней категорії, односно найлепшого члена категорії, поробени асоціативни тест (Еленор Рош (Eleanor Rosch), Каролін Мервіс (Carolyn Mervis) у роботох: Rosch 1973; Rosch 1975a; Rosch 1975b; Rosch 1976; Rosch 1978; Rosch, Mervis 1975). У местох Руски Керестур, Коцур, достати інформації од 100 особох о категорійох тей народней таксономії. Детальнейши опис упитніку и способе одвитованя вецей у 3. часци *Асоціативна анкета*.

1.5. СТРУКТУРА РОБОТИ

Вигледованє подзелене до трох часцох. У першей часци представена тема, корпус, ціль, методологія вигледованя.

У другей часци представиме теорійни основи того когнітивнолінгвістичного вигледованя. Буду представени основни когнітивнолінгвістични теорії и термини. Початки когнітивістики як інтердисциплінарней науки з кратким огляднуцом на розлични розвой когнітивней парадигми на заходзе, востоку и у Сербії зоз чим дати інформації и о сучасним стану у рускей лінгвістики. З оглядом на традицію и методології вигледованя за славистични вигледованя характерістчни термини лінгвокултурологія, лінгвокултурологія, язична слика швета, наивна слика швета и інтегрална лінгвістика. Потим представени зауваги когнівистох на класичну теорію категоризації а по тим и розвой теорії прототипох през вигледованя Лудвіга Витгенштайна и Еленор Рош.

У рамкох тей часци у вязи зоз категоризацию, дати информации о оградзениях (hedges) и основному уровню категорий. Потим представени, попри категоризации, еден зоз основних предметох когнитивнолингвистичних вигледованьох, односно поняцово метафори. У рамкох тей часци представени розлични становиска спатраня метафори, односно поетска, лексична и поняцова метафора, системи поняцових метафорох, примарни метафори, метонимия, метафтонимия. На концу тей часци увага пошвещена поняцом стереотип, прототип, концепт хтори барз важни за розумене язичней слики швета.

Треча часц представя напями дйствованя механїзموх роздумованя (метафора, метонимия, метафтонимия, персонификация).

У штвартей часци представени представени фразеологизми и концептуални поля хтори ше преноша зоз нїма.

Пията часц представя резултати асоциативного тесту зоз хторим, як помощним инструментом вигледованя, представени типични члени категорийох и резултати анализи асоциативней граматики.

Шеста часц приноси часц представя синтезу заключеньох виведзена на основи предходних часцох а у седмей представени прилоги.

На концу, у осмей часци наведзена хаснована литература.

2. ТЕОРИЙНО-МЕТОДОЛОГИЙНИ РАМИКИ

2.1. КОГНИТИВНА ЛИНГВИСТИКА

Як одвит на генеративну граматiku, седемедзешатих рокох двацетого века ше як интердисциплинарни напрям лингвистики зявела когнитивна лингвистика⁶. По Попович, коренї перших когнитивнолингвистичних роботох америцких авторох мож обачиц у филозофских и лингвистичних теорийох у дзевятнастим и осемнастим веку та же ше сучасни когнитивнолингвистични вигледованя волаю неогумболтиянством (Поповић 2019: 16). Предмет виучованя тей дисциплини людски розум, односно перцепция, думанє, паметанє, ученє и др. когнитивни феномени (Драгићевић 2010а: 89). Вона руша од идеї же слова денотую концепти як єдинки значеня (Croft, Cruse 2004: 7). До своїх вигледованьох когнитивна лингвистика уклучує

⁶ У зависности од розликох у теорийним приступу и методологiji, у литератури ше зяваю ище и термини *когнитивна семантика* або *когнитивна граматика* (Klikovac 2004: 8).

результати и методи психології, лінгвістики, філософії, штучней інтелигенції, неврології (Драгићевић 2010а: 89). Точнейше, вона хаснує методологийни апарат шицких дисциплінох хтори преучую розвой и справованє чловека цо ю прибіжує антропології (Поповић 2008: 45).

У лінгвістики панує актуална антропоцентрична парадигма. Фокус вигледованьох вецей не язични єдинки але человек, односно человек у язiku або язык у чловеку (Маслова 2007: 6). Тота пременка зоз обекту на субект условела и пременку у методах, цильох вигледованьох. Два ключни приступи, преучованє язика як когнитивни механізем зоз чим ше интересує когнитивна лінгвістика, и виучованє язика як феномен култури, цо предмет интересованя лінгвокултурології (Драгићевић 2010: 7). Драгичевич наводзи же важни характеристики тих напрамох лінгвістики интердисциплінарносц чи експанзионизем, односно хаснованє досцигнуцох, методах, результатах других наукох, у першим шоре психології, културології и социології, функционализем (одкриванє и преучованє функцийох язика), и потреба за толкованьом язичних зявеньох, односно експланаторносц (Драгићевић 2010: 7).

Пременка водзацого, доминантного становиска у лінгвістики приведла и до пременкох у лінгвістичних дисциплінох⁷. Прето ше у лексикології, у хторей по антропоцентризем водзаца парадигма була структурализем, односно преважно значеня конкретних меновнікох и їх место у гисрархії, почина запровадзовац нови приступ хтори подрозумює уключованє других наукох, односно експанзионизем/интердисциплінарносц. Фокус лексики тєраз лексика з абстрактним значеньом як цо емоції, стани, прикмети (Драгићевић 2010: 8).

Значенє и формованє поняца на основи чловекового физичного, осетового, емоційного, интелектуального искуства о шведе хтори го окружує, односно концептуализацию ше спатра як исте, виедначує ше⁸. За когнитивну лінгвістику язык недзелїва часц вкупней психологийней організації (Кликовац 2004: 5). Кликовац, поровнуюци генеративну и когнитивну лінгвістику наводзи же когнитивна лінгвістика видзи граматiku як суцно символичну а морфология, словнік, синтакса не єй опозиция але континуум символичних конструкційох (Кликовац 2004: 5).

Важна характеристика когнитивнолінгвістичних вигледованьох то ошвицованє механізмох категоризації и концептуализації дїйсносци, односно проєктованє дїйсносци през семантику природного язика (Поповић 2008: 9–10). Фокус вигледованьох когнитивней

⁷ Тота пременка, як пише Драгичевич, характеристична и за други лінгвістични дисципліни цо илуструє зоз прикладами роботох Милки Ивич и Предрага Пипера (Драгићевић 2010: 8).

⁸ Вецей о когнитивней лінгвістики у: (Кликовац 2004).

лінгвістики то метафора але ще у рамках тей дисципліни преучую рижни теми зоз веліх лінгвістичних обласцох (Klikovac 2004: 10). Преучованє метафори ма важне место у когнитивней лінгвістики и анализи язичней слики дійсносци прето же зоз поровнованьом конкретного и абстрактного бешеднік витворює нови концепти, односно поровнує уж познати и заменує их у метафоричних контекстох (Поповић 2008: 45).

Институційне и урядове потвердзене дисципліни витворене зоз снованьом *Асоціяції когнитивней лінгвістики* (International Cognitive Linguistics Association (ICLA)) на *Медзинародней конференції когнитивней лінгвістики* (International Cognitive Linguistics Conference) хтора отримана 1989. року у Дуизбургу у Немецкей (Попова Стернин 2007: 10), и снованьом часописа *Когнитивна лінгвістика* (Cognitive Linguistics) и едиції *Когнитивнолінгвістични вигледованя* (Cognitive Linguistics Research) (Klikovac 2004:10).

Як найзначнейши фундаментни роботи когнитивней лінгвістики ще видвоюю шлїдуюци: Lakoff i Johnson 1980; Talmy 1983, 1988; Lakoff 1987; Johnson 1987; Lakoff i Turner 1989; Faucinnier 1985; Langacker 1987, 1990, 1991; Sweetser 1990; Taylor 1989; 1995 (Klikovac 2004:10).

Тиж так, як важна авторка когнитивнолінгвістичного унапряменя ще у литератури наводзи и работа Ани Вежбицкей (1996). Вона визначни теоретичар когнитивизму хтора вигледовала универзалносц зоз применьованьом теорії о природним семантичним метаязику по хторей ще кажде значенє може представиц зоз универзалнима людскима концептами чи примитивами як их навоує Вежбицка и универзалну граматику, односно *lingua mentalis* (Wierzbicka 1972, 1980, 1988, 1992), (Пауновић Родић 2017: 27).

Русийски читателе ще зоз постулатами когнитивней лінгвістики упознали у студії В. Е. Герасимова у часопису *Новое в зарубежной лингвистике* 1988. року (Авагјан 2017: 17). Вельки уплїв на розвой когнитивней лінгвістики попри Ю. Д. Апресяна (Апресян 1995a; 1995b), Н. Д. Арут'юновой (Арутюнова 1988, 1991, 1999, 2004) и В. Н. Телийовой (Телия 1986, 1996) мала Е. С. Кубрякова (Кубрякова 1997, 2004, 2012) хтору тримаю за основоположніцу сучасней русийскей когнитивней лінгвістики (Авагјан 2017: 17)⁹. Стефана Паунович Родич наводзи класифікацію когнитивнолінгвістичних вигледованьох хтору формовали Зинаида Попова и Йосиф Стернін (Пауновић Родић 2017: 25–26 по Попова, Стернин 2010: 16). З оглядом

⁹ Детальнейше у Авагјан (Авагјан 2017: 17).

на методологію и цілі вилгєдованя зяваю ше културологійни, лингвокултурологійни, логицки, семантично-когнитивни, и филозофско-семиотични вилгєдованя¹⁰.

Когнитивнолингвистични вилгєдованя у сербскей лингвистики присутни уж децениями. Як найзначнейши авторе ше у литератури наводза М. Ивич, П. Пипер, М. Радованович, Я. Гркович-Мейджор, Д. Кликовац, С. Ристич, Люд. Попович, Р. Драгичевич итд. Детальни прегляди роботох даваю Предраг Пипер (2007) и Людмила Попович (2016)¹¹.

У рускей лингвистики роботи хтори ше операю на когнитивистични методології нет вельо. То насампредз роботи Канамеа Окана у хторих ше (хаснуюци когнитивнолингвистични методології вилгєдованя, насампредз теорию рамикох (фрейм) интересує зоз дієсловами рушаня у руским язикау (2016а, 2016б, 2017а, 2017б, 2017с, 2017д, 2018а, 2018б, 2018с, 2018д, 2020а, 2020б; Окапо 2020), Здєнка Лазора (2021), и Александра Мудрого *Метафорични значєня з назвох домашнїх животиньох хтори ше одноша на чловека* (2020), *О поняцовой метафори у*

¹⁰ Детальнейше у (Пауновић Родић 2017: 25–26; Попова, Стернин 2010: 16).

¹¹ Ранко Бугарски (Bugarski 1969, 1972, 1984, 1996, 2005), Милорад Радовановић (1977, 1997, 2002, 2005, 2009, 2015, 2015а), Милка Ивич (Ивић 1983, 1995, 2000, 2002, 2005), Предраг Пипер (1984, 1997, 1988, 2003, 2005, 2008, 2009, 2010, 2012, 2013, 2014), Людмила Попович (Поповић 1991, 1992, 2001, 2003, 2004, 2007), Весна Половина (Половина 1996), Весна Ракочевич (Ракочєвић 1996), Твртко Прчич (Prčić 1997, 2016), Стана Ристич (Ристић 1999, 2004, 2009, 2015), Милана Радич-Дугоњић (Радић-Дугоњић 1999), Тијана Ашич (Ašić 2000, 2003, 2004а, 2004б, 2008, 2014, 2015), Слободан Павлович (Павловић 2000, 2013), Душка Кликовац (2000, 2004, 2006, 2007, 2008), Радослава Трнавац (2001а, 2001б, 2001в), Райна Драгичевич (Драгићевић 2001, 2003, 2004б, 2005, 2010а, 2010б, 2011), Михаило Антович (Antović 2003; 2007), Снежана Билбија (Билбија 2003), Владимир Жегарац (Жегарац 2003), Лариса Раздобудко Чович (Роздобудко Човић 2003), Луна Филипович (Филиповић 2003), Катарина Расулич (Rasulić 2004, 2006, 2010), Марія Стефанович (Стефановић 2004, 2006, 2007, 2012), Наташа Станкович-Шошо (Станковић-Шошо 2005), Бранко Тошович (Тошовић 2007), Душанка Мирич (Мирић 2007), Надежда Силашки, Тат'јана Джурович и Биљана Радич-Боянич (Силашки и др., 2009), Радмила Жугич (Жугић 2010), Светлана Чиркович (Ћирковић 2012), Софија Милорадович (Милорадовић 2012, 2014, 2015), Владан Павлович (Павловић 2012), Биљана Радич-Боянич (Radić Bojanić 2013), Лука Меденица (Меденица 2013, 2014, 2015а, б), Диана Проданович Станкич (Prodanović-Stankić 2013), Соня Филипович-Ковачевич (Filipović-Kovačević 2013), Јасмина Гркович-Мейджор (Грковић Мејџор 2013), Марина Јуришич (Јуришић 2014), Марина Николич (Николић 2014), Милена Иванович (Ивановић 2014, 2015), Стефана Паунович Родич (Пауновић Родић 2014, 2016, 2017), Карина К. Авагјан (Авагјан 2014, 2016), Єлена М. Ракич (Rakić 2015), Ксєния Кончаревич (Кончарєвић 2015, 2018), Бояна Комароми К 2016), Иван Т. Милошевич (Milošević 2016), Ивана Башич (Башић 2016), Тијана Весич Павлович (Весић Павловић 2016), Милена Јакич (Јакић 2016), Милина Косанович (Косановић 2016). Список авторох, односно роботох наводзимє понєже можу буц хасновити за будуци когнитивнолингвистични вилгєдованя.

руским языку (2020а). Зоз руским языком интересує ше и Людмила Попович у работи *Интеркултуралност и језичка слика света* (2019).

2.1.1. ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЈА

Лингвокултурологија¹² ше як самостойна лингвистична дисциплина зявює концом 20. века. То синхронийна дисциплина хтора вигледує вязу медзи культуру¹³ и языком. Драгичевич наводзи же вона повязана зоз велїма науками (социолінгвистику, психолінгвистику, лексикологию и др.) але же є блїзко повязана зоз етнолінгвистику¹⁴ хтора дияхронийна дисциплина и вигледує фолклорну слику швета, односно вязу языка и култури през историйну ретроспективу (Драгићевић 2010: 9). Методи хтори ше хасную у лингвокултурології превжати зоз лингвистики, културології, психології и социології. То насампредз анализи змисту, фрейм анализа, наротивна анализа, анализа поняцових метафорох, асоцијативна анкета итд. (Маслова 2007: 34).

Формованє лингвокултурології як лингвистичней школи ше повязує зоз концом двацетого века, односно дзеведзешатима роками двацетого веку (Штрбац 2018: 30). Вона резултат антропоцентричной парадигми у лингвистики. У литератури ше описує як *комплексна наукова дисциплина синтетичного типу хтора преучує взаємну повязаносц и интеракцију култури и языка у його функционованю и репрезентує тот процес як интегралну структуру єдинкох у єдинстве їх язичного и звонкаязичного (културного) змисту* (Кончаревић 2018: 12).

Иснує векше число лингвокултурологийних школах, напрамох и методологийних ориентацийох з хторих по Кончаревич найзначнейши Степанов, В. Телия, В. Воробйов, В. Маслов (Кончаревић 2018: 11).

¹² Термин обдумал русийски науковец В. Г. Костомаров, хтори го першираз похасновал у своєй монографії „Язык и культура“ (Верещагин, Костомаров 1973; 1976; 1983; 1990), а розробел у монографії „Лингвокултурологийна теория словох“ (Верещагин, Костомаров 1980).

¹³ Култура то систем за організоване и унапрямованє людского искуства зоз чим ше даєдни култури на розлични способи упросцюю та зоз тим и викривено представяю вкупни швет дїйсности. Зоз языком человек толкує природу и оформлює культуру як свой власни, людски швет при чим медзи языком и культуру иснує стаємна интеракция (Бугарски 2005: 17).

¹⁴ По В. Н. Телия лингвокултурологија часц етнолінгвистики (1996: 217).

Предмет ей виучованя язык як феномен култури, точнейше способ на хтори ше култура преноши и чува преїг языка, а як задатки ше наводза преучованє и дескрибция взаємних одношеньох языка и култури (Кончаревїћ 2018: 12), як култура участвує у образованю язичних концептох; у хторей ше значеньскей компоненти язичного знака чуваю културални наношенїска; чи бешеднїк и собешеднїк уноша тоти културални наношенїска до своєї комуникації и як то уплївує на комуникаційну стратегию; чи иснує културално-язична компетенция бешеднїка.

Драгићевич¹⁵ детальнейше представя предмет вигледованя лингвокултурології (Драгићевїћ 2010: 10) и наводзи шлїдуюце:

1. безеквивалентна лексика и лексични пражнїни;
2. митологизовани язични єдинки (архетипи¹⁶, митологеми¹⁷, обряди, ритуали, звичаї);
3. пареміологійне пасмо языка (стереотипи народного сознаня);
4. фразеологійни фонд языка;
5. еталони¹⁸, стереотипи, символи;
6. поняцово метафори;
7. стилски розпасмовйованя у языку;
8. язичне справованє;
9. етикеция.

2.1.2. ЯЗИЧНА СЛИКА ШВЕТА

Язична слика швета то комплекс представох єдного народа о дїйсносци (розсудзованя о швецє, людзох, стварох, подїйох) хтори зазначени у язичних єдинкох през язичну

¹⁵ Термини у лингвокултурології – културална сема, културни концепт, културална традиция, културални процес, културални категорії, културална конотация, лингвокултурема, културална универзалия (Драгићевїћ 2010: 10).

¹⁶ Архетип лежи у основи миту. Людзе маю уродзену способносц образованя даєдних общих символох – архетипох хтори ше зяваю у снох, митох, сказкох и легендох. То, по Юнговей терминології колективне несвидоме хторе нашлїдзене од предкох. То психични орган под чию власцу ше человек находзи (Jung 1987).

¹⁷ Митологема то найважнейша ситуація у миту або главна подоба (Роровіс 2010: 440–442).

¹⁸ Еталон то мера прикмети предмета и зявеньох.

класифікацію дійсності, язичне ушорйованє предметох и зявеньох итд. (Попова, Стернин 2007: 51–54). Вона подрозумює інтерпретацию дійсності хтора убудована до языка а заснована є на осетовой рецепції (Штрбац 2018: 27). Язична слика дійсності, по Попович, формована зоз индивидуалних прототипских и колективних стереотипских концептох заснованих на семантичней и енциклопедийней інформації (Поповић 2008: 63–64; Стефановић 2012: 17).

Людмила Попович язичну слику швета видзи як „комплекс заедніцких семантичних характеристикох реального швета хтори ше актуализую у каждой конкретней комуникативней ситуації през вербални коди индивидуалних припаднікох одредзеной култури” (Поповић 2008: 27). По Бартмињским, язична слика швета резултат субективней перцепції, ма антропоцентрични характер але є и интерсубективна прето же постава дружтвено прилапена (Бартмињски 2011: 46).

Язична слика швета може буц непосредна понеже настава як резултат директного обачованя дійсності зоз одвитуюцима осетовима органами и ей розуменя з помоцу абстрактного думаня, и постредна¹⁹ хтора зоз системами знакох материялізує и оформює непосредну слику швета (Штрбац 2018: 27). Непостредна чи когнитивна²⁰ слика швета подрозумює и концептуалне знанє, множество менталних стереотипох хтори детерминую похопйованє и інтерпретацию одредзених зявеньох дійсності (Штрбац 2018: 27). Понеже ше не шицки концепти отілотворюю у языку, когнитивна слика швета ширша як язична слика швета. Вона ей вербални резултат.

Кажди язык ма власни модел концептуализації дійсності прецо бешедніки каждого языка маю власну слику швета. Драгићевич наводзи же треба правиц розлику медзи концептуалну и язичну слику швета понеже їх одношенє барз зложено (Драгићевић 2010: 11). Розлика медзи концептуалну и язичну слику швета у тим же концептуална богатша, состої ше з елементах общечловеческого, национального и индивидуального. Як розлика ше наводзи и предмет вигледованя. При концептуалней слики то вигледованє поняцох а при язичней язични єдинки.

По Драгићевич преучованє националней²¹ слики швета значи преучовац и менталитет и менталносц народа понеже слики швета блїзка менталитету и менталносци (Драгићевић 2010:

¹⁹ То язична и уметніцка слика швета.

²⁰ Понеже настава як резултат когнитивних механїзмох.

²¹ О. А. Корнилов розликує националну слику швета хтора сума прототипох у националним колективним сознанию и националну язичну слику швета скуп лексичних еквивалентнох за тоти прототипи (Драгићевић 2010: 12).

13). Менталитет як наводзи Драгићевич гевто цо нам ше у култури другого народу видзи незвичайним або непознатим прецо припадник єдного народу не може вельо повесц о менталитету народу хторому припада (Драгићевих 2010: 12).

Як розлику медзи лингвокултурологию и когнитивну лингвистику, Людмила Попович наводзи напрям вигледованя хтори при когнитивнолингвистичних вигледованьох идзе од свидомосци гу язичним кодом култури а при лингвокултурологийних вигледованьох од култури гу поєдинечним представом, односно концептом (Попових 2008: 51–52)²².

2.1.3. НАИВНА СЛИКА ШВЕТА И ИНТЕГРАЛНА ЛИНГВИСТИКА

Юрий Апресян до своїх вигледованьох интегралного описованя языка и системскей лексикографії реконструує слику швета, односно ей представу о човекови хтору ше вола и наивна слика человека (Штрбац 2018: 28). Юрий Апресян на основи язичних фактох (лексемох, граматичних формох, средствох твореня, синтаксичних конструкцийох, фразеології, правилох лексично-семантичнеј злучивосци идт. реконструує идею о язичней слики швета о чим писане у зборнику *Языковая картина мира и системная лексикография* (Апресян 2006).

Наивна слика швета ше розликує од науковой а Апресян ю формулує зоз предпоставку же кажди природни язык одражує одредзени способ концептуализациі швета хтори универзални але и национално специфични (Апресян 1995: 352). Розлика медзи наукову и наивну слику швета у тим же шицким представником єдней заєдніци наивна слика швета заєднічка та же ше наукова слика швета меня з оглядом на ступень образования и искусства у одредзеној заєдніци (Драгићевих 2010: 11). Язык у себе фиксиує наивну слику швета прето же ше наукова слика меня швидше як ше язык може пременіц. Прето ше наводзи же язични вираз слики швета ноши преднаукови характер (Драгићевих 2010: 12).

²² „Разлика између когнитивног приступа о лингвокултуролошког приступа појму језичке лсике стварности састоји се у томе да когнитивнолингвистички аспект проучавања обухвата и индивидуалну когнитивну делатност говорног лица, процену удела индивидуалног искусства у колективној категоризацији и структурирању стварности. Следећи такву логику, можемо да одредимо смер истраживања когнитивиста као вектор који иде од свести (колективне свести преломљене кроз призму индивидуалне) према језичким кодовима културе, док лингвокултуролози полазе од културе, чију целовиту слику растављају на појединачне представе, на концепте.” (Попових 2008: 51–52).

Чловек себе видзи як динамичне, активне єство хторе окончує физичну, інтелектуалну и бешедну активносц, реагує на вонкашні и нукашні стимулуси, и характеристични за нього стани обачованє, жаданє, знанє, думанє, емоції итд. (Апресян 1995: 352). З каждым типом активносци, стану або реакції панує одредзена система хтора змесцена у одредзеним органу хтори виполнює одредзену активносц, стан, реакцію (Апресян 1995: 352).

1. физичне обачованє (вид, слух, пах, смак, дотик), хторе змесцене у органах перцепції – очи, уха, нос, язык, скоро а їх семантични примитив „обачовац”;

2. физиологийни стани (глад, смияд, боль итд). Змесцени у розличних часцох цела, а їх семантични примитив „чувствовац”;

3. физиологийни реакції на розлични вонкашні и нукашні уплїви дійство (блядосц, жимносц, червенїдло, цеплота итд.); реагую розлични часци цела а не ма семантични примитив;

4. физичне дійствованє и активносц (робиц, одпочивац ше, исц, стац, лежац, руцац, рисовац, ткац, шекац, резац, ламац итд. Витворюю ше зоз екстремитетами и зоз целом а їх семантични примитив „робиц”;

5. жаданя (сцєц, намагац ше, не церпиц ше, стримовац ше, примушовац итд.; локализовани у целу або души, семантични примитив „сцєц”;

6. думанє, інтелектуални активносци (задумовац, тримац, похопйовац, думац, тримац, раховац, розумиц; похопйовац; интуиция; знац; пригадавац, сумняц; паметац, запаметац, паметац, забувац, здогаднуц ше, здогадавац ше, змесцени у свидомосци (ум, глава), док семантични примитиви єст даскельо „знац”, „тримац” а можу буц и др.;

7. емоції – бац ше, радовац ше, гнївац ше се, любиц ше, ненавидзиц, наздавац ше, буц у розпуки итд.; Апресян емоції дзелї на примарни (страх, розєдзеносц), хтори заєдніцки за чловека и животинї, и култивовани (окультуренные). Емоції ше находза у души, шерцу и першох а їх семантични примитив „чувствовац”;

8. бешєда – сообщиц, обецац, модлїц, гледац, указавац, забраньовац, спозорйовац, совитовац/радзиц, сообцовац, гандровац, хвалїц, вихвальовац ше, поносовац ше итд.; витворює ше зоз языком а семантични примитив „бешєдовац” (Апресян 1995: 352).

Каждая система ма свою нукашню организацию, системи маю гиєрархию, органи тиж так маю гиєрархию. Системи медзисобно дійствую єден на други, дзєля ше на подсистеми але ше и обєдинюю до векших класох и подкласох по принципу дуплирования (Апресян 1995: 356).

Зложеносц системи ше утврдує на основи лингвистичних критерийох (Апресян 1995: 359):

1. числа лексемох и граматичних єдинкох хтори служа системи. Векше число лексемох значи и векшу зложеносц системи. Як єдини винїмок з того правила, Апресян наводзи систему физичне дїйствованє.

2. можлївосци толкованя єдинкох висшей системи зоз єдинками нїзшей.

3. улоги їх поняцох у організації висловох. Улога концептох у організації вияви одредзує зложеносц системи.

У гисрархії хтора витворена по зложеносци найпростейша система обачованє хторе повязує чловека зоз остатком живого швета. Система бешеди найзложенша (Апресян 1995: 359).

На основи других критериюмох, гисрархійна організація присутна и при органах. Розум на верху тей структури понеже ма улогу регулаторох физичного, емоционального и бешедного справованя (Апресян 1995: 360). Самостойносц системох условена зоз ступньом їх медзисобней повязаносци, односно простейши системи маю векшу самостойносц. Цо вещей других системох активує одредзени системи, то є меней самостойни. Найвекшу самостойносц ма обачованє прето же ше витворує независно од других системох. Меней автономни, физичне дїйствованє, жаданя, свидомосц, а найменей самостойни емоції и бешеда понеже емоційом предходзи обачованє або прецена же одредзена ситуація вигодна чи не вигодна за субект. Под час бешеди активни системи интелекту, жаданьох и физичней активносци.



*интеракция системи*²³

²³ Од найсамостойнейшей гу найменей самостойней.

Кажда система ще далей дзелї на гисрархийно ушорени подсистеми та так системи обачованя подредзени подсистеми виду, слуху, паху. Системи інтелекту, подредзени шлїдуюци подсистеми: знанє, вира, самодовириє, (по)розуменє, думанє, мрия, паметанє (Апресян 1995: 363). Подсистеми ще можу служиц зоз своїма органами, як напр. подсистема паметанє/мемория (память) ще служи зоз органом паметанє/мемория (Апресян 1995: 363).

Системи ще, на основі принципу дублюваня, обєдинюю до векших класох и подкласох (Апресян 1995: 356, 364). Два найвекши класи-системи повязани зоз активносцями людского цєла и духа. Перши штири системи ще одноша на активносци людского цєла, остатнї штири на активносци людского духа. Кажда з тих тїлесних и духовних системох ще прєсликує єдна на другу, односно формує двойнїсту, дихотомну, характеристичну за наивну слику швета парну структуру цело - дух. Напр. перцепції одвигую інтелектуални стани и активносци, физиологийним станом одвигую жаданя, физичним реакцией – емоції, физичним дїєм – бєшеда (бєшєдни активносци) (Апресян 1995: 364).

2.2. КАТЕГОРИЗАЦИЯ И ТЕОРИЯ ПРОТОТИПОХ

2.2.1. Класични и когнитивни розуменя категорийох

Поняцє категоризації прєдставя єдно зоз основних поняцох теорії прототипох. То схопносц чловека же би прєпознавал ентитети як члєни категорийох. Джордж Лєйкоф у єдней з фундамєнталних кнїжкох когнитивней лингвистики *Жєни, огєнь и опасни ствари – Цо категорії одкриваю о розумє* (Women, Fire, and Dangerous things – What categories reveal about the mind) наводзи же кажди раз кєд даякє поняцє, прєдмєт видзимє як файту дачого, ми категоризуємє (Lakoff 1987: 5). Члєвєк найчастєйшє категоризує нєсвидомо, бєз потреби за роздумованьом до хторєй категорії спада одрєдзєни прєдмєт, живє єство, поняцє, абстрактни ентитет итд. Вон наглашує значносц категоризації у каждодньовим живоцє. Лєйкоф розуменє категоризації видзи як помоц у розуменю як роздумуємє и як функционуємє прєцо розуменє категоризації найважнєйшє за розуменє цо нас твори людзми (Lakoff 1987: 5).

У основней когнитивнолингвистичнєй литєратури авторє ще часто поволую на класичну теорию категоризації як становиско по хторим ще описує новє когнитивистичнє становиско, односно, у нєгації того становиска. Основни прєдпоставки класичного прєступу теорії

категоризації хтори дефиновани у Аристотеловой Метафізики шлідуючи (Taylor 1995: 23–24, Popović 2008: 32–33):

1. Категорії дефиновани у смислу злучованя потребних и достаточних характеристик;
2. Прикмети членох категорії бинарни²⁴;
3. Категорії маю ясни граніци;
4. Шицки члени категорії маю еднаки статус.

Перши сумні до класичного видзеня категорийох уводзи Лудвиг Витгенштайн зоз свою анализу бавискох у работи *Филозофски вигледованя (Philosophical Investigations 1980)*. По Витгенштайнови, за розлику од класичней теорії категорийох хтора предпоставя же категорії маю ясни граніци дефиновани зоз звичайними характеристиками членох категорії (*common properties*), категория бависка не одвитує тому класичному калупу. У даєдних бавискох нет побидніка, у других важне буц схопни. Пре недостаток заєдніцкей характеристики хтора зєдині шицки члени до єдней категорії, Витгенштайн понука поняце *фамилійней подобносци (Family resemblances)*. Под тим термином ше подрозумює же члени єдней категорії, як цо уж спомнута категория бавискох, дзеля рижнородни подобни характеристики але анї єдну хтора характеристична за шицки члени категорії. Прето не можліве направиц ясну, оштру граніцу медзи членами двох категорийох прецо мож заключиц же не стої твердзєне класичней теорії категоризації заснованей на Аристотеловому ученю по хторим категория структурована з помоцу групи заєдніцких приметох. Витгенштайново вигледованє указує же анї становиско класичней теорії по хторим *категорії дефиновани у смислу злучованя потребних и достаточних характеристик* не мож прилапиц.

Категорию дефинює накрижна мрежа подобносци. Дзєпоедни прикмети членох категорії можу буц типични за тоту категорию а кажди член категорії ма лєм дзєпоедни зоз тих приметох. Як у фамелії, члени дзеля розлични подобни физични або психологийни характеристики але не муша мац єдну характеристику, односно добре дефиновану групу заєдніцких характеристик, прецо ше визначує же бависка як фамелії, односно же вони представляю категорию (Lakoff 1987: 16).

²⁴ Попович наводзи же Аристотелово видвойованє категорийох по бинарним принципу уплівйовало на структуралистох у науки, напр. у лингвистики, становиско фонологах о бинарносци фонемох (Popović 2008: 32).

Єдно зоз заключеньох до хторих пришол Витгенштайн у своїм вигледованю же категория бавискох не ма строги граніци цо ше илюструє на прикладу нових бавискох, напр. видео бавискох. Стари члени категорії можу нестат а зявиц ше можу нови (Lakoff 1987: 16). Подобни случай можеме илюстровац зоз прикладами з категорійох домашніх животиных. У прешлосци, велька часц Руснацох мала голем коня и краву цо нешка не случай. Зоз тим не нестала свідомосц о иснованю крави або коня як домашней животині але чи факт же дзеци, аж и на валале не знаю хтори то домашні животині не гутори о виключованю тих животиных зоз тей категорії?²⁵ Як репрезентативнейши, односно як прототипи ше можу зявиц праве пес и мачка пре пременки у дружтвених обставиных.

Когнитивна лингвистика пригваря класичней теорії категоризації оштри, виключни граніци категорійох, односно спатране категорійох як абстрактних контейнерох зоз предметами хтори виключно у контейнеру або вонка з нього (Lakoff 1987: 6). Припадносц одредзеной категорії одредзована виключно на основи заедніцких характеристикох. Подли бок тей теорії хтора по Лейкофи длуго мала статус непобивающей правди, и одсуство емпирийного потвердзєня (Lakoff 1987: 6).

Седемдзешатих рокох двацєтого вику праве зоз емпирийними вигледованями у вецей гуманистичних дисциплинох приходзи до пременки становиска гу теорії категоризації зоз чим ше тото поняцє кладзе до центру уваги вигледованьох. Тота пременка ше случєла насампредз у вигледованьох когнитивних психологох, односно, як ше часто наводзи пионирских вигледованьох Еленор Рош²⁶, Керолин Мервис и сотрудніцох (Rosch 1973; Rosch 1975a; Rosch 1975b; Rosch 1976; Rosch 1978; Rosch, Mervis 1975). Вона зоз своїма сотрудніцами поробєла вецей психологийни експерименти у хторих випитаніки мали задаток ранговац члени одредзеной категорії по ступню у хторим вони єй типични представитєлє (Goodness-Of-Exemplar). Найєдноставнейши способ такого вигледованя випатра так же ше випитаніком перше представи категория и лістина зоз єй предпоставенима членами на хторей маю оцєніц зоз оцєну од 1 до 7 кельо одредзєни припаднік категорії добри представнік тей категорії. Од випитанікох, тиж так, глєданє же би направєли лістину атрибутох одредзеной категорії на суперординатним,

²⁵ О тим гутори и факт же дзеци при ришованю задатку на Закончуюцом испиту на концу основношколского образованя у хторим требало почитац хтори файти домашніх животиных було найвєцєй кєд ше Руснаци досєлєли, не розумєли воли як члєнох истєй категорії з кравами але их читали окреме як другу файту.

²⁶ Назви авторох з англійского языка транскрибуєме по углєду на *Novi traskripcioni rečnik engleskih ličnih imena* (Prčić 2018).

односно надредзеним уровню.²⁷ На тот способ ше вибераю найлепши члени категорії хтори представляю прототиби, або як ше у литератури ище наволю прототипични члени хтори централни члени категорії (Croft, Cruse 2004: 77). Резултати вигледованьох указую же дзепоедни члени категорії репрезентативнейши як други, односно же су лепши приклади категорії. Тота характеристика членох категорії ше наволює централносц (*Centrality*).

Рош, зоз своїма вигледованями категорії фарбох указала же становиско класичней теорії категорийох по хторим шицки члени єдней категорії маю исти статус не можлїве понеже обачене же иснує универзална група примарних фарбох та же медзи нїма иснує гиєрархия прецо дзепоедни фарби типичнейши представителе категорії од других. Єдно зоз найзначнейших резултатох вигледованьох Рошовой то иснованє найлепших членох категорії, односно прототипох (Lakoff 1987: 7). Лейкоф наводзи же по теорії прототипох людска категоризация ствар людского искуства, имагинації, моторичней активносци и култури, а з другого боку, метафори, метонимий и менталних сликох (Lakoff 1987: 8).

По Тейлорови, исную два модели одредзования прототипох. Перши модел подрозумює же иснує лем єден прототип категорії хтори ма найвекше число типичних прикметох, покля по другим моделу категория може мац вецей прототипски члени хтори маю розлични прикмети хтори не муша буц подобни (Taylor 1995: 52)²⁸.

У рамикох категорийох члени не маю исте место, маю ступні членства и не маю ясни граніци цо ше наволює градиентносц членох (*membership gradience*) (Lakoff 1987: 8). Вони указую розлични ступень подобносци зоз прототипом. З оглядом на ступень подобносци члени категорії можу буц блїжей центру або на його периферії прецо дакеди не мож зоз сигурносцу повесц чи су члени тей категорії²⁹. Ентитети групуєме до одредзеной категорії на основи їх подобносци, зоз найтипичнейшим представительом. Бешедуючи о жридли типикалносци, Марфи як єден зоз можлївих наводзи фреквенцию, напр. кед частейше видзиме одредзену животиню або предмет вона за нас будзе типичнейша (Murphy 2021).

Ришенє проблеми дефинования принципох репрезентативносци, Попович видзи у одредзованю вязи медзи прототипом и стереотипом (Поповић 2008: 36). Рангованє елементох по

²⁷ Круз трима же то не добри способ одредзования характеристикох категорії на тим уровню и же лепши способ представя видзельованє гевтих характеристикох хтори диференцию, уноша розлику, односно по хторих розликуєме єден ентитет од другого, напр. коня од крави (Cruse 1992).

²⁸ По Тейлорови члени категорії здобуваю статус прототипичного члена пре фреквентносц, односно кельо часто ше каждодньово хасную (Taylor 1995: 53).

²⁹ Таки случай зоз заяцом як членом категорії дробизгу/живини.

Попович завиши од вектора прототипичности, односно од того кельо особи препознаваю одредженого члена категорії як прототип. Векша препознатлівосц прототипа меня його позицію у структури категорії бліжей гу центру (Поповић 2008: 37–38)³⁰.

Як основну розлику медзи класичну и нову теорию категоризації, Попович видзи факт же ше физичним свойством придружело и видвойоване їх функцийох (Поповић 2008: 31).

2.2.2. ОГРАДЗЕНЯ (hedges)

Бешедуючи о становиску же категорії строго дефиновани, Тейлор наводзи же причини такого становиска видзи у формалним образованю але и библиї, односно приповедки о стваряню швета хтора нас учи же Бог створел файти и же им дал мена (Taylor 1995: 75).

Дзепоедни категорії не маю градацію членства, як наводзи Лейкоф. Вон наводзи приклад америцкогo сенатора цо применліве на гоч хтору титулу, односно положене хторе подрозумює же може буц лем една особа хтора ю окончує, напр. председатель одредзеной держави, процивно од напр. категорії богати людзе або високи человек (Lakoff 1987: 21–22; 1973: 461). Лофти Задах представел *fuzzy set theory* по хторей одредзени член може не мац шицки характеристики других членох категорії але є заш лем часц категорії. Односно, його становиско же анї єден человек не цалком ясно високи або нізки але дзешка помедзи, до одредзеной мири високи або нізки (Lakoff 1987: 21–22; 1973: 461).

Интересантни приклад неясних граніцох категорійох дава Марфи у вязи зоз виключованьом Плутону зоз категорії планетох, односно деградовани до планети патулька цо наведло науковцох же би пробовали направиц ясну дефиницию планети. Дефиниция не була прилапена з боку веліх припаднікох науковей заєдніци, односно астрономох прето же би зоз ей прилапйованьом имплицитно значело же и Нептун не планета. Марфи зоз тим заключує же и домени при хторих бизме обчековали ясну, чисту дефиницию часто представляю проблем. Категорії маю неясни граніци хтори можу пременіц место з часом.

Виразоване ступню припаданосци категорії, бешедніки можу виразиц зоз словами и виразами хтори Лейкоф вола огради (hedges). У своєй роботі *Hedges: A Study In Meaning*

³⁰ Попович наводзи вигледоване французского лингвисти Дибоя по хторим прототипични член ма таки статус кед го так види вещей як 75 % випитанікох (Поповић 2008: 37–38).

Criteria And The Logic Of Fuzzy Concepts (1973), Лейкоф наведол вещей як 60 оград хтори можеме розумиц як категориялних конкретизаторох модальной природы хтори доприноша яснейшей слики о припадносци члена одредзеной категории (Поповић 2008: 35). Окром того, оградзена служа и же би ше препознало нечлени категории (Taylor 1995: 78).

Тейлор випитуе поняце оградзена на прикладах Лейкофа и наводзи два виреченя зоз оградами.

(1) A robin is a bird par excellence

(2) ?A turkey is a bird par excellence

Друге виречене по Тейлорови незвичайне не прето же пулька не птица але прето же е не парекселанс чи виключно птица. Функция слова парекселанс направиц граніцу, односно повесц же ше роби о прототипичним, централним члену категории птицох. Тото, по Тейлорови сугеруе же исную рижни ступні припадносци категории птицох (Taylor 1995: 77). З другого боку, исную оградзена як наприклад *loosely speaking* „пообщено поведзено” хтори виключую централни члени категории. Применюючи наведзене огранічене на материял з хторим ше интересуеме у той работи можеме илустровац зоз шлідуюцима прикладами:

(3) ?Пообщено поведзено заяц то живина/дробизг.

(4) Пообщено поведзено кура то живина/дробизг.

Ношитель руского языка би за 3 виречене повед же тото виречене незвичайне понеже кура представя централного члена категории живини док за заяца у трецим виреченю то не случай.

Тейлор наводзи и шлідуюци ограніченя: *строго патраци, прето же, як така, технічно спатрано*. Же бизме випитали оградзи у нашим материялу, у асоциативней анкети хтора як помощни инструмент за випитоване членох категориюх домашніх животиньох, наведзени и питаня як цо *То би була добра крава, конь итд. кед би мала*. Тоти стимулуси мали цель випитац оградзена, односно прикмети, елементи хтори потребни же би ше одредзеноу домашню животиню розумело як типичного члена своєї категории.

По Тейлорови, оградзена доказую же становиска класичней теорії категоризації не стоя (Taylor 1995: 79–80). Зоз німа розликуеме централни од периферних членох категории.

2.2.3. ОСНОВНИ УРОВЕНЬ КАТЕГОРИЙ

Велі категорії часц гієрархийох, односно мрежи чи структури категорийох хтори маю надредзени и подредзени уровні³¹. Ентитети можу буц часци вецей розличних категорийох хтори структуровани як гієрархия, напр. липицанер припада до категорії коньох, статку, домашніх животиных, копитарох, цицкарох, живих єствох (Murphy 2021). Теория прототипох ше интересує и з уровнями категоризації понеже ше категорії зяваю з розличнима уровнями инклузії по хторей специфичнейши категорії змесцени до баржей инклузивних прецо кажди уровень категоризації баржей инклузивни як предходни.

Нашо знанє организоване на основним уровню категоризації так же особи од хторих ше гледа начишліц атрибути категорийох, начишля лєм даскельо атрибути членох категорії на суперординованим, односно надредзеним уровню (мебель, перевозка, цицкар) а найвецей начишля на основним уровню (карсцель, авто, пес). З другого боку на субординованим уровню не даваю вецей інформації як на основним (канцеларийни карсцель, спортски авто, ретривер) (Lakoff 1987: 47).

По Лейкофови, категорії основного уровню основни у поглядзе перцепції, функції, комуникації и організації знаня (Lakoff 1987: 46–47). Категорії не лєм гієрархийно ушорени од найобщейших гу найспецифичнейшима але су тиж так організовани так же категорії хтори когнитивно основни, змесцени до центру гієрархії *обще гу специфичному гієрархії* (Lakoff 1987: 12). Генерализация идзе горе од основного уровню а специализация долу. По Лейкофови, категорії основного уровня функционално и епистемологийно примарни гу шлідоющим фактором: гешталт перцепция, формованє слики, моторичне рушанє, организованє знаня, легкосц когнитивного обробку (ученє, препознаванє, паметанє и др.) и легкосц язичного виражованя (Lakoff 1987: 12).

Поволуюци ше на вигледованя у розвою бешеди дзецох, Марфи наводзи же за дзечи характеристичне хаснованє єдного конзистентного слова цо им помага у ученю назвох стварох але же и одроснути у розгварки вибераю праве тоти слова (Murphy 2021). Напр. человек, як ше

³¹ З лингвистичного становиска тоти ентитет означени зоз словами хтори тиж так формую гієрархийну систему.

наводзи, переходзаци през кондзеларію наіходзи на работни карсцель опрез роботного стола пре хтори не може прейсц и вон віроятно пове „помкні тот карсцель” скорей як „помкні тот работни карсцель” або „помкні тоту часц меблю” (Murphy 2021).

Психологійни есенціалізем, як наводзи Марфі, важни аспект людского знаня у вязи зоз категориями (Murphy 2021). По нім людзе часто веря же дзепоедни категорії, найчастейше природни категорії, напр. животині, рошліни итд. маю основну, фундаменталну характеристику хтора иснує лем у одредзеной категорії и хтора спрочинює други характеристики. Вон наводзи же векшина категорійох не ма есенцію але же велі людзе веря же маю та прето виявя же сигурно єст цошка у вязи зоз псами, прецо шицки пси брешу, маю бундичку итд.

2.3. ПОНЯЦОВА МЕТАФОРА³²

За найвекшу часц людзох метафора представя термин з хторим означуєме поетске висловйованє, прикраску у писні з хтору автор поровнуюци два поняца, виражує даяку думку але и же би онєзвичаял текст и виволал при читательови одредзену реакцію. Таке традиційне розумєне метафори ма свойо корені у реторичней, односно стилистичней традиції и представєне є у Аристотеловой *Поетики*³³ (Кликовас 2004: 10). Медзитим, як твердза когнитивни лингвисти, метафору ше хаснує каждодньово у бешеди. Здогадніме ше як часто повєме же зме *вистати як пес* або же *гоніме авто* хтори ма тельо и тельо *коні*. Або кед двою у емотивней вязи *сцигню по конєц драги*. Кед *чловек не лапел остатні гайзибан* бо ше на час не ожєнєл, не закончєл факултет итд. Кельо раз повєме (або прецихнєме) же дахто *магарец, швіня, пес*. Чом ше перше здогаднєме крави хтора зоз задню ногу вивраци полни жохтар млека кед ше бешедує о особи хтора способна зніщиц шицко добре цо пред тим поробєла (*Вон/вона добра як тот крава цо до полного жохтара виргнє*). Шицки тоти приклади представяю метафори хтори хаснуєме каждодньово.

Когнитивна лингвистика у тих виразох видзи способ роздумованя а не потребу прикрашиц бешеду або прицагнуц увагу собесєдніка чи читателя зоз незвичайним виразом.

³² Часци того тексту обявени як сегмент роботи обявєной у зборніку роботох зоз конференції Полислав.

³³ Кликовас на основі Махона наводзи же ше роздумованя, становиска Аристотєла у його *Реторики* можу повязач зоз модерним похопйованьом метафори але же ше виглєдовачє заш лем частейше опредзєльовали за його толкованя у *Поетики* (Кликовас 2004: 10).

Людзе хасную свойо през живот назберани искуства през хтори концептуалізую дійсносц, односно зоз познатим представляю непознате.

2.3.1. ПОЕТСКА, ЛЕКСИЧНА И ПОНЯЦОВА МЕТАФОРА

З оглядом на становиско патрєня, метафору можеме видзиц и як стилске висловне средство (поетска метафора), язични механізем (лексична метафора³⁴) и як (зме уж спомли) механізем думаня (поняцова метафора) (Драгићєвић 2010а: 147).

У основи лексичней метафори треба видзиц поняцову метафору як механізем думаня (Халас Поповић 2017: 19). Вона ше будує на основи прєношеня мєна зоз єдного поняца на други по основи подобносци. Потреба за мєнованьом одредзєного предмета або поняца активує процес зоз хторим ше зоз поняцового уровня метафори прєходзи на уровень язичних виразох, односно лексємох (Драгићєвић 2010а: 148). По Даринки Гортан Прємк у язичу исную типи лексичней метафори хтори засновани на форми (*шия гитары, фляши* итд.), фарби (*кирвави мєшац*), мєсту, положєню (сєрбске *глава брда*, або руске *буячє чоло* „прєдня часц брэдла при хторєй роги вистирчєни напредок”); трансформациї типа абстрактнє-конкрєтнє (*оштри/тупи нож : оштри/тупи чловєк*), сємох колєктивнєй експрєсиї (*добрє чловєк : добра журка*) и асоциациї типа простор - час (*кратка улїчка – кратки днї*) (Гортан Прємк 2004: 90–108; Драгићєвић 2010а: 149; Халас Поповић 2017: 21).

Окрєм виводзєня значєня з механізмом поняцовой метафори, иснує и фигуративнє хаснованє лексєми, и метафорични групи, як типи метафоричнєй екстєнзиї значєня (Халас Поповић 2017: 21–22). Фигуративнє хаснованє лексєми Галас Попович илустрєує зоз прикладом англійского дїєслова *haunt* (обшєдац „обшєда го страх, памятки”) а метафорични групи то вєцєй термини єднєй обласци або дисциплини формовани зоз метафору як цо у компютерскєй терминології *вирус, мємория, ошвижиц*³⁵ дзє мож обачиц напратм прєношеня од чловєка гу рахункару (Халас Поповић 2017: 21–22).

Поняцова чи концептуална метафора прєз роботу Лєйкофа и Джонсона *Мєтафори нашє насуцини*³⁶ (*Metaphors We Live By*) (1980) постала предмет интересованя виглєдованьох

³⁴ Микола М. Кочиш у кнїжкє *Лингвистични роботы* пишє о метафори и мєтонимії як стилистичним средством з хторима ше слово хаснує у неправим значєню (Кочиш 1978: 101).

³⁵ Приклади зоз (Халас Поповић 2017: 21–22). Прєложєл автор.

³⁶ Прєклад по углєду на сєрбски прєклад у (Расулић, Кликовац 2014: 275).

когнитивней лінгвістики. Ведно зоз метонимию и типичними сценаріями, то ментални механізем хтори нам оможлівають розуменє дійсносци (Драгићевіћ 2010а: 90). То розуменє єдного поняца або поняцового домена з помоцу другого поняца або поняцового домена. Человек, концептуалізує поняца доокола себе на основи физичних, осетових и емоціоналних искусствох. Таке становиско резултат думаня же нашо думки утвердзени чи убудовани до тілесного искусства хтори здобуваме през живот. Лейкоф и Джонсон наводза же субективни искусства, односно розуменє даякей идеї концептуалізуєме як осетово-моторне искусство напр. лапанє предмета (Лейкоф, Джонсон 2014: 273). Становиско тих авторох же ше жридо метафори у языку находзи у концептуалізації людского цела як основи за запровадзованє релацийох у дійсносци (Поповић 2008: 14).

Окрем искусствох здобутих през живот, вельку улогу у концептуалізації ма и культура, односно культурни форми по хторих жиє нашо окруженє.

Лейкоф и Джонсон предложели же би ше поняцово метафори у роботох означовали на два способи. Наприклад у поняцовой метафори ПОДОБНОСЦ ТО БЛІЗКОСЦ цильови домен ПОДОБНОСЦ одвитує субекту а жридлови домен меновой часци предиката (БЛІЗКОСЦ). Пресликованє представене зоз указуючим заменовніком ТО (*англ. is, серб. је*). Гоч на тот способ представена поняцова метафора здабе на виреченє вона то не але функция такого записованя легчайше представяне, односно читанє и розуменє. Як други способ представяня поняцовой метафори, авторе предложели же би ше символ пресликованя (*англ. is, серб. је, рси. то*) заменєло зоз стрелку хтора указує з лівого боку гу правому, односно од жридлового домену гу цильовому домену ПОДОБНОСЦ → БЛІЗКОСЦ (Лейкоф, Джонсон 2014: 289).

У процесу пресликованя, як метафоризацию наволюю когнитивни лінгвісти, треба розликовац *жридлови домен* (source domain) односно поняце од хторого рушаме, хторе познате и хторе нам послужи за толкованє непознатого, и *цильови домен*³⁷ (target domain) як поняце хторе нам одкрите зоз жридловим доменом, односно хторе сцеме представиц (Лейкоф, Джонсон 2014: 289).

Розпатраюци цо представяю жридлово и цильово домени, Кевечеш заключел же жридлово домени найчастейше ясно дефиновани конкретни поняца а цильово звичайно абстрактни поняца (Kövecses 2010: 18). Наприклад, жридлово домени можу буц: людске цело, здравє, хорота, животинї, рошліни, будинки и конструкції, машини и алати, бависка и спорт,

³⁷ Хаснує ше и термин *домен даватель* и *домен приматель*.

пенєж и бизнис, варенє и єдзене, цеплота и жимнось, шветлосць и цмота, сили, рушанє и напрям (Kövecses 2010: 18–23). З другого боку, як найчастейши цильово домени можу буць: емоції, жаданє, моралнось, думка, дружтво, политика, економия, людски одношеня, комуникация, час, живот и шмерць, религия, подїї и акції (Kövecses 2010: 23–27). Тот процес идзе од конкретного домену гу абстрактному а жридлови и цильови домен не можу заменїць места цо ше у когнитивней лингвистики наволує принцип єднонапрямосци (Klikovac 2004: 17). По Попович человек розуми абстрактни поняца так же руша од представи о аналогийних материалних обєктох а з оглядом на то же концептуализация матерїї вше просторна и антропоцентрична вєць и концепти абстрактних поняцох антропоцентрични (Поповић 2008: 45).

Исную три файти поняцовой метафори з оглядом на єї функцию. То структурни (ЧАС ТО РУШАНЄ: *час прелєцел, пришол час*³⁸), ориентацийни³⁹ (ЗДРАВЄ ГОРЕ: *стануць з мертвих; ХОРОТА ДОЛУ: спаднуць до коми*) и онтологийни метафори (ИНФЛАЦИЯ ТО ЕНТИТЕТ: *Инфляция нам знїжує животни стандарт*⁴⁰ (Klikovac 2004: 23))⁴¹. З оглядом на общосць, метафори мож розумиць як метафори специфичного уровня при хторих поняца лепше дефиновани (ЖИВОТ ТО ПУТОВАНЄ: *Препуциць остатнї/шицки гайзибани*), и общого чи генеричного уровня чийо поняца барз общи (ОБЩЕ ТО СПЕЦИФИЧНЕ: *Йому тузок, а мнє препилку*) (Klikovac 2004: 24; Lakoff, Turner 1989: 80–81). Метафора генеричного уровня ГЕНЕРИЧНЕ ТО СПЕЦИФИЧНЕ интересантна прето же нам оможлївує розуменє присловкох, односно цалу категорию подїйох зоз помоцу єдней ситуациї (Klikovac 2004: 24).

З онтологийними метафорами подїї, активносци, емоції и идеї доставаю онтологийни статус (Lakoff, Johnson 1980: 25–29; Драгићєвић 2010а: 90–91; Klikovac 2004: 23). Класични приклад тей файти метафори то метафора ИНФЛАЦИЯ ТО ЕНТИТЕТ хтору можеме препознаць у виразох: *Инфляция нам знїжує животни стандарт, Инфляция ше звекша, Мушиме ше бориць процив инфлации*⁴² итд. (Klikovac 2004: 23). По Кликовац, онтологийни метафори нам служба за рационализованє абстрактного искуства так же поняце достате зоз онтологийну метафору далєй

³⁸ Приклади по угляду на (Kövecses 2010: 37–38). Преложел автор.

³⁹ Ориентацийни метафори мож розумиць и як други бок онтологийних метафорох, односно же каждая онтологийна у исти час и просторна метафора (Поповић 2008: 48).

⁴⁰ Преклад зоз сербского А. Мудри.

⁴¹ Вєцєй о тих файтох метафорох у: (Lakoff, Johnson 1980: 25–29; Драгићєвић : 90–91; Klikovac 2004: 23; Kövecses 2010: 37–40).

⁴² Преклад зоз сербского А. Мудри.

конкретизуєме з помоцу структурней метафори (Klikovac 2004: 23 на основи Lakoff, Johnson 1980: 25–29).

Попович, на шліду теорії творительней еволюції Бергсона, трима же онтологийна метафора одсликує драгу еволюції інтелекту а прето ей заснована на вонкашнім швецє примарней природи (Попович 2008: 47).

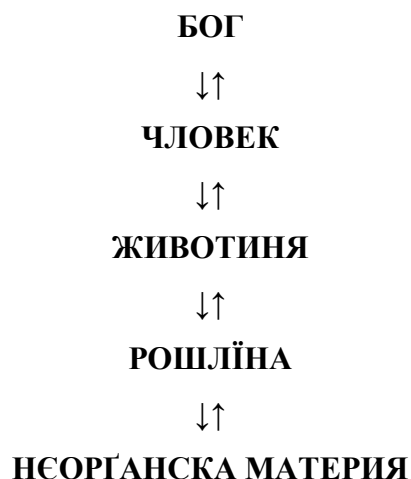
2.3.2. СИСТЕМИ ПОНЯЦОВИХ МЕТАФОРОХ

Як наводзи Лейкоф, дзепоедни поняцово метафори ше групую до системох (1993). Поняцово метафори можеме звесц до гиєрархийно ушорених системох⁴³ як цо СТРУКТУРА ПОДІЇ (*Направиц вельки крочай у медицини/науки итд.*), и ВЕЛЬКИ ЛАНЄЦ ИСНОВАНЯ (ЧЛОВЕК ТО ЖИВОТИНЯ: *Швиньо єдна*) (Klikovac 2004: 25; Kövecses 2010: 149–166). У тих двох представених системох поняцових метафорох можеме видзиц основне подзелене поняцових ентитетох, на ствари хтори стабилни у простору и часу а хтори ше виражую зоз меновніками (метафора ВЕЛЬКИ ЛАНЄЦ ИСНОВАНЯ), и одношеня хтори поняцово вязи медзи двома ентитетами а хтори ше на язичним плану виражую зоз дієсловами, прикметніками, применовніками и злучніками (метафора СТРУКТУРА ПОДІЇ) (Kövecses 2002: 123–124).

Нас на тот завод цікави систем поняцових метафорох хтору Лейкоф и Гарнер волаю ВЕЛЬКИ ЛАНЄЦ ИСНОВАНЯ зоз хтору легчейше розумиме поняцову метафору (ДОМАШНЯ) ЖИВОТИНЯ ТО ЧЛОВЕК. То през когнитивистичну лингвистику представена народна теория о одношеньох одредзених поняцох у швецє. Основи тей метафори ше можу найсц ище при Платона и Аристотела. Вона дава толкованє прецо ше назви животиных часто хасную же би детерминували людски характеристики. Метафора ВЕЛЬКОГО ЛАНЦУ ИСНОВАНЯ погодна за толкованє поняцових метафорох заснованих на домашніх животиных як жридлових доменох. Тот концепт предпоставя же ше прикмети можу пренесц зоз нїзшого поняца на висши и наспак. Тота гиєрархийна система ше состої зоз людзох, животиных, зложених обектох и природних физичних стварох.

Модификована схема метафори ВЕЛЬКИ ЛАНЄЦ ИСНОВАНЯ ШЕ у литератури предствая на шлідуюци способ: ма пейц уровні у двох напрамох и випатра так (Новокмет 2017: 51; Kiełtyka, Kleparski: 2005).

⁴³ То заш лем не конєчне число можлівих системох метафорох.



Тото можеме илустровац зоз прикладами хтори иншак присутни и при других авторох. Наприклад метафора ЧЛОВЕК ТО ЖИВОТИНЯ⁴⁴, односно *Тот человек швиня* (Новокмет 2017: 51), илуструе преношене прикмети животинї на человека, односно висшого поняца у метафори ВЕЛЬКОГО ЛАНЦА ИСНОВАНЯ на нїзши. Процивни напрям, од нїзшого поняца гу висшому може приблїжиц метафоричне преношене ЖИВОТИНЯ ТО ЧЛОВЕК, односно, вираз *вирни пес* дзе животиня достава прикмету человека.

Кевечеш наводзи же домен животиньох барз продуктивни жридлови домен прето же ше людзох барз часто розуми през характеристики животиньох гоч ше метафорични екстензиї засновани на животиньох як жрилових доменох не муша одношиц лем на людзох цо Кевечеш илуструе зоз прикладом зоз англійского языка “It will be a *bitch* to pull this boat out of the water.” дзе слово *bitch* „сука” денотуе чежку ситуацию (Kövecses 2010: 19). ЧЕЖКА СИТУАЦИЯ ТО САМИЦА ЖИВОТИНІ.

По Кевечешови, животиньски метафори најчастейше указую негативни характеристики прецо вон заключае же главни фокус тих метафорох обективизация и

⁴⁴ Зоз метафорами чийо жридрово або цильово домени животинї ше интересовали Лейкоф и Тарнер (Lakoff, Turner 1989, *More than cool reason. A field Guide to Poetic Metaphor*); Кевечеш (Kövecses, Zoltán, 2010, *Metaphor: A practical introduction*); Мартса (Martsa, S, 2003, *Conceptual mappings in the ethnobiological categorization of animals*); Келтика и Клепарски (Kieltyka, Kleparski, The ups and downs of the Great Chain of Being: the case of canine zoosemy in the history of English); Барселона (Barcelona 2002, *Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics*), Милич (Milić, G. 2011, *Ljudi kao domaće životinje u engleskome i hrvatskom jeziku; kognitivnolingvistički pristup*; 2013, *Pristup zoosemiji u okviru teorije konceptualne metafore i metonimije*).

непожелюнось (Kövecses 2002: 154). Концептуалізація у тей системи идзе од нїзшого домену гу висшому кед ше людзе концептуалізую як животинї або неживи предмети (Новокмет 2017: 101).

2.3.3. ПРИМАРНИ МЕТАФОРИ

Лейкоф и Цонсон ше у роботі *О поняцовой метафори* питаю як ше метафора учи и хтори то механїзем лежи у основи метафоричного розсудзованя (Лејкоф и Цонсон 2014: 274). Хаснуюци резулатати Кристофера Джонсона (С. Johnson), Джоа Грейдия (J. Grady), Сриния Нараянана (S. Narayanan), Марка Тарнера (M. Turner) и Жила Фоконіса (G. Fauconnier), вони представляю обєдинєну теорию примарней метафори през штири часци, односно теорию злятосци, теорию примарней метафори, неуронску теорию метафори и теорию поняцового обєдиньованя.

Теория злятосци предпоставя, поволуюци ше на искусство бебох, же субєктивне искусство и субєктивни розсудзованя зляти зоз осетово-моторним искусством. Наприклад, при бебох субєктивне дожице привязаносци, блїзкосци повязане зоз осетовим искусством цеплоти (прето же мац свойо дзецко ноши блїзко целу дзе му цепло) (Лејкоф, Цонсон 2014: 274). По авторови теорії зятосци, Кристоферови Джонсонови поняцова метафора настава у двох фазох. Перша фаза чи стадий злятосц, односно запровадзованє вязи медзи активними доменами хтори при тим не роздвоєни цо случай при доменах перцепції и когніції, а други стадий оддзельованє чи розлучованє кед ше домени роздвоюю до жридлового и цильного метафоричного домену (Лејкоф, Цонсон 2014: 274).

По Грейдийови иснує примарна метафора, односно атомска метафора хтора составна часц комплексней, односно молекуларней метафори. Комплексни метафори наставаю з примарних през конвенционалне поняцове обєдиньованє цо значи же ше менши метафорични часци уклопою до векшей цалосци. Тота теория ше надовязує на теорию злятосци. Грейди розпатра чи концептуални чи поняцово метафори маю искусствову заснованосц. На прикладу метафори ТЕОРИЇ ТО БУДИНКИ вон толкує же то корелацийни метафори зложени зоз едноставнейших примарних метафорох хтори засновани на искусству (Grady 1997: 84–85; Ćizmar 2016: 33–34).

Неуронска теория метафори предпоставя же ше „здруженосци хтори наставаю цеком периода злятосци витворюю на уровню неуронох, з їх источасовима активациями, чий резулат

творенє тирвацїх неуронских вязох медзи неуронскимa мрежами хтори одредзую розлични поняцово домени”. Метафорични корелациї маю жридли у нашим тїлесним функционованю (осетово-моторни систем цела) а витворюю ше преїг неуронских вязох. Примарни метафори неуронски вязи хтори ше уча зоз источасову активацію. Тоти неуронски вязи змесцени у часцох мозгу медзи региями хтори задлужени за осетово-моторне искуство и субективне искуство. У процесу пресликованя осетово-моторне искуство жридливи домен, а субективне искуство цильни.

По теорії поняцового обєдїньованя чїю авторе Фоконїє и Гарнер, розлични поняцово домени можу ше источасово активовац та ше можу формовац вязи хтори доводза до нових заключеньох (Леїкоф, Цонсон 2014: 275).

Леїкоф и Джонсон пишу же примарни метафори представяю пресликованє зоз жридливого домена на цильови домен при чим ше затримує структура заключованя цо представя найвизначнїше свойство метафорох (Леїкоф, Цонсон 2014: 289). Примарни метафори як атоми зоз хторих ше будує молекули, односно комплексни молекуларни метафори хтори стабилно конвенціоналізованї, односно усадзени цєком длугого прецеку часу (Леїкоф, Цонсон 2014: 291). Зоз нїх формована велька часц нашого поняцового систему прецо моцно уплїваю на нашо роздумованє, структуру нашо снї итд. (Леїкоф, Цонсон 2014: 291).

2.3.4. МЕТОНИМИЯ

Три уровнї на хторих можеме спатриц метонимию. Як и метафора, и метонимию мож розумїц як стилске висловне средство, як лексичне средство и як поняцови механїзем думаня. Поняцова метонимия основна, фундаментална, базична та на нєй фундаментовани други два (Драгићевїћ 2010а: 163)⁴⁵. Райна Драгићевич зоз графиконом представя ушореносц того систему

Поетска метонимия (стилска фигура)

Лексична метонимия (язични механїзем)

Поняцова метонимия (механїзем думаня)

⁴⁵ Иснує и становиско по хторим метонимия примарнїши механїзем од метафори (Штрбац 2017: 224).

Метонимия, так як и поняцова метафора ма важну улогу як средство концептуалізації (Драгићевић 2010а: 91). То когнитивни процес у хторим єден концептуални ентитет (жридлови) оможлівлює менталну вязу зоз другим концептуалним ентитетом (цільовим) знука истого домену або идеализованого когнитивного моделу (Драгићевић 2010а: 91; Kövecses 2010: 173)⁴⁶. Расулич⁴⁷ наводзи же метонимия насампредз процес думаня и розуменя а аж потим языка. Тот поняцови механізем независни од язичней реалізації оможлівлює кратшу драгу у когнитивним процесу (Rasulić 2010: 52; Kövecses, Radden 1998, Panther, Thornburg 2007)⁴⁸. То поняцова операция або когнитивни процес у хторим ше жридлови ентитет хаснує же би оможлівел приступ другому ентитету знука одредзеного поняцового домену (Rasulić 2010: 52).

По Кевечешови, жридлови и цільови домен при метонимії блізки єден другому у концептуалним простору цо предствая основну характеристику тих доменох (Драгићевић 2010а: 91; Kövecses 2010: 173). Кевечеш предклада же би ше ентитет хтори унапрямує увагу, односно оможлівлює ментални приступ другому ентитету, волал транспортни ентитет (*vehicle entity*) а ентитет гу хторому тот увага унапрямена, цільови ентитет. Автор спозорує же тоту назву не треба мишац зоз цільовим доменом з хторим ше означує часц метафоричних пресликованьох (Kövecses 2010: 173). Наприклад, кед порихтане печене зоз домашней животині швині або прашеца наволаме зоз меном животині (*На Кирбай будзе швиня, праше*), вец би транспортни ентитет була ШВИНЯ а єдзене зоз швині би бул цільови ентитет.

По Драгичевич найлєпши приклади метонимії маме при фразеологизмох (напр. засући рукаве – почац робиц, дићи нос – правити се важан) дзе ше за розумене єдного поняца поволує цала слика хтора предствая єй типичну манифестацию, або сегмент (Драгићевић 2010а: 163).

Блізкосц метафори и метонимії у науки виволала розпатране їх розликох (Goossens 1990; Radden 2003; Barcelona 2003а; 2003б; 2003с). У литератури ше наводза штири основни розлики медзи поняцову метафору и метонимию.

⁴⁶ Традиційне видзене метонимії (claim that the two entities are contiguously related, or that the two entities are in each other's proximity.) у рамикох когнитивней лингвистики по Кевечешови дакус прецизнейше описане зоз констатацию же транспортни ентитет може обезпечиц ментални приступ цільовому ентитету кед два ентитети припадаю истому домену, односно по Лейкофовой терминології идеализованому когнитивному моделу (*idealized cognitive model (ICM)*) (Kövecses 2010: 173).

⁴⁷ Авторка на основе анализи метонимийних образцох з литератури заключує же єдна з важних характеристик метонимийней концептуалізації антропоцентричносц понеже ше образци у хторих ше ЧЛОВЕК зявює числени, рижнородни и флексибилни (Rasulić 2010: 58).

⁴⁸ Вецей о метонимії у (Goossens 2003; Radden 2003).

1. При метонимії ше вяза витворює знука єдного домену а при метафори медзи двома доменами. Кед ше зоз назву домашній животинї, напр. коза, навола и предмет на хторим ше пилю древо, вец маме пресликованє з домену домашніх животиньох на домен справох. З другого боку, животиню мож наволац по єй фарби, напр. коза билей фарби може мац мено Била. (Kövecses наводзи приклад кед ше діло одредженого автора навола зоз його меном, напр. Читал ши Тамаша?) (Kövecses 2010: 183). Означени слова ше не одноша на конкретну особу, односно не можеме читац Шекспира, Тамаша але їх кнїжки. Подобна ситуація зоз прикладом *На преслави будзе швиня* з хторим не похопиме погришно же будзе жива швиня на преслави але послужене печене месо зоз швинї як єдзене.

2. Файта одношеня⁴⁹. При метафори то подобносц доменох а при метонимії то блїзкосц. Кевечеш розликує два файти метонимий. То одношеня часц – цалосц и часц - часц. Перше одношенє маме кед ше повязує цали домен зоз єдну його часцу, напр. мено коня Лисак, Гвиздаш на основи характеристичного деталю на глави у форми платки або гвизди. За друге одношенє характеристичне повязованє медзи ентитетами хтори часц истого домену (Kövecses 2010: 179). Типични приклад хтори Кевечеш наводзи же би илюстровал метонимийне одношенє медзи цалосцу и часцу то *Америка* кед ше дума на ЗАД, дзе маме одношенє цалосц (континент) за часц (єдна держава на тим континенту)⁵⁰, и Англия, кед ше дума на Вельку Британию, дзе маме одношенє часц (державна єдинка?) за цалосц⁵¹ (зложена/федеративна держава) (Kövecses 2010: 179)⁵².

3. Поняцова метонимия ше, як наводзи Драгичевич витворює медзи двома поняцами, медзи язичними єдинками и поняцами або подїями у дійсносци. З другого боку, поняцова метафора ше запровадзує медзи поняцами (Kövecses 2010: 183).

4. Поняцова метонимия не така директна як поняцова метафора цо ше у литератури илюструє зоз розлику у директносци прикладох АУТОР ЗА ДІЛО (*Читал ши Шекспира*) за

⁴⁹ Расулич наводзи же главни типи метонимийних вязох просторни, часово и причиново-пошлїдково вязи (Rasulić 2010: 51).

⁵⁰ Зоз термином *активна зона* ше описує метонимийни образец цалосц за часц цалосци. Кевечеш наводзи приклади *Вон ме вдерел* и *Треба поумивац авто*. Цалосц „вон” и „авто” ше хаснує за часци цалосци хтори представляю їх активну зону, односно „песц” и „цело авта” (Kövecses 2010: 179).

⁵¹ То синегдоха, подфайта метонимий (Poročić 2010: 670–671).

⁵² Кевечеш наводзи и други идеализовани когнитивни модели як цо конституційни ИКМ (обект за материял з хторого ше состої обект *There was cat all over the road.*” the material constituting an object for the object: *wood* for “the forest”) (Kövecses 2010: 180).

метонимию, ЛЮБОВ ТО ПУТОВАНЄ за метафору хтору ше препознава у языку у вецей формох, напр. *Тота вяза у шлєпей улїчки, Драги им ше роздвоєли*⁵³ (Klikovac 2004: 13).

Кевечеш наводзи же шлїдуюци специфични одношења характеристични за метонимії (Kövecses 2010: 171–174): Проукователь за продукт (Читам *Шекспира / Тамаша / Рамача*⁵⁴); Место за подїю (Америка не жада ище єден *Перл Гарбор*); Место за институцию (*Голивуд* прави подли филми); Контролор за контролованого (*Никсон* бомбрадовал Ганой); Обект за хаснователя (*We need a better glove at third base.*); Часц за целосц (“*We need some good heads on the project*”); Цалосц за часц (“*Америка моцна жем*”); Инструмент за акцию (“*She shampooed her hair*”); Ефект/пошлїдок за причину (“*It’s a slow road*”); Место за продукт (“*Give me my java/mocha*”); Час за обект (“*The 8:40 just arrived*”); итд.

2.3.5. МЕТАФТОНИМИЯ

Пре факт же чежко розлучиц метафору од метонимії, Раден предклада скалу медзи метафору и метонимию на чиїм стредку медзикаategoria метафори заснованей на метонимії (англ. *metonymy-based metaphor*; Radden 2003: 93). Вон предклада же би ше обидва когнитивни механїзми спатрало як протипични категорії хтори стоя на концох єдного континууму (Radden 2003: 93). Метафори засновани на метонимії представляю тоту неясну, фази (*fuzzy*) часц на стредку континууму понеже су блїзши метонимийному або метафоричному концу континууму.

Когнитивни лингвисти за таки приклади хасную и термин метафтонимия за чийо хаснованє заслужни Луис Хосенс (Goossens 1990) хтори го почал хасновац же би описал приклади здруженого дїйства або медзидїйства метафори и метонимії.

То пресликованє медзи двома концептуалними доменами хтори засновани у єдним концептуалним домену або ше можу звесц на єден концептуални домен (Radden 2003: 93). По Раденови, можеме розликовац метафтонимії при хторих заєднїцка искуствова основа двох доменох формованих на основи корелациї, комплеметарносци и поровнованю двох ентитетох (Radden 2003: 95–98), хтори повязани зоз импликациями цеком комуникациї (Radden 2003: 98–

⁵³ Приклади превжати и преложени на руски зоз (Klikovac 2000: 13).

⁵⁴ Приклади формовани по угляду на Кевечеш або су преклад прикладох на руски язык (Kövecses 2010: 180).

101), при хторих вяза занована на структури категорийох (Radden 2003: 101–102), и гевтих при хторих вяза формована на культурним моделу (Radden 2003: 103–105).

З оглядом на файту одношења медзи метафору и метонимию, по Хосенсови исную метафора зоз метонимий⁵⁵ (These changes will be applauded - Тоти пременки буду дочекани зоз аплаузом), метонимия знука метафори (Shoot one's mouth off - Виштрелел, вилецело му), метафора знука метонимий (be/get up one's hind legs - спинац ше на задні ноги) и деметонимизация знука метафори (Pay lip service) (Драгићевић 2005: 185–191; Драгићевић 2010а: 163–167; Goossens 1990: 323–340).

Як основни типи метафтонимий Хосенс наводзи интегровану (метонимия знука метафори, метафора знука метонимий) и кумулативну метафтонимию (метафора зоз метонимий, метонимия зоз метафори) (Драгићевић 2005: 185–191; Драгићевић 2010а: 163–167; Goossens 1990: 323–340)⁵⁶.

У когнитивней лингвистики ше за описоване таких прикладах когнитивного процесу хаснуе и термин иконичносц. Слободан Новокмет на материялу животиньох у сербским язичу, попримета метафори и метонимий, детектуе и приклади метафтонимий хтори можеме обачиц и у нашим материялу, напр.

коњ (**3. а.** дрвени, камени кип, статуа коња, уопште фигура коња; **б.** спорт. шаховска фигура у облику коњске главе, скакач, РСАНУ);
коњић (**2. а.** шаховска фигура, РСАНУ);
ороз (**2.** покр. ветроказ на крову у облику петла, РСАНУ);
петао (**б.** штедна каса, касица у облику петла, у коју се убацује новац, обично намењен деци, **3.** ветроказ на димњаку или крову, РСЈ 2007);
певчић (**2.** дечја свирала у облику малог певца, РМС);
петлић (**2. б.** дечја играчка у облику петла која производи кукурикање, РСАНУ). (Новокмет 2017: 170)

То, як наводзи Новокмет, предмети хтори симболизую одредзену животиню, вони „реализация їх випатрунку у иншаким материялним виду” (Новокмет 2017: 171). Предмети хтори имитую одредзену животиню, односно жридливи и циљови домен припадаю доменом

⁵⁵ Детальнейше толковане типох и прикладах у (Goossens 1990: 323–340).

⁵⁶ Дзепоедни науковци виражели становиско же шипки метафори базовани на метонимий (Barcelona 2003: 31).

хтори категориялно роздвоєни (аниматна / инаниматна сфера) та Новокмет тоті приклади розуми як метафору знука метонимії (Новокмет 2017: 171).

2.4. СТЕРЕОТИП, ПРОТОТИП, КОНЦЕПТ

Же хаснованє назвох животиньох вязане за лаца єдна зоз найфреквентнейших хаснованьох познате, медзитим, поставя ше питанє чи ше у кождим языку, односно култури на исти способ патри на исти животинї. Чи одредзени животинї маю негативну предодредженосц, односно чи ше з нїма указує лем негативна характеристика човека або може буц и позитивна. Далей, чи исти животинї можу буц жридлово домени и за позитивну и негативну характеристику, и цо мотивує же бизме одредзену животиню видзели як добру, вредну або глупу, злу, лєнїву итд.

Видзенє животиньох як глупих, лєнївих або мудрих и вредних засноване на шлєбодним видзеню човека, односно воно стереотипизиране. По Мислави Бертоша, человек животиню видзи як ресурс хтори може похасновац та прето позитивно одредзує домашнї животинї а дзиви животинї частейше оценоє як негативни, зоз перспективи хасновитих або чкодлївих животиньох (Bertoša 1999: 64). Конструкция стереотипного модела завиши од традиції хтора ма вельку улогу у наставаню и отримованю стереотипа о одредзеной животинї. Бертоша наводзи же ше стереотипи у языку преноша през пренєшени секундарни реализациї або през фразеологизми а ношителє языка их преноша своїм потомком хтори на тот способ, без превипитованя, усвоюю готови язични фигури и указую свою припадносц и язичну компетенцию култури хторей припадаю (Bertoša 1999: 65).

Людмила Попович, у кнїжки *Язична слика дїйсности* (Језичка слика стварности) дискутуюци о розликох медзи прототипом и стереотипом наводзи шлїдуюце:

„Под прототипом подразумевамо најупечатљивији пример из личног искуства говорног лица, похрањен у његовој епизодној меморији и одмерен према вредносној скали субјективног денотативног простора између позитивног и негативног пола индивидуалне вредносне скале (Поповић 2008: 37–38)“.

Вон ше, по Попович, формує ище у дзединстве, кед ше дзецко намага одмерац дїйсносц по своїм вредносних принципох а на тот способ ше саме змесцує до матрици дїйсности, односно находзи својо место у швецє (Поповић 2008: 63).

З другого боку, стереотип Попович видзи як асоціативни прототип, односно цудзе искусство у вязи зоз фрагментом екстралингвістичней дійсносци зоз чіім пребераньом бешеднік здобува фрагмент колективней конвенціоналей язичней слики швета (Поповић 2008: 63).

Язична слика дійсносци формована зоз індивідуалних прототипских и колективних стереотипских концептах заснованих на семантичней и енциклопедийней інформації (Поповић 2008: 63).

По авторох Попова и Стернин семантично-когнитивни приступ указує же у лингвістичнокогнитивних вигледованьох найефикаснейши способ анализи ма напрям язык→концепт (Попова, Стернин 2007: 23). Анализа язичних средствох найефективнейши и найєдноставнейши способ ошвициц характеристики и модел концепту.

Концепт можеме розумиц як базну функціоналну єдинку язичней слики дійсносци, як асоціативне польо хторе облапя колективни стереотипни представи але и індивідуални прототипски фрейми у вязи зоз дійсносцу и актуализує ше у одредзеной ситуації спознання и комуникації (Поповић 2008: 59). Вкупнось язичних средствох з хторима ше вербалізує концепт представя його номінаційне польо до хторого уходза слова з хторима ше менує одредзени концепт, синоніми, устаємени назви, фразеологічни єдинки, присловки, изреке, метафорични номінації, асоціативне польо итд. (Попова, Стернин 2007: 66–71)⁵⁷.

Як резултат когнитивней активносци особносци и заєдніци, вон ноши енциклопедийну інформацію о поняцу хторе представя, як пише Попов, Стернин, дискретне менталне витворенє (чи основна єдинка думкового коду) зоз релативно ушорену нукашню структуру (Попова, Стернин 2007: 34).

По Стернін, структура концепту ше состої зоз макрокомпоненти (енциклопедийного поля и інтерпретаційного поля) хтору представя слика або представа формована як резултат чловекових осетових схопносцох. Енциклопедийне польо ше состої зоз інформаційох хтори часц животного искусства ношительох языка. Тоти інформації формовани у рижних животних ситуаційох, напр у процесу ученя, у непосредним контакту з концептуалізованим предметом або поняцом. Інтерпретаційне польо формоване на основи індивідуалного розуменя, толкованя односно оцени одредзеного концепту з боку чловека (Стернин 2008: 8–20). Зложенось структури концепту дошлебодзує розликованє основного поняца як ядра чи центру

⁵⁷ Детальнейше у (Штрбац 2018: 21).

структури и компонентох⁵⁸ хтори резултат култури, традиції, національного або особного искусства а хтори на окраїску структури (Маслова 2011: 54–55).

У литератури ше наводза шлїдуюци типи концептох хтори ше розликую з оглядом на способ на хтори ше дійсносц указує у нашей свідомосци: представа, шема, поняце, фрейм, сценарио и гешталт. (Фрейм составени зоз вещей компонентох хтори представляю вкупни знаня о предмету або зявеню. Сценарио то даскельо узастопни епизоди у часу. Гешталт то комплексна думкова структура хтора ушорює рижнородносц окремих зявеньох у свідомосци (Попова, Стернин 2007: 117–119).

Подполнейшу слику о концепту ше може достац зоз детальним описованьом номинацийного поля одредзеного концепту хторе подрозумює анализованє лексичного пасма, асоцијативного поля и контексту, односно литературни и други тексти (Штрбац 2018: 32). По авторох Попов, Стернин важне описац семантични простор понеже вон представля лем гевту часц концептосфери хтора виражена зоз язичними знаками (Попова, Стернин 2007: 55–62). Прето зме до нашого виглєдованя уключели анализу механїзмох концептуализациї на материялу пренєшених значеньох, анализу фразеологизмох, категоризациї и асоцијативних польох.

⁵⁸ Маслова наводзи же окрем поняцовой вредносци и оцени, концепт ше состої и зоз шлїдуюцих компонентох: общелюдски або универзални, национално-културни, условени зоз човековим животом у одредзеним културним стредку, дружтвени хтори условени зоз припадносцу человека одредзеному дружтвеному пасму, групни хтори условени зоз припадносцу бешедніка одредзеной возросней або полней групи, индивидуални хтори формовани под уплївом особних окремих прикметох, як цо образованє, воспитанє, психофизиологийни прикмети итд. (Маслова 2011: 54–55).

3. НОМИНАЦІЙНА СЛИКА ШВЕТА - КОНЦЕПТУАЛНА АНАЛІЗА НА МАТЕРІЯЛУ ЛЕКСЕМОХ У ВЯЗИ ЗОЗ ВИХОВОМ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ

3.1. АНАЛІЗА

НАПРЯМИ ДІЙСТВОВАНЯ МЕХАНІЗМОХ РОЗДУМОВАННЯ (метафора, метонимія, метафтонимія, персоніфікація)

I ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

1. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЖИВОТИНЯ
2. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, ПРЕДМЕТ → ЧЛОВЕК
 - 2.1. ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ
 - 2.2. ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ
 - 2.3. ЧЛОВЕКОВО СТАНИ
 - 2.4. ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ
 - 2.5. МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ
 - 2.6. ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦІЯ ЧЛОВЕКА
3. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → РОШЛІНА (фитоними)
4. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ИНСЕКТ
5. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ХОРОТА
6. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ
7. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ШМАТИ, ОБЛЄЧИВО
8. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ПРИРОДНИ И АТМОСФЕРСКИ ЗЯВЕНЯ
9. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ОБИЧАЙ, ВЕРЕНЯ, БАВИСКА
10. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ

II ЧЛОВЕК

ЧЛОВЕК → ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

III ПРЕДМЕТ

ПРЕДМЕТ → ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

IV ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНІЮ ЖИВОТИНЮ

ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНІЮ ЖИВОТИНЮ → ПРОСТОР

V НЕКЛАСИФИКОВАНІ ПРИКЛАДИ

І ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

1. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЖИВОТИНЯ

У тей групи метафоричних екстензийох буду представени приклади пренешеного значеня у напряме ЖИВОТИНЯ → ЖИВОТИНЯ. До жридлового домену рахуеме и часци цела домашніх животиных як цо напр. око вола (волово очко), глас (гагач), або деталі на целу животині як цо лиска (Лисак), гвизда (Гвиздаш). Тоти назви животиных настали пре асоціацію на одредзену домашню животиню. Цошка цо познате послужело за номинализацию непознатого, односно, меней познатого. Тиж так, дзепоседни приклади представляю и приклади упліву другого языка.

У анализованю назвох животиных и рошлінох хтори резултат пренешеного значеня зоз жридлового домена ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ барз важне провериц чи назва не представля преклад латинскей назви. То приклади формовани под уплівом християнства. Вони представляю цивилизацийну уровень язичней слики. Окрем цивилизацийного уровню, мож розликовац и универзални, национално-культурни, дружтвени и индивидуални уровень язичней слики швета.

Метафорични екстензиї формовани на жридловим домену домашня животиня можу мац форму меновніка або гибридной лексеми, структури прикметнік + меновнік. Меновнічка часц гибридных лексемах може буц зооним або часц цела животині. У прикметніцкей часци назви може буц присвойни прикметнік формовани зоз назви домашней животині з хторим ше детерминуе часц цела домашней животині хтора представля основ, предмет мотивації.

Назви *волово очко* и *пша риба* гибридни єдинки по форми⁵⁹. Птица *волово очко* (*Troglodytes troglodytes* L) рошне до велькосци од 9, 10 сантиметри. Форма птици округла та можебуц основа того пренешеного значеня лежи у подобносци по велькосци и форми (можебуц и фарби), односно поровнаню, напр. птичка хтора велька як волове очко. По Тимко Дітко тота назва присутна и у українским языку *волове око*, *волове очко* (Тимко Дітко 2016: 78)⁶⁰. Метафоричне пресликованє базоване на характеристичним деталю, односно волове очко було досц сликовите за номинацію тей животині. Интересантне же тота назва послужела и за

⁵⁹ То єдинки хтори по своєї структури синтагми але су по своїх характеристикох блізки словом. Твртко Прчич за менованє таких формох окрем того термину хаснує и назву *фразни меновніки* (Prčić 2016: 59). У нашим материялу то ище *пша вишня*, *пше грозно*, *пши язики*, *водови буюк*, *пша риба* итд.

⁶⁰ Поровнай: слц. диял. *volovo očko*, пол. *wołowe oczko* (Тимко Дітко 2016: 78).

номинацію рошліни *Viola tricolor*, серб. *даниноћ* (Рамач 2017 I: 226; Тимко 1997: 93; Тимко Дітко 2016: 61) хтору представиме у рамику напряду метафоричного пресликованя у хторим цильови домен РОШЛІНИ.

Схема метафоричного пресликованя

волово очко

МАЛЕ КАФОВЕ ОКО ВОЛА → МАЛА ПТИЦА КАФОВЕЙ ФАРБИ

Водови стадий жаби у фази розвою ше преноши зоз гибридную єдинку *пша риба* у хторей прикметнік виведзени зоз назви домашней животинї *пес* > *пши* -а, -е; -и описує меновнік *риба*. Випатрунок жаби у тей фази розвою народу могол випатрац незвичайно. То форма хтора здабе на рибу але ше трансформує до жаби та є, можливе детерминована зоз прикметніком *пша* цо би могло значиц недобре, неправе, точнейше не таке як би мало буц, запшете. Етимология слова *запшец* нам може дац одвит о мотивації того пренєшеного значеня. *Словнік народного руского языка* на основи толкованьох и прикладох у польским (*zepsuć* „погубиц; погоршац”), українским языку (укр. *зіпсувати* „исте”), и етимологийних словнікох, наводзи же слово *запшец* виведзене од слова *пес* (Рамач 2017 II: 477). У славянских языкох, як видно зоз прикладох слова означую негативну характеристику а виведзени други слова можу означовац дацо безвредне, подле, ніяке. Слика пса як негативного и пренєшени значеня з того домена барз части у руским языку. Напр. у концептуалним полю Негативна характеристика человека, *пес* ше як жридлови домен зявує найчастейше. У язичней слики Руснацох *пес* еталон за барз нізки вредности чи подли характеристики о чим шведоча фразеологизми (*подли як пес, цигані як пес* итд.) але и номинації, дієсловни конверзії як цо напр. *попшец, запшец*. З другого боку, прикметнік *пши*, -а, -е у прикладох *пша вишня, пше грозно, (пши языки)* з хторима ше означує рошліни ма значене *отровне* (Тимко Дітко 2016: 31). Толкованє такого становиска, видзеня пса ше розуми як исконске, з часу кед *пес* ище не бул доместификовани и жил як блукач, гладни, брудни итд. Назву *пша риба* мож розумиц як метафоричне пренєшенє чий циль указац на єство хторе ма характеристики запшетей або риби зоз подлима характеристиками (своей файти риба). То свойофайтове оградженє (hedges)⁶¹, понеже ше указує на периферию категорії рибох.

Схема метафоричного пресликованя

⁶¹ Опать поглаве 2.2.1. ОГРАДЗЕНЯ (hedges) на 23. боку.

пша риба

СВОЄЙ ФАЙТИ РИБА → ФАЗА У РОЗВОЮ ЖАБИ

Метафоричне пресликованє може буц базоване на гласу. Водова птица *Botaurus stellaris*⁶² L., з назву *водови буюк*⁶³ резултат метафоричного процесу у хторим вяза медзи жридловим и цильовим доменом заснована на семи звуку або гласу понеже глас водовой птици здогадує на глас буюка.

Схема метафоричного пресликованя

водови буюк

ГЛАС БУЯКА → ПТИЦА ПОДОБНОГО ГЛАСУ

До того тематского поля рахуєме и метонимийни екстензии у хторих одредзена часц животинї виволала процес метонимий. Напр. глас гуски *гага* жридлови домен преношеня на назву хлопскей єдинки *гагач*⁶⁴ „гуска, гунар хтори гага”. Ту насампредз, слово о ономотопеї, односно имитованю гласу животинї хторе представя метафтонимию а потим так формована назва похаснована як метономийни жридлови домен.

Метонимийни образец

гагач

ГЛАС ЖИВОТИНІ → МЕНО, НАЗВА ЖИВОТИНІ

⁶² Як видземе латинска назва тиж так указує асоциацию на домашню животиню (поровнай *Botaurus stellaris* L. и *Bos taurus*). Поставя ше питанє чи тотя очиглядна характеристика птици чий глас асоциує на домашню животиню *буюк* була мотивация у латинским и славянских языках независно або є у славянских языках резултат прекладу и познейшого модификованя.

⁶³ Поровнай: укр. *водяний бугай*, слц. диял. *vodny bujak*, поль. *wodny bąk*, серб. *водени бик* (Тимко 2016: 102).

⁶⁴ гагач х. „гунар”, лем у Гнатюка. Слц. *gagaśka фронт.* „гуска” (Рамач 2017 I: 295).

Метонимийно меновани и конь або кобула (Лисак, Лиска) хтора ма билу платку, односно лиску на чолє. По характеристичним означеню на целу можеме видвоїц семему „конь хтори на чолє маю билу шерцц у форми гвизди” по хторей ше коня менує Гвиздаш⁶⁵. Розлика медзи двома остатніма семемами у форми хтора мотивовала творенє назви. У першей то форма хтора асоцирує на гвизду а при другей форма правилней форми, хтора подобна платки.

Метонимийни образец

Лисак, Лиска, Гвиздаш, Ружа, Цвєта

ХАРАКТЕРИСТИЧНИ ДЕТАЛЬ НА ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

ДЕТАЛЬ НА КОНЬОВИ → НАЗВА КОНЯ

Як резултат метонимийного процесу розумимє и мена животиньох, переважно кравох (*Белка, Билка, Жуя, Ридя, Тарка, Цифра, Шарена, Шара, Жуя, Жучко*) алє и коньох (*Ридя*), чий транспортни ентитет фарба животині як єй состояйна часц. Ту можеме розликовац назву мотивовану по фарби коня хтора ше одноши на каждого коня тей фарби (*чилаш, богар*)⁶⁶, и власну назву коня хтора источасно и заєдніцка назва за шицких коньох тей фарби (*ридя*).

Треба заш лєм мац у оглядзе же детерминованє животині зоз фарбу може буц резултат метафоричного процесу зоз другим значеньом. Напр. Милка Ивич у работи *О зеленом коњу*, описуюци якєй фарби *зелени конь* (зелени конь), як можлїве толкованє наводзи же ше зоз тоту назву першобутно думало на младого коня а з часом ше забуло основне значенє на рахунок провадзацей конотациї „цми шпляхи на билей подлоги” (Ivić 1995: 87–101). Людмила Попович у работи *Опозиција „сјајно” – „без сјаја” као основа категоризације назива за боје у словенском фолклору* на основи прикладах зоз сербских, русийских и українских фолклорних текстох зоз 19. вику указує же функционованє назвох за фарби у славянским фолклору насампредз условене зоз антитезу „бліщаце” – „небліщаце”. Авторка на тот способ указує же ше таке розуменє фарбох нє склада зоз гипотезу Брента Берлина и Пола Кея о универзалней категоризациї фарбох хтора фундаментована на поступним видвойованю назвох зоз общого

⁶⁵ У Сриме, як дознаваме од информаторох, Руснаци хасную сербску форму *Звездан*, и гибридную лексему *цветкасти конь*.

⁶⁶ О фарбох коньох у сербским и мадярским языку пише Едита Андрич у работи *Tanulmányok a magyar és szerb színnevekről Studije o nazivima boja u mađarskom i srpskom jeziku* (Andrić 2020).

континуума організованого по принципу „бліщаце” – „цме” (Поповић 2012: 7–41). Попович на основи прикладох зоз фолклору, наводзи же за дзепоедни фарби вяжу позитивни а за други негативни характеристики з оглядом на митски, демонологийни або литературни код або контекст (Поповић 2012: 9)⁶⁷.

Метонимийни образец

Белка, Билка, богар, Жуя, Жучко, Ридя, Тарка, Шарена, Цифра, Шара

ФАРБА ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

Транспортни ентитет у метономийним процесу може буц и стан животині, односно старосц (Стара⁶⁸, первиска⁶⁹), вонкашні випатрунок животині, односно ей велькосц (Мали), або продукт хтори резултат физиологийних процесох животині, млеко (Милка), функция животині (дойка, пращара). Назву крави Милка можеме розумиц и як резултат прецедентних текстох, односно упліву рекламох продуктох. Назва *пращара* не представя мено швині але назву окончователя функції.

Метонимийни образец

Стара

СТАН ЖИВОТИНІ (старосц) → НАЗВА ЖИВОТИНІ

яловка

СТАН ЖИВОТИНІ (неплодносц, яловосц) → НАЗВА ЖИВОТИНІ

первиска

⁶⁷ Авторка о тей теми писала и у работи *Prototypical and Stereotypical Color in Slavic Languages: Models Based on Folklore* (2007).

⁶⁸ При таких прикладох нам ше видзи же ше животиню так наволоуе аж кед вона одроснута, односно стара.

⁶⁹ Слово первиска „крава хтора першираз цельна” представя суфиксални дериват порядкового числовніка *первий* зоз спросцваньом консонантскей групи -стк- хторе зачуване паралелох: укр. *первістка* (Рамач 2017 II: 140; Тимко Дітко 2016: 11, 121, 130) (Білодід VI 1975: 119) <http://sum.in.ua/p/6/119/2>

СТАН ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

Мали

ВЕЛЬКОСЦ ЖИВОТИНІ → МЕНО ЖИВОТИНІ

Милка

ПРОДУКТ ЖИВОТИНІ → МЕНО ЖИВОТИНІ

У метонимийним процесу, базовани на їх функції, хтора жридлови домен того преношеня и приклади *дойка, пращара*.

Метонимийни образец

дойка

ФУНКЦІЯ ЖИВОТИНІ → НАЗВА ОКОНЧОВАТЕЛЯ ФУНКЦІЇ ЖИВОТИНІ

пращара

ФУНКЦІЯ ЖИВОТИНІ → НАЗВА ОКОНЧОВАТЕЛЯ ФУНКЦІЇ ЖИВОТИНІ

У метонимийним процесу, базовани на цилю їх функції, односно патканю хторого треба же би лапели настала назва *патканьох, патканьошка*.

Метонимийни образец

патканьох, патканьошка

РЕЗУЛТАТ/ЦИЛЬ ФУНКЦІЇ ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

Конь хтори ма еден семенік нормалней велькосци, а еден мали ше у руским язике у Войводини наволує *нутрак*. Тота назва була илустративна за вецей метафорични преношеня чий цильови домен може буц ЖИВОТИНЯ або ЧЛОВЕК. Понеже ше дзепоедни файти домашніх животиных каструє, назва нашла свойо хаснованє и за означованє недобре кастрованих самцох хтори подобни єдинком зоз природним недостатком.

Схема метафоричного пресликованя

нутрак

ЖИВОТИНЯ З ПРИРОДНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ → ЖИВОТИНЯ З ШТУЧНО ВИВОЛАНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ

Метафоричне пресликованє базоване на тим жридловим домену може преношиц и значенє людзе без дзєцох або хладни у любови. *Словнік руского народного язика* того пренєшене значенє оценює як подшмихуюце (Рамач 2017 I: 827).

Зоз анализи зме вихабели назву *качка черкотка* понеже не мож утвердиц чи тота назва формована по асоцияції на домашню животию качку. Ми бліжши думаню же то обща назва з хтору ше означує файта животині.

Назва *морска крава* присутна и у других славянских язикох, напр. сербски, польски, словацки, украински. Заш лєм, предпоставяме же слово до руского язика сцигло зоз сербского язика под час формованя терминов за образованє на руским язике. Специфика тих назвох у тим же ше состоя зоз двох словох, прикметніка хтори бліжєй одредзує, односно гутори о хабитату животині прецо знаме же ше не роби о домашней животині *крава* або *конь* але о дзивей животині хтора пре одредзени характеристики здогадує на одредзену домашню животию. Тоти назви формовани за потреби науки же би меновали файту *Halicora dugong* або *Sirenia* (морска крава) и файту *Hippopotamus amphibius* (морски конь). Назва *морски конь* преклад назви зоз старогреческого язика. Метафоризация заснована на семи випатрунку, односно шиї и глави морского коня подобного до коньского.

МОТИВАЦІЯ

У тим сегменту метафорични пресликованя найчастейше мотивовани зоз випатрунком, гласом, функцію, физичним недостатком або колективну експрессию жридлового домену хтори може буц подобни зоз цильовим. При тим, мотивованосц може буц результат асоціації на часц цела (*волово очко*), характеристични деталь на шерсци домашней животині (*Лисак, Лиска, Гвиздаш*), або фарби (*Белка, Жуя итд.*). Часто мотивація за пресликоване пренайдзена у звуку, односно подобносци гласу домашней животині *бюака* и дзивей птици *водового бюака*. Звук може порушац и метонимийне пресликоване (*гагац-гагац*). Метонимийни процес номинації може буц мотивовани и зоз функцію домашней животині, односно ей результатом (*пес хтори лапа паткані ше вола патканьош*). Природни физични/полни недостаток може буц илюстративни за приказоване штучного физичного/полного недостатку (*нутрак*). Мотивованосц дзепоедних номинаційох може буц зложена зоз вецей семох, напр. пша риба. Пес у язичней слики Руснацох еталон нічомносци хтори засновани на видзеню пса як чкодлівого, неверного итд.

2. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, ПРЕДМЕТ⁷⁰ → ЧЛОВЕК

У рамикох напряду метафоризації ЖИВОТИНЯ, ПРЕДМЕТ → ЧЛОВЕК формовани концептуални поля з оглядом на цильов домен преношеньох. Буду представени метафорични пресликованя хтори преноша шлідуюци концепти: ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ, ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ, ЧЛОВЕКОВО СТАНИ, ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ, МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ, ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦІЯ ЧЛОВЕКА.

2.1. ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ

Зоз слику вайчака, односно некастрованого коня за розплод буде ше метафоричне пресликоване чий цильови поддомен (сексуално) прицагуюци хлоп. Окрем того поддомена исти жридлови поддомен участвує у пресликованю на цильови поддомен справованє человека, односно сексуално активни хлоп.

⁷⁰ Предмет хтори зоз сфери вихову домашніх животиных.

Схема метафоричного пресликованя

вайчак

НЕКАСТРОВАНІ КОНЬ ЗА РОЗПЛОДЗОВАНЄ → СЕКСУАЛНОСЦ ХЛОПА

нутрак

ЖИВОТИНЯ З ПРИРОДНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ → НЕПЛОДНИ ЧЛОВЕК

НЕДЗБАЛИ ВИПАТРУНОК

Нешорови, недзбали випатрунок человека ше у метафоричних пресликованьох найчастейше преноши зоз цильовим доменом у хторим домашня животиня *швиня* або младе швині, *праше*. Тоти животині препровадзую час рушаюци ше у блаце, риюци зоз пискама гліну прецо су брудни. Попри тим, людзе ховаю швині же би з ніх мали мяса прецо их добре карма та швині назбераю вельо кили. Прето су ясна илюстрация брудносци або затитосци. Зоз жридловим доменом швиня ше преноша цильови домени НЕЧИСТА АБО ЗАТИТА ОСОБА цо рахуєме до концептуального поля вонкашні випатрунок человека. Нечистосц ше, як увидзимо у анализи, може концептуализовац и як морална прикмета прецо ше з истим прикладом (*швиня*) може означити особу нізких моралних квалитетох. До того поля спада и метафорична екстензия меновніка *праше* за реферованє о дзецку хторе мурцаве.

Схема метафоричного пресликованя

швиня

ШВИНЯ → НЕШОРОВИ, НЕДЗБАЛИ ВИПАТРУНОК ЧЛОВЕКА

швиня

ШВИНЯ → ЗАТИТИ ЧЛОВЕК

праше

ПРАШЕ → МУРЦАВЕ ДЗЕЦКО

Недзбали випатрунок ше може одношиц на власи. Особа хтора ма густы стрехави, незачесани власи ше преноши зоз жридловним доменом у хторим пес хтори ма густу длугу шерсц а хтори ше менує зоз меновніком мадярского походзенья *бундаш*⁷¹.

Схема метафоричного пресликованя

бундаш

БУНДАШ / ПЕС З ГУСТУ ДЛУГУ ШЕРСЦУ → НЕЗАЧЕСАНИ ВЛАСИ ЧЛОВЕКА

Цильови домен ВЛАСИ ОСОБИ преноши и метафорична екстензия *когуцик* „фризура, на окреми способ зачесани власи дзецка”. Тота секундарна номинация заснована на подобносци дзединскей фризурі зоз часцу цела когута, односно зоз його гребеньом. Понеже ше значенє преноши на назву дзединскей фризурі вона достала деминутивну форму.

Схема метафоричного пресликованя

когуцик

КОГУЦИК (з гребеньом на глави) → ДЗЕЦИНСКА ФРИЗУРА

За метафоричне пресликованє чий циль указац човека хтори високи, хаснує ше предмет *доронга*, односно друк на дзепоедних справох хтори обрацал конь, напр. коньска машина, медведз итд. Понеже *доронга*⁷² муши буц длугока, одвитујуца є же би ше зоз ню указало на висину човека.

Схема метафоричного пресликованя

⁷¹ Назва пса з таким вонкашнім випатрунком у метонимийним процесу може буц и мено пса хтори так випатра. (подобно як Лиска, Билка итд); бундаш → человек з густима стрехавима власами

⁷² *доронга* „друк на даєдних справох хтори обрацали коні”.

доронга

ДЛУГОКЕ ДРЕВО → ВИСОКИ ЧЛОВЕК

До того концептуального поля рахуємо и метафорични пресликованя хтори преноша значенє випатрунку часци цела човека як цо *гуше цело* чий цильови домен випатрунок скори, односно цела човека прекритого зоз пупенцями хтори виволани зоз страхом або жиму. Мотивация за таке пресликованє нам ше видзи не цалком транспарентна.

Схема метафоричного пресликованя

гуше цело

ЦЕЛО ГУШЕЦА/ГУСКИ → ЦЕЛО ЗЛЄКНУТОГО, ЗАМАРЗНУТОГО ЧЛОВЕКА

Зоз дієсловну конверзию од назви *буяк* настало слово *забуячиц ше* хторе як результат метафоризації преноши значенє вироснуц до мощного хлопа, швидко ше розвиц.

Схема метафоричного пресликованя

забуячиц ше

ПОСТАВАЦ БУЯКОМ → ЗАГРУБНУЦ, ЗМОЦНІЦ

ЧАСЦИ ЦЕЛА

Часци цела домашніх животиных части жридлови домен метафоричних пресликованьох хтори описую вонкашні випатрунок човека. Їх назви медзитим, часто не мож повязац виключно зоз домашніма животинями, напр. з словами *пазури, писки, лаби, кловаки* ше меную часци цела и домашніх и дзивих животиных. Лєм даскельо препознаваме як виключно у вязи зоз домашніма животинями.

Кравски жалудок ше менує зоз назву *бамбух*. Тота назва послужела за видрижнююче пренешене реферованє на вельки човекох брух.

Схема метафоричного пресликованя

бамбух

КРАВСКИ ЖАЛУДОК → ВЕЛЬКИ БРУХ ЧЛОВЕКА

МОТИВАЦІЯ

Пресликованя у тим напрямю концептуалізації найчастейше мотивовани зоз випатрунком (*вайчак, швиня, праше, бундаш, когуцик, доронга, гуше цело, забуячиц ше, бамбух*). Лем по єдно пресликованє мотивованє зоз фізичним недостатком, односно зоз випатрунком (нутрак) або зоз фізичну характеристики (*вайчак*).

З оглядом на оцєну, пресликованя найчастейше маю негатиwну оцєну (*нутрак, швиня, праше, бундаш, доронга, забуячиц ше, бамбух*). Як позитивну оцєну розумимє концепт *вайчак* 1. „прицагуюци хлоп”; 2. „сексуално активни хлоп” А як неутралне *когуцик* и *гуше цело*.

2.2. ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ

Концептуалне польо ПРИКМЕТИ ЧЛОВЕКА ше состої зоз метафоричних пресликованьох хтори прєноша значєня ронтовніцтво (*вишилїц ше*), гордосц/пиха (*корнажиц ше, кондашиц ше*), злєкнутосц (*заяц, куриплах*), подли характер (*скоцєни*).

РОНТОВНІЦТВО

Прикмета особи же вельо троши ше може илюстративно представиц зоз дієсловом *вишилїц ше* „вируциц зоз себе посцєлку и черева” хтори характерични за женски єдинки под час коцєня.

Схема метафоричного пресликованя

вишилїц ше

ЧЕЖКИ МЕДИЦИНСКИ СЛУЧАЙ / ВИРУЦОВАНЄ ЧЕРЕВА → ВЕЛЬКИ ТРОШОК,
КУПОВИНА / ВЕЛЬКЕ ФИЗИЧНЕ НАПРУЖЕНЄ

Исте дієслово участвує у пресликованю на розлични цильово домени, односно формує розлични концепти, напр. *вишилїц ше* „позарядово чежка робота человека”.

ГОРДОСЦ

Гордосц ше може представиц зоз словами у вязи зоз швиню. З дієсловну конверзию од меновніка *корназ* „некастрована хлопска єдинка файти СУС” формоване дієслово *корнажиц ше* чия метафорична екстензия преноши значенє гордосци, односно справованя хторе ше описує як возношенє, дзвиганє носу. Прикмету гордосци преноши и дієслово *кондашиц ше* „правиц ше важни, мудри” хторе тиж так резултат дієсловней конверзії од меновніка *кондаш* „особа хтора у прешлосци виводзела швинї на пашу и мерковала на нїх”.

Схема метафоричного пресликованя

корнажиц ше

СПРАВОВАЦ ШЕ ЯК КОРНАЗ → ВОЗНОШЕНЄ, ДЗВИГАНЄ НОСУ

кондашиц ше

СПРАВОВАЦ ШЕ ЯК КОНДАШ → ПРАВИЦ ШЕ ВАЖНИ, МУДРИ

ЗЛЄКНУТОСЦ

Прикмета человека злєкнутосц може буц пренєшена зоз жридловим доменом у хторим зооними *заяц* або *кура*. Метафоричне пресликованє з цильом указац на злєкнутосц и у фразеологийним материялу засноване на заяцовой як жридловому домену, напр. *сцєка*, *шти як заяц*. У тим процесу ше активує сема колективней експресії по хторей заяц злєкнути. Подобни процес маме зоз назву *куруплах*. Зоз назви домашней животинї *кура* виведзена назва *куруплах* з хтору ше преноши цильов домен злєкнути человек, односно особа чия прикмета злєкнутосц.

Схема метафоричного пресликованя

заяц, куриплах

ЗАЯЦ, КУРА → ЗЛЄКНУТИ ЧЛОВЕК

ПОДЛИ ХАРАКТЕР

Подли характер человека мож представиц зоз словами *швиня* (погубена особа), *сука* (зла, погубена жена), *пес* (подли человек), *квока* (недобра жена або дзецко). О подлим човековим характеру гутори и дїєсловна конверзия *попищ ше* (погубиц ше, постац горши) настала зоз слова *пес* та прикметніка *скоцени* „погубени, скаранїк” виведзеной зоз слова *статок*.

Реферованє о характеру человека маме и зоз словом *скоцени* „погубени, скаранїк”. З другого боку, иснує форма *скоцени* „подобни статку”. Премєнка значєня идзе у напрямє од описа вонкашнього випатрунку гу опису характеру особи. Тото, нешка не фреквентне слово, по *Словнику руского народного языка* першобутно значєло „подобни статку”, а своєо походзєне водзи од праславянскєй форми *skotъ* „статок”. По Рамачови першобутне значєнє иснує у украинских диялектох, напр. *скотеніти* „поставец подобни статку” (Рамач 2017 II: 482).

Схема метафоричного пресликованя

скоцени

СТАТОК → ПОГУБЕНИ ЧЛОВЕК, СКАРАНІК

НІЗКА ИНТЕЛИГЕНЦІЯ

У рамикох того концептуального поля маме инвективи з хторима ше прєноши сєма глупи хлоп (*вол, конь, гунар*), глупа жена (*крава, гуска*), глупа особа (*цєлє*). У народней слики швета з персонификациу, животинї перше достали характеристики человека та ше их медзи иншим спатра як глупи гоч наукова слика указує же животинї заш лєм не глупи, напр. *гуска, кура, овца, швиня* итд.

Схема метафоричного пресликованя

вол, конь, гунар, крава, гуска, целе

ЖИВОТИНЯ (вол, конь, гунар, крава, гуска, целе) → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

Интелектуална недозретосц младей особи ше може сликовито приказац зоз жридловим доменом *токльов* „баранче од рока”. Секундарне значене настало зоз тим метафоричним пресликованьом означує недозрете хлапчиско.

Схема метафоричного пресликованя

токльов

БАРАНЧЕ СТАРЕ ЄДЕН РОК → ИНТЕЛЕКТУАЛНА НЕДОЗРЕТОСЦ МЛАДЕЙ ОСОБИ

Нізку інтелигенцію особи мож сигналізовац и зоз ономапейским викричніком як жридловим доменом з хторим ше преноши слика глупого человека, односно глупей реакції, слова итд. Ту зоз асоціативним процесом виволана вяза зоз животиню, магарцом хторого народ зоз персонификованьом означел як глупого.

Схема метафоричного пресликованя

и-а

ГЛАС МАГАРЦА → ГЛУПЕ СПРАВОВАНЄ, БЕШЕДА ЧОВЕКА

Мотивация

Секундарни екстензии хтори реферує о прикметох людзох найчастейше мотивовани зоз справованьом домашніх животиньох (*корнажиц ше, заяц, кура, скоцени, вол, конь, гунар, крава, гуска, целе, токльов*), зоз справованьом особи хтора у прешлосци чувала швинї на пажици, зоз кондашом, або резултатом активносци (*вишилїц ше*). Шицки екстензии маю негативну оцєну човекових прикметох.

2.3. ЧЛОВЕКОВО СТАНИ

ЗАОСТАТОСЦ/ЗАПШЕТОСЦ

Слика пса у култури Руснацох у Войводини негативна о чим шведоча числени приклади метафоричних пресликованьох з хторима ше реферує о негативных прикметох човека. И у тим материялу присутни приклади метафоричних екстензийох заснованих на псови як еталону негативных характеристикох. З дієсловом *запшец*, резултатом дієсловней конверзії ше преноши значене заостац у розвою. Зоз хаснованьом того дієслова активує ше сема негативной характеристики, ества хторе не человек, хторе ма найгорши характеристики човека цо сугерує же є не розвити як добри человек. Добри, жадани характеристики човека ше розумя як висши, розвитши уровень развитосци. Транспарентносц вязи медзи псом и заостатосцу у розвою човека мала.

Схема метафоричного пресликованя

запшец

ПЕС → ЗАОСТАТОСЦ У РОЗВОЮ ЧЛОВЕКА

УМРЕЦ

Закончованє животногo циклуса човека ше може пренесц зоз метафоричну екстензию формовану на цильовому домену краткого законченогo випущованя гласа пса (*гавкнуц*)⁷³. Таке пренешене значене у *Руско сербским словніку* означене зоз описом вулг.[арне]. З оглядом на характерованє умартого як пса, або особи зоз такима негативними прикметами.

Схема метафоричного пресликованя

гавкнуц

⁷³ У беседним українским языку *гавкнути* значи „погубиц ше”, напр. (*гавкнув генератор, новий дуже дорого...; телевизор гавкнув*) (Дроздов 2017), цо подобне сербскому *рикнути* (рикнуо је телевизор).

КРАТКЕ ОГЛАШОВАНЄ ПСА → УМЕРАНЄ ЧЛОВЕКА

МОТИВАЦІЯ

У тим концептуалним полю ше нашли лем три концепти чия метафорична реалізація мотивована зоз справованьом (*целіц ше, гавкнуц*) або колективну експресію (*затицец*). Шицки приклади маю негативну конотацию.

2.4. ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСТИ И СПРАВОВАНЄ

НАРОДЗЕНЄ

Фаунонимийни дієслова хтори реферую о репродуктивним резултованю, процесу народзованя тиж так маю своєю розлични номинації з оглядом на файту домашней животинї. За метафоричне пресликованє як жридлови домен було одвитуюче, илустративне дієслово *коциц ше* з хторим ше преноши значенє народзованє дзецка зоз пейоративну експресію. Експресивносци доприноси факт же ше жридлови домен не одноши лем на саме родженє але кумулативносц того процесу, односно способносц животинї же би вецейраз народзела младих. Цильови домен ше тиж так одноши на особи хтори маю вецей дзеци а у сербским язичу може ше одношиц и на представительох одредзеного етносу у смислу звекшованя числа представнікох народу.

Схема метафоричного пресликованя

коциц ше

НАРОДЗОВАНЄ ДОМАШНЕЙ ЖИВОТИНІ → НАРОДЗОВАНЄ ДЗЕЦКА

ОДНОШЕНЄ ГУ ЄДЗЕНЮ

Метафора хтору мож стретнуц у рускей літератури младих хаснує назву файти швинї *дурок* же би пренесла характеристику человека хтори вельо є.

Схема метафоричного пресликованя

дурок

ФАЙТА ШВИНІ → ОСОБА ХТОРА ВЕЛЬО Є

У рамикох того поля метафорични пресликованя можу преношиц розлични ниянси. Наприклад єсц розруцуюци єдзене (*галадзиц*), помали єсц (*руметац*), кармиц дзецко на силу (*кльокац*). Жридлово домени тих пресликованьох дієслова з хторима ше означує процес жуваня домашніх животиньох румеґачох (*руметац*), процес дефекації (*галадзиц*), кармене на силу гуски (*кльокац*). З хаснованьом тих дієсловах активую ше семи хтори доприноша яснейшому представяню цильового домену. Напр. дієслово *руметац*⁷⁴ активує сему „помали, длуго єсц”, *галадзиц* „брудзиц, правиц нєшор при окончованю того процесу”, *кльокац* „на силу, примушуюцо класц єдзене до пискох”.⁷⁵

Схема метафоричного пресликованя

руметац

ДЛУГЕ ЖУВАНЄ РУМЕґАЧОХ → ПОМАЛИ, ДЛУГО ЄСЦ

галадзиц

БРУДЗИЦ, ПРАВИЦ НЄШОР ПРИ ОКОНЧОВАНЮ ТОГО ПРОЦЕСУ → ЄСЦ РОЗРУЦУЮЦИ
ЄДЗЕНЄ

кльокац

НА СИЛУ, ПРИМУШУЮЦО КЛАСЦ ЄДЗЕНЄ ДО ҐАҒРУ → КАРМИЦ ДЗЕЦКО НА СИЛУ

⁷⁴ Слово *руметац* у шицких славянских языкох пожичка зоз романских языкох. Поровнай: рум. *rumegá* (молд. *rumegá*) од лат. *rūmigāre* (*rūmigo*). У славянских языкох: укр. *румигати*; пол. [*rumygać*]; ч. [*rumigat'*]; слц. *rumigat'* (Мельничук 2006: 140).

⁷⁵ *кльокац* „у велькей мири кармиц дзецко” але под уплївом сербского можебуц розвити и значеня „кльокац зоз думками, циганством, ліками итд.”

ПИЯНСТВО

Стан человека пиянство хторе резултує зоз блюваньом ше преноши зоз фаунонимским дієсловом *целіц ше*. Основне значенє того дієслова „родзиц младе (о крави)”. Зоз метафоричним пресликованьом базованим на семи процесу вируцованя матерії зоз цела формована секундарна номинация „блювац, руцац (о пияному)”.

Схема метафоричного пресликованя на основи поддоменох

целіц ше

ПРОЦЕС РОДЗЕНЯ МЛАДОГО → БЛЮВАЦ ПРЕ ПИЯНСТВО

РУХ ЧЛОВЕКА З НОГУ

Справованє человека, його рушанє може буц представене з помоцу метафоричних екстензийох базованих на характеристичних сликах домашніх животиных як цо рух коня або крави хтори ше номинує зоз дієсловом *виргац* „биц, копац зоз задню ногу”. Воно илюстративне за справованє, рухи, звичайно дзецка, хтори прави подобни рухи.

Схема метафоричного пресликованя

виргац

РУХ КОНЯ З ЗАДНЮ НОГУ → РУХ ДЗЕЦКА З НОГАМИ

Рух человека хтори несхопни, шпотанє человека ше повязує зоз слику коня хторому зоз направу пута ноги. Дія вязаня чи капчаня ногох зоз тоту направу ше менує зоз дієсловом *путац* хторе послужело як жридлови домен за метафоричне пресликованя чий цильови домен застановяц дакому ход, напредованє. Слика окончованя тей слики на себе односно можлїви резултат путаня человека асоцирує на несхопне рушанє человека хтори ше шпота.

Схема метафоричного пресликованя

путац

ВЯЗАЦ КОНЯ З ПУТАМИ → ЗАСТАНВЯЦ РУШАНЄ ЧЛОВЕКА, НАПРЕДОВАНЄ

путац ше

ВЯЗАЦ КОНЯ З ПУТАМИ → ШПОТАЦ ШЕ

Розвой технічних средствох у дружтве, конкретно пременка файти превозки свой шлід охабела и у човековим видзеню процесу превозу. Конї або воли хтори цагали превозку требало *гонїц* же би ше рушали. По зявйованю моторних превозкох людзе и далей превозку розумели як живе ество, односно справовали ше так як ше справовали зоз животинями. Тот процес можеме поровнац зоз процесом персонифікації домашніх животиньох зоз хтору ше животиньом даваю прикмети хтори ма человек. Наприклад, у розгварки зоз информаторами у местох дзе жию Руснаци, зазначени франтовлїви анегдоти у вязи зоз першима контактами Руснацох зоз тракторами. По тих информаторох, нашо людзе за гамованє трактору хасновали розказуюци викричнїк *гога* место гамовачки на трактору. Ту видзимо ситуацію у хторей людзе за розумене чоґошик непознатого, нерозумлївого хасную знанє о найблїзшому познатому ентитету. Запрагни коч и трактор превозки маю исту функцію. Розликую ше у порушуюцей моци. Тота моцносц превозки ше знова на самим початку хаснованя нових технологійних превозних средствох розумела през число коньох хтори порушую коч та мера моци превозки наволана конї. Подобни приклади маме зоз метафоричними пресликованями коч „ауто”, гук „машина кед стої мирна, не роби” итд.

Схема метафоричного пресликованя

гонїц

УНАПРЯМОВАЦ СТАТОК → УПРАВЯЦ ЗОЗ МОТОРНУ ПРЕВОЗКУ

Цильови домен рушаня присутни и у метафоричним пресликованю зоз жридлового домену рихтац конї за цаганє превозки, плуга зоз кладзеньом опреми, односно штверцох хторе ше преноши зоз дієсловом *прагац*. Зоз слику пририхтованя коня зоз штверцами ше преноши

цільови домен наявйованя одходу (напр. дому). Секундарне значене ше звичайно хаснує у форми першей особи єднини и хаснує ше у каждодньовой бешеди.

Схема метафоричного пресликованя

*прагац*⁷⁶

КЛАСЦ ШТВЕРЦИ КОНЬОВИ / ПРАГАЦ КОНЯ → НАЯВИЦ ОДХОД

БЕШЕДА

Метафорични пресликованя у хторих жридлови домен ономатопейски дієслова за менованє дії подражованя гласу домашней животині, найчастейше преноша концепт бешеди, комуникації. У тим концептуалним полю розликуєме пресликованя хтори означую гласну бешеду (*татац, кукурикац, ричац*), доганяня (*кракориц ше, кукурикац, коткодац, джавкац*), и розказу (*гога*). Шицки тоти пресликованя маю експресивну конотацию понеже ше з їх хаснованьом индиректно активує информация о животині хтора гласно випушує одредзени глас, напр. повесц жени же *тата* або хлопови же *кукурика* уквильююце.

Схема метафоричного пресликованя

татац, кукурикац, ричац

ОГЛАШОВАНЄ ЖИВОТИНІ → ГЛАСНА БЕШЕДА ЧЛОВЕКА

кракориц ше, кукурикац, коткодац, джавкац

ОГЛАШОВАНЄ ЖИВОТИНІ → ДОГАНЯНЄ З БЕШЕДУ

Концепт бешеди може буц пренєшени и зоз слику формовану на основи жридлового домену у хторим процес правеня поживи за статок (*дараловац*) або процесу дефекації статку

⁷⁶ У вязи зоз дієсловом *прагац* и фразеологизми у хторих ше зоз виведзеним дієприкметніком *запрагнути* указує на завжатосц, занятосц зоз роботу буц *запрагнути* „робиц одредзену роботу”, напр. *Требало ше добре попрагац, требало два кочи цагац* (Юлиян Рамач на конференції 10.12.2021.).

(*балєтовац*). Обидва дієслова з метаболричним пресликованьом преноша слику бешеди. З першим дієсловом активує ше сема швидкей роботи машини хтора млеє кукурицу на грубо цо у пренешеним значеню резултує зоз означованьом швидкей, длугей бешеди без павзи. Способ бешеди, односно бешедовац койцо, цильови домен пресликованя у хторим ше хаснує дієслово *балєтовац*.

Схема метаболричного пресликованя

дараловац

ПРИРИХТОВАЦ/МЛЕЦ КУКУРИЦУ → ВИГВАРЯЦ КОЙЦО/БЕШЕДОВАЦ
ГЛУПОСЦИ

балєтовац

ДЕФЕКАЦИЯ СТАТКУ → ВИГВАРЯЦ КОЙЦО/БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ

Глас животинї може буц жридлови домен метаболричного пресликованя на цильови домен бешеди человека. Основне значене слова *брехун* „пес хтори часто бреше” зоз хторого з метаболричну екстензию виведзене секундарне значене „язикати человек” не зазначене. Медзитим, воно присутне у словацких бешедох у форми *brehúň* „пес хтори часто бреше” (SSN I 160), (Рамач 2017: 91).

Схема метаболричного пресликованя

брехун

ПЕС ХТОРИ ЧАСТО БРЕШЕ → ЯЗИКАТИ ЧЛОВЕК

Розказуюци викричнїк за застановйованє коня *гога* ше у бешеди може похасновац метаболрично зоз значеньом „чекай, стань зоз бешеду”. Имплитно є експресивно офарбени бо ше собешеднїкови обраца як гу коньови.

Схема метаболричного пресликованя

РОЗКАЗ КОНЬОВИ → РОЗКАЗ ЧОВЕКОВИ
„СТАНЬ КОНЮ” → „ЧЕКАЙ, СТАНЬ ЗОЗ БЕШЕДУ ЧЛОВЕЧЕ”

Два дієслова послужили за пресликоване значення мощного, гласного оглашованя домашній животині, звичайно крави (*ричац*), и специфичного звуку хтори ше прави кед ше „цага з носом” (*форкац*).

Схема метафоричного пресликованя

ричац

ГЛАС ЖИВОТИНІ → ГЛАС ЧЛОВЕКА

форкац

ГЛАС ЖИВОТИНІ → ЦАГАНЄ ЗА НОСОМ ЧЛОВЕКА

СЕКСУАЛНА АКТИВНОСЦ

Слика вайчака илустративна за два метафорични пресликованя хтори припадаю розличним концептуалним польом. Физично прицагуюца особа асоцируе на *вайчака* як символу атрактивного випатрунку хтори прето сексуално активни.

Схема метафоричного пресликованя

вайчак

ВАЙЧАК/ НЕКАСТРОВАНИ КОНЬ ЗА РОЗПЛОД → СЕКСУАЛНО АКТИВНИ ХЛОП

Номинация процесу оплодзованя домашніх животиньох у руским язике у Войводини розликуе файту животині на хтору ше одноши та з оглядом на тот критерий маме:

*парованє/паренє*⁷⁷, *гонєнє*, *пирханє*, *таженє* (живина). Илустративни и експресивни за метафорични пресликованя на цильови домен ЧЛОВЕК були дїєслова *гонїц ше* „водзиц ше, *париц ше* (о псох)”, *пирхац ше* „водзиц ше, паровац ше (о козох, заяцох)”⁷⁸. Цильови домен перших двох метафоричних пресликованьох ПОЛНЕ ОДНОШЕНЄ ЛЮДЗОХ.

Схема метафоричного пресликованя

паренє, гонєнє, пирханє, таженє

ПОЛНЕ ОДНОШЕНЄ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНЇ → ПОЛНЕ ОДНОШЕНЄ ЛЮДЗОХ

СПОСОБ РОБОТИ

Оцена роботи хтора чежка, помали поробена може буц ясно пренєшена хаснуюци фаунонимийски дїєслова зоз слику народзованя младого (*коциц ше*), або чежкого процесу народзованя з хторим ше вируцує посцелка або черева зоз себе (*вишилїц ше*). Понеже народженє младого процес хтори ше одвива помали и може тирвац, хаснованє дїєслова *коциц ше* за реферованє о работи человека активує праве сему спомалшеной работи хтора тирва.

Схема метафоричного пресликованя

коциц ше

НАРОДЗЕНЄ МЛАДОГО ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНЇ → СПОМАЛШЕНО РОБИЦ

Чежке народженє пре хторе животиня зоз напруженями вируци зоз себе посцелку и черева (*вишилїц ше*) метафорично ше пресликує на позарядово чежку роботу человека.

Схема метафоричного пресликованя

вишилїц ше

⁷⁷ Форма *паренє* характеристична за каждодньову бешеду.

⁷⁸ Окрем тих назвох, *Словник руского народного языка* наводзи и *меркац ше* (о козох, овцох), *биц ше* (о коньох), *бегац ше* (о кравох), *пиркац ше* (о мачкох) (Рамач 2017 I: 53; 714).

ВИРУЦОВАНЄ ПОСЦЕЛКИ И ЧЕРЕВА ПРЕ КОЦЕНЄ / ПОЗАРЯДОВО ЧЕЖКЕ КОЦЕНЄ →
ПОЗАРЯДОВО ЧЕЖКА РОБОТА

НЕУСПИШНА РОБОТА

Млади статок хтори ище не дозрети за оплодзованє, репродукцию ше вола ялови (статок). Ялова може буц и робота кед не ма резултат. У тим метафоричним пресликованю, жридлови поддомен млади животинї хтори не дозрети за репродукцию, односно ялови а цильови робота хтора не дала резултат, односно неуспишна робота. Прикметник *ялови* у контакту зоз меновніком *робота* активує сему одсуство резултату прецо ше пресликованє ясно розуми.

Схема метафоричного пресликованя

ялова робота

НЕПЛОДНА ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → НЕУСПИШНА РОБОТА / РОБОТА БЕЗ
РЕЗУЛТАТУ

ПРАВИЦ НЄШОР

Справованє хторе охабя за собу нєшор асоцирує на справованя швинї та ше за метафоричне пресликованє як жридлови домен хасную дієслова *швинїц* „правиц нєшор, брудзиц, шмециц”, *коборловац* „паратовац, лопотац, преврацац” настали зоз дієсловну конверзию од меновнікох *швиня* и *коборлов*. Цильови домени приказую човека хтори за собу охабя нєшор.

Схема метафоричного пресликованя

швинїц

ШВИНЯ ПРАВИ НЄШОР, БРУДЗИ, ШМЕЦИ → ЧЛОВЕК ПРАВИ НЄШОР, БРУДЗИ,
ШМЕЦИ

ШВИНЯ ПАРАТУС, ЛОПОТА, ПРЕВРАЦА → ЧЛОВЕК ПАРАТУС, ЛОПОТА, ПРЕВРАЦА

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Концептуалне польо Човеково активносци и справованє продуктивне польо понеже ше состої зоз 36 прикладох концептуализації. Тоти секундарни екстензиї найчастейше мотивовани зоз справованьом домашней животинї (13) (*румегац, галадзиц, клюкац, целїц ше, виргац, дурок, путац, путац, коциц ше, коборловац, швинїц, вишилїц ше, коциц ше*), потим зоз гласом чи звуком (13) (*гагац, кукурикац, ричац, кракориц ше, кукурикац, коткодац, джавкац, дараловац, балетовац, брехун, ричац, форкац, вайчак*), процесу (*паренє, таженє, тирханє, гоненє*), активносцу (*гонїц, прагац*), результатом роботи (*ялова робота*), и функцию домашней животинї (*вайчак*), розказом животинї (*гога*).

Лем єден з тих концептох ма неутралну конотацию (*прагац*). Остаток негативно описує справованє и активносци человека.

2.5. МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ

У тим концептуалним полю маме метафорични пресликованя хтори з рижнороднима жридловима доменами преноша розлични аспекти медзилюдских одношеньох. Як увидзимо, вони виключно реферую о негативних одношеньох, звади (*кура война*), агресивним физичним (*окефац, оскубац, оброковац*) або вербалним справованю (*галадзиц, матарцац, висобачиц*).

ЗВАДА

Слика агресивного справованя курых, бица, скаканя хтора ше активує зоз форму *кура война* послужела як жридлови домен метафоричного пресликованя на зваду людзох пре неважну ствар. Тота зложена лексема у своїм составе ма слово война хторе пренаглашує, преїг

мири наглашує значнось, велькось зраженя курох и на тот способ активує поджмихлівю ниянсу тей метафоричней екстензії.

Схема метафоричного пресликованя

кура война

ФИЗИЧНА АГРЕСИЯ/ БИТКА КУРОХ → ЗВАДА ПРЕ НЄВАЖНУ СТВАР

АГРЕСИВНЕ ФИЗИЧНЕ СПРАВОВАНЄ

У рамикох того концептуалного поля, метафорични екстензії з хторима ше реферує на агресивне справованє гу другой особи єдни з найчастейших. Характеристични рухи хтори ше окончую под час чесаня коня зоз щетку кефу (*окефац*), або давац єсц статку зоз (*оброковац*) активованьом рижних семох илустративно преноша цильови домен НАБИЦ ДАКОГО.

Схема метафоричного пресликованя

окефац

ОЧИСЦИЦ КОНЯ ЗОЗ ЩЕТКУ → НАБИЦ ДАКОГО

Метафоричне пресликованє з жридловим доменом даваня єдзєня статку (*оброковац*) засноване на становиску же дахто зоз своїм справованьом заслужел буц порядне бити як цо статок порядне достава оброк.

Схема метафоричного пресликованя

оброковац

ПОРЯДНЄ ДАВАЦ ЄДЗЕНЄ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ → БИЦ ДАКОГО

АГРЕСИВНЕ ВЕРБАЛНЕ СПРАВОВАНЄ

Способ бешеди хтори понїжує собешедніка тиж так вид агресії. У метафоричних пресликованьох зоз цильовим поддоменом ПОНЇЖОВАЦ ДРУГОГО ЗОЗ БЕШЕДУ слика хтора ма ясно пренесц цильови домен, базована на дієслову *галадзиц* хтори означає дефекацію, пражненє черевох, односно цошка барз бридке, и дієсловом *магарцац*, результатом дієсловней конверзії од меновніка магарец з хторим ше означає бешедна дія хтора подрозумює гандрованє и наволованє особи магарцом, або словом собачиц хторе подобно як прешли приклад результат дієсловней конверзії од слова характеристичного за восточнославянски язики, *собака* „пес”.

Схема метафоричного пресликованя

галадзиц

ДЕФЕКАЦИЯ, ПРАЖНЄНЄ ЧЕРЕВОХ → ПОНЇЖОВАЦ ДАЧИЙО ВРЕДНОСЦИ

магарцац

МА҃АРЦАЦ → ГАНДРОВАЦ И НАВОЛОВАЦ МА҃АРЦОМ

Гоч Руснаци у Войводини не хасную слово *собака* хторе присутне у восточнославянских языкох, у єдним прикладу маме слово *висобачиц* хторе виведзене зоз слова *собака*. Тот дериват преноши значенє „моцно вигандровац, вилац дакого”. Жридлови домен тей метафоричней екстензії пес як еталон нїчомносци.

Схема метафоричного пресликованя

висобачиц

СПРАВОВАНЄ ПСА → ВИГВАРЯЦ НЄПРИСТОЙНИ СЛОВА

Вербална агресия може буц окончена и зоз метафоричними пресликованями з пейоративну експрессию, напр. *квока, швиня, конь, шудов, токльов, крава, кобула, гуска, коза, матарец/матарица, сука*. У тей функції, назви животиных звичайно у форми вокатива єднини а маю функцию инвективох.

Схема метафоричного пресликованя

гуска, квока, кобула, коза, конь, крава, матарец/матарица, овца, сука, токльов, швиня, шудов

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ДЕГРАДОВАНЄ ХЛОПА АБО ЖЕНИ

З другого боку, назви младих домашніх животиных жридлови домен метафоричного пресликованя з цильом преношеня фамилиярней чи гипокористичней експресиї у ситуацийох кед особа гутори дзецку, напр. *маче/мачатко, курчатко, гачатко* итд. зоз каждим хаснованьом тих назвох ше активує сема мале, симпатичне, невиновате живе єство хтору мож препознац и при дзецку.

Схема метафоричного пресликованя

маче/мачатко, курчатко, гачатко

МЛАДЕ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ → ДЗЕЦКО

ЗМИРЙОВАНЄ ОСОБИ

Слика кладзеня зубадла коньови же би ше го змирело була илюстративна за преношене значеня „змириц человека”. Дїєслово *зубадлац* настало од назви часци опреми за конї *зубадло* „железна часц оглавка хтора ше коньови кладзе до пискох”.

Схема метафоричного пресликованя

зубадлац

КЛАСЦ ОПРЕМУ ЗА ПРАГАНЄ КОНЬОВИ → ЗМИРЙОВАЦ ЧЛОВЕКА

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Секундарни реалізації концептуального поля МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕННЯ найчастейше мотивовани зоз колективну експрессию, односно стереотип по хторим одредзени домашні животині глупи (*гуска, квока, кобула, коза, конь, крава, магарець/магарица, сука, токльов, швиня, шудов*), активносцу человека хтора ше окончує на домашней животині (*зубадлац, скубац, окефац, оброковац, галадзиц*), зоз активносцу домашней животині (*кура война*), або зоз випатрунком, старосцу (*маче/мачатко, курчатко, гачатко*). Неясна мотивація при екстензії *магарцац*. Секундарни номінації у тим полю маю негативну (*зубадлац, окефац, оброковац, галадзиц, висобачиц, гуска, квока, кобула, коза, конь, крава, магарець/магарица, сука, токльов, швиня, шудов*), або позитивну конотацию (*маче/мачатко, курчатко, гачатко*).

2.6. ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦІЯ ЧЛОВЕКА

Як уж гварене, конь хтори ма єден семенік нормалней велькосци, а єден мали ше у руским язичу у Войводини наволує *нутрак*. Тота назва була илюстративна за вещей метафорични преношеня чий цильови домен може буц ЖИВОТИНЯ або ЧЛОВЕК. Пренешене значенє з цильовим доменом человек часц концептуального поля Дружтвена характеристика человека. Метафоричне пресликованє базоване на тим жридловим домену може преношиц и значенє людзе без дзецох або хладни у любови. *Словнік руского народного язика* того пренешене значенє оценює як подшмихуюце (Рамач 2017 I: 827).

Схема метафоричного пресликованя

нутрак

ЖИВОТИНЯ З ПРИРОДНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ → ЧЛОВЕК ХЛАДНИ У
ЛЮБОВИ

Назва *коборлов* у войводянским руским язика настала зоз метафоричним пресликованьом зоз жридлого домену ШВИНЯ хтора коборлує⁷⁹ „паратовац, лопотац, преврацац”.

Схема метафоричного пресликованя

коборлов

КОБОРЛОВАЦ „паратовац, лопотац, преврацац” → КОБОРЛОВ „швиня хтора паратує, прави нешор, риє” → КОБОРЛОВ „човек хтори паратує, лопота, дацо преврацац”.

Дієслово *кастровац* ше хаснує зоз значеньом „вирезац полни шліжніки хлопскей єдинки животині”. У процесу метафоричного пресликованя активує ше сема вирезац, онеможлівиц хтора ше преноши на цільови домен ВЖАЦ СЛОВО, НЄ ДАЦ БЕШЕДОВАЦ.

Схема метафоричного пресликованя

кастровац

ВИРЕЗАЦ ПОЛНИ ШЛІЖНІКИ ХЛОПСКЕЙ ЄДИНКИ ЖИВОТИНІ → ВЖАЦ СЛОВО, НЄ ДАЦ БЕШЕДОВАЦ

ЗАКЛЮЧЕНЯ

Концептуалне польо ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦИЯ ше состої зоз секундарних номинцийох хтори резултат метафоричного пресликованя. Мотивовани су зоз випатрунком (*нутрак*) справованьом (коборлов), активносцу (*кастровац*). Шицки екстензии того поля маю негативну конотацию.

⁷⁹ По Рамачови дієслово коборловац -уєм настало од малярского слова *kóborló* „вандровнік”, *kóborol* „скитац ше, блукац ше” (*kobor* „скитацки, блукацки”, *kobor kutya* „пес блукач”) (Рамач 2017: 607).

3. ЖИВОТИНЯ → РОШЛІНА (фитоними)

У рамику того напряму метафоричного пресликованя, жридлови домен могу буц назви домашніх животиных або їх продукт (*баран, баранче, буюк, вол, гуше, заяц, кандур, каче, когут, коза, конь, крава, матарец, мачка, пес, пулька, овца, швиня, млеко*), а цильови домен рошліни (*баранов язык, баранчики, буючки, буючок и водови буюк, волов хвост, волово очко, гушатково квице, заяча талпа, заячи уха, когутов гребень, кожи/кози цицки, коньска пахнячка, коньска шо(в)шка, коньски руменец, коньски хвосцик, копитко, матарче/матарече церне, мачков/мачи хвост, млечнік, овчи репик, польски пиички, пульчи нос, пша вишня, пше грозно, пиши уха, требиконіна, швиньска трава, швиньска шерца*)⁸⁰.

Стредньовикове верене же рошліни створени за добре або зло и же маю предодредзени вонкашні ознаки (напр. форма лісца, фарба и пах квета, смак) по хторих мож заключиц о їх нукашніх квалитетох. Найочигляднейша характеристика рошліни то подобнось часци цела човека або животины и часци рошліни. У народним вереню, по Вайс, то представя недвосмыслови знак о намени и способу хаснованя рошліни (Vajs 1979: 91). Природа, по тим вереню, гутори у формулах и сама сугерує цо ришенє хторе мож пренайсц у загадках и тайнох (Vajs 1979: 91). Авторка спозорує же у анализи фитонимох треба водзиц рахунка чи назва рошліни не припада лікарскей терминології або же є резултат народного вереня (Vajs 1979: 91).

Вайс наводзи же характеристика ботаніцкей лексики же ше находзи на маргини общей лексики бо ше одноши на периферни култури а з нука тих културох на маргинални предмети. Вона ма окреми состав словніка – учене пасмо (латински назви), полуучени (адаптация латинских – систематских назвох) и пасмо виразно народних назвох хтори маю окрему структуру. Ботанічни словнік рижнородни понеже исную рижни лексични, семантични, мотивовани и немотивовани, транспарентни и нетранспарентни структури и типології (Vajs 1979: 92).

Сден з найплоднейших способох деноминації рошлінох тот у хторим ше часц рошліни навоує з назву часци цела животины. По Вайс таки типи не случайни але системни. Часц цела ма улогу означителя класи а назва животины специфична вариябла. Шицко то типи деноминацийох у хторих одредзена часц рошліни (квет, лісце) звичайно пре характеристични

⁸⁰ Зоз анализи вихабени назви *кандурово вайца* понеже ше у литератури не находзи информация на хтору рошліну ше одноши тота назва.

випатрунок, метафорично порівняти з одредженою часцю ціла, медзитим животиня ту не обична метафора але код класификаторскей системи (Vajs 1979: 103).

Структура народних назвох рошлінох зоз зоонимом у своїм составе може буц єднолексемна або може буц формована як фразни меновнік/гибридна лексема⁸¹.

Метафоричне пресликованє може буц базоване на подобносци квета, лісца, плода и часци ціла чловека. По квету так може буц виведзена асоцияция зоз очми, писком, хвостом або гребенюм когута. Округли и правилни квети можу асоцировац на очи животині. Велькосц квета може условиц вибор животині. У нашим материялу то назва *волово очко*⁸² *Viola tricolor*⁸³. Жридлови домен ВОЛОВЕ ОКО мотивовал и другу метафоричну екстензию у хторей преноши слику птици *волово очко*.

Схема метафоричного пресликованя

волово очко

ОКО ВОЛА → РОШЛІНА З ОКРУГЛИМ КВЕТОМ

⁸¹ З оглядом на состав позберани назви можеме подзеліц на:

1. Єднолексемни назви у хторих меновнік – назва домашней животині:

а) Интегрална часц назви животині: *буяк*

б) Семантични модификатори, односно деминутиви, гипокористики, аугментативни, пейоративни суфигси: *буячок, буячки, баранчики, тищички, тишина*

2. фразни меновніки (синтагми)

а) у хторих у меновніцкей позиції назва домашней животині а у позиції атрибута кваліфікативни або посесивни прикметнік: *польски тищички*

б) у хторих у позиції атрибута посесивни прикметнік формовани зоз назви домашней животині а у позиції меновніка часц ціла, предмет, рошліна, апстрактне поняце:

- предмет: *каче мидло, коньска пахнячка;*

- рошліна: *коньска шо(в)шка, коньски руменец, овчи репик, швиньска трава, швиньски бундави, матарче церне, мача мента, заяча бетелінка, пиша вишня, пише грозно, мачичкова трава, гушатково квице;*

- часц ціла: *волово очко, пульчи нос, пиши уха, заячи уха, пиши язики, коньски хвосцик, мачков хвост, кожи/кози цицки, швиньска шерсц, заячи баюси, заяча талпа, когутов гребень, качи писки.*

⁸² По Тимко Дітко, у укр. бешедох Закарпатя *волóве óчко* оюначує исту рошліну. Форма *волове око* зоз значенюм *Trollius* общенационална українска назва, а *wołowe oko* (у зн. *Buphthalmum*) присутна у польским язичу (ЕСУМ I 324–325). Тоту рошліну Руснаци у Войводини ище наволую *арвачка, дзень и ноц дяблово очи*. (Дітко Тимко 200: 39).

⁸³ Тимко Дітко наводзи латинску назву *Viola hybrida hort.* (Дітко Тимко 200: 39).

Зов назву *писки* ще означає сулатични (цивасти) квіток з неправильними кінцями. На той спосіб формована асоціація при назвах *качи писки* *Tropaeolum majus* L., *пульчи нос* *Polygonum bistorta* L.

Схема метафоричного пресликування

качи писки, пульчи нос

ПИСКИ КАЧКИ, ПУЛЬЧИ НОС → РОШЛІНА З ЦИВАСТУ ФОРМУ КВИТКА

Хвіст асоціює на гириздасти квіток або клаше, китайки, видлужени гиризди. Напр. *волов хвіст* *Verbascum* L., *мачков/мачи хвіст* *Phleum pratense* L., *коньски хвосцик* *Equisetum arvense* L.

Схема метафоричного пресликування

волов хвіст, мачков/мачи хвіст, коньски хвосцик

ХВОСТ ВОЛА, МАЧКИ, КОНЯ → РОШЛІНА З ГИРИЗДАСТУ ФОРМУ КВИТКА

Квіток по формі і фарбі може асоціювати на гребень когута. Квіток характеристичного випатрунку рошліни *Celosia cristata* L. ще у руському мові наголошує *когутов гребень*⁸⁴. Метафоричне пресликування витворене на основі семи випатрунку частини цілого когута хтори асоціює на квіток рошліни.

Схема метафоричного пресликування

когутов гребень

⁸⁴ По Тимко Дітко, подібне семантичне творення ще хаснує і у укр. діал. *півнячий гребінь* (Мельничук 1982: 588–589), док ще у літературному українському хаснує назва *когутики* (целозія гребінчаста (гребінець)). У інших слов'янських мовах: сл. *kohútov hřeběň*, чеш. *kohouti hřeben*, серб. *петлова креста*, мад. діал. *kakastaraj* (Тимко Дітко 2016: 43).

ГРЕБЕНЬ КОГУТА → РОШЛІНА КОГУТОВ ГРЕБЕНЬ/КВИТОК У ФОРМИ ГРЕБЕНЯ

Рошліни меновани по лісцю (ухо, язык, лаби). По уху наволани рошліни широкого, кляпчистого, видлуженого або округлого лісця, звичайно прекритого зоз шерсцу, длаками, *пиши уха* *Xanthoria parietina*, *заячи уха* *Euphorbia variegata* Sims < серб. *зечије уши*. Язык означає рошліни хтори маю овалне, звичайно гладке лісце, *пиши язики* *Plantago*, *баранов язык*. Лаби або копито означає лісце подобне форми шерца, *заяча талпа* *Geum urbanum* L., *копитко* *Asarum*, файта ліковитей трави.

Схема метафоричного пресликованя

пиши уха, заячи уха

УХА ПСА, ЗАЯЦА → РОШЛІНИ ШИРОКОГО, КЛЯПЧИСТОГО, ВИДЛУЖЕНОГО АБО ОКРУГЛОГО ЛІСЦА, ЗВИЧАЙНО ПРЕКРИТОГО ЗОЗ ШЕРСЦУ, ДЛАКАМИ

баранов язык, пиши язики

ЯЗИК ПСА, БАРАНА → РОШЛІНИ ОВАЛНОГО, ГЛАДКОГО ЛІСЦА

заяча талпа, копитко

ТАЛПА ЗАЯЦА → РОШЛІНИ ЛІСЦА ПОДОБНОГО ФОРМИ ШЕРЦА

Рошліни можу буц меновани и по форми плоду. Цицки на вимню кози жридлови домен метафоричного пресликованя назви грозна *кожи/кози цицки* чийо бобки гиризди випатраю як часц цела животинї. Вариянти *кожи/кози* ареално условени. Форма зоз присвойним прикметніком (*кожи цицки*) характеристична за Руски Керестур а форма зоз меновніцку форму у генитиве єднини (*кози цицки*), за Коцур.

Схема метафоричного пресликованя

кожи/кози цицки

ЦИЦКИ КОЗИ → ФАЙТА ГРОЗНА

Назва рошліни як результат метафоричного пресликування може буц базована на семи фарби. Рошліна *гушатково квице* *Taraxacum officinale* Webb ex Wigg ма квитки жовтей фарби пре цо є наволана по гушаткох хтори тиж так жовтей фарби. По Тимко Дітко назва формована по формули назва животині + назва рошліни ше хаснує за означованє „неправи” и барз є часта. У нашим материялу то ище назви *коньска пахнячка*.

Схема метафоричного пресликування

гушатково квице

ГУШАТКО → КВЕЦЕ ЖОВТЕЙ ФАРБИ

У назвох *пша вишня* *Atropa bella-dona* L, *пше грозно* *Solanum nigrum* L меновніцка часц мотивована по подобносци плодох вишні, грозна а прикметніцка часц *пши*, *пше* означує же рошліна отровна. Подобни случай маме у назвох *гадово грозно*, *гадово яблучко* дзе гад ноши інформацію о отровносци (Тимко Дітко 2016: 31). Приклади *пша крев*, *пши обичай*, *пша ножка* у хторих прикметнік *пши* указує же цошка не добре, подлого квалитету итд. У тим видзиме активованє семи колективней експресії по хторей пси еталон найгоршого як цо отров. (Пресликованє ма два етапи. Характер пса ше розуми як недобри цо ше у другой етапи преноши на свойство рошліни, отровносц. подли характер то отров)

Схема метафоричного пресликування

пша вишня, пше грозно

ПШИ → ОТРОВНИ

Назва *требиконіна* ше хаснує за означованє рошліни *Trifolium sativum* (Schreb.) Crome, хтора ше у рускей язичней системи преноши и зоз назву *бетеліна*, характеристичну за место Руски Керестур. Форма зложена зоз дієслова и аугментативней назви домашней животині *требиц* + *коніна* (*рошліна хтору треби/є коніна*). По Рамачови и Тимко Дітковой то локальне

славянське витворене на основі назви коня цю частину випадку у Центральній Європі десь ще часто хаснує за означення бетеліни: укр. *конюшина*, діял. *команиця*, мад. *lohere* а згодом є згодом лемківську форму *трепиконіні* і східнослов'янську *trebikoŋina* (Рамач 2017: 592; Тимко Дітко 2016: 33, 75, 128).

требиконіна

РОШЛІНА ХТОРУ Є КОНЬ → НАЗВА РОШЛІНИ

Жридлови домен може бути і продукт домашньої тварини як напр. *млеко*. З деривацією формоване слово *млєчнік*⁸⁵ з хторим ще преноши значення рошліни *Euphorbia* L. Метафоричне пресликоване мотивоване з соком рошліни хтори випатра як млеко.

Схема метафоричного пресликування

млєчнік

МЛЄКО → РОШЛІНА ХТОРА МА БИЛЕ ЯК МЛЄКО

Назви *буячок* і *водови буяк* ще хаснують за означення рошліни *Terra* L. Основа метафоричного пресликування у подобності випатрунку частини тей рошліни згодом буяком, односно згодом буякову голову згодом рогами.

Схема метафоричного пресликування

буячок, водови буяк

БУЯК → РОШЛІНА З ЧАСЦЮ ХТОРА ПОДОБНА ГОЛОВИ БУЯКА

Згодом назву *баранчик*⁸⁶ ще менує рошліна *Primula veris* L. Тото метафоричне преношене умовлене згодом випатрунком квіток хтори здабу на канджурки овці. Жридлови домен того

⁸⁵ У укр. мові *млєчнік* *Euphorbia*, L. (Білодід IV 1973: 792); у сл. *mliečnik*, пол. *mlecz*. Форми *млєч* і *млєчнік*, *млєчнік* ще з'являються у українських діалектах (Тимко Дітко 2016: 29).

преношеня баранчики, односно вещей млади єдинки файти овца, хлопского роду. Медзитим, не ясне прецо вибрана праве форма *баранчики* „дем. мн. баран”. Генерична назва *овци* тей файти домашней животинї настала зоз метонимию од назви женскей єдинки *овца*. Схема метафоричного пресликованя

баранчики

БАРАНЧИКИ (ЗОЗ КАНДЖУРКАМИ) → КВЕЦЕ ЗОЗ ДРОБНИМА КВИТКАМИ
PRIMULA VERIS L.

Назва *овчи репик* *Articum tomentosum* резултат метафоричного пресликованя хторе базоване на подобносци плода (репик) тей рошлїни и волни овци. Репик тей рошлїни як кед би мал волни на себе. Подобна драга метафоризації присутна и у сербским языку понеже там присутна назва *вунасти чичак*.

Схема метафоричного пресликованя

овчи репик

ОВЦА (волна овци) → РОШЛІНА ОВЧИ РЕПИК

Назва *швиньска шерсц* означує рошлїну *Juncus L.* резултат пренешеного значеня по подобносци у випатрунку, односно лїсца хторе здабе на швиньску шерсц.

Схема метафоричного пресликованя

швиньска шерсц

ШЕРСЦ ШВИНІ → РОШЛІНА ШВИНЬСКА ШЕРСЦ

НЄЯСНА МОТИВАЦІЯ

⁸⁶ Назва позната и у других славянских языках: у укр. диял. *баранчик/-и*, рсй. названя: *баранчики*, *бараньки*, (Мельничук 1982: 139).

З назву *швинська трава* ще менує рошліна *Polygonum aviculare* L. хтора у подобних формах з истим значеньом позната у українських диялектох Закарпатя *свин'с'ка трава*, и у Словацкей *свинс'ка трава* зоз значеньом *Potentilla anserina* (Тимко Дітко 2016: 40; 34). У других языкох на месту зоонима може буц и пес, гуска⁸⁷. Не транспарентна мотивація того метафоричного пресликованя.

Понеже рошліна *польски пшички* *Linaria vulgaris* Mill ліковита, пшички не означую отровнось або дацо негативне як то звичайно случай зоз хаснованьом зоонима пес. Можліве же метафоричне пресликоване засноване на семи випатрунку понеже рошліна ма вецей квітки хтори формую гиризду, видлужени лісца та можебуц форма кветох здогадує на пшички. Подобна народна назва присутна у українських (*собачки*) и словацких бешедох (*pséček*) (Тимко Дітко 2016: 31).

Назва рошліни *коньски руменец* *Anthemis arvensis* L пренешена зоз рошліни *Chamomilla* а подобни назви за означоване других рошлінох присутни у словацких диялектох *konski ruitajec* *Leucanthemum vulgare* L, у українських бешедох Словацкей *кунс'кій руменец* *Pyrethrum parthenium* (Тимко Дітко 2016: 26). Заєдніцке за шицки рошліни хтори ще означую зоз назву *коньски руменец* же маю подобни били квітки.

Дзепоедни назви рошлінох у своїм составе маю зооними хтори у руским языку не резултат метафоричних процесох але пребераня слова зоз другого языка и його адаптованя. Напр. рошліна *Rumex* L. ще преноши зоз назву *коньска шо(в)шка* хтора полукалк мадярського слова *lósóska*, у хторим *ló* „коньски” + *sóska* *Rumex* L (Тимко Дітко 2016: 26).

На подобни способ могла настац назва *магарче/магарече церне* *Ononis arvensis* L. Назва тей ліковитей рошліни у руским языку можліве превжата зоз сербського языка. Медзитим зоз подобну назву ще у сербским, горватским (*магарећи трн*)⁸⁸ означує рошліну *Oporordum acanthium*⁸⁹. З другого боку и назва *Ononis arvensis* L ще одноши на магарца и могло би ще ю преложиц як *магарец хаснує* цо значи же була пожива магарцом цо указує на походжене назви.

⁸⁷ У укр. языку зоз истим значеньом присутни назви *гуся трава* и *спориш* (Грінченко 1907–1909: 342).

⁸⁸ У языкох карпатського ареалу тота назва непозната (укр. *татарник звичайний* (*татарник колючий, чортполох*), поль. *poploch pospolity*).

⁸⁹ Назва *Oporordum* ніби зоз греческого зложена зоз *όνος* (*ónos* - магарец), *πέρδω* (*perdo* - пердзиц, метеоризем), and *άκανθος* (*ácanthos* - церень), односно (*donkey fart thorny food*)⁸⁹ „магарец пердзи церньовите єдзене”. (https://en.wikipedia.org/wiki/Oporordum_acanthium).

Можливе же Руснаци у контакту зоз сербским языком пременовали назву хтора мала подобну форму.

Назва *каче мидло* означає рошліну *Chaerophyllum hirsutum* L. Медзитим у литератури не мож пренайсц інформації хтори би одкрили мотивацію за таку номинацію. По Тимковей, подобни назви ше стретаю у славянских языках але вони означую други рошліни: у укр. бешедох Словацкей *качачой мыло* (*Saponaria*), старопольске *каче mydlo* (*Hernaria glabra* L), у словацким *kačacie mydlo* (*Anagallis*) (Тимко 2017: 25). Лем у руских валалох сиверней Мадярскей присутна назва *каче мидло* у истим значеню ягод и у нас. Авторка предпоставя же то вироятно польска назва, хтора ше хаснує за менованє даскеліх рошлінох зоз подобнима прикметами.

До тей групи не рахуєме приклади метафоричней екстензии у хторей жридлови домен часц цела животині з оглядом же воно не ма інформацію о припадносци домашнім або дзивим животиньом. Наприклад, зоз словом *пирка* чийо основне значене „вироснуце на скори домашней або дзивей птици” як жридловим доменом ше на цильови домен пресликованя значене „желени стебла цибулі”. Слово *пирко* участвує як жридлови домен и у метафоричним значеню тематскей групи єдзене зоз значеньом окремна часц билотог увареного мяса зоз кури хтори зоз свою форму здогадує на пирко.

ЗАКЛЮЧЕНЯ

У рамикох того напряду метафоризації народни назви рошлінох зоз жридловим доменом домашня животиня найчастейше мотивовани по випатрунку (*волово очко, качи писки, пультчи нос, волов хвост, мачков/мачи хвост, коньски хвосцик, когутов гребень, пши уха, заячи уха, баранов язык, пши язи, заяча талпа, копитко, швиньска шерсц, гушатково квице, млечнік, буячок, водови буяк, овчи ретик, кожи цицки*). Ридше концепт як резултат метафоричного пресликованя мотивовани з оглядом на колективну експрессию (*пши вишня, пше грозно*) або по активносци (потреби?) домашней животині (*требиконіна*)⁹⁰.

⁹⁰ Слободан Новокмет у докторскей дисертациї *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику* (2016) представел и тематску групу назвох рошлінох хтори резултат секундарней реализації значеня з назвох животиньох. У сербским языку назви рошлінох можу буц мотивовани по випатрунку, форми цела, фарби скори або шерсци и велькосци животині при чим частейше то домашня як дзива животиня (Новокмет по Жошић). Тот тип преношеня номинації, по Новокметови, бул окреме активни у руралних стредкох

Окрем концептох *пша вишня*, *пше грозно* чия конотация негати́вне понеже за рефероване о отровней рошліни хаснує слику пса як еталону нічомносци, остаток концептох, односно векшина ма неутралну конотацию.

4. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ИНСЕКТ

У тей тематскей групи жридлови домен метафоричних екстензийох домашня животиня (*конь*, *крава*, *кура*, *пес* и *овца*). Цильови домен инсекти (*бабин пес*, *панбоска кравичка* (богова/божа катичка), *конік*).

Инсект *конік*⁹¹ *Locusta viridissima* L. познати по способе рушаня, односно скаканю. Його номинация результат метафоричного пресликованя зоз домашней животині *конь* на основи семи характеристичного справованя, односно способа рушаня.

Схема метафоричного пресликованя

конік

КОНЬ → ИНСЕКТ ХТОРИ СКАКА (*Locusta viridissima* L.)

Кед у гибридных лексемах формованей зоз присвойного прикметніка и зоонима з хторим ше реферує о инсекту, вец назва результат метафоричного пресликованя, напр. *бабин пес*, *панбоска кравичка/катичка*. По Тимковей, гушеніца мотиль *бабин пес* *Callimorpha dominula* L. достала тоту назву прето же звичайно жиє коло хижи: у заградки, по трави и др. (Рамач 2017, Тимко Дітко 2016: 89)⁹². Медзитим, треба вжац до огляду и факт же ше у славянских язикох форми виведзени зоз назви *баба* часто хасную зоз значеньом инсекту, окреме гушеніци: р. *ба́бочка* „мотиль”, [ба́ба] „исте”, [ба́бка] (назва рижних файтох инсектох), п. [baba] „божа

дзе людзе добре познали прикмети рошлінох и животиньох и могли легко витвориц асоциативну вязу на основи випатрунку, функції або прикмети (Новокмет 2016: 284).

⁹¹ У ст. укр. текстох зафиксована назва ище XVI–XVIII вику. Нешка ше лексема *коник* чува у лемковских, гуцулских бешедох, поль. диалектох и всл. бешедох як *коі́к* (Тимко Дітко 2016: 93), але и у литературним язiku у форми *коник-стрибунець*: *В той день ковалеві здавалось навіть, же [що] найгучніший голос має невгамовний коник-стрибунець* (Пльченко 1958: 21).

⁹² Тота назва позната у карпатским ареалу: бойк. *бабин пес*, лемк. *бабин пес*, слц. диал. *babi pes*, поль. диал. *babi pies* (Рамач 2017).

кати́чка”,, [babka] „исте”, ч. babka „мајов хробак”, слц. bábka „лічинка, бабка”, baboška „мотиль”,, вл. babka „пчола”, болг. [ба́бушка] „лічинка, бабка, зародок мотиля”, схв. [ба́ба] „стара пчола”, ба́бак „божа кати́чка”. Етимологове не єдинствени у толкованю значеня та по єдних ше назва *баба* хасновало зоз значеньом чаривніца прето же то за людзох неприємни твори. По другим толкованю, назва условена зоз представу о преселену души умартого до инсекту (Мельничук 1982: 280; Преображенский I 1910–1914: 10).

Зоз шицкого можеме заключиц же ту знова як и у прикладу *пша риба* маме инсект хтори пре свойо характеристики на периферії категорії та назва означена зоз *пес* хторе у тим случаю означує „неправи, з хибу, дефектни”. Таки способ номинованя розумліви кед знаме же ше мотиль у розвою трансформує зоз лічинки, бабки до гушеніци а потим до мотиля.

Схема метафоричного пресликованя

бабин пес

ПЕС → НЕПРАВИ, СВОЄЙ ФАЙТИ ХРОБАК

Назва инсекта *панбоска кравичка* (*Coccinella septempunctata*)⁹³ Руснацом нешка не транспарентна. Перша часц назви *панбоска* або нешка *божа* ше зявює, як зме видзели у славянских⁹⁴ але и у неславянских языкох. Гоч єст толкованя же вяза зоз божеством, односно Марию Богородицу, напр. британски англійски ladybird (америцки англійски ladybug), німецке Marienkäfer, витворена прето же на вчасних малюнках Марія представяна у червеним плащу, єст и други толкованя хтори беру до огляду и предхристиянски период (Гура 2005: 369–374).

Часц у хторей маме назву домашней животині з часом деетимологізована та ше почала хасновац форма *кати́чка* прецо Руснаци у Войводини нешка частейше хасную форму *богова/божа кати́чка*⁹⁵ хтора резултат деформованя або сербску назву *бубамара*⁹⁶. Можебуц

⁹³ У науковей терминології пренайдзеной у *Словніку зашити рошлінох и животного стредку* присутне векше число терминох хтори означую файти инсекта *божа кати́чка*, напр. *божа кати́чка 22-точкаста* (*Psyllobora vigintiduo punctata* L.), *Божа кати́чка двоточкаста* (*Adalia bipunctata* L.), *Божа кати́чка луцеркова* (*Subcoccinella 24-punctata* L.), *Божа кати́чка седемточкаста* (*Coccinella septempunctata* L.). Як видно, на основни термин додати преклад латинского термину з хторим ше описує випатрунок инсекта. (Медзитим, термин *Божа кравичка* у тим словніку означує другого инсекта *Mantis religiosa* L., серб. bogomojlka (Шовлянски 2010: 405).)

⁹⁴ А. Гура наводзи штири групи назвох того инсекта у славянских языкох (Гура 2005: 369).

⁹⁵ По Тимковей, форма *богова / божа кати́чка* можливіво зоз мадярского языка (Тимко Дітко 2016: 71).

причина тей деформації траченє мотивованосци, односно, не видно ясну вязу зоз домашню животиню краву. Дакедишня назва очиглядно у вязи зоз, у славянских языкох, познату форму: зах. укр. *божа коровка/коровичка*, слц. *ranbožkova kravička*, поль. *biedronka, boża krówka*, рсй. *божъя коровка* (Тимко Дітко 2017: 88, 122, 132; Рамач 2017). Пренєшене значенє формоване по подобносци у випатрунку дзе чарни точки божей катички здабу на шпляхи на целу крави. По PWN⁹⁷ то часте зявенє же ше малим ентитетом як цо инсекти, рошліни або и риби дава назва вельких животиньох. Седем точки у прешлосци симвализовали седем радосци и седем смутки.

панбоска кравичка/богова/божа катичка

КРАВА → МАЛИ ИНСЕКТ З ТОЧКАМИ ПО ЦЕЛУ

Назви инсектох можу буц формовани зоз назви инсекту (кліщ, уши) и зоологийного детерминатора хтори одредзує файту инсекту (овчи, кури). У тих прикладах зоологийни элемент назви не жридли метафоричного пресликованя (*овчи кліщ, кури уши*)⁹⁸. Зоз анализи зме виключели и назву *пастирска торбичка Capsella bursa pastoris*” понеже то преклад з латинского языка⁹⁹.

Гоч у тим напряду метафоризації нет вельо приклади, мотивация метафоричних пресликованьох рижнородна. Тоти процеси преношеня мотивовани зоз характеристичним справованьом, односно рушаньом (*конік Locusta viridissima L.*), випатрунком (*панбоска кравичка/богова/божа катичка, бабин пес*).

⁹⁶ На концу обидва назви указую на божество понеже ше и сербске *бубамара* одноши на Марию Богородицу (Мара<Мария).

⁹⁷ <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/boza-krowka;1993.html> (приступене 27.04.2020.)

⁹⁸ З ексцерпованого материялу у хторим ше зявює назва у вязи зоз виховом домашніх животиньох зме вихабели назви хтори не резултат метафоричного пресликованя. Напр. *пша блиха, овчи кліщ, кури уши* хтори зоз зоологийним детерминатором указую на животиню на хторей ше зявюює.

⁹⁹ *Capsella bursa pastoris* у английским Shepherd's Purse, серб. хоћу-нећу.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

У тим напряду концептуалізації секундарни екстензії мотивовани зоз випатрунком (*панбоска кравичка/богова/божа катичка, бабин пес*) або активносцу (способ рушаня) домашней животині (*конік*). З оглядом на конотацию, шицки концепти неутрално оцenessи.

5. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ХОРОТА

Назви здравствених станох човека у рижних языкох швета барз часто резултат метафоричних процесох мотивованих зоз зоонимами. У ексцерпованим материялу ше язвюю назви *кура риц, куришлєп, курчецово / кури перши, матарчи кашель, мачка, овчи поки*. Найчастейши жридлови домен домашня животиня *кура* хтора преїг семи випатрунку часцох цела як цо *риц, перши* генерує метафорични екстензії *кура риц*¹⁰⁰ „виросток у форми брадавки на руки або ноги”, и *курчецово / кури перши*¹⁰¹ *pectus carinatum* деформитет першох. Назви цела одредзени зоз зоонимом *кура* активую сему випатрунку часцох цела. Так, задок кури мали як цо мале вироснуце на целу хторе наволуєме *кура риц*. Подобни случай маме у прикладу *курчецово / кури перши*. Неправилна форма першох при особи асоцирує на перши кури. Назва *куришлєп retinitis pigmentosa*, хорота очней мрежнічки при хторей человек у змерку не видзи або слабо видзи, базована на семи характеристичного справованя кури хтора не видзи у цмоти. Тота характеристика послужела за пресликованє на цильов домен здравствени стан човека *куришлєп*¹⁰².

Схема метафоричного пресликованя

кура риц

ЗАДОК КУРИ → ХОРОТА СКОРИ

курчецово / кури перши

¹⁰⁰ У литературним языку и *куре око*.

¹⁰¹ У англійским *pigeon chest*.

¹⁰² Подобна назва присутна и у укр. *куряча сліпота*, поль. *kuroślep „исте”*, серб. *кокошје слепило „исте”*, рсй. *куриная слепота „исте”* (Рамач 2017 I: 658). Интересантне же ше зоз тоту назву у українским языку вола и отровна рошліна.

ПЕРШИ КУРИ → ДЕФОРМИТЕТ ПЕРШОХ ЧЛОВЕКА

куришлєп

ХАРАКТЕРИСТИКА КУРИ ЖЕ НЄ ВИДЗИ У ЦМОТИ → ХОРОТА ВИДУ

Попри кури, жридлови домен метафоричней екстензії може буц и магарец. Назва *магарчи кашель* ше одноши на фйту чежкого кашлю, хрипавац *stridens*. У *Словніку руского народного языка* ше наводзи шлїдуюци опис хтори пояснює метафоричне пресликованє: *То барз обераца хорота ... Дзецко ма напади кашляня котри випатраю як бреханє пса або ричанє магарца, а познейше тото кашляне таке моцне же дзецко аж повраца (руца), дави ше, пада* (Рамач 2017 I: 693)¹⁰³. З того толкованя видзиме же метафоричне пресликованє базоване на семи гласу магарца на хтори здогадує моцне кашляне.

Схема метафоричного пресликованя

магарчи кашель

ГЛАС/РИЧАНЄ МАГАРЦА → ЧЕЖКИ КАШЕЛЬ

Зоз анализи зме вихабели назви *заяча гамба, мачки, овчи поки*.

Заяча гамба назва здравственого стану розтаргнуца гамби и поднебья. Назва позната у велїх языкох. Формована є по асоцияцию на випатрунок заяца хтори ма пререзану централну горню часц гамби. Хорота од укушеня *мачки* у метонимийним процесу номінації достала назву *мачки*. Медзитим, назву не находзиме у *Словніку руского народного языка* та тримаме же то назва хтора настала у процесу формованя медичинских терминов за *Словнік медичинскей терминології* (Новта 2006).

¹⁰³ Треба заш лєм вжац до огляду и стереотипну представу о магарцови як упартей, твардоглавей домашней животинї и можлївосц же магарчи у тей назви резултат такого розуменя природи магарца.

Назва *овчи поки*¹⁰⁴ ше у словнікох руского языка не єднак описує. У *Руско сербским словніку* їх еквивалент по сербски *овчије богиње* без толкованя же то хорота хтора напада домашні або дзиви животині. У *Словніку народного руского языка* ше наводзи же то файта оберачей хороти. Медзитим, з контексту, прикладу хтори илуструє значенє и хаснованє одредніци словніковой статї пише: [Овчи поки] *за статок опасни ... По 2 – 4 дньох укажу ше на местох, дзе нет волна, пирици, котри ше вец розпукню...* зоз чим ше сугерує же то хорота хтора напада статок, не и людзох. Наводзимо тоті податки пре драгу наставаня назви *овчи поки* хтору нешка хаснуєме за означованє хороти хтора напада людзох, *varicella*. Хорота ше перше зявела при овцох и кравох на їх шліжацей скорочки и вимнох. Познейша модификация хороти, покох нападала дзеци а понеже є перше обачена при овцох, наволана є *овчи поки* (Polačkova na osnovi Junas 1992: 340).

ЗАКЛЮЧЕНЯ

Метафорични пресликованя у рамиох того напрямю метафоризациї мотивовани зоз випатрунком (*кура риц, курчецово / кури перши*), зоз справованьом, односно характеристику (*курушлєп*) або звуком (*магарчи кашель*) а маю негативну конотацию.

6. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ

Метафорични екстензиї того напрямю метафоризациї ше одноша на предмети у вязи зоз обисцом (*когуцик „витроказ”, „квачка за заверанє железней пейгли”, буюче чоло „предня часц брадла”, коні „коньски глави наверх преднього щита (кибли) хижи”, магарец „фогаш”, коза „накриж збити ножки за резанє древа”, „древена посцелка”, пиичок „наштрєд капури за операнє обидвох кридлох”), одредзеним ремеслом, ткацтвом (пиички „часц ткацкей опреми”, кожелец „постоле за круценє предзи”), колесарством (коза дюр. колесарски столчок при тезги, ногар”, кобула „у колесарским мигелю то два груби моцни древа закопани вертикално глібоко до жеми”), музичними инструментами (когуцик, кобулка „кобилица”), оружійом (когуцик*

¹⁰⁴ У других языкох тотя характеристика достала мено по асоциациї на други животині. Напр. у англійским *chicken* рох. Медзитим єст розлични думаня о мотивації за тотю метафоричне пресликованє. По першим дзецинска скоро випатра як кед би ю джубала кура а по другей, вироятнейшей, поки здогадую на леблебию хтора ше по англійски наволує *chick pea*.

„цвенчок на пушки, пиштолю”, *буяча жила* „файта полицайского пендрека”), справами у тарговини (*когуцик* „язичок на мажи, килашох”), перевозку (*коньска глава* „дюр. предня, догоре скривена часц санки”), спортом (*кожлік* „справа на штирох ногах за вежбане”), ладями (*мачка* „котва, ленгер, сидро”), и др. (*железна мачка* „справа за лапане дзивих животиньох”, „файта клюки”; *зубадла* „зубна протеза”).

ОБИСЦЕ

Основа того пренешеного значеня очиглядно у випатрунку понеже на верху витроказу звичайно форма когута хтори понеже меншей форми, наволуе ше *когуцик*. То приклад здруженого дйства метафори и метонимий, односно иконизаций. Предмет когуцик представя реализацию випатрунку (и характеру) животини у материяльной форми. Жридлови домен животиня, односно когуцик а цильови предмет хтори символизуе тоту животиню.

Схема метафтонимийного пресликованя

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ, ВИТРОКАЗ У ФОРМИ КОГУЦИКА

У таким процесу здруженого дйства метафори и метонимий настали и назви *когуцик* „квачка за заверане железней пейгли” и *коні* „коньски главы наверх преднього щита (кибли) хижи”. Железни, шпизово пейгли до хторих ше у прешлосци кладла жирячка з погорених чуткох же би ше зограла на верху мала квачку хтора могла мац форму когуцика¹⁰⁵.

Схема метафтонимийного пресликованя

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ У ФОРМИ КОГУЦИКА ЖЕЛЄЗНЕЙ ПЕЙГЛИ

¹⁰⁵ Опатриц слику на линку https://sh.wikipedia.org/wiki/Pegla#/media/Datoteka:Bügeleisen_alt.jpg

Конь єдна з наймитологізованих животиньох у народней традиції. Вон представлял вязу зоз шветом надприродного, односно нежемским понеже то животиня чия главна улога транспорт терхи. За коня вязани култ плодносци и култ мертвих (Толстој, Раденковић 2001: 280–281).

Косцаніком главах коньох у народней традиції придавана амбивалентна улога. Исную ритуали спальованя як отїлотвореня босоркох або шмерци. Вона тиж так хаснована як будовательна жертва а ей хаснованє за охрану статку общеславнянски присутне (Толстој, Раденковић 2001: 280–281).

У прешлосци на хижох були поставени прикраски *коніки* „коньски глави наверх преднього щита (кибли) хижи”. Тей улоги коньских главах як прикраскох предходзи защитна улога понеже першобутно людзе на верх щита кладли косцаніки главах коньох же би на тот способ зачували хижу од перуна, як у прешлосци наволовали гром. Познейше тей защитней улоги придодата и улога прикраски та глави були длабани у древе. На хижох Руснацох *коніки* нешка не присутни.

Схема метафтонимийного пресликованя

коніки

КОНЬ → ПРЕДМЕТ НА ЗАКРИЦУ ХИЖИ У ФОРМИ ГЛАВИ КОНЯ

Деминутивна форма з назви пса, пшичок жридлови домен на хторим базоване метафоричне пресликованє на предмет у дворе *пшичок* „наштрєд капури за операнє обидвох кридлох, серб. *попа*”. Мотивацию за тото метафоричне преношенє легчейше розумиц кед ше ма у оглядзе же у українским язiku слово *собачка* „пшичок” значи часц машинох з хтору ше спєра рушанє механїзма у другим напрямє.

Схема метафоричного пресликованя

пшичок

ПШИЧОК → ПРЕДМЕТ ЗА ОПЕРАНЄ, ПРИТРИМОВАНЄ КАПУРИ

У хижі ще хасную предмети *кози* „древена посцелка”, и *магарец* „фоґаш”. Мотивацию за метафоричну екстензию *кози* „древена посцелка” можеме повязац зоз другима подобнима прикладами у хторих предмети хтори маю штири ноги з розличну намену достали назву *коза/кози* „накриж збити ножки за резанє древа”.

Схема метафоричного пресликованя

кози

КОЗА → ПРЕДМЕТ НА ШТИРИ НОГИ ЗА УСПАВЙОВАНЄ ДЗЕЦКА

Ище єден предмет хтори ще хаснує у хижі, а жридлови домен домашня животиня. Предмет *магарец* „фоґаш” представя предмет звичайно з древа, приквачени на мур за квачене горніх часцох облєчива нїзкей фреквенциї у сучасним руским языку. Предпоставяме же секундарна номинация базована на семи природи животинї хтора єдноставна и ма функцию ношеня терхи. Так и предмет *магарец* „чивилук” ма функцию ношеня горніх часцох облєчива.

Схема метафоричного пресликованя

магарец

МАГАРЕЦ / ЖИВОТИНЯ ЗА НОШЕНЄ ТЕРХИ → ПРЕДМЕТ ЗА
НОШЕНЄ/ВИШАНЄ ШМАТОХ

Уж спомнута драга формованя секундарного, пренєшеного значеня чий жридлови домен *коза*¹⁰⁶ а цильови справа зоз штирома ногами у форми стола/столїнох за стол. Таки приклад маме и зоз назву предмета *коза* „накриж збити ножки за резанє древа”. Окрем древеней посцелки и накриж збитих ножкох за резанє древа, у других тематских групох по такей схеми метафоризациї формовани и назви *коза* „колєсарски столчок при тезги, ногар”, *кожлік* „справа на штирох ногох за вежбанє”.

Схема метафоричного пресликованя

¹⁰⁶ Назва зоз тим значенєм позната и у других славянских языкох: чєс. *kozlik* „исте”, слц. *сар* „исте”, рсй. *козлы* „исте” (Рамач 2017 I: 609).

КОЗА → СТОЛ/СТОЛЧОК З ШТИРОМА НОГАМИ

Мажи ше у прешлосци хасновало у обисцу и на пияцох. Часц тих справох бул и когуцик язичок на мажи, килашох хтори указовал хтори бок мажи чежши. З оглядом на випатрунок мажи, часц хтора ше так вола здогадує на форму глави птици прецо метафоричне пресликованє базоване на жридловим домену *когуцик*.

Схема метафоричного пресликованя

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ НА МАЖИ У ФОРМИ ГЛАВИ КОГУЦИКА

Як часц тей тематскей групи спатраме и назву *буяче чоло* з хтору ше преноши значене „предня часц брадла”. Гибридна назва зложена зоз детерминатора виведзеного зоз зоониму *бужк* и назви часци цела чоло чия метафорична екстензия може буц предок. Звичайне брадло на предку поскладане так же вонкашні шоро балох вистирчени та здабу на роги прецо су так и наволани, роги брадла. Нукашня, стредня часц предку брадла помедзи тих рогах вец *буяче чоло* з чийх бокох стоя роги.

Схема метафоричного пресликованя

буяче чоло

ЧОЛО ЖИВОТИНІ → ПРЕДОК БРАДЛА

РЕМЕСЛА (ткацтво и колесарство)

У вязи зоз ткацтвом, у материялу ше зявюю три назви: *пишчок* „часц ткацкей опреми на хторей стала фйфа”, *пишчки* „часц ткацкей опреми”, *кожелец* „постоле за круцене предзи” (Медєши, Варга 1979: 15–28). Предмети хтори означени зоз тима назвами нешка ше уж не хасную та їх фреквенция у язичу минимална. За розуменє метафоричного преношеня потребни

додатни інформації зоз літератури як цо опис ткацкей опреми. Зоз назву *кожелец* ше означує и рошліну брада (Tragorogon major Jacq). При дзепоедних словах ше першобутне значене не препознава напр. *кожелец*, *кожлік*.

У колесарским ремеслу ше зоз метафоричну екстензию *коза* означує колесарски столчок при тезги, ноґар. Назва характеристична за валал Дюрдьов. Як зме уж видзели, пренєшени значеня хтори маю жридлови домен коза найчастейше формую нове значене столчка, односно якогош помощного меблю за роботу, напр. за резанє древа, колесарски столчок, або то древена посцелка, физкултурна справа. За дзепоедни з тих назвох характеристична мала фреквенция хаснованя прецо нешка їх значене не транспаренте.

Схема метафоричного пресликованя

коза

КОЗА → СТОЛ/СТОЛЧОК З ШТИРОМА НОГАМИ

У прешлосци кед колесаре правели дрвени колеса, за длабанє глави колеса и набиванє шпицох ше хасновала справа *кобула*¹⁰⁷. То два груби моцни древа закопани вертикално глібоко до жеми, на медзисобним розстояню од 25 до 30 центи, а над жему стирчали дас 40 центи (Фа 2014: 28). Мотивация за тото метафоричне пресликованє не цалком ясна але би тото метафоричне преношенє могло буц базоване на функції ношеня понеже ше на тоту справу кладзе глава дрвеного колеса.

Схема метафоричного пресликованя

кобула

КОБУЛА → СПРАВА ЗА ПРАВЕНС ДРЕВЕНИХ КОЛЕСОХ

¹⁰⁷ У работи Наташи Фа Колошняї описани и зоз рисунками представени тоти предмети (Фа Колошняї 2014: 28; 51) <https://zavod.rs/wp-content/uploads/2021/07/Studia-Rutenika-19-2014.pdf>; <http://www.elmenygazdasag.hu/hu/kiallitasok/kiallitasok5>

МУЗИЧНИ ИНСТРУМЕНТИ

Часці струнових інструментох под резонантну шкатулу на хторей стоя струни ше у руским языку навоує *кобулка* або *конік*. Струново музични інструменти маю два таки часци на своїм целу, долню и горню. Функція обидвох часцох же би на ніх стали струни. Основа тих секундарних номінаційох метафоричне преношенє засноване на функції домашней животинї кобули хтора у прешлосци була превозне средство на хторим ше превожела терха. Функція музичного предмета, односно часци гитари, гушлі и др. струнових інструментох, подзвигнуц струни, односно, ношиц их. Треба заш лем вжац до огляду же тоти слова можу буц и семантични калк зоз сербского языка дзе ше хасную форми *кобилица* и *коніц*. Неясне чи вибор жридлового домену завиши од фایти струнового інструменту, односно форми предмета.

Схема метафоричного пресликованя

кобулка, конік

КОБУЛКА, КОНІК → ЧАСЦІ СТРУНОВИХ ИНСТРУМЕНТОХ (хтора ноши струни)

БАВИСКА ПРЕДМЕТИ

Животиня *конь* жридлови домен преношеня на назву предмету, односно фігури *конь* хтора ше хаснує у бависку шах. Понеже фігура ма випатрунок коньскей глави тота номінація представя резултат метафори и метонимії понеже ше значенє жридлового домену домашня животиня *Equus caballus* преноши на предмет, шаховска фігура хтора представя материялну реализацию животинї.

Схема метафтонимийного пресликованя

конь

ЖИВОТИНЯ → ФИГУРА У ШАХУ ХТОРА СИМВОЛІЗУЄ ЖИВОТИНЮ

На жридловим поддомену **КОНЬ** базована назва *коніки* з хторим ше менує бависко, забава за дзеци на кирбаю, вашару. На кирбайох звичайно єст машини за забаву дзецох, розвагу.

Єдна з них на округлей основі хтора ше руша до круга ма поставени конїки хтори мож шедлац. Назва конї резултат здруженого дїйства метафори и метонимїї. Фигури *конїки* реализация випатрунку животинї у материялней форми.

Схема метафтонимїї пресликованя

конїки

КОНЬ → ФИГУРИ КОНЬОХ НА ВАШАРСКИМ БАВИСКУ

Характер магарчеца мотивовал формованє назви лабдочки. З назву *магарче вайцо* ше преноши значенє мала тварда гумова лабдочка. Метафоричне пресликованє базоване на характеру магарчеца хтори як и други млади животинї бежи, подскакує итд. прецо ясно преноши слику гумовой лабди хтора по руцаню скака, одбива ше у рижних напрямох. Основа по хторей пришло до метафоричного преношеня може буц характер младей животинї тей файти хтора розбавено скака без другей хасновитей функції.

Схема метафоричного пресликованя

магарче вайцо

ВАЙЦО МАГАРЦА → ГУМОВА ЛАБДОЧКА ЗА БАВЕНЄ

ОРУЖИЄ

У тей тематскей групи два назви предметох формованих зоз жридлового домену *когуцик* и *бук*. Назва *когуцик* означує цвенчок на пушки або пиштолю¹⁰⁸. У сербским язiku ше зоз тим значеньом хаснує слово *ороз* хторе у основним значеню преноши значенє когут а превжата є зоз турского язика (Новокмет по Шкальїћ 1966). Новокмет оценює же вона резултат процесу пресликованя семантичней структури на лексеми хтори номиную подобни або исти поняца подобно як формовани компютерски термин *миш* по угляду на англійски *mouse*

¹⁰⁸ http://www.ld-kamenjarka-kukuljanovo.hr/ch5_fitilj.html

(Новокмет 2017 90–91)¹⁰⁹. На основи тих информацијох закључујемо же моглїве же назва *когуцик* семантични калк але у руским језику зоз польского понеже у украинским¹¹⁰ маме форму *когутик* зоз истим значеньом.

Схема метафоричного пресликованя

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ НА ПУШКИ У ФОРМИ КОГУЦИКА

Буяча жила „файта полицайского пендрека” друга назва хтору рахујемо до тематскеј групи оружје формована у метонимийним процесу зоз жридлового домену *буяк*, односно часц цела *буяка*. То у основи полни орган *буяка* хтори ше у прешлосци сушел и хасновал як *пендрек*.

Метонимийна схема

буяча жила

ЧАСЦ ЦЕЛА БУЯКА → ПРОДУКТ З ЖИВОТИНЇ

ПРИКРАСКА НА ПРЕВОЗКИ

Єдна зложена лексема означує поняце у вязи зоз превозку. То предня, догоре скривена часц коньских санкох хтору ше наволує *коньска глава*. Дасдни форми тих санкох мали видлабани дрвени верхи так же би здабали на коньски глави. Як уж спомнута, у народним вереню конь мал свою охрануюцу улогу та и на тим месце, на санкох його улога може буц така.

¹⁰⁹ „Иако припадају терминологијама, издвојени семантички калкови имају заједничке семе са основним значењем речи, што их додатно учвршћује у полисемантичкој структури домаћих речи, и брише трагове страног језичког утицаја (И., 338). Утврдити етимологију и порекло оваквих семантичких позајмленица није увек лако и могуће, с обзиром на то да се неке неприметно уклапају у семантичку структуру зоонима и чак су и у изворним језицима добили секундарно значање захваљујући истим мотивним механизмима (нпр. *миш*, *лептир* и сл.). (Новокмет 2017: 90–91).

¹¹⁰ Тиж так у других славянских језикох: ческе *kohoutek*, словацке *kohútik*.

У таких випадках назву *конська глава* можемо розуміти як результат здруженого метафоричного і метонімічного процесу, односно іконізації. Понеже це транспортне засіб сані нещодавно рідко вживається і назва *конська глава* має малу частотність.

Схема метафоричного пресликування

конська глава

КОНЬ → ПРЕДМЕТ НА САНКАХ У ФОРМИ КОНЬСКОЇ ГЛАВИ

ПРЕДМЕТ ЗА ФИЗКУЛЬТУРУ

Домашня тварина коза була вихідною доменом метафоричного пресликування на справу за фізкультуру *козлик*. Не знаємо основне значення цієї форми але з оглядом на форму хлопського роду, воно у минулому могло означати молодого козака. Подібно як при метафоричних екстензіях будованих на вихідному домену коза, вона випатрунку мотивувала цю пресликування. Справи з двома ногами у війсьці, ремеслу, спорті названі по цій метафоричній формі. Можливо це назва представляє семантичний калк по відношенню до сербської *козлић*.

Схема метафоричного пресликування

козлик

КОЗЛІК → СПРАВА ЗА ВЕЖБАННЯ З ДВОМА НОГАМИ

ПРЕДМЕТ НА ЛАДІ

Назва *мачка*¹¹¹, з значенням сидра на ладях представляє метафоричну екстензію засновану на двох випатрунках мачки, односно випатрунку лаб мачки і їх функції. Сидро частини хори це при спусканні до води зривається до землі, пилу та притою асоціює з мачкою, односно її лаби чиї лапи на подібний спосіб функціонують кед це мачка спускається з дерева.

¹¹¹ Ідентичні назви у сербській.

Схема метафоричного пресликованя

мачка

МАЧКА → СИДРО НА ЛАДІ

ДРУГЕ

На подобни способ формоване метафоричне пресликоване з хторим ше преноши назва алатки *железна мачка* „файта клюки, длуґши дручок з трома железнима квачками на концу (зогнутима догоре) за винїманє предметох з глїбшей води”. Знова активована сема випатрунку лабох мачки хтори здогадую на квачки на тей справі. Прикметнік *железна* ше одноши на материял з хторого направена алатка.

Схема метафоричного пресликованя

железна мачка

МАЧКА → КЛЮКА ЗА ВИНІМАНЄ ПРЕДМЕТОХ З ГЛІБШЕЙ ВОДИ

Справа хтора ше у прешлосци хасновала за лапанє дзивих животиных ше преноши зоз гибридную лексему *железна мачка*. Прикметнік *железна* дава інформацію о материялу з хторого направена справа. Метафоричне пресликованє можлїво засноване на семи схопносци мачки же би лапела мишу.

Схема метафоричного пресликованя

железна мачка

МАЧКА (СХОПНИ ЛОВАР) → ПРЕДМЕТ ХТОРИ СЛУЖИ ЗА ЛАПАНЄ ДЗИВИХ ЖИВОТИНЬОХ

Меновнїк *зубадла* „железна часц оглавка хтора ше коньови кладзе до пискох” жридлови домен за метафоричне преношене зоз значеньом „зубова протеза”. Пресликованє базоване на

семи места хаснованя предмету понеже ше и зубадла и зубна протеза кладзе до устох, у першим случаю коня а у другим человека.

Схема метафоричного пресликованя

зубадла

ПРЕДМЕТ ЗА ЖИВОТИНЮ → МЕДИЦИНСКИ АПАРАТ ЗА ЧЛОВЕКА

ЗАКЛЮЧЕНЯ

Секундарни екстензиї з хторима ше реферує о рижних предметох (бависка, обисце, оружје) найчастейше мотивовани по випатрунку (*железна мачка, когуцик, кожлік, коза, конї, конїки, конь, коньска глава, мачка, матарче вайцо*), ридше з функцию домашней животинї (*магарец, кобулка, конїк, железна мачка*) або справованьом (*пищчок*), позицию (*зубадла, буяче чоло*).

Шицки концепти того концептуалного поля маю неутралну конотацию.

7. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ШМАТИ, ОБЛЄЧИВО

Метафорични екстензиї зоз цильовим доменом шмати найчастейше означую капчи на шматох або гришки у тканю. Зоз деминутивну форму *кобулка* ше преноши значене женскей капчи на шматох. Метафоричне пресликованє базоване на основи сексуалних улогах, односно физиономїї женского и хлопского цела при животиньох. То основа пресликованя и при метафоричней екстензиї *вайчачок* „хлопска капча на панталонох”, и *конїк* „хлопска часц капчи” = вайчачок.

Схема метафоричного пресликованя

кобулка

ЖЕНСКИ МЛАДИ КОНЬ, КОБУЛКА → ЖЕНСКЕЙ КАПЧИ НА ШМАТОХ

вайчачок, конїк

ХЛОПСКИ МЛАДИ КОНЬ → ХЛОПСКА КАПЧА НА ПАНТАЛОНОХ

Гришка при тканю ше означує зоз метафоричними назвами *конь* и *цап*. Неясна мотивація тих метафоричних пресликованьох.

Схема метафоричного пресликованя

конь, цап

КОНЬ, ЦАП → ГРИШКА ПРИ ТКАНЮ

ЗАКЛЮЧЕНЯ

У тим концептуалним полю секундарни реалізації настали з метафоричним пресликованьом. Тоти екстензії найчастейше мотивовани зоз полом домашней животинї, односно улогу у полним одношеню (кобулка, вайчачок, конїк). Нетранспарентну мотивацію маю два приклади (конь, цап). Шицки приклади маю неутралну конотацию.

8. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ПРИРОДНИ И АТМОСФЕРСКИ ЗЯВЕНЯ

Атмосферски зявеня преноша жридлово домени *баранче, овца* и *заяловиц ше* „засушиц ше, остац без млека, о крави”.

Секундарна номинация назви *овци* „били хмарки по небе” або *баранчата* „мали били хмарки по небе” резултат метафоричного преношеня у напране животиня → атмосферски зявеня. Тото пренешене значене засноване на подобносци у випатрунку билих овцох або баранчатох и билих хмарох. Выбор жридлового домену завиши од велькосци хмарох. Подобни метафорични пресликованя зоз тим жридловим доменом присутни и у фразеологийним материялу (*баба гонї кози, баранчата на небе*).

Схема метафоричного пресликованя

овци

ОВЦИ → БИЛИ ХМАРКИ ПО НЄБЕ

баранчата

БАРАНЧАТА → МАЛИ БИЛИ ХМАРКИ ПО НЄБЕ

Атмосферски зявеня мож видзиц и як роботу у хованю статку кеди ше краву пред оцеленьом престава доїц прецо вона остава без млека цо ше у руским язичу у прешлосци означовало зоз дїєсловом *заяловиц ше*. Резултат тей роботи представя жридлови домен того метафоричного пресликованя. Основне значене фаунонимского дїєслова *заяловиц ше* „престац ше доїц пред оцеленьом”. Зоз того значеня по основи подобносци у резултату основней функції крави односно хмарох, а то у першим случаю давац млеко, а у другим давац диждж хтори потребни же би ше пошате розвивало.

Схема метафоричного пресликованя

заяловиц ше

ПРЕСТАЦ ДАВАЦ МЛЄКО → НЄ ПАДА ДИЖДЖ

ЗАКЛЮЧЕНЯ

Метафорични екстензии хтори реферуо о атмосферских зявеньох мотивовани зоз випатрунком домашней животинї (*овци, баранчата*) або зоз резултатом процесу (*заяловиц ше*). Шицки приклади неутрално конотовани.

9. ЖИВОТИНЯ → ОБИЧАЙ, ВЕРЕНЄ, БАВИСКА

Стародавни бависка Руснаци часто меновали зоз назвами домашнїх животиньох. Жридлови домен тих метафоричних пресликованьох ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, односно конь (*бавиц ше на конї, на конїка, конїки на вашарох*)¹¹², магарец (*магарче*), мачка (*мачка, шлєпи*

¹¹² Єдна назва бависка постредно повязана зоз жридловим доменом Животиня, односно кобулу. То бависко *скочкobilе* чия назва сцигла зоз сербского язика. Предпоставя ше же то деформована форма од сербского труле

мачки), когут (когуцик), целе (целе). Аспект вереньох и обичайох видзимо у жридловим домену курче (хованец) и целе (целе „фляшка на свадзібних обичайох”)¹¹³, баранче (багнітка „палічка у вельконоцних обрядах”).

О хлапцовским бависку [бавиц ше] на коні хторе характеристичне за хлапцох младшого возросту нешка можеме дознац лем зоз літератури, односно *Словніка руского народного языка*: „...двоме хлапци були „упрагнути” до шпарги („штверцох”), треци тримал шпаргу („дєплови”) и „гонєл коні” (Рамач 2017 II: 457). На основи того контексту видзимо же номинация бависка резултат метафоризації хтора ше базує на бавеню улогох, односно имитованю функції, запрагнутого коня. Дзеци у бависку поставаю коні. У славянскей народней традиції присутни ритулани шедлання коньох або бавене улогох, маскиране до коня на рижни швета (Толстој, Раденковић 2001: 280–283).

Схема метафоричного пресликованя

[бавиц ше] на коні

КОНІ → БАВИСКО (имитованє запрагнутих коньох)

З того жридлового домену формована и назва бависка [бавиц ше] на коніки о хторим информации находзимо у літератури. То часц бависка чиниганя, свойофайтова кара, хтору информатор описал так: *Хто у чинатаню загубел бависко (прекрочел поцагнуту граніцу), гуторели му: Ти зашмердзел!*”, кладли го „на коніка”: мушел „ошедлац” салфачу, а двома го подруцовали на ней (Рамач 2017 II: 457). Назва того бависка як резултат метафоричней екстензії базована на семи функції коня, односно шедланю коня хторе ше видзи подобним шедланю салфачи, дрвенеї палічки хтора ше хасновала за бависко чиниганє.

Схема метафоричного пресликованя

[бавиц ше] на коніки

кобиле або ускуч кобиле. Деформованє назви допринесло траценю семантичнеї вязи зоз сущноспу бависка у хторим ше шедла мост, односно кобулу хтору представя процивніцка екипа.

¹¹³ До тей групи би могло раховац и коні, прикраски у форми глави коня на шиту хижі хтори резултат вереня же су охрана од перуна. Тоту назву зме, понеже то предмет, представели у часци 6. ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ.

КОНІКИ → (КАРА У БАВИСКУ) ШЕДЛАНЄ ДРЕВЕНЕЙ ПАЛІЧКИ

Жридлови домен магарец похасновани за формованє метафоричней екстензії зоз значеньом бависка [бавиц ше] *на магарци*. Бависко [бавиц ше] *на магарци*¹¹⁴ описала Марія Хома у роботі *Бависка при Руснацох* (Хома). То прескакованє бавячох опрез себе операючи ше з руками на хрибет бавяча хторого ше прескакує. Можліве же тото метафоричне пресликованє формованє на основі способу шедланя магарца хторого, понеже є нізки, мож ошедлац зоз скоком або и прескочиц. Прескакованє може представяц и супериорносц мудрейшого над глупим. Тиж так, єдноличносц бависка у хторим ше роби исте док не дописе можебуц поровната зоз характером магарца на основі чого вец формована назва бависка.

Схема метафоричного пресликованя

[бавиц ше] *на магарци*

МАГАРЕЦ → БАВИСКО ПРЕСКАКОВАНЯ БАВЯЧОХ

У формованю назвох бавиского як жридлови домен участвує и мачка. [Бавиц ше] *на шлепи мачки*¹¹⁵ бависко препознаваня у хторим ше такволаней шлепей мачки, односно учащніку у бависку, вяже хусточку на очи. Задаток шлепей мачки пренайсц и препознац

¹¹⁴ „*На магарци* ше найчастейше бавело кед ше дзеци врацали дому зоз школи. Шицки, кельо их було, схилено поставали єдно за другим, оддалени дас на 3-4 метери. Остатні ше залецел и, операючи ше з руками на хрибет бавяча опрез себе, прескочел го, а потим шлідууючого и так каждого, покля не дошол на чоло колони. Потим прескаковал шлідууюци бавяч, хтори тераз бул на концу колони. Так ше шоровали покля им не допило” (ХомаМ).

¹¹⁵ „Дзецинске бависко шлепи мачки ше бавело на пажици, дворе, або у хижи. Особи хтора баела улогу „шлепей мачки” завязали очи з хусточку, та вона гледала бавячох коло себе. Бавяч хторого влапела и препознала поставал „шлепа мачка” (Хома 2004). То бависко препознаваня, а могло го бавиц неогранічене число бавячох, дзивчата и хлапци ведно. Зоз розчитованьом избрани єден бавяч хтори мал буц *шлепа мачка*. Шлепей мачки ше завязало очи зоз густу хусточку же би не могла видзиц. Потим ю други бавяче заокруцали доокола же би ше ей закруцело у глави и вец ю пущели. Шлепа мачка зоз випросценима руками гледала, т.е. пробовала влапиц даєдного бавяча. Даєдни зоз бавячох ше задзерали до ней, приходзаци ей споза хрибта, дорушуюци ю, а вец сцекали на други бок. Шлепа мачка ишла спрам гласох и хихотаня. Кед влапела даєдного бавяча мушела му одгаднуц мено. То робела так же зоз руками могла дорушовац власи, твар и облечиво влапеного бавяча и на таки способ пробовала одгаднуц його мено. Кед препознала влапеного бавяча, тот бавяч поставал шлепа мачка. Тото бависко ше могло бавиц на пажици, кед була красна хвиля, але и нука у хижи, вжимо” (Хома 2004).

учашнікох зоз чим ше вишлебодзує хусточки з очох. Метафоричне пресликоване базоване на (предпоставки) семи характеристичного справованя (шлепей) мачки хтора цеком дня часто мнявчи як кед би глядала дакого. (як страcene маче).

Схема метафоричного пресликованя

[бавиц ше] *на шлепи мачки*

ШЛЕСПА МАЧКА → БАВИСКО ГЛЄДАНЯ, ПРЕПОЗНАВАНЯ

Жридлови домен можу буц и *гушата*. Бависко [бавиц ше] *на гушата*¹¹⁶ предпоставляло бавене улогох мацери гуски, фаркаша и гушатох. Назва формована зоз применовніка *на* и зоонима *гушата* у акузативе. То скрацене виреченя *Бавиц ше на гушата*. Метафоричне пресликоване базоване на семи справованя гускох.

Схема метафоричного пресликованя

[бавиц ше] *на гушата*

ГУШАТА → БАВИСКО ЛАПАНЯ ЗОЗ ИМИТОВАНЬОМ ГУШАТОХ

¹¹⁶ „*на гушата* ше бавели менши дзивчата и хлапци, а число бавячох не було ограничене. Бавяче медзи собу зоз розчитованьом вибрали двох бавячох: *мацер гуску* и *фаркаша*, док гевти други були *гушата*. Мац гуска стала дас на 15 крочаї далей од гушатох и чувала их. Недалеко од нїх, у *dziри* стал фаркаш и глядал нагоду влапиц даєдно гуше. Єдно гуше скричало на мацер гуску:

"Мамо, мамо я гладна!"

"Гибай дому" - одвитовала мац гуска.

"Не шмем бо на дильове фаркаш!"

"У чим ше умиваш?" - питала ше мац гуска.

"У лаворе (лебо: У златним черепчку)."

"До чого ше сцераш?"

"До чистого ручніка (лебо: До пелюхи)."

"Цинги-линги бом, жень гушатка дом. Гуч, гуч (лебо: Бури, бури!)" (Хома 2004).

Теди гушатка бежали дому, гу мацери гуски, а то була фаркашова нагода же би влапел даєдно гуше и одцагнул го до dziри. Теди тото гуше поставало фаркаш, а тот бавяч хтори по теди бул фаркаш поставал мац гуска (Хома 2004).

Остаток єдзенья, перши з кури ше у прешлосци хасновало як бависко хторе дзеци наволовали конь. Метафоричне пресликованя вибудоване на семи випатрунку.

конь

КОНЬ → КОСЦ ХТОРА ОСТАНЄ З ВАРЕНЕЙ КУРИ

У фодбалу¹¹⁷ ше категория дзецох возросту од 7 до 13 рокох наволує *когуцики*. Семантични калк формовани по угляду на сербски язык.

У свадзєбних обичайох на основи жридлового домена *целє* формоване метафоричне преширене значеня того слова целє „фляшка палєнки”. Як дознаваме у дипломскей роботы *Руска свадзба у Руским Керестуре од конца 19. вику по початок 21. вику*, Павла Малацка легине по воженю лади кед пришли до млодей зоз собу принесли чобольов або фляшку палєнки, вина хторе ше вола *целє*. Тоту фляшку домашнї однесли до хлїва а легине ю кед рушели дому гледали (Малацко 2004), (Рамач 2017).

Схема метафоричного пресликованя

целє

ЦЕЛЄ → ФЛЯШКА ПАЛЄНКИ (СВАДЗЄБНИ ОБИЧАЙ)

Дзєпоедни метафорични екстензиї мотивовани зоз домашнїма животиняма але жридлови домен того процесу не цалком транспарентни. Таки приклад назва хтора илюструє вереня Руснацох до домашнього духа хтори приноши щєсце и богатство (*хованєц*), и назва обрядней палїчки у християнскей традициї (*багнїтка*).

Верене до домашнього духа присутне у велїх європских народох. Тот домашнї дух найчастейше ма форму гада хтори народи наволую зоз рижнима назвами (приклади). Любинко

¹¹⁷ У вязи зоз тим и позиция у фодбалу кридло „позиция бавяча у фодбалу и др. спортох”. Преншене метафоричне значене засноване на позициї часци цела животинї и позициї бавяча на терену, формациї єдного тиму.

Раденкович у работи „Кућна змија у веровању и предању словенских народа” представяюци рижних домашніх духох у славянских народох, наводзи:

„И у прикарпатском делу Украјине (Галицији), *домовик*, који се назива *хованец*¹¹⁸¹¹⁹, *годованец* или *свој*, такође се изводи, под одређеним условима, из јајета црне кокоши, и он домаћину доноси богатство (Яворский 1897, 105)” (Раденковић 2000: 179).

Ирена Чибор у работи „Етнокодунаня демонологичних уявленъ украинців у фразеології” наводзи же по народних вереньох домовика мож створиц за себе и виховац го (Чибор 2017: 339). Поволуюци ше на толкованя Ивана Франка, авторка наводзи же человек зоз вайца-запорстка може виховац хованца так же го б недзелі ноши под ліву мишку а по вилягнуцу хованец звичайно шедзи на патосу карми ше зоз єдзеньом хторе му дава газда (Чибор 2017: 339). При Лемкох присутни фразеологизем *мати хованця у мишку* цо значи „буц богатим або ше видвойовац пре дацо видвойовац медзи другима” (Чибор 2017: 339).

У славянских народох з такую назву домашні дух присутни ище при Полякох (*chowaniec*). При Чехох присутне мишане представох о охрательови дому у форми гада хтори ше наволує *hospodářik*, *hospodářiček*, *šotek*, *rarašek*, *plivník*, и духу хтори ше зявює зоз курового вайца а свойому газдови приноши богатство (Раденковић 2000: 179).

По информацийох у *Словніку руского народного языка* основне значене тей лексеми „домашні дух хтори ше вилягує зоз курового вайца под пазуху власніка и приноши му успех,

¹¹⁸ „В малорусской мифологии это дух в виде младенца или цыпленка, который обогащает хозяина. Живет он на чердаке, питается хлебом, молоком, сахаром. Вывести для себя хованца можно из яйца, снесенного петухом или черной курицей: яйцо нужно носить девять дней под мышкой, при этом нельзя мыться, стричь волосы и ногти. Однако тот, кто решится вывести хованца, заведомо рискует: душа его будет принадлежать дьяволу.

В некоторых домах бывает по несколько хованцев: один заведует пчелами, другой заботится о коровах, третий оберегает дом от воров. Эти духи-домоседы очень обидчивы, особенно когда им подсовывают соленую пищу”. (Е.А. Грушко, Ю.М. Медведев) "Русские легенды и предания"

¹¹⁹https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%83%D1%85-%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C_%D1%83%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%8F%D0%BD

<https://www.bestiary.us/vyhovanec>

<https://www.bestiary.us/books/znadobi-do-ukrainskoi-demonologii-0>

щесце, односно шицко цо власнік пожада”¹²⁰. Друге значенє тей лексеми „запшете курче”. Слово состоїна часц фразеологизма *ма хованца* хторе значи же дахто ма щесца, добре му идзе у живоце (Рамач 2010: 806). (Медзитим, кед ше домашні дух вилягне зоз курчецового вайца вец и наведзене основне значенє формоване метафорично. Хованец ентитет швета вереньох, митологийного швета, родзи ше зоз вайца кури.)

Лексему на уровню структури можеме повязац зоз словом *ховац* „пестовац же би виросло, пережило, односно воспитац”. Значенє лексеми *хованец* вец можеме розумиц як предмет хованя чи воспитаня. Форма не базована на назви домашней животинї але на дії хтора ше на ней окончує.

Схема метафоричного пресликованя

хованец

ХОВАНЄ, ПЕСТОВАНЄ ЗАПОРОСТКА → ВЛАСНИ ДОМАШНІ ДУХ (ХОВАНЄЦ)

Приклад резултату метафоризації од жридлового домену домашня животиня чия назва нешка не присутна у язичней системи руского языка лексема *багнітка* з хтору ше означує „прут верби *рокити* або *ясики*” (Рамач 2017 I: 40). Пошвечени багнітки ше на Квитну недзелю дзеля людзом при церкви. Вони символизую палмово конарчки з хторима народ махал привитуюци Христа у Єрусалиму. Словнік руского народного языка дава информации о походзеню того слова на основи хторого мож заключиц же слово *багнітка* резултат метафоричного пресликованя з жридлового домену домашня животиня, односно младе домашней животинї хторе нешка наволуєме баранче. Медзитим, о форми жридлового домену, лексеми *багня*, хторе не присутне у руским языку, дознаваме зоз паралелох з языкох карпатского ареалу: укр. *багня* „баранче”, поль. *bagnię* „исте”, чес. *bahnice* „млада овца”, слц. *bahniatko* „баранче”. Метафоричне пресликованє ше будує на семи випатрунку, односно подобносци квиткох багнітко зоз баранчатками.

Схема метафоричного пресликованя

¹²⁰ Кед кура знєше мале вайцо, треба го ношиц под пазуху док ше з нього хованец не вилягне; хованец зношовал тому човекови цо тот зажадал, але отрєсц ше од хованца не мож, лєм кед ше го на другого зохаби (Рамач 2010: 806).

БАРАНЧАТА → ОБРЯДНА ПАЛІЧКА У ХРИСТІЯНСТВЕ

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Реалізація концептох того концептуального поля найчастейше мотивоване зоз справованьом домашней животині ([бавиц ше] *на матарци*, [бавиц ше] *на шлєпи мачки*, [бавиц ше] *на гушата*), функцію домашніх животиных ([бавиц ше] *на коні*, [бавиц ше] *на коніки*), випатрунком (*багнітка*). При концепту целє мотивація нетранспарентна. Концепт *целє* як чобольов або фляшка алкогольного пица мож спатрац як новонародзене дзецко, принову у рамикох свадзєбних обичайох у хторих млоди представени як плодни буюк а млода як крава хтора ма народзиц целє.

Найвекша часц ма неутралну конотацию. Позитивну котацию ма концепт *целє*, хторе представя новонародзене дзецко, принову, а негативну концепт *хованєц*, понеже то демон хтори запошеда гевтого хто го витвори пре материялне благо.

10. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ¹²¹ → ЄДЗЕНЄ

Напрям преношеня значеня тей групи назвох ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ. Жридлови домен можу буц шлїдуюци животині: *баранче*, *гуска*, *заяц*, *качка*, *коще*, *кура*, *курче*, *праше*, *пулька*, *швиня*, *подкова*, *пирко*. Найвекша часц назвох єдзєня формовани у процесу метонимії по образцу ЖИВОТИНЯ → ПРОДУКТИ/ЄДЗЕНЄ ЗОЗ ЖИВОТИНІ. Назви *конік з медовніка*, *баранче* „фігура з масла як вельконоцне єдло” формовани под здружєним процесом метафори и метонимії, односно метафтонимії. У тим процесу домашні животині транспортни ентитети а єдзєна зоз нїх цильови ентитети.

Схема метонимийного пресликованя

баранче, *гуска*, *заяц*, *качка*¹²², *коще*, *кура*, *курче*, *праше*, *пулька*, *швиня*¹²³

¹²¹ До тей групи рахуєме и предмети хтори ше кладзе на животині, напр. подкова.

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ З ТЕЙ ЖИВОТИНІ

Жридлови домен *баранче* може буц основа за метафоричне пресликованє на фигуру баранчеца формовану зоз масла хтора ше прави як вельконоцне єдло. Зоз метафору ту здружена метонимия понеже маме материялну реализацию животинї. Таки процес ше наволує метафтонимия або иконизация.

Схема метафтонимийного пресликованя

баранче

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ У ФОРМИ ТЕЙ ЖИВОТИНІ

Назва *конїк з медовніка* представя вашарску ласку направену зоз цеста у форми коня. Основна намена тих колачох же би були прикраска хтора ше квачи на дзвери або мур. Не єдза ше понеже у нїх єст и гипсу а можу буц у форми шерца, животиньох итд. Назва *конїк з медовніка* формована под здруженим процесом метафори и метонимий, односно метафтонимий.

Схема метафтонимийного пресликованя

конїк з медовніка

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, КОНЬ → ЄДЗЕНЄ У ФОРМИ ТЕЙ ЖИВОТИНІ

Цильови домен єдзєня преноша и назви *подкова* и *пирко*. З оглядом на предмет вигледованя анализуєме назву подкова з оглядом же ше при Славянох подкови кладу лєм

¹²² И у фразеологизмох: *Печена качка як жена. За єдного хлопа є вельо, за двоох мало.* (двоє ше повадза на єдней жени).

¹²³ Пред дочек Нового року у єдним руским подприємстве, заняти сцел пофрантовац та пренєсол колегом цо нїби чул до директора. Директор гварел же будзе швиня за Нови рок. Франта заснована на вецєйзначносци хтора резултат процесу метафоризаций и метонимий. За особу повеме же є швиня кед вельо пописе або поє. У тим случаю слово о метафоричним пресликованю по схеми ЖИВОТИНЯ → ЧЛОВЕК. Друге фигуративне значенє слова швиня резултат метонимийного процесу у хторим маме образец ЖИВОТИНЯ → ПРОДУКТ ЗОЗ ЖИВОТИНІ.

коньом и волом¹²⁴ та же дзиви животині не мац подкову¹²⁵. У процесу метафоризації тота назва жридлови домен секундарного значеня „фалаток риби у тепши”. Пресликованє засноване на семи випатрунку, односно подобносци подкови и форми фалатку порезане риби.

Схема метафоричного пресликованя

подкова

ПОДКОВА → ФАЛАТОК РИБИ У ФОРМИ ПОДКОВИ

За лексему *пирко* чия метафорична екстензия на основи семи випатрунку преноши значенє часци билого мяса з кури не можеме зоз сигурносцу повесц чи ше одноши на пирко домашніх чи дзивих животиньох та ю вихабяме зоз анализи.

Схема метафоричного пресликованя

пирко

ПИРКО → БИЛЕ МЕСО ЗОЗ КУРЧЕЦА У ФОРМИ ПИРКА

ЗАКЛЮЧЕНЯ

Концептуалне польо єдзєня хтори резултат напряду концептуализації од жридлового домену домашня животиня гу цильовому єдзєнє преважно резултат метонимийного процесу (*баранче, гуска, заяц, качка, коще, кура, курче, праше, пулька, швиня*). Попри метонимийного, концепти наставали и зоз метафтонимию (*баранче, конїк з медовніка*) и метафору (*подкова, пирко*). Найчастейше су мотивовани зоз випатрунком а конотация неутрална.

¹²⁴ Гамилом як домашнім животиньом ше тиж так кладу подкови.

¹²⁵ У фразеологийним материялу обачени вираз *мац подкову*, односно мац щєсца цо повязане зоз вереньом до магичних свойствох подкови пре хтори ю квачели на мур у хижи (Толстој, Раденковић 2001: 562).

II ЧЛОВЕК

ЧЛОВЕК → ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

У тей групи назвох жридлови домен человек, односно представніки метаєтнічних груп (*араб*), особи подлого характеру (*битанга*, *кобза*, *поган*), номина агентис роботніки у статкарстве (*бойтар*), актере у спорту (*бегач*, *бегун*), справованє человека (*зноровиц ше*), рух/робота человека (*скубац*, *оскубац*), звичаї человека (*коньски пост*).

Назва за файту коня *араб*¹²⁶ настала зоз скрацованьом од длугшей форми арабски конь. Основне значенє лексеми *араб* то припаднік метаєтнічней групи Арабох. Таки способ менованя розумиме як дійство персонификації.

Схема персонификаційного пресликованя

араб

ЧЛОВЕК АРАБ → КОНЬ АРАБ

Домашні животинї можу буц охарактеризовани як людзе подлого характеру. Напр. Краву хтора часто сцека до чкоди ше наволує *битанга* понеже ше зоз тим словом преноши значенє „особа подлого характеру”. У тим процесу персонификації ше крава хтора з становиска человека подлого характеру наволує з назву за человека таких характеристикох.

Схема метафоричного пресликованя

битанга

ОСОБА ПОДЛОГО ХАРАКТЕРУ → КРАВА ХТОРА ЧАСТО СЦЕКА ДО ЧКОДИ, ПОДЛОГО ХАРАКТЕРУ

Подобни случай маме зоз хаснованьом слова *кобза* чийо основне значенє „недобра, зла, пакосна женска особа”. По Етимологийним словніку українського языка, можливе же тото слово

¹²⁶ Єст и у сербским. У интервью и *арабер*. Випатра же назва од походзеня раси. https://sr.wikipedia.org/sr-el/Arapski_konj

у українським языку прейг польского сцигло зоз латинского языка: лат. *capsa* „скровище” (Мельничук 1985: 332; 376). Подобни форми присутни и у русийським [*кабза́, ко́бза*], польським *kabza* „бутелар, торбичка”, чеським *kapsa* „кишенка”; „скровище, место за чуване реликвийох; женски полни орган статевиий орган”, слц. *kapsa* „торба”; [*kabza*] „скитница; проститутка (Мельничук 1985: 332; 376). Зоз оглядом на значеня у славянських языкох, найблізше значене з негативну конотацию жени маме у словацьким языку.

Кед человек незадовольни зоз справованьом крави, мачки або другей животинї похаснуе слово *кобза*, звичайно у вокативе *кобзо* хторе ескпресивне, гандруюце. Подобно як при назви *битанга*, и ту у основи персонификації подобносц характеру.

Схема метафоричного пресликованя

кобза

НЄДОБРА, ЗЛА, ПАКОСНА ЖЕНСКА ОСОБА → НЄДОБРА ЖИВОТИНЯ

Конь подлого характеру може буц наволани *поган*. Основне значене того слова „зли, недобри человек”. Метафоричне пресликоване засноване на семи подлого характеру.

Схема метафоричного пресликованя

поган

ЗЛИ, НЄДОБРИ ЧЛОВЕК → КОНЬ ПОДЛОГО ХАРАКТЕРУ

Животиня може буц наволана и по номина агентис меновніку хтори преноши значене особи окончовательови одредзеной работи. На тот способ овчарски пес наволани *бойтар*. Слово *бойтар* прияте зоз мадярського языка та основне значене як и у мадярським „мали югас, югасов помощнік”. Помощ югасови бул пес та основа метафоричного преношеня функция овчарського пса хтора подобна функциї югасового помощніка. (З того жридлого домену маме и формоване власного мена пса зоз назву *бойтар*.)

Схема метафоричного пресликованя

бойтар

ОСОБА ЮГАСОВ ПОМОЦНІК → ПЕС ЮГАСОВ ПОМОЦНІК

Два назви за коні (*бегач*, *бегун*) формовани на основі жридлового домена ЧЛОВЕК, односно особа хтора бежи. Обидва слова виведзени зоз дієслова *бегац*. При тим, *бегач* то особа хтора ше змага у бежаню а *бегун* то особа хтора вше бега або вшадзи походзи, побєга дзе треба. Зоз тих жридлових доменох у процесу метафоризації формовани екстензії зоз цильовим доменом ЖИВОТИНЯ, односно значеньом конь касач (*бегач*), и конь галопер (*бегун*).

Схема метафоричного пресликованя

бегач

ОСОБА ХТОРА ШЕ ЗМАГА У БЕЖАНЮ → КОНЬ ХТОРИ ШЕ ЗМАГА У БЕЖАНЮ

бегун

ОСОБА ХТОРА ВШЕ БЕГА АБО ВШАДЗИ ПОХОДЗИ, ПОБЕГА ДЗЕ ТРЕБА → КОНЬ ХТОРИ ВШЕ БЕГА АБО ВШАДЗИ ПОХОДЗИ, ПОБЕГА ДЗЕ ТРЕБА

Справованє коня хторе випатра як каприциозне справованє чловека ше преноши зоз *зноровиц ше*. Основне значенє слова „здуриц ше, почац ше каприциозно справовац” и одноши ше на чловека. Зоз метафорчним пресликованьом базованим на справованю чловека, справованє животинї ше описує зоз словом *зноровиц ше*.

Схема метафоричного пресликованя

зноровиц ше

КАПРИЦИОЗНЕ СПРАВОВАНЄ ЧЛОВЕКА → КАПРИЦИОЗНЕ СПРАВОВАНЄ КОНЯ

Час од церковного швета Илийох по швето Дзвига кед коньом покармена стара кукурица, а новей ище не було Руснаци у Войводини наволовали *коньски пост*. Тота зложена назва резулат метафоричного пресликованя базованого на семи „период рока кеди ше чловец

одрека, ускрацує себе (моцну) поживу” хторе ше видзи як подобне даваню старей кукурици коньом.

Схема метафоричного пресликованя

коньски пост

ОДРЕКАНЄ ОД ЄДЗЕНЯ ЧЛОВЕКА → ДАВАНЄ ПОДЛЄЙШОГО СТАРОГО ЄДЗЕНЯ/КУКУРИЦИ КОНЬОМ

У єдним метафоричним пресликованю того концептуалного поля маме жридлови домен базовани на слики тарганя або цаганя за власи хтори ше означує зоз дієсловом *скубац* а зоз хторим ше преноши цильови домен ТАРГАЦ ПИРЕ ЗОЗ КУРОХ, ГУСКОХ, ВОЛНУ ЗОЗ ОВЦОХ, ЗАЯЦОХ.

Форми того слова у славянских языкох: рсй. [*скубáтъ*] „цагац за власи, скубац”, [*скубті́, ску́битъ, скубсті́*] „исте”, бр. *ску́бці, скуба́ць*, п. *skubać*, ст. *skuść*, ч. *škubati*, слц. *škubat’*, [*skubat’*], вл. *skobać*, нл. *skubaś*, болг. *ску́бя*, м. *скубе*, схв. *скупсти*, слн. *Skúbsti*. Походженє того слова мож повязац зоз псл. форму *skusti* < **skubti*, цо повязане з **čubъ* „чуба” повязане зоз з гот. *skuft* „власи на глави”, *skopt* „исте”, нвн. Schopf «чуб». (Мельничук 2006: 289–290).

Слово *скубац* антропоморфне¹²⁷ понеже його основне значенє скубац власи а зоз метафоризацию ше почало хасновац за описованє активносци гуски. З нього з метафоризацию виведзени значеня „пасц траву (о гуски)”, „таргац пире з гуски або чисциц куру од пиря” *скубац* (куру), *гуску*¹²⁸.

Схема метафоричного пресликованя

скубац

¹²⁷ Антропоморфизем то приписоване чловечих прикметох зявеньом, подійом и животиньом а зооморфизем то приписоване людских прикметох, характеристикох животиньом. Пообщено поведзено, антропоморфизем можеме спатрац як напрям метафоризації, односно напрям секундарней семантичней реализації од жридлового домену ЧЛОВЕК гу цильовому домену ЖИВОТИНЯ. Зооморфизем, з другого боку ма противни напрям метафоризації од жридлового домену ЖИВОТИНЯ гу цильовому домену ЧЛОВЕК.

¹²⁸ Розлика у скубаню кури и гуски у тим же ше кури потим як их ше зареже опари зоз горуцу воду и потим оберя пире зоз ней а живи гуски ше скубе на сухо же бише пире зачувало.

ЦАГАЦ ОСОБУ ЗА ВЛАСИ → ТАРГАЦ ПИРЄ ЗОЗ КУРОХ, ГУСКОХ, ВОЛНУ ЗОЗ ОВЦОХ,
ЗАЯЦОХ (вшадзи препеніц)

Напрям метафоричного пресликованя ЧЛОВЕК → ЖИВОТИНЯ илустрєе и дієслово *оскубац* чийо основне значенє „скубац власи”. Тот жридлови домен послужел за формованє метафоричней екстензиї попасц траву. Процес пресликованя ше базує на семи характеристичного руху таргац пирє (з руками) → таргац траву (з писками).

Схема метафоричного пресликованя

оскубац

ЧЛОВЕК СКУБЕ ВЛАСИ → ГУСКА ТАРГА ТРАВУ (З ПИСКАМИ)

ЗАКЛЮЧЕНЯ

У тим концептуалним полю животинї през процес персонификації меновани зоз назвами характеристичними за людзох. Тоти секундарни екстензиї мотивовани зоз справованьом (характером) человека (*битанга, кобза, поган, зноровиц ше*). Ридше мотивация може буц заснована на функції домашней животинї (*бойтар, бегач, бегун*). Присутни и по єден концепт хтори мотивовани зоз випатрунком (*араб*), характеристика (одреканє) (*коньски пост*) и процесом (*скубац, оскубац*).

Мож обачиц зависносц медзи мотивацию и конотацию у тих концептох. Кед концепт мотивовани зоз справованьом, характером человека вец резултат концептуализации ма негативну конотацию. Кед концепт мотивовани зоз функцию або випатрунком вец конотация неутрална.

III ПРЕДМЕТ

ПРЕДМЕТ → ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

У тим напряду метафоричних пресликованьох жридлови домен предмет. То може буц дробни пенєж (*бугер*), предмет за чесанє власох (*гребень*), предмет за прикрашованє ухох

(мендюши), запетки на чижмох (*остроги, острожки*). Тоти предмети були інспіративні за формоване секундарних значень у процесу метафоричного пресликування. То найчастейше часци цела домашней животині кура або характеристичні випатрунок коня.

Австрійски дробни пенєж бугер пре подобни випатрунок зоз округлима платками по шерсци добре карменого коня похасновани за яснейше преношене інформації о випатрунку. У тим процесу округли платки на шерсци коня наволани *бугери* а конь з бугерами *бугерасті конь*.

Схема метафоричного пресликування

бугери

ОКРУГЛИ ПЕНЄЖ → ОКРУГЛИ ПЛАТКИ НА ЩЕРСЦИ КОНЯ

Украє характеристичного випатрунку на глави когута здабе на предмет за чесанє власох хтори ше преноши зоз форму *гребень*. Тота сема випатрунку активована у процесу метафоризації у хторим часц цела когута наволана з назву предмету *гребень*.

Схема метафоричного пресликування

гребень когута

ПРЕДМЕТ ЗА ЧЕСАНЄ ВЛАСОХ → ЧАСЦ ЦЕЛА КОГУТА

Кури тиж так маю вироснуца хтори випатраю як прикраски хтори людзе кладу на уха *мендюши*. Назва предмету за прикрашованє людзох *мендюши* представя жридлови поддомен. Тото метафоричне пресликованє ше базує на подобносци и позиції вироснуца на глави кури и мендюшох на уоох людзох.

Схема метафоричного пресликування

мендюши

ПРЕДМЕТ ЗА ПРИКРАШОВАНЄ УХОХ ЛЮДЗОХ → ВИРОСНУЦА НА ГЛАВИ КУРИ

У прешлосци ше на чижми кладло *остроги* хтори служели же би черкотали под час танцу або же би шедлач штухал коня з нїма же би швидше ишол. Випатрунок и позиция острогах на чижмох здогадує на косцове вироснуце на ногах кури прецо у процесу метафоризації часц цела кури достала назву *остроги* або *острожки*.

Схема метафоричного пресликованя

остроги

ПРЕДМЕТ НА ЧИЖМОХ, ОСТРОГИ → ЧАСЦ ЦЕЛА КУРИ

ЗАКЛЮЧЕНЯ

Шицки секундарни екстензиї у тим концептуалним полю резултат метафоричного пресликованя а мотивовани су зоз випатрунком предмету (*бугери, гребень когута, мендюши, остроги* або *острожки*). Конотация тих концептох неутрална.

IV ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНЮ ЖИВОТИНЮ

ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНЮ ЖИВОТИНЮ → ПРОСТОР

Место у заднім дворе при хліве дзе ше вируцує гной спод статку у метонимийним процесу номинації наволани *гной*. У литературним языку ше зоз тим значеньом хаснує и слово *гноїско*.

Метонимийни образец

гной

ФИЗИОЛОГІЙНИ ВИРУТОК ЖИВОТИНІ → МЕСТО ЗА ЗМЕСЦЕНЄ ФИЗИОЛОГІЙНОГО
ВИРУТКУ

Гніздо квоки або другей живини по своєї форми подобни до долінки хтора ше прави пре садзенє кромпльох, бундавох або других рошлінох прецо у метафоричним пресликованю долінка за садзенє наволана *гніздо*.

Схема метафоричного пресликованя

гніздо

УШОРЕНЕ МЕСТО ЗА ХОВАНЄ КУРЧАТОХ → МЕСТО ЗА САДЗЕНЄ ЖЕЛЄНЯВИ

Жридлови домен *гніздо* може буц основа и за секундарну номинацію „дом, односно место за хованє дзецох”. Метафоричне пресликованє засноване на семи функції простору.

Схема метафоричного пресликованя

гніздо

УШОРЕНЕ МЕСТО ЗА ХОВАНЄ КУРЧАТОХ → МЕСТО ЗА ХОВАНЄ ДЗЕЦОХ

Зоз меновніком *адяш* чийо основне значенє „розруцани житарки по хторих гажа конї и крави же би их витлачели” формована метафорична екстензия на основи подобносци у випатрунку зоз розруцанима стварами у хижи (а хтора указує на прикмету человека).

Схема метафоричного пресликованя

адяш

РОЗРУЦАНИ ЖИТАРКИ ЗА ТЛАЧЕНЄ → НЄШОР У ХИЖИ

Задні двор ше у руски язyku як и дзепоедних других славянских язyкох наволує *гумно*. Нешка нетранспарентного значеня, тото слово настало зоз жридлового домену хторе представляя первисни способ тлачення житаркох, односно место дзе статок гажи по житаркох же би го витлачело. По Етимологійним словніку українського язyка то стара форма з коренюх *gu- < *gou- (к.е. *g^uou-) (пор. псл. govędo „рогати статок”, укр. [гов’єдо] „исте” і тьн- (псл. тьно, мѣті, укр. мну, м’яти) (Мельничук 1982: 619).

МЕСТО ДЗЕ КРАВИ З ХОДЗЕНЬОМ ТЛАЧА ЖИТАРКИ → ЗАДНІ ДВОР

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Тото концептуалне польо зоз поняцами з сфери хованя домашніх животиньох реферує о просторе. Тот простор може буц у вязи зоз человеком, статкарством або польоділством. Найвекша часц секундарних екстензийох витворени зоз процесом метафоричного пресликованя з винїтком єдного концепту хтори резултат метонимії (гной). Мотивация за пресликованє пренайдзена у випатрунку простору хтори жридлови домен (гніздо „долінка за садзене”, адяш), функції (гніздо „дом”) або позиції *гумно* „место дзе крави з ходзеньом тлача житарки”). Концепти того концептуалного поля найчастейше маю неутралну конотацию (*гніздо*, *гной*, *гумно*) але можу мац и негативну (*адяш*), и позитивну конотацию (*гніздо* „дом”).

У НЕКЛАСИФИКОВАНИ ПРИКЛАДИ¹²⁹

МЕРИ

ЖИВОТИНЯ → МЕРА

Мера *конї* за мощносц мотора перевозки хасную и Руснаци. Метафоричне пресликованє формоване на основи мощносци и функції коня запрагнутого до коча. Конї ту еталон, чи еквивалент одредзеного количества моци мотора. Медзитим, у руским язичу як и у велїх других тота назва резултат семантичного калкованя. У руским язичу вироятно по угляду на сербскогорватски язич а там на англійски або немецки. Назва у такей форми характеристична за бешедни язич. У литературним язичу ше хаснує форма „коньска мощносц”.

Схема метафоричного пресликованя

¹²⁹ Зоз анализи вихабени метафорични пресликованя у хторих жридлови домен мож розумиц и як члена категорії дзиви животинї, напр. *пазури*, *пампуля*, *рог* итд.

МОЦНОСЦ КОНЯ → МОЦНОСЦ ПРЕВОЗКИ

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Екстензия *коні* мотивована зоз функцію тей домашней животині, односно цаганьом терхи цо у блізкей вязи и зоз моцу тей животині. З оглядом на конотацию, приклади тей групи маю неутралну (*коні*).

VI ЗООНИМИ ЯК РЕЗУЛТАТ АСОЦІАЦІЇ У ПРОЦЕСУ ПРЕБЕРАННЯ СЛОВОХ ЗОЗ ДРУГИХ ЯЗИКОХ

Дзепоедни слова хтори превжати зоз мадярского языка у руским языку не маю назву животині у основи але ше пре подобносц мадярской форми и назвох животиньох у руским языку пременели, деформовали, напр. *баран-коров*, *грик-матарица*, *буячки*. Тот процес у блізкей вязи зоз асоціативним роздумованьом. Асоціативна вяза ту витворена на основи форми.

Назва рошліни *баран-коров* „*Eryngium campestre* L.” у буквалним прекладу „блукаюце коровче” не ма семантичну вязу зоз домашню животиню овцу, односно ей хлопску єдинку бараном. Асоціативна вяза витворена зоз форму мадярского слова *ballango-koro*, односно ей першим сегментом *ballango* хтори при Руснацох, понеже не транспарентного значеня, виволал асоціацию на назву домашней животині *баран*.

Други таки приклад маме зоз словом *грик-матарица* хтори стретаме у приповедки *Пригоди наймолодшого брата* хтору записал Володимир Гнатюк (Гнатюк 1910: 19–34). Руска форма знова виведзена по асоціації хтору активовала мадярска форма *griff madar* „велька сказкова птица”. Друга часц мадярской назви *madar* випатра асоціировала на форму *матар* а женска форма можливе формована по аналогії на женски род птици понеже у сказки ясне же ше роби о животині зоз кридлами.

Жридлови домен БУЯЧКИ основа метафоричней екстензії назви рошліни *буячки* *Datura stramonium* L. То приклад деетимологизації назви понеже вона вироятно походзи од форми *будяк* хтора присутна у українским языку. Тота форма можливе од *псл. *bodakъ* > **bodti* >

bosti „джобац” цо розумліве з оглядом на випатрунок рошліни¹³⁰. Можліве же зоз траценьом першобутного значеня, слово у народзе повязане зоз буюком а же є конечно формоване по углядзе на други назви рошлінох, напр. польски *пищички*, *баранчики*.

3.2. ЗАКЛЮЧЕНЯ

МЕХАНІЗМИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ

Аналізовані материял указує же метафора (155 приклади од вкупно 196, 79%) найчастейши механізем роздумованя з хторим витворени нови концепти з жридлових доменох зоз сфери вихову домашніх животиных. Ридше секундарни номинації резултат метонимії (21 приклад, 10,7 %), метафтонимії (11 приклади, 5,61%) и персонифікації (9 приклади, 4,59 %).

З оглядом на концепт у хторим витворени одредзени концепти, метафори найчастейши у концептуалних польох ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСТИ И СПРАВОВАНЄ (24 приклади, 12,24 %), ЖИВОТИНЯ → РОШЛІНА (фитоними) (23 приклади, 11,73 %), ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ (шмати, инструменти, бависка) (17 приклади, 8,67 %) ЖИВОТИНЯ, ПРЕДМЕТ → ЧЛОВЕК (12 приклади, 6,12 %), ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ (12 приклади, 6,12 %), 10 ЧЛОВЕК → ЖИВОТИНЯ (10 приклади, 5,10 %). У других концептох ше метафора зявує у меней як 10 прикладах. Метафора заступена у шицких напрямох концептуалізації, односно шицких концептуалних польох.

Метонимия як механізем роздумованя, односно формованя нових концептох ше найчастейше зявує у рамикох напряму концептуалізації ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ (11 приклади, 5,61). Окрем того зявує ше ище у шлідуючих напрямох: ЖИВОТИНЯ → ЖИВОТИНЯ 5, ЖИВОТИНЯ → ХОРОТА 2, ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ (шмати, инструменти, бависка) 2, ПРОСТОР 1.

¹³⁰ У українских бешедох ше зоз подобнима назвами (будячина, бодачок) означує вецей розлични рошліни медзи хторима и *Datura stramonium* (Мельничук 1982: 280). У славянских языкох ше зоз подобнима формами означує рошліна буючки або гордон: р. [будяк], бр. [будзяк], п. *bodiak*, ч. *bodlák*, слц. *bodlač*, слн. *bodák* (Мельничук 1982: 280).

Метафтонимия як здружене дійство метафори и метонимії ше зявює у трох напрямох концептуалізації ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ (шмати, инструменти, бависка) 4, ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ 3, ЖИВОТИНЯ → ОБИЧАЙ, ВЕРЕНЄ, БАВИСКА 1.

На концу, у напрямє концептуалізації ЧЛОВЕК → ЖИВОТИНЯ присутни 9 приклади (4,59 %) персоніфікації.

ПРОДУКТИВНОСЦ ЖРИДЛОВИХ ДОМЕНОХ ПО ГРУПОХ

Материял допущує видвойованє 13 напрямох концептуалізації у хторих ше найчастейше руша од жридлового домена у хторим ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ. Окрем ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ то може буц и ЧЛОВЕК, ПРЕДМЕТ, або ПРОСТОР.

Як найпродуктивнейши напрям ше визначує ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, ПРЕДМЕТ → ЧЛОВЕК (63) хтори ше состої зоз 6 концептуалних польох (ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ, ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ (12), ЧЛОВЕКОВО СТАНИ (3), ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ (24), МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ (7), ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦИЯ ЧЛОВЕКА (4). У рамикох того напряму концептуалізації найпродуктивнейше концептуалне польо ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ (24) у хторим шлїдуюци концепти (НАРОДЗЕНЄ, ОДНОШЕНЄ ГУ ЄДЗЕНЮ, ПИЯНСТВО, РУХ ЧЛОВЕКА З НОГУ, БЕШЕДА, СЕКСУАЛНА АКТИВНОСЦ, СПОСОБ РОБОТИ, НЕУСПИШНА РОБОТА).

За напрямом концептуалізації ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, ПРЕДМЕТ → ЧЛОВЕК шлїдза напрями ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ (23), ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЖИВОТИНЯ (15 схеми), ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → РОШЛІНА (фитоними) (15), ЧЛОВЕК → ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ (11). Други напрями маю меней як 10 приклади.

ЖРИДЛОВИ ДОМЕН

Кед жридлови домен ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ то найчастейше файта домашней животині *конь* (26) хтора репрезентована зоз генеричну назву и назву хлопскей єдинки конь та назвами його когипонимох (*конь*^{10¹³¹}, *конїк*⁵, *коньски*², *кобула*³, *вайчак*³, *гачатко*, *нутрак*³). Потим шлїдза *крава* (16) (*буяк*⁵, *крава*³, *вол*³, *целє*², *дойка*, *первиска*, *яловка*), *кура* (15) (*когут*^б, *кура*⁵, *курче*³, *квока*), *швиня* (13) (*швиня*^б, *праше*², *шудов*, *працара*, *коборлов*, *дурок*, *корназ*),

¹³¹ Назви наведзени од найфреквентнейших гу меней фреквентним.

пес (11) (*песб, сука, патканьош, патканьошка, Брехун, бундаш*), *коза* (10) (*коза4, кожлік2, кози, кожи/кози, коще, цап*), *овца* (9) (*баранче3, токльов2, овца, овци, овчи, баран*), *гуска* (8) (*гуска3, гуше3, гунар, тагач*), *магарец* (6) (*магарец3, магарче2, магарица*), *мачка* (4) (*мачка3, маче*), *заяц* (3) (*заяц2, заячи*), *качка* (2) *пулька* (2).

До того напряму концептуалізації зме раховали и поняца постредно повязани зоз домашніма животинями як цо їх мена (*Белка, Билка, Жуя, Жучко, Богар, Тарка, Шарена, Цифра, Шара, Лисак, Лиска, Гвиздаш, Ружа, Цвета, Стара, Мали*), ономатопейни дієслова и викричніки (*тагац, джавкац коткодац, кракориц ше, кукурикац, ричац, и-а, гавкнуц*), назви їх фізіологічних або здравствених активносцох и станох (*галадзиц, балеговац, заяловиц ше, виртац, форкац, руметац, вишилїц ше, кощиц ше, парене, гонене, пирхане, тажене, целїц ше, ялови*), часци цела або їх випатрунок (*бамбух, пирко*), продуктох (*млеко*), предметох хтори ше кладу на животині (*копитко, подкова, зубадла, доронга*), активносцох хтори ше окончую на домашніх животиньох (*путац, прагац, оброковац, клюкац, кастровац, дараловац, гонїц, окефац, зубадлац, ховац*) и др.

Жридлови домен може буц и ЧЛОВЕК цо случай у 10 прикладах, односно 5,10 % материялу. То найчастейше назви хтори ше одноша на особу одредзених характеристикох (*араб, бегач, бегун, битанга, бойтар, поган, кобза*). До того жридлового домену зме раховали и поняца хтори у вязи зоз справованьом човека (*зноровиц ше*), або обичаї хтори характеристични за людзох (*пост*).

Жридлови домен у 5 прикладах, односно 2,55 % представя ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНЮ ЖИВОТИНЮ (*гной, гніздо2, адяш, гумно*). ПРЕДМЕТИ як жридлови домени ше звяюю тиж так ридше як домашні животині або людзе. То 4 приклади, односно 2,04 % (*бугери, остроги, мендюши, гребень*).

Жридлови домен найчастейше у форми меновніка але присутна и група метафоричних пресликованьох у хторей на тим месце дієслово. Тоти дієслова зоз дієсловну конверзію формовани зоз меновнікох тематскей групи вихов домашніх животиньох. То можу буц назви домашніх животиньох (*бук, магарец, корназ, пес, швиня*), назви особох хтори чуваю домашні животині (*кондаш*) з хторих формовани дієслова *бучац ше, запшец, корнажиц ше, кондашиц ше, магарцац, попиц, швинїц, коборловац*. У питаню конверзія меновніка до дієслова а чия концептуална схема почина од народного модела за животині. Типичне справованє човека ше повязує зоз животиньским на основи колективней експресії, односно народней представи о характеру або справованю животиньох. Назва животині у тим процесу постава означене

справованя хтора ше у метафоричним процесу зоз метафору ЛЮДЗЕ ТО ЖИВОТИНІ преноши на человека (Новокмет 2017: 54). У нашим материялу окрем дієсловах насталих зоз назви домашніх животиных, присутни и приклади дієсловах насталих зоз назвах меновнікох поміна agentis.

Елемент пресликованя можу буц и дієслова чийо основне значенє у вязи зоз виховом домашніх животиных а пренєшене у вязи зоз человеком (*окефац, дараловац, скубац*).

Пресликованя у хторих маме дієслова формую шлїдуюци концептуални поля: ВОНКАШНІ ВИПАТРУНОК ЧЛОВЕКА (*забуячиц ше, запшец*), МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ (*магарцац*), СПРАВОВАНЄ ЧЛОВЕКА (*швинїц*), ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ (*корнажиц ше, кондашиц ше, попиц ше*).

ЦИЛЬОВИ ДОМЕН АБО ДОСЯГ ЖРИДЛОВОГО ДОМЕНУ

Цильови домен може буц ДОМАШНЯ або ДЗИВА ЖИВОТИНЯ, ЧЛОВЕК, РОШЛІНА, ИНСЕКТ, ХОРОТА, ПРЕДМЕТ, ШМАТИ, ОБЛЄЧИВО, ПРИРОДНИ И АТМОСФЕРСКИ ЗЯВЕНЯ, ОБИЧАЙ, ВЕРЕНЯ, БАВИСКА, ЄДЗЕНЄ и ПРОСТОР.

Як видзиме, жридлово домени найчастейше конкретни поняца а цильово абстрактни понеже найвецей приклади реферує о човекови, односно о його випатрунку або характеру. Абстрактни жридлови домен ОБИЧАЙ, ВЕРЕНЯ, БАВИСКА. Тиж так, маме цильово домени хтори конкретни поняца як цо ЖИВОТИНІ, РОШЛІНИ, ИНСЕКТ, ПРЕДМЕТ, ШМАТИ, ОБЛЄЧИВО, ЄДЗЕНЄ.

По Кевечешови, цильово домени хтори маю єден жридлови домен представляю досяг жридлового домену або досяг метафори (Kövecses 2000; 2005). Як зме уж видзели, жридлови домен може буц ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНЮ ЖИВОТИНЮ, ПРЕДМЕТ або ЧЛОВЕК. Жридлови домен ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ ма продуктивни досяг жридла понеже цильово домени єст 10 (ДЗИВА ЖИВОТИНЯ, ЧЛОВЕК, РОШЛІНА, ИНСЕКТ, ХОРОТА, ПРЕДМЕТ, ШМАТИ, ОБЛЄЧИВО, ПРИРОДНИ И АТМОСФЕРСКИ, ОБИЧАЙ, ВЕРЕНЯ, БАВИСКА, ЄДЗЕНЄ).

МОТИВАЦІЯ

З оглядом на мотивованосць концептуалізації обачели зме же коцепти мотивовани зоз активносцу, випатрунком, гласом, справованьом або функцію.

Мотивация найчастейше находзена у випатрунку домашней животині, человека, предмета. То 76 приклади (38,27 %), односно дакус меней як половка шицких прикладох (*адяи, араб, багнітка, бамбух, баранов язык, баранчата, баранче, баранче, баранчики, гуска, заяц, качка, коще, кура, курче, праше, пулька, швиня, белка, билка, бутери, бундаи, буяча жила, буяче чоло, буячок, водови буяк, вайчак, волов хвост, волово очко, волово очко, гніздо, гребень когута, гушатково квице, гуше цело, доронта, железна мачка, забуячиц ше, запшец, заяча талпа, заячи уха, качи писки, когутов гребень, когуцик, когуцик, когуцик, когуцик, когуцик, кози цицики, кожлік, кожлік, коза, коза, коза, кози, кози, коні, конік з медовніка, коніки, конь, коньска глава, коньски хвосцик, копитко, кура риц, курчецово / кури перши, лисак, лиска, гвиздаш, матарче вайцо, мачка, мачков/мачи хвост, мєндюши, млєчнік, нутрак, нутрак, овци, овчи репик, остроги або острожки, панбоска кравичка/богова/божа катичка, пирко, подкова, праше, пульчи нос, пиши уха, пиши язики, целє, швиньска шерсц, швиня, швиня. Справованє животині або человека мотивовало секундарни реалізації 33 концептох, односно 16,84 %. То шлїдуюци секундарни екстензії: [бавиц ше] на гушата, [бавиц ше] на шлєпи мачки, бабин пес, битанга, виргац, вишилїц ше, вол, конь, гунар, крава, гуска, целє, гавкнуц, таладзиц, дуток, заяц, кура, зноровиц ше, клюкац, кобза, коборлов, коборловац, кондашиц ше, корнажиц ше, коциц ше, коциц ше, куришлєп, поган, путац, путац, пишчок, руметац, скоцєни, скубац, токльов, целїц ше, целїц ше, швинїц. 19 (9,69 %) екстензії мотивовани зоз активносцу домашней животині або человека (вишилїц ше, гонєнє, гонїц, таженє, таладзиц, заяловиц ше, зубадлац, кастровац, конік, оброковац, окефац, скубац, оскубац, паренє, пирханє, прагац, скубац, требиконїна, ялова робота, ховац). Функция домашней животині у процесу концептуалізації мотивовала шлїдуюци 13 (6,63%) приклади: [бавиц ше] на коні, [бавиц ше] на коніки, бєгач, бєгун, бойтар, вайчачок, гніздо, железна мачка, кобулка, кобулка, коні, конік, конік, матарец, патканьох, патканьошка. Глас мотивовал 13 (6,63%) концепти (*брехун, водови буяк, гагац, дараловац, кукурикац, ричац, гагач, кракориц ше, кукурикац, коткодац, джавкац, матарчи кашель, ричац, форкац*). У вельо меншим чишлє мотивация видзена у еталону нічомносци (*пиша риба*), позиції (*буяче чоло, зубадла*), або то може буц польодїлска робота у хторей участвує домашня животиня (*гумно*).*

3.3. ПРЕГЛЯД НАПРЯМОХ ЗОЗ СХЕМАМИ ДОМЕНОХ

I ЖИВОТИНЯ (жрдлови домен)

1. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЖИВОТИНЯ

волово очко

ОКО ВОЛА (кафовой фарби) → МАЛА ПТИЦА (кафовой фарби)

пша риба

РИБА З ХАРАКТЕРИСТИКАМИ ПСА → ФАЗА У РОЗВОЮ ЖАБИ

водови буюк

ГЛАС БУЯКА → ПТИЦА ПОДОБНОГО ГЛАСУ

гагач

ГЛАС ЖИВОТИНІ → МЕНО, НАЗВА ЖИВОТИНІ

Лисак, Лиска, Гвиздаш, Ружа, Цвета

ХАРАКТЕРИСТИЧНИ ДЕТАЛЬ НА ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

ДЕТАЛЬ НА КОНЬОВИ → НАЗВА КОНЯ

Белка, Билка, Жуя, Жучко, Богар, Тарка, Шарена, Цифра, Шара,

ФАРБА ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

Стара

СТАН ЖИВОТИНІ (старосц) → НАЗВА ЖИВОТИНІ

яловка

СТАН ЖИВОТИНІ (неплдносц, яловосц) → НАЗВА ЖИВОТИНІ

первиска

СТАН ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

Мали

ВЕЛЬКОСЦ ЖИВОТИНІ → МЕНО ЖИВОТИНІ

Милка

ПРОДУКТ ЖИВОТИНІ → МЕНО ЖИВОТИНІ

дойка

ФУНКЦІЯ ЖИВОТИНІ → НАЗВА ОКОНЧОВАТЕЛЯ ФУНКЦІЇ ЖИВОТИНІ

пращара

ФУНКЦІЯ ЖИВОТИНІ → НАЗВА ОКОНЧОВАТЕЛЯ ФУНКЦІЇ ЖИВОТИНІ

патканьош, патканьошка

РЕЗУЛТАТ/ЦИЛЬ ФУНКЦІЇ ЖИВОТИНІ → НАЗВА ЖИВОТИНІ

нутрак

ЖИВОТИНЯ З ПРИРОДНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ → ЖИВОТИНЯ З ШТУЧНО ВИВОЛАНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ

2. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, ПРЕДМЕТ → ЧЛОВЕК

2.1. ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ

вайчак

НСКАСТРОВАНІ КОНЬ ЗА РОЗПЛОДЗОВАНЄ → СЕКСУАЛНО ПРИЦАГУЮЦІ ХЛОП

нутрак

ЖИВОТИНЯ З ПРИРОДНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ → НЕПЛОДНИ ЧЛОВЕК

НЄДЗБАЛИ ВИПАТРУНОК

швиня

ШВИНЯ → НЄШОРОВИ, НЄДЗБАЛИ ВИПАТРУНОК ЧЛОВЕКА

швиня

ШВИНЯ → ЗАТИТИ ЧЛОВЕК

праше

ПРАШЕ → МУРЦАВЕ ДЗЕЦКО

бундаш

БУНДАШ / ПЕС З ГУСТУ ДЛУГУ ШЕРСЦУ → НЄЗАЧЕСАНИ ВЛАСИ ЧЛОВЕКА

когуцик

КОГУЦИК (з гребеньом на глави) → ДЗЕЦИНСКА ФРИЗУРА

доронга

ДЛУГОКЕ ДРЕВО → ВИСОКИ ЧЛОВЕК

гуше цело

ЦЕЛО ГУШЕЦА/ГУСКИ → ЦЕЛО ЗЛЄКНУТОГО, ЗАМАРЗНУТОГО ЧЛОВЕКА

забуячиц ше

ПОСТАВАЦ БУЯКОМ → ЗАГРУБНУЦ, ЗМОЦНІЦ

ЧАСЦИ ЦЕЛА

бамбух

КРАВСКИ ЖАЛУДОК → ВЕЛЬКИ БРУХ ЧЛОВЕКА

2.2. ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ

РОНТОВНІЦТВО

вишилїц ше

ЧЕЖКИ МЕДИЦИНСКИ СЛУЧАЙ / ВИРУЦОВАНЄ ЧЕРЕВА / ТО ВЕЛЬКИ ТРОШОК,
КУПОВИНА / ВЕЛЬКЕ ФИЗИЧНЕ НАПРУЖЕНЄ

ГОРДОСЦ

корнажиц ше

СПРАВОВАЦ ШЕ ЯК КОРНАЗ → ВОЗНОШЕНЄ, ДЗВИГАНЄ НОСУ

кондашиц ше

СПРАВОВАЦ ШЕ ЯК КОНДАШ → ПРАВИЦ ШЕ ВАЖНИ, МУДРИ

ЗЛЄКНУТОСЦ

заяц, куриплах

ЗАЯЦ, КУРА → ЗЛЄКНУТИ ЧЛОВЕК

ПОДЛИ ХАРАКТЕР

скоцени

СТАТОК → ПОГУБЕНИ ЧЛОВЕК, СКАРАНІК

НІЗКА ИНТЕЛИГЕНЦІЯ

вол, конь, гунар, крава, гуска, целє

ЖИВОТИНЯ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

токльов

БАРАНЧЕ СТАРЕ ЄДЕН РОК → ИНТЕЛЕКТУАЛНА НЕДОЗРЕТОСЦ МЛАДЕЙ
ОСОБИ

и-а

ГЛАС МАГАРЦА → ЯКИ ШИ ГЛУПИ

2.3. ЧЛОВЕКОВО СТАНИ

ЗАОСТАТОСЦ/ЗАПШЕТОСЦ

затиец

ПЕС → ЗАОСТАТОСЦ У РОЗВОЮ ЧЛОВЕКА

УМРЕЦ

завкнущ

КРАТКЕ ОГЛАШОВАНЄ ПСА → УМЕРАНЄ ЧЛОВЕКА

2.4. ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ

НАРОДЗЕНЄ

коциц ше

НАРОДЗОВАНЄ ДОМАШНЕЙ ЖИВОТИНІ → НАРОДЗОВАНЄ ДЗЕЦКА

ОДНОШЕНЄ ГУ ЄДЗЕНЮ

дурок

ФАЙТА ШВИНІ → ОСОБА ХТОРА ВЕЛЬО Є

румєгац

ДЛУГЕ ЖУВАНЄ РУМЕГАЧОХ → ПОМАЛИ, ДЛУГО ЄСЦ

галадзиц

БРУДЗИЦ, ПРАВИЦ НЄШОР ПРИ ОКОНЧОВАНЮ ТОГО ПРОЦЕСУ → ЄСЦ РОЗРУЦЮЮЦИ ЄДЗЕНЄ

клюкац

НА СИЛУ, ПРИМУШУЮЦО КЛАСЦ ЄДЗЕНЄ ДО ГАГРУ → КАРМИЦ ДЗЕЦКО НА СИЛУ

ПИЯНСТВО

целіц ше

ПРОЦЕС РОДЗЕНЯ МЛАДОГО → БЛЮВАЦ ПРЕ ПИЯНСТВО

РУХ ЧЛОВЕКА З НОГУ

виргац

РУХ КОНЯ З ЗАДНЮ НОГУ → РУХ ДЗЕЦКА З НОГАМИ

путац

ВЯЗАЦ КОНЯ З ПУТАМИ → ЗАСТАНАВЯЦ РУШАНЄ ЧЛОВЕКА, НАПРЕДОВАНЄ

путац

ВЯЗАЦ КОНЯ З ПУТАМИ → ШПОТАЦ ШЕ

гоніц

УНАПРЯМОВАЦ СТАТОК → УПРАВЯЦ ЗОЗ МОТОРНУ ПРЕВОЗКУ

прагац

КЛАСЦ ШТВЕРЦИ КОНЬОВИ / ПРАГАЦ КОНЯ → НАЯВИЦ ОДХОД

БЕШЕДА

гагац, кукурикац, ричац

ОГЛАШОВАНЄ ЖИВОТИНЇ → ГЛАСНА БЕШЕДА ЧЛОВЕКА

кракориц ше, кукурикац, коткодац, джавкац

ОГЛАШОВАНЄ ЖИВОТИНЇ → ДОГАНЯНЄ З БЕШЕДУ

дараловац

ПРИРИХТОВАЦ/МЛЄЦ КУКУРИЦУ → ВИГВАРЯЦ КОЙЦО/БЕШЕДОВАЦ
ГЛУПОСЦИ

балєтовац

ДЕФЕКАЦИЯ СТАТКУ → ВИГВАРЯЦ КОЙЦО/БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ

брехун

ПЕС ХТОРИ ЧАСТО БРЕШЕ → ЯЗИКАТИ ЧЛОВЕК

гога

РОЗКАЗ КОНЬОВИ → РОЗКАЗ ЧОВЕКОВИ

„СТАНЬ КОНЮ” → „ЧЕКАЙ, СТАНЬ ЗОЗ БЕШЕДУ ЧЛОВЕЧЕ”

ричац

ГЛАС ЖИВОТИНЇ → БЕШЕДА ЧЛОВЕКА

форкац

ГЛАС ЖИВОТИНЇ → ЦАГАНЄ ЗА НОСОМ ЧЛОВЕКА

СЕКСУАЛНА АКТИВНОСЦ

вайчак

ВАЙЧАК/ НЕКАСТРОВАНИ КОНЬ ЗА РОЗПЛОД → СЕКСУАЛНО АКТИВНИ ХЛОП

парене, гонене, тирхане, тажене

ПОЛНЕ ОДНОШЕНЕ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ → ПОЛНЕ ОДНОШЕНЕ ЛЮДЗОХ

СПОСОБ РОБОТИ

коциц ше

НАРОДЗЕНЕ МЛАДОГО ДОМАШНЕЙ ЖИВОТИНІ → СПОМАЛШЕНО РОБИЦ

вишилїц ше

ВИРУЦОВАНЕ ПОСЦЕЛКИ И ЧЕРЕВА ПРЕ КОЦЕНЕ / ПОЗАРЯДОВО ЧЕЖКЕ
КОЦЕНЕ → ПОЗАРЯДОВО ЧЕЖКА РОБОТА

скубац

СКУБАЦ ВЛАСИ → ТАРГАЦ ВОЛНУ ЗОЗ ОВЦОХ, ЗАЯЦОХ

НЕУСПИШНА РОБОТА

ялова робота

НЕПЛОДНА ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → НЕУСПИШНА РОБОТА / РОБОТА БЕЗ
РЕЗУЛТАТУ

ПРАВИЦ НЕШОР

швинїц

ШВИНЯ ПРАВИ НЕШОР, БРУДЗИ, ШМЕЦИ → ЧЛОВЕК ПРАВИ НЕШОР, БРУДЗИ,
ШМЕЦИ

коборловац

ШВИНЯ ПАРАТУС, ЛОПОТА, ПРЕВРАЦА → ЧЛОВЕК ПАРАТУС, ЛОПОТА,
ПРЕВРАЦА

2.5. МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ

ЗВАДА

кура война

ФИЗИЧНА АГРЕСИЯ/ БИТКА КУРОХ → ЗВАДА ПРЕ НЕВАЖНУ СТВАР

АГРЕСИВНЕ ФИЗИЧНЕ СПРАВОВАНЄ

окефац

ОЧИСЦИЦ КОНЯ ЗОЗ ЩЕТКУ → НАБИЦ ДАКОГО

оброковац

ПОРЯДНЄ ДАВАЦ ЄДЗЕНЄ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ → БИЦ ДАКОГО

АГРЕСИВНЕ ВЕРБАЛНЕ СПРАВОВАНЄ

галадзиц

ДЕФЕКАЦИЯ, ПРАЖНЄНЄ ЧЕРЕВОХ → ПОНІЖОВАЦ ДАЧИЙО ВРЕДНОСЦИ

магарцац

МАЃАРЦАЦ → ГАНДРОВАЦ И НАВОЛОВАЦ МАЃАРЦОМ

висобачиц

СПРАВОВАНЄ ПСА → ВИГВАРЯЦ НЕПРИСТОЙНИ СЛОВА

гуска, квока, кобула, коза, конь, крава, магарець/магарица, овца, сука, токльов, швиня, шудов

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ДЕГРАДОВАНЄ ХЛОПА АБО ЖЕНИ

маче/мачатко, курчатко, гачатко

МЛАДЕ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ → ДЗЕЦКО

ЗМИРЙОВАНЄ ОСОБИ

зубадлац

КЛАСЦ ОПРЕМУ ЗА ПРАГАНЄ КОНЬОВИ → ЗМИРЙОВАЦ ЧЛОВЕКА

2.6. ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦІЯ ЧЛОВЕКА

нутрак

ЖИВОТИНЯ З ПРИРОДНИМ ДЕФЕКТОМ/НЕДОСТАТКОМ → ХЛАДНИ У ЛЮБОВИ
ЧЛОВЕК

коборлов

КОБОРЛОВАЦ „паратовац, лопотац, преврацац” → КОБОРЛОВ „швиня хтора паратус,
прави нешор, риє” → КОБОРЛОВ „човек хтори паратусе, лопота, дацо превраца”.

кастровац

ВИРЕЗАЦ ПОЛНИ ШЛІЖНІКИ ХЛОПСКЕЙ ЄДИНКИ ЖИВОТИНІ → ВЖАЦ СЛОВО,
НЄ ДАЦ БЕШЕДОВАЦ

3. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → РОШЛІНА (фітоними)

волово очко

ОКО ВОЛА → РОШЛІНА З ОКРУГЛИМ КВЕТОМ

качи писки, пульчи нос

ПИСКИ КАЧКИ, ПУЛЬЧИ НОС → РОШЛІНА З ЦИВАСТУ ФОРМУ КВИТКА

волов хвост, мачков/мачи хвост, коньски хвосцик

ХВОСТ ВОЛА, МАЧКИ, КОНЯ → РОШЛІНА З ГИРИЗДАСТУ ФОРМУ КВИТКА

когутов гребень

ГРЕБЕНЬ КОГУТА → РОШЛІНА КОГУТОВ ГРЕБЕНЬ/КВИТКОМ У ФОРМИ ГРЕБЕНЯ

пиши уха, заячи уха

УХА ПСА, ЗАЯЦА → РОШЛІНИ ШИРОКОГО, КЛЯПЧИСТОГО, ВИДЛУЖЕНОГО АБО ОКРУГЛОГО ЛІСЦА, ЗВИЧАЙНО ПРЕКРИТОГО ЗОЗ ШЕРСЦУ, ДЛАКАМИ

баранов язык, тши язики

ЯЗИК ПСА, БАРАНА → РОШЛІНИ ОВАЛЬНОГО, ГЛАДКОГО ЛІСЦА

заяча талпа, копитко

ТАЛПА ЗАЯЦА → РОШЛІНИ ЛІСЦА ПОДОБНОГО ФОРМИ ШЕРЦА

кожи/кози цицки

ЦИЦКИ КОЗИ → ФАЙТА ГРОЗНА

гушатково квице

ГУШАТКО → КВЕЦЕ ЖОВТЕЙ ФАРБИ

пша вишня, пше грозно

ПЕС → ОТРОВНА РОШЛІНА

требиконіна

РОШЛІНА ХТОРУ Є КОНЬ → НАЗВА РОШЛІНИ

млечнік

МЛЄКО → РОШЛІНА ХТОРА МА БИЛЕ ЯК МЛЄКО

буячок, водови буяк

БУЯК → РОШЛІНА З ПЛОДОМ/ЧАСЦУ ХТОРА ПОДОБНА ГЛАВИ БУЯКА

баранчики

БАРАНЧИКИ (ЗОЗ КАНДЖУРКАМИ) → КВЕЦЕ ЗОЗ ДРОБНИМА КВИТКАМИ
PRIMULA VERIS L.

овчи репик

ОВЦА (волна овци) → РОШЛІНА ОВЧИ РЕПИК

швиньска шерсц

ШЕРСЦ ШВИНІ → РОШЛІНА ШВИНЬСКА ШЕРСЦ

НЄЯСНА МОТИВАЦІЯ

швиньска трава

польски пищчки

коньски руменєц

коньска шо(в)шка

магарче/магарече церне

каче мидло

4. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ИНСЕКТ

конік

КОНЬ → ИНСЕКТ ХТОРИ СКАКА

бабин пес

БАБОВ ПЕС → ГУШЕНІЦА

панбоска кравичка/богова/божа катичка

ПАНБОСКА КРАВИЧКА/ БОГОВА/БОЖА КАТИЧКА → МАЛИ ИНСЕКТ З ТОЧКАМИ

ПО ЦЕЛУ

5. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ХОРОТА

кура ршц

ЗАДОК КУРИ → ХОРОТА СКОРИ

курчецово / кури перши

ПЕРШИ КУРИ → ДЕФОРМИТЕТ ПЕРШОХ ЧЛОВЕКА

куришлен

ХАРАКТЕРИСТИКА КУРИ ЖЕ НЄ ВИДЗИ У ЦМОТИ → ХОРОТА ВИДУ

магарчи кашель

ГЛАС/РИЧАНЄ МАГАРЦА → ЧЕЖКИ КАШЕЛЬ

вихабене

заяча тамба, мачки, овчи поки

6. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ПРЕДМЕТ

ОБИСЦЕ

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ, ВИТРОКАЗ У ФОРМИ КОГУЦИКА

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ У ФОРМИ КОГУЦИКА ЖЕЛЄЗНЕЙ ПЕЙГЛИ

конї

КОНЬ/КОНЇ → ПРЕДМЕТ НА ЗАКРИЦУ ХИЖИ У ФОРМИ ГЛАВИ КОНЯ

пшичок

ПШИЧОК → ПРЕДМЕТ ЗА ОПЕРАНЄ, ПРИТРИМОВАНЄ КАПУРИ

кози

КОЗА → ПРЕДМЕТ НА ШТИРИ НОГИ ЗА УСПАЙОВАНЄ ДЗЕЦКА

магарец

МАГАРЕЦ / ЖИВОТИНЯ ЗА НОШЕНЄ ТЕРХИ → ПРЕДМЕТ ЗА НОШЕНЄ/ВИШАНЄ
ШМАТОХ

коза, кожлік

КОЗА → СТОЛ/СТОЛЧОК З ШТИРОМА НОГАМИ

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ НА МАЖИ У ФОРМИ ГЛАВИ КОГУЦИКА

буяче чоло

ЧОЛО ЖИВОТИНІ → ПРЕДОК БРАДЛА

РЕМЕСЛА (ткацтво и колесарство)

коза

КОЗА → СТОЛ/СТОЛЧОК З ШТИРОМА НОГАМИ

кобула

КОБУЛА → СПРАВА ЗА ПРАВЕНЄ ДРЕВЕНИХ КОЛЕСОХ

МУЗИЧНИ ИНСТРУМЕНТИ

кобулка, конік

КОБУЛКА, КОНІК → ЧАСЦ СТРУНОВИХ ИНСТРУМЕНТОХ (хтора ноши струни)

БАВИСКА (предмети)

конь

КОНЬ – ФИГУРА У ШАХУ ХТОРА СИМВОЛИЗУЄ ЖИВОТИНЮ

коніки

КОНЬ → ФИГУРИ КОНЬОХ НА ВАШАРСКИМ БАВИСКУ

магарче вайцо

ВАЙЦО МАГАРЦА → ГУМОВА ЛАБДОЧКА ЗА БАВЕНЄ

ОРУЖИЄ

когуцик

КОГУЦИК → ПРЕДМЕТ НА ПУШКИ У ФОРМИ КОГУЦИКА

буяча жила

ЧАСЦ ЦЕЛА БУЯКА → ПРОДУКТ З ЖИВОТИНЇ

ПРИКРАСКА НА ПРЕВОЗКИ

коньска глава

КОНЬ → ПРЕДМЕТ НА САНКОХ У ФОРМИ КОНЬСКОЙ ГЛАВИ

ПРЕДМЕТ ЗА ФИЗКУЛТУРУ

кожлік

КОЖЛІК → СПРАВА ЗА ВЕЖБАНЄ ЗОЗ ШТИРОМА НОГАМИ

ПРЕДМЕТ НА ЛАДЇ

мачка

МАЧКА → СИДРО НА ЛАДЇ

ДРУГЕ

железна мачка

МАЧКА → КЛЮКА ЗА ВИНІМАНЄ ПРЕДМЕТОХ З ГЛІБШЕЙ ВОДИ

железна мачка

МАЧКА (СХОПНИ ЛОВАР) → ПРЕДМЕТ ХТОРИ СЛУЖИ ЗА ЛАПАНЄ ДЗИВИХ ЖИВОТИНЬОХ

зубадла

ПРЕДМЕТ ЗА ЖИВОТИНЮ → МЕДИЦИНСКИ АПАРАТ ЗА ЧЛОВЕКА

7. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ШМАТИ, ОБЛЄЧИВО

кобулка

КОБУЛКА → ЖЕНСКИ КАПЧИ НА ШМАТОХ

вайчачок, конїк

ХЛОПСКИ МЛАДИ КОНЬ, КОНІК=ВАЙЧАЧОК → ХЛОПСКА КАПЧА НА ПАНТАЛОНОХ

конь, цап

КОНЬ, ЦАП → ГРИШКА ПРИ ТКАНЮ

8. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ПРИРОДНИ И АТМОСФЕРСКИ ЗЯВЕНЯ

овци

ОВЦИ → БИЛИ ХМАРКИ ПО НЄБЕ

баранчата

БАРАНЧАТА → МАЛИ БИЛИ ХМАРКИ ПО НЄБЕ

заяловиц ше

ПРЕСТАЦ ДАВАЦ МЛЄКО → НЄ ПАДА ДИЖДЖ

9. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ОБИЧАЙ, ВЕРЕНЯ, БАВИСКА

[бавиц ше] *на коні*

КОНІ → БАВИСКО (имитованє запрагнутих коньох)

[бавиц ше] *на коніки*

КОНІКИ → (КАРА У БАВИСКУ) ШЕДЛАНЄ ДРЕВЕНЕЙ ПАЛІЧКИ

[бавиц ше] *на маґарци*

МАґАРЕЦ → БАВИСКО ПРЕСКАКОВАНЯ БАВЯЧОХ

[бавиц ше] *на шлєти мачки*

ШЛЄПА МАЧКА → БАВИСКО ГЛЄДАНЯ, ПРЕПОЗНАВАНЯ

[бавиц ше] *на гушата*

ГУШАТА → БАВИСКО ЛАПАНЯ ЗОЗ ИМИТОВАНЬОМ ГУШАТОХ

конь

КОНЬ → КОСЦ ХТОРА ОСТАНЄ З ВАРЕНЕЙ КУРИ

целє

ЦЕЛЄ → ФЛАШКА ПАЛЄНКИ (СВАДЗЕБНИ ОБИЧАЙ)

хованєц

ХОВАНЄ, ПЕСТОВАНЄ ЗАПОРОСТКА → ВЛАСНИ ДОМАШНІ ДУХ (ХОВАНЄЦ)

багнітка

БАРАНЧАТА → ОБРЯДНА ПАЛІЧКА У ХРИСТИЯНСТВЕ

10. ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ

баранче, гуска, заяц, качка, коще, кура, курче, праше, пультка, швиня

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ З ТЕЙ ЖИВОТИНІ

баранче

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЄДЗЕНЄ У ФОРМИ ТЕЙ ЖИВОТИНІ

конік з медовніка

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ, КОНЬ → ЄДЗЕНЄ У ФОРМИ ТЕЙ ЖИВОТИНІ

подкова

ПОДКОВА → ФАЛАТОК РИБИ У ФОРМИ ПОДКОВИ

пирко

ПИРКО → БИЛЕ МЕСО ЗОЗ КУРЧЕЦА У ФОРМИ ПИРКА

П ЧЛОВЕК

ЧЛОВЕК → ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

араб

ЧЛОВЕК АРАБ → КОНЬ АРАБ

битанга

ОСОБА ПОДЛОГО ХАРАКТЕРУ → КРАВА ХТОРА ЧАСТО СЦЕКА ДО ЧКОДИ,
ПОДЛОГО ХАРАКТЕРУ

кобза

НЄДОБРА, ЗЛА, ПАКОСНА ЖЕНСКА ОСОБА → НЄДОБРА ЖИВОТИНЯ

поган

ЗЛИ, НЄДОБРИ ЧЛОВЕК → КОНЬ ПОДЛОГО ХАРАКТЕРУ

бойтар

ОСОБА ЮГАСОВ ПОМОЦНІК → ПЕС ЮГАСОВ ПОМОЦНІК

бегач

ОСОБА ХТОРА ШЕ ЗМАГА У БЕЖАНІЮ → КОНЬ ХТОРА ШЕ ЗМАГА У БЕЖАНІЮ

бегун

ОСОБА ХТОРА ВШЕ БЕГА АБО ВШАДЗИ ПОХОДЗИ, ПОБЕГА ДЗЕ ТРЕБА → КОНЬ ХТОРИ ВШЕ БЕГА АБО ВШАДЗИ ПОХОДЗИ, ПОБЕГА ДЗЕ ТРЕБА

зноровиц ше

КАПРИЦИОЗНЕ СПРАВОВАНЄ ЧЛОВЕКА → КАПРИЦИОЗНО СПРАВОВАНЄ КОНЯ

коньски пост

ОДРЕКАНЄ ОД ЄДЗЕНЯ ЧЛОВЕКА → ДАВАНЄ ПОДЛЄЙШОГО СТАРОГО ЄДЗЕНЯ/КУКУРИЦИ КОНЬОМ

оскубац

ЧЛОВЕК СКУБЕ ВЛАСИ → ГУСКА ТАРГА ТРАВУ (З ПИСКАМИ)

III ПРЕДМЕТ

ПРЕДМЕТ → ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ

бугери

ОКРУГЛИ ПЕНЄЖ → ОКРУГЛИ ПЛАТКИ НА ЩЕРСЦИ КОНЯ

гребень когута

ПРЕДМЕТ ЗА ЧЕСАНЄ ВЛАСОХ → ЧАСЦ ЦЕЛА КОГУТА

мендюши

ПРЕДМЕТ ЗА ПРИКРАШОВАНЄ УХОХ ЛЮДЗОХ → ВИРОСНУЦА НА ГЛАВИ КУРИ

остроги

ПРЕДМЕТ НА ЧИЖМОХ, ОСТРОГИ → ЧАСЦ ЦЕЛА КУРИ

IV ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНІЮ ЖИВОТИНІЮ

ПОНЯЦЕ У ВЯЗИ ЗОЗ ДОМАШНІЮ ЖИВОТИНІЮ → ПРОСТОР

гной

ПРОДУКТ ЖИВОТИНІ → МЕСТО ЗА ЗМЕСЦЕНЄ ПРОДУКТУ

гніздо

УШОРЕНЕ МЕСТО ЗА ХОВАНЄ КУРЧАТОХ → МЕСТО ЗА САДЗЕНЄ ЖЕЛЄНЯВИ

гніздо

УШОРЕНЕ МЕСТО ЗА ХОВАНЄ КУРЧАТОХ → МЕСТО ЗА ХОВАНЄ ДЗЕЦОХ

адяш

РОЗРУЦАНИ ЖИТАРКИ ЗА ТЛАЧЕНЄ → НЄШОР У ХИЖИ

гумно

МЕСТО ДЗЕ КРАВИ З ХОДЗЕНЬОМ ТЛАЧА ЖИТАРКИ → ЗАДНІ ДВОР

V НЕКЛАСИФИКОВАНІ ПРИКЛАДИ

коні

МОЦНОСЦ КОНЯ → МОЦНОСЦ ПРЕВОЗКИ

VI ЗООНИМИ ЯК РЕЗУЛТАТ АСОЦІАЦІЇ У ПРОЦЕСУ ПРЕБЕРАННЯ СЛОВОХ ЗОЗ ДРУГИХ ЯЗИКОХ

баран-коров

грικ-магарица

буячки

4. ФРАЗЕОЛОГІЙНА СЛИКА ШВЕТА/КОНЦЕПТУАЛНА АНАЛІЗА НА МАТЕРІЯЛУ ФРАЗЕОЛОГІЗМОХ

4.1. АНАЛІЗА

Фразеологія дава одвитуюци матеріял за преучованє принципох концептуалізації (Штрбац 2018: 18). Фразеологійна система языка указує культурно націоналну специфіку народу. Фразеологійни єдинки жридо явичней и культурней інформації (Вільчинська 2018: 145). Фразеологізми єден з явични средствох з хторима ше вербалізує концепт прецо у тим вигледованю и тот матеріял уключени до аналізи. Вон попри категорійох, метафоричних номінаційох, асоціятивних польох укаже явичну слику тей тематскей групи руского языка у Войводини.

Матеріял за тот сегмент роботи позберани у словнікох руского языка. То насампредз, *Фразеологійни словнік руско-сербски* (Кашић 1987), *Руско сербски словнік* (Рамач 2010), и *Словнік руского народного языка* (Рамач 2017), робота Миколи Кочиша „Идиомы и фразеологійни вирази” (Кочиш 1978), *Руски фразеологійни словар 1* (Колесаров 1975), мастер роботох (Златка Чижмар, *Фразеологія руского языка*, Ана-Марія Рац, *Характеризованє човека у рускей фразеології*) у хторих вигледовани фразеологізми (Ана Марія Рац 2015, Златка Чижмар 2013). Зоз ексцерпцию тих словнікох позберане 177 фразеологійни єдинки.

Предмет того сегменту вигледованя фразеологізми хтори у своїм жридловим домену хасную слику у вязи зоз хованьом домашніх животиных. То найчастейше зоонимски поровнуюци фразеологізми але и други форми у хторих заступени предмети, або єдзене у вязи зоз хованьом домашніх животиных.

Аналізовані фразеологізми класификовани з оглядом на концепт хтори преноша. Концепти ше аналізує на основи семантичних означеньох хтори обачуєме у фразеологізмох. Перши крочай аналізи бул формованє групох блізких по цільовим домену, односно по тим цо преноша. Фразеологізми зме у рамикох таких групох детальнейше аналізували з оглядом на жридлови и цільови домен, односно зоз методу аналізи поняцовой метафори.

Найвекша часц фразеологійних єдинкох ше одноши на човека. Лєм три фразеологізми ше одноша на природни зявеня. Фразеологізми хтори ше одноша на човека описую човеков вонкашні випатрунок, його психични характеристики, стани, активносци и справованє,

материялни статус, медзилюдски одношеня, и як дружба оценює характеризує поединца. Природни зявеня ше описую лем як хмари або оцена хвилї як добрей або подлей.

Фразеология одвитуюца за творене концептох прето же векшина фразеологизмох витворена на основи метафори (Fink-Arsovski 2002: 37). Єдинки фразеологийного систему єдного языка одвитуюци за анализу семантичних жґридох понеже ше ґрупую концептуално (Fink-Arsovski 2002: 37). Вони указую культурологийну подлогу, культурне нашлїдство прето з нїх мож вилучиц информацию о звичайох, менталитету одредзеного народу, односно язичну слику швета (Fink-Arsovski 2002: 37).

Концепт можеме розумиц як базну функционалну єдинку язичней слики дїйсносци, як асоциативне польо хторе облапя колективни стереотипи представи але и индивидуални прототипски фрейми у вязи зоз дїйсносцу и актуализує ше у одредзеной ситуациї спознаня и комуникациї (Поповић 2008: 59). Вкупносц язичних средствох з хторима ше вербализує концепт представя його номинацийне польо. До нього уходза слова з хторима ше менує одредзени концепт, єдинки розличних файтох словох хтори з твореньом повязани зоз основнима лексичними средствами вербализациї концепту, синоними, устаємени назви, фразеологийни єдинки, присловки, вирекнуца, метафорични номинациї, шлебодни злученя хтори меную одредзени означеня концепту, асоциативне польо, словнїчки дефинициї язичних єдинкох, словнїчки статї у енциклопедийох и приручнїкох, наукови, публицистични, литературноуметнїчки и други тексти (Попов, Стернин 2007: 66–71).

Язична слика швета ше у розличних языкох народох розликує понеже язык состоина часц дружба и культури а фразеология дава найяснейши информации о язичней слики швета (Hrnjak 2007: 197). Понеже ше значеня фразеологизмох состоя зоз емоционално-експресивей и социальной компоненти, по Бартминьскому, фразеологийна слика швета представя способ на хтори ше реални швет, засновани на историйних сознаньох хторим ше може приступиц лем зоз етимологийними виглєдованями, указує у фразеологийї (Bartmiński 2009).

З оглядом на напрям метафоризациї, у виглєдованим материялу присутни фразеологизми у хторих напрям метафоризациї идзе од ЖИВОТИНЇ (або поняца у вязи зоз єй вихованьом) ґу ЧЛОВЕКОВИ, односно, обачели зме лем приклади антропоморфизму.

ґиєрархия концептуалних польох формованих на основи анализованих фразеологизмох руского языка випатра так:

1. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ХТОРИ ШЕ ОДНОША НА ЧЛОВЕКА

1.1. ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ (неодвитууюосц випатрунку; брудносц; затитосц; моц; сексуална моц; фарба скори)

1.2. ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ (лакомносц; нестаетносц думаня; інтелектуална ограніченосц; буц мудри; наивносц; твардоглавосц / упартосц; несперпезлівосц; равнодушносц; циганство; погубеносц; ронтовніцтво; неподнімаосц або пасивносц; чувствительносц преїг мири; преценьованє своєй моци (фізичней або інтелектуалней); вирносц; недовиріє; змиреносц; щедросц (дац вельо поживи); неподзековносц; датосц; неперменлівосц людского характеру; не розумене цудзого положеня; схопносц, знаходлівосц; исти (подли, зли) людзе ше розумя; доброта; дробніцарство; педантерство)

1.3. ЧЛОВЕКОВО СТАНИ (страх; гнів; поганьбеносц; пиянство; вистатосц; старосц; хорота; безпомощносц; спанє; змокнутосц)

1.4. ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ (пилносц; ленївосц; страциц дзеку робиц; подло поробена робота; подли характеристики роботніка/особи; позитивна пременка; способ комуникації; бешедовац глупосци; бербляосц; гласне оглашованє; вельо бешедовац; спреводзка (у картох, бависку, тарговини); швидке/спомалшене рушанє; способ рушаня; несхопне рушанє; контроловане / неконтроловане справованє; буц барз гладни; мало єсц; вельо єсц)

1.5. МАТЕРИЯЛНИ СТАТУС (худоба)

1.6. МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ (нескладни одношеня; бавиц ше з даским; неприятельство; напасносц; набиц дакого)

1.7. ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦИЯ ЧЛОВЕКА (одсуство культури; непочитованє дружтвеной норми; не знац (основни) правила; правиц чкоду, нешор; мац щесца; успех; неуспих; неодвитууюосц; єднакосц/неєднакосц; негативна оцена поєдинца, предмета; траценє положеня; квалитетни людзе; припадносц; звишок; неминовносц; пременка животних амбицийох)

2. ПРИРОДНИ ЗЯВЕНЯ (дробни кандрасти хмари; подла хвиля)

З оглядом на вибор тематскей групи фразеологізмох, слики хтори вони хасную за преношенє концептох нешка часто нетранспарентни прецо до анализи неабходне уключиц линговкултурологічни метод. Же би ше розумели принципи фразеологізації, мотивацію

метафоричних пресликованьох хасную ше толкованя традиційней культури Руснацох у Войводини. То часц фразеологийного славянского фонду а найвецей подобносци руска фразеология указує зоз українску понеже ше найвекша часц представених фразеологизмох може пренайсц и фразеологийних словнікох українского языка.

У тей роботі зме хасновали литературу але и материал позберани зоз інтервюваньом информаторох по местох дзе жию Руснаци у Войводини.

Тиж так, пробовали зме детектовац експресивносц фразеологизмох хтора иманентне свойство фразеологизмох. Вона категоріялна, односно стаємна фразеологийна прикмета (Мокиенко 1989: 210)¹³². Дзекуюци тому свойству, фразеологизми дійсую на адресата, односно функціуюю як прагмеми (Мокиенко 1989: 210). По Штрбац, творене фразеологизмох засноване на кваліфікації, односно оценьованю прецо су ношители рационалней идеї. То виражоване одношеня бешедніка гу дійсносци а заснована є на сликовитей гештальт структури (Штрбац 2018: 15).

КОНЦЕПТУАЛНИ ПОЛЯ

1. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ХТОРИ ШЕ ОДНОША НА ЧЛОВЕКА

1.1. ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ (тілесна характеристика человека)

НЄОДВИТУЮЦОСЦ ВИПАТРУНКУ

У тим концептуалним полю найвекше число фразеологизмох з хторима ше виражує антонимне або иронічне одношенє гу тому як одредзена особа облечена.

Концепт випатрунку, односно, способ облєканя сликовито представени зоз антонимским чи ироничним поровнуючим¹³³ фразеологизмом *стої ци, (швечи ци) як крави*

¹³² Драгичевич тиж так визначує експресивносц як важну характеристику у роботі „O problemima identifikacije frazeologizama” (Dragičević 2009: 40).

¹³³ З оглядом на структуру поровнуючих фразеологизмох, розликуєме три члени каждого фразеологизма хтори можеме представиц на шліуюци способ: A+B+C. Часц такого трочленого фразеологизма хтора ше поровнує А-часц и у нїм може буц дієслово, прикметнік або меновнік та ше з оглядом на тото можу розликовац дієсловни, прикметнічки або меновнічки поровнуюци фразеологизми. Часц хтора ше поровнує, односно А-часц може буц вихабена. Таки фразеологизми ше волаю двочленово.

*шедло*¹³⁴ дзе ше у С-часци фразеологізму находзи меновнік *шедло* хторе ше не кладзе на краву, та таке поровнанє виволує очиглядну слику же особи, односно А-часци фразеологізму цошка не одвитує, не швечи. При тим, цильови домен не муши буц огранічени на шмати и облеканє. Можеме задумац ситуацію у хторей одредзеной особи не швечи тримац лопату або другей напр. кадило итд¹³⁵.

Подобне значенє преноша фразеологізми *швечи му як псови дзвончок*¹³⁶ и *швечи му як псови пята нога*¹³⁷. У народу, обращеному гу хованю домашніх животиньох, познате же ше дзвончок кладзе крави, овци, кози же би ше, пущена на пашу не страцела, односно як би ю ей власніки легко пренашли. У вариянти того фразеологізму у хторим место дзвончка маме пияту ногу, тиж так ше визначує цошка цо непотребне, цо не пристава А-часци фразеологізму, бо псови, як и другим животиньом, достаточне мац штири ноги же би нормално окончовал шицки функції.

Ту треба визначиц же у материялу зазначена и вариянта того фразеологізма зоз дієсловом *требац* хтори прави розлику у значеню, односно кваліфікує значенє непотребности або звишности. Тото значенє преноши и фразеологізем *треба му як псу (псови) колік*¹³⁸.

Схема метафоричного пресликованя:

Обовязни часци поровнюючого фразеологізма то В-часц, односно поровнююци злучнік (як), и С-часц, односно часц з хтору ше поровнує. У С-часци, з оглядом на предмет вигледованя маме назви у вязи зоз хованьом домашніх животиньох. Присутни и форми у хторих попри назвох домашніх животиньох або предметох/реалийох у вязи зоз їх хованьом присутни и описи домашніх животиньох з помоцу прикметнікох.

¹³⁴ У українским язiku *личить, іде, пристило як корові сідло* (Білоноженко 2003: 650), (Паламарчук I 1993: 390; 808), *пристало як корові сідло* (Ужченко, Ужченко 1998: 77).

¹³⁵ На сербскогорватским язичним терену присутни вариянти фразеологізму *стоји ти као крави/крмачи/магарцу седло* (Fink-Arsovski 2002: 18).

¹³⁶ У українских лемковских бешедох: *пасує як псу дзвончок* (Вархол, Івченко 1990: 48, 100). На месце пса може буц и швиня: *пасіє як на свіню вінец, пасіє як на свиню ризы* (Вархол, Івченко 1990: 28, 113, 119).

¹³⁷ У українских лемковских бешедох у Польскей *дба як пес о п'яту ногу* (Bawolak 2021: 746, Словацкей *старати шя як пес о п'яту лабу, хыбувати як псу п'ята нога* (Вархол, Івченко 1990: 101). У *Фразеологийним словніку українського язика* находзимє форму *як собаці п'ята нога* (Паламарчук I 1993: 59; II 554, 715) и *потрібний як собаці другий хвіст* (Паламарчук II 1993: 715).

¹³⁸ У українских лемковских бешедох концепт непотребности преноши зоз шлідуюцима фразеологізмами: у Польскей *так тя там треба як пса до неба* (Bawolak 2021: 750), Словацкей *треба як пса до церкви* (Вархол, Івченко 1990: 101), *требало як пса до неба* (Вархол, Івченко 1990: 89, 101), (Паламарчук II 715), *требало як пса на погріб* (Вархол, Івченко 1990: 101).

стої ци, (швечи ци) як крави шедло

ШЕДЛО НА КРАВИ → НСОДВИТУЮЦОСЦ

швечи му як псови дзвончок

ДЗВОНЧОК НА ПСОВИ → НСОДВИТУЮЦОСЦ

швечи му як псови пята нога

ПЕС З ПИЯТУ НОГУ → НСОДВИТУЮЦОСЦ

треба му як псу (псови) колік

ПЕС МА КОЛІК → ОДСУСТВО ПОТРЕБИ

БРУДНОСЦ

Слика швині у руским язик у Войводини очиглядно асоцирує на брудну нешорову особу¹³⁹. Швиня у фразеологізмах звичайно негативно оцєнєта. Причина тому думанє, односно колективна експресия же вельо и неумєрено є прецо ше подроумює же и вельо пиє (Fink-Argovskі 2002: 50). Прикметніцки фразеологізми *брудни як швиня*¹⁴⁰ указує на висши ступєнь брудносци. Тото метафоричне прєношенє мож прєдставиц на шлїдуєци способ:

брудни як швиня

БРУДНА ЖИВОТИНЯ (ШВИНЯ) → НЄЧИСТА, НЄШОРОВА ОСОБА

¹³⁹ Брудна швиня жридлови домен и другого прєнєшеного значєня у хторим ше зоз тим поняцом означує концепт характерно подлей особи (БРУДНА ЖИВОТИНЯ → ПОДЛА ОСОБА).

¹⁴⁰ У польским язик присутна форма *ktoś (jest) brudny (urapranu itp.) jak świnia* (Wtorkowska 2014: 502).

Попри швині, як еталон нешоровосци ше зявює и праше у поровнюючим фразеологізму *мусави як праше* (лит. *мурцави як праше*) при чим ше А-часц того фразеологізму, частейше хаснує за опис дзецка як одроснутой особи.

Схема метафоричного пресликованя:

мусави як праше

БРУДНЕ МЛАДЕ ШВИНІ → НЄШОРОВЕ МЛАДЕ ЧЛОВЕКА

ЗАТИТОСЦ

Лем єден зазначени поровнуюци фразеологізем у концептуалним полю *Вонкашня характеристика человека* преноши значенє затитосци. У тим прикметніцким фразеологізму, *тлусти як швиня*¹⁴¹ зоз зоонимом *швиня* хтора ше видзи як тлуста домашня животиня хтора ше хова же би досцигла вельку чежину, интензификує ше значенє прикметніка у А-часци фразеологізма. Визначує ше висша мера затитосци. Тот фразеологізем ма пейоративне значенє цо, на концу, барз часте зявене кед ше поровнанє виводзи з помоцу зоонима у С-часци фразеологізма.

По Штрбац, тот характеристика єдна з примарних у нашим перцептивним полю прето же подрозумює пременети випатрунок цела хтори ше легко обачує (Штрбац 2018: 210). Пре обачлівосц вона ше понука як главна характеристика ношителя а з оглядом на розлични ступень манифестованя, може ше похопиц як градабилна категория (Гортан Премк 2004: 219).

У рамикох вигледованого материялу, не зявюю ше приклади хтори би формовали антонимски пар *груби, затити-худи*. Реферованє на тоту тілесну характеристику ше у руским язичу преноши зоз розличними жридловима доменами напр. рошліна, точнейше ценки стебла конопи (*худи як соха (як поскона)* „худи и високи”, *ценки (худи) як поскона*), предмети з древа (*сухи як деска, худи як палічка, сухи як проца, худи як церліца*), инсект (*сухи як кліц (Forfīcula auricularia L.)*), *сухи (худи) як храц, худи як шитар*), часц цела (*сухи як палец*), *худи (слаби) як скоба* „барз худи, слаби”, *сухи як сухандра, могол би лециц як фицерий* „кост и кожа, худи як харт, буц слаби, сухи як шкварка. Випатра же затитосц Руснацом ані не така негативна характеристика кед вежнєме до огляду число фразеологізмох хтори дотикаю концепт

¹⁴¹ У польским язичу присутна форма *gruby (tłusty) jak świnia* (Wtorkowska 2014: 502).

вонкашнього випатрунку. Тот факт може гуториц и о тим же фразеологізем *тлусти як швиня* представля уплів других культурох з хторим Руснаци були у контакту.

Схема метафоричного пресликованя:

тлусти як швиня

ШВИНЯ → ЗАТИТА ОСОБА

МОЦ

З помоцу прикметніцкогo фразеологізма *моцни як бияла*, историзем *бияла* ше хаснує як еталон моцней животині. Руснаци нешка не ховаю тоту животиню але ше у материялу не зяваю вариянти зоз другима домашніма животиняма у С-часци, як сербскогорватских *јак као бик* або у українским *здоровий як бик*¹⁴². Животині як цо вол або конь ше стретаю у фразеологізмах хтори кваліфікую концепт вредней, чежкой роботи.

Схема метафоричного пресликованя:

моцни як бияла

БИЯЛА → МОЦНИ ЧЛОВЕК

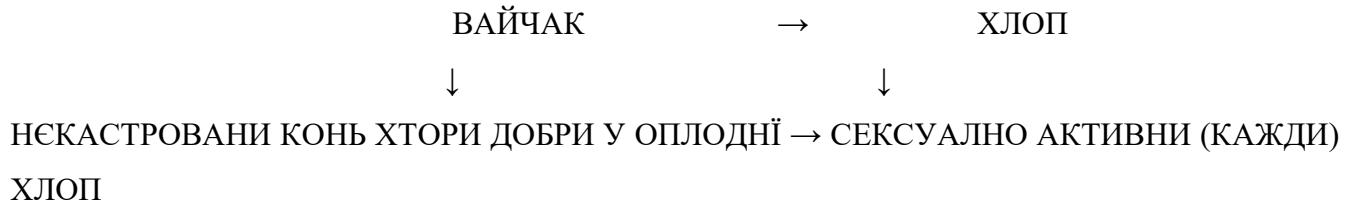
СЕКСУАЛНА МОЦ, ПОТЕНТНОСЦ

Два фразеологізми реферую о нестраценой потентносци человека (*Стари баран але роцок тварди, Доброго вайчака перше зрадзи вид а вец друге*).

Функция вайчака, односно некастрованого коня же би оплодзовал кобули прецо є препознатліви як символ сексуалней моци, активносци. Непознате медзитим чи тото твердзене же перше одумера функция виду а же аж потим траци и сексуалну моц и правдиве чи є лем народна слика хтора доприноси яносци, очиглядносци вислову. То свойофайтове вихвальованє хлопа чи хлопского швета зоз метафоричним преношеньом хторе мож представиц на шлідуюци способ:

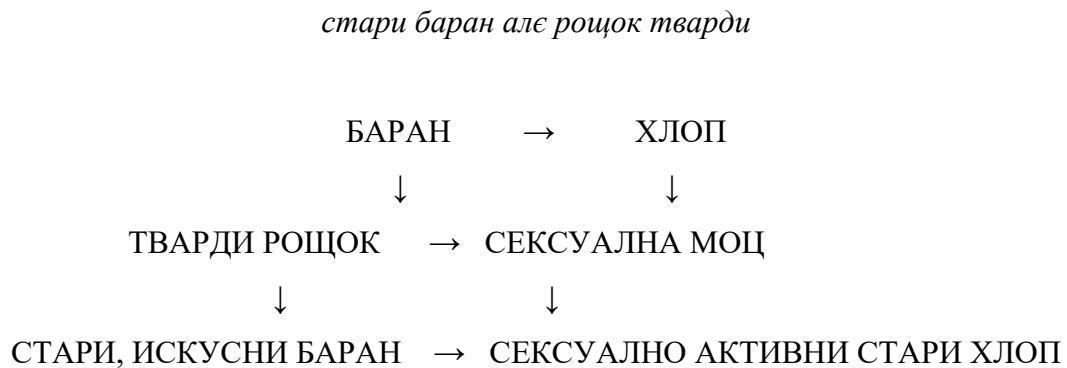
¹⁴² У українским *Здоровий як віл* (Паламарчук І 1993: 129).

доброго вайчака перше зрадзи вид а вец друге



Други фразеологизем *стари баран але роцок*¹⁴³ тварди мож розумиц як цешене старого чловека хтори не страцел сексуалну моц. У тим фразеологизму можеме детектовац два метафорични преношеня. Перше ше одноши на преношене зоз жридлового домена СТАРИ БАРАН на цильови СТАРИ ЧЛОВЕК, а у другим ше роцок розуми як еталон твардосци цо виволуе асоциацию на сексуалну моц хлопа.

Схема метафоричного пресликованя:



Ище єден фразеологизем ма сексуалну конотацию але го розумиме як часц концептуалного поля єднакоц, датосц (*яка у царици така у матарици*). У нїм ше зоз алузию на єднакоц полних органах жени (високого ранга) и животинї (нїзкого, непотребней) указуе на єднакоц, односно датосц чловека без огляду на положене у дружтве.

¹⁴³ У українских лемковских бешедох: *чым цап старший, тым рїг твердийший* (Bawolak 2021: 728). Як видзиме, маме подобни фразеологизем хтори на иншаки способ преноши подобну информацию. При тей форми ше старосц предствая як услов за векшу сексуалну моц. Тиж так и *Старий баран має твердий рїг* (Зубков 1984: 87).

ФАРБА СКОРИ

Вонкашні випатрунок чловека як цо фарба скори може буц представена зоз жридловим доменом домашнього билого сира у поровнююцим фразеологізму *били як сир*¹⁴⁴. Прикметніцки конституент у контакту зоз назву сир активує сему визначней характеристики, односно фарби того продукта. Значене прикметніка интензивоване зоз назву продукта та цильови домен БАРЗ БИЛИ.

Схема метафоричного пресликованя:

били як сир

БИЛИ СИР → БИЛА СКОРА ЧЛОВЕКА

У концептуалним полю *физични характеристики чловека* як жадани або позитивни физични характеристики чловека видзиме шлідуюци: моц 1 (бияла), сексуална моц, потентносц 2 (вайчак, баран). У формованю, пресликованю преїг процесу метафоризації участвую шлідуюци животині бияла, вайчак, баран.

Негативни або нежадани физични характеристики: не швечиц 4 (крава, пес), брудносц 2 (швиня, праше), затитосц 1 (швиня), фарба скори/билосц 1 (сир).

1.2. ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ (ПСИХИЧНА ХАРАКТЕРИЗАЦІЯ ЧЛОВЕКА)

ЛАКОМНОСЦ

Лакомносц представена з помоцу слики кандура хтори ше облїзує або шейта, скака коло колбасох *олїзовац ше як кандур, ходзиц (скакац) як кандур коло колбасох*¹⁴⁵. Концепт лакомносци видзиме и у фразеологізму *кварни як мачка*, у хторим у С-часци фразеологізму

¹⁴⁴ У українским язyku исную поровнованя *як сир, як молоко, як сметана*.
http://aphorism.org.ua/subrazd.php?page=5&pages_block=1&rid=3&sid=25

¹⁴⁵ У українских лемковских бешедох маме приклад (*Такый*) *ласий, як кіт кітка на ковбасы* (Bawolak 2021: 738); *Ласий, як кіт на ковбаси* (Зубков 1984: 299).

маме животиню истей файти але женску єдинку, *мачку*. Лексема *кварни* нешка у языку Руснацох у Войводини архаична, нестраспарентного значеня¹⁴⁶.

Схема метафоричного пресликованя:

олізовац ше як кандур, ходзиц (скакац) як кандур коло колбасох, кварни як мачка

ЗВИЧАЙНЕ СПРАВОВАНЄ КАНДУРА, МАЧКИ → ГАМИШНИ ЧЛОВЕК

НЕСТАЄМНОСЦ ДУМАНЯ

Фразеологизем *раз є прашина раз цельна* на пейоративни способ гутори о особи хтора часто меня думанє. Тото метафоричне преношенє засноване на хаснованю двох дієприкметнікох з хторима ше означує стан приношеня младого на швет при розличних файтох домашніх животиньох цо у языку сигналізоване зоз розличними формами зоонимских дієсловах. Така пременка при домашніх животиньох неможліва, односно швиня не може ношиц праще а потим целє. На тей неможлівей ситуациї заснована слика пременки думаня при особи хтора раз ма єдно думанє, раз друге. З другима словами, не ма стаємне, тварде думанє або становиско. Фразеологизем ма ниянсу подшмихуюцого (чи пейоративного) значеня. У фразеологизму маме форми дієприкметнікох *прашина, цельна*¹⁴⁷ хтори виведзени зоз фаунонимских дієсловах *прашиц, целіц*¹⁴⁸. Дієприкметніки маю форму прикметніка та преноша и информацию о роду. У тих фразеологизмох су у женским роду прето же лєм женски єдинки тих файтох могу приношиц млади на швет прецо и нет форми *раз є прашици раз цельни*.

Схема метафоричного пресликованя:

¹⁴⁶ Паралели у восточнословацких *kvarny* „галадна, пажерна жена” и заходноукраїнских бешедох *кварніця* „галадна, пажерна жена” указую тиж так на прикмету лакомности, пажерности (Рамач I 2017: 586).

¹⁴⁷ У Руско-сербским словнику ше тоті прикметніки наводза и зоз законченьом за хлопски род без информации о фигуративним хаснованю.

¹⁴⁸ Зоонимски/фаунонимски дієслова *прашиц* и *целіц* (ма ощербену деклинацію) зоз хторих виведзени дієприкметніки *прашина, цельна* маю лєм форму трецей особи єднини (або множини) цо мож перевіриц зоз тестом.

1. *Я ше целім.* 2. *Ти ше целіи.* 3. *Крава ше целі.* итд.

1. *Я ше прашиц.* 2. *Ти ше прашии.* 3. *Швиня ше праши.*

ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ РАЗ ПРАШНА РАЗ ЦЕЛЬНА → НЄСТАЄМНОСЦ ДУМАНЯ /
ЧАСТА ПРЕМЕНКА ДУМАНЯ

ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ

Кед особа охабя упечаток неинтелигентного єства, жридлово домени хтори сликовито представляю концепт інтелектуалней ограніченосци шлїдуючи: *вол, цельє, зарезана коза, кура, курче, отруби, нукашні орган крави*.

Фразеологизми у хторих жридлови домен домашня животиня *крава* шлїдуючи: *патри як цельє на нову капуру, могло би го гу яшльом привязац, вон ма розум як у крави бамбух*. Цильови домен тих фразеологизмох як зме уж написали, концепт умней ограніченосци, медзитим мотивація пресликованя ше розликує. У фразеологизму *патри як цельє на нову капуру*¹⁴⁹ маме процес патрєня ошлєбодзени роздумованя, як то описал Бартминьски (2011: 139)¹⁵⁰.

Подобни приклад и фразеологизем *патри як коза зарезана* у хторим на страшни способ представена інтелектуална ограніченосц хтору *Словнік руского народного языка* представя як „цихо, без розумєня патри”. Слика мертвей, зарезаней кози жридлови домен того метафоричного пресликованя.

У фразеологизму *могло би го гу яшльом привязац* лексема *яшля* того цо одкрива зоз ким ше поровнує глупа особа. Еталон нїзкей інтелигенції одкриваме пострєдно преїг асоцияциятивней вязи виволаней зоз стимулусом, односно слику животинї хтора привязана гу

¹⁴⁹ Бартминьски, наводзаци фразеологизми хтори прєноша рижни аспекти патрєня, односно припатраня як єдну зоз окремих групох видзелює процес патрєня ошлєбодзени роздумованя дзе окрем *patrzeć jak wol/ciele na malowane wrota* наводзи и шлїдуючи фразеологизми *Patrzeć jak kozioł na wode* (патриц як цап до води), *Patrzeć jak osioł na apteke* (патриц як магарец/осел до аптеки) (Бартминьски 2011: 139).

¹⁵⁰ Лемки у Польскей хасную форму *смотрит як тєля на малювани ворота* (Wawolak 2021: 728). Лемки у Словацкей маю подобну форму *призерати шя як тєля на новы (мальованы) ворота* (Вархол, Івченко 1990: 35, 131). Українски язык позна тот фразеологизем зоз ризнима животинями напр. *як баран (козел, тєля і т. ін.) на нові ворота* (Ужченко, Ужченко 1998: 8, 183), (Білоноженко 2003: 23), (Паламарчук I 1993: 146; II 1993: 879).

яшльом. Аж по тим асоціативним процесу, на основі колективней експресії одкриваєме же ше роби о еталону нїзкей інтелигенції хтори у языку сигналізовани зоз краву¹⁵¹.

Остатне пресликованє (*вон ма розум як у крави бамбух*) засноване на поровнованю по велькосци нукашнього органа крави бамбуха¹⁵² и розума глупей особи хтори муши прето буц мали. Тото метафоричне пресликованє засноване на випатрунку, односно велькосци органа. Понеже тот орган мали легко направиц асоціативну вязу зоз другим малим ентитетом. При тим, видзи нам ше же не лем велькосц формує тот концепт але и факт же бамбух орган крави хтора, як зме могли видзиц у предходних фразеологизмох, не лем при Руснацох, похопена як глупа.

Схема метафоричного пресликованя:

патри як целє на нову капуру

ПОПАТРУНОК КРАВИ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

патри як коза зарезана

ПОПАТРУНОК ЗАРЕЗАНОЙ КОЗИ → ГЛУПА ОСОБА

могло би го гу яшльом привязац

ЗВИЧАЙНЕ МЕСТО ПРЕБУВАНЯ КРАВИ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

вон ма розум як у крави бамбух

МАЛИ РОЗУМ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

¹⁵¹ Тото можеме перевіриц и зоз пременку животинї хтору бизме обчековали на тим месце. Кед би нам перша асоціация на животиню завязану гу яшльом була пес вец бизме тот фразеологизем розумели як концепт нешлебоди, рабства.

¹⁵² Нешка архаичне слово хторе присутне и у лемковских бешедох бамбух 1. шлунок рогатої худоби (Пиртей 2001: 20).

Друга файта домашней животинї хтору Руснаци видза як глупу, кура. О тим шведоча фразеологизми *розуми ше до дачого як кура до пива*¹⁵³, *розум як у курчеца* и *як кед би спаднул з бантох*. У фразеологизму *розуми ше до дачого як кура до пива* вяза медзи куру и пивом як чимшик цо саме по себе не логичне, разумне, иронично приказує концепт незнання, одсуство розуменя. Бешедніки руского языка, так як и бешедніки сербского, веря же кура глупа животиня прецо тота колективна експресия и послужела за формоване фразеологизма. По Штрбац, у сербским языку, секундарна реализация назви кура „глупа женска особа” резултат колективней експресии по хторей кура глупа (Штрбац 2018: 205).

Схема метафоричного пресликованя:

розуми ше до дачого як кура до пива

ПРИРОДА КУРИ¹⁵⁴ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК (хтори ше не розуми до дачого)

Пресликоване засноване на поровнованю по велькосци присутне и при фразеологизму *розум як у курчеца*¹⁵⁵ у хторим факт же кура мала, же ма розум хтори мали похаснована за сликовите представяне розума глупого человека.

Схема метафоричного пресликованя:

розум як у курчеца

МАЛИ МОЗОГ КУРИ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

Фразеологизем *як кед би спаднул з бантох* вариянта без негациї фразеологизму *озда сом не спаднул з бантох* и представя концепт ограниченой интелигенциї. У основи метафоричного пресликованя маме жридлови домен формовани на основи обчекованого чи типичного места кури хтора у курніку шедзи на бантох. Сликване того типичного места, як у прикладу *привязац*

¹⁵³ У українских лемковских бешедох: *розумити ша як курка до пива* (Вархол, Івченко 1990: 76, 102).

¹⁵⁴ Формуляция жридлового домена часто муши буц пообщена. Мож ю розложиц на шлїдуюци способ. Курова природа така же, понеже є животиня, не человек, не ма информации, искуство о пиву. Праве на тим и заснована иронична слика.

¹⁵⁵ У украинским языку: лемковске *розум як у куркы* (Вархол, Івченко 1990: 76, 115); *курячий мозок* (Паламарчук 1993: 406; 501).

би го гу яшьом, свойофайтови стимулус хтори виволує асоціативни механізем роздумованя и зоз меморії доволує типичну домашню животиню хтора шедзи на тим месце а хтора понеже є по колективней експресії еталон глупосци, ясно указує же ше дума на глупу особу.

Схема метафоричного пресликованя:

як кед би спаднул з бантох

КУРА НА БАНТОХ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

Фразеологизми *мац отруби (плеви) у глави*, *пуцел розум на пашу* гоч у своїм составе не маю назву домашней животині, зоз змістом, односно асоціацию на єдзене (отруба, паша), сугерую же ше дума на статок. Кед знаме же Руснаци як глупи домашні животині видза крави и кури вец можеме предпоставиц же ше и у тих двох фразеологизмох роби о кравох понеже то їх покарма.

Метафоричне пресликованє тих двох фразеологизмох мож предпоставиц на шлідуюци способ:

Схема метафоричного пресликованя:

мац отруби (плеви) у глави

ПОКАРМА КРАВИ У ГЛАВИ → ГЛУПИ ЧЛОВЕК

пуцел розум на пашу

ПУЩИЦ КРАВУ НА ПАШУ → НЕИНТЕЛИГЕНТНЕ СПРАВОВАНЄ

Карменє крави, односно пуцанє на пашу подроумйовало же ше крава пуци на улїчку и вона сама пойдзе зоз краваром на место дзе ше паше а потим ше сама враци дому цо випатра як интелігентна дія. Медзитим, справованє крави на пашу, хтора випатра як кед би не роздумовала нї о чим иншим, лем о єдзеньу, людзом випатра як розришена роздумованя, односно як процес до хторого не уключени процеси роздумованя. Выбор жридлового домену мож розумиц и як резултат колективней експресії по хторей крава неинтелігентна животиня цо стереотип понеже

крави насправді не глупи¹⁵⁶ (Dittmar 1995). Виразна експресивносць провадзаци элемент метафоричних напрямох ЖИВОТИНЯ → ЧЛОВЕК праве пре колективну експрессию¹⁵⁷, односно думанє же ше прикмети человека можу приписац животиньом¹⁵⁸. Антонимски пар зоз концептом ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ формую фразеологизми хтори буду представени у предлуженю.

БУЦ МУДРИ

Фразеологизем *озда сом не спаднул з бантох (як кед би спаднул з бантох)* (з пойда, з грушки)¹⁵⁹ постредно преїг слики бантох як часци курніка сугерує же кура глупа, шалена а зоз негацию ше одрека же особа така як кура, односно же є мудра. Вариянта *як кед би спаднул з бантох* без негациї и представя концепт ограніченей інтелигенциї.

Схема метафоричного пресликованя:

озда сом не спаднул з бантох

НЕ КУРА СОМ → НЕ ГЛУПИ СОМ

Не цалком ясне чи метафоричне пресликованє засноване на народним видзеню кури як глупей чи ше паданє кури з бантох розуми як глупе. Як видзимо, у українскей писні хтору записал В. Гнатюк маме подобни мотив. З оглядом на присуство фразеологизму *нисам пао с Марса/с крушке* у сербским языку, можлїве адаптованє по угляду на тот фразеологизем зоз пременку хтора би була приспособобена каждодньовому животу Руснацох.

¹⁵⁶ <https://faunafacts.com/cows/are-cows-dumb-or-intelligent/> Dittmar, T. (1995).

¹⁵⁷ У сербским языку приклади метафоричних пресликованьох у хторих виражени ступень експресивносци з напрямом гу гандруюосци (Штрабац 2018: 206).

¹⁵⁸ Вецей о тим у часци о метафори ВЕЛЬКОГО ЛАНЦУ ИСНОВАНЯ.

¹⁵⁹ У українским языку маме подобни фразеологизем хтори записал Володимир Гнатюк у Ивано-Франківскей обласци (Гнатюк 1905: 302):

Ой упала курка з бантів та побила яйці,

Бери мене, любку, в танец, бо я в кацабайці.

Приклад зоз українских лемковских бешедох *Ходити скоро спати як курка на банты* преноши концепт вчасного одходу спац (Вархол, Івченко 1990: 19, 76).

Еквиваленти у сербским языку *Нисам ваьда пао с Марса (на теме)* (Рамач 2010: 45), (Kašić 1987: 45, 53).

НАИВНОСЦ

Концепт наивносци видзимо у фразеологізмах: *войсц як курче до помийох, пришла коза под нож, лем му каричку до носа не положели*. У кождим з тих фразеологізмах маме другу домашню животиною (*курче, коза, швиня*).

З помоцу дієсловного поровнюючого зоонимского фразеологізма *войсц як курче до помийох* ше виражує значенє наивного одношеня гу дійсносци. Тот поровнююци фразеологізем, гоч у своєй структури ма дієслово рушаня, преноши значенє людскей прикмети, наивносц. Жридлови домен того метафоричного пресликованя засновани на слики курчеца хторе пре едзене, односно глад войдзе до помийох хтори порихтани за швинї. Тото справованє ше можебуц препознава як наивне прето же курче дума же едзене порихтане за ньго а при тим, швиня го може и жесц.

Схема метафоричного пресликованя:

войсц як курче до помийох

СПРАВОВАНС КУРЧЕЦА → НАИВНЕ СПРАВОВАНС ЧЛОВЕКА

Фразеологізем *пришла коза под нож*¹⁶⁰ засновани на абсурду, односно обчекованю же коза не пойдзе сама же би ю зарезали. Потупенє того обчекованя указує же коза, односно особа наивна. Не дума ше же коза зна же не пойдзе под нож але же человек зна цо опасносц за ньго (пойсц под нож). Жридлови домен того метафоричного пресликованя коза, односно слика наивней кози хтора не зна цо ей ше рихта, а цильови домен наивна особа.

Схема метафоричного пресликованя:

пришла коза под нож

КОЗА (наивна коза хтора идзе гу свойому катови) → НАИВНА ОСОБА

¹⁶⁰ *Сербско – руски словник* як еквивалент наводзи шлідуюци сербски фразеологізем *Дошао му је рен у кљусу* (Рамач 2010: 329).

Найвисши ступень наивносци виражени зоз фразеологізмом *лєм му каричку до носа нє положели*¹⁶¹. Каричка ше кладзе швиньом же би з пискама нє рили гліну або цегли под собу. У тим фразеологізму кладзенє карички мира наивносци понеже маме неподполне виключне виреченє. Подполне виреченє би могло глашиц так *Шицко им допуцел поробицц/ шицко му поробели лєм му каричку до носа нє положели*. Невисловена часц виреченя анї нє потребна пре ясносц вислову. Єй функцію пребера злучнік *лєм*. Метафоричне пресликованє засноване на слики кладзеня карички як остатнього ступню подредзеносци швинї, односно у пренешеним смислу наивносци особи.

Схема метафоричного пресликованя:

лєм му каричку до носа нє положели

ШВИНЯ З КАРИЧКУ → НАИВНА ОСОБА
КЛАДЗЕНЄ КАРИЧКИ ШВИНЇ → БАРЗ НАИВНА ОСОБА

ТВАРДОГЛAVOCЦ / УПАРТОCЦ

Концепт твардоглавосци видзиме у фразеологізму *твардоглави як магарец* у хторим ше животиня магарец, як и у сербским язика розуми як барз твардоглава животиня. Зоз тим поровнаньом ше указує на висши ступень твардоглавосци.

Схема метафоричного пресликованя:

твардоглави як магарец

МАГАРЕЦ → ТВАРДОГЛАВИ ЧЛОВЕК

Упарта особа ше поровнує зоз магарцом, *упарти як магарец*¹⁶². (Медзитим, тот животиня по народним розуменю, як зме уж наведли, и твардоглава (*твардоглави як магарец*)).

Схема метафоричного пресликованя:

¹⁶¹ Укр. *водити / поводити за ніс (за носа) кого* (Ужченко, Ужченко 1998: 111), серб. *вуку га за нос* (Рамач 2010: 315).

¹⁶² У українских лемковских бешедох еталон упартосци баран: *упертый як баран* (Вархол, Івченко 1990: 19).

упарти як магарец

МАГАРЕЦ → УПАРТИ ЧЛОВЕК

НЕСЦЕРПЕЗЛІВОСЦ

Концепт нескерпезлівосци преноша фразеологизми *бежац як гаче опрез друка, не стої ци крава на ноги / не станула ми крава на ногу*.

Слика нескерпезлівосци або нероздуманосци, неузретосци гачеца хторе не научене цагац коч але вибегує опрез друка за хтори є привязане, послужела народному розуму як очиглядне, ясне поровнане на особу хтора не ма скерпеня або є не нероздумана. Тот концепт видно у фразеологизму *бежац як гаче опрез друка*. Понеже у языках карпатского ареалу не находземе таки фразеологизем, предпоставяме же вон є инкорпоровани до язичней слики швета Руснацох под уплівом сербскей язичней слики швета.

Схема метафоричного пресликованя:

бежац як гаче опрез друка

ГАЧЕ БЕЖИ ОПРЕЗ ДРУКА → НЕСЦЕРПЕЗЛІВОСЦ

Друге метафоричне пресликоване отілотворене през фразеологизем *не стої ци крава на ноги / не станула ми крава на ногу* засноване на факту же домашня животиня крава чежка та же би особа хторей вона станула на ногу, швидко, нескерпезліво сцела вицагнуц ногу. Зоз тоту слику ше указує на концепт нескерпезлівосци, односно цильови домен того пресликованя **НЕСЦЕРПЕЗЛІВИ ЧЛОВЕК**.

Схема метафоричного пресликованя:

не стої ци крава на ноги / не станула ми крава на ногу

ЧЕЖКА КРАВА СТОЇ НА НОГИ → НЕСЦЕРПЕЗЛІВИ ЧЛОВЕК

РОВНОДУШНОСЦ

Слика гуски хтора ше не огляда, не реагує аж ані кед ше на ню плюшне вода, у фразеологизму *як кед на гуску води плюшнеш* и *як на гуску води сипац*¹⁶³, преноши концепт индиферентности, односно, одсуства реакції на заувагу, критику хтора заснована на семи справованя гуски хтора не реагує на плюсканє з воду. Гуска своєю пире масци зоз масцу хторе продукує шліжинка змесцена при ей хвосце. То причина прецо ше вода з ей пиря щурює а гуска не реагує.

Схема метафоричного пресликованя:

як кед на гуску води плюшнеш / як на гуску води сипац

ГУСКА НЕ РЕАГУЄ НА ПЛЮСКАНЄ З ВОДУ → ИНДИФЕРЕНТНИ ЧЛОВЕК

ЦИГАНСТВО

Кед дахто вельо цигані або кед циганство вельке, вец ше тота особа поровнує зоз псом, *цигані як пес*¹⁶⁴. Тот фразеологизем негативней конотации засновани на метафоричним пресликованю у хторим жридлови домен пес а цильови человек хтори барз цигані. Пес у славянскей митології ма двойну символику. Вон так як и конь, домашня животиня хтора витворює вязу зоз нежемским. Часто ше зявює у пару зоз мачку а у традиційней култури пес и мачка метафорично повязани зоз вовком и медведзом (Толстој, Раденковић 2001: 417). У нашим материялу вон найчастейше ма негативну конотацию. У фразеологизму *цигані як пес* у процесу персонификації достал негативни прикмети человека¹⁶⁵. Зооним пес у контакту зоз дієсловом циганіц активує сему колективней експресії барз циганіц пре хтору ше пса розуми як еталон велького циганства. Зоз нїм ше интензификує значенє дієслова.

¹⁶³ У укр. *як з гуски (гуся і т. ін.) вода з кого*. (Ужченко, Ужченко 1998: 39), (Паламарчук I 141, 202), у лемковских бешедох (Вархол, Івченко 1990: 32). У лемковских бешедох у Словацкей присутна и форма *як на гусці вода* (Вархол, Івченко 1990: 45).

¹⁶⁴ У українским: *бреше як пес* (Поповић 2019: 19); серб. *лаже као пseto* (Рамач 2010: 525).

¹⁶⁵ У тим фразеологизму присутне ище єдно метафоричне пресликованє зоз тиж так негативну конотацию. Дієслово *циганіц* формованє зоз етнонима Циган хторе жридлови домен теї метафори а хтори можливі пре стереотип, народну слику о Циганох як особох хтори не гуторя правду, крадно итд.

Аналізуючи фразеологізми у сербским языку у хторих цильови домен ЧЛОВЕК, Штрбац обачела же ше и други файти комуникації можу концептуалізовац преїг того жридлового домена, напр. барз циганіц (*лагати као пас*), фалшиве приказоване у цо лепшим шветлу (*красити се [китити се] лажним перјем*), подле знане странского языка (*говорити француски [немачки итд.] као крава латински*) (Штрбац 2018: 163).

Схема метафоричного пресликованя:

цигані як пес

ПЕС ЦИГАНІ → ЧЛОВЕК ХТОРИ БАРЗ ЦИГАНІ

ПОГУБЕНОСЦ

Фразеологізем *погубени як мутяк*¹⁶⁶ преїг характеристики погубеносц поживи преноши концепт моралней погубеносци. Жридлови домен того пресликованя погубене вайцо, односно мутяк, запорсток з хторим ше яснейше означуе особа хтора морално погубена.

Схема метафоричного пресликованя:

погубени як мутяк

ПОГУБЕНЕ ВАЙЦО (МУТЯК/ЗАПОРСТОК) → МОРАЛНО ПОГУБЕНА ОСОБА

РОНТОВНІЦТВО

Прикмету легко трошиц пенез або ронтовніцтво преноши фразеологізем *кед (дзе) пошла крава най идзе и целе*¹⁶⁷. Крава вреднейша од целеца понеже дава млеко и може народзиц целе прецо представя векшу утрату за обисце. Цильови домен того пресликованя мож

¹⁶⁶ Еквивалент того фразеологізма не находиме у других славянских языках та предпоставяме же вон представя пожичку концепту зоз сербскей язичней слики швета.

¹⁶⁷ У українских лемковских бешедох у Польскей: *Пішла корова, най іде і теля* (Bawolak 2021: 742), *Взяв чорт корову, нехай же і теля візьме* (Зубко 1984: 88); Серб. *Кад иде крава (јуне) нек иде и (теле) уже/ Куд је отишло јуне нек иде и уже* (Стефановић Караджић 1987: 164); *Кад је бал нек је бал* (Рамач 2010: 343), (Kašić 1987: 6).

формуловац зоз словами *кед зме дали телі пенєж, дайме и тото кус*, хтори находзимо у *Руско-сербским словніку* (Рамач 2010: 343) цо представя прикмету характера хтору наволуєме ронтовніцтво.

Схема метафоричного пресликованя:

кед (дзе) пошла крава най идзе и целе

КЕД (ДЗЕ) ПОШЛА КРАВА НАЙ ИДЗЕ И ЦЕЛЄ → РОНТОВНІЦТВО

НЕПОДНІМАЦОСЦ АБО ПАСИВНОСЦ

Неподнімацосц або пасивносц намальована у поровнюючим зоонимским фразеологизму *стої як магарец медзи овцами* у хторим ше зявюю два назви домашніх животиных, магарец и овца. Концепт пасивности того фразеологизму ше виводзи з помоцу магарца хтори по народним видзеню, ніч не роби або є не хасновити, и овцох хтори очиглядно представяю хасновиту животиню.

Схема метафоричного пресликованя:

стої як магарец медзи овцами

МАГАРЕЦ МЕДЗИ ОВЦАМИ → НІЧ НЕ РОБИЦ, БУЦ ПАСИВНИ

ЧУВСТВИТЕЛЬНОСЦ ПРЕЙГ МИРИ (йойчацосц, поносованє)

Концептуалне польо чувствительности формоване зоз фразеологизмох хтори преноша чувство чувствительности, односно резултати тей прикмети особи як цо йойчанє и поносованє.

Чувствительносц як човекова прикмета ше може пренесц з помоцу поровнюючого фразеологизма *як кед мачки на хвост станєш*. На структурним плану маме (елиптичну) поровнююцу фразему зоз незвичайну структуру. Вихабена А-часц (то так як кед...), значи гевто цо ше поровнує, а присутни В-часц, поровнююца компонента, односно злучнік *як*, и С-часц, компонента зоз хтору ше поровнує. Тот фразеологизем представя двочлени структурни тип (В+С) хтори у анализованим материялу не части.

Метафоричне пресликованє засноване на жридловим домену, односно слики мачки хтора ше оглашує кед ей ше стане на хвост. Цильови домен чувствительни человек хтори ше часто поносує. Причини поносованя можу буц рижни, не лем физична боль.

Схема метафоричного пресликованя:

як кед мачки на хвост станєш

МАЧКА ХТОРА ЙОЙЧИ ПРЕ ЗГАЗЕНИ ХВОСТ → ЧУВСТВИТЕЛЬНИ ЧЛОВЕК

Блізка чувствительносци и прикмета йойчаосц хтора виражена у фразеологізму *роздартти як маче*. Медзитим, видзи нам ше же у тим фразеологізму фокус на ступню йойчаня особи, не на фреквенції такого справованя. Метафоричне пресликованє засноване на факту же ше маче часто оглашує зоз гласом хтори здогадує на йойчанє.

Схема метафоричного пресликованя:

роздартти як маче

МАЧЕ (ХТОРЕ ШЕ ЧАСТО ОГЛАШУЄ) → ОСОБА, ДЗЕЦКО ХТОРЕ ЧАСТО
ЙОЙЧИ

Ниянсу значеня поносовац ше без потреби преноши фразеологізем *коньом роги омарзли* хтори ма компоненту иронїчного одношеня понеже твердженє не можлїве з оглядом на факт же конї не маю роги. Жридлови домен того метафоричного пресликованя **КОНЬ** (зоз омарзнутима рогами), а цильови домен **НСОПРАВДАНЕ ПОНОСОВАНЄ ОСОБИ**. Мотивация за таке пресликованє заснована на абсурду, односно очиглядним неможлївим твердженю за хторе такой яснє же є неправдиве.

Схема метафоричного пресликованя:

коньом роги омарзли

КОНЬ (зоз омарзнутима рогами) → **НСОПРАВДАНЕ ПОНОСОВАНЄ ОСОБИ**

ПРЕЦЕНЬОВАНЄ СВОЄЙ (ФИЗИЧНЕЙ АБО ІНТЕЛЕКТУАЛНЕЙ) МОЦІ

Концептуалне польо Преценьованє своєї моци ше состої зоз двох фразеологизмох (*набрац (навишац, натрепац) на себе як баран на роги, учи курче квоку*).

Преценьованє своєї моци сликовито приказане у фразеологизму *набрац (навишац, натрепац) на себе як баран на роги*¹⁶⁸. Випатра же єдна з характеристикох барана же би зоз рогами вжал вецей шена як може поєсц або ношиц. Жридлови домен слика рогатого барана хтори з рогами подзвигує вельо шена а цильови человек хтори преценює своєю моци.

Схема метафоричного пресликованя:

набрац (навишац, натрепац) на себе як баран на роги

БАРАН (ХТОРИ З РОГАМИ ПОДЗВИГУЄ ВЕЛЬО ШЕНА) → ЧЛОВЕК (ХТОРИ
ПРЕЦЕНЮЄ СВОЙО МОЦІ)

Други фразеологизем *учи курче квоку*¹⁶⁹ мотивовани зоз фактом же старши вецей знаю од младих та же кура як старша зна вецей як курче хторе вилягла. На тим становиску засноване метафоричне пресликованє у хторим жридлови домен слика курчеца хторе учи куру чомушик. Цильови домен особа хтора преценює своєю знанє, способносци.

Схема метафоричного пресликованя:

учи курче квоку

КУРЧЕ УЧИ КУРУ → ОСОБА ХТОРА ПРЕЦЕНЮЄ СВОЙО ЗНАНЄ, СПОСОБНОСЦИ

¹⁶⁸ У українских лемковских бешедох: *брати як баран на роги* (Вархол, Івченко 1990: 19).

¹⁶⁹ У українских лемковских бешедох у Польскей: *вчит яйце куру розуму* (Bawolak 2021: 728); *яйця курей учать, довелося яйцям курі вчить* (Номис 1864: 86), *яйця курей не учать* (Зубко 1984: 88).

ВИРНОСЦ

Даскельо фразеологізми указую позитивни прикмети людзох. Гоч фразеологізми зоз компоненту пес у анализованих фразеологізмах найчастейше маю негативну конотацию, присутни и єден зоз поровнуючим фразеологізмом зоз позитивну конотацию¹⁷⁰: *вирни як пес*¹⁷¹, хтори указує на концепт вирносци. Вигледованє асоцияцийох указує же його прототипична прикмета вирносц понеже центр асоциятивного поля асоцият *вирносц*¹⁷². Метафоричне пресликованє засноване на народним видзеню пса як вирного.

Схема метафоричного пресликованя:

вирни як пес

ПЕС → БАРЗ ВИРНИ ЧЛОВЕК

Пес у народней слики веліх языкох негативно конотовани (Толстој, Раденковић 2001: 417–418). Можебуц фразеологізми з негативну характеристику треба розумиц як старше пасмо понеже одношенє пса и человека муши буц искомске. Тот процес доместификованя тирвал длуго и у нїм человек формовал свойо становиска о псови хтори нешка находзиме у конзервованих формах як цо фразеологізми. Дзепоедни становиска, окреме негативни нам нешка випатраю незвичайни цо гутори о пременки слики пса. Тото потвердзує и асоциятивни тест.

НЕДОВИРИЄ

Пременка слики пса при людзох вироятно ишла од символу недовиря гу символу вирносци. На тот способ можеме потолковац факт же присутни антонимни фразеологізем зоз дияметрално противним концептом, концепту Вирносц. Пса ше нешка видзи як вирного як зме

¹⁷⁰ Вирносц не муши буц порозумена лем як позитивна характеристика.

¹⁷¹ У українским: як (мов, ніби і т. ін.) *вірний (вірна) собака* (Паламарчук II 1993: 715).

¹⁷² Окрем того, асоцияції на пса звичайно позитивни и означую його функцию товаришства (*верни, вирносц*10, *вирни* 4, *приятель* 4, *найлєпши пайташ* 2, *товариш* 2, *човеков вирни приятель* 1, *вирни приятель* 1; *вирни товариш* 1), и чуваня дома (*добре го мац у дворе, крадоше, чува, чува дом*3, *чувар*8, *чувар обисца* (, вирни газдови)3, *явля кед дахто придзе и чува обисце*).

видзели у предходнім фразеологізмі але у фразеологізмі *не вер псу*¹⁷³ *ані кед шти*¹⁷⁴ пес жридлови домен метафори хтора преноши концепт недовирія. Зоз тим висловом виражени високи ступень недовирія.

Схема метафоричного пресликованя:

не вер псу(псови) ані кед шти

ПЕС → НЕДОВИРЛІВИ ЧЛОВЕК

ЗМИРЕНОСЦ

Концепт Змиреносц видземе у фразеологізмі *мирни як баранче (ягнятко)*¹⁷⁵ хтори резултат прецедентних текстох, односно Библиї у хторей баранче представене як благае, наивне итд.

Схема метафоричного пресликованя:

мирни як баранче (ягнятко)

БАРАНЧЕ → МИРНА ОСОБА

ЩЕДРОСЦ (ДАЦ ВЕЛЬО ЄДЗЕНЯ ОСОБИ)

Фразеологізем *дац дакому як волом (як волови, як за воли)* ше хаснує за преношене концепту щедрости. Медзитим, авторе *Словніка руского народного языка* тоту „щедростц” зоз квалификатором *пригвар.* оцєнєли як пригварку (Рамач 2017: 226). Жридлови домен того пресликованя **ВЕЛЬКЕ КОЛИЧЕСТВО ЄДЗЕНЯ ХТОРЕ ШЕ ДАВА ВОЛОВИ** а цильови **ВЕЛЬКЕ КОЛИЧЕСТВО ДАТЕ ЧЛОВЕКОВИ**.

Схема метафоричного пресликованя:

¹⁷³ Нєшка би обчєкована форма меновніка *пес* у дативе єднини була *псови*.

¹⁷⁴ У сербским *Не веруј змији ни кад спава* (Рамач 2010: 525).

¹⁷⁵ У українских лемковских бєшєдох *благый як ягнятко* (Вархол, Івченко 1990: 148).

дац дакому як волон (як волови, як за воли)

ВЕЛЬКЕ КОЛИЧЕСТВО ЄДЗЕНЯ (за вола) → ВЕЛЬКЕ КОЛИЧЕСТВО (за человека)

НЕПОДЗЕКОВНОСЦ

Концепт неподзековности видзимо у фразеологізмі *пуц пса под стол виграбе ше на стол*¹⁷⁶. Метафоричне пресликованє засноване на слики пса хторому ше да привилегія же би бул под столом а вон то не цені але сце ище вецей.

Схема метафоричного пресликованя:

пуц пса под стол виграбе ше на стол

ПЕС → НЕПОДЗЕКОВНОСЦ

НЕПРЕМЕНЛІВОСЦ ЛЮДСКОГО ХАРАКТЕРУ

Концепт датосци, неперменлівосци людского характеру преноша фразеологізми: *облеч швиню до злата а вона пойдзе до блати*¹⁷⁷, *не буде зоз пса сланіна [лєм више пишина]*¹⁷⁸. Обидва фразеологізми засновани на природи домашней животині. При першим фразеологізмі у хторим протагоніста швиня маме неперменлівосц характеру домашней животині хтора позната по тим же є брудна, же риє итд. Други фразеологізем ше опера на факт же зоз єдней животині, конкретно пса не мож направиц сланіну як поживу човекови. Жридлови домен тих фразеологізмох (швиня, пес), а цильови домен датосц, неперменлівосци людского характеру.

Схема метафоричного пресликованя:

¹⁷⁶ У українских лемковских бешедох у Польскей: *пуст пса під стіл, влізе и на стіл* (Bawolak 2021: 750). У сербским *пусти коку на полицу она ће и на столицу* (Рамач 2010: 525).

¹⁷⁷ У польским языку находзимо форму *ubierz świnię w złoto, ona wlezie w błoto*. У сербским *крсти вука а вук у гору, вук длаку мења а ћуд никада* (Рамач 2010: 454).

¹⁷⁸ У українских лемковских бешедох у Польскей: *не буде з пса солонина, ани зоз волка баранина* (Bawolak 2021: 748), *не буде з пса ні солонина, ні ковбаса* (Зубков 1984: 87). У сербским *неће бити од кера сланина* (Рамач 2010: 525).

облєч швиню до злата а вона пойдзе до блат

ШВИНЯ → НЕПРЕМЕНЛІВОСЦ ПОДЛОГО ЛЮДСКОГО ХАРАКТЕРУ

нє будзе зоз пса сланіна [лєм вше пишина]

ПЕС → НЕПРЕМЕНЛІВОСЦИ ЛЮДСКОГО ХАРАКТЕРУ

НЕ РОЗУМЕНЄ ЦУДЗОГО ПОЛОЖЕНЯ

Подобно як и при фразеологізму *учи курче квоку*¹⁷⁹ и фразеологізем *забула кобула же и вона дараз гаче була*¹⁸⁰ засновани на факту розлики у старосци, у тим прикладу медзи кобулу и гачецом. Тот фразеологізем упут'ює на концепт розуменя цудзого положеня хтори и сама упознала, жила. Як видно, у тим фразеологізму фокус на старшей єдинки, односно вона ше критикує, вона жридлови домен того метафоричного пресликованя понеже вона тота хтора була у нїзшим положеню а забула на ньго. Цильови домен то особа хтора забула свойо дакедишне положенє, статус. Тото пресликованє можеме представиц на шлїдуюци способ:

Схема метафоричного пресликованя:

забула кобула же и вона дараз гаче була

КОБУЛА (ХТОРА БУЛА ГАЧЕ) → ПИХА

СХОПНОСЦ, ЗНАХОДЛІВОСЦ

Схопносц особи же би ше знашла, нє дала збунїц або звладац цильови домен метафоричного пресликована у фразеологізму *знац од чого пси здихаю*¹⁸¹. Жридлови домен з другого боку нє ясни алє ше нагадує досц негативни сценарий у хторим ше ценї знанє забиваня

¹⁷⁹ українське *яйця курей не учать* (Зубков 1984: 193)

¹⁸⁰ У українських лемковських бешедох *Забыла корова, як телятом была* (Bawolak 2021: 740).

¹⁸¹ У сербским *знати знање* (Рамач 2010: 525).

псах. Тота жадана схопносц ше можебуц може оправдац зоз уж спомнутим негaтивним одношеньом гу псом. Присутна и варианта *знац од чого мухи здихаю*.

Схема метафоричного пресликованя:

знац од чого пси здихаю

СХОПНОСЦ ЗАБИВАНЯ ПСОХ → СХОПНОСЦ ОДБРАНІЦ ШЕ У КОМУНИКАЦІЇ

ИСТИ (ПОДЛИ, ЗЛИ) ЛЮДЗЕ ШЕ РОЗУМЯ

Негaтивна слика пса присутна и у фразеологізму *пес пса позна*¹⁸² з хторим ше виражує концепт розуменя, препознаваня медзи злима. Гоч у фразеологізму не маме ясну характеристизацию пса як недоброго, цильови домен нам указує одношенє, односно характеризованє пса.

Схема метафоричного пресликованя:

пес пса позна

ПЕС ПОЗНА ПСА → ЗЛИ ЧОВЕК ШЕ РОЗУМИ ЗОЗ ЗЛИМ ЧЛОВЕКОМ

ДОБРОТА

Фразеологізем *ані мачку би не увредзел*¹⁸³ функціонує як доказ доброти, доброго характеру особи о хторей ше бешедує. Не висловена часц фразеологізма би могла глашиц: [вон/вона така добра же би] *ані мачку би не увредзел*¹⁸⁴. Мачка животиня хтора зна удрапнуц, скочиц на человека але би ю добри человек не увредзел гоч є и зла. Таки поступок би бул приклад

¹⁸² Поровнай: укр. *пес пса по хвостові пізнає* (Зубков 1984: 91), *кулик кулика бачить здалека; свій свояка вгадає (бачить) здалека*; рсй. *рыбак рыбака видит издалека*; серб. *познаје рђа [своје] гвожђе* (Рамач 2010: 525); *врана врани очи не вади*.

¹⁸³ У сербским *ни мрава не би згазио* (Кашић 1987: 57).

¹⁸⁴ Лит. *уквиліц*.

подлого справованя. Особа о хторей ше бешедує у фразеологізму така добра же би цошка таке подле нігда не поробела.

Схема метафоричного пресликованя:

ані мачку би не увредзел

ЧЛОВЕК ХТОРИ НЕ УКВИЛЮЄ АЖ АНІ МАЧКИ → ДОБРИ ЧЛОВЕК

ДРОБНІЦАРСТВО, ПЕДАНТЕРСТВО

Фразеологізем *гледац власу у вайцу*¹⁸⁵ розумиме як концепт дробніцарства чи педантерства. Вайцо, як и гніздо у прешлим прикладу не муши буц виключно продукт домашней животинї, медзитим у тим фразеологізму, гоч то експлицитно не висловене, до помощи ше поволує знанє о хаснованю вайца як поживового артикла, точнейше слики власи, шкарупини або дачого цо би не шмело буц у вайцу скорей готовеня за єдзене. Тиж так, вайцо заварте та у нїм не може буц власи а дробніцар ю и там гледа. Слика гледаня власи у вайцу хтора жридлови домен ше метафорично преноши на цильови домен, односно гледанє найменшей гришки.

Схема метафоричного пресликованя:

гледац власу у вайцу

ГЛЕДАНЄ ВЛАСИ У ВАЙЦУ → ДРОБНІЦАРСТВО

1.3. ЧЛОВЕКОВО СТАНИ И ЧУВСТВА

БОЯЖЛІВОСЦ

Злєкнутосц прикмета хтора у руским язiku у Войводини асоцирує на заяца, односно на його швидкосц кед є злєкнути. Фразеологізем *сцекац як заяц* зоз слику заяца хтори бежи преноши концепт страху. Дієсловни конституент порушує сему колективней експресії

¹⁸⁵ У сербским *тражити длаку у јајету*.

зоологізму заяц, односно швидко бежац пре злєкнутосц. За розуменє цильового домену важне значенє дієслова хторе значи бежац оддаюючи ше од дакого. У комбинації зоз сему швидко бежац пре злєкнутосц фразеологізем преноши концепт БОЯЖЛІВОСЦ.

Схема метафоричного пресликованя:

сцекац як заяц

ЗАЯЦ СЦЕКА → БОЯЖЛІВОСЦ

Попри фразеологізму *сцекац як заяц* видзи нам ше же и фразеологізем *спац як заяц* з часци преноши значенє злєкнутосци, осторожносци. Заш лєм, тот фразеологізем мушиме змесциц до концептуального поля Стани.

Опозицію шмелосц – злєкнутосц у поровнуючих фраземох у сербским языку видно у шлідуючих прикладах: *бити лављег срца, имати зечје срце, бити плашљив као зец (миш), побећи у мишију руну* (Штрбац 2018: 177). Не пренайдзени фразеологізми руского языка зоз тим значеньом.

ГНІВ

У рамикох того концептуального поля кваліфікує ше и чувство гніву хторе ше у виразох розуми як прикмету животині¹⁸⁶. Фразеологізми хтори реферую о чувству гніву звичайно у составе маю дієслово з префиксом на- (*нагнівац ше, надуц ше*) хтори ношители інгресивного значеня. Дієслово *надуц ше* „нагнівац ше” представя резултат метафоричного пресликованя у хторим ше гнів розуми як гас хтори виполнює контейнер, односно цело.

Зазначени два поровнуючи фразеологізми у хторих ше нагнівана особа поровнує зоз пульку *нагнівани (надути) як пуляк*¹⁸⁷, бабовим псом, *нагнівал ше (нахмурел ше, нагнівани) як бабов пес*, або корназом *нагнівани як корназ*. Чувство гніву ту експлицитно виражене зоз дієсловом/дієприкметніком *нагнівац ше/нагнівани* а зооними сугерую же особа барз нагнівана,

¹⁸⁶ И у сербскей фразеології ше гнів розуми як прикмета животині: *љут као рис, бесан као бик (гуја, змија)* (Штрбац 2018: 118).

¹⁸⁷ Поровнай: укр. *надутися, напрундитися як (мов, ніби і т.ін.) індік* (Вархол, Івченко 1990: 110), у литеатурним языку (Білоноженко 2003: 275), (Паламарчук І 1993: 350); рсй. *покраснеть / краснеть (побагроветь/багроветь) как индюк* (Fink Arsovski 2002: 47).

односно указую на високи ступень емоції. Семантична в'язка, меджи членами поровнюючих фразеологізмох заснована на активованю семи колективней експресії хтору ноши зооним (пуляк, пес, корназ).

Жридлови домени як видземе домашні животині пуляк, пес и корназ а цильови барз нагнівани человек. Мотивованосц за хаснованє праве пульки, пса и корназа як прикладох високого ступню гніву можу буц розлични. Понеже иснує вариянта фразеологізму *надути як пуляк* зоз дієсловом *надуц ше*, слово о метафори ГНІВ ГАС ХТОРИ ВИПОЛНЮЄ ЦЕЛО, односно ЦЕЛО КОНТЕЙНЕР ЕМОЦІЙОХ¹⁸⁸.

Схема метафоричного пресликованя:

нагнівани (надути) як пуляк

ПУЛЯК → БАРЗ НАГНІВАНИ ЧЛОВЕК

нагнівал ше (нахмурел ше, нагнівани) як бабов пес

ПЕС → БАРЗ НАГНІВАНИ ЧЛОВЕК

нагнівани як корназ

КОРНАЗ → БАРЗ НАГНІВАНИ ЧЛОВЕК

У руским язика присутни и фразеологізми хтори виражую концепт гніву хаснуюци други жридлово домени: *нагнівани як Прайз*, *нагнівани як бодор*, *будзе буря*, *нагнівани як платняр*, *нагнівани (надути, здути) як торба*, *нагнівани як чипкар*.

ПОГАНЬБЕНОСЦ

Концепт поганьбеносци видземе у трох фразеологізмох зоз компоненту домашніх животиньох: *пошол пиим ліцом*, *спуциц нос як пуляк*, *(пойци) як пес з косцу*. Фразеологізми структурно дієсловни, односно з помоцу дії преноша слику стану одредзеной особи. Так

¹⁸⁸ англ. the body is a container for the emotions (Lakoff 1987: 383; Kövecses 2010: 161).

наприклад, фразеологізмом *спуциц нос як пуляк*¹⁸⁹ преїг семи справованя пуляка хторе асоцирує на поганьбеного человека преноши слику того стану. Препознатліве справованє человека кед є поганьбени ше перше хаснує за декодованє емотивного стану пуляка а потим ше слика такого справованя хаснує як жридлови домен метафоричного пресликованя.

Стан поганьбеносци преноши ше и зоз фразеологізмами *(пойсц) як пес з косцу*¹⁹⁰, *пошол пшим ліцом* при хторих жридлови домен домашня животиня пес а цильови поганьбени человек. Ту медзитим, не ясне як народни розум формовал тот концепт, з оглядом на то же би зме обчековали же пес задовольни кед достанє косц або як то пше ліцо символізує поганьбеносц. Можліве толкованє можебуц мож пренайсц у факту же народна слика пса, як зме то уж наводзели негативна. Вона формована у прешлосци кед человек иншак патрел на пса та метафорична вяза пса и поганьбеносци нешка не така ясна.

Схеми метафоричного пресликованя:

пошол пшим ліцом

ПЕС → ПОГАНЬБЕНИ ЧЛОВЕК

(пойсц) як пес з косцу

ПЕС → ПОГАНЬБЕНИ ЧЛОВЕК

спуциц нос як пуляк

ПУЛЯК → ПОГАНЬБЕНИ ЧЛОВЕК

ПИЯНСТВО

Концепт стану пиянства преноша два фразеологізми у хторих ше у Ц-часци поровнюючих фразеологізмах находза домашні животині ціле *пияни як целє* або швиня *пияни як швиня; опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня, вивалял ше як швиня*. При тим, тоти фразеологізми

¹⁸⁹ У українским лемковским *спустити нус як пуяк* (Вархол, Івченко 1990: 93, 110).

¹⁹⁰ У українским языку присутна форма *як собака за обгризену кістку* (Паламарчук 1993 : 839).

ше розликую у структури, у першій формі дієприкметника (пасивні перфекта) а у другій, попри тій формі, можливі варіанти зок законченим дієсловом *опиц ше* и *ожрец ше*. Тиж так интересантне, же ше варіанта зок вираженем висшим ступнем пиянства хаснує у формі хлопского роду, *ожар ше як швиня*, не и у женским роду, *ожарла ше як швиня*. Тото случай и кед у А-часци форма дієприкметника *пияни*, не *пияна*. Як и при поровнюючих фразеологізмах у концептуалним полю гнів, так и ту дієсловни чи дієприкметнічки конститuent преноши значене стану пиянства особи а семантична в'яз, медзи членами поровнюючих фразеологізмох заснована на активованю семи колективней експресії хтору ноши зооним (Штрбац 2018: 119).

Не цалком ясне, медзитим, прецо ше у А-часци целе поровнує зок барз пияну особу. Можлива в'яза то потреба целеца же би цицкало краву, односно же би пило вельо млека, цо заш лєм, не до конца пояснює поровнанє зок пияну особу. Медзитим, кед ше вежне до огляду же у сербскогорватскей фразеології иснує поровнюючи фразеологізем *пијан као земља*, цо ше повязує зок способносцу жеми упиц чечносц, або *пијан као смук* з оглядом на то же смук може пиц млеко зок вимня крави (Fink-Arsovski 2002: 50; Мршевић Радовић 2008: 158–160), и предходне толкованє ше може в'жац як оправданє. З другого боку, целе по родзеню, так як пияна особа, не сигурне на ногох, та можебуц тота асоцияция послужела при креації фразеологізму.

Поровнюючи фразеологізми *пияни як целе*, *пияни як швиня*; *опиц ше* (*пияни*, *ожрец ше*) як *швиня*¹⁹¹ преноша слику пияного целеца або швині цо не одвитує дійсносци. Перша фаза того пресликованя персонификация целеца и швині зок хтору ше розуми же животиня, як и человек, може буц пияна. Дієсловни або дієприкметнічки конститuent (пияни, опиц ше, ожрец ше) у контакту зок зоонимом активує сему колективней експресії по хторей швиня и целе можу вельо поєсц або попиц та су еталон велького количеста попитей чечносци. Вони интензификую значене дієслова або дієприкметника.

Лєм фразеологізем *вивалял ше як швиня* засновани на слики брудней швині. Тот жридлови домен илустративно указує резулат пиянства, односно человека хтори ше вивалял прето же є пияни.

Швиня у фразеологізмах звичайно негативно оценєта. Причина тому думанє, односно колективна експресия же вельо и неумерено є прецо ше подрозумює же и вельо пие (Fink-Arsovski 2002: 50). По Штрбац, швиня ше у таким контексту з'явує пре сликовиту представу по

¹⁹¹ У сучасним українским язiku тиж так присутни подобни вирази але зок значеньом буц под дійством наркотикох *набрався*, *нализався*, *назююкався*, (*як свиня*, *як чіп*), заклав за комір, під градусом, тепленький, хороший, на автопілоті, синій (Верба 2008: 100).

хторей ше швиня и пияни человек еднак справую прецо, по авторки, други член, зооним ма функцию интензификатора. У сербским языку, присутне векше число фразеологизмох хтори реферу на пиянство, напр. *пијан као батина, пијан као чеп, пијан као ћускија, пијан до даске, пијан као дуга, пијан као дрво, пијан као клен, пијан као мајка (земља), бити (налазити се и др.) под гасом, бити под паром, пијан као пањ, пијан као секира, пијан као смук, пијан као свиња, трештен пијан, напиту се (опиту се) као земља, напиту се (опиту се) као ћускија, имати (мало више) у глави, глава је коме као буре* (Штрбац 2018: 202; 206).

Тото метафоричне преношене тиж так можеме розумиц як вецейпасмове у хторим ше брудносц висдначуе зоз аморалносцу. Пияни человек понеже аморални висдначуе ше зоз швиню хтора брудна.

Схеми метафоричного пресликованя:

пияни як целє

ШВИНЯ ВЕЉО Є И ПИС → БАРЗ ОПИТИ ЧЛОВЕК

пияни як швиня; опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня

ШВИНЯ ВЕЉО Є И ПИС → БАРЗ ОПИТИ ЧЛОВЕК

ШВИНЯ БРУДНА → АМОРАЛНОСЦ ДУХОВНА БРУДНОСЦ → ПИЈАН ЧЛОВЕК
АМОРАЛНИ

вивалял ше як швиня

ШВИНЯ ШЕ ВАЛЯ У БЛАЦЕ → ОПИТИ ЧЛОВЕК ШЕ ВАЛЯ У БЛАЦЕ

ВИСТАТОСЦ

Три фразеологизми формуу концептуалне польо стану вистатосци (*виробени як конь (вол), вистац (вистал) як поштарски конь, вистац (вистал) як югаски пес*). Як и при стану пиянства, и ту, дієслова, кед су у особней форми, хлопского роду. И дієприкметнік виробени у форми хлопского роду. Дієслово або дієприкметнік експлицитно преноши значене стану

вистатосци а у комбинації зоз зоонимом ше активує сема колективней експресії хтора интензификує значенє дієслова, односно дієприкметніка у А-часци поровнюючого фразеологізму. У кождим фразеологізмі у Ц-часци має референта хтори означає животиню чия функція чежка робота од хторей би могла буц вистата. Нешка, медзитим, лексеми *поштарски конь* и *югаски пес* нефреквентни у руским языку. Поштарски конь ше нешка не хаснує за розношенє пошти, а югаски (овчарски) пес ше, з оглядом на зменшанє чупорох хтори би требало чувац, барз ридко може стретнуц у тей функції. Прето тоти фразеологізми и не транспарентного значеня за звичайного бешедніка руского языка.

Жридлови домен тих фразеологізмох *конь*, *вол*, *поштарски конь*, *югаски пес*, а цильови вистати человек та схема метафори випатра так:

виробени як конь (вол)
вистац (вистал) як поштарски конь
вистац (вистал) як югаски пес

(ПОШТАРСКИ) КОНЬ, ВОЛ, ЮГАСКИ ПЕС → ВИСТАТИ ЧЛОВЕК

СТАРОСЦ

Стан старосци неповратни процес пременки живого организма у напрямє опаданя функционалносци организму¹⁹². Значенє старосци ше при дзепоедних лингвистох квалификує як концепт прикмети людзох. Медзитим, видзи нам ше же би було лепше того значенє квалификувац як Стан, з оглядом на то же старосц або младосц процеси хтори ше случую у одредзеной етапи живота та же особа не може вимкнуц старосци. Лем еден зоонимски фразеологізем преноши значенє того концепту *стари як стари магарец*. То прикметнічки поровнююци фразеологізем хтори зоз прикметнічким конституентом виноши значенє стану старосци а детерминовани зооним (стари магарец) указує на ступень старосци. Зооним у таких фразеологізмох еталон та и магарца можеме розумиц як еталон старосци. Можливе же таке колективне розуменє магарца резултат функції тей животинї, односно хасну за человека. Примарна функція магарца преношиц терху, не як при кравох, козох або швиньох давац млади або месо.

¹⁹² Вецей о тим у (Штрбац 2018: 55).

У сербскей фразеології присутна дихотомія вчасна младосц (*једва је ко измилео из јајета, бити жут око кљуна* и др.) – глібока старосц (*матор као ђогат* и др.), без кваліфікованя човека у неозначених рокох (Штрбац 2018: 58). У материялу хтори анализуеме не обачени фразеологизми зоз значеньом стану младосци або неозначених рокох.

Схема метафоричного пресликованя:

стари як стари матарец

СТАРИ МАГАРЕЦ → БАРЗ СТАРИ ЧЛОВЕК

ХОРОТА

Прикметніцки поровнуюци фразеологизем *жовти як гуше* указуе на меру того цо означене зоз прикметніком. Тото метафоричне пресликоване засноване на жридловим домену фарби гушеца и цильовим домену буц барз хори. Жовта фарба ше перципуе як знак хороти понеже то не звичайна фарба човека хтори здрави. Семантична вяза (медзи членами поровнуюцого фразеологизму) ше формуе на основи семи фарби хтору преноши зооним, односно еталон жовтосци.

Схема метафоричного пресликованя:

жовти як гуше

ЖОВТЕ ГУШЕ → (БАРЗ) ХОРА ОСОБА

БЕЗПОМОЦНОСЦ

Сден фразеологизем елиптической форми, без А-члена виразу хтори можеме трансформовац до полней поровнуюцей структури, напр. *страцени як маче (як страцене маче)*. З таку трансформацию доставае яснейшу слику о значеню фразеологизма. Слово о стану безпомощности хтору видзимо през слику мачеца хторе розлучене од мацери, мнявчи и гледа ю и представя миру страченосци. Жридлови домен того пресликованя слика мачеца хторе неудатно зоз мнявчаньом гледа мацер а цильови домен страцена особа.

Схема метафоричного пресликованя:

страцени як маче

МАЧЕ → СТРАЦЕНА ОСОБА

СПАНЄ

Фразеологизми хтори преноша значенє концепту спанє ше розликую з оглядом на того чи сон легки чи тварди. Окрем того можу означовац и час одходу на спанє.

За особу хтора ма легки сон, як цо видзимо, маме вираз *спац як заяц*¹⁹³. Жридлови домен того фразеологизма заяц. Сема колективней експресії по хторей заяц злєкнути та ма легки сон ше активує у контакту зоз дієсловом спац. Тото дієслово експлицитно виноши значенє стану у хторим ше находзи особа о хторей ше бешедує. Зооним ту интензификує значенє дієслова.

Схема метафоричного пресликованя:

спац як заяц

ЗАЯЦ МА ЛЄГКИ СОН → ЧЛОВЕКА МА ЛЄГКИ СОН

У руским язичу присутни еквивалентни зоонимски фразеологизем зоз значеньом твардо спац, *спац як бундаш*. Прецо праве тота фйта пса асоцирує на тварди сон, можебуц вецей информации дава дієслово *бундашиц* „не робиц ніч”. Попри концепту твардо спац, предходни фразеологизем ше одноши и на особу хтора ленїва та прето твардо шпи. Подобни случай маме и при фразеологизму *спац як заяц* бо окрем конотации легки сон, видзи нам ше, глїбше значенє того фразеологизму страх хтори спричинєл легки сон. По Финк Арсовски, на сербскогорватским терену ше не зяваю приклади хтори реферує о твардим сну (Fink-Arsovski 2002: 47). (У вираюу

¹⁹³ У украинским язичу *так спить, як полохливий засць* (Зубко 1984: 147).

спац як заяц легки сон резултат злєкнутосци, а у виразу *спац як бундаш* тварди сон резултат лєнївосци.

Схема метафоричного прєсликованя:

спац як бундаш

БУНДАШ → ТВАРДИ СОН ЧЛОВЕКА

Фразеологизем *лєгац (спац) з курами*¹⁹⁴ часц концепту спанє. Жридлови домен того метафоричного прєсликованя вчасни одход спац домашней животинї кури хтори похасновани же би ше указало на вчасни одход спац человека. Зооним *кура* ма улогу интензификатора того цо значи дїєсловни конститuent фразеологизма. У злученю зоз дїєсловом, вон активує сему колективней експресїї, по хторей кури иду вчас спац.

Схема метафоричного прєсликованя:

лєгац (спац) з курами

КУРА (ИДЗЕ СПАЦ) → ЧЛОВЕК ИДЗЕ ВЧАС СПАЦ

ЗМОКНУТОСЦ

Поровнуюци зоонимски фразеологизем *мокри (змокнути) як качє*¹⁹⁵ прєноши стан человека *буц мокри/змокнути*. Варианта фразеологизму зоз дїєсловом *змокнути* дава додатну информацию о причини стану, односно же тот мокросц резултат диджду. Сема характеристичного справованя качатох, по хторим вони любя буц у води, односно мокри послужела за формованє того виразу. То жридлови домен метафоричного прєсликованя. Як и у

¹⁹⁴ У українских лемковских бешедох у Польскей *З курами лігати, з когутами ставати, Хто з курами лігат, тот з курами стає* (Wawolak 2021: 742; 744), у Словацкей *Ходити скоро спати як курка на банты* (Вархол, Івченко 1990: 19, 76).

¹⁹⁵ У українским: *як мокра (змокла, змокнута) курка* (Ужченко, Ужченко 1998: 84), (Білоноженко 2003: 320), (Паламарчук І 1993: 339). Лемковске *як змокнуте курятко* ше хаснує зоз значєньом „буц барз пияни” (Вархол, Івченко 1990: 76).

других прикметніцких и дієсловних поровнюючих фразеологізмox, и у тим зооним активує сему колективней експресії з хтору ше интензифікує, односно указує мера того цо значи прикметнік, дієприкметнік або дієслово (*мокри, змокнути*).

Схема метафоричного пресликованя:

мокри (змокнути) як каче

(МОКРЕ) КАЧЕ → БАРЗ МОКРИ/ЗМОКНУТИ ЧЛОВЕК

1.4. ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ:

ОДНОШЕНЄ ГУ РОБОТИ

ПІЛНОСЦ

Фразеологізми з хторима ше преноши човеково одношенє гу роботи можу формовац градовани шори з общим значеньом, напр. у сербским языку *нерадник* → *вредан радник* → *особа која се убија од посла*. У сербским языку ше окреме вреднує кажде одступанє од прилапеной норми хтору представя пилносц (Ружић 2008: 301–316). На подобни способ можеме спатриц значеня фразеологізмox хтори часц концепту ОДНОШЕНЄ ГУ РОБОТИ. Вецей фразеологізми хтори у рамикох того концептуалного поля реферує о пилносци або усиловней роботи: *робиц (цагац) як вол (конь, бияла)*¹⁹⁶, *як ошторгель*. У А-часци тих фразеологізмox маме дієслова *робиц, цагац*, а у Ц-часци зооними хтори ше у польоділстве хасную за чежки роботи (*конь, вол, бияла*). Жридлови домен тих метафорох зооними хтори у злученю зоз дієсловом *робиц, цагац* активую сему колективней експресії. Вона сугерує же мера того цо значи дієслово висока, односно же дахто вельо, усиловно роби.

Схема метафоричного пресликованя:

робиц (цагац) як вол (конь, бияла)

¹⁹⁶ У українских лемковских бешедох у словацкей *робутный як кунь* (Вархол, Івченко 1990: 75), у литературним *робить, як чорний віл* (Ужченко, Ужченко 203), (Паламарчук 1993 I: 30, 129; II 979).

КОНЬ, ВОЛ, БИЯЛА РОБИ → ЧЛОВЕК ЧЕЖКО, УСИЛОВНО, ВРЕДНО РОБИ

З оглядом на структуру фразеологізмів, можемо розликовац фразеологізми по файти роботи. Наприклад, зявюю ше дієслова робиц (и вариянти наробиц) и цагац. Тота характеристика присутна и у сербскогорватских фразеологізмів (Fink-Arsovski 2002: 51). Од вибору животини у С-часци, як то обачує и Фінк-Арсовски, завиши и чежкосц роботи (Fink-Arsovski 2002: 51). Медзитим у поровнюючих фразеологізмів руского языка тота розлика не обачліва.

Фразеологізем як *ошторгель*¹⁹⁷ зоз предметом як жридловим доменом преноши значене пилносц, односно пилни человек. Пресликоване засноване на основи характеристичного руху (пуканя) и звуку хтори прави батог або його конец. Схема метафоричного пресликованя би могла випатрац так:

як ошторгель

ХАРАКТЕРИСТИЧНИ РУХ И ЗВУК БАТОГА → ПИЛНОСЦ, ПИЛНИ ЧЛОВЕК

↓

ИНТЕНЗИВНИ РУХ, ЗВУК → ПИЛНОСЦ

Пилносц ше очиглядно пробує сликовито представиц як интензивна дія о чим гуторя и фразеологізми хтори не маю компоненту у вязи зоз хованьом домашніх животиньох (*вредни/оштри як огонь, вредни як жирячка, вредни як жигалка*¹⁹⁸)¹⁹⁹.

ЛЕНІВОСЦ

Други бок того градованого шора одношения гу роботи то концепт ленівосци хтори преноша шлідуюци фразеологізми: *шедзиц як квока [на вайцох]*, *шедзи (ляпнул, лєжи) як*

¹⁹⁷ По словніку *Руского народного языка* зоз тим фразеологізмом мож описац и особу хтора оштра, швидка (Рамач 2017: 111). Поровнай зоз українским: *Як із батого тріснув. Тиждень минув, як із батого тріснув, у звичайній домашній* (Билодід І 1970: 111).

¹⁹⁸ Жигалка то файта покриви.

¹⁹⁹ Поровнай: укр. *кинулася до роботи, як вогонь на суху соломку* (Коцюбинська 2006: 100); серб. *вредан као мрав (као кртица)*.

[*тота*] балета (здохліна, губаба), подли як гной, робота не заяц - не сцекне (не одскака), ми гаду-гаду а пси у крупох.

Слика квоки хтора шедзи на вайцох у фразеологізмі *шедзиц як квока [на вайцох]*²⁰⁰ пре незаинтересованосц за гоч цо инше окрем шедзеня на вайцох, послужела за ясне поровноване зоз леніву особу хтора ніч не роби.

Схема тей метафори випатра так:

шедзиц як квока [на вайцох]

КВОКА ШЕДЗИ → ЛЕНІВИ ЧЛОВЕК/ЧЛОВЕК НІЧ НЕ РОБИ

Фразеологізем *шедзи (ляпнул, лежи) як [тота] балета (здохліна, губаба)*²⁰¹ преноши інформацію же ше особи не сце стануц и робиц. Жридлови домен засновани на факту же балета „физиологічни вируток крави” не живе ество и же ше не руша. Дієсловни конституент ма значене статичносци хтори ше интензифікує зоз сему характерстичного стану балети. Фразеологізем ма високо експресивну ниянсу значеня.

Схема тей метафори випатра так:

шедзи (ляпнул, лежи) як [тота] балета (здохліна, губаба)

БАЛЕТА → ПАСИВНИ, ЛЕНІВИ ЧЛОВЕК

Ище єден фразеологізем зоз подобним жридловим доменом преноши значене концепту ленівосц *подли як гной*²⁰². Прикметніцки конституент ма значене леніву,²⁰³ а з оглядом на то же меновніцка часц *гной* не живе ество вец тоту вязу мож розумиц як персонификоване неживого ества зоз даваньом прикмети людзох на основи семи характерстичного стану двох елементох. Леніва особа не роби, статична є. Прето шицко цо ше не руша та и гной леніву. Так

²⁰⁰ Укр. *Сидіти як (мов, ніби і т. ін.) квочка на яйцях* (Номис 1864: 214), (Вархол, Івченко 1990: 64; 148), (Паламарчук І 1993: 367).

²⁰¹ У сербским язичу *ни да мрдне; лежи с пупком према стропу* (Рамач 2010: 42).

²⁰² У сербским язичу *лењ као буба*.

²⁰³ Дієслово *подли* значи и худи и слаби „лош”.

персонифіковане поняття гною участвує у метафоричним пресликованню як жридлови домен хтори у контакту зок прикметником *подли* активує сему лєнїви и интензифікує єї значенє.

Схема метафоричного пресликованя:

подли як гной

ГНОЙ → ПОДЛИ (ЛЄНЇВИ) ЧЛОВЕК

Ниянсу комотного одношеня гу роботи преноши фразеологизем: *робота не заяц - не сцекне (не одскака)*²⁰⁴ чийо пренєшене значенє збудоване на негациї характеристичного рушаня заяца а цильови домен мож формуловац як КРАТКЕ ОДКЛАДАНЄ РОБОТИ НЕ ЧКОДЛЇВЕ.

Схема тей метафори випатра так:

робота не заяц - не сцекне (не одскака)

РОБОТА НЕ ЗАЯЦ → ОДКЛАДАНЄ РОБОТИ

Лєнївосц ше як зме могли видзиц повязує зок статичносцу, нерушаньом прецо ше на месту жридлових доменох зявюю неживи єства як цо гной, балєга, здохліна, або живи єства за хтори характерситична статичносц, як цо квока.

Одношенє гу роботи може буц и звонка тей дихотомії пилносц – лєнївосц. Напр. фразеологизем *ми гаду-гаду а пси у крупох*²⁰⁵ чий жридлови домен слика псох хтори у крупох док людзе пре завжатосц зок бешеду тото не обачую. Цильови домен того метафоричного пресликованя недзбале одношенє гу роботи (пре розгварку).

Схема метафоричного пресликованя:

ми гаду-гаду а пси у крупох

²⁰⁴ У польским языку присутна форма *praca/robota nie zajac, nie usieknie* (Kłosińska 2005: 586), укр. *робота – не вовк, в ліс не втече* (интернет), *робота не ведмідь: до лісу не втече* (Зубков 1984: 106).

²⁰⁵ Фразеологизем иснує у польским языку *Mu tu gadu gadu a psi w krupach* (Kłosińska 2005: 586).

ПСИ ПРАВЯ ЧКОДУ ДОК ЛЮДЗЕ ПРЕ ЗАВЖАТОСЦ ЗОЗ БЕШЕДУ ТОТО НЄ ОБАЧУЮ →
НЄДЗБАЛЕ ОДНОШЕНЄ ГУ РОБОТИ

СТРАЦИЦ ДЗЕКУ РОБИЦ

Концепт стану ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ преноши и фразеологизем *змухавел ше як конь* хтори з помоцу жридлого домену у хторим слика коня хтори ше нервозно бранї од мухох була достаточно упечатлїва за народни розум же би ю висхасновал за поровнованє з особу хтора одразу страцела дзеку робиц.

Схема метафоричного пресликованя:

змухавиц ше

ЗНЄМИРИЦ ШЕ ОД МУХОХ → ЗМУХАВИЦ ШЕ

↓

змухавел ше як конь

ЗМУХАВЕНИ КОНЬ → ЧЛОВЕК ХТОРИ ОДРАЗУ СТРАЦЕЛ ДЗЕКУ РОБИЦ

ПОДЛО ПОРОБЕНА РОБОТА

Зоонимски фразеологизем двочленого структурного типа *(робиц) як крава з хвостом*²⁰⁶, преноши значенє подло поробеной роботи, звичайно билєня або чисценя. Хвост часц цела хтора випатра як кед би ше хасновала несвидомо, без ясней намири та з того ясна асоцияция на роботу хтора не поробена добре. Крава зоз брудним хвостом роби у рижних напрямох и збрудзи шицко доокола себе та прето випатра як кед би зоз щетку несхопно билела.

Схема метафоричного пресликованя:

(робиц) як крава з хвостом

²⁰⁶ Поровнай: укр. *вертити язиком як корова хвостом* / *Вертіти язиком* [як корова хвостом] (Паламарчук І 1993: 74, 390); серб. *као крава репом; као левом руком* (Рамач 2010: 803).

КРАВА МАХА З ХВОСТОМ → ОСОБА НЕСХОПНО БИЛІ, ЧИСЦИ

Одношенє гу роботи преноши и фразеологизем *розруцац (розтреси) як крава вигризки*²⁰⁷. Жридлови домен того метафоричного пресликованя засновани на слики РОЗРУЦАНИХ ВИГРИЗКОХ ПО ХЛІВЕ АБО У АКЛЮ хтора була достаточнo сликовита за поровнованє зоз НЄШОРОВО ПОРОБЕНУ РОБОТУ хторе представя цильови домен.

Схема метафоричного пресликованя:

розруцац (розтреси) як крава вигризки

КРАВА РОЗРУЦАЛА ВИГРИЗКИ → НЄШОРОВО ПОРОБЕНА РОБОТА

Пейоративно офарбени иронічни фразеологизем *добра жена як тот крава цо до полногo жохтара виргнє* преноши значенє оцени женскей особи. Ту нехасновита женска особа (цильови домен) поровната зоз краву хтора потим як пороби дацо добре зоз своїм поступком то зніщи (жридлови домен). Гоч *Словнік руско-сербского языка* дава форму у хторей ше у А-часци фразеологизму находзи жена, зоз власного язичного искуства можеме потвердиц же ше тот фразеологизем хаснує без огляду на пол, за особу хтора вредна але цали посцигнути резултат сама зніщи. (вредни чкодлівец)

Схема метафоричного пресликованя:

добра жена як тот крава цо до полногo жохтара виргнє

КРАВА ВИРґА ДО ПОЛНОГО ЖОХТАРА → ОСОБА ХТОРА З ЄДНИМ ПОСТУПКОМ ПОНІЩИ ШИЦКО ДОБРЕ ЦО ПОРОБИ

²⁰⁷ Остатки од стебла кукурици хтора дакеди зоз лісцом давана кравом хтори ю вигризли од лісца та остала вигризка.

ПОДЛИ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТНІКА, ОСОБИ

Фразеологізем *з нім не влаши заяца*²⁰⁸ преноши ниянсу значеня концепту ОДНОШЕНЄ ГУ РОБОТИ понеже предствя неґативну оцну особи за роботу, догварку итд. Жридлови домен того метафоричного пресликованя слика неуспишного заєдніцкого лову на заяца у хторим особа о хторей ше бешедує не допомага або є неспособна за успишну реализацию роботи.

Схема метафоричного пресликованя:

з нім не влаши заяца

ОСОБА НЕСХОПНА ЗА ЛОВ НА ЗАЯЦА → НЕБИЗОВНА ОСОБА

ЗАНЄДЗБАЛОСЦ ПРОСТОРУ²⁰⁹

Поровнуючи фразеологізем *як у хліве*²¹⁰ преноши слику простору у хторим нешор. Жридлови домен того метафоричного пресликованя простор у хторим ше хова статок, односно крави и коні а хтори по природи брудни и шмердзаци од фізіолоґийних вирутокх. Хлів ту очиглядно еталон непошореносци, занєдзбаносци простору.

Схема метафоричного пресликованя:

як у хліве

ХЛІВ → НЕШОР, ЗАНЄДЗБАНОСЦ ПРОСТОРУ (ХИЖИ)

²⁰⁸ С ьиме ништа неґеш постиґи (успети) (*јер је неспособан за тај посао, нерадо ће ти помоћи и сл.*) (Рамач 2010: 277).

²⁰⁹ Тот концепт видзиме як резултат активносци човека.

²¹⁰ Поровнай: укр. *як у хліві*. *Як у хліві — в хаті: двері набрякли, по кутках аж позацвітало, вікна й не розтають...* (Білодід VI 1975: 801).

ПОЗИТИВНА ПРЕМЕНКА

Способносц позитивней пременки сликовито представена зоз фразеологизмом *вичухал ше як риняве праше*. Видзимо же ше з помоцу слики вичуханого ринявого прашеца преноши концепт позитивней пременки характера, успиху у роботы. Гутори ше за особу хтора у младосци бул нероботни и слаби школяр а познейше постал вредни и шорови человек.

Схема метафоричного пресликованя:

вичухал ше як риняве праше

СПОСОБНОСЦ ПРАШЕЦА ВИЧУХАЦ ШЕ → СПОСОБНОСЦ ПОЗИТИВНЕЙ ПРЕМЕНКИ ОСОБИ

У сербским языку зоз свойофайтовим характерним преображеньом присутни фразеологизем *очистити срце* „оплеменіц ше, постац благи, добри” (Штрбац 2018: 175).

СПОСОБ КОМУНИКАЦІЇ

Концепт бешеди, комуникації преноша шлїдуюци фразеологизми: *чвиркац як квока, ричац (дрец ше) як буюк, ані пес би го не пребрехал / не пребрехал би го ані пес, ані пес на хвост би не позберал, пес хтори вельо бреше, не куса, балетовац дакому, скруциц як за гнойом (як за брадлом)*.

БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЕРБЛЯЦОСЦ

Кед дакто вельо бешедує, дурніци, тотя прикмета ше у дієсловним фразеологизму *чвиркац як квока* поровнує зоз квочку хтора часто окончує физиологийни процеси. Жридлови домен тей метафори физиологийни вируток квоки а цильови бешедованє койчого, глупосцох, дурніцох. Фразеологизем негативно експресивно офарбени.

Схема метафоричного пресликованя:

чвиркац як квока

ЧВИРКАНС КВОКИ → БЕШЕДОВАЦ ДУРНІЦИ

Подобну ниянсу значеня у рамику того концепта преноши фразеологизем *ані пес на хвост би не позберал*²¹¹. Жридлови домен мож толковац як цошка найнізшей вредносци цо би ані пес не позберал з хвостом гоч би вон пре його характеристичне справоване койцо могол позберац зоз хвостом. Цали фразеологизем, гоч то невиповедзене, ше одноши на цошка цо одредзена особа гварела а цо неприлапліве, негативне, односно таке цо би ані пес хтори очиглядно символ найнізшого критериюму вредносци, не позберал на хвост.

Схема метафоричного пресликованя:

ані пес на хвост би не позберал

ЦОШКА НАЙНІЗШЕЙ ВРЕДНОСЦИ ЦО БИ АНІ ПЕС ХТОРИ ШИЦКО МОЖЛІВЕ
ПОЗБЕРА, НЕ ПОЗБЕРАЛ : НЕПРИЛАПЛІВА БЕШЕДА ЧЛОВЕКА

Зоз цильовим доменом ПРИПОВЕДАЦ ВШЕЛІЯЧИНИ присутни ище два фразеологизми (*балетовац дакому, скруциц як за гнойом (як за брадлом*²¹²)). Жридлови домен метафори першого фразеологизму, подобно як и при предходних фразеологизмох того концептуального микрополя, ВИРУЦОВАНЕ ФИЗИОЛОГІЙНИХ ВИРУТКОХ КРАВИ. Вони ше у тим метафоричним пресликованю поровную зоз наведзеним цильовим доменом ПРИПОВЕДАЦ ВШЕЛІЯЧИНИ та схема метафоричного пресликованя випатра так:

балетовац дакому

ВИРУЦОВАНЕ ФИЗИОЛОГІЙНИХ ВИРУТКОХ КРАВИ → ПРИПОВЕДАЦ ВШЕЛІЯЧИНИ

²¹¹ Серб. *ни пас с маслом не би појео* (Рамач 2010: 525), (Kašić 1987: 73).

²¹² *вулг. (гоч цо повесц)* лупити, бубнути, извалити (Рамач 2010: 156).

Други фразеологізм у обидвох варіантах пов'язані з виглядом теми (*гной, брадло*) медзитим, його розумне без знання о животу Руснацох у прешлосці чежке. Хаснуючи інформації з *Руско-сербского словніка* можемо представити цільови домен як ПРИПОВЕДАНЄ ВШЕЛІЯЧІНИ, односно гоч цо повесц, лупнуц, звичайно дацо неумесне, та и непристойне. У давнейших часох Руснаци окончували фізіологічні потреби у гумне, коло брадлох, копах кукуричанки, коло гною. *За гнойом* ту значи на гевтим боку гною, цо далей. Дієслово *скруциц* значи „охабиц за собу вируток”.²¹³

Схема метафоричного пресликованя:

скруциц як за гнойом (як за брадлом)

ОКОНЧОВАЦ ФІЗИОЛОГІЙНИ ПОТРЕБИ → БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦІ

ГЛАСНЕ ОГЛАШОВАНЄ

У вязи зоз способом комуникації и фразеологізмом *ричац (дрец ше)* як *буяк*²¹⁴ зоз хторим ше, найчастейше дзединске, гласне виражованє процивеня, або йойчанє поровнує зоз гласом хтори випущує буяк. Дієсловни конституент ономотопейске дієслово хторе преноши інформацію о активносці. Зооним интензифікує тото цо значи дієслово. Понеже буяк велька и гласна животиня, цільови домен значи же ше особа, звичайно дзецко гласно надзера.

Схема метафоричного пресликованя:

ричац (дрец ше) як буяк

РИЧАНЄ БУЯКА → ГЛАСНЕ НАДЗЕРАНЄ ОСОБИ

У сербским язичку ше у поровнюючих фразеологізмах гласна бешета тиж так поровнує зоз звуком хтори випущую животині, напр. *сиктати (цичати, вришитати* и сл.) *као гуја (као*

²¹³ Толкованє професор др Юлиан Рамач.

²¹⁴ У українських лемковских бешедох у подобним фразеологізмі на месту буяка, швіня еталон гласносці чи надзераня: *Рычати як свіня* (Вархол, Івченко 1990: 119).

змија), *дерати се као јарац, виче (кричи, дере се и сл.) као да га кољу, дерати се (викати и сл.) као на ражњу* (Штрбац 2018: 163).

ВЕЉО БЕШЕДОВАЦ

Фразеологизем *ані пес би го не пребрехал / не пребрехал би го ані пес*²¹⁵ преноши значене же особа барз вельо бешедує. Цильови домен того фразеологизму ОСОБА ХТОРА ВЕЉО БЕШЕДУЄ, а жридлови характеристика пса же вельо бреше (ПЕС ВЕЉО БРЕШЕ). Тот фразеологизем, медзитим у своїм составе ма ище єдну метафору, односно слово хторе резултат метафоричней екстензиї. Дієслово *пребрехац* виведзене од дієслова *брехац* „оглашовац ше, о псу”. Цильови домен тей метафори (НАД)БЕШЕДОВАЦ.

Схема метафоричного пресликованя:

ані пес би го не пребрехал / не пребрехал би го ані пес

ПЕС ВЕЉО БРЕШЕ → ОСОБА ХТОРА ВЕЉО БЕШЕДУЄ

ПРЕБРЕХАЦ → (НАД)БЕШЕДОВАЦ

Фразеологизем *пес хтори вельо бреше, не куса*²¹⁶ зоз слику пса хтора представена як закономірносц, по хторей кед пес вельо бреше, вец не куса. Тота слика ше метафорично преноши на человека та цильови домен мож розумиц на шлїдуюци способ: ОСОБА ХТОРА ВЕЉО БЕШЕДУЄ, НЕ НАПАДА. Мотивованосц за формоване такей слики ма свою основу у причини такого справованя. (И пес и человек можу буц гласни прето же су злєкнути.)

Схема метафоричного пресликованя:

пес хтори вельо бреше, не куса

ПЕС ХТОРИ ВЕЉО БРЕШЕ → ЗВАДЛІВА ОСОБА, ФИЗИЧНО НЕ НАПАДА

²¹⁵ Поровнай: укр. *пес не перебреше* (интернет); серб. языку *не би га надлајало ни деветеро паса* (Рамач 2010: 595).

²¹⁶ У українских лемковских бешедох у Польскей *Не бій ся того пса што голосно гавкат, а того што по тихы кусат, Не кождий пес кусає, што пыском гавкає, Пес який [котрий/што] дуже гавкат [цекат], мало кусає* (Bawolak 2021: 748), у сербским языку *пас који много лаје не уједа* (Kašić 1987: 73).

СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини)

Вецей фразеологизми хтори преноша значене спреводзки (*обрац (очисциц, оголіц) дакого як куру до гарчка, дац (черац) коня за матарца, правиц ше [на] злату качку, вовк у овчей (баранчецовей, ягнятковей), вовк у баранчецовей, ягнятковей (овчей), купиц мачку у меху, врациц дакому крупи за отруби, правиц дакого матарцом, правиц (робиц) з дакого матарца.*

Тот концепт може мац вецей варианты, ниянси, напр. спреднуц дакого або буц спреднути, фалшиво ше представяц. Концепт спреводзки (спреднуц дакого) присутни у фразеологизму *обрац (очисциц, оголіц) дакого як куру до гарчка*²¹⁷ у хторим ше тото значене преноши з помоцу слики подполного чисценя кури од пиря же би була пририхтана за варене у шерпені. У тим фразеологизму маме виражени найвисши ступень спреводзки хтора може буц крадза, спреводзка у бависку.

Схема метафоричного пресликованя:

обрац (очисциц, оголіц) дакого як куру до гарчка

ЧИСЦЕНЕ КУРИ ОД ПИРЯ → СПРЕВОДЗКА

Фразеологизми *врациц дакому крупи за отруби*²¹⁸, и *дац (черац) коня за матарца* засновани на подобних жридлових доменах. У першим фразеологизму то слика ВРАЦАНЯ МЕНСЙ ВРЕДНЕЙ СТВАРИ ОД ПОЖИЧЕНЕЙ, а у другим ДАЦ ВРЕДНІЙШУ СТВАР ЗА МЕНСЙ ВРЕДНУ. Обидва жридлово домени маю цель яснейше указац концепт спреводзки.

Схема метафоричного пресликованя:

врациц дакому крупи за отруби

ВРАЦАНЕ МЕНСЙ ВРЕДНЕЙ СТВАРИ ОД ПОЖИЧЕНЕЙ → СПРЕВОДЗКА

²¹⁷ *Серб. узети (однети) коме све до голе коже* (Рамач 2010: 456).

²¹⁸ У українских лемковских бешедох у Польскей ше чера буяка за пулякя: *помінял быка за індику* (Bawolak 2021: 727); *серб. дати коме рог за свећу (нет за девет)* (Рамач 2010: 350); *дати погачу за проју, дати коку за јаје* (Рамач 2010: 337).

дац (черац) коня за магарца

ДАЦ/ЧЕРАЦ ВРЕДНЕЙШУ СТВАР ЗА МЕНСЙ ВРЕДНУ → СПРЕВОДЗКА

Фразеологизем *купиц мачку у меху*²¹⁹ часц того концептуалного поля. Метафоричне пресликованє засноване на слики зрадзеного обчєкованя, тє. купованя ствари хтору особа не сцєла купиц а хтора не ма вредносц ствари за хтору заплацєла.

Схема метафоричного пресликованя:

купиц мачку у меху

МАЧКА У МЕХУ → СПРЕВОДЗКА

Спреводзка особи значи и одредзени уровень понїжєня за спрєведнуту особу. Тотa ниянса окрема визначєна зоз фразеологизмом *правиц дакого магарцом, (правиц (робиц) з дакого магарца)*²²⁰. Жридлови домен того фразеологизму ше опера на колективну експрєсию магарца як глупєй, наивнєй животинї хтору прєто лєгко спрєведнуц. Асоциятивни тест одкрива же Руснаци магарца видза як глупого (*глупи як магарец, глупосц2, глуптак2, тупосц*). Прєто бизме жридлови домен могли формуловац як ПРАВЕНС МАГАРЦА. Цильови домен того метафорично пресликованя то СПРЄВЕДНУЦ ДАКОГО ХТО ГЛУПИ НАИВНИ.

Схема метафоричного пресликованя:

правиц дакого магарцом, правиц (робиц) з дакого магарца

ПРАВЕНС МАГАРЦА → СПРЄВЕДНУЦ ДАКОГО ХТО ГЛУПИ НАИВНИ

²¹⁹ У украинских лемковских бешедох у Польскей: *Кота в міху [мішку] не купую, Не купуй кота в міху, бо выйде з того купа сміху* (Bawolak 2021: 738). Подобну форму находзимо у Фразеологийних словнікох украинского языка: купувати / купити кота в мішку (Білоноженко 2003: 320), (Паламарчук 1993: 405); серб. купити мачку у цаку (Kašić 1987: 52).

²²⁰ Серб. правити кога магарцем (Рамач 2010: 372).

До концептуального поля СПРЕВОДЗКА чишліме и фразеологизми з хторим ше преноши значене ФАЛШИВО ШЕ ПРЕДСТАВЯЦ. Фразеологизем *правиц ше [на] злату качку*²²¹ преноши значене ПРЕДСТАВЯЦ ШЕ ЛЄПШИ ЯК ШИ. Тото метафоричне пресликованє би могло буц порозумене и як ліцемере, претворство. Прикметнік *злата* активує сему виразней вредности того цо детерминує. Можебуц то модификация символу златней гуски хтора резултат прецедентних текстох (Езопово басни). Поручене басни *Златна гуска* же человек треба же би бул задовольни зоз тим цо ма та же не треба буц гамишни бо може шицко страиц. Тото поручене пренешено и пообщено мож формуловац на шлідуюци способ: не представяй ше фалшиво (же ши лепши як ши бо ше вшеліак одкриє твоя права природа).

Схема метафоричного пресликованя:

правиц ше [на] злату качку

ЗЛАТА КАЧКА → ПРЕДСТАВЯЦ ШЕ ЛЄПШИ ЯК ШИ

И фразеологизем *вовк у овчей (баранцецовой, ягнятковой) скори* резултат прецедентних текстох, насампредз Библиї²²² дзе можеме обачиц перше зявйоване²²³. Зоз Библиї як жридли ше тот фразеологизем розширел по рижних языкох. У основи того метафоричного пресликованя преблечени, маскирани вовк хтори символизує особу хтора ше фалшиво представя, односно ліцемерности.

Схема метафоричного пресликованя:

вовк у овчей (баранцецовой, ягнятковой) скори

ВОВК У ОВЧЕЙ СКОРИ → ФАЛШИВЕ ПРЕДСТАВЯНЄ ОСОБИ

²²¹ *Серб. превртати очима, правити се праведним Јосипом* (Рамач 2010: 317), (Чизмар 2013: 56), (Кашић 1987: 65).

²²² Поровнай: “Чувайце ше фалшивих пророкох цо гу вам приходза у овчих шматох, а знука су вовки грабежліви.” (Мат, 7–8, 15).

²²³ Постредно можліве же то резултат и Езоповой приповедки *Вовк у баранцецовой скори*.

ШВИДКЕ / СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ

У тим концептуалним полю присутни поровнуючи фразеологизми хтори означую концепт рушаня з оглядом на швидкост та маме прикметніцку зоонимску фразему *швидки (фришки) як заяц*²²⁴, на спомалшеност, цо ше преноши з дієсловним фразеологизмом *цага ше (влече ше) як кравске счисциско, цага ше (влече ше) як швиньски черева (бураги)*, на способ рушаня *ходзи як францияш*.

Сема виразней характеристики заяца, його швидкост жридлови домен пресликованя з цильом указованя на барз швидку особу. Вона активована у контакту зоонима и прикметніцкого члена поровнуючого фразеологизма (швидки). Зооним висока мера того цо значи прикметнік.

Схема метафоричного пресликованя:

швидки (фришки) як заяц

ЗАЯЦ → ШВИДКИ ЧЛОВЕК

При спомалшеним рушаню (*цага ше (влече ше) як кравске счисциско, цага ше (влече ше) як швиньски черева (бураги)*)²²⁵ на основи семи характеристики справованя часци нукашніх органох домашніх животиньох розумиме же ше одреджена особа руша барз помали. У основи маме слику часци нукашніх органох животиньох хтори нашо людзе могли мац у руках под час забивачки, або видзиц при родзеню молодого а хтори очиглядно мож повязац зоз спомалшеним рушаньом. Як и у других поровнуючих фразеологизмох зоз дієсловом або прикметніком у А-часци, поняце, домашня животины, у тим фразеологизму часц цела домашней животины, указуе високу меру того цо значи дієслово або прикметнік. Окрем інформації о способе рушаня, фразеологизми хтори преноша значене спомалшеного рушаня, винїмно експресивни з оглядом на того цо означуе С-часц фразеологизму.

Схема метафоричного пресликованя:

²²⁴ У польским *szybki jak zając* (интернет).

²²⁵ Тот фразеологизем можеме розумиц як вависко формоване под уплївом концептосфери культури у чїім окруженю Руснаци жию.

цага ше (влече ше) як кравске счисциско, цага ше (влече ше) як швиньски черева (бураги)

ЦАГАНЄ НУКАШНІХ ОРГАНОХ (кравске счисциско, швиньски черева (бураги) →
СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ ЧЛОВЕКА

СПОСОБ РУШАНЯ

Фразеологизем *ходзи як францияш* часц концептуланого поля Способ рушаня. Слика францияша, односно коня чийо ше колена при ходзеню збиваю була инспиративна за формованє того виразу. Цильови домен особа чийо ше колена збиваю при ходзеню.

Схема метафоричного пресликованя:

ходзи як францияш

ФРАНЦИЯШ → ЧЛОВЕК ХТОРИ ПРИ ХОДЗЕНЮ ЗБИВА КОЛЕНА

НЄСХОПНЄ РУШАНЄ

Присутни тиж так фразеологизми зоз значеньом швидкого рушаня але зоз ниянсу значеня несхопне рушанє *бежац як каче (качата, гуше) за ягону* чий еквивалент на сербскогорватским терену *трчати као (мува) без главе*. У Ц-часци того фразеологизма ше може найсц назва *каче, гуше*. Вяза очиглядно направена на основи семи характеристичного справованя младого хторе випатра як бежанє, рушанє у рижних напрамох, без плану, роздумованя а хторе ше повязує зоз недозретосцу младого.

Схема метафоричного пресликованя:

бежац як каче (качата, гуше) за ягону

БЕЖАЦ ЯК КАЧЕ ЗА ЯГОДУ → НЄСХОПНО БЕЖАЦ

Конфузне рушанє або неодлучносц у рушаню сликовито ше преноши зоз дієсловним поровнююцим фразеологизмом *круци ше як кура з вайцом*²²⁶. Сема характеристичного рушаня кури хтора гледа место дзе змесци вайцо на хторим будзе шедзиц людзом асоцирує на конфузне рушанє у рижних напрямох.

Схема метафоричного пресликованя:

круци ше як кура з вайцом

КРУЦИ ШЕ ЯК КУРА З ВАЙЦОМ → НЕСХОПНО ШЕ РУША

Значенє несхопного рушаня преноши ше з дієсловним фразеологизмом *замервиц ше (защпотац ше) як курче до клоча*²²⁷ хторе преноши концепт незнаходзеня у зложеной, замервеной ситуациї. Метафоричне пресликованє засноване на семи характеристичного рушаня хторе ше преноши на рушанє чловека. Жридлови домен КУРЧЕ ХТОРЕ ШЕ ЗАМЕРВЕЛО ДО КЛОЧА а цильови ЧЛОВЕК ХТОРИ ШЕ НЕСХОПНО РУША як кед би му ноги були замервени до дачого.

Схема метафоричного пресликованя:

замервиц ше (защпотац ше) як курче до клоча

КУРЧЕ ХТОРЕ ШЕ ЗАМЕРВЕЛО ДО КЛОЧА → ЧЛОВЕК ХТОРИ ШЕ НЕСХОПНО РУША

КОНТРОЛОВАНЕ / НЕКОНТРОЛОВАНЕ СПРАВОВАНЄ

Фразеологизми того поля формую дихотомию контроловане / неконтроловане справованє. Фразеологизми хтори преноша значенє неконтролованого справованя можу мац ниянси у значеню, напр. неконтроловане справованє може буц форма ошлебодзеня од контроли, резултат одсуства контролора.

²²⁶ Поровнай: укр. *носитися/бігати як курка з яйцем* (Ужченко, Ужченко 1998: 84; 203), (Паламарчук І 1993: 406).

²²⁷ Поровнай: срп. *заплести се ко тиле у кучине*.

Фразеологізми *(с)пуциц ше з ланца, спуциц ше з кефетика*, маю исти цільови домен хтори мож формуловац як ПОЧАЦ ШЕ СПРАВОВАЦ НЕКОНТРОЛОВАНО. Тоти метафорични пресликованя ше базую на розличних жридлових доменах. Перши не дава експлицитну інформацію о животині хтора завязана на ланцу але мож предпоставиц же то пес²²⁸. При другому фразеологізму ясне же ше роби о ошлєбодзованю коня понеже кефетик часц опреми за праганє коньох. При тим дія ошлєбодзованя у обидвох фразеологізмах поробена з боку пациєнса (пес, конь).

Схема метафоричного пресликованя:

(с)пуциц ше з ланца

ПЕС ШЕ ОШЛЄБОДЗУЄ ЛАНЦА/КОНТРОЛИ → СПРАВОВАЦ ШЕ НЕКОНТРОЛОВАНО

спуциц ше з кефетика

КОНЬ ШЕ ОШЛЄБОДЗУЄ З КЕФЕТИКА/КОНТРОЛИ → СПРАВОВАЦ ШЕ
НЕКОНТРОЛОВАНО

Кед контролор одсутни, вєц ше присутни справую неконтроловано. Фразеологізем *кед мачки нет, миши по хижі бегаю*²²⁹ засновани на слики у хторей одсуство мачки як контролора резултує зоз нешором хтори правя миши. Цільови домен того фразеологізма ОДСУСТВО КОНТРОЛОРА ПРИВОДЗИ ДО НЕКОНТРОЛОВАНОГО СПРАВОВАНЯ.

Схема метафоричного пресликованя:

кед мачки нет, миши по хижі бегаю

ОДСУСТВО КОНТРОЛОРА → НЕКОНТРОЛОВАНЕ СПРАВОВАНЕ

²²⁸ Така форма зоз інформацію о животині присутна у українским языку: як *(мов, ніби / т. ін.) собака (пес, звір), спущений (спущена) з прив'язі (ланцюга, припону)* (Білоноженко 2003: 650, 674), (Паламарчук 1993: 839).

²²⁹ У українских лемковских бешедох у Польскєй зоз подобну форму у хторей тиж так актере мачка и миши преноши исти концепт: *Пишов кіт спати, то миши зачынают танцювати [райцувати]* (Bawolak 2021: 728); *Пишов кіт спати, а миши танцювати* (Зубко 1984: 93); серб. *мишеви коло воде* (Kašić 1987: 56).

Друга часц тей дихотоміі представляю фразеологізми зоз значеньом МАЦ КОНТРОЛУ (*вжац дєплови до /своїх/ руках*²³⁰, *тримац дєплови (у своїх руках)*²³¹, *тримац дєплови у обисцу, весц на порвазку (на ланцу, за руку)*²³²). Їх цильови домен МАЦ КОНТРОЛУ. Жридлови домени тих фразеологізмох ше операю на физичну контролу преїг предмету за вязанє, контролованє домашніх животиных як цо дєплови и порвазок. Тоти предмети одкриваю о хторих домашніх животиных ше роби у фразеологізмох понеже су експлицитно не наведзени. Дєплови часц опреми за праганє коньох а порвазок ше хаснує за шейтанє псох. У фразеологізму *вжац / тримац дєплови (у своїх руках)* агенс ма контролу над справованьом, дію итд. Од значеня дїєслова завиши чи контрола запровадзена (вжац), чи є затримана, отримана (тримац).

Вариянта зоз *тримац дєплови у обисцу* зоз локализацию у обисцу сугерує же ше роби о контролованю фамелії. Понеже ше зоз дєпловами контролує конь, вєц фамелию мож розумиц як контролованого, пациенса над хторим ше окончує дїя. (ОБИСЦЕ ту жридлови домен метафори з хтору ше преноши цильови домен ФАМЕЛИЯ). З того видзиме же ше фразеологізем состої зоз двох метафорох хтори здружено преноша концепт КОНТРОЛИ, односно газдованє при чим ше обчекує же би тоту улогу мал хлоп.

Други фразеологізем *весц на порвазку (на ланцу, за руку)* мож розумиц як огранічованє шлебоди або самостойносци. Порвазок як стимулус виволує асоцияцию на пса хтори зоз тим предметом контроловани.

Схема метафоричного пресликованя:

вжац / тримац дєплови (у своїх руках)

МАЦ КОНТРОЛУ НАД КОНЬОМ → МАЦ КОНТРОЛУ НАД СОБУ

весц на порвазку (на ланцу, за руку)

ШЕЙТАЦ ПСА НА ПОРВАЗКУ → МАЦ КОНТРОЛУ НАД ДРУГИМ

²³⁰ Серб. *узети узде у /своје/ руке* (Kašić 1987: 112).

²³¹ Серб. *држати узде (у својим рукама)* (Kašić 1987: 112).

²³² Серб. *водити кога на узици (на ланцу)* (Рамач 2010: 134), (Чизмар 2013: 33).

МАЦ КОНТРОЛУ НАД КОНЬОМ → БУЦ ГАЗДА У ОБИСЦУ

БУЦ БАРЗ ГЛАДНИ

У рамикох того коцептуалного поля, зяваю ше фразеологизми хтори преноша векшу або меншу потребу за едзеньом. Кед дахто барз гладни, тот стан ше поровнуе зоз слику чладного пса, *гладни як пес*²³³. Зооним пес зоз прикметніком гладни активуе сему колективней експресії хтора интензификуе значене прикметніка. Присутна и варианта того фразеологизма хтора у Ц-часци место слики пса, ма вовка, *гладни як вовк*.

Схема метафоричного пресликованя:

гладни як пес

ГЛАДНИ ПЕС → БАРЗ ГЛАДНИ ЧЛОВЕК

Нізки критериуми при вибору едзена сликовито представени зоз домашню животиню швиню²³⁴ хтора позната як не виберна *добра швиня гоч яки помії (кажду помію) попиє / за добру швиню нет подли помії*²³⁵. Жридлови домен того пресликованя швиня хтора поє або попиє гоч цо, односно прототипичне едзене швиньох, помії хтори представляю найгорше, зляти остатки едзена людзох прецо су еталон нізкого квалитету. Зооним швиня участвує и у других метафоричних пресликованьох у хторих ше указує на особи хтори вельо пию, едза або су брудни, нешорови, запушени итд. При тим тота характеристика швинї представена як жадана зоз детерминатором добра. Медзитим, пресликоване ше одноши на особу хтора вельо є та

²³³ У українских лемковских бешедох: *голодний (злий, радити, змерз) як (мов, ніби і т. ін.) собака*. (Вархол, Івченко 1990: 100), у литературним языку (Білоноженко 2003: 650, 674), (Паламарчук II 1993: 715).

²³⁴ Як виразно єсна ше у народзе очиглядно похоплює швиня. Медзитим, швиню ше очиглядно видзи як негатиwну понеже окрем семи характеристичного справованя, односно преєданя, вона преноши и сему неумереносци у едзеню, и нешоровосци (брудна, занедзбана) цо ше далей повязує и зоз моралними характеристиками.

²³⁵ У польским *dobra świnia wszystko zje* (Masłowski 2000), У сербским языку *за добру свињу нема лоших поміја* (Рамач 2010: 570).

детерминатор постава интензификатор негативней характеристики, добра пияніца, добри галаднік. Цільови домен вец можеме представи як ДОБРА/ПРАВА ПИЯНІЦА/ГАЛАДНІК ПОЄ ГОЧ ЦО.

Схема метафоричного пресликованя:

добра швиня гоч яки помії (кажду помию) попиє / за добру швиню нет подли помії

ДОБРА ШВИНЯ ПОЄ ГОЧ ЦО → ДОБРА/ПРАВА ПИЯНІЦА/ГАЛАДНІК ПОЄ ГОЧ ЦО

МАЛО ЄСЦ

З оглядом на то же млади зрозмирно свойому целу не можу вельо поєсц, тота характеристика чи датосц ше поровнує зоз особу хтора не вельо поє. Випатра же праве при мачатох тота характеристика окреме замеркована прецо ше у фразеологизмох хаснує як жридлови домен метафоричного преношеня на людзох у фразеологизму *єсц як маче*²³⁶.

Схема метафоричного пресликованя:

єсц як маче

ЄСЦ ЯК МАЧЕ → МАЛО ЄСЦ

ВЕЛЬО ЄСЦ

З другого боку, особа хтора вельо є поровнує ше зоз волом у фразеологизму *єсц як вол* дзе знова сема велькосци животинї сугерує же вона муши вельо єсц. Дієсловни коституент у контакту зоз зоонимом *вол* активує сему колективней експресії по хторей вол вельо є. Вол, як и други зооними у поровнуючих фразеологизмох еталон, мера. Його функция интензификоване того цо значи дієслово.

Схема метафоричного пресликованя:

єсц як вол

²³⁶ У українских лемковских бешедох *їсти як мача* (Вархол, Івченко 1990: 82).

1.5. МАТЕРИЯЛНИ СТАТУС

ХУДОБА

Концепт худоби присутни у поровнюючих фразеологізмах найчастейше поровновани зоз животом пса. Фразеологізем *як пес на ланцу жиц*²³⁷ структурно незвичайни бо А-часц у инверзії. И други фразеологізем, *жиц [себе] як пес на паздзерчу*²³⁸, у С-часци ма пса але ту присутна додатна компонента хтора доприноси сликовитосци фразеологізма а то место дзе жиє пес. То паздзерче, односно остатки з конопи, як материял найслабшого квалитету и неприємного за ходзенє з оглядом на то же є тварди и оштри. Жридлово домени слики пса на ланцу або на паздзерчу хтори еталони подлого, художного живота.

Схема метафоричного пресликованя:

як пес на ланцу жиц

ПЕС НА ЛАНЦУ → ХУДОБНИ, ПОДЛИ ЖИВОТ

жиц [себе] як пес на паздзерчу

ПЕС НА ПАЗДЗЕРЧУ → ХУДОБНИ, ПОДЛИ ЖИВОТ

²³⁷ Серб. *живети као пас* (Марјановић 2017: 48), (Рамач 2010: 526).

²³⁸ Українське лемковське у Словацкей *лежати як пес на паздїр'ю* (Вархол, Івченко 1990: 96, 100), (Паламарчук П 1993: 715), а концепт подлого живота преноша фразеологізми *жыти як пес у студні, жыти як пес на хвості* (Вархол, Івченко 1990: 100, 129); лемковски у Польськей: *так му добри як псу в студни* (Bawolak 2021: 750).

1.6. МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ

НЕСКЛАДНИ ОДНОШЕНЯ

У войволянским руским язика, як наконцу и у других славянских язиках, медзильюдски одношеня ше концептуализую з помоцу слики пса и мачки *злагодзиц ше як пес и мачка*²³⁹. Складни або нескладни одношеня ше поровную зоз одношеньом тих животиньох. Слово о ироничним поровнюючим фразеологизму у хторим ше значене дієслова *злагодзиц ше* поніщує зоз слику о одношеню пса и мачки, хтори, як то народ видзи, подли. Стереотип по хторим ше тоти два животинї не любя присутни у велїх културах.

Схема метафоричного пресликованя:

злагодзиц ше як пес и мачка

ПЕС И МАЧКА ШЕ СКЛАДАЮ → ДВОЙО ШЕ ВООБЩЕ НЕ СКЛАДАЮ

Подобне значене преноши и фразеологизем *стануц мачки на хвост*²⁴⁰. Жридлови домен того фразеологизма слика ставаня мачки на хвост пре хтору мачка реагує зоз сцеканьом и гласним оглашованьом. Цильови домен особа, агенс хтора прави проблем другой особи прецо тота особа, пациєнс може буц незадоволнї.

Схема метафоричного пресликованя:

стануц мачки на хвост

СТАНУЦ МАЧКИ НА ХВОСТ → НАПРАВИЦ ПРОБЛЕМ ДРУГЕЙ ОСОБИ

²³⁹ У українских лемковских бешедох у Польскей *жыют як пес з котом* (Bawolak 2021: 746), Словацкей *жыти як пес з мачком* (Вархол, Івченко 1990: 82), литературни українски язык позна *жыти як (мов, ніби і т. ін.) кіт (кішка) з собакою* (Паламарчук І 1993: 715, 378).

²⁴⁰ Серб. *стати некоме на жуль* (Kašić 1987: 125).

НЄПОРОЗУМЕНЄ

Медзи людзми може присц до непорозуменя у комуникації цо преноши фразеологизем *я о коже ти о боже*²⁴¹. Пресликованє засноване на слики комуникації у хторей два особи бешедуо о розличних стварох. Тота комуникация формално представена зоз применовніцко-припадковима конструкциями у локативе зоз применовніком *о* з хторима ше хасную дієслова бешеди. Синтагми *о боже* и *о коже* елиптични понеже вихабени дієслова, напр. *бешедовац о*. Медзитим, вони досц информативни и сугерую же ше роби о комуникації. (Я бешедуєм о коже, ти бешедуєш о боже). Форми меновнікох незвичайни. Обчекована форма меновнікох *коза*, *бог* у тей позиції би була *о кози*, *о богови*. Ані форми прикметнікох, *кожи*, *божи*, у тих позиційох не одвитуо формом у фразеологизму (о кожим/ей, о божим/ей)²⁴². Прето то можу буц форми засновани на рими. Тоти незвичайни форми не одбераю на яносци пренєшеного значеня. Понеже у словацким и польским язичу находзиме форму зоз словом *воз*, односно воже видзиме же у рускей варианти пришло до деетимологизованя понеже слово *воз* „коч” постало нетранспарентного значеня. Цильови домен того пресликованя НЄПОРОЗУМЕНЄ.

Схема метафоричного пресликованя:

я о коже ти о боже

Я БЕШЕДУЄМ О КОЗИ, ТИ О БОГОВИ → НЄПОРОЗУМЕНЄ

БАВИЦ ШЕ ЗОЗ ДАСКИМ

Медзилюдски одношеня, представя и фразеологизем *бавиц ше з даским як мачка з мишу*²⁴³ хтори з помоцу слики „бавеня” моцнейшого и слабшого приплїжує одношенє два єдинки у хторих єдна, условно моцнейша, або погубенша, подлєйша вихаснує другу, слабшу и наївнейшу. Характеристичне справованє мачки хтора лапеного миша не поє але ше, як то

²⁴¹ У заходнославянских язичох присутни форми у хторих на месце боже стої воже, напр. польске *ja o kozie, ty o wozie* (<https://lingvo.info/pl/babylon/sociolinguistics>). Серб. *ja дерем јарца а ти козу* (Рамач 2010: 329).

²⁴² Рамач наводзи слц. *jeden o koze (a) druhy o voze (=o kochu)* „исте”; вироятно и у нашим виразу дакеди место *боже* було *воже* (лок. од *воз*, оп. **воз*) (Рамач 2017 I: 610).

²⁴³ Серб. *играти се с неким као мачка с мишем; игра мачке и миша*.

випатра, зоз нїм сурово бави. Бависко ше на концу муши закончиц зоз зожераньом миша але ше тота слика не зявює у асоціації гоч ю на глібшим уровню мож розумиц як (невіповедзени) жридлови домен за резултат тей дії медзи людзми бо знаме же у „бависку”, инфериорни член уж лєм зоз тим же допущел буц у такей позиції поєдзени, односно страцел.

Схема метафоричного пресликованя:

бавиц ше з даским як мачка з мишу

БАВИСКО МАЧКИ И МИША → СПРЕВОДЗКА супериорного над инфериорним

чи

БАВИСКО МАЧКИ И МИША → СПРЕВОДЗКА погубеного над наивним

НЄПРИЯТЕЛЬСТВО

Иронїчне одношенє гу любви, сликовито преноши фразеологизем *любиц дакого як коза нож [а фаркаш капусту]*²⁴⁴. Значенє дієсловного конституента *любиц ше* у контакту зоз Ц-часцу поровнюючого фразеологизма, синтагму *коза нож*, понїщує значенє дієслова понеже вираз *коза люби нож* абсурдни, односно гоч коза не ма думанє, чувство о ножу, людзе з персонификацию даваю кози людски прикмети та предпоставяю же коза, так як и вони, не любви предмет од хторого страда.

Схема метафоричного пресликованя:

любиц дакого як коза нож [а фаркаш капусту]

КОЗА ЛЮБИ НОЖ → ВООБЩЕ НЕ ЛЮБИЦ

Концепт неприяательства преноши и фразеологизем *ми не ходзиме (ми ше не вожиме) на истим кочу*²⁴⁵. Жридлови домен того метафоричного пресликованя слика двох повадзених странах хтори ше не вожа на истим кочу. Цильови домен НЄПРИЯТЕЛЬСТВО.

²⁴⁴ Серб. *волети неког као коза нож [а вук купус]; волети кога као очи хрена*. У українским языку з таким значеньом присутни фразеологизем *Любити як собака палицю (редьку, цибулю і т. ін.)*, (Паламарчук 1993: 839).

²⁴⁵ Серб. *ми се не возимо истим колима* (Рамач 2010: 342).

Схема метафоричного пресликованя:

ми не ходзимо (ми ше не возжимо) на истим кочу

НЕ ВОЖИЦ ШЕ НА ИСТИМ КОЧУ → НЄПРИЯТЕЛЬСТВО

НАПАСНОСЦ

Кед особа роби дацо насилно, упарто поровнує ше ю зоз буяком хтори у народу познати по тим же напада на червену фарбу: *исц, (нападац, наваліц) як буяк на червене*²⁴⁶. Дієслова *исц, нападац, наваліц* у контакту зоз синтагму *буяк на червене* активую сему колективней експресії по хторей буяка прицагує червена фарба. Зоз ню ше интензификує значене дієслова. Представа о буякови хтори не любі червену фарбу заснована на стереотипу и не ма потвердзене у науки. Вона резултат прецедентних текстох. Бависко матадора и буяка подзелене до трох часцох у хторих ше у перших двох пробує нагнівац буяка же би у трецей часци кед ше му указує мантил червеной фарби нагнало буяка же би рушел нападац. Так розбешнєтому буякови, фарба мантила не доприноши його стану²⁴⁷ понеже буяци не розликую фарби (J.A. Riol, J.M. Sanchez, V.G. Eguren and V.R. Gaudioso 1989). Буяк реагує на рух, рушанє предмета хтори видзи як опасносц. Жридлови домен того пресликованя слика буяка хтори у полней моци идзе на цошка червене а цильови агресивна особа, человек хтори напада физично або зоз словами.

Схема метафоричного пресликованя:

исц, (нападац, наваліц) як буяк на червене

БУЯК НАПАДА НА ЧЕРВЕНУ ФАРБУ → ЧЛОВЕК НАПАДА ФИЗИЧНО АБО ЗОЗ СЛОВАМИ

²⁴⁶ Серб. *napadati kao sivonja* (Fink-Arsovski 2002: 109).

²⁴⁷ авторе *Colour Perception in Fighting Cattle* доказую же буяци не розликую фарби (J.A. Riol, J.M. Sanchez, V.G. Eguren and V.R. Gaudioso).

Подобне значенє у рамикох того концепта преноши и фразеологизем *дриляц ше як праше до помийох*²⁴⁸. Метафоричне пресликованє зановане на типичним справованю пращеца хторе ше у громади других дриля гу єдзеню же би не остало гладне. Цильови домен мож розумиц ак способ роботи, живота, хтори можеме меновац зоз словами навалентносц, шарпацосц.

дриляц ше як праше до помийох

ДРИЛЯНЄ ГЛАДНОГО ПРАШЕЦА → ШАРПАЦЕ СПРАВОВАНЄ ЧЛОВЕКА

НАБИЦ ДАКОГО

Дієсловни зоонимски фразеологизем *набиц дакого як пса*²⁴⁹ преноши значенє агресивного справованя, односно физичного нападу на особу. Значенє дієслова у А-часци ведно зоз зоонимом пес активує сему колективней експресії по хторей пса мож барз набиц. Зооним указує високу меру того цо значи дієслово. Зоз тим фразеологизмом ше виружує и одношенє гу псу, хторого, випатра мож так барз набиц же то постава ясна референца велькей мери.

Схема метафоричного пресликованя:

набиц дакого як пса

НАБИЦ ПСА → БАРЗ НАБИЦ ЧЛОВЕКА

Окрем того, зоз значеньом биц дакого, у руским язiku у Войводини присутни и фразеологизем *биц дакого як говеду*, хтори, тиж так преноши значенє (понад мери) набиц особу. Жридлови домен того метафоричного пресликованя БИЦ ГОВЕДУ (СТАТОК), а цильови БАРЗ НАБИЦ ЧЛОВЕКА. Фразеологизем интересантни пре лексему *говеду* хтора ше находзи у Ц-часци, а хтора ше у основней номинативней форми не може пренайсц у словнікох ані є нешка не звичайна у каждодньовой бешеди. На основи законченя -у и реакції дієслова биц + акузатив

²⁴⁸ У польским *Ktoś lezie, pcha się itp. jak świnia do koryta* (Kłosinska 2005: 481).

²⁴⁹ У українских лемковских бешедох *збити як пса кого* (Вархол, Івченко 1990: 100); *Битий (бита) собака* (Білоноженко 2003: 650, 674).

може ше заключиц же у фразеологизму похаснована форма женского роду хтора би у номинативе єднини глашела *говеда*²⁵⁰. Фразеологизем указує же Руснаци, окрем псох, и статок видзели як животинї хтори ше биє понад миру.

Схема метафоричного пресликованя:

биц дакого як говеду

БИЦ ГОВЕДУ → БАРЗ НАБИЦ ЧЛОВЕКА

1.7. ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦИЯ ЧЛОВЕКА

ОДСУСТВО КУЛТУРИ

У рамикох того концептуалного поля можеме видвоїц даскельо ниянси у значеню. Наприклад одсуство култури у фразеологизму *преходзиц (прейси) як вол (не поздравкац)*.²⁵¹ Метафоричне преношенє засноване на слики преходу вола при людзох без здравканя. Цильови домен того пресликованя ОДСУСТВО КУЛТУРИ.

Схема метафоричного пресликованя:

ходзиц (прейси) як вол (не поздравкац)

ВОЛ ПРЕХОДЗИ БЕЗ ЗДРАВКАНЯ → ОДСУСТВО КУЛТУРИ ЧЛОВЕКА

НСПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ

Руснаци обчекую або у прешлосци обчековали же ше у фамелиї почитую якиш задумани улоги по хторих хлоп, супруг тот хтори розказує и хторого ше слуша. Тото видно и зоз

²⁵⁰ Така пременка рода у процесу пребераня словох зоз сербского языка присутна и при словох чая, кекса, ліка, комбайна. Медзитим, ми прихильни думаню же зоз сербского превжата форма множини *говеда* хтора у руским языку прилапена зоз значеньом статок (або голем крави, буяци) та же иста форма пре закончене -а представля номинатив женского роду єднини. То форма множини у сербским хтора прилапена як єднина.

²⁵¹ Сербски еквивалент *проћи (пролазити) као поред турског гробља*.

фразеологізма *чежско (яй) тому дому (домови) дзе розказує крава волю (волови)*²⁵² у хторим видзиме персонифікованє, односно преношенє обчєкованих фамелійних улогох з чловека на животиню прецо крава може розказовац. Друга етапа того метафоричного пресликованя так порозумени домашні животині, з розумом чловека и розказованьом, кладзе до, за традиційни дружтвени норми, абсурдней ситуації у хторей крава розказує волови. Циль такого пресликованя, критиковац, поучиц же у фамелії добре лем кед хлоп розказує жени.

Схема метафоричного пресликованя:

чежско (яй) тому дому (домови) дзе розказує крава волю (волови)

КРАВА РОЗКАЗУЄ ВОЛОВИ → НЄДОБРИ/ПОГРИШНИ ОДНОШЕНЯ У ФАМЕЛІЇ (У ХТОРЕЙ ЖЕНА РОЗКАЗУЄ ХЛОПОВИ)

Нє справовац ше по дружтвених нормах, одаліц ше од ніх, мож яснейше указац зоз фразеологізмом прецедентного библийного²⁵³ походзеня *заблукана (страцена) овца*²⁵⁴. Жридлови домен ЗАБЛУКАНА (СТРАЦЕНА) ОВЦА, а цильови ОСОБА ХТОРА НЄ ПОЧИТУЄ ОБЧЄКОВАНИ РЕЛІГІЙНИ АБО ДРУЖТВЕНИ НОРМИ.

Схема метафоричного пресликованя:

заблукана (страцена) овца

²⁵² Подобна форма присутна и у польским язiku: *Wiada temu domowu, gdzie krowa dobdzie wolowi* цо би могло прєложиц як *чежско гєвтому обисцу у хторей крава джєбе зоз рогом вола* (Bartminjski 2009: 223). Структура фразеологізма и значенє указує же руска и польска присловка повязани. З другого боку таку форму не прєнаходзимє у фразеологіийней литератури Лемкох у Польскей (Wawolak 2021), або Словацкей (Вархол, Івченко 1990).

²⁵³ У чаше вчасного христьянства були розширени алегорични слики Бога як доброго пастира а христьянскей громади як стада овечкох. напр. „*Цо себе думає? Кед ше стане же дасєдєн чловек ма сто овци и єднє з нїх заблукє, чи нє зохаби дзєведзєшат и дзєвєц у горох и нє пойдзє глєдац тоту заблукєну? И кед ше му уда прєнайсц ю, справди вам гварим, єй ше радує баржєй як дзєведзєшат и дзєвєцом цо нє заблукєли. Так нє воля Оца вашого небєсного жє би прєпаднєл анї єдєн з тих малєх.*” (Мат. 18,12; Лука, 15, 4–6).

²⁵⁴ У украинских лемковских бєшєдох у Польскей *Ходит як блуднє уця* (Wawolak 2021: 727), Словацкей *Ити як блуднє увца* (Вархол, Івченко 1990: 28, 134), Фразеологіичним словнїку украинского язика *заблукєна (блуднє, приблуднє) вївцїя* (Паламарчук 1993: 35); *Залутєла (изгубљєна, заблудєла) овца* (Рамач 2010: 460, 739), (Kašić 1987: 71).

ЗАБЛУКАНА (СТРАЦЕНА) ОВЦА → ОСОБА ХТОРА НЕ ПОЧИТУЄ ОБЧЕКОВАНИ РЕЛИГІЙНИ АБО ДРУЖТВЕНИ НОРМИ

(ДРУЖТВЕНИ РЕЛИГІЙНИ НОРМИ → ДРАГОКАЗИ ШОРОВОГО ЖИВОТА)

Фразеологізем *жиц як бидло (статок)* преноши критику дружтва хторе обчекує же би хлоп и жена хтори жию ведно мушели буц повинчани. Жридлови домен того метафоричного пресликованя ЖИВОТ БИДЛА/СТАТКУ хтори не ушорени зоз церковним чи гражданским законом та є неприлапліви. Лексема *бидло* сугерує же фразеологізем стари понеже ше слово не хаснує у каждодньовой бешеди. Прикметнічки конституент поровнюючого фразеологізму зоз лексему *бидло* активує сему колективней експресії по хторей статок, односно животині шлебодни, робя цо сцу, без правилох, нормох. Зооним ту не интензификатор того цо значи дієслово, як то бул случай при других поровнюючих фразеологізмах, але указує на критику, неприлаплівосц способа живота людзох хтори не животині.

Схема метафоричного пресликованя:

жиц як бидло (статок)

ЖИВОТ БИДЛА/СТАТКУ → ЖИЦ НЕПОВИНЧАНИ

НЕ ЗНАЦ (ОСНОВНИ) ПРАВИЛА

Тот концепт преноши фразеологізем *галадзиц свойо родзене гніздо*²⁵⁵. Метафоричне пресликованє засноване на метафори ГНІЗДО ТО ДОМ (фамелия, держава итд.). У фразеологізму ше виражує негативне становиско гу непочитованю *свойого* хторе може буц дом, фамелия, держава итд. Фразеологізем часц материялу хтори анализуєме прето же у нїм похасновани поняца гнізда и галадзєня. (Гніздо би могло буц розумене як место перебуваня и дзивих животиньох, не лєм домашніх²⁵⁶ але дієслово *галадзиц* предствая дієслово хторе ше

²⁵⁵ Серб. *пљувати у своје рођено гнездо* (Рамач 2010: 170).

²⁵⁶ Не виключно живини понеже ше и за прашачки пове же правя гніздо скорей як ше маю опрашиц.

звичайно хаснує за означованє фізіологічного процесу вируцованя остаткох при домашніх животиных.

Схема метафоричного пресликованя:

галадзиц свойо родзене гніздо

ГНІЗДО → ДОМ

ПЛЮВАНЄ ГНІЗДА → БРУДЗЕНЄ, НЕГАТИВНЕ ОДНОШЕНЄ, БЕШЕДОВАНЄ ГУ СВОЄЙ
ЖЕМИ, ГУ СВОЙОМУ ДОМУ, ФАМЕЛІЇ

ПРАВИЦ ЧКОДУ, НЄШОР

Правиц нешор, односно справовац ше неприлапліво зоз становиска дружтвеної норми поровнує ше зоз справованьом швинї у поровнюючих фразеологізмах *коборлує як тота швиня*²⁵⁷ у оборе, и *вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох*²⁵⁸.

Поровнююци фразеологізем *коборлує як тота швиня у оборе* зоз слику правеня нешора у оборе з боку швинї преноши цильови домен ЧЛОВЕК БАРЗ ПАРАТУЄ, ПРАВИ НЄШОР. Зооним швиня ту еталон паратованя. Сема колективней експресії активована зоз контактом дієслова *коборловац*²⁵⁹ и зоонима хтори змоцнює значенє того цо означує дієслово.

Схема метафоричного пресликованя:

коборлує як тота швиня у оборе

²⁵⁷ О інтелигенції швиньох вещей у (Marino, Colvin 2015).

²⁵⁸ У українских лемковских бешедох зоз подобним значеньом ше хасную шлідуючи фразеологізми: *Рытися як свиня в моркві* (Вархол, Івченко 1990: 86, 118).

²⁵⁹ Назва *коборлов* у войводянским руским язикау настала зоз метафоричним пресликованьом зоз жридливого домену швинї хтора коборлує. По Рамачови дієслово коборловац -уєм настало од мадярского слова *kóborló* „вандровнік”, *kóborol* „скитац ше, блукац ше” (kobor „скитацки, блукацки”, kobor kutya „пес блукач”) (Рамач 2017: 607). Схема того метафоричного пресликованя би випатрала так:

КОБОРЛОВАЦ „паратовац, лопотац, преврацац” → КОБОРЛОВ „швиня хтора паратує, прави нешор, рие” → КОБОРЛОВ „чловек хтори паратує, лопота, дацо превраца”. (Мудри 2021).

ШВИНЯ КОБОРЛУЄ → ЧЛОВЕК БАРЗ ПАРАТУЄ, ПРАВИ НЄШОР

И фразеологізем *вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох ше опера на сему колективней експресії по хторей швиня прави нешор, чкоду*. Вона у тим фразеологізму активована зоз ситуацію *(ви)найсц ше у бундавох хтора нагадує же швиня у бундавох пожре бундави та на тот способ направи нешор*. Цильови домен метафоричного пресликованя ЧЛОВЕК БАРЗ ПАРАТУЄ, ПРАВИ НЄШОР.

Схема метафоричного пресликованя:

вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох

ШВИНЯ У БУНДАВОХ → ЧЛОВЕК БАРЗ ПАРАТУЄ, ПРАВИ НЄШОР

МАЦ ЩЕСЦА

Концепт МАЦ ЩЕСЦА приказани зоз фразеологізмами *пришкапело ше му як шлєпей кури зарно / и шлєпей кури ше уйдзе зарно*²⁶⁰ и *ма подкову*²⁶¹ (*пергача, хованца*)²⁶².

Жридлови домен фразеологізму *пришкапело ше му як шлєпей кури зарно / и шлєпей кури ше уйдзе зарно* слика шлєпей кури хтора заш лєм якош трафи пренайсц зарно. Цильови домен того пресликованя може буц формуловани як МАЦ ЩЕСЦА/НЄУПИТНОСЦ ЩЕСЦА.

Схема метафоричного пресликованя:

пришкапело ше му як шлєпей кури зарно / и шлєпей кури ше уйдзе зарно

ШЛЄПЕЙ КУРИ ШЕ ПРИШКАПЕЛО → МАЦ ЩЕСЦА/НЄУПИТНОСЦ ЩЕСЦА

²⁶⁰ У українских лемковских бешедох у Польскей *Трафило ся як сліній курици зерно* (Bawolak 2021: 744), лемковских бешедох у Словацкей *найти як сліпа курка зерно, трафитися як сліпі курици зерно* (Вархол, Івченко 1990: 59, 76), *І сліпа курка зерно знайде* (Зубков 1984: 93); серб. и *ћорава кока (кокош) нађе зрно* (Рамач 2010: 353).

²⁶¹ У народней традиції Славянох подкова ше дома квачела на мур же би чувала од злих очох и же би людзе мали щесца у тарговини (Голстој, Раденковић 2001: 562).

²⁶² У українских лемковских бешедох у Словацкей *мати хованца у мишку* „буц богати”; Серб. *добро му иде у животу, има успеха (среће) у животу* (Рамач 2010: 532), (Kašić 1987: 87).

Фразеологізмом *ма подкову* засновани на народній představі о подкови як предмету хтори приноши щесце єй власнікови. Жридлови домен того метафоричного пресликованя ВЛАСНОСЦ ПОДКОВИ, а цильови МАЦ ЩЕСЦА.

Схема метафоричного пресликованя:

ма подкову

ПОДКОВА → МАЦ ЩЕСЦА

УСПИХ (як результат схопности)

Концепт УСПИХ ше преноши зоз фразеологізмами *буц на коню (коньове)*²⁶³, *и коза сита и капуста цала*²⁶⁴, *з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи)*²⁶⁵. Фразеологізми того поля преноша розлични ниянси успіху. Наприклад, особа може ЗДОБУЦ/ВИБОРИЦ ШЕ ЗА ПОЗИЦИЮ ХТОРА ПРИНОШИ УСПИХ, УСПИШНО ПОРОБИЦ ДВА СПРОЦИВЕНИ РОБОТИ (ХТОРИ У КОЛИЗИЇ), З ЄДНИМ ПОЦАГОМ/РИШЕНЬОМ ПОРОБИЦ ДВА РОБОТИ. Же би наведзени цильови домени були яснейши похасновани слики ПОЗИЦИЇ НА КОНЮ хтора оможліває рушанє и доступносц гевтого цо потребне за живот (робота, єдзене итд.), КАРМЕНЯ КОЗИ И ОХРАНЬОВАНЯ КАПУСТИ цо представя успіх кед ше зна же коза може жесц капусту, и ЗАБИВАНЯ ДВОХ ЗАЯЦОХ З ЄДНИМ ВДЕРЕНЬОМ, зоз штреляньом як слику успішного лову.

Схема метафоричного пресликованя:

²⁶³ Поровнай: укр. *Бути на коні [бути] і під конем. Князь Данило ... бував і на коні, і під конем, пришпорював свого аргамака в погоні й утєчі, сидів на троні й стояв на колінах...* (Ужченко, Ужченко: 68–69); серб. *бити успешан, обезбедити се материјално* (Чизмар 2013: 30), (Kašić 1987: 8).

²⁶⁴ У українських лемковських бешедох присутна форма *знає так зробити же і коза ціла и волк буде сьтий* (Bawolak 2021: 740). Фразеологічний словнік українського языка зазначел форму *і кози ситі, і сіно ціле* (Білоноженко 2003: 303), (Ужченко, Ужченко: 171), *Він, бач, робить так, щоб і сіно було ціле, і кози ситі* (Зубковв 1984: 90); серб. *и вук сит и овце на броју* (Рамач 2010: 329), (Kašić 1987: 119).

²⁶⁵ Поровнай: укр. *одним пострілом двоох зайців вбити* (Ужченко, Ужченко: 54); серб. *једним ударцем убити две муве* (Kašić 1987: 59).

буц на коню (коньове)

ШЕДЗИЦ НА КОНЮ → ЗДОБУЦ/ВИБОРИЦ ШЕ ЗА ПОЗИЦИЮ ХТОРА ПРИНОШИ УСПИХ/

*и коза сита и капуста цала*²⁶⁶

НАКАРМИЦ КОЗУ И ОХРАНІЦ КАПУСТУ → УСПИШНО ПОРОБИЦ ДВА СПРОЦИВЕНИ
РОБОТИ (ХТОРИ У КОЛИЗИЇ)

з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи)

З ЄДНИМ ВДЕРЕНЬОМ /ЗАБИЦ/ ДВА ЗАЯЦИ (МУХИ) → З ЄДНИМ
ПОЦАГОМ/РИШЕНЬОМ ПОРОБИЦ ДВА РОБОТИ.

НЕУСПИХ

Два фразеологизми преноша концепт НЕУСПИХ *ані осла ані посла*²⁶⁷, *швиня ше му оцелєла*. Слика посла хтори ше, послати зоз магарцом, ослом покончиц даяку роботу, не врацел одкадз є послати послужела за преношенє цильового домену НЕУСПИШНО ПОРОБЕНА РОБОТА / НЕПОРОБЕНА РОБОТА/ЗАДАТОК.

Схема метафоричного пресликованя:

ані осла ані посла

НЕ ВРАЦЕЛ ШЕ АНІ ОСЕЛ АНІ ПОСЕЛ → НЕУСПИШНО ПОРОБЕНА РОБОТА

Фразеологизем *швиня ше му оцелєла* преноши концепт НЕУСПИХУ. Тото метафоричне пресликованє засноване на розлики у числу младих хтори окоца крава и швиня. Крава звичайно

²⁶⁶ У *Руских новинох* присутна вариянта тей присловки *Не може буц и коза сита и капуста цала* (РК, 1929: 115).

²⁶⁷ У українских лемковских бешедох у Польскей присутни шлїдуюци форми *Ани осла, ани посла, Послали осла а за ним и посла* (Bawolak 2021: 744).

оцелі єдно целє а швиня опраши вецей младих. На тим факту базовани жридлови домен ШВИНЯ ШЕ ОЦЕЛЄЛА, хтори треба розумиц як: швиня опрашела єдно праше. Вираз ма франтовлїву ниянсу и мож го розумиц як подшмихуюцу оцєну цудзого неуспиху.

Схема метафоричного пресликованя:

швиня ше му оцелєла

ШВИНЯ ШЕ ОЦЕЛЄЛА → НЕУСПИХ У РОБОТИ

НЕОДВИТУЮЦОСЦ

Концепт неодвитууюцосци за одредзену роботу преноша фразеологизми *не за качата мачанка*, *не за гуски шено*. Обидва фразеологизми зоз метафоричним пресликованьом указую на концепт неодвитууюцосци. Обще познате же качки не єдза мачанку а гуски шено.

не за качата мачанка, не за гуски шено

НЕОДВИТУЮЦОСЦ ЄДЗЕНЯ ЗА Д. Ж. → НЕОДВИТУЮЦОСЦ ЗА РОБОТУ

Фразеологизем *ані прагац* *ані шедлац* указує же одредзена млада особа ище не дозрета. Тото метафоричне преношенє засноване на факту же ше праганє и шедланє окончує у одредзеной етапи розвою молодого коня. Кед конь физично и старосно не у тей етапи розвою вец го не мож ані прагац ані шедлац. Цильови домен того пресликованя концепт недозретосци, односно указованє на младу ище недозрету особу.

ані прагац *ані шедлац*

НЕОДВИТУЮЦОСЦ ЗА ОКОНЧОВАНЄ ФУНКЦІЇ → МЛАДА ОСОБА

ЄДНАКОСЦ / НЄЄДНАКОСЦ

Фразеологизем *яка у царици така у магарници*²⁶⁸ розумиме як часц концептуального поля ЄДНАКОСЦ (датосц). Вецей можливи розуменя цильового домену того метафоричного пресликованя. Єдно з нїх того же зоз алузию на єднакосц полних органах жени (високого ранга) и животинї (нїзкого ранга, непотребне) указує на єднакосц, односно датосц человека без огляду на положенє у дружтве. Цильови домен мож розумиц и як хлопске патренє на жени як предмет задоволеня сексуального инстинкту пре хтори ше хлопови сугерує не виберац жену по задуманих критерийох кед каждая жена може задоволиц його потреби. Фразеологизем ма вулгарну и уквилуюцу експресию.

Схема метафоричного пресликованя:

яка у царици така у магарници

ФИЗИОЛОГІЙНА ДАТОСЦ ЖЕНИ И ЖИВОТИНІ → ЄДНАКОСЦ

Фразеологизем *и крава старша а целєцу риц лїже*²⁶⁹ зоз слику лїзаня целєца з боку крави преноши концепт ЄДНАКОСЦИ. По оцелєню, крава лїже целє же би го осушела, помогла му же би почало дихац и поспишела його циркуляцию. Експресивносц и експлицитносц слики потребна же би змоцнела аргументацию, односно *кед крава хтора старша таке роби, вец би и други так требали*.

Цильови домен реконструєме зоз помоцу информацийох зоз литератури. По *Словніку народного руского языка* тот фразеологизем ше хаснує кед старши младшому служи, кед му дава чесц або младши так гутори старшому кед сце же би му старши служел, дал чесц (Рамач 2017: 636).

Схема метафоричного пресликованя:

²⁶⁸ Серб. *иста је у царице као у магарнице*.

²⁶⁹ У українских лемковских бешедох у Польскей присутни фразеологизем зоз подобним жридловим доменом але преноши концепт безусловней любви мацери *Як корова теля любит, то і попід хвіст лїже* (Bawolak 2021: 742), *Кожна корова своє теля лїже* (Зубко 1984: 88).

и крава старша а целєцу риц лїже

КРАВА ЛЇЖЕ РИЦ ЦЕЛЄЦУ/КРАВА ЛЇЖЕ ЦЕЛЄ → СТАРШИ МЛАДШОМУ СЛУЖИ

Указованє на НЄЄДНАКОСЦ, односно свойо висше положенє або розлику у рокох преноши фразеологизем *нє пасол (нє чувал) я з тобу крави (овци, швинї)*²⁷⁰. Жридлови домен засновани на слики напасаня чуваня домашнїх животиньох кеди напр. два особи ведно препровадзую вельо часу ведно у истей роботї. Нє иснує вариянта хтора преноши значенє єднакосци, напр. *ми пасли (нє чували) крави (овци, швинї)*.

Схема метафоричного пресликованя:

нє пасол (нє чувал) я з тобу крави (овци, швинї)

НЄ ЧУВАЦ КРАВИ (ОВЦИ, ШВИНЇ) З ДАКИМ → НЄДНАКОСЦ (У ПОЛОЖЕНЮ, РОКОХ)

Особне субективне чувство нєєднакосци з ниянсу неправди ше преноши зоз фразеологизмом *йому кура а мнє вайцо*. Тото метафоричне пресликованє заснованє на нєєднакосци велькосци и вредносци вайца и кури хтори хтошка достава (*йому ши дал векше и лепше, а мнє менше и горше*). Цильови домен тей метафори НЄЄДНАКОСЦ хтора ше може одношиц на достату плацу, дарунок, єдзенє.

Схема метафоричного пресликованя:

йому кура а мнє вайцо

ДОСТАЦ ВАЙЦО АБО ДОСТАЦ КУРУ → НЄЄДНАКОСЦ ДОСТАТОГО

Фразеологизем *як гога и пр* зоз слику доволваня велького и малого коня преноши поняцє незрозмирносци як оцени дружтва. Слова *гога и пр* викричнїки, розкази коньом у руским и русийским язїку. После Другей шветовой войны совети пришли до тих крайох на малих

²⁷⁰ Поровнай: укр. *я з тобою корів не пас; пасти свині з ким* (Паламарчук 1993: 609), серб. *нисмо заједно овце (козе, свиње) чували (пасли)* (Рамач 2010: 460).

коньох хторих доволвали зоз пр та их людзе волали прчки. Руснаци, з другого боку, мали вельки конї хтори доволвали зоз гога. Розкази гога и пр ше у дзепоедних вариантах того фразеологизму можу розумиц як назви тих коньох (*иду гога и пр, коч цагаю гога и пр*). У метафоричних прсликованьох вони функціуюн як еталони велькосци. Жридлови домен по тим, слика ВЕЛЬКОГО (ГОГА) И МАЛОГО КОНЯ (ПР), а цильови домен НЄЗРОЗМИРНОСЦ, НЄЄДНАКОСЦ. При тим ше незрозмирносц може одношиц на рижни аспекти, не виключно на розлику у росту.

Схема метафоричного прсликованя:

як гога и пр

ДОВОЛОВАЦ ВЕЛЬКОГО (ГОГА) И МАЛОГО КОНЯ (ПР) → НЄЗРОЗМИРНОСЦ

НЕГАТИВНА ОЦЕНА ПОЄДИНЦА, ПРЕДМЕТА

Дружтво може буц сурове у оцени поєдинца. Таки случай зоз фразеологизмом *анї пес не збрехне на ньго*²⁷¹ хтори преноши концепт НЄЗНАЧНОСЦИ або нїзкей вредносци поєдинца. Жридлови домен формовани на негациї визначней характеристики пса по хторей вон бреше на койцо. Зоз тим ше указує кельо поєдинец незначни кед на ньго анї пес не збрехне. Фразеологизем виразно уквилюючи.

Схема метафоричного прсликованя:

анї пес не збрехне на ньго

ХТОШКА ХТО НЕ ПРИЦАГУЄ УВАГУ АЖ АНІ ПСА → НЄЗНАЧНА ОСОБА

²⁷¹ У українских лемковских бешедох у Словацкей *ани пес не брехне (забреше) за ким* (Вархол, Івченко 1990: 100). Подобна форма присутна у українским языку: *на пустий вітер і собака не забреше* (Паламарчук 1993: 132). *Пустий вітер* у тим фразеологизму представя цошка незначне: *Що-небудь незначне, не варте уваги. Щука пустого вітру в полю* (Номис) (Паламарчук 1993: 132), *за ним анї пес не брехне* (Зубков 1984: 91).

Фразеологізем *єдна швиня шицок чупор розриє*²⁷² преноши слику швині хтора зоз своїм справованьом негативно уплївює на чупор швиньох. Тот жридлови домен преїг семи подлих характеристикох поєдинца преноши цильови домен ДОСЦ ЄДНА НЄДОБРА, НЄШОРОВА ОСОБА ЖЕ БИ НАПРАВЕЛА НЄШОР.

Схема метафоричного пресликованя:

єдна швиня шицок чупор розриє

ШВИНЯ РОЗРИВА ЧУПОР → ДОСЦ ЄДНА НЄДОБРА, НЄШОРОВА ОСОБА ЖЕ БИ
НАПРАВЕЛА НЄШОР

Концепт нїзкей вредносци як оцени предмета ше може пренєсц зоз фразеологізмом *руц то за псами*. Зооним *пес*, як и у других подобних фразеологізмах, представя еталон найнїзшеї вредносци за хторим ше руца того цо непотребне. Жридлови домен того метафоричного пресликованя РУЦАНЄ БЕЗВРЕДНЕЙ СТВАРИ ЗА ПСАМИ. Цильови домен БЕЗВРЕДНОСЦ (ПРЕДМЕТА).

Схема метафоричного пресликованя:

руц то за псами

РУЦАНЄ БЕЗВРЕДНЕЙ СТВАРИ ЗА ПСАМИ → БЕЗВРЕДНОСЦ (ПРЕДМЕТА)

ТРАЦЕНЄ ПОЛОЖЕНЯ

Концепт страциц положенє, угляд у дружтве ше преноши зоз фразеологізмом *вируциц (дакого) зоз шедла / вилєциц зоз шедла*²⁷³. У основи того метафоричного пресликованя маме слику паданя зоз коня цо представя траценє доброго, жаданого положеня. Як зме уж видзели,

²⁷² У польским языку присутни фразеологізем *jedna owca parszywa cale stado zarazi* з хторим ше зоз жридловим доменом овци охоренєй од ушох преноши исти концепт.

(https://pl.wiktionary.org/wiki/jedna_owca_parszywa_ca%C5%82e_stado_zarazi).

²⁷³ Поровнай: укр. *вибити із сідла* (Білодід ІХ 1978: 215); Серб. *избити кога из седла* (Kašić 1987: 91).

буц на коню, представя успех, щесце за поединца прето же таке положене оможливує цошка позитивне за особу. Траценє того положеня значи траценє одредзеного положеня у дружтве.

Схема метафоричного пресликованя:

вируциц (дакого) зоз шедла / вилєциц зоз шедла

ПАДАНЄ З КОНЯ → ТРАЦЕНЄ ПОЛОЖЕНЯ, УГЛЯДУ

Подобне значене преноши фразеологизем *спаднуц з коня на магарца (осла)*²⁷⁴ хтори засновани на неєднакей вредносци животиньох. Конь ше вецей ценї як магарец. Тот жридлови домен у хторим особа меня коня як превозне средство за магарца досц илустративна за преношенє цильового домену СТРАЦИЦ ПОЛОЖЕНЄ, ДОСТАЦ ГОРШЕ ПОЛОЖЕНЄ.

Схема метафоричного пресликованя:

спаднуц з коня на магарца (осла)

ПАДАНЄ З КОНЯ НА МАГАРЦА → СТРАЦИЦ ПОЛОЖЕНЄ, ДОСТАЦ ГОРШЕ ПОЛОЖЕНЄ

КВАЛИТЕТНИ ЛЮДЗЕ

Фразеологизем *мала грудка але сами сир*²⁷⁵ преноши значене концепту КВАЛИТЕТНИ ЛЮДЗЕ. Жридлови домен того метафоричного пресликованя слика продукту з домашней животинї - сира, односно малей грудки сира хтори збити, квалитетни.

Схема метафоричного пресликованя:

мала грудка але сами сир

²⁷⁴ Серб. *пасти са коња на магарца* (Kašić 1987: 40).

²⁷⁵ У українских лемковских бешедох присутни фразеологизми у хторих сир еталон квалитету: *Добра грудка сыра* „тлусти человек”, *добра грудка сыра* „красне дзивче” (Вархол, Івченко 1990: 44). У серб. *мала чета али одабрана* (Рамач 2010: 708).

ПРИПАДНОСЦ

Концепт припадносци истей групи, народу итд. видзимо у фразеологізмі *нашей швині праше*²⁷⁶. Зоз слику кривней вязи прашеца и швині хтора го опрашела ше метафорично формує цільови домен НАШ ЧЛОВЕК / ПРИПАДНОСЦ НАШЕЙ ГРУПИ.

Схема метафоричного пресликованя:

нашей швині праше

ПРАШЕ ХТОРЕ ОПРАШЕЛА НАША ШВИНЯ → НАШ ЧЛОВЕК / ПРИПАДНОСЦ
НАШЕЙ ГРУПИ

ЗВИШОК (у дружтве)

Звишок у дружтве мож означит зоз фразеологізмом *буц тринасте праше*²⁷⁷ хторе ше опера на факт же швиня може опрашит вельо прашата та и 13 але же тиж так, ма лем 12 цицки пре хтори, едно, найслабше праше хторе ше не може виборит за цицку, звишок и потребна му помоц газди або не прежие. На тей несовершеносци природи збудовани жридлови домен метафоричного пресликованя. Цільови домен того фразеологізму ЗВИШОК, НСПОТРЕБНОСЦ.

Схема метафоричного пресликованя:

буц тринасте праше

ТРИНАСТЕ ПРАШЕ ОСТАВА БЕЗ ЦИЦКИ → ЗВИШОК, НСПОТРЕБНОСЦ

²⁷⁶ Серб. *наше горе лист* (Рамач 2010: 595).

²⁷⁷ У українским языку зоз тим значеньом ше хасную фразеологізми зоз псом *Потрібний як собаці другий хвіст* (Білоноженко 2003: 650, 674), *Як собаці п'ята нога* (Паламарчук 1993: I 59; II 554, 715), лемковске у Словацкей *Хыбувати як псу п'ята нога* (Вархол, Івченко 1990: 101), або колесом *Треба як на возжі п'яте колесо (потрібне як п'яте колесо до возу)* (Вархол, Івченко 1990: 68); серб. *бити пети точак у колима* (Рамач 2010: 766), (Kašić 1987: 108).

НЄМИНОВНОСЦ

Концепт нєминовности преноша фразеологизми *придзе (пришол) и на пса мраз*²⁷⁸, *чекай пше нє будзе так вше (нє будзе ци вше так добре)*²⁷⁹, *дармо кед на шиї ярмо*²⁸⁰, *на концу батог пука*²⁸¹.

Фразеологизми *придзе (пришол) и на пса мраз, чекай пше нє будзе так вше (нє будзе ци вше так добре)* засновани на сликох псох. Перша слика ше базує на факту же пес звичайно жие вонка та же го жима и мраз, гоч яку бундичку ма, сцигну. Друга слика нагадує же псови добре у моменту кед ше му гутори але же нєминовне же нє вше так будзе. Обидва метафори маю цильови домен НЄМИНОВНОСЦ ПОДЛЄЙШОГО СТАНУ.

Схема метафоричного пресликованя:

придзе (пришол) и на пса мраз

ПРИДЗЕ (ПРИШОЛ) И НА ПСА МРАЗ → НЄМИНОВНОСЦ ПОДЛЄЙШОГО СТАНУ

чекай пше нє будзе так вше

ЧЕКАЙ ПШЕ НЄ БУДЗЕ ТАК ВШЕ → НЄМИНОВНОСЦ ПОДЛЄЙШОГО СТАНУ

²⁷⁸ У українских лемковских бешедох у Польскей *прийде и на пса колиси зима* (Bawolak 2021: 750); польске *przyjdzie na psa mróz* (https://pl.wiktionary.org/wiki/Aneks:Przys%C5%82owia_polskie_-_zwierz%C4%99ta), серб. *доћи ће и њему црни петак, видеће он своје добројутро, заиграће мечка пред његовом кућом; дошао је ђаво по своје, лија је долијала* (Рамач 2010: 525), (Kašić 1987: 24, 75).

²⁷⁹ У українских лемковских бешедох у Польскей *чекай псе, не буде так все* (Bawolak 2021: 750).

²⁸⁰ Поровнай: укр. *висить як ярмо на шиї* (Білодід XI 1980: 650), *Гне шию як вил у ярмо* (Номис 98). У Фразеологичним словніку українского языка *накидати/накладати ярмо на шию* (Паламарчук 1993: 963) и *скидати/скинути ярмо (гніт, пута) [з себе (з шиї, з пліч)]* (Паламарчук 1993: 816), серб. *из ове коже се не може* (Рамач 2010: 861), (Kašić 1987: 42). Медзитим, випатра же таку форму у хторей ше римую слова *дармо* и *ярмо* присутни у словацким языку, *Darmo mi je, darmo, mám na šiji jarmo, / nemôžem ho zhodit, po slobode chodit.* (<https://pesnicky.orava.sk/component/mjooosic/?view=song&id=15877:uboce-uboce>).

²⁸¹ У українских лемковских бешедох у Словацкей *Як би з батогом пукнул (швигнул)* (Вархол, Івченко 1990: 19).

Окрем фразеологізмозх зоз зоонимом пес концепт НЄМИНОВНОСЦ преноша и фразеологізми *дармо кед на шиї ярмо, на концу батог пука* чий жридлови домен базовани на предметох хтори ше хасную за хованє домашніх животиньох як цо ЯРМО и БАТОГ.

Неминовносц одредзеной животней улоги, положеня у дружтве або подобней ситуациї ше ясно преноши зоз слику вола хтори на шиї ма ярмо з хторим му ше одніма шлєбода и хаснує ше го за потреби газди. Выбор словох виразу очиглядно мотивовани и зоз риму (дармо – ярмо). З другого боку, слово *дармо* як кед би интензификовала значенє неминовносци, неможлівосци пременки, датосци.

Схема метафоричного пресликованя:

дармо кед на шиї ярмо

ЯРМО НА ШИЇ ВОЛА → НЄМИНОВНОСЦ ЖИВОТНЕЙ УЛОГИ, ПОЗИЦИЇ

Други фразеологізем (*на концу батог пука*) зоз предметом як часцу жридлового домену засновани на слики хаснованя того предмету и факту же батог прави звук, пука на самим концу на часци хтору ше наволує ошторгель (шмигар). Тота неминовносц правеня звука послужела як ясна илустрация цильового домена НЄМИНОВНОСЦ хтора ше у хаснованю того фразеологізма часто хаснує зоз ниянсу неминовносц правди.

Схема метафоричного пресликованя:

на концу батог пука

ПУКАНЄ БАТОГА → НЄМИНОВНОСЦ (ПРАВДИ)

ПРЕМЕНКА ЖИВОТНИХ АМБИЦИЙОХ

Фразеологізем *хтора швиня раз курче пожре тота ше на паспаль не враци*²⁸² на сликовити способ преноши концепт пременки вимогах, гледаньох од живота, звекшанє амбицийох. Жридлови домен слика швинї хтора прето же поедла курче вецей не сце есц паспаль.

²⁸² Серб. *ко опроба град мотике се не лаћа* (Рамач 2010: 518).

Схема метафоричного пресликованя:

хтора швиня раз курче пожре тота ше на паспаль не враци

КУРЧЕ СМАЧНІЙШЕ ОД ПАСПАЛЯ → УПОЗНАВАНЄ ЗОЗ ЛЕПШИМ ЗВЕКШУЄ
АМБИЦІЇ/ПОТРЕБИ

2. ПРИРОДНИ ЗЯВЕНЯ

ХМАРИ

Лєм даскельо фразеологизми ше одноша на природни зявеня (*баба гонї кози*²⁸³, *баранчата на небе, анї пса би человек не вигнал вонка*). Перши два фразеологизми засновани на семи визначней характеристики при домашніх животиньох кози и баранчецу, односно їх билей фарби прецо рижнородни форми хмарох хтори як кед би ше рушали по небе можу асоцировац на кози або овци. При тим, зооним *баранчата* понеже означує млади, насампредз мали єдинки тей файти преноши значенє дробних хмарох.

Схема метафоричного пресликованя:

баба гонї кози

РУХОМИ БИЛИ КОЗИ → ХМАРИ НА НЄБЕ

баранчата на небе

БАРАНЧАТА → ДРОБНИ БИЛИ ХМАРКИ

²⁸³ Серб. *баба Марта тера јариће* (Кулишић ет ал. 1970: 18). Як видзимо зоз сербского фразеологизму, руски можліве формовани на основи сербского зоз виключованьом назви баба Марти хтора при Руснацох випатра не позната.

БАРЗ ПОДЛІА ХВИЛІА

Фразеологизем *ані пса би человек не вигнал вонка*²⁸⁴ преноши значенє мери бурі, подлей хвилі. Медзитим, през тоту слику дознаваме и о спатраню пса як еталону найнезначнейшей ствари хтору би иншак вигнали вонка. Тота сема нїзкей вредносци, незначносци хтора резултат колективней експресії активована зоз синтагму *вигнац вонка* зоз чим ше сугерує же ше роби о подлей хвилі.

Схема метафоричного пресликованя:

ані пса би человек не вигнал вонка

НЕ ВИГАНЯНЕ ПСА ВОНКА → БАРЗ ПОДЛІА ХВИЛІА

²⁸⁴ Серб. *ни пса не би истерали напоље* (Костић 1986: 192). Тот фразеологизем у вязи зоз шветом псох, односно дакедишнім обичайом пуцац пси до поля же би оганяли вовки прецо при Сербох иснує фразеологизем *паса време* цо синонимични вираз фразеологизму *ни пса не би истерали напоље* (Костић 1986: 192).

4.2. ЗАКЛЮЧЕННЯ

Аналізовані 175 фразеологізми хтори на одредзени способ маю вязу зов хованьом домашніх животиных. То найчастейше присутносц назвох у вязи зов виховом домашніх животиных, односно рушаюци, жридлови домен у хторим може буц домашня животиня, предмет, покарма, алатка итд.

Аналізовані фразеологізми найчастейше преноша слику хтора ше може змесциц до концептуального поля Чловеково активносци и справованє (49)²⁸⁵. Тот концепт зложени зов ниянсох значеня (Одношенє гу роботи - Пилносц 4, Ленївосц 5, Страциц дзеку робиц 1, Подло поробена работа 3, Подли характеристики роботніка, особи 1, Позитивна пременка 1, Способ комуникації - Бешедовац глупосци, бербляцосц 4, Гласне оглашованє 1, Вельо бешедовац 2, Спреводзка (у картох, бависку, тарговини) 7, Швидке/спомалшене рушанє 3, Способ рушаня 1, Несхопне рушанє 3, Контроловане / неконтроловане справованє 6, Буц барз гладни 2, Мало єсц 1, Вельо єсц 1). Фразеологізми хтори часц того концепту представляю 27 % вкупного числа аналізованих фразеологізмох.

Дакус ридше цильови домен бул часц концептуального поля Прикмети людзох (психична характеристизация чловека) 42. Прикмети людзох хтори ше преноша зов тима фразеологізмами шлїдуюци: Лакомносц 3, Нєстаємносц думаня 1, Интелектуална огранїченосц 9, Буц мудри, нєнаївни 1, Наивносц 3, Твардоглавосц / упартосц 2, Нєсцерпезлївосц, нероздуманосц 2, Ровнодушносц 1, Циганство 1, Погубеносц 1, Ронтовніцтво 1, Нєподнімацосц або пасивносц 1, Чувствительносц преїг мири (їойчацосц, поносванє) 2, Преценьованє своєї моци (физичней або інтелектуалней) 2, Вирносц 1, Нєдовиріє 1, Змиреносц 1, Щедросц (дац вельо поживи/єдзєня) 1, Нєподзєковносц 1, Нєпременлївосц людского характеру 2, Нє розуменє цудзого положєня 1, Схопносц, знаходлївосц 1, Істе (подле, зле) думанє ше розуми, склада 1, Доброта 1, Дробніцарство, педантерство 1. Фразеологізми хтори часц того концепту представляю 24 % вкупного числа аналізованих фразеологізмох.

Дружтвена характеристизация чловека концептуалне польо хторе 37 раз представенє зов фразеологізмами того материялу. То 21 % вкупного материялу. Фразеологізми того концепту преноша шлїдуюци ниянси: Одсуство култури 1, Нєпочитованє дружтвеної норми 3, Нє знац (основни) шор/правила 1, Правиц чкodu, нєшор 2, Мац щєсца 2, Успих 2, Нєуспих 2, Нєодвитуюцосц 3, Єднакосц/нєєднакосц 5, Нєгативна оцена поєдинца, предмета 3, Траценє

²⁸⁵ Число у заградзєню представя число фразеологізмох хтори творя концептуалне польо або його часц.

положення 2, Квалитетни людзе 1, Припадносц 1, Звишок (у дружтве) 1, Неминовносц 4, Пременка животних амбицийох 1.

21 фразеологизем реферує о Чловекових станох и чувствох цо представя 12 % анализованого материялу. Ниянси значеня шлїдуюци Страх 1, Гнів 3, Поганьбеносц 3, Пиянство 4, Вистатосц 3, Старосц 1, Хорота 1, Безпомоцносц 1, Спанє 3, Мокросц/ буц мокри 1.

У приближно єднаким числу заступени фразеологизми хтори часц концептуалних польох Чловекова вонкашньосц (тілесна характеристизация човека) 11 (6%) и Медзилюдски одношеня 10 (6%). У рамикох концептуалного поля Чловекова вонкашньосц (тілесна характеристизация човека) фразеологизми афирмую шлїдуюци концепти: Не швечиц 4, Брудносц 2, Затитосц 1, Моц 1, Сексуална моц 2, Фарба скори 1. Концептуалне польо Медзилюдски одношеня ше состої зоз концептох Нескладни одношеня 3, Бавиц ше з даским 1, Неприятельство 2, Напасносц 2, Набиц дакого 2.

3 найменшї фразеологизмами заступени концептуални поля Природни зявеня 3 и Материялни статус (Худоба 2) 2.

ЖРИДЛОВО ДОМЕНИ

Домен од хторого ше руша у пресликованю, односно жридлови домен найчастейше домашнї животинї (116 од 137) або їх часци цела²⁸⁶ 3. Ридше то продукт, предмет, место/обект у вязи зоз домашнїма животинями 13.

Як жридлови домени у анализованих фразеологизмох ше зявюю шлїдуюци²⁸⁷: пес 25, швинї 15, конї 14, продукт, предмет, место/обект 13, кури 12, крави 8, буюк 3, вол 2, одрутки крави, бияла 1, говеда 1, мачка 9, магарец 6, кози 5, баран 4, зайци 4, качки 3, часц цела 3, овци 2, гуски 1, статок 1.

Зоз того прегляду заступеносци ентитетох у вязи зоз виховом домашнїх животиньох видзимо же найчастейша мотивація за пресликованя видзена у псови а потим шлїдза швинї, конї, крави и кури. Фразеологизми зоз жридловим доменом у хторим продукт, предмет або место/обект досц розудзени та их без огляду на високе число зявйованьох не тримамо за високофреквентни. Фреквентносц зявйованя жридлового домену може указац на типичносц одредзеного ентитету.

²⁸⁶ Беру ше до огляду лем гевти за хтори можемо ясно утвердиц же су часци цела домашнїх животиньох.

²⁸⁷ Домени ше наводза по фреквенції од висшей гу нїзшей.

ПОЗИТИВНА И НЕГАТИВНА ОДРЕДЗЕНОСЦ КОНЦЕПТОХ

У концептуалним полю ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ як жадани або позитивни физични характеристики человека видземе шлїдуюци: МОЦ 1 (бияла), СЕКСУАЛНА МОЦ, ПОТЕНТНОСЦ 2 (вайчак, баран). У формованю, пресликованю преїг процесу метафоризації участвую шлїдуюци животинї бияла, вайчак, баран.

Негативни або нежадани физични характеристики: НЄ ШВЕЧИЦ 4 (крава, пес), БРУДНОСЦ 2 (швиня, праше), ЗАТИТОСЦ 1 (швиня), ФАРБА СКОРИ/БИЛОСЦ 1 (сир).

ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ (психична характеристика человека) концептуалне польо хторе з оглядом на число фразеологизмох (42) хтори го формую една з найпродуктивнейших польох. Концепти з хторих ше состої тото польо частейше негативни/нежадани як позитивни. Нежадани психични прикмети людзох: ИНТЕЛЕКТУАЛНА огранїченосц 9 (целє, крава, кура, отруба, зарезана коза), ЛАКОМНОСЦ 3 (кандур, мачка,), НАИВНОСЦ 3 (курче, коза, свиня), ТВАРДОГЛАВОСЦ, УПАРТОСЦ 2 (магарец), НЄСЦЕРПЕЗЛЇВОСЦ, НЄРОЗДУМАНОСЦ 2 (гаче, крава), НЄПРЕМЕНЛЇВОСЦ ПОДЛОГО ЛЮДСКОГО ХАРАКТЕРУ 2 (швиню, пса), ПРЕЦЕНЬОВАНЄ СВОЄЙ МОЦИ (физичней або интелектуалней) 2 (баран, курче), ЧУВСТВИТЕЛЬНОСЦ ПРЕЙГ МИРИ (йойчаосц, поносованє) 2 (мачка, маче), НЄСТАЄМНОСЦ ДУМАНЯ 1 (прашносц/цельносц), РОВНОДУШНОСЦ 1 (гуска), ЦИГАНСТВО 1 (пес), ПОГУБЕНОСЦ 1 (мутяк (запоросток)), РОНТОВНЇЦТВО 1 (одход крава, целє), НЄПОДНЇМАЦОСЦ АБО ПАСИВНОСЦ 1 (магарец), НЄДОВИРИЄ 1 (пес), НЄПОДЗЕКОВНОСЦ 1 (пес), НЄ РОЗУМЕНЄ ЦУДЗОГО ПОЛОЖЕНЯ 1 (кобула), ИСТЕ (ПОДЛИ, ЗЛИ) ДУМАНЄ ШЕ РОЗУМИ, СКЛАДА 1 (пес), ДРОБНЇЦАРСТВО, ПЕДАНТЕРСТВО 1 (гледац власу у вайцу).

Жадани психични прикмети людзох: БУЦ МУДРИ 1 (кура), ВИРНОСЦ 1 (пес), ЗМИРЕНОСЦ 1 баранче (ягнятко), ЩЕДРОСЦ (дац вельо поживи/едзєня) 1 (вол), СХОПНОСЦ, ЗНАХОДЛЇВОСЦ 1 (знац од чого пси здихаю), ДОБРОТА 1 (анї мачку би не увредзел).

У концептуалним полю ЧЛОВЕКОВО СТАНИ як нежадани розумимє: СТРАХ 1 (заяц), ГНЇВ 3 (пуляк, пес, корназ), ПОГАНЬБЕНОСЦ 3 (пуляк, пес2), ПИЯНСТВО 4 (целє, свиня3), ВИСТАТОСЦ 3 (вол, конь, пес), СТАРОСЦ 1 (магарец), ХОРОТА 1 (гуше) преїг фарби, БЕЗПОМОЦНОСЦ 1 (маче), СПАНЄ 3 (заяц, бундаш, кура), МОКРОСЦ/ БУЦ МОКРИ 1 (каче).

Як найпродуктивніше концептуалне польо ше видвоє ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЄ хторе формоване зоз 49 фразеологизмох. Позитивни човеково активносци и справованє заступени у лем 6 фразеологизмох хтори преноша шлїдуюци концепти: ПИЛНОСЦ 4 (бияла, вол, конь, ошторгель), ПОЗИТИВНА ПРЕМЕНКА 1 (праше), ШВИДКЕ РУШАНЄ 1 (заяц). Нежадани чи негитивни човеково активносци вельо численши и афирмую их 43 фразеологизми. Вони преноша шлїдуюци концепти: ЛЄНІВОСЦ 5 (квока, балєга, гной, заяц, пси), СТРАЦИЦ ДЗЕКУ РОБИЦ 1 (конь), ПОДЛО ПОРОБЕНА РОБОТА 3 (крава3), ПОДЛИ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТНІКА, ОСОБИ 1 (заяц), БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЕРБЛЯЦОСЦ 4 (квока, пес, балєговац, гной), гласне оглашованє 1 (буяк), ВЕЛЬО БЕШЕДОВАЦ 2 (пес), СПРЕВОДЗКА 7 (кура, крупи за отруби, коня за магарца, мачка, магарец, вовк у овчей), СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ2 (кравске счисциско, швиньски черева (бураги)), способ рушаня 1, НЄСХОПНЕ РУШАНЄ 3 (каче, кура, курче) (францияш), КОНТРОЛОВАНЕ / НЕКОНТРОЛОВАНЕ СПРАВОВАНЄ 6 (ланец, порвазок/пес, конь/кефетик/деплови2, мачки), БУЦ БАРЗ ГЛАДНИ 2 (пес, швиня), МАЛО ЄСЦ 1 (маче), ВЕЛЬО ЄСЦ 1 (вол).

Концептуалне польо МАТЕРИЯЛНИ СТАТУС 2 ше состої зоз концепта ХУДОБА (пес2) хтори афирмую два фразеологизми. Концепт ХУДОБИ розумиме як негитивну оцену дїйсносци з аспекту материяльного статусу.

Концептуалне польо МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ формоване зоз концептох хтори видзиме як нежадани. То НЄСКЛАДНИ ОДНОШЕНЯ 3 (пес и мачка, коже-боже), БАВИЦ ШЕ 3 ДАСКИМ 1 (мачка з мишу), НЄПРИЯТЕЛЬСТВО 2 (коза, коч), НАПАСНОСЦ 2 (буяк, праше), НАБИЦ ДАКОГО 2 (пес, говеда).

Концептуалне польо ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦИЯ ЧЛОВЕКА єдно зоз високо продуктивних понеже ше состої зоз 16 концептох о хторих реферує 34 фразеологизми. Як нежадана дружтвена характеристизация човека присутни шлїдуюци концепти: ОДСУСТВО КУЛТУРИ 1 (вол), НЄПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ 3 (вол – крава, овца, бидло (статок)), НЄ ЗНАЦ (ОСНОВНИ) ШОР/ПРАВИЛА 1 (гнїздо), ПРАВИЦ ЧКОДУ, НЄШОР 2 (швиня2), НЄУСПИХ 2 (осел/посел, швиня/оцелєла), НЄОДВИТУЮЦОСЦ 3 (качата, гуски, конь/шєдлац/прагац, НЕГІТИВНА ОЦЕНА ПОЄДИНЦА, ПРЕДМЕТА 3 (пес2, швиня), ТРАЦЕНЄ ПОЛОЖЕНЯ 2 (конь/шєдло, конь/магарец), ЗВИШОК (У ДРУЖТВЕ) 1 (праше), НЄМИНОВНОСЦ 4 (пес2, вол, батог), ПРЕМЕНКА ЖИВОТНИХ АМБИЦИЙОХ 1 (швиня). 3

другого боку, жадану дружтвену характеристику человека видзимо у концептах: МАЦ ШЕСЦА 2 (шлепа кура, подкова), УСПИХ 2 (конь, коза – капуста, заяц), КВАЛИТЕТНИ ЛЮДЗЕ 1 (сир), ПРИПАДНОСЦ 1 (швині праше), ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ 5 (царица/магарица, крава/целе, крави (овци, швині), кура/вайцо, як/гога).

Концептуалне польо ПРИРОДНИ ЗЯВЕНЯ ше состої зоз двох концептах. Концепт ХМАРИ (кози) розумиме як неутрални а концепт БАРЗ ПОДЛА ХВИЛЯ (пса) як негативни.

Обачліво продуктивнейши концепти хтори преноша негативни характеристики²⁸⁸. З оглядом на тот критерий то 149 негативни и 26 позитивни коцепти.

СТЕРЕОТИПСКЕ ВИДЗЕНЄ ЖИВОТИНЬОХ, ПРЕДМЕТОХ И ПРОДУКТОХ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ

Пес ше зявює у 23 концептах. Фразеологизми у хторих пес жридлови домен єст 31 (17,5%). То найчастейше фразеологизми зоз негативну конотацию²⁸⁹. У двох фразеологизмах видзимо же ше пса видзи и як вирного (*вирни як пес*²⁹⁰) або вистатого од роботи цо постредно мож розумиц як позитивну оцєну (*вистал як югаски пес*).

Лем у двох фразеологизмах цильови домен пресликованя не человек (хвила - ані пса би человек не вигнал вонка, предмет - руц то за псами)).

Пса ше на основи тих сликох видзи як еталон гніву (*нагнівал ше (нахмурел ше, нагнівани) як бабов пес*), зла (*пес пса позна*), недовирия (*не вер псу (псови) ані кед шти*), худоби (*як пес на ланцу жиц, жиц [себе] як пес на паздзерчу*), неперменлівосц людского характеру (*не*

²⁸⁸ Тото характеристичне за метафорични процеси у хторих жридлови домен домашня животиня цо обачел Кевечеш (2010: 154), а на материялу сербского языка потвердзує Новокмет (2016) и Ристивоевич Райкович (Ристивојевић Рајковић 2008: 47).

²⁸⁹ Як увидзимо у асоцијативним тесту стереотипи и концепти подложни прѣменком а у тим случаю указую на очувани фрагмент архаичней слики швета хтора заснована на митологийних прѣставох о псови. У реакційох на асоцијат пес одвити найчастейше указую на концепт ВИРНОСЦ, односно стереотип пса ше розликує од концепту пса як еталону нічомносци, ношителя подлих характеристикох хтори можеме видзиц у фразеологийним материялу и при номинаційох.

²⁹⁰ Вирносц з другого боку не муши буц порозумена як позитивна характеристика.

будзе зоз пса сланіна [*лєм вше пишина*]), поганьбеносци (*пошол пишим ліцом, пойцц як пес з косцу*), спаня (*спацц як бундаш*), циганства (*цигані як пес*), неподзековносци (*пуцц пса под стол виграбе ше на стол*), вельо бешедовац (*ані пес би го не пребрехал / не пребрехал би го ані пес, пес хтори вельо бреше, не куса*), буц барз гладни (*гладни як пес*), неконтролованого справованя ((с)пуцицц ше з ланца, весцц на порвазку (*на ланцу, за руку*)).

Розуменє пса як поганьбеного або зоз схопносцу циганєня персонифікації, односно антропоморфізації пса. Вон достава негативни характеристики чловека прето же ше го видзи як недоброго та ше вери же вец муши мац прикмети подлого чловека. То вироятно старше пасмо слики пса у рижних культурах та и у рускей. Нова слика ше почала формовац потим як пес постал любимец. Єден зоз прикладох того нового видзєня пса то фразеологизем *пес чловеков найлєпши приятель*.

У дзєпєдних фразеологизмох пес еталон нїзкей вредносци з хторим ше поровнує некрасни слова хтори дахто вигварел (бешедовац глупосци, бєрбляцосц (*ані пес на хвост би не позберал*)), або подлей хвилі барз подлей хвилі (*ані пса би чловека не вигнал вонка*) дзе ше пса видзи як нєвредного, хторого мож вигнац вонка по найгоршей хвилі бо ше не дзба чи му жимно.

Пси у тих фразеологизмох мера того цо значи дієслово або прикметнік. Наприклад у фразеологизму *набицц дакого як пса* видзимє же ше пса очиглядно барз било цо знова у вязи зоз видзєньом пса як недоброго, злого.

За негативну оцєну поєдинца або предмета тиж так мож похасновац фразеологизем у хторим пес (*руцц то за псами, ані пес не збрехне на ньго*). Улогу еталона нїзкей вредносци пес ма и у фразеологизму (*руцц то за псами*) хтори унапрямєни на указованє вредносци чловека и предмета зоз слику пса. Пса ше у фразеологизму *ані пес не збрехне на ньго* видзи як животиню хтора бреше на шицко цо ше руша а одсуство брєханя на чловека указує же вон не вредзи нїч, же є простодушни кєд ані пес хтори иншак бреше на шицко, на ньго не збрехнул.

Видзи нам ше же у дзєпєдних фразеологизмох гоч прєноша негативну оцєну чловека, пес не оцєнєти як негатиwни, напр. Концєпт НЄ ШВЕЧИЦ зоз ироничними поровнуюцима фразеологизмами (*швєчи му як псови дзвончок, швєчи му як псови пията нога, треба му як псу (псови) колїк*) прєноши неодвитууюцєц випатрунку особи. Слика заснована на незлучуюцєсци чи непотрєбносци двох ентитєтох але у тим пес не означєни з негативну конотацию.

Концєпти у хторих ше зявує пес як файта домашней животині.

Позитивни

1. ВИРНОСЦ (вирни як пес)
2. ВИСТАТОСЦ (вистал як югаски пес)

Негативни

3. БАРЗ ПОДЛА ХВИЛЯ (ані пса би человек не вигнал вонка)
4. БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЕРБЛЯЦОСЦ (ані пес на хвост би не позберал)
5. ВЕЛЬО БЕШЕДОВАЦ (ані пес би го не пребрехал / не пребрехал би го ані пес, пес хтори вельо бреше, не куса)
6. БУЦ БАРЗ ГЛАДНИ (гладни як пес)
7. ГНІВ З (нагнівал ше (нахмурел ше, нагнівани) як бабов (бабин) пес)
8. ИСТЕ (ПОДЛИ, ЗЛИ) ДУМАНЄ ШЕ РОЗУМИ, СКЛАДА (пес пса позна)
9. КОНТРОЛОВАНЕ / НЕКОНТРОЛОВАНЕ СПРАВОВАНЄ ((с)пущиц ше з ланца, весц на порвазку (на ланцу, за руку))
10. ЛЄНІВОСЦ (ми гаду-гаду а пси у крупох)
11. НАБИЦ ДАКОГО (набиц дакого як пса)
12. НЕГАТИВНА ОЦЕНА ПОЄДИНЦА, ПРЕДМЕТА ані пес не збрехне на ньго (руц то за псами)
13. НЕ ШВЕЧИЦ (швечи му як псови дзвончок, швечи му як псови пията нога, треба му як псу (псови) колік)
14. НЕДОВИРИЄ (Не вер псу (псови) ані кед шпи)
15. НЕМИНОВНОСЦ (придзе (пришол) и на пса мраз, чекай пше не будзе так вше)
16. НЕПОДЗЕКОВНОСЦ (пущ пса под стол виграбе ше на стол)
17. НЕПРЕМЕНЛІВОСЦ ЛЮДСКОГО ХАРАКТЕРУ (не будзе зоз пса сланїна [лем вше пшина])
18. НЕСКЛАДНИ ОДНОШЕНЯ (злагодзиц ше як пес и мачка)
19. ПОГАНЬБЕНОСЦ (пошол пшим ліцом, пойсц як пес з косцу)
20. СПАНЄ (спац як бундаш)
21. СХОПНОСЦ, ЗНАХОДЛІВОСЦ (знац од чого пси здихаю)
22. ХУДОБА (як пес на ланцу жиц, жиц [себе] як пес на паздзерчу)
23. ЦИГАНСТВО (циганї як пес)

КРАВА

Крава як файта домашней животинї ше зявює у 16 концептах²⁹¹. Фразеологизми у хторих крава або члени тей категорії гієрархійно блізки єдинки (целє, вол, буюк, ярмо, целіц ше), жридлови домен єст 21 (11,86 %). То найчастейше фразеологизми зоз негативну конотацию.

Краву як файту (крава, вол, буюк, целє) Руснаци видза як інтелектуално огранічену, трому, напасну, хтора не позна та не почитує дружтвени норми, хтора вельо є, гласно ше оглашує.

У дзепоедних пресликованьох крава лєм постредно участвує у цильовим домену, односно представя еталон терхи, чежкосци хтора у фразеологизму (не стої ци крава на ноги / не станула ми крава на ногу) преноши концепт НЕСЦЕРПЕЗЛІВОСЦИ. На таки способ крава може участвовац у пресликованьох хтори преноша шлідуюци концепти: НЕ ШВЕЧИЦ (стої ци, (швечи ци) як крави шедло), НЕСТАЄМНОСЦ ДУМАНЯ (раз є прашна раз цельна), РОНТОВНІЦТВО (кед (дзе) пошла крава най идзе и целє), ПИЯНСТВО (пияни як целє), ПОДЛО ПОРОБЕНА РОБОТА ((робиц) як крава з хвостом, розруцац (розтресц) як крава вигризки, добра жена як тота крава цо до полного жохтара виргнє), ШВИДКЕ/СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ (цага ше (влєче ше) як кравске счисциско), ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ (и крава старша а целєцу риц лїже, не пасол (не чувал) я з тобу крави (овци, швинї)), НЄМИНОВНОСЦ (дармо кед на шії ярмо), ЩЕДРОСЦ (ДАЦ ВЕЛЬО ПОЖИВИ/ЄДЗЕНЯ) (дац дакому як волом (як волови, як за воли)).

З оглядом на семантичну улогу, крава (або єй часци) у фразеологизмох ма улогу агенса (*робиц*) як крава з хвостом, розруцац (розтресц) як крава вигризки, добра жена як тота крава цо до полного жохтара виргнє), (цага ше (влєче ше) як кравске счисциско), (не стої ци крава на ноги / не станула ми крава на ногу), або є ношитель стану/прикмети (стої ци, (швечи ци) як крави шедло).

Концепти у хторих ше зявює крава як файта домашней животинї (целє, вол, буюк).

Негативни

²⁹¹ Ту рахуєме и концепти хтори формовани з фразеологизмох у хторих крава гоч и постредно участвує як жридлови домен пресликованя.

КРАВА

1. НЄ ШВЕЧИЦ (стої ци, (швечи ци) як крави шедло)
2. НЄСЦЕРПЕЗЛЇВОСЦ (не стої ци крава на ноги / не станула ми крава на ногу)
3. ПОДЛО ПОРОБЕНА РОБОТА ((робиц) як крава з хвостом, розруцац (розтресц) як крава вигризки, добра жена як тота крава цо до полного жохтара виргне)
4. ШВИДКЕ/СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ (цага ше (влече ше) як кравске счисциско)

ЦЕЛЄ

Младе файти домашней животинї *целє* у штирох концептох, звичайно з негативну конотацию. У фразеологизмох хтори формую тоті концепти може буц агенс (патри як целє на нову капуру (ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНЇЧЕНОСЦ), (кед (дзе) пошла крава най идзе и целє (РОНТОВНЇЦТВО), ношитель стану/прикмети (пияни як целє (ПИЯНСТВО); вон ма розум як у крави бамбух (ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНЇЧЕНОСЦ), доживйовач (крава ту агенс) (и крава старша а целецу риц ліже (ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ).

Стереотипне видзене целеца видзиме у фразеологизмох у хторих воно агенс. То видзене целеца як інтелектуално ограденого.

5. ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНЇЧЕНОСЦ (патри як ЦЕЛЄ на нову капуру, могло би го гу яшльом привязац, вон ма розум як у крави бамбух)
6. РОНТОВНЇЦТВО (кед (дзе) пошла крава най идзе и целє)
7. ПИЯНСТВО (пияни як целє)
8. ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ (и крава старша а целецу риц ліже, не пасол (не чувал) я з тобу крави (овци, швинї))

ВОЛ

Кастрована хлопска єдинка файти домашней животинї ВОЛ жридлови домен штирох концептох у хторих у фразеологизмох може буц агенс ((преходзиц (прейсц) як вол (не поздравкац) (ОДСУСТВО КУЛТУРИ), (єсц як вол (ВЕЛЬО ЄСЦ), або доживйовач (дац дакому як волом (як волови, як за воли) (ЩЕДРОСЦ, ДАЦ ВЕЛЬО ПОЖИВИ/ЄДЗЕНЯ), доживйовач а

крава агенс (чежко (яй) тому дому (домови) дзе розказує крава волу (волови) НЄПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ).

9. НЄПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ (чежко (яй) тому дому (домови) дзе розказує крава волу (волови),
10. ОДСУСТВО КУЛТУРИ (преходзиц (прейсц) як вол (не поздравкац))
11. ЩЕДРОСЦ (ДАЦ ВЕЛЬО ПОЖИВИ/ЄДЗЕНЯ) (дац дакому як волом (як волови, як за воли))
12. ВЕЛЬО ЄСЦ (єсц як вол)

БУЯК

Некастрована хлопска єдинка ше зявює у концептах у хторих у фразеологізмах ма семантичну улогу агенса (исц, (нападац, наваліц) як буюк на червене (НАПАСНОСЦ), (ричац (дрец ше) як буюк (ГЛАСНЕ ОГЛАШОВАНЄ). У тих фразеологізмах видземе стереотип по хторим буюк напада на червену фарбу цо у наукових вигледованьох не прилапене як факт понеже буюци не розликую фарби так як их видза людзе.

13. НАПАСНОСЦ (исц, (нападац, наваліц) як буюк на червене)
14. ГЛАСНЕ ОГЛАШОВАНЄ (ричац (дрец ше) як буюк)

У двох концептах, пресликованє збудованє постредно на домашней животині крави, односно преїг асоціації на типичне место перебуваня крави (могло би го гу яшльом привязац (ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ). Крава ту ма улогу ношителя стану. Асоціація на типичну опрему за краву чи вола хтора сугерує на нешлебоду (ярмо) постредно будує пресликованє у хторим жридлови домен крава/вол зоз ярмом на шиї, знова у семантичней улоги ношителя стану. Остатні приклад зоз постредну вязу зоз домашню животиню краву, зоз асоціацію на ваготносц швині и крави.

15. НЄМИНОВНОСЦ (дармо кед на шиї ярмо)
16. НЄСТАЄМНОСЦ ДУМАНЯ (раз є прашна раз цельна)

БИЯЛА

Животиня бияла ше у пресликованьох зявює у фразеологизму *роби (цага) як бияла* з хторим ше преноши концепт ПИЛНОСЦ зоз чим видземе же тот животиня була хаснована за чежку роботу. Попри того концепту, у фразеологизму *моцни як бияла* препознаваме концепт МОЦ. У тих фразеологизмох бияла у семантичней улоги агенса (*роби (цага) як бияла*), и ношителя прикмети (*моцни як бияла*).

Концепти у хторих ше зявює бияла як файта домашней животині.

Позитивни

1. ПИЛНОСЦ
2. МОЦ

ШВИНЯ

Швиня ше зявює у 16 концептох. Фразеологизми у хторих швиня жридлови домен єст 20 (11,3 %) з чого ше як жридлови домен зявює швиня (14), праше (5), корназ (1). У по єдним пресликованю жридлови домен часц швиньского цела (*бураги*), або карички хтори ше кладу швині же би не рила цегли у кармику. У єдним пресликованю слика заснована на вязи швині и прашеца. Не зазначени фразеологизми зоз хлопску кастровану єдинку (*вепер*).

То найчастейше фразеологизми зоз негативну конотацию. Зоз концептох у чиім формованю участвує швиня як жридлови домен видземе же Руснаци швиню видза як брудну (*брудни як швиня*, *мусави (мурцави) як праше*), затиту (*тлусты як швиня*), непременлівого подлого характеру (*облєч швиню до злата а вона пойдзе до блата*), гнївацу (*нагнївани як корназ*), барз гладну/галадну (*добра швиня гоч яки помії (кажду помию) попиє / за добру швиню нет подли помії*); (*хтора швиня раз курче пожре тот ше на паспаль не враци*), агресивну (*дриляц ше як праше до помийох*), хтора прави нешор (*коборлує як тот швиня у оборо*, *вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох*), уплївює негативно на других (*єдна швиня шицок чупор розриє*). У вязи зоз видзеньом швині як брудней и незаситей и характеризованє єй як без мири у пицу (*пияни як швиня*, *опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня*, *вивалял ше як швиня*).

Як позитивно конотовани розумиме концепти ПОЗИТИВНА ПРЕМЕНКА (вичухал ше як риняве праше), ПРИПАДНОСЦ (нашей швинї праше).

Концепти у хторих ше зявює швиня як файта домашней животинї.

Негативни

1. ЗАТИТОСЦ (тлустя як швиня)
2. БРУДНОСЦ (мусави (мурцави) як праше, брудни як швиня)
3. ПИЯНСТВО (пияни як швиня, опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня, вивалял ше як швиня)
4. НЕПРЕМЕНЛЇВОСЦ ЛЮДСКОГО ХАРАКТЕРУ (облеч швиню до злата а вона пойдзе до блата)
5. БУЦ БАРЗ ГЛАДНИ (добра швиня гоч яки помий (кажду помию) попис / за добру швиню нет подли помий)
6. ШВИДКЕ/СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ (цага ше (влече ше) як швиньски черева (бураги))
7. ПРАВИЦ ЧКОДУ, НЄШОР (коборлує як тотя швиня у оборе, вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох)
8. НЄУСПИХ (швиня ше му оцелєла)
9. НЕГАТИВНА ОЦЕНА ПОЄДИНЦА, ПРЕДМЕТА (єдна швиня шицок чупор розриє)
10. ПРЕМЕНКА ЖИВОТНИХ АМБИЦИЙОХ (хтора швиня раз курче пожре тотя ше на паспаль не враци)

ПРАШЕ

Позитивни

11. ПОЗИТИВНА ПРЕМЕНКА (вичухал ше як риняве праше)
12. ПРИПАДНОСЦ (нашей швинї праше)

Негативни

13. ЗВИШОК (у дружтве) (буц тринасте праше)
14. БРУДНОСЦ (мусави (мурцави) як праше, брудни як швиня)

15. НАПАСНОСЦ (дриляц ше як праше до помийох)

КОРНАЗ

Негативни

16. ГНІВ (нагнівани як корназ)

КАРИЧКА

Негативни

17. НАИВНОСЦ (лєм му каричку до носа не положили)

МАЧКА

Мачка ше зявює у 7 концептох. Фразеологизми у хторих мачка жридлови домен єст 13 (7,34%). Зоз того числа, маче ше заявює у трох а кандур у двох фразеологизмох. То найчастейше фразеологизми зоз негативну конотацию.

На основи концептох у чийм формованю участвує мачка видзимо же Руснаци мачку видза як лакомну, преїг мири чувствительну, звадліву або причину нескладних одношеньох, манипулативну.

З оглядом на семантичну улогу хтору мачка ма у фразеологизмох и конотованосц тих фразеологизмох мож заключиц же кед мачка ма улогу агенса вец концепт негативно конотовани. У єдним прикладу, мачка представя пациєнса а концепт хтори ше преноши зоз тим фразеологизмом позитивни (анї мачку би не увредзел).

Концепти у хторих ше зявює мачка як файта домашней животинї.

Негативни

1. ЛАКОМНОСЦ (олїзовац ше як кандур, ходзиц (скакац) як кандур коло колбасох, кварни як мачка)

2. ЧУВСТВИТЕЛЬНОСЦ ПРЕЙГ МИРИ (йойчацосц, поносоване) (як кед мачки на хвост станеш, роздарти як маче)
3. БЕЗПОМОЦНОСЦ (страцени як маче (як страcene маче), кед мачки нет, миши по хижи бегаю)
4. МАЛО ЕСЦ (есц як маче)
5. НЕСКЛАДНИ ОДНОШЕНЯ (злагодзиц ше як пес и мачка, стануц мачки на хвост)
6. БАВИЦ ШЕ З ДАСКИМ (бавиц ше з даским як мачка з мишу (мишом), купиц мачку у меху)

Позитивни

7. ДОБРОТА (анї мачку би не увредзел)

КОНЬ (КОБУЛА, ВАЙЧАК, ГАЧЕ)

Назви хтори ше одноша на файту конь ше зявюю у 13 концептох. Фразеологизми у хторих жридлови домен една з назвох гиерархийно повязана зоз назву файти ест 13 (7,34%). Поединечно, пресликованя з коньом як жридловим доменом ест (7). Шицки други ше зявюю лем раз. Наприклад, хлопска єдинка тей файти хтора пре колена хтори ше збиваю ма назву францияш²⁹² мотивація за єдно пресликоване. Вайчак, млади некастровани конь, ше тиж так раз зявює у пресликованьох. Женска єдинка тей файти, кобула и младе без ознаки роду, гаче, тиж так, лем раз були инспирація за пресликоване.

Гоч и тота файта домашней животинї инспировала найчастейше фразеологизми зоз негативну конотацию (10), присутни и (видзи нам ше вецей як при других животиньох) позитивно характеризовани як цо СЕКСУАЛНА МОЦ, ПОТЕНТНОСЦ (доброго вайчака перше зрадзи вид а вец друге), МАЦ ЩЕСЦА (ма подкову (пергача, хованца)), УСПИХ (буц на коню (коньове)).

Дзепоедни пресликованя постредно виволую асоцияцию на коня. Наприклад у фразеологизмох *спуциц ше з кефетика, вжац/тримац деплови до /своїх/ рукох, тримац деплови у обисцу, ма подкову (пергача, хованца), вируциц (дакого) зоз шедла /вилециц зоз шедла, анї прагац анї шедлац*, маме предмети хтори як прототипични члени препознати як достаточно асоцијативни на коня, односно особа хтора дешифрує метафоричне пресликоване зоз тима

²⁹² Назва *францияш* иснує и у сербским языку.

стимулусами (кефетик, деплови, подкова, шедло, прагане, шедлане) подума праве на коня. Жридлови домен ше у тих пресликованьох не базує лем на тима предметами у вязи зоз конями але на слики, односно одвитующей комбинації хтора ясно указує цильови домен хтори потребне представиц. Напр. *тримац деплови*. Понеже деплови²⁹³ часц опреми за прагане, односно за контроловане, управяне з коньом вец пресликоване з жридлового домену (тримане депловох) и без визначованя хто пациєнс тей дії, ясне, односно знаме же ше вираз одноши на тримане контроли. Кед вираз дополніме зоз местом отримованя контроли як то у фразеологизму *тримац деплови у обисцу* вец знаме же цильови домен того пресликованя МАЦ КОНТРОЛУ У ФАМЕЛІЇ, БУЦ ГАЗДА.

Интересанте спомнуц и приклад чий жридлови домен руски викричнік *гога* и русийски *пр* та метафоричне пресликоване засноване на розлики у велькосци руских и русийских коньох хтора виражена зоз викричніками (як *гога* и *пр*, *иду гога* и *пр*).

Концепти у хторих ше зявує конь як файта домашней животині.

Позитивни

1. СЕКСУАЛНА МОЦ, ПОТЕНТНОСЦ (МЕСТО) (доброго вайчака перше зрадзи вид а вец друге)
2. МАЦ ЩЕСЦА ма подкову (пергача, хованца))
3. УСПИХ (буц на коню (коньове))

Негативни

4. НЕСЦЕРПЕЗЛІВОСЦ (бежац як гаче опрез друка)
5. НЕ РОЗУМЕНЕ ЦУДЗОГО ПОЛОЖЕНЯ (забула кобула же и вона дараз гаче була)
6. ВИСТАТОСЦ (виробени як конь (вол), вистал як поштарски конь, робиц (цагац) як конь)
7. СТРАЦИЦ ДЗЕКУ РОБИЦ (змухавел ше як конь)
8. СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини) (дац (черац) коня за магарца)
9. СПОСОБ РУШАНЯ (ходзи як францияш)

²⁹³ Попри депловох, то ище *няклов, каркач, кефетик, зубадла, оглавок, наручок, стремено, попруги* итд.

10. КОНТРОЛОВАНЕ / НЕКОНТРОЛОВАНЕ СПРАВОВАНЄ (спущиц ше з кефетика, вжац/тримац деплови до /своїх/ руках, тримац деплови у обисцу,
11. НЄОДВИТУЮЦОСЦ (анї прагац анї шедлац)
12. ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ (як гога и пр)
13. ТРАЦЕНЄ ПОЛОЖЕНЯ (вируциц (дакого) зоз шедла / вилециц зоз шедла, спаднуц з коня на магарца (осла))

БАРАН, ОВЦА

Файта животинї овца (овца, баран, баранче/ягнятко) ше зявює у 6 концептох кельо ест и фразеологизми хтори участвую у формованю концептох (3,39%). З того числа, жридлови домен у вязи зоз тоту файту, найчастейше баран (2) або баранчатко/ягнятко (2). Овца ше з другого боку зявює раз як назва женскей єдинки тей файти домашней животинї, а раз як прикметник виведзени з тей назви (вовк у овчей (баранчецовой, ягнятковой). При тим прикметник *овчи* ше у вариантох того фразеологизму зявює и у форми *баранчецовой* або *ягнятковой* скори. З оглядом на оцєну позитивне/негативне, знова концепти частейше указую на негативни прикмети чловека, напр. ПРЕЦЕНЬОВАНЄ СВОСЙ ФИЗИЧНЕЙ АБО ИНТЕЛЕКТУАЛНЕЙ МОЦИ, НЄПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ АБО СПРЕВОДЗКУ. Як позитивни можеме розумиц СЕКСУАЛНУ МОЦ ЧИ ПОТЕНТНОСЦ ХЛОПА и ЗМИРЕНОСЦ²⁹⁴. Єден концепт розумиме як неутрални з оглядом на оцєну. Вон ше не одноши на чловека але видзєне швета коло себе, односно ПРИРОДНИ ЗЯВЕНЯ.

Концепти у хторих ше зявює овца як файта домашней животинї.

Позитивни

1. СЕКСУАЛНА МОЦ, ПОТЕНТНОСЦ (МЕСТО) (стари баран але рощок тварди)
2. ЗМИРЕНОСЦ 1 (мирни як баранче (ягнятко))

Негативни

²⁹⁴ Тот концепт резултат прецедентних текстох, односно ушлїву Библиї.

3. ПРЕЦЕНЬОВАНЄ СВОЄЙ МОЦІ (фізичней або інтелектуалней) (набрац (навишац, натрепац) на себе як баран на роги)
4. СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини) (вовк у овчей (баранчецовей, ягнятковей))
5. НЄПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ (заблукана (страцена) овца)

Неутрални

6. ПРИРОДНИ ЗЯВЕНЯ (баранчата на небе)

КУРА

Назви хтори ше одноша на файту домашней животині кура ше зявюю у 11 концептох. Фразеологизми у хторих жридлови домен єдна з назвох гьерархийно повязана зоз назву файти єст 18 (10,17%). Поединечно, пресликованя з куру як жридловим доменом єст (8). Окрем прототипскей єдинки тей категорії, зявюю ше и курче (5), квока (2) але и типичне место перебуваня курох банти (1) або типични продукт кури, вайцо (1).

Як позитивно офарбени видзиме концепти БУЦ МУДРИ, НЄНАЇВНИ (озда сом не спаднул з бантох) и МАЦ ЩЕСЦА (пришкапело ше му як шлепей кури зарно / и шлепей кури ше уйдзе, зарно). Шицки други, маю негатиwну конотацию: ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНЇЧЕНОСЦ (розуми ше до дачого як кура до пива, розум як у курчеца, як кед би спаднул з бантох), НАИВНОСЦ (войсц як курче до помийох), ПРЕЦЕНЬОВАНЄ СВОЄЙ МОЦІ (фізичней або інтелектуалней) (учи курче квоку), СПАНЄ (легац (спац) з курами), ЛЄНЇВОСЦ (шедзиц як квока [на вайцох]), БЄШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЄРБЛЯЦОСЦ (чвиркац як квока), СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини) (обрац дакого як куру до гарчка), НЄСХОПНЕ РУШАНЄ (круци ше як кура з вайцом, замервиц ше (зашпотац ше) як курче до клоча), ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ (йому кура а мнє вайцо).

Концепти у хторих ше зявює кура як файта домашней животині.

Позитивни

КУРА

1. БУЦ МУДРИ, НЕНАЇВНИ (озда сом не спаднул з бантох)
2. МАЦ ЩЕСЦА (пришкапело ше му як шлепей кури зарно / и шлепей кури ше уйдзе, зарно)

Негативни

3. ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ (розуми ше до дачого як кура до пива, як кед би спаднул з бантох)
4. СПАНЄ 3 (легац (спац) з курами)
5. СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини) (обрац дакого як куру до гарчка)
6. НЕСХОПНЕ РУШАНЄ (круци ше як кура з вайцом, замервиц ше (зашпотац ше) як курче до клоча)
7. ЄДНАКОСЦ/НЄДНАКОСЦ (йому кура а мнє вайцо)

КВОКА

8. ЛСНІВОСЦ (шедзиц як квока [на вайцох])
9. БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЕРБЛЯЦОСЦ (чвиркац як квока)

КУРЧЕ

10. ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ 9 (розум як у курчеца)
11. НАИВНОСЦ (войсц як курче до помийох)
12. ПРЕЦЕНЬОВАНЄ СВОЄЙ МОЦИ (физичней або інтелектуалней) (учи курче квоку)

КОЗА

Назви хтори ше одноша на файту домашней животинї коза ше зявюю у 7 концептох кельо ест и фразеологізми у хторих жридлови домен тотя животиня цо у вкупним числу фразеологізмох представя 10.17%. Окрем женскей єдинки тей файти не зявюю ше други хиєрархийно повязани (цап, коще). Як негативно оцєнєти шлїдуюци концепти: ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ (патри як коза зарезана), НАИВНОСЦ (пришла коза под нож), НЄПРИЯТЕЛЬСТВО (любиц дакого як коза нож [а фаркаш капуству]), СПРАВОВАНЄ

(шедзи як коза зарезана „дихо шедзи”), НЕСКЛАДНИ ОДНОШЕННЯ (я о коже ти о боже). Як неутрални розумиме концепт ПРИРОДНИ ЗЯВЕННЯ Хмари (баба гонї кози). Єден концепт ма позитивну конотацию УСПИХ (и коза сита и капуста цала).

Концепти у хторих ше зявює коза як файта домашней животинї.

Позитивни

1. УСПИХ (и коза сита и капуста цала)

Негативни

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ (патри як коза зарезана)
3. НАИВНОСЦ (пришла коза под нож)
4. НЕСПРИЯТЕЛЬСТВО (любиц дакого як коза нож [а фаркаш капусту])
5. СПРАВОВАНЄ (шедзи як коза зарезана)
6. НЕСПОРОЗУМЕНЄ (я о коже ти о боже)

Неутрални

7. ПРИРОДНИ ЗЯВЕННЯ
Хмари (баба гонї кози)

МАГАРЕЦ

Домашню животиню магарец препознаваме у 6 концептох: ТВАРДОГЛАВОСЦ / УПАРТОСЦ 2 (твардоглави як магарец, упарти як магарец), НЕСПОДНІМАЦОСЦ АБО ПАСИВНОСЦ 1 (стої як магарец медзи овцами), СТАРОСЦ 1 (стари як стари магарец), СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини) 7 (правиц дакого магарцом, правиц (робиц) з дакого магарца), НЕСУСПИХ 2 (анї осла анї посла), ЄДНАКОСЦ/НЕСДНАКОСЦ 5 (яка у царици така у магарици). Тота животиня ше зявює як жридлови домен у 8 фразеологизмох з хторих два варианты. То представя (4,52%) шицких фразеологизмох. У єдним з тих фразеологизмох ше находзи архаична назва осел з хтору ше преноши исте значене. З оглядом на

оцену, шицки концепти маю негатиwну конотацию, односно на негатиwни способ оценою психологийни характеристики чловека, медзилюдски одношеня або дружтwово концепти як цо НЄУСПИХ. Єден концепт не можеме зоз сигурносцу одредзиц як позитивни або негатиwни понеже його импликації могу буц двойністи. То концепт ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ (яка у царици така у магаричи).

Концепти у хторих ше зяwює магарец як файта домашней животині.

Негатиwни

1. ТВАРДОГЛАВОСЦ / УПАРТОСЦ (твардоглави як магарец, упарти як магарец)
2. НЄПОДНІМАЦОСЦ АБО ПАСИВНОСЦ (стої як магарец медзи овцами)
3. СТАРОСЦ 1 (стари як стари магарец)
4. СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини) (правиц дакого магарцом, правиц (робиц) з дакого магарца)
5. НЄУСПИХ (ані осла ані посла)

Негатиwни и позитивни

6. ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ (яка у царици така у магаричи)

ГУСКА

Домашня животиня гуска присутна у трох концептах хтори ше одноша на чловека. То концепти зоз негатиwну конотацию у хторих ше указую прикмети чловека РОВНОДУШНОСЦ (як кед на гуску води плюшнеш / як на гуску води сипац), стан ХОРОТА (жовти як гуше), и дружтвена оцена НЄОДВИТУЮЦОСЦ (не за гуски шено). Гуска у формованю тих концептах участвує зоз штирома фразеологизмами (2,26%).

Концепти у хторих ше зяwює гуска як файта домашней животині.

Негатиwни

1. РОВНОДУШНОСЦ (як кед на гуску води плюшнєш / як на гуску води сипац)
2. ХОРОТА (жовти як гуше)
3. НЕОДВИТУЮЦОСЦ (не за гуски шено)

КАЧКА

Штири концепти у хторих ше домашня животиня качка зявює. У штирох фразеологизмох три ше одноша на младе тей домашней животинї, каче (мокри (змокнути) як каче, бежац як каче (качата) за ягоду, не за качата мачанка) (2,26). Фразеологизем у хторим качка жридлови домен резултат прецедентних текстох (правиц ше [на] злату качку). Шицки концепти у хторих же зявює тота домашня животиня негативно описую человека, односно його випатрунок, справованє, рушанє або дружтвену оцену.

Концепти у хторих ше зявює качка як файта домашней животинї.

Негативни

1. МОКРОСЦ/ БУЦ МОКРИ (мокри (змокнути) як каче)
2. СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини) (правиц ше [на] злату качку)
3. НЕСХОПНЕ РУШАНЄ (бежац як каче (качата) за ягоду)
4. НЕОДВИТУЮЦОСЦ (не за качата мачанка)

ПУЛЯК

Домашня животиня пулька ше у фразеологизмох зявює два раз у форми хлопскей єдинки (1,13%). Тоти фразеологизми участвую у формованю двох концептох з хторима ше негативно указує чувства (ГНІВ (нагнівани (надути) як пуляк) або стани человека ПОГАНЬБЕНОСЦ (спуциц нос як пуляк).

Концепти у хторих ше зявює пуляк як файта домашней животинї.

Негативни

1. ГНІВ (нагнівани (надути) як пуляк)
2. ПОГАНЬБЕНОСЦ (спущиц нос як пуляк)

ЗАЯЦ

Домашня животины заяц ше зявює у 6 концептох: СТРАХ (сцекац як заяц), СПАНЄ (спац як заяц), ЛЄНІВОСЦ (робота не заяц - не сцекне (не одскака)), ШВИДКЕ/СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ (швидки (фришки) як заяц), УСПИХ (з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи)), ПОДЛИ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТНІКА, ОСОБИ (з нім не влапиш заяца). У формованю тих концептох, заяц як жридлови домен участвує з 6 фразеологизмами (3,39 %).

Як позитивна оцена човекових активносцох або дружтвеной оцени ше можу розумиц концепти ШВИДКЕ/СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ (швидки (фришки) як заяц), УСПИХ (з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи)). Негативну конотацию маю концепти СТРАХ 1 (сцекац як заяц), СПАНЄ 3 (спац як заяц), ЛЄНІВОСЦ 5 (робота не заяц - не сцекне (не одскака)), ПОДЛИ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТНІКА, ОСОБИ 1 (з нім не влапиш заяца).

Концепти у хторих ше зявює заяц як файта домашней животины.

Позитивни

1. ШВИДКЕ/СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ (швидки (фришки) як заяц)
2. УСПИХ (з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи))

Негативни

3. СТРАХ (сцекац як заяц)
4. СПАНЄ (спац як заяц)
5. ЛЄНІВОСЦ (робота не заяц - не сцекне (не одскака))
6. ПОДЛИ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТНІКА, ОСОБИ (з нім не влапиш заяца)

ОБЩИ НАЗВИ ЗА ДОМАШНІ ЖИВОТИНІ (ГОВЕДА, СТАТОК, БИДЛО)

Дзепоедни общи назви домашніх животиньох (говеда, статок, бидло) участвую у формованю концептох хтори на негативни способ указую на човеково справованє або оцєну дружтва (НАБИЦ ДАКОГО (биц дакого як говеду), НЕПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ (жиц як бидло/статок)).

Концепти у хторих ше зявюю общи назви домашніх животиньох (говеда, статок, бидло).

Негативни

1. НАБИЦ ДАКОГО (биц дакого як говеду)
2. НЕПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ (жиц як бидло (статок))

ФИЗИОЛОГИЙНИ ПРОЦЕСИ АБО ЇХ РЕЗУЛТАТИ

Шлідза продукти домашніх животиньох (гной, балєга, балєговац, галадзиц) хтори участвую у формованю рижних концептох, найчастейше зоз негативну конотацию унапрямену на човека.

Физиологийни одрутки животиньох або продукти хліва ше зявюю у концептох хтори негативно описую прикмети човека (ЛЄНЇВОСЦ (шєдзи (ляпнул, лежи) як [тота] балєга (здохліна, губаба), подли як гной)), способ бешєди БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЕРБЛЯЦОСЦ (балєговац дакому, скруциц як за гнойом (як за брадлом)) або непочитованє чи непознаванє основних правилох НЄ ЗНАЦ (ОСНОВНИ) ШОР/ПРАВИЛА (галадзиц свойо родзєне гнїздо).

ГНОЙ, БАЛЄГА, ГАЛАДЗИЦ

Концепти у хторих ше зявює физиологийни одруток домашніх животиньох (гной, балєга, галадзиц).

Негативни

1. ЛЕНІВОСЦ (шедзи (ляпнул, лежи) як [тота] балєга (здохліна, губаба), подли як гной)
2. БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЕРБЛЯЦОСЦ (балєговац дакому, скруциц як за гнойом (як за брадлом))
3. НЄ ЗНАЦ (ОСНОВНИ) ШОР/ПРАВИЛА (галадзиц свойо родзене гніздо)

ПРОДУКТИ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ

Продукт з млека хтори людзе хасную за костиранє участвує у формованю двох концептох. Пре свою фарбу илюстративни є як жридлови домен за формованє концепту ФАРБА СКОРИ (били як сир). Тот концепт розумимє як негативне указованє на билосц скоры (хтора може буц и показатєль хороти). Други концепт КВАЛИТЕТНИ ЛЮДЗЕ хтори на позитивни способ указує на людзох квалитетних характеристикох формовани зоз фразеологизма (мала грудка алє сами сир) хтори свойо метафоричнє пресликованє будує на конзистетней структури сира/ на природи правєня сира.

СИР

Концепти у хторих ше зявує продукт домашніх животиньох (сир).

Негативни

1. ФАРБА СКОРИ (били як сир)
2. КВАЛИТЕТНИ ЛЮДЗЕ (мала грудка алє сами сир)

ВАЙЦО

Продукт кури, гуски або других домашніх птицох (вайцо) участвує у формованю двох негативно конотованих концептох (ПОГУБЕНОСЦ (погубени як мутяк (запоросток)), ДРОБНІЦАРСТВО, ПЕДАНТЕРСТВО глєдац власу у вайцу). У фразеологизмох хтори часц тих концептох жридлови домен погубене вайцо, запоросток чи мутяк або вайцо.

Концепти у хторих ше зявює продукт домашніх животиных (вайцо).

Негативни

1. ПОГУБЕНОСЦ (погубени як мутяк (запоросток))
2. ДРОБНІЦАРСТВО, ПЕДАНТЕРСТВО (гледац власу у вайцу)

ПРЕДМЕТИ, ПОКАРМА

Концепти у вязи зоз чловеком формовани и зоз фразеологизмох з жридловима доменами предметами. Наприклад концепт НЄМИНОВНОСЦ (на концу батог пука), ПИЛНОСЦ (як ошторгель), НЄПРИЯТЕЛЬСТВО (ми не ходзиме (ми ше не вожиме) на истим кочу), ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ (мац отруби (плєви) у глави).

БАТОГ

Концепти у хторих ше зявює предмет батог.

Негативни

НЄМИНОВНОСЦ (на концу батог пука)

ОШТОРГЕЛЬ

Концепти у хторих ше зявює предмет ошторгель.

Негативни

ПИЛНОСЦ (як ошторгель)

КОЧ

Концепти у хторих ше зявює перевозка коч.

Негативни

НСПРИЯТЕЛЬСТВО (ми не ходзиме (ми ше не возиме) на истим кочу)

ОТРУБИ

Концепти у хторих ше зявює покарма отруби.

Негативни

ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ (мац отруби (плєви) у глави)

4.3. ПРЕГЛЯД КОНЦЕПТУАЛНИХ ПОЛЬОХ ФРАЗЕОЛОГІЗМОХ

1. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ХТОРИ ШЕ ОДНОША НА ЧЛОВЕКА

1.1. ЧЛОВЕКОВА ВОНКАШНЬОСЦ (тілесна характеристика человека)

НЄ ШВЕЧИЦ

стої ци (швечи ци) як крави шедло

швечи му як псови дзвончок

швечи му як псови пията нога

треба му як псу (псови) колік

БРУДНОСЦ

брудни як швиня

мусави (мурцави) як праше

ЗАТИТОСЦ

тлусти як швиня

МОЦ

моцни як бияла

СЕКСУАЛНА МОЦ

доброго вайчака перше зрадзи вид а вец друге

стари баран але рошок тварди

ФАРБА СКОРИ

били як сир

1.2. ПРИКМЕТИ ЛЮДЗОХ (ПСИХИЧНА ХАРАКТЕРИЗАЦИЯ ЧЛОВЕКА)

ЛАКОМНОСЦ

олїзовац ше як кандур

ходзиц (скакац) як кандур коло колбасох
кварни як мачка

НЕСТАЄМНОСЦ ДУМАНЯ

раз є прашна раз цельна

ИНТЕЛЕКТУАЛНА ОГРАНІЧЕНОСЦ

патри як целє на нову капуру
могло би го гу яшльом привязац
вон ма розум як у крави бамбух
розуми ше до дачого як кура до пива
розум як у курчеца
як кед би спаднул з бантох
мац отруби (плеви) у глави
пуцел розум на пашу
патри як коза зарезана

БУЦ МУДРИ, НСНАЇВНИ

озда сом не спаднул з бантох

НАИВНОСЦ

войсц як курче до помийох
пришла коза под нож
лем му каричку до носа не положили

ТВАРДОГЛАВОСЦ / УПАРТОСЦ

твардоглави як маґарец
упарти як маґарец

НЕСЦЕРПЕЗЛЇВОСЦ, НЕРОЗДУМАНОСЦ

бежац як гаче опрез друка
не стої ци крава на ноги / не станула ми крава на ногу

РОВНОДУШНОСЦ

як кед на гуску води плюшнеш / як на гуску води сипац

ЦИГАНСТВО

цигані як пес

ПОГУБЕНОСЦ

погубени як мутяк (запоросток)

РОНТОВНІЦТВО

кед (дзе) пошла крава най идзе и целе

НЕПОДНІМАЦОСЦ АБО ПАСИВНОСЦ

стої як магарец медзи овцами

ЧУВСТВИТЕЛЬНОСЦ ПРЕЙГ МИРИ (йойчацосц, поносоване)

як кед мачки на хвост станеш

роздарти як маче

коньом роги омарзли

ПРЕЦЕНЬОВАНЕ СВОЄЙ МОЦИ (физичней або інтелектуалней)

набрац (навишац, натрепац) на себе як баран на роги

учи курче квоку

ВИРНОСЦ

вирни як пес

НЕДОВИРИЄ

не вер псу (псови) ані кед шпи

ЗМИРЕНОСЦ

мирни як баранче (ягнятко)

ЩЕДРОСЦ (ДАЦ ВЕЛЬО ПОЖИВИ/ЄДЗЕНЯ)

дац дакому як волон (як волови, як за воли)

НЄПОДЗЕКОВНОСЦ

пуц пса под стол виграбе ше на стол

НЄПРЕМЕНЛЇВОСЦ ПОДЛОГО ЛЮДСКОГО ХАРАКТЕРУ

облеч швиню до злата а вона пойдзе до блата

не будзе зоз пса сланїна [лєм вше пшина]

НЄ РОЗУМЕНЄ ЦУДЗОГО ПОЛОЖЕНЯ

забула кобула же и вона дараз гаче була

СХОПНОСЦ, ЗНАХОДЛЇВОСЦ

знац од чого пси здихаю

ИСТЕ (ПОДЛИ, ЗЛИ) ДУМАНЄ ШЕ РОЗУМИ, СКЛАДА

пес пса позна

ДОБРОТА

анї мачку би не увредзел

ДРОБНЇЦАРСТВО, ПЕДАНТЕРСТВО

гледац власу у вайцу

1.3. ЧЛОВЕКОВО СТАНИ И ЧУВСТВА

СТРАХ

сцекац як заяц

ГНІВ

нагнівани (надути) як пуляк

нагнівал ше (нахмурел ше, нагнівани) як бабов (бабин) пес

нагнівани як корназ

ПОГАНЬБЕНОСЦ

пошол пшим ліцом

спущиц нос як пуляк

пойсц як пес з косцу

ПИЯНСТВО

пияни як целе

пияни як швиня

опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня

вивалял ше як швиня

ВИСТАТОСЦ

виробени як конь (вол)

вистал як поштарски конь

вистал як югаски пес

СТАРОСЦ

стари як стари магарец

ХОРОТА

жовти як гуше

БЕЗПОМОЦНОСЦ

страцени як маче (як страцене маче)

СПАНЄ

спац як заяц

спац як бундаш
легац (спац) з курами

МОКРОСЦ/ БУЦ МОКРИ

мокри (змокнути) як каче

1.4. ЧЛОВЕКОВО АКТИВНОСЦИ И СПРАВОВАНЕ

ОДНОШЕНЕ ГУ РОБОТИ

ПИЛНОСЦ

роби (цага) як бияла
робиц (цагац) як вол
робиц (цагац) як конь
як ошторгель

ЛЄНЇВОСЦ

шедзиц як квока [на вайцох]
шедзи (ляпнул, лежи) як [тота] балєга (здохліна, губаба)
подли як гной
робота не заяц - не сцекне (не одскака)
ми гаду-гаду а пси у крупох

СТРАЦИЦ ДЗЕКУ РОБИЦ

змухавел ше як конь

ПОДЛО ПОРОБЕНА РОБОТА

(робиц) як крава з хвостом
розруцац (розтресц) як крава вигризки
добра жена як тота крава цо до полного жохтара виргне

ПОДЛИ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТНІКА, ОСОБИ

з нїм не влапиш заяца

ЗАНЄДЗБАЛОСЦ ПРОСТОРУ

як у хлїве

ПОЗИТИВНА ПРЕМЕНКА

вичухал ше як риняве праше

СПОСОБ КОМУНІКАЦІЇ

БЕШЕДОВАЦ ГЛУПОСЦИ, БЕРБЛЯЦОСЦ

чвиркац як квока

анї пес на хвост би не позберал

балєговац дакому

скруциц як за гнойом (як за брадлом)

ГЛАСНЕ ОГЛАШОВАНЄ

ричац (дрец ше) як буяк

ВЕЛЬО БЕШЕДОВАЦ

анї пес би го не пребрехал / не пребрехал би го анї пес

пес хтори вельо бреше, не куса

СПРЕВОДЗКА (у картох, бависку, тарговини)

обрац дакого як куру до гарчка

вращиц дакому крупи за отруби

дац (черац) коня за магарца

купиц мачку у меху

правиц дакого магарцом, правиц (робиц) з дакого магарца

правиц ше [на] злату качку

вовк у овчей (баранцецевей, ягнятковей) скори

ШВИДКЕ/СПОМАЛШЕНЕ РУШАНЄ

швидки (фришки) як заяц

цага ше (влече ше) як кравске счисциско

цага ше (влече ше) як швиньски черева (бураги)

СПОСОБ РУШАНЯ

ходзи як францияш

НЕСХОПНЕ РУШАНЄ

бежац як каче (качата) за ягоду

круци ше як кура з вайцом

замервиц ше (зашпотац ше) як курче до клоча

КОНТРОЛОВАНЕ / НЕКОНТРОЛОВАНЕ СПРАВОВАНЄ

(с)пущиц ше з ланца

спущиц ше з кефетика

кед мачки нет, миши по хижи бегаю

вжац/тримац деплови до /своїх/ рукох

весц на порвазку (на ланцу, за руку)

тримац деплови у обисцу

БУЦ БАРЗ ГЛАДНИ

гладни як пес

добра швиня гоч яки помийї (кажду помию) попис / за добру швиню нет подли помийї

МАЛО ЄСЦ

есц як маче

ВЕЛЬО ЄСЦ

есц як вол

1.5. МАТЕРИЯЛНИ СТАТУС

ХУДОБА

як пес на ланцу жиц

жиц [себе] як пес на паздзерчу

1.6. МЕДЗИЛЮДСКИ ОДНОШЕНЯ

НЕСКЛАДНИ ОДНОШЕНЯ

злагодзиц ше як пес и мачка

стануц мачки на хвост

НЄПОРОЗУМЕНЄ

я о коже ти о боже

БАВИЦ ШЕ З ДАСКИМ

бавиц ше з даским як мачка з мишу (мишом)

НЄПРИЯТЕЛЬСТВО

любиц дакого як коза нож [а фаркаш капусту]

ми нє ходзиме (ми ше нє вожиме) на истим кочу

НАПАСНОСЦ

исц, (нападац, наваліц) як буюк на червене

дриляц ше як праше до помийох

НАБИЦ ДАКОГО

набиц дакого як пса

биц дакого як говеду

1.7. ДРУЖТВЕНА ХАРАКТЕРИЗАЦИЯ ЧЛОВЕКА

ОДСУСТВО КУЛТУРИ

преходзиц (прейсц) як вол (нє поздравкац)

НЕПОЧИТОВАНЄ ДРУЖТВЕНЕЙ НОРМИ

чежко (яй) тому дому (домови) дзе розказує крава волу (волови)
заблукана (страцена) овца
жиц як бидло (статок)

НЄ ЗНАЦ (ОСНОВНИ) ШОР/ПРАВИЛА

галадзиц свойо родзене гніздо

ПРАВИЦ ЧКОДУ, НЄШОР

коборлує як тота швиня у оборе
вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох

МАЦ ЩЕСЦА

пришкапело ше му як шлепей кури зарно / и шлепей кури ше уйдзе зарно
ма подкову (пергача, хованца)

УСПИХ

буц на коню (коньове)
и коза сита и капуста цала
з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи)

НЄУСПИХ

анї осла анї посла
швиня ше му оцелела

НЄОДВИТУЮЦОСЦ

нє за качата мачанка
нє за гуски шено
анї прагац анї шедлац

ЄДНАКОСЦ/НЄЄДНАКОСЦ

яка у царици така у маґарици

и крава старша а целецу риц ліже
не пасол (не чувал) я з тобу крави (овци, швині)
йому кура а мне вайцо
як гога и пр

НЕГАТИВНА ОЦЕНА ПОЄДИНЦА, ПРЕДМЕТА

ані пес не збрехне на нього
една швиня шицок чупор розрие
руц то за псами

ТРАЦЕНЄ ПОЛОЖЕНЯ

вируциц (дакого) зоз шедла / вилециц зоз шедла
спаднуц з коня на магарца (осла)

КВАЛИТЕТНИ ЛЮДЗЕ

мала грудка але сами сир

ПРИПАДНОСЦ

нашей швині праше

ЗВИШОК (у дружтве)

буц тринасте праше

НЄМИНОВНОСЦ

придзе (пришол) и на пса мраз
чекай пше не будзе так вше
дармо кед на шиї ярмо
на концу батог пука

ПРЕМЕНКА ЖИВОТНИХ АМБИЦИЙОХ

хтора швиня раз курче пожре тота ше на паспаль не враци

2. ПРИРОДНИ ЗЯВЕНЯ

ХМАРИ

баба гонї кози

баранчата на небе

БАРЗ ПОДІА ХВИЛЯ

анї пса би человек не вигнал вонка

5. АСОЦІЯТИВНИ ТЕСТ

5.1. АСОЦІЯТИВНА МЕТОДА

Асоціативна метода у тей роботі представя помоц при одредзованю членох категорійох домашніх животиных и одредзованю характеристикох пре хторих ше их розуми так. Вона представя єден з резултатох упліву психології на лингвістику²⁹⁵. Райна Драгичевич наводзи же ше асоціативна метода не може самостойно хасновац у семантичних вигледованьох але же вона ма вельке значене у диягностификованю одредзеного семантичного зявеня або у потвердзованю резултатох одредзеного вигледованя (Драгићевич 2010а: 114). У тей роботі, асоціативни тест ма праве таку улогу. Помогнуц у одредзованю типичних, прототипских представнікох категорійох понеже ше прототипи дефиную и як члени категорії хтори ше бешедніком єдного языка перши зяваю у свідомосци (Тејлор 1991: 52)²⁹⁶.

Як значнейшу першу роботу у хторей хаснована асоціативна метода ше у літератури найчастейше наводзи вигледоване „*A Study of association in insanity, I, Association in normal subjects*” психологох Кента и Росанофа (G. H. Kent и A. J. Rosanoff 1910) з початку двацетого вику²⁹⁷. Вони з тестом од 100 емоційно неутралних словох (меновніки, дієслова, прикметніки) випитали 1000 особи. Асоціативни тест Кент Росаноф познейше преложени на велї язики. Драгичевич визначує же важне свойство асоціативних випитованьох тото же ше кажди тест снує, гоч и лем з часци, на предходним. На тот способ предходни материял постава як база за наступни вигледованя у семантики дзе мож перевіриц гипотези о структури и елементох семантичних польох, у синтакси, культурологійних вигледованьох итд. (Стефановић 2005: 23).

²⁹⁵ О розвою асоціативней методи у рамикох рижних часох и дисциплинох вещей у (Пипер, Стефановић, Драгићевич 2005: 7–23).

²⁹⁶ Р. Драгичевич 1988. организовала вигледоване у хторим з помоцу контролованого асоціативного теста анкетовано осемдзешат двойо студентох Филологійного факултету хтори за два минути мали навесц цо вещей прикметніки зоз значеньом людских прикметох (Драгићевич 2005: 63). Обчековало ше же на тот способ пренайду прототипични прикметніки. Драгичевич трима же асоціативни тест достаточо поуздани способ же би ше сцигло до прототипох (Драгићевич 2005: 63).

²⁹⁷ Теорійни інтересованя за асоціацией ше зяваю ище у античним периодзе при Аристотелови хтори мал подобни идеї (Пипер, Стефановић, Драгићевич 2005: 8).

Таки способ вигледованя указує чи мож бешедовац о универзалносци людскей менталней структури (серб. ментални склоп). П. Пипер визначує же ше зоз составяньом Асоціативного словніка на подобних методологийних основах оможлівює сигурни увид до пременкох у дружтвеной перцепції дійсносци але и до актуалного стану явного думаня, або о погришних видзеньох дійсносци та же би то оможлівело виправяне поверхових и погришних стереотипох о себе або о других. Тиж так, вон наглашує же асоціативни словнік и словнік стереотипох представляю єдно зоз найпоузданших и найобективнейших инструментох психолінгвистики (Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 18)²⁹⁸.

У славистики єден з найпознатших асоціативних словнікох длуго бул словнік поробени у редакції А. А. Леонтева (Драгићевић 2010: 41; Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 14)²⁹⁹. То перши асоціативни словнік русийского языка хтори поробени 1977. року а мал 200 стимулуси. По нешка поробени асоціативни словніки³⁰⁰ сербского (Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 2011), русийского (Караулов et. al. 1994, 1996, 1998; Караулов et. al. 2002), билоруского, украинского (Бутенко 1979; Мартінек I 2007; Мартінек II 2007), киргийского и других языкох з (Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 14). Тиж так, видати и Славянски асоціативни словнік у хторим заступени русийски, билорусийски, болгарски и украински языки (Уфимцева et. al. 2004).

5.2. ПРИМЕНЛІВОСЦ АСОЦІЯТИВНИХ ВИГЛЕДОВАНЬОХ

Асоціативна метода може буц хаснована за семантични, граматични або прагматични анализи. Предмет анализи може буц заступеносц файтох словох, синонимох, антонимох, хиєрархийни вязи, парадигматски и синтагматски вязи, фразеологизмох, прецедентних текстох итд. Пипер визначує хасновитосц асоціативних вигледованьох за виучованє етнокультурних стереотипох. То зложена структура типичних, односно асоціацийох зоз найвисшу фреквенцию у одредзеной язичней заєдніци о народох або культурах (Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 12). Виучованє того поняца по Пиперови єден з главних задаткох лингвокультурології и

²⁹⁸ Наш тест винімок з тей пракси понеже випитує поняца хтори ше звичайно не находза у асоціативних тестох.

²⁹⁹ вецей о тим у (Драгићевић 2010; Пипер 2005: 14).

³⁰⁰ вецей о тим у (Пипер 2003; 2014: 14).

етнопсихології (Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 12). Наглашує ще значносц асоціативних словнікох и етнокультурних стереотипох за водзене культурней политики гу другим народом з оглядом же тоти словніки даваю інформації о становискох єдного народа о другим, о других языкох итд. (Bartmiński 1996).

Драгичевич наводзи же ще зоз вигледованьом асоціацийох може заключовац и о концептуализації, конкретно абстрактних поняцох, односно емоційох та же ще зоз уключованьом вигледованя концептуалних метафорох и когнитивних сценарийох може достац широка слика о концептуализації емоційох. На шліду тих становискох и того вигледованє, у хторим ще попри асоціацийох вигледує концептуални бок метафорох на материялу поровнуючих фразеологизмох и словох пренсшеного значеня чий жридлови домен у вязи зоз хованьом домашніх животиньох.

5.3. ПРЕЦЕДЕНТНИ КОД

Група язичних указательох и звонкаязичних реалійох (мена, події, вирекнуца, тексти, филми, слики, гести, популярни писні, реклами, политични тексти итд.) хтори общепознати у одредзеной лингвокультури у тей мири же их кажди ношитель одредзеного языка, односно представитель лингвокультури розуми (Поповић 2019; (Драгићевић 2010: 15). Як наводзи Драгичевич, корпус прецедентних текстох пременліви понеже дзепоедни тексти можу страциц таки статус. То обрасци националней культури хтори формую скалу националних вредносцох а без хторих не мож розумиц одредзену культуру (Драгићевић 2010: 15). Людмила Попович наводзи идилски венец *З мойого валала* Гавриїла Костельника як прецедентни текст рускей культури або *Востани Сербие*, Доситея Обрадовича як прецедент сербскей культури. Авторка наводзи же поединец у мултикультуралним стредку, понеже успишно звладує вецей прецедентни тексти, потенційно ма богатшу общу культуру, ширши гуманистични видогляди прецо розвива способносц розуменя другого хтори розличити од нього цо на концу приводзи до гармоничного соживота у мултикультуралним стредку (Поповић 2019).

5.4. МЕТОДОЛОГІЯ ВИРОБКУ АСОЦІЯТИВНОГО ТЕСТУ

Автор прави лістину словох – стимулусох хтора ше інформантом може пречитац або ю вони можу достац. Пред тим ше випитаніком толкує же на кажди стимулус, односно слово або вислов треба же би одвитовали зоз першу асоціацію. Можу одвитовац усно або писано зоз словами хтори ше волаю слова-реакції. Визначує ше же векше число інформантох и уєдначени условия доприноша валидносци и обективносци резултатох. По законченю тестованя, слова – реакції ше читаю и класификую по фреквентносци (Драгићевић 2010а: 113).

Асоціативни тести, з оглядом на способ одвиту, мож подзеліц на дискретни, кед інформант длужни одвитовац лем зоз єдним словом, и континуовани, кед інформант длужни одвитовац зоз вецей словами хтори му ше перши зявя як можліва реакція на стимулус. З другого боку, кед вигледовач од інформантох гледа же би одвит бул одредзена файта слова або семантичне одношенє медзи стимулусом и словом-реакцію, вец то файта контролованого асоціативного тесту. Случай кед вигледовач не ма таки вимоги, односно, кед інформант шлебодни одвитовац без огляду на файту слова або семантичного одношеня, ше вола шлебодна асоціація (Драгићевић 2010: 114). Тест хтори хасновани за тото вигледованє приклад тесту шлебодних асоціацийох.

5.4.1. ЧИСЛО СТИМУЛУСОХ

Асоціативни тести за русийски и сербски асоціативни словнік мали по 100 стимулуси по угляду на перши значни асоціативни тест Кент и Росаноф зоз 1910. року хтори випитали 1000 особи (Драгићевић 2010а: 109; Пауновић Родић 2017: 62). Драгичевич наводзи же тести зоз 100 стимулусами дзепоедни науковци критикую прето же можу буц преобраз обяжни (Драгићевић 2005: 96). Асоціативни тести можу мац и меней стимулуси, напр. 12 (Gligorijević 2018).

5.4.2. АСОЦІЯТИВНЕ ПОЛЬО, ЯДРО, ПЕРИФЕРІЯ

Асоціативне польо або польо вербалних асоціаційох виволане зоз одредзеним стимулусом то шицки одвити хтори ше ище наволюю реакції, асоціяти, асоціації хтори достати од випитанїкох. То найобщейша лексична група парадигматски повязаней лексики (Драгићевић 2005: 60). Польо вербалних асоціаційох ма свой центер хтори представля найфреквентнейши асоціят. Найчастейше зявйоване одредзеной реакції указує же то прототипични асоціят а з оглядом же у роботі випитуєме катагорії вец то прототипични член категорії. Мож розликовац лексични и семантични центер. До лексичного уходзи найфреквентнейше слово а до семантичного ше рахую асоціяти зоз бліzkим значеньом а розличну форму. Ядро асоціативного поля ше состої зоз найчастейших асоціаційох, односно асоціаційох зоз числом векшим як 1. Спрам числа найчастейших асоціаційох ядро може буц моцнейше або слабше. Асоціяти хтори творя ядро формую структуру стереотипу. До периферії асоціативного поля уходза асоціяти³⁰¹ хтори маю лем єдно завйоване³⁰². Вони представляю цалком субективни асоціації хтори звичайно идиосинкратични (Драгићевић 2005: 60).

Пре окреме приказани асоціяти бліzkого значеня може буц не обачліве же асоціяти формую заєдніцки функціонални блок (Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 14). У теї роботі, шицки розлични одвити, наприклад форми множини и єднини истого слова як цо *вайцо* и *вайца*, забераю окреме место у асоціативним полю. У толкованю поля таки реакції читани як часц семантичного поля односно, у рамикох заєдніцкого функціонального блоку/тематскеї групи чия розвитосц знова важна информация за розумене структури асоціативного поля (Пипер, Стефановић, Драгићевић 2005: 14).

Одвит може буц єдно слово або вираз. По форми гипотетично може мац форму шицких файтох слова и можу буц у лематизованей або граматикализованей форми. Форми номинатива єднини, инфинитива при пременлівих формах словох лематизовани а реакції у других формах припадку, числа, часу итд. граматикализованани.

³⁰¹ У литератури ше наволюю и хапакси (Драгићевић 2005: 95). То слова хтора ше зявюю у одредзеним тексту, язику итд. лем раз.

³⁰² Поєдинечни реакції заш лем вредна информация хтора дава яснейшу представу о структури асоціативного потенциялу або за утвердзоване граматичних вязох у єдней асоціативно вербалней мрежи.

Випитанік може не одвитовац на одредзени стимулус. Таки места ше волаю омисії. Празни места або одвити *не знам, не виволує асоціацію* читани як омисії.

5.4.3. ТИП РЕАКЦІЇ

Асоціації ше з оглядом на тип реакції на стимулус можу подзеліц на синтагматски и парадигматски (Драгићевић 2005: 59). Синтагматски вязи жридо за випитованє синтаксичних, дистрибутивних, фразеологийних можлівосцох а парадигматски представляю уподполнєту слику найвекшого числа семантичних одношеньох до хторих стимулус уходи (Драгићевић 2005: 59). Обидва барз значни за преучованє менталного лексикону.

Исную два доминантни теорії о повязаносци у менталним лексикону, *теория атомских мехиркох* по хторей ше слова состоя зоз компонентох хтори ше повторюю и преклопюю у розличних словах, и *теория навучини* по хторей слова целосци хтори ше дотикаю з другима словами преїг вязох розличного интензитета (Драгићевић 2005: 60). Реакції, односно одвити на стимулуси указую хтори вязи присутни. Райна Драгичевич наводзи шлїдуюци вязи (Драгићевић 2005: 60):

Координаційски вязи: *тацок, ластовка, цинка, голуб*;³⁰³

Колокаційски вязи: *пиц – кока-колу*;

Гипонимски вязи: *птица – тацок*;

Антонимски вязи: *чарни – били*;

Синонимски вязи: *щесце – радосц*;

Причиново-пошлїдкови вязи: *пенєж – богатство*;

Ситуаційни вязи: *цверна – игла*.

З угла асоцијативней граматики, як наводзи Стефанович, одношения медзи стимулусом и реакцију мож звесц на основни два (Стефановић 2005: 34):

1. Реакция и стимулус можу буц иста файта словах и најчастейше реакції мотивовани зоз форму стимулуса. У таких случайох комбинация стимулусу и реакції не синтаксема.

³⁰³ Приклади зоз (Драгићевић 2005: 60).

2. Реакції умовлені зок широкосцу потенцялу стимулусу за творене граматичних вязыох. За кажде асоціативне польо мож утвердзиц гиєрархию вирыятносци зявйованя одредзеной форми реакційох. У таких случайох комбинация стимулусу и реакції синтаксема.

За одкриванє способу змесцованя податкох о языку у своєй меморії найєдноставнєйше випитац тенденції у повязованю формох стимулус и реакції (Стефановић 2005: 34). Й. Н. Караулов утвердзел гиєрархию одношеньох медзи файтами словох стимулусу и реакції (Караулов 1993: 31). Кед стимулус меновнік, вєц як реакції найфреквентнєйши меновніки, прикметніки, дієслова. Стимулус у форми прикметніка виволує найвєцей одвити у форми дієслова, меновнікох або, присловнікох. На заменовніки як стимулус випитаніки найчастєйше одвитую зок другима заменовніками або меновніками.

Випитаніки на стимулус треба же би одвитовали зок єдним словом або єдну семантичну єдинку а то може буц слово, синтаґма або виречєнє (Караулов 1993: 35–36).

Караулов визначує условносц подзелєня знаня на декларативне и оперативне. Бєшеда як язична діялносц предствая резултат взаємного преплетаня, синкретизму граматики и лєкסיки у чловековєй свидомосци (Караулов 1993: 35–36). По тим, у складзе зок природними законами, асоціативна граматика ше находзи у асоціативно-вербалнєй мрежи (АБМ) (*ассоциативно-вербальная сеть – ABC*) и приходзи до виражєня през асоціативни експеримент. У питаню лєксикализована граматика хтора контекстуализована прето же ше находзи у асоціативних блокох. Таки блоки ше очитую як реални синтаґми напр.: *земља → велика*, потенциялни: *земља → велики* або з предикативними конструкциями, експлицитними: *Страх је → када ме неко уплаши* або имплицитними, напр. *љубав → нада: Љубав је нада*.

5.4.4. ЧИСЛО ВИПИТАНІКОХ

Драгичевич наводзи же резултати асоціативного тесту валидни кед позберанє 500 одвити (Драгићєвић 2005: 96). Автора Сербского асоціативного словніка позберали 800 одвити (АРС). Медзитим, нашо вигледованє не поставене так широко и ма задаток випитац єдну тематску обласц та и число стимулусох менше. Обєктивносц асоціативного тесту фундаментована на факту же вельке число випитаних дава исти одвит, реакцију на одредзени стимулус.

5.4.5. ВОЗРОСТ ВИПИТАНИХ

Асоціативні тести за російськи і сербськи асоціативні словніки випитовали особи помедзи 18 и 25 роки бо по Караулову то будучи ношители культурного и дружтвеного живота нації прецо їх реакції одвитуючи за предвидзоване будучого культурного, язичного, психилогийного и социологийного портрету нації (Драгићевић 2005: 96). Ми вибрали гледац випитанікох зоз генерацийно ширшей популации.

5.5. АСОЦІАТИВНИ ТЕСТ ХОВАНЄ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ

Тест бул поробени у периодзе од фебруару по април 2021. Випитаніки могли одвितовац пополнюючи паперову верзию або преїг интернету. Електронска анкета дава можлівосц огранічованя виполньованя анкети з єдней имейл адреси зоз чим онєможлівене єдней особи же би пополньовала тест вецей раз. Понеже випитаніком дата можлівосц пополньовац тест на писму хтори им одвитує, достати одвити даваю інформацію и о преференцийох у писаню, насампредз на интернету. Тота додатна інформація з тесту не була планована ані є не примарни цель вигледованя але указує же асоціативни тест мож хасновац и за таки вигледованя.

5.5.1. СТИМУЛУСИ У ТЕСТУ

Тест ше состої зоз 43 стимулусох, односно 48 питаньох. Перши пейц питання у вязи зоз информаторами и не представляю стимулуси (место биваня, пол, роки, мацерински язик, кельо маце роки). Стимулуси з оглядом на форму можеме подзелїц на штири групи:

1. Стимулус меновнік (16) (*статок, живина, дробизг, крава, конь, швиня, матарец, коза, овца, кура, качка, гуска, пес, заяц, мачка, пулька*).

2. Стимулус меновнічка синтагма (14) (*Домашня животиня, Полне одношенє домашніх животиньох, Народженє младого домашней животині, Самец домашней животині, Самица домашней животині, Младе домашней животині, Продукт з домашней животині, Особа хтора хова одредзени домашні животині, Функция домашней животині, Пожива домашней*

животині, Часц ціла домашней животині, Власне мено домашней животині, Раса одредзеной файти домашней животині, Назва домашней животині спрам фарби).

3. Стимулус недокончене гипотетичне условне виреченє (10) (*То би бул добри конь кед би мал, То би була добра крава кед би мала, То би бул добри магарец кед би мал, То би була добра коза кед би мала, То би була добра овца кед би мала, То би була добра швиня кед би мала, То би була добра кура кед би мала, То би була добра качка кед би мала, То би була добра гуска кед би мала, То би була добра пультка кед би мала).*

4. Прости незакончени виреченя хтори гледаю реакційне дополненє (3) (*Домашня животиня ше оглашує, Домашней животині ше розказує, Домашні животині ше хова у...*).

5.5.2. ЗАПИСОВАНЄ ОДВИТОХ

Одвити з тестох хтори поробени преїг интернету мож превжац у ексел таблічки цо олегчує роботу. Друга часц тестох, робених на паперох, преписована до тих превжатих ексел таблічкох. Можлівосц одвитовац на кирилки и латинку допринесла зложеносци роботи. Пре легчейше читанє истих реакційох перше требало одвити писани зоз латинку преписац на кирилкове писмо а потим их азбучним шорованьом подзелїц до групох хтори починаю зоз исту букву и на концу формовац групи хтори маю идентичну форму.

Шлїдуюца фаза роботи була почитац кельо хторе слово ма зявйованя. Тоту роботу тиж так мож автоматизовац (зоз опцію намберинг). Медзитим, вшелїяк и так почитани идентични реакції потребне провериц прето же дзепоедни слова можу буц погришно написани або преруцени до кирилки. То наприклад писанє гласох ж, з, г, г, дь, ть итд. Писани зоз такволану лису латинку z, c, h итд³⁰⁴.

У реакційох при хторих написани применовнік хтори уж стої у стимулусу, читали зме ю як идентичну з гевту без применовніка. Розлични форми припадкох, числа, понеже не маю розличне значенє, рахуєме як идентични одвит (хлїв/у хлїве, хлївох кармик/у кармику). Розлични законченя припадкох зме тиж так третирали як идентични одвити (обисцу/обисце).

³⁰⁴ Маюци у оглядзе же велї людзе пишу праве зоз латинку, зоз даваньом можлівосци писац зоз кирилку або латинку ше сцело розтерховац випитаних же би шлебно, без прициску одвितовали на питаня. Медзитим, окрем преписованя достатих одвитох до кирилки, зявел ше проблем у декодованю написаного, напр. кед особа зоз латинку напише hej (*гей*) як одвит на стимулус *домашня животиня* ше оглашує чи ше думало на потвердзуюце словко чи на викричнік. Таки приклади ест вецей.

Гришки у писаню, кед можливе без сумні, реконструеме, наприклад, *веле* у одвиту на стимулус МЛАДЕ може значиц лем целє. Погришно написани або правописно некоректни форми тиж так чишліме ведно зоз коректно написанима одвитами, напр. викричнік *гога* дахто пише *вога*, *ога*. Предпоставяме же тоти форми резултат нїзкей фреквенції слова, односно же випитанїки по паметаню записали тоти форми.

5.5.3. ПРЕДСТАВЯНС ОДВИТОХ У РАМИКОХ АСОЦІЯТИВНОГО ПОЛЯ

Одвити на стимулуси представени шором по числу зявйованьох. Кед вецей реакції ма исту фреквенцию, вец ше шорую по азбучним шоре. За каждую реакцию шлїдзи число ей зявйованя, односно кельо випитаних дало исти одвит на одредзени стимулус. Остатні элемент словніковой статї єдного асоціативного поля числа хтори виписани под єдним польом, напр. 100 (36) + 47 + 0 + 31. Перше число (100), означує число випитанїкох, друге, хторе у заградзеню (36)³⁰⁵ число випитанїкох хлопского роду, треце (47) кельо єст розлични реакції, штварте (0) кельо випитаних не мало одвит на стимулус, пияте число (31) кельо одвити хтори ше лем раз зявюю. Подобни способ означованя податкох запровадзени у *Сербским асоціативним словніку* и *Русийским асоціативним словніку*.

После статї асоціативного поля шлїдзи ей опис. У тей роботи є подзелени до трох часцох. Перша то описованє структури, односно центру, ядра и периферії асоціативного поля. Друга часц представяне тематских групох и лексичних одношеньох стимулусох и реакційох. Треца часц представя анализу з угла асоціативней граматики при чим зме ше огранїчели на указованє форми реакції и можлівосци ей злучованя зоз стимулусом.

³⁰⁵ Авторе *Сербского асоціативного словніка*, як иновацию гу звичайному способу зазначованя, попри того числа, наводза и число випитаних (студентох) з дружтвених напрамох, и число випитаних зоз природних напрамох. У тим вигледованю, з оглядом на вибор випитаних, така пракса не запровадзена, односно наведзене лем число випитанїкох хлопского роду хторе дава информацию и о числу випитанїкох женского роду.

5.6. АНАЛІЗА АСОЦІЯТИВНОГО ТЕСТУ

1. Место биваня

Податки о месту биваня нам були помоц у унапрямованю, односно гледаню нових випитаних. Недостаток тей інформації може буц факт же особи хтори ше вияшнели же жию у Новим Садзе, могли свою младосц препровадзиц у Руским Керестуре, Коцуре, Дюрдьове а потим ше населіц до Нового Саду. У анкетованю участвовали особи зоз 10 местох у хторих жию Руснаци. Зоз вкупно 100 випитаних, найвекша часц зоз Руского Керестура (46%). Потим шлідза места Нови Сад 17%, Коцур 16%, Дюрдьов 7%, Кула 3%, Вербас 3%. По една особа зоз Беркасова, Футогу, Шайкашу и Кичинеру (Канада). Дзепоедни особи анонимизовали место биваня зоз одвитами Марс 1%; хижа 1%; або просто не одвитовали 2%).

2. Пол

На питанє о полу одвитовали 99 особи. 63 % з учащнікох женского полу, а 36 % хлопского. Тота информация може буц значна за розуменє евентуално гендерно унапрямених одвитох. Назви домашніх животиных часто жридлови домен рижних метафоричних реализацийох у хторих тота информация може буц значна. Тиж так, подзелене роботох у вязи зоз домашніма животинями дава информации о положеню, месту жени и хлопа у фамелії и у дружтве.

3. Мацерински язык

За представяне язичней слики одредзеного народу важне знац и хтори то мацерински языка випитаних. При тим, видзи нам ше же не релевантне чи ше особа вияшнює як припаднік рускей националносци. Важнейши факт чи одросла у руским стредку, односно чи є ношитель языка односно язичней слики Руснацох.

На тото питанє одвитовало 98 особи. Найвекша часц випитанікох ношители руского языка. Обачліва рижнородносц назви языка (руски/руски язык, русински, руски (русински)). Тиж так, дзепоедни випитаніки наводза же им мацерински языки руски и сербски, руски/сербски и сербски. Єдна особа як мацерински язык наведла словацки. Предпоставяме же то случай особи

зоз мишаного малженства хторей еден з родичох Руснак та же руски язык заш лем хаснуе еднок добре як словацки.

4. Роки

На тото питанє одвитовало 99 особи. У гледаню випитанїкох ше мерковало же би еднок були заступени особи рижних генерацийох.

Асоцијативни тести за русийски и сербски асоцијативни словніки випитовали особи помедзи 18 и 25 роки бо по Караулову то будуци ношители културного и дружтвеного живота нації прецо їх реакції одвитујуци за предвидзоване будуцого културного, язичного, психологийного и социологийного портрету нації (Драгићевић 2005: 96).

Випитанїком дата можлівосц же би вибрали означиц одвит хтори ше одноши на период од 10 рокох (15–25, 26–35, 36–45, 46–55, 56–65, вецей як 65). Таки способ одвитованя вибрали прето же би випитанїком було лагодно одвитовац и же би не скривали роки. Найвецей випитанїкох (26%) маю помедзи 36–45 роки. Потим шлїдза тоти хтори стари помедзи 26–35 (22%), 56–65 (18%), вецей яй 65 роки (15%), 46–55 (13%), а найменей випитанїкох хтори маю помедзи 15–25 роки (5%).

5. Домашня животиња³⁰⁶

пес (³⁰⁷, конь / , мачка) 38; мачка (, крава/ , пес) 14; крава (, швиня, кура) 10; швиня (, пес) 10; конь (, крава) 9; кура 5; валал 2; ганзлик 1; заяц 1; животиња о хторей ше стара человек у власним обисцу 1; животиња хтора ше хова у обисцу а ей месо, млеко, вайцо ше хаснуо за костиране 1; качка 1; когут 1; коза 1; магарец 1; папагай 1; питома животиња 1; праше 1; сваха 1.

100 (36) + 19 + 0 + 12

³⁰⁶ Асоцијациї представени по опадајуцей фреквенциї. Кед асоцијация ма исту фреквенцију вецей ше асоцијациї шорую по азбучним рядошлїду.

³⁰⁷ Понеже випитанїки часто писали вецей одвити за релевантни зме брали перши слова кед ше робело о начишльованю, односно еднородних елементох. Прето у заградзеньох после рекцийох дати тоти реакції хтори розумиме як другорядово асоцијациї, напр. пес (, конь / , мачка) значи же перше слово реакција хтору тримама за релевантну, знак запята (,) же слова у заградзенью часц одвиту а зукоса смужка (/) указуе же ше роби о розличних випитанїкох.

Лексемни (и семантични³⁰⁸) центер поля вербалних асоциацийох на стимулус *домашня животиня* асоцият *пес* 38. Ядро того поля ше состої зоз 7 асоциятох (*пес, мачка, крава, швиня, конь, кура, валал*). Периферию поля творя асоцияти (12) хтори ше зявюю лєм раз (*ганзлик, заяц, животиня о хторей ше стара человек у власним обисцу, животиня хтора ше хова у обисцу а ей месо, млеко, вайцо ше хасную за костиране, качка, когут, коза, матарец, папатай, питома животиня, праше, сваха*). На тот стимулус одвитовали шицки учашніки анкети.

У полю найзаступенши вербални асоциациї зоз животинями. Найфреквентнейши асоциациї на любимцох (*пес, мачка*; потим шлїдзи статок (*крава, швиня, конь*; живина (*кура*) и место дзе ше найчастейше окончує ховане домашніх животиньох (*валал*). Заступени и два идиосинкратични одвити хтори описую цо то домашня животиня (животиня о хторей ше стара человек у власним обисцу 1, животиня хтора ше хова у обисцу а ей месо, млеко, вайцо ше хасную за костиране 1). Єдна асоциация ма негативне вредносне значене *сваха* бо ше на фигуративни способ *сваха* означує як домашня животиня. Тиж так лєм раз заступена синонимска лексема *питома животиня*. Кед асоциациї спатраме у рамикох подкатегорийох категорії *домашня животиня* як цо статок, живина, любимци вец знова найзаступенши одвити хтори наводза назву єдней з животиньох хтору чишліме до любимцох (*пес, мачка, папатай*; потим шлїдзи статок (*крава, швиня, конь, коза, матарец, праше*; а найменей ше зявюю назви живини (*кура, качка, когут*).

Таки резултати гуторя же найлєпши представнік категорії *домашні животині* то *пес* цо ше може видзиц незвичайне з оглядом на то же добра часц Руснацох жиє на валалє або же вецей як половка випитаних тиж так жиє на валалє. Заш лєм, то може буц пременка слики о домашніх животиньох бо нам ше видзело же оправдане думає же би у прешлосци одвити були иншаки та же би як асоциация на типичну домашню животиню була даєдна зоз категорії статку або живини. Причину такого типичного представніка тей категорії можебуц мож найсц и у тим же стимулус домашня животиня подроумює шицки питоми животині. Як увидизме у шлїдуючих асоциативних польох, типични представніки буду указовац традиционалнейши попатрунок.

³⁰⁸ Авторе *Сербского асоциативного словніка* сугерую же за розумене структури прототипу важне брац до огляду не лєм опадаюцу частосц зявйовных асоциятох але и їх припадносц истому гнїзду твореня або синонимскому шору прето же ше асоцияти зоз блїзким значеньом записую окреме та ше траци ширша слика о припадносци гу истому функциональному блоку (Пипер 2005: 14).

На стимулус *домашня животиня*, односно модел двох словох, найвецей реакції меновніки у истей морфологийней форми як стимулус, односно у номинативе єднини (*пес, мачка, крава, швиня, конь, кура, валал, ганзлик, заяц, качка, когут, коза, матарец, папатай, праше, сваха*). Вони представляю 97% реакційох. Меновніки як реакції маю форму идентичну стимулусу, односно номинатив єднини. Таки форми воламе лематизовани. У пари зоз стимулусом таки форми не формую модел двох словох або синтаксему. Зоз трансформацію, односно додаваньом синтактичного примитива у форми *то /* або *копули*, допомогного дієслова пара ше може розумиц як просте висловне виреченє зоз висловеним субєктом дзе допомогне дієслово вихабене. Реакция у таких виреченьох муши буц на першим месце у виреченю и ма функцию субєкту, напр. *Пес (то) домашня животиня*.

У вельо меншим числу реакция виреченє хторе як кед би було одвит на поставене питанє або толкованє стимулусу *домашня животиня - Животиня о хторей ше стара человек у власним обисцу, Животиня хтора ше хова у обисцу а єй месо, млеко, вайцо ше хасную за костиранє*).

Лем єден случай кед реакция представя меновнічку синтагму у форми прикметнік + меновнік (*питома животиня*). Тоту реакцию можеме розумиц як часточни синоним стимулуса.

6. статок

крава (, коза, овца, конь, магарец/ , конь 2/ , швиня, коза) 45; швиня (, крави) 9; крави (, швині, овци 2/ , швині, кози, овци) 7; конь 7; буюк (/ , вол, конь, крава) 6; овца 4; коні 3; хлів 2; месо 2; буюци и крави 1; валал 1; домашні животині 1; домашні животині хтори человек трима же би ше од ніх достало поживово продукти - крави, овци, кози, заяци... 1; доходок 1; животиня 1; кармик 1; коза 1; множество 1; овци 1; скора, месо 1; слабо хто хова 1; тиж крава? 1; у скупштини и на улічки 1; швині 1.

100 (36) + 24 + 0 + 15

Центер поля вербалних асоцияційох стимулусу *статок* то асоцият *крава* 45. Кед до центру поля учишліме и форму множини того меновніка *крави* 7, вец вон ма фреквенцію 52. Семантични центер ище розвитши и до ньго уходза и асоцияти виразно зродного або блізкаго значеня як цо назва хлопскей некастрованей єдинки истей файти домашней животині, *буюк* 6.

Таке розуменє центру поля вербалних асоціяційох би подрозумйовало ище розвитши центр зоз 58 асоціятами. Ядро того поля ше состої зоз 9 реакційох хтори ше зявюю голем двараз (*крава* (, коза, овца, конь, магарец/ , конь 2/ , швиня, коза) 45; *швиня* (, крави) 9; *крави* (, швині, овци 2/ , швині, кози, овци) 7; *конь* 7; *буяк* (/ , вол, конь, крава) 6; *овца* 4; *коні* 3; *хлів* 2; *месо* 2). До периферия поля уходза 15 одвити зоз фреквенцію 1 (*буяци и крави* 1; *домашні животині* 1; *кармик* 1; *множество* 1; *тиж крава?* 1; *у скупитини и на улічки* 1; *валал* 1; *домашні животині хтори человек трима же би ше од ніх достало поживово продукти - крави, овци, кози, заяци...* 1; *доходок* 1; *животиня* 1; *коза* 1; *овци* 1; *скора, месо* 1; *слабо хто хова* 1; *швині* 1.). Нет омисії на стимулус *статок*.

З оглядом на семантику вербалних асоціяційох, зявюю ше реакції хтори означую назви домашніх животиньох/категория статку (*крава, буяк, буяци и крави, коза, коні, конь, крави, овца, овци, тиж крава?, швиня, швині*), продукти, односно хасен з тих животиньох (*месо / скора, месо / доходок*), простор або обекти за хованє домашніх животиньох (*валал, кармик, хлів*), дефинованя стимулусу (*домашні животині хтори человек трима же би ше од ніх достало поживово продукти - крави, овци, кози, заяци...*³⁰⁹), функцию або причину їх хованя (*доходок*).

Найвекша часц реакційох представя субординовани члени гиперонима статок, односно гипоними: *крава, крави, буяк, конь, коні, швиня, швині, овца, овци, коза*. Надредзени члени, гипероними би були реакції *домашні животині, домашні животині хтори человек трима же би ше од ніх достало поживово продукти - крави, овци, кози, заяци...* Одношенє часци гу чалосци, односно меронимийни одношеня видзиме у реакційох *месо, скора, месо*.

У єдней реакції маме приклад метафоричного преношеня. Реакция у *скупитини и на улічки* у пари зоз стимулусом статок формує виреченє *Статок - у скупитини и на улічки*. Жридлови домен того метафоричного преношеня СТАТОК а цильови домен ЛЮДЗЕ. Преношенє мотивоване зоз фактом же су не досц людзе прето же не маю морални прикмети хтори характеристични за людзох, напр. чесносц. Подобни приклади маме у фразеологізмах и пренешеним значеню назвох домашніх животиньох.

³⁰⁹ Идеосинкратични або єдинствени одвити у каждым полю маю минималну фреквенцію и представяю вираз оригінаносци поєдинца хтори пополньовал анкету прецо су оддалени од типичних одвитох.

Реакції у тим полію найчастейше меновніки хтори представляю 94 одсто шицких одвитох (*крава, буюк, конь, швиня, овца, коза, хлїв, месо, животиня, доходок, кармик, валал, множество, /скора, месо*). Найвекша часц меновнікох у истей морфологийней форми як и стимулус, односно маю лематизовану форму. У форми номинатива множини ше зявюю шлїдуюци реакції: *крави, конї, швинї, овци*. Таки форми воламе граматиализовани. Вони представляю лем 12 одсто шицких реакційох. Мож их розумиц як метонимийно формовани генерични назви з хторима ше менує цалу файту животиньох.

У штирох реакційох ше зявюю синтагми (*буюци и крави, домашні животинї, тиж крава?, у скупштини и на улїчки*). Главне слово тих синтагмох меновнік а шицки маю розличну форму. То шлїдуюци форми: меновнік + меновнік (*буюци и крави*), прикметнік + меновнік (*домашні животинї*), присловнік + меновнік (*тиж крава?*), применовнік + меновнік (*у скупштини и на улїчки*).

Независна синтагма у хторей меновніки у составним одношеню (*буюци и крави*) зоз стимулусом формує еліптичне виреченє зоз висловеним субєктом. Реакция у тим виреченю у функції обєкта.

У двох реакційох випитанїки похасновали форму виреченя (*домашні животинї хтори человек трима же би ше од нїх достало поживово продукти - крави, овци, кози, заяци..., слабо хто хова*).

Назви домашніх животиньох найчастейши меновніки реакції у тим асоціативним полію. У перших словох-реакційох ше не зявюю шицки предпоставени члени категорії *статок* лем шлїдуюци: *крава, конь, швиня, овца, коза*. Кед вежнеме до огляду и реакції хтори формовани як єднородни члени, вец спомнута векше число домашніх животиньох: *заяци, матарец*. Реакция *заяци* необчекована з оглядом на нешкайше розуменє категорії *статок*.

Як прототипичного представніка категорії *статок* можеме видвоїц *краву*. Меней визначни *швиня, конь, овца*. Домашня животиня *коза* ше зявює лем раз а други домашні животинї ше анї не зявюю як члени тей категорії.

7. живина

кура (, гуска 4/ гуска, качка / , пультка) 47; кури (, гуски, пультки, качки / , качки, гуски / качки, гуски, морки / , пультки, гуски, качки, морки / , пультки, гуски, качки) 10; гуска (, пультка) 5; пультка 7; качка 6; когут (, морка) 6; вайца 2; гуски 2; курнік 2; курче 2; морка 2; пире 2; дробизг 1; исте цо и дробизг - кури, качки, морки... 1; препилка 1; фарма 1; частейше ше хова 1; у фризерских салонох 1; украс двора 1.

100 (36) + 18 + 0 + 7

Асоціят кура зоз фреквенцію 47 и форма множини того меновніка кури зоз 10 зявйованяма представя центер поля вербалних асоціацийох на стимулус живина хтори виноши вещей як половку шицких одвитох, односно 57 асоціяти. До семантичного центру би ище могло учишліц асоціят когут 6. Шицки одвити з фреквенцію векшу од двох зявйованьох творя ядро того поля и їх число 12 (кура (, гуска 4/ гуска, качка / , пультка) 47; кури (, гуски, пультки, качки / , качки, гуски / качки, гуски, морки / , пультки, гуски, качки, морки / , пультки, гуски, качки) 10; гуска (, пультка) 5; пультка 7; качка 6; когут (, морка) 6; вайца 2; гуски 2; курнік 2; курче 2; морка 2; пире 2). Зоз того числа, 6 асоціяти ше зявело лем два раз. Асоціяти хтори ше зявели лем раз ест 7 и вони творя периферію того поля (дробизг 1; исте цо и дробизг - кури, качки, морки... 1; препилка 1; фарма 1; частейше ше хова 1; у фризерских салонох 1; украс двора 1).

Найчастейши асоціяти з хторима ше означує домашня животиня, член категорії живина, односно гипоними тей категорії. З ніх частейше, односно зоз векшим числом зявйованьох присутни шлідуюци назви: (кура / кури / когут / гуска / гуски / пультка / качка / кури). Назви животиньох гуски, морка, препилка маю нізку фреквенцію (2 або 1).

Зоз меншу фреквенцію заступени продукти тих домашніх животиньох (вайца / пире), назви обектох у хторих ше хова тоти животині (курнік / фарма), синонимна назва (дробизг / исте цо и дробизг - кури, качки, морки...), назви молодого (курче).

Кваліфікованє на скали позитивне негативне (негативне або позитивне кваліфікованє) у реакційох того поля рідке. Присутна едней реакції позитивну и една негативна оцена.

Реакція у *фризерських салонах* зоз стимулусом формує виреченє *Живина у фризерських салонах*. хтора ма негативну конотацию понеже ше одноши на жени. Слово о метафоричним преношеню у хторим жридлови домен ЖИВИНА а цильови ЖЕНИ. Стереотипне, народне видзенє живини, найчастейше курох, як глупей мотивовало тото метафоричне преношенє. Вяза медзи жридловим доменом и цильовим доменом заснована на нїби подобним справованю живини и женох, односно на думаню же одход до салону у хторим ше преноша кояки сплетки, глупи.

З другого боку, у реакції *украє двора* видземе позитивну квалификацию знова формовану з помоцу метафори. Тото метафоричне преношенє можеме представиц на шлїдуюци способ ЖИВИНА → ПРИКРАСКА, односно живина ту жридлови домен чийо вонкашнї характеристики ше розумя як красни.

У поглядзе гиєрархийних одношеньох, реакції найчастейше представляю гипоними категорії живина (*гуска, гуски, качка, когут, кура, кури, курче, морка, пулька*). Реакції *вайцо, пирє* розумими як часци целосци, односно приклади меронимийних одношеньох.

Структура / асоциативна граматица

Меновнїки найчастейши реакції у тим полю вербалних асоциацийох (*кура, кури, гуска, пулька, качка, когут, вайца, гуски, курнїк, курче, морка, пирє, дробизг, фарма, препилка*). Фреквенция шицких одвитох указує же 96 одсто шицких одвитох меновнїки. Лєм 12 одсто з шицких реакційох (*кури, гуски*) нелематизовани форми, односно розликую ше од стимулуса по морфологийней форми.

У малим чишлє (4) ше зявюю реакції хтори можеме похопиц як синтагми (*частейше ше хова, у фризерських салонах, украє двора, исте цо и дробизг - кури, качки, морки...*). Синтагми у тим полю меновнїчки, у форми применовнїк + прикметнїк + меновнїк (*у фризерських салонах*), або меновнїк + меновнїк (*украє двора*), и дїєсловни, у форми присловнїк + дїєслово (*частейше ше хова*).

8. дробизг

кура (, качка, гуска) 13; живина 6; гуска 4; курчата 4; морка 4; заяц 3; кури (, пульки, качки, гуски) 3; голуб 2; качка (, гуска) 2; курче 2; пире 2; пулька 2; бега по дворе 1; ганзли 1; голубче 1; гумно 1; гушата, морки 1; гунар, качур 1; даралов 1; думам же ма вязи зоз єдзеньом за домашні животині, але не паметам точно у яким контексту. 1; джубане по дворе 1; дробни 1; дробне 1; дробни домашні животині - кури, гуски, пульки... 1; =живина 1; задні двор 1; єдзене 1; каче 1; кредла 1; кукурица 1; мале-дробни животині 1; мали животині 1; маче 1; пес 1; прагане коньох 1; тащок 1; у заднім дворе 1; цошка дробне 1; швиня 1; о.О 1.

100 (36) + 39 + 25 + 28

У одношеню на предходне асоціативне польо, центр того поля вербалних асоціацийох асоціят *кура* хтори ма фреквенцию 13. Кед бизме окрем лексемного центру вжали до огляду и семантични зоз асоціятами блізкаго значеня як цо форма множини *кури* 3, *курчата* 4, вец би центр асоціативного поля бул дакус розвितши и чишлел би 20 зявйованя. До ядра того поля уходзи 12 асоціати з хторих 5 маю фреквенцию 2 (*кура* (, качка, гуска) 13; *живина* 6; *гуска* 4; *курчата* 4; *морка* 4; *заяц* 3; *кури* (, пульки, качки, гуски) 3; *голуб* 2; *курче* 2; *пире* 2; *пулька* 2; *качка* (, гуска) 2). Периферия асоціативного поля *дробизг* розвитша и чишлі 28 асоціати зоз найнізшу фреквенцию, односно з єдним зявйованьом (*бега по дворе* 1; *ганзли* 1; *голубче* 1; *гумно* 1; *гушата, морки* 1; *гунар, качур* 1; *даралов* 1; *думам же ма вязи зоз єдзеньом за домашні животині, але не паметам точно у яким контексту.* 1; *джубане по дворе* 1; *дробни* 1; *дробне* 1; *дробни домашні животині - кури, гуски, пульки...* 1; *=живина* 1; *задні двор* 1; *єдзене* 1; *каче* 1; *кредла* 1; *кукурица* 1; *мале-дробни животині* 1; *мали животині* 1; *маче* 1; *пес* 1; *прагане коньох* 1; *тащок* 1; *у заднім дворе* 1; *цошка дробне* 1; *швиня* 1; о.О 1.). Стимулус *дробизг* виволал вельке число омисийох (25).

З оглядом на значене асоціатох, найзаступенши асоціації зоз значеньом домашніх животиньох: *ганзли, гуска, гушата, гунар, каче, качка, кредла, кура, кури, курче, морка, пулька / заяц / голуб, голубче, тащок / пес, маче / швиня*. Потим ту реакції хтори визначаю велькосц членох тей категорії, односно етимологийну вязу зоз назву: *мали животині, цошка дробне, мале-дробни животині, дробни, дробне, дробни домашні животині - кури, гуски, пульки*. У меншим чишле ше зявюю реакції хтори можеме розумиц як асоціації на покорму животиньом

(*єдзене, даралов, кукурица, думам же ма вязи зоз єдзеньом за домашні животині, але не паметам точно у яким контексту.*), место дзе ше хова дробизг (*гумно, задні двор, у заднім дворе*), характеристична активносц дробизгу (*бега по дворе, джубанє по дворе*) и синонимски назви категорії/гіперониму (*живина, =живина*).

Зявйованє реакційох *швиня, пес, мачка, праганє коньох*, (*чи и пирє*), *думам же ма вязи зоз єдзеньом за домашні животині, але не паметам точно у яким контексту.*, *о.О*, доприноши становиску же тото поняце нешка неясне найвекшей часци ношительох руского языка.

Интересантне же стимулус *дробизг* виволал 25 омисії до хторих чишліме празне место попри стимулусу але и одвити як цо *njepoznate slovo 1; nje znam co to 1; ne znam co to 1; co si to? 1;*

Кед поровнаме число омисійох асоціативного поля *живина* и *дробизг* видзимо же архаизем *дробизг* нешка непознатше поняце ношительом руского языка.

Тиж так, на основи числа одвитох видно же асоціативне польо *живина* стабилнейше, виволує меней розлични асоціації. Нестабилносц поля *дробизг* або вельке число розличних асоціаціях гутори о нетранспарентносци того поняца цо обчековане з оглядом же сербизем *живина* превжало место нешка архаичней назви и поняца *дробизг*. Випатра же тото преберанє назви значело и иншаке похопйованє поняца, о чим, видзи нам ше, гутори факт же у прешлосци поняце, категория *дробизг* означовала цошка инше. *Словнік народного руского языка* наводзи два значеня того слова: 1. „домашні птици, живина” и 2. „дробни домашні животині и птици” (Рамач 2017 I: 381). Як видзимо зоз прикладох у *Руских новинох*³¹⁰ до *дробизгу* ше у прешлосци раховало и заяци:

[На вистави було] Одзелене за *дробизг* (голуби, заяци, кури, качки итд.), статок (коні, крави, овци итд.) (РН 22/1928, 4).

З оглядом на етимологийну вязу зоз словом *дробни* можеме предпоставиц же категория *дробизгу* подрозумйовала не лем *дробни* птици але и заяци. Зоз тим архаичним значеньом нешка частейше хаснуєме сербизем *живина* цо випатра условело и редукованє членстава у категорії на *дробни* птици та зоз тим и заяц постал домашня животиния чия припадносц категорії *живини* при бешеднікох руского языка не сигурна и неясна.

³¹⁰ Руске народне просвітне дружтво од 1924. по 1941. рок видавало тижньовнік *Руски новини*.

Випатра же и при випитаних вяза зоз словом дробни, дробне очиглядна та у асоціативним полю пренаходзиме вещей одвити хтори того потвердзую (*дробни 1; дробне 1; дробни домашні животині - кури, гуски, пультки... 1; цошка дробне 1; мале-дробни животині 1*).

Структура / асоціативна граматика

Стимулус *дробизг* тиж так меновнік. Реакції на тот стимулус найчастейше меновніки (*ганзли, голуб, голубче, гумно, гуска, гушата, гунар, даралов, єдзене, живина, заяц, каче, качка, кредла, кукурица, кура, кури, курчата, курче, маче, морка, пес, пире, пультка, тацок, швиня*.) Вони представляю 61 одсто шицких реакційох. Найвекша часц меновнікох ше зявюю у основной номинативней форми єднини. Хлопски род (*ганзли, голуб, гунар, заяц, пес, тацок*), женски род (*гуска, живина, качка, кредла, кукурица, кура, морка, пультка, швиня*), стредні (*голубче, єдзене, маче, курче, каче, пире*). Граматикализовани форми у множини (*кури, гушата, курчата*) присутни у 8 одсто одвитох.

Попри меновнікох, з малу фреквенцию ше зявюю синтагми у 10 реакційох (*бега по дворе, джубане по дворе, дробни домашні животині - кури, гуски, пультки... , задні двор, мале-дробни животині, мали животині, прагане коньох, у заднім дворе, цошка дробне, =живина (?)*). Синтагми у тим полю найчастейше меновнічки. Можу буц у форми прикметнік + меновнік (*дробни домашні животині - кури, гуски, пультки... , задні двор, мали животині, мале-дробни животині, у заднім дворе*), меновнік + применовнік + меновнік (*джубане по дворе*), меновнік + меновнік (*прагане коньох*), знак + меновнік (*=живина*).

Єдна прикметнічка синтагма у форми присловнік + прикметнік (*цошка дробне*), а дієсловна у форми дієслово + применовнік + меновнік (*бега по дворе*).

Як реакция у тим полю присутни лєм 2 прикметніки (*дробни, дробне*). Виреченя послужели як одвит лєм єдному випитанікови (*думам же ма вяза зоз єдзеньом за домашні животині, але не паметам точно у яким контексту*). Тиж так, у єдней реакції маме форму емотикону з хторим ше преноши стан, чувство зачудованосци (о.о).

9. крава

млеко (, сир / , гной/ , целе) 54; буюк 7; целе 6; статок (, мурчи/ , папкар) 5; млеко дава (/дава млеко) 3; му (/му-у!) 2; паше 2; рог 2; бик 1; велька 1; валал 1; доганово – била 1; домашня животиня 1; домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору. 1; масло 1; милка 1; милка чоколада 1; по[д] упечатком дробизга 1; сир 1; роги 1; таркаста 1; у бабовим дворе 1; хвост 1; хлів 1; цифрована 1; шаруља 1; яловка, дойка 1.

100 (36) + 25 + 0 + 16

Асоцијативне пољо виволане зоз стимулусом крава ше состої зоз центра хторе представя найвизначнейши продукт теј домашней животинї. То реакція *млеко* зоз фреквенцију 54. Лексични центер преширени зоз семантичним (млеко дава (/дава млеко) 3; масло 1; сир 1) виноши 59. Ядро поля вербалних асоцијацийох ма 8 розлични асоцијати зоз фреквенцију векшу од 1 (*млеко* (, сир / , гной/ , целе) 54; *буюк* 7; *целе* 6; *статок* (, мурчи/ , папкар) 5; *млеко дава* (/дава млеко) 2+1; *му* (/му-у!) 2; *паше* 2; *рог* 2). Периферия того поля ше состої зоз 19 асоцијатох зоз єдним зявйованьом (*бик* 1; *велька* 1; *валал* 1; *доганово – била* 1; *масло* 1; *домашня животиня* 1; *домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору.* 1; *милка* 1; *милка чоколада* 1; *по[д] упечатком дробизга* 1; *сир* 1; *роги* 1; *таркаста* 1; *у бабовим дворе* 1; *хвост* 1; *хлів* 1; *цифрована* 1; *шаруља* 1; *яловка, дойка* 1.). У асоцијативним пољо *крава* нет ані єдна омисия.

Найчастейши асоцијациї на випатрунок (*доганово – била, таркаста, цифрована, шаруља, велька*), назви членох теј категорїї, односно когипоними (*буюк, целе, яловка, дойка*), гипероними теј категорїї (*статок, домашня животиня* (- *статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору.*)), продукти теј домашней животинї (*млеко, млеко дава, масло, сир*), часци цела, односно мероними (*рог, роги, хвост*), место перебуваня (*хлів, у бабовим дворе, валал*) и препознатлїви продукт у вязи зоз краву (*милка, милка чоколада*). Остатнї реакциї резултат прецедентних текстох, односно рекламох за чоколадни продукт чий препознатлїви символ крава наволана по типичним продукту кравох млеку. Тот прецедентни текст не часц виключно рускей лингвокултури але общей шветовой култури конзумеризма.

Стимулус того асоціативного поля ма форму меновніка. Реакції на стимулус *крава* тиж так найчастейше меновніки (*бик, буюк, валал, масло, милка, млеко, рог, роги, сир, статок, хвост, хлів, целє, шаруља, яловка*). Їх заєднічка фреквенция виноши 84 од 100 реакційох. Лем еден меновнік у граматикилизованей форми, у номинативе множини (*роги*).

Други по числу зявйованьох синтагми (*домашня животиня, млеко дава, у бабовим дворе, милка чоколада, по[д] упечатком дробизга*) хторих єст 7 одсто у вкупним числу реакційох. То можу буц меновнічки синтагми у форми (применовнік +) прикметнік + меновнік (*домашня животиня, милка чоколада, у бабовим дворе*), або форми применовнік + меновнік + меновнік (*по[д] упечатком дробизга*), и дієсловни синтагми, у форми меновнік + дієслово (*млеко дава*).

Зоз меншу фреквенцию ше як реакції зявюю прикметніки (*таркаста, велька, доганово – била, цифрована*). З оглядом на шор словох у руским язичу, односно факту же звичайно прикметнік шлїдзи после меновніка, пари зоз прикметніком на позиції реакції можеме розумиц як потенційни синтагми.

Викричніки ше зявюю з малу фреквенцию, лем у двох случайох. Реакция *му* (/му-у!) ноши інформацію о пракси записованя викричнікох при руских бешеднікох.

Дієслова ше тиж так два раз зявюю як реакция. Дієслово *пасц ше* у форми трецей особи єднини презенту хтору прето у комбинації зоз стимулусом *крава* можеме розумиц як реалну синтагму *крава наше*.

У єдней реакції маме форму виреченя (*домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору*).

10. конь

коч (, гаче / , праганє) 13; грива 7; кобула 7; шедло 5; копито 4; гаче 3; моц 3; польо 3; робота 3; шедланє 3; домашня животиня 2; конїчки обегованя 2; липицанер 2; моцни 2; потковка 2; статок (, копитар / , регочи) 2; фиякер 2; чилаш 2; гачур 1; дідо любел конї 1; домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре пиху, спорт и рекреацию. 1; запрага 1; за роботу, спорт 1; елегантни 1; иха 1; копита 1; краса 1; красни 1; месо 1; обегованя 1; Орвел 1; очи 1; помоц у роботи 1; помоц на полю 1; прекрасни 1; роби 1; салаш 1; трки 1;

упартосц 1; хвост 1; хлів 1; цагање коча 1; цага коч – прикоч 1; цага приколицу 1; цагане терхи 1; шедлац 1; шерсц 1; шлєбода 1; штверци 1; яханє 1.

27+67

100 (36) + 44 + 1 + 32

Лексични центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом конь асоцият *коч* 13. До семантичного поля можеме учишліц и асоцияти *фиякер, запрага, цагање коча, цага коч – прикоч, цага приколицу* як блїзки по значеню та вец центер поля виноши 18. Ядро того поля ше состої зоз 18 асоциятох (*коч* (, гаче / , праганє) 13; *грива* 7; *кобула* 7; *шедло* 5; *копито* 4; *гаче* 3; *домашня животиня* 2; *моц* 3; *польо* 3; *робота* 3; *шедланє* 3; *конїцки обегованя* 2; *липицанер* 2; *моцни* 2; *потковка* 2; *статок* (, копитар / , регочи) 2; *фиякер* 2; *чилаш* 2) а периферия релативно широка и виноши 32 реакції-асоцияти (*гачур* 1; *дїдо любел конї* 1; *запрага* 1; *домашня животиня* (- *хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре пиху, спорт и рекреацию.*) 1; *за роботу, спорт* 1; *елегантни* 1; *иха* 1; *копита* 1; *краса* 1; *красни* 1; *месо* 1; *обегованя* 1; *орвел* 1; *очи* 1; *помоц у роботи* 1; *помоц на полю* 1; *прекрасни* 1; *роби* 1; *салаш* 1; *трки* 1; *упартосц* 1; *хвост* 1; *хлів* 1; *цагање коча* 1; *цага коч – прикоч* 1; *цага приколицу* 1; *цагане терхи* 1; *шедлац* 1; *шерсц* 1; *шлєбода* 1; *штверци* 1; *яханє* 1). Присутна єдна омисия у тим вербално асоциятивним полю.

Асоцияти у тим полю найчастейше означую функцию тей домашней животинї (*шедлац, яханє, обегованя, шедланє, конїцки обегованя, трки, робота, за роботу, спорт, роби, помоц у роботи, помоц на полю*), превозне средство (*коч, запрага, фиякер*) (16), членох истей категорії, односно когипоними (*кобула, гаче, статок, гачур, липицанер* (16), або часц цела, односно мероними (*грива, копито, копита, очи, хвост, шерсц* 15). Заступени и реакції з хторима ше описує випатрунок животинї (*елегантни, краса, красни, моц, моцни, прекрасни, упартосц, чилаш* 11), опрема за конї (*потковка, шедло, штверци*), емотивно офарбени асоцияції (*Орвел, дїдо любел конї, шлєбода*), место дзе ше хова конї (*польо, салаш, хлів*), надредзени члени тей категорії, односно гипероними (*домашня животиня, домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре пиху, спорт и рекреацию., статок* 4). Лєм у по єдней реакції ше одвит одноши на продукт з тей домашней животинї (*месо*), и на подражованє гласу коня (*иха*).

Интересантне же центер лексичного и семантичного поля асоціат *коч* хтори сугерує же ше коня видзи як домашню животиною хтора ше хаснує за роботу, перевозку терхи итд. Медзитим, випитаніки хторим перша асоціяция була функция тей домашней животині, частейше вибрали спорт, односно обегованя (*шедлац, яханє, обегованя, шедланєЗ, коніцки обегованя2, трки*) як функцию роботи (*роботаЗ, за роботу, спорт, роби, помоц у роботи, помоц на полю*). Єден одвит, пре форму нехарактеристични за асоціативни тести, ноши одвит на тото розиходзене у розуменю функції домашней животині конь: *домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима више частейше пре пиху, спорт и рекреацию*.

Як реакції зоз позитивну конотацию можеме оцeniц шлiдуюци: *дiдо любел конi, елетантни, краса, красни, моц, моцни, очи, помоц на полю, прекрасни, роби, упартосц, цага коч – прикоч, цага приколицу, цаганє терхи, цагање коча, шедлац, шерсц, шлєбода*.

Реакция *Орвел* резултат прецедентних текстох, односно кнiжки *Животиньска фарма*, Джорджа Орвела у хторей през алегоричну приповедку представени тоталитарни систем. Конь по мену Боксер у тей приповедки, моцни, лоялни, роботни але и наивни и легковирни, по калiченю закончує у шинтернi.

Структура / асоціативна граматика

Найчастейши реакції на стимулус *конь*, як и у предходних польох, меновнiки, односно по обчехованей формули стимулус меновнiк – реакция меновнiк (*коч, гаче, гачур, грива, кобула, копита, копито, краса, липицанер, месо, моц, обегованя, Орвел, очи, польо, потковка, робота, салаш, статок, трки, упартосц, фиякер, хвост, хлiв, чилаш, шедланє, шедло, шерсц, шлєбода, штверци, яханє*). Таки случаi представяю 77 одсто шицких одвитох. Лем єден меновнiк у граматиализованей форми, иншакей як стимулус (*копита* номинатив множини).

Други по числу присутносци синтагми (*домашня животиня /за роботу, спорт, коніцки обегованя, помоц на полю, помоц у роботи, цагање коча, цага коч – прикоч, цага приколицу, цаганє терхи*) хтори ше єденац раз зявели як реакция. Синтагми у тим полю найчастейше меновнiчки. Можу буц у форми меновнiк + (применовнiк) + меновнiк (*цагање коча, цаганє терхи, помоц на полю, помоц у роботи, за роботу, спорт*), прикметнiк + меновнiк (*домашня животиня, коніцки обегованя*).

Дієсловни синтагми маю форму дієслово + меновнік (*цага коч – прикоч, цага приколицу*). Дієслова у тих синтагмах маю форму трецей особи єднини презента та реакція у злученю зоз стимулусом формує виреченє, напр. *Конь - цага коч*.

Прикметніки як одвити єст 5 и вони зоз стимулусом формую предикативну конструкцію (*конь елетантни, красни, моцни, прекрасни*).

Дієслова ше зявели два раз и то як граматикализована форма, у трецей особи єднини презента *роби* и лематизованей форми *шедлац*. Перше дієслово зоз стимулусом *конь* формує реалну синтагму *конь роби* а други потенційну *конь шедлац* хтору мож трансформовац до реалней синтагми *конь ше шедла*.

Два раз як реакція похаснована форма виреченя: *домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре пиху, спорт и рекреацию., дідо любел коні*.

Лем раз ше у реакційох зявює викричнік з хторим ше имитує глас коня. Вон написани у форми *ига/иха*³¹¹. Литературна форма того викричніка *и-га-га*.

11. швиня

кармик (, гной) 13; шунка 13; месо (, колбаси) 10; праше 7; сланїна 5; блато 4; колбаса (/ сланїна) 4; статок (, груглї виваляни) 4; корназ (, праше) 3; обор 3; колбаси (и шунки) 2; балєга 1; бруд 1; брудна 1; вепер 1; гадне 1; грок грол 1; дебела 1; дзива 1; дисновтор 1; домашня животиня - человек трима швинї пре поживу - месо и продукти з меса. 1; єдзене 1; з носом дреля 1; за месо и месни продукти 1; мангуліца 1; масц 1; первиска, стара 1; понїженє 1; помия 1; помії 1; прашата 1; ратички 1; тлустосц 1; тов шудов 1; у кармику 1; хлїв 1; человек 1; шицкоєд 1; шкварки 1; шмердзи 1; юшка 1; ядна, жаль ми ю 1.

100 (36) + 43 + 0 + 32

Лексични центр того поля вербалних асоціяційох подзелєни на два асоціяти. То *кармик* 13 и *шунка* 13. Кед вежнеме до огляду и семантично блїзки реакції вец би як центр мушели препознац месови продукти зоз швинї, односно асоціяти *шунка* 13, *месо* 10, *колбаса* 4,

³¹¹ Понеже випитанїком дата можлівосц же би писали зоз латинку або зоз кирилку, при таких одвитох у хторих ше зявюю знаки не ускладзени зоз руским языком, шлебода вибору писма ше види як проблем понеже не можеме зоз сигурносцу знац чи випитанїк сцел написац ига чи иха.

сланіна 5, колбаси 2. Так організовані семантичні центри ма частоту 34. Друга частина лексичного центру позбрана коло асоціату *кармик*, односно зок значень об'єктів у яких ще хова свиня шлідуючи *кармик* 13, *обор* 3, *хлів* 1, у *кармику* 1.

Ядро того поля ще состої зок 11 асоціатів (*кармик* (, гной) 13; *шунка* 13; *месо* (, колбаси) 10; *праше* 7; *колбаса* (/ сланіна) 4; *сланіна* 5; *блато* 4; *статок* (, грублі виваліни) 4; *корназ* (, праше) 3; *обор* 3; *колбаси* (и шунки) 2) а периферія зок 32 реакцій зок частоту 1 (*балета* 1; *бруд* 1; *брудна* 1; *дебела* 1; *гадне* 1; *грок грол* 1; *єдзене* 1; *поніжене* 1; *шмердзи* 1; *тлустосц* 1; *тов* 1; *з носом дреля* 1; *за месо и месни продукти* 1; *вепер* 1; *дзива* 1; *дисновтор* 1; *домашня животиня - человек трима швині пре поживу - месо и продукти з меса.* 1; *мангуліца* 1; *масц* 1; *первиска, стара* 1; *помія* 1; *поміі* 1; *прашата* 1; у *кармику* 1; *хлів* 1; *човек* 1; *шицкоєд* 1; *шкварки* 1; *шудов* 1; *юшка* 1; *ядна, жаль ми ю* 1; *ратички* 1). У тим полю нет омісії.

Асоціати того поля вербалних асоціаційох найчастейше означую продукти з швині (*дисновтор*, *за месо и месни продукти* (?), *колбаса*⁴, *колбаси*², *масц*, *месо*¹⁰, *сланіна*⁵, *шкварки*, *шунка*¹³, *юшка* (?). (39)), об'єкт (*кармик*¹³, *обор*³, *хлів*, у *кармику*. (18)), когипоніми (назви членів категорії свиня) (*вепер*, *корназ*³, *мангуліца*, *первиска*, *праше*⁷, *прашата*, *шудов*) (15), вонкашні опис (*блато*⁴, *бруд*, *брудна*, *гадне*, *дебела*, *з носом дреля*, *тлустосц*, *шицкоєд*, *шмердзи*, (11)), гіпероніми (общі назви, надредзених категорійох): *домашня животиня - человек трима швині пре поживу - месо и продукти з меса.*, *статок*⁴, *тов* (?). (6)). Дзепоедні реакції чежко об'єдніт до єдней семантичної групи. То шлідуючи реакції: *грок грол* (глас), *човек* (метафора), *дзива*, *ядна*, *жаль ми ю*, *поніжене* (сочувствіє, суб'єктивне одношенє), *ратички* (частц ціла, меронім), *поміі*, *помія* (єдзене), *балета* (фізіологічні одруток).

Реакція *човек* зок стимулусом *швиня* формує просте виреченє з виповедзеним суб'єктом. Шор слівох муши буц пременєні же би виреченє мало смисла *Човек свина*. З другого боку не потрібне трансформовац виреченє зок додаваньом синтактичних примитивів понеже копула, допоміє дієслово не потрібне. Форма того виреченя як кед би представляла приказ метафоричного пресликованя/преношеня ЧЛОВЕК ШВИНЯ як частци надредзеної метафори ЧЛОВЕК ЖИВОТИНЯ. Жридлови домен тей метафори домашня животиня свиня хтора у народней слики швета брудна, нешорова у фізичним и характерним смислу та ще хаснує за яснейше описованє нешорового характеру и випатрунку человека. Як увидзимо у часци о зоологічних фразеологізмах и фігуративним хаснованю назвох домашніх животиньох,

швина як жридлови домен метафоричних екстензийох барз часта, окреме зоз негатиwну конотацию.

Негатиwне вредносне значене видземе у шлїдуючих вербалних асоцияцийох: *балета, блато, бруд, брудна, гадне, дебела, помїї, помия, понїжене, тлустосц, человек, шицкоєд, шмердзи* (13). Як позитивни би зме могли розумиц асоцияциї на продукти з теї файти домашней животинї *дисновтор, колбаса, колбаси, масц, месо, сланїна, шкварки, шунка, юшка, за месо и месни продукти*.

Структура / асоциятивна граматика

У тим асоциятивним полю ше як реакциї зяwюю меновнїки, прикметнїки, синтагми, дїєслова, викричнїки и виреченя. Найчастейше реакция на стимулуc швина з гядом на файту слова меновнїк (*балета, блато, бруд, вепер, дисновтор, єдзене, кармик, колбаса, колбаси, корназ, мангулїца, масц, месо, обор, первиска, помїї, помия, понїжене, праше, прашата, ратички, сланїна, статок, тлустосц, тов, хлїв, человек, шицкоєд, шкварки, шудов, шунка, юшка*). Меновнїки як реакциї представляю 89 % шицких одвитох. Тота файта слова ше найчастейше зяwює у основней форми идентичней форми стимулуcу, односно у номинативе єднини. У граматикализованей форми ше зяwюю 5 меновнїки (*колбаси, помїї, прашата, ратички, шкварки*) хтори представляю 6 % шицких одвитох. Шицки граматикализовани меновнїки у форми номинатива множини вироятно прето же ше найчастейше хасную у теї форми.

Прикметнїки як реакциї ше зяwюю штири раз (*гадне, дебела, дзива, брудна*). Шицки су у форми иншакеї од основней форми але ше векшина склада у роду и числу зоз меновнїком стимулуcом (*швина – дебела, дзива, брудна*). Єден прикметнїк ма форму стреднього роду єднини (*гадне*) и указує на общепознату характеристику швиньох.

Синтагми ше як реакциї зяwюю три раз (*з носом дрїля, за месо и месни продукти, у кармику*). Меновнїчки синтагми маю форму применовнїк + меновнїк (*за месо и месни продукти, у кармику*). Як видно у першим прикладу, меновнїки можу буц у составним одношеню. Перша синтагма зоз стимулуcом формує синтаксему (*Швина за месо и месни продукти*) у хторим реакция ма функцию атрибуту/додатку за намену. Зоз додаваньом синтактичного примитива *ше* хаснує можлїве формоване виреченя (*Швина ше хаснує за месо и*

м'яси продукти). Друга синтагма сугерує на место перебування швині а у пари зоз стимулусом ма функцію меновного предикату (Швиня (жиє) у кармику).

Дієсловна синтагма (з носом дрілья) у форми применовнік + меновнік + дієслово и зоз стимулусом формує виреченє *швиня з носом дрілья*. Реакция як кед би з часци була мотивована зоз можлівосцу римованя словох *швиня – дрілья*.

У двох реакційох маме форми виреченьох. Як и у дзепоедних предходних асоціативних польох воно може представляц длугши одвит з хторим ше категоризує тотя файта домашней животині и толкує прецо вона хасновита за человека (*домашня животиня - человек трима швині пре поживу - месо и продукти з меса*. (Як кед би реакция була формована зоз двох одвитох, перши гисрархийно надредзена назва категорії, и други, толкованє хасну за человека зоз тей домашней животині.) Друга реакция з виреченьом виражує субєктивне чувство, сочувствіє зоз судьбу швині *Ядна, жаль ми ю*. Вона не може буц дополненє стимулуса.

Дієслова и викричніки ше зявюю лем раз як реакції у тим асоціативним полю. Дієслово *шмердзи* у форми 3. особи єднини презента зоз стимулусом швиня формує реалну синтагму. Форма викричніка *грок грол*, у Руско-сербским словніку языка не присутна и вироотно представля уплів сербского языка.

12. магарец

уха 11; твардоглавосц 5; твардоглави 4; терха 4; иа 3; мазга 3; овци 3; осел 3; глупосц 2; глуптак 2; домашня животиня 2; конь 2; магарица 2; млеко 2; пажика 2; бависко 1; басна 1; вельки уха 1; водзел чупор 1; водзи овци 1; гаче 1; глупи як магарец 1; домашня роботна животиня 1; жаль ми го 1; жалосни 1; животиня 1; Исус 1; магарче 1; мидло 1; моц 1; мула 1; няка 1; ношенє терхи 1; овчар 1; паше 1; помоц при овцох 1; преноши терет и водзи овци 1; присловка 1; регочанє 1; ричанє 1; Сима 1; слатки 1; смотани 1; спричне, упарте 1; стари 1; статок, ричи, глупи 1; статок, копитар 1; сушед 1; торина 1; туцанє магарца 1; тупосц 1; умилни 1; упорносц 1; цага 1; цага терху 1; церпи 1; чарне 1; чежка работа 1; чачи 1; чувар овцох 1; шиве 1; шива фарба 1; Шрек 1; ясла 1.

100 (36) + 47 + 1 + 47

Полю вербалних асоціаційох виволаних зоз стимулусом магарец ма центер з асоціатом уха хторе ма 11 зявйованя. Лєм ище єден асоціят (*вельки уха*) може буц раховани до семантичного центра зоз чим його фреквенция 12. З другого боку, семантично блізки асоціяти (*твардоглавосц* 5, *твардоглави* 4, *глупосц* 2, *глуптак* 2, *глупи як магарец* 1, *спричне, упарте* 1, *тупосц* 1, *упорносц* 1) ведно маю фреквенцию 17. Ядро того поля ше состої зоз 15 асоціятох зоз хторих половка ма фреквенцию 2 (*уха* 11; *твардоглавосц* 5; *твардоглави* 4; *терха* 4; *иа* 3; *мазга* 3; *овци* 3; *осел* 3; *глупосц* 2; *глуптак* 2; *домашня животиня* 2; *конь* 2; *магарица* 2; *млеко* 2; *пажица* 2). (фреквенция ядра виноши 52, односно половку шицких одвитох). Периферия поля ма 47 асоціяти зоз числом зявйованьох 1 (*бависко* 1; *басна* 1; *вельки уха* 1; *водзел чупор* 1; *водзи овци* 1; *гаче* 1; *глупи як магарец* 1; *домашня роботна животиня* 1; *жаль ми го* 1; *жалосни* 1; *животиня* 1; *Исус* 1; *магарче* 1; *мидло* 1; *моц* 1; *мула* 1; *няка* 1; *ношенє терхи* 1; *овчар* 1; *наше* 1; *помоц при овцох* 1; *преноши терет и водзи овци* 1; *присловка* 1; *регочанє* 1; *ричанє* 1; *Сима* 1; *слатки* 1; *смотани* 1; *спричне, упарте* 1; *стари* 1; *статок, ричи, глупи* 1; *статок, копитар* 1; *сушед* 1; *торина* 1; *туцанє магарца* 1; *тупосц* 1; *умилни* 1; *упорносц* 1; *цага* 1; *цага терху* 1; *церпи* 1; *чарне* 1; *чежка робота* 1; *чачи* 1; *чувар овцох* 1; *шиве* 1; *шива фарба* 1; *Шрек* 1; *ясла* 1.). У тим полю ше зявює єдна омисия.

Вонкашні, и предпоставени нукашні опис (характеру, прикметох) найзаступенши асоціації хтори виволал задати стимулус *магарец*. Асоціяти з тоту конотацию шлїдуюци: *глупи як магарец*, *глупосц*², *глуптак*², *жалосни*, *присловка*, *смотани*, *спричне*, *стари*, *твардоглави*⁴, *твардоглавосц*⁵, *тупосц*, *умилни*, *упарте*, *упорносц*, *церпи*, *чарне*. (15). Вкупна фреквенция тей групи асоціятох блізкого значеня 25. Тиж так части асоціяти хтори указую на функцию тей животині. При тим, можеме розликовац функцию ношеня терхи, у асоціятох: *ношенє терхи*, *преноши терет и водзи овци*, *терха*, *цага*, *цага терху*⁴, *чежка робота*, (6) и водзеня овцох (?): *водзел чупор*, *водзи овци*, *домашня роботна животиня*, *овци*³, *овчар*, *помоц при овцох*, *чувар овцох*. (7) (18). Часто заступени и асоціації на членох категорії, когипоними: *магарица*², *магарче*, *мазга*³, *мула*, *осел*³, *гаче*, *конь*² (12), часци цела, односно мероними: *уха*¹¹, *вельки уха* (2) 13, надредзених членох, гипероними: *животиня*, *домашня животиня*², *копитар*, *статок* (5), глас магарца: *иа*³, *няка*, *ричанє*, *регочанє* (4) место перебуваня (*торина*, *ясла*, *пажица* 4).

Як резултати прецедентних текстох присутни три одвити (*Исус*, *Сима*, *Шрек*). Перши асоціация на подобу з Библиї, односно слику Исуса зоз магарцом, друга на подобу магарца зоз

рисованого фільма Шрек. Мотивацію трьох асоціацій не легко одгадувати, але можливе, що це стосується на магарця Симу хтори у емісії *Добар. Лош, Зао*³¹² похасновани за фотомонтажу актуального председателя.

Дзепоедні з реакційох не мож класифікувати до векшей групи, напр. (*бависко, басна, млеко итд.*).

Структура / асоціативна граматики

Стимулус того поля виволала найвецей реакції хтори з оглядом на форму слова меновніки (*бависко, басна, гаче, глупосц, глуптак, животиня, Исус, конь, магарича, магарче, мазга, мидло, млеко, моц, мула, овци, овчар, осел, пажича, присловка, регочане, ричане, Сима, сушед, твардоглавосц, терха, торина, тупосц, упорносц, уха, чачи, Шрек, ясла.*). Меновніки представляю 64 од 100 реакційох. З винїмком єдного граматикизованого меновніка хтори ма форму номинатива множини (*овци*), шицки други меновніки у номинативе єднини, односно лематизовани реакції.

По числу з'явлюваньох, за меновніками шлїдза синтагми хтори представляю 15 % шицких одвитох (*вельки уха, водзел чупор, водзи овци, глупи як магарец, домашня животиня, домашня роботна животиня, ношене терхи, помоц при овцох, преноши терет и водзи овци, туцане магарца, цага терху, чежка робота, чувар овцох, шива фарба*).

Меновніцки синтагми у тим полю маю форму прикметник + меновник (*вельки уха, шива фарба, домашня животиня, домашня роботна животиня, чежка робота*), меновник (+ применовник) + меновник (*ношене терхи, помоц при овцох, туцане магарца, чувар овцох*).

Дієсловни синтагми у форми дієслово + меновник (*водзел чупор, водзи овци, преноши терет и водзи овци, цага терху*).

Меновніцки синтагми маю форму номинатива та у пари зоз стимулусом не формую виреченє. З другого боку, дієсловни синтагми, понеже граматикизовані, без огляду чи дієслово у перфекту або презенту, у злученю зоз стимулусом мож розуміти як виреченє, напр. *магарец водзел чупор/водзи овци/преноши терет и водзи овци/цага терху*).

У одношеню на други асоціативни поля, у тим єст вецей прикметніки (*жалосни, слатки, смотани, /спричне, упарте/, стари, твардоглави, умилни, чарне, шиве*). Вони

³¹² <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/vidojkovic-sns-koristio-fotomontazu-sa-djilasom-ali-bi-nama-da-zabrane-pravo-na-kritiku/>

представляю 12 % шицких одвитох. Найвекша часц з нїх ма форму идентичну стимулусу. Штири прикметніки маю форму стреднього роду єднини цо розумиме як визначованє якеїш общей характеристики тей файти домашнїх животиньох (*спричне, упарте, чарне шиве*).

Викричнїк *иа* з хторим ше имитує глас магарца ше зявює три раз. Обачена єдна реакция з форму виреченя (*жаль ми го*).

Дїєслова ше зявюю штири раз у форми трецей особи єднини презента прецо их мож розумиц як реалну синтагму (*магарец – няка, магарец – паше, магарец – цага, магарец – церпи*).

13. коза

млєко (, коже / , кожи сир) 24; роги 9; сир 8; коще (, седем кощата) 6; била 5; брада (, капуста) 4; статок (, бечи) 4; ме (ме-е! / ме ме) 3; рогата 2; скака 2; белка 1; бечи, скака 1; брадичка, млєко 1; веселе 1; вимне 1; домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млєко, месо и скору. 1; допитосц 1; здраве 1; коза 1; козак 1; кожи сир а може и на рожню 1; косци 1; крава 1; не вибер ако 1; наивносц 1; мечац 1; мидло 1; пендране 1; папер 1; паше 1; рог 1; трава 1; седем кощата 1; слатка, мала як фино скака 1; стадо 1; у моєї баби 1; умилна 1; хлїв 1; цап, кожлятко, токльов 1; чкода 1; шопа 1.

100 (36) + 40 + 2 + 31

Лексични и семантични центр поля вербалних асоцияцийох на стимулус *коза*, асоцият *млєко* з 24 зявйованяма. Ядро того поля ма 10 асоцияти з фреквенцию векшу як 1 (*млєко (, коже / , кожи сир) 24; роги 9; сир 8; коще (, седем кощата) 6; била 5; брада (, капуста) 4; статок (, бечи) 4; ме (ме-е! / ме ме) 3; рогата 2; скака 2*). 31 одвит ше зявює лєм раз и вон формує периферию того поля вербалних асоцияцийох (*белка 1; бечи, скака 1; брадичка, млєко 1; веселе 1; вимне 1; домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млєко, месо и скору. 1; допитосц 1; здраве 1; коза 1; козак 1; кожи сир а може и на рожню 1; косци 1; крава 1; не вибер ако 1; наивносц 1; мечац 1; мидло 1; пендране 1; папер 1; паше 1; рог 1; трава 1; седем кощата 1; слатка, мала як фино скака 1; стадо 1; у моєї баби 1; умилна 1; хлїв 1; цап, кожлятко, токльов 1; чкода 1; шопа 1*).

Найзаступенши асоціяти зоз значеньом продукт зоз домашней животині (млеко²⁴, сир⁸, кожи сир а може и на рожню, мидло, коще, седем кощата (34)), часци цела кози, мероними (брада⁴, брадичка, вимне, рог, роги⁹ (16)), опис кози (била⁵, белка, веселе, допитосц, наивносц, рогата², слатка, мала як фино скака, умилна, чкода 15), членох тей категорії, когипоними (коза, козак, кощерб, цап, кожлятко, токльов) 11 (10), надредзеной категорії, гипероними (домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору., стадо, статок⁴, б), глас кози (бечи, ме 3(ме-е! / те те), мечац 5), звичайни активносци кози (паше, пендране, скака² 4), обекти у хторих ше хова кози (у моєй баби, хлів, шона³), неклассификоване (косци крава, не вибер ако, папер, трава).

Структура / асоціативна граматика

У тим асоціативним полю меновніки найчастейши реакції и представляю 75% шицких одвитох (белка, брада, брадичка, вимне, допитосц, здраве, коза, козак, косци, крава, коще, мидло, млеко, наивносц, папер, пендране, рог, роги, сир, стадо, статок, трава, хлів, цап, чкода, шона). Лем два меновніки у форми номинатива множини (косци, роги).

Прикметніки ше як реакції у тим полю зявюю дзевец раз (била, веселе, рогата, умилна). Найчастейше су у основней форми идентичней стимулусу. Єден прикметнік ма форму стреднього роду єднини (веселе) и як зме уж наводзели у опису предходних польох, видзи нам ше же така форма ма функцию визначованя общей характеристики.

Дієслова треца найчисленша група хтора ше зявює у 5 % шицких реакційох (бечи, мечац, паше, скака). Лем єдно дієслово ма форму инфинитива (мечац) док три маю форму трецей особи єднини презента и зоз стимулусом формую реалну синтагму (коза – бечи, коза – паше, коза – скака). Пару стимулус коза и дієслово у инфинитиве мечац можеме розумиц як потенційну предикативну конструкцію хтора би зоз трансформацію могла буц виречене.

Синтагму не вибер ако зме пре неясне писане мушели реконструовац. Предпоставяме же випитанік сцел написац не вибера. Остаток написаней реакції (-ко) не мож реконструовац зоз сигурносцу. Так реконструована реакція представя дієсловну синтагму у форми словко + дієслово (?) (не вибер ако (не вибера А. М.)). Присутна и єдна паукална синтагма зоз форму число + меновнік (седем кощата), и єдна меновнічка синтагма зоз форму применовнік + заменовнік + меновнік (у моєй баби).

У форми виреченьох ше зявюю два реакції *слатка, мала як фіно скака, / кожи сир а може и на рожню.*

14. овца

волна (, месо / , баран, вовк / , баранче / , сир) 60; баран (, ягнятко) 7; статок (, бечи) 4; баранче (, овчи сир, югас, а и баранчецина) 3; *бе* 3; сир 2; *триков, волна* 2; Доли 1; *млеко* 1; *наивносц* 1; *патри телевизор* 1; *шено* 1; *шпиванє* 1; *стадо* 1; *без мозга* 1; *била* 1; *домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и волну.* 1; *пажица* 1; *папригаш* 1; *питома* 1; *сморд* 1; *трава* 1; *у аклю* 1; *хмара* 1; *чупава* 1.

100 (36) + 25 + 1 + 18

Центер того поля вербалних асоцияцийох ма високу фреквенцию. То асоцият *волна* зоз 60 зявйованями. Тота висока фреквенция условела и зоз нїзшим числом асоциятох зоз фреквенцию висшу як єден одвит та ше ядро состої зоз 7 асоциятох (*волна* (, месо / , баран, вовк / , баранче / , сир) 60; *баран* (, ягнятко) 7; *статок* (, бечи) 4; *баранче* (, овчи сир, югас, а и баранчецина) 3; *бе* 3; *сир* 2; *триков, волна* 2). Подобни случай и зоз периферию того поля хтора виноши 18 асоцияти зоз фреквенцию 1 (*Доли* 1; *млеко* 1; *наивносц* 1; *патри телевизор* 1; *шено* 1; *шпиванє* 1; *стадо* 1; *без мозга* 1; *била* 1; *домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и волну.* 1; *пажица* 1; *папригаш* 1; *питома* 1; *сморд* 1; *трава* 1; *у аклю* 1; *хмара* 1; *чупава* 1).

У вербално асоциятивним полю *овца* найчастейши асоцияції зоз продуктами з овци: *волна* 60, *сир* 2, *триков* 2, *млеко*, *папригаш* (5) 66. Потим шлїдза асоцияції зоз значеньом членох блїзких категорийох, когипоними (*баран* 7, *баранче* 3) и гипероними (*домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и волну.*, *статок* 4.(6)17,) або опис животинї: *без мозга, била, наивносц, питома, сморд, чупава* (5). Присутни и реакції хтори знача глас домашней животинї (*бе* 3), простор (*пажица, у аклю*), поживу (*трава, шено*), множество животиньох истей файти (*стадо*).

Реакції зоз негативну конотацию видземе у шлїдуючих прикладах (*без мозга, наивносц, сморд, чупава*). Як позитивни можеме розумиц асоцияції на продукти з кози (*волна, сир,*

триков, млеко, папригаи), опис кози як питомей и реакцію хтора толкує яки хасен з кози (домашня животноя - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и волну., статок).

Метафорични значеня: *патри телевизор, шпиванє, хмара*. Предпоставяме же ше асоцият (овца) *патри телевизор* одноши на наивного человек хтори вери до того цо ше пласує на телевизії, а асоцият (овца) *шпиванє* на особу хтора шпива писні нїзкого квалитету. Метафоричне пресликованє на природне зявенє *хмара* ма мотивацію у випатрунку волни овци хтора здабе на били хмари. Тота метафора описана и у часци з фразеологийним материялом.

Структура / асоциятивна граматица

На стимулус *овца*, як и при других меновніцких стимулусох, найвещей реакції у форми номинатива єднини (*волна, баран, баранче, Доли, млеко, наивнось, пажсица, папригаи, сир, смрод, стадо, статок, трава, триков, хмара, шено, шпиванє*). Лематизовани меновніцки реакції у тим полю єст 90 од 100. Нєт ані єдна граматицизована форма меновніка. Форма *Доли* предствая резултат прецедентних текстох з оглядом же ше тото мєно одноши на першу овцу хтора настала як резултат клонованя.

Прикметніки (*била, питома, чупава*), викричніки (*бе*) и синтагми (*без мозга, патри телевизор, у аклю*) ше зявюю по три раз а виречєня лєм раз (*домашня животноя - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и волну.*). Прикметніки (*била, питома, чупава*) ше зявюю у идентичней форми як стимулус.

У тим полю ше зявюю лєм три синтагми. Меновніцки синтагми маю форму применовнік + меновнік (*без мозга, у аклю*) и у пари зоз стимулусом можу формовац просте виречєнє у хторим маю функцию менового предикату (*Овца – без мозга, Овца – у аклю*). Дїєсловна синтагма у форми дїєслово + меновнік (*патри телевизор*) и у пари зоз стимулусом тиж так формує виречєнє (*Овца – патри телевизор*).

15. кура

вайцо (, юха) 49; вайца (, недзельови полудзенок (юшка) / , курче) 9; пирє (, вайца, сєгно) 7; когут (, курчата / , курче) 5; живина (, кодкода) 3; юшка 3; коткода (кокода) 2; курче 2; кукурица 2; баш ми ю жаль, мила єдна 1; глупа 1; гребє по дворе 1; гребєнь 1; домашня животноя - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. 1; дробизг 1; з ногу гура 1; коткодаканє 1;

курячка :) 1; курнік 1; курчата 1; месо 1; неше вайца и дава месо 1; розгребана заграда 1; помаранчецове пире и вайца 1; шпирта 1; шпиртане 1; шпирта шором 1.

100 (36) + 26 + 0 + 18

Лексични центер поля вербалних асоціацийох виволаних зоз стимулусом *кура* асоціят *вайцо* 49. Кед гу тому асоціяту додаме и форму множини того меновніка, односно асоціят *вайца* 9, вец центер поля дакус розвिति и ма фреквенцию 58.

Ядро того поля ше состої зоз 9 асоціятох хтори маю фреквенцию векшу як 1 (*вайцо* (, юха) 49; *вайца* (, недзельови полудзенок (юшка) / , курче) 9; *пире* (, вайца, сцегно) 7; *когут* (, курчата / , курче) 5; *живина* (, кодкода) 3; *юшка* 3; *коткода* (кокода) 2; *курче* 2; *кукурица* 2). Одвити з минималну фреквенцию ест 18 и вони представляю периферию поля вербалних асоціацийох (*баш ми ю жаль, мила єдна* 1; *глупа* 1; *гребе по дворе* 1; *гребень* 1; *домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца*. 1; *дробизг* 1; *з ногу гура* 1; *коткодакане* 1; *курячка :) 1; курнік 1; курчата 1; месо 1; неше вайца и дава месо 1; розгребана заграда 1; помаранчецове пире и вайца 1; шпирта 1; шпиртане 1; шпирта шором 1).*

Значеня

Асоціяти виволани зоз стимулусом *кура* найчастейше означую продукти з кури: *вайца*9, *вайцо*49, *месо*, *пире*7, *помаранчецове пире и вайца*, *юшка* 3 (6) 70. Заступени и асоціяти гиєрархийно повязани зоз стимулусом, когипоними (*когут*5, *курче*2, *курчата*), и гипероними (*живина*3, *дробизг*, *домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца* (6)13). Потим шлїдза асоціяції на даяке характеристичне справованє кури або єй способ оглашованя: *гребе по дворе*, *з ногу гура*, *коткода (кокода)*2, *коткодакане*, *неше вайца и дава месо*, *розгребана заграда*, *шпирта (шором)*, *шпиртане* (8)9. Присутна и єдна реакція хтора означує часци цела кури, односно мероним *гребень*. Реакція *пире* уж наведзена як продукт але ю мож розумиц и як часц цела. Дзепоедни реакції маю значеня хтори ше зявюю лем раз (*баш ми ю жаль, мила єдна, глупа, кукурица*2, *курнік, курячка :)*).

Меновніки найчастіше реакція на стимулус кура (*вайца, вайцо, гребень, дробизг, живина, когут, коткодаканє, кукуруица, курнік, курчата, курче, курячка* :), *месо, пирє, шпиртанє, юшка*). Вони ше зявюю у 88 реакційох. У двох реакційох меновніки у граматикизованей форми, односно у номинативе множини (*вайца, курчата*).

Друга група по числу зявйованя, синтагми (*помаранчецовє пирє и вайца, розгребана заграда, шпирта* (шором), *гребе по дворе*!, *з ногу гура, /нєше вайца и дава месо*) хтори представяю 6% шицких реакційох у тим асоціативним полю.

Меновнічки синтагми маю форму меновнік + дієслово (*помаранчецовє пирє и вайца, розгребана заграда*) при тим, меновнік може буц у составним одношеню зоз другим меновніком.

Дієсловни синтагми у форми дієслово + присловнік (*шпирта шором*), дієслово + применовнік + меновнік (*гребе по дворе*), применовнік + меновнік + дієслово (*з ногу гура*), дієслово + меновнік (*нєше вайца и дава месо*). У остатнім прикладу мамє составне одношенє двох дієсловних синтагмох.

У злученю зоз стимулусом, меновнічки синтагми нє формую виреченє. З другого боку, дієсловни синтагми, без огляду на форму, формую коректне виреченє.

Синтагма *з ногу гура* у пари з стимулусом формує вислов (*кура - з ногу гура*³¹³) хтори засновани на характеристичним руху животинї але и римованьом словох кура – гура. Подобни случаи уж описани у асоціативним полю швиня.

³¹³ Дзепоедни з асоціатох представяю часци писні *Нєшор*, Ирини Гарди Ковачевич.

На тим дворе-Неушоре
вишла крава-Млекодава,
вишла кура-Зногугура,
вишла миша-Погубиша.

Пришпив:

Вибег Яни нагнівани,
та розогнал на сто страни,
тоту краву-Млекодаву,
тоту куру-Зногугуру.

Потим шлідза дієслова (*коткода, шпирта* зоз 3 % шицких реакційох. Шицки дієслова маю граматикализовану форму трецей особи єднини презента и зоз стимулусом формую реалну синтагму (*кура - коткода, кура - шпирта*).

У двох реакційох маме виреченє: *баи ми ю жаль, мила єдна, домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца*. (2)

На тим дворе-Неушоре:
вишла гуска-Водуплюска,
вишла качка-Рапотачка,
вишло праше-Оєдаше.

Пришпив:

Вибег Яни нагнівани,
та розогнал на сто страни,
тоту краву-Млєкодаву,
тоту куру-Зногугуру.

Настал мир на цалим шоре,
бо змирело ше у дворе,
животинї мир достали,
лєм ше мена паметали.

Пришпив:

Вибег Яни нагнівани,
та розогнал на сто страни,
тоту краву-Млєкодаву,
тоту куру-Зногугуру.

Поровнай зоз українску народну писню
<https://www.pisni.org.ua/songs/88205.html>

Лем раз ше як реакція у тим асоціативним полю зявює прикметнік. Вон ма граматикализовану форму женского роду и склада ше зоз стимулусом кура прецо тоту пару можеме розумиц як реалну синтагму *кура - глуна*. У такой форми, пре шор словох вона не прикметніцка, атрибутивна синтагма але (елиптичне) виречене з висловеним субектом у хторим помоцне дієслово вихабене.

16. качка

вода (, мачканє) 14; рапотачка (, зоз дзединскей писньочки) (ропотачка 2) 9; блато 8; качур (, каче) 6; качата 5; клюн 4; бара 3; живина 3; каче 3; масц 3; пирє 3; вайцо 2; месо 2; барка 1; барки 1; Била 1; брудна вода 1; гунар? 1; дзива 1; добри плівач 1; домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. 1; дробизг 1; жовти качата 1; з воду ше мачка 1; кадза 1; ква ква 1; купанє 1; купанє у води 1; курнік 1; люшта 1; неше вайца и дава месо 1; нос 1; печена 1; печена качка 1; пліванє 1; пліва по доліни 1; птица 1; смотана 1; спомалшеносц 1; сцегно 1; трапаве 1; трачара 1; умилносц 1; шляпка як качка 1; юшка 1; ход 1; ше мачка 1; шмишно ходзи 1.

100 (36) + 45 + 0 + 35

Лексични центр поля вербалних асоціацийох виволаних зоз стимулусом *качка* асоціят *вода* 14. Медзитим, кед до центру поля учишліме семантично блізки асоціяти хтори указую на визначну характеристику качки же би ше купала у води, блаце (*блато, бара, з воду ше мачка, купанє, купанє у води, пліва по доліни, пліванє, барка, барки, добри плівач, брудна вода, кадза*) вец тот центр вельо розвитши 36.

Гоч не уходи до центру поля, асоціят *рапотачка* (ропотачка) ма фреквенцию 9 цо поєдинечно други найфреквентнейши асоціят. Реакция рапотачка резултат познаваня прецедентних текстох. Тота асоціация у вязи зоз дзединску писню *Нешор* у хторей животиньом на основи визначних характеристикох дате мено/назвиско. Так напр. качка ше наволує Рапотачка, праше Оєдаше итд.

Ядро того поля ше состої зоз 13 асоціятох (*вода (, мачканє) 14; рапотачка 7 (, зоз дзединскей писньочки) (ропотачка 2) 9; блато 8; качур (, каче) 6; качата 5; клюн 4; бара 3;*

живина 3; каче 3; масц 3; пюре 3; вайцо 2; месо 2) а реакції зоз лем єдним заявйованьом єст 35 и вони форму ю периферію того поля вербалних асоціяційох (барка 1; барки 1; біла 1; брудна вода 1; гунар? 1; дзива 1; добри плівач 1; домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. 1; дробизг 1; жовти качата 1; кадза 1; ква ква 1; купанє 1; купанє у води 1; курнік 1; люшта 1; неше вайца и дава месо 1; нос 1; печена 1; печена качка 1; пліванє 1; пліва по доліни 1; птица 1; смотана 1; спомалишеносц 1; сцегно 1; трапаве 1; трачара 1; умилносц 1; шляпка як качка 1; юшка 1; ход 1; шмишино ходзи 1).

Значенє

Найзаступенши асоціяції, як уж видно зоз семантичного центра того поля, асоціяти у вязи зоз характеристику тей домашней животині же би була у води, або блізка при води (*блато8, бара3, вода14, з воду ше мачка, купанє, купанє у води, пліва по доліни, пліванє, барка, барки, добри плівач, брудна вода, кадза 12*). 35

Як и при предходних польох, и у тим полю вербалних асоціяційох асоціяти зоз значеньом одредзеного члена гієрархії у вязи зоз стимулусом твори релативно числену групу: *гунар, дзива, домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., дробизг, живина3, жовти качата, качата5, каче3, качурб, птица.* (8) 23 У тей групи можеме розликовац когіпоними (*гунар, жовти качата, качата, каче, качур*), гіпероними (*домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., дробизг, живина3, птица*), члени других категорійох (*дзива (качка)*).

Опис качки присутни у шлідующих асоціях: *біла, люшта, рапотачка 9, смотана, спомалишеносц, трапаве, трачара, умилносц, ход, шляпка як качка, шмишино ходзи.* У тей групи векша часц асоціях у вязи зоз несхопним або спомалшеним ходом хтори випатра визначна характеристика качки: *трапаве, ход, шляпка як качка, смотана, шмишино ходзи, спомалишеносц.* (6) 19. Дзепоедни з тих асоціях маю метафоричне значенє (*трачара*) хторе настало на основи єдней з характеристикох качки визначеной зоз асоціяхом *рапотачка*. Зоз нїм ше сугерує же качка часто випушує глас хтори допити, неприємни. Тота характеристика мотивовала метафоричне пресликованє КАЧКА → ЧЛОВЕК ХТОРИ ВЕЛЬО НСКРАШНЄ БЕШЕДУЄ О ДАКОМУ.

Продукти з тей домашней животині, односно хасен хтори людзе маю з тей тиж так часта асоціяція: *вайцо², масц³, месо², нєше вайца и дава месо, печена, печена качка, пирє³, сцегно, юшка* (15).

Дзепоедни з реакційох остали з вонка представених групох: *ква ква* (способ оглашованя), *курнік, кадза* (место хованя, перебуваня качки), *кљон, нос* (часци цела, мероними). Як мероними можеме розумиц и реакції *сцегно, пирє*.

Реакції того поля вербалних асоціяційох можу мац позитивну конотацію (*добри плівач, вайцо², масц³, месо², нєше вайца и дава месо, печена, печена качка, пирє³, сцегно, юшка, умилносц*), негатиwну конотацію (*люшта, трачара, трапаве, ход, шляпка як качка, смотана, шмишино ходзи, спомалишеносц*).

Структура / асоціативна граматика

У асоціативним полю *качка* реакції з оглядом на форму и фреквенцію маю шлідуюци шор, од найчисленших гу меней численшим: меновніки, синтагми, прикметніки виреченя, викричніки, дієслова.

Меновніки представляю 81 % шицких одвитох (*бара, барка, барки, блато, вайцо, вода, гунар, дробизг, живина, кадза, качата, каче, качур, кљон, купанє, курнік, люшта, масц, месо, нос, пирє, пліванє, птица, рапотачка, спомалишеносц, сцегно, трачара, умилносц, ход, юшка*). Найчастейше су у форми номинатива єднини як и стимулус *качка*. Лєм єден меновнік ма форму номинатива множини (*барки*).

Друга група по числу зявйованьох синтагми (*брудна вода, добри плівач, жовти качата, печена качка, з воду ше мачка, купанє у води, нєше вайца и дава месо, пліва по доліни, шляпка як качка, шмишино ходзи*). Вони ше зявюю у 10 % шицких одвитох. Дієсловни синтагми можу мац розлични форми у хторих заступене дієслово, применовнік, и меновнік, напр. применовнік + меновнік + дієслово (*з воду ше мачка*), дієслово + применовнік/присловнік + меновнік (*пліва по доліни, шляпка як качка*) або дієслово + меновнік (*нєше вайца и дава месо, шмишино ходзи*).

Меновнічки синтагми найчастейше у форми прикметнік + меновнік (*брудна вода, добри плівач, жовти качата, печена качка*), а ридше у форми (девербативни) меновнік + применовнік + меновнік (*купанє у води*).

У пари з стимулусом дієсловни и меновнічки синтагми маю розличну можлівосц формованя коректного виреченя. Дієсловни, кед у своїм составе на месце меновніка не маю

меновнік не ідентични стимулусу, у пари зоз стимулусом формую коректне, логичне виречене (*Качка – з воду ше мачка / пліва по доліни / неше вайца и дава месо / шмишино ходзи*). Форма *Качка – шляпка як качка* формално можлива але не логична. Як и у предходних польох вербалних асоціаційох, и у тим маме єдну реакцію у форми синтагми хтора випатра на семантичним уровню мотивована зоз характеристичним справованьом, а на формалним зоз римованьом.

Меновніцки синтагми ридше як дієсловни могу формовац коректне логичне виречене. Лем єдна з меновніцких синтагмох може без трансформації буц елемент коректного виреченя у хторим є у функції менового предиката, напр. *Качка – добри плівач*. Други меновніцки синтагми у пари зоз стимулусом не формую виреченя (*Качка – брудна вода / жовти качата / печена качка / купанє у води*).

Прикметніки присутни у 5 % реакційох (*била, дзива, печена, смотана, трапаве*). Найчастейше ше складаю по роду и числу зоз стимулусом (*била, дзива, печена, смотана*) або маю форму трецей особи єднини.

Виреченя ше у реакційох зявюю два раз (*домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца, качка з воду ше мачка*).

У по єдним случаю ше як реакція зявюю викричнік (*ква ква*), дієслово (*ше мачка*) Повратне дієслово *мачкац ше* ма форму трецей особи єднини презента *ше мачка* и зоз стимулусом формує предикативну конструкцію/синтагму/виречене.

17. гуска

пирє (, гушата) 24; масц 7; гуше (, биле пирє / , гунар) 5; га га (гага) 4; била фарба 3; биле пирє 3; вода 3; гаганє 3; гунар 3; живина (, гавчи, як на гуску води) 3; била 2; вайцо 2; воду плюска 2; глупа 2; гушата (, пирє) 2; доліна 2; пажига 2; агресивна 1; велька 1; вода-доліна 1; глупосц 1; говенка 1; гордосц 1; гушатко 1; гагор 1; дзива 1; домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. тиж мож хасновац масц, але и пирє. 1; дробизг 1; заглавок 1; карк 1; Керестур 1; курнік 1; лабуд 1; надзера ше 1; наивносц 1; не видно их вецей на драже 1; не враци смс 1; неше вайца и дава месо и пирє 1; печинка 1; пирко 1; писанки 1; пияц 1; рибняк 1; трава 1; у сушеда 1.

100 (36) + 45 + 0 + 28

Лексични центер поля вербалних асоціаційох виволаних зоз стимулусом *гуска асоціят пирє* 24. До семантичного центра можеме раховац ище два асоціяти, детерминовану форму биле *пирє* 3, и деминутивну форму єдин *пирко* 1 хтори звекшую фреквенцию того центра на 28.

Ядро того поля ше состої зоз 17 асоціятох зоз вещей як єдним зявеньом (*пирє* (, гушата) 24; *масц* 7; *гуше* (, биле *пирє* / , гунар) 5; *га га* (гага) 4; *била фарба* 3; *биле пирє* 3; *вода* 3; *гаганє* 3; *гунар* 3; *живина* (, гавчи, як на гуску води) 3; *била* 2; *вайцо* 2; *воду плюска* 2; *глуна* 2; *гушата* (, *пирє*) 2; *долїна* 2; *пажица* 2) а периферию поля творя 28 асоціяти зоз фреквенцию 1 (*агресивна* 1; *велька* 1; *вода-долїна* 1; *глупосц* 1; *говенка* 1; *гордосц* 1; *гушатко* 1; *гагор* 1; *дзива* 1; *домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. тиж мож хасновац масц, але и пирє.* 1; *дробизг* 1; *заглавок* 1; *надзера ше* 1; *нє видно их вещей на драже* 1; *нє враци смс* 1; *карк* 1; *Керестур* 1; *курнік* 1; *лабуд* 1; *наивносц* 1; *нєше вайца и дава месо и пирє* 1; *печинка* 1; *пирко* 1; *писанки* 1; *пияц* 1; *рибняк* 1; *трава* 1; *у сушеда* 1).

У тим полю вербалних асоціаційох реакції найчастейше у вязи зоз продуктами з гуски: *биле пирє*3, *вайцо*2, *гагор*, *заглавок*, *карк*, *масц*7, *печинка*, *пирє*24, *пирко*, *нєше вайца и дава месо и пирє* (або часци цела / продукти) (10) 41. Дзепоедни асоціяти тей групи семантично блїзких асоціятох мож розумиц и иншак. Асоціяти *гагор*, *карк*, *печинка*, *пирє*, *пирко*, *биле пирє* би могли буц спатрани як часци цела животинї. Тиж так, асоціят *биле пирє* може буц заступени и у групи асоціятох хтори описую гуску.

Части и гиєрархийно мотивовани реакції, односно гевти хтори у вязи зоз членами истей категорії, односно когипонимами (*гушата*2, *гушатко*, *гуше*5, *гунар*3) або єй надредзенима членами, гиперонимами (*домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. тиж мож хасновац масц, але и пирє.*, *дробизг, живина*3 18(8)).

Заступени и асоціації на характеристичне место перебуваня хтори знова можеме подзелїц на место хторе у вязи зоз характеристику гуски же би була блїзко при води (*воду плюска*2, *вода*3, *долїна*, *вода-долїна*, *рибняк*8), и другу по значеню рижнороднейшу групу хтора означує место (*Керестур*, *пажица*2, *пияц*, *у сушеда*, *курнік*) (10)6. Як видзиме, сема места присутна у шицких тих асоціятох, медзитим, кажди з нїх ноши додатну інформацію. Напр. асоціят *Керестур* випитанїка асоцірує на гуску прето же их мож видзиц на улїчки (у прешлосци вельо вещей як нєшка). На подобни способ можеме розумиц и асоціят *у сушеда*. Асоціяти *курнік*, *пажица* представяю природне место перебуваня гускох хтори ше хова на

валале. Реакція *пияц* знова ноши інформацію месту перебування гускох понеже у Руским Керестуре иснує топоним *Гуши пияц*. То часц улїчки у на чийім месце у прешлосци була бара на хторей було вельо гуски.³¹⁴

З подобним числом асоціятох присутни асоціяції на випатрунок гуски: *агресивна, била², била фарба³, биле пирє, велька, глупа², глупосц, говенка, гордосц, наивносц, не враци смс* (9) (14). Дзепоедни з тих предпоставених характеристикох гуски представляю нашо видзене гуски, односно процес персонифікації домашніх животиньох у хторим пре одредзене справованє гуски виводзиме заключене же вони *глупи, наивни, горди*. Таки розуменя животиньох представляю народну слику хтора часто стереотипизирана. У єдней з реакційох маме резултат метафори (*не враци смс*). У злученю зоз стимулусом маме виречене *Гуска не враци смс*. Слово, поняце *гуска* у тим случаю похасновани пренєшено и одноши ше на женску особу. Жридлови домен тей метафори домашня животиня ГУСКА а цильови домен ЖЕНСКА ОСОБА. Мотивация за таке пренєшене значенє може буц стереотипизиране видзене гуски як глупей. З таким концептом ше потим на пейоративни, уквилюючи способ означує женска особа на хтору хлоп нагнївани пре невращени смс.

Видзеню гуски яй глупей можебуц доприноши способ оглашованя хтори як и при качки може буц интензивни и прето допити. Реакції зоз асоціяцію на оглашованє гуски реалитивно части (*га га (тага)⁴, таганє³, надзера ше*. 8(3)).

Дзепоедни з реакційох мушели остац з вонка представених групох подобних по значеню: *не видно их вецей на драже, писанки, трава*.

Структура / асоціативна граматика

У асоціативно вербалней мрежи формованей на стимулус *гуска* реакції найчастейше меновніки (*вайцо, вода, вода-долїна, глупосц, говенка, гордосц, гушата, гушатко, гуше, таганє, татор, гунар, долїна, дробизг, живина, заглавок, карк, Керестур, курнік, лабуд, масц, наивносц, пажица, печинка, пирє, пирко, писанки, пияц, рибняк, трава*). Реакції такого типу забираю 75 % шицких одвитох. Найчастейше то лематизовани меновніки истей форми як стимулус. Три

³¹⁴ Подобна назва иснує у українским языку, *Пташиний базар* „птицов пияц – место на морским побережю дзе ше у велькей маси збераю птици” (Рамач I 2017: 294). Мирон Жирош дава толкованє же пре часте зберанє води у тей часци валала то було место дзе ше зберали гуски (Жирош 1984).

меновніки з тей групи у граматикизованей форми, односно у форми номинатива множини (*говенка, гушата, писанки*).

Окремни синтагми у тим асоціативним полю нет вельо. Зазначени шейсц зоз вкупну фреквенцию 11 цо представля 11% шицких одвитох (*била фарба, биле пире, воду плюска, не враци смс, неше вайца и дава месо и пире, у сушеда*). Вони друга найчастейша група реакційох з оглядом на форму.

Синтагми у тим полю частейше дієсловни у форми меновнік + дієслово (*воду плюска, не враци смс, неше вайца и дава месо и пире*). У єдней реакції маме зложеноу дієсловну синтагму хтора формована зоз двох дієсловних синтагмах у составним одношеню (*неше вайца и дава месо и пире*).

Меновнічки синтагми єст меней и вони у форми прикметнік + меновнік (*била фарба, биле пире*), а у єдним случаю у форми применовнік + меновнік (*у сушеда*).

У злученю зоз стимулусом, дієсловни синтагми формую коректне и логичне виречене, напр. *Гуска - воду плюска / не враци смс / неше вайца и дава месо и пире*. Як и у даскеліх предходних польох и у тим полю вербалних асоціацийох маме реакцію у форми дієсловней синтагми хтора мотивована зоз характеристичним справованьом животині, на уровню семантики але є мотивована и зоз римованьом словох (*гуска – плюска*) на фонетским уровню.

Меновнічки синтагми *била фарба, биле пире* муша буц трансформовани же би формовали виречене зоз стимулусом. Наприклад *Гуска – билей фарби / ма биле пире*. Синтагма *у сушеда* може формовац виречене зоз стимулусом *гуска (Гуска – у сушеда)*.

Прикметніки треца група реакційох хтори ше часто зявюю (*агресивна, била, велька, глупа, дзива*). Вони представляю 7% шицких одвитох а шицки маю граматикизовану форму, конгруентну зоз стимулусом.

По 4% шицких одвитох маю реакції викричніки. Форма за подражованє гласу гуски ше у реакційох зявює у двох формах (*га га* або *тата*). У Руско-сербским словніку тот ономатопейски викричнік записани у форми *га* зоз описом *викр.[ичнік] звич.[айно] повторени, означує глас гуски* (Рамач 2010: 169).

Як реакції виреченя видзиме шлідуючи 2 одвити: *домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. тиж мож хасновац масц, але и пире., не видно их вещей на драже*.

Лем една реакція у форми дієслова (*надзера ше*). Тото повратне дієслово ма форму трецей особи єднини презента и зоз стимулусом (*качка - надзера ше*) формує потенцияльне виречене з оглядом же би правилна форма глашела *качка ше надзера*.

18. пулька

пуляк (, преказоване / , пульчата) 14; месо 10; сцегно 7; глупа (, але добри шницли) 6; двор 5; пире 4; живина (, пильчи, пулько една) 3; пазинска 3; пульче 2; пульчата (, пульчаница) 2; Америка 1; батак 1; баш є гласна 1; биле месо 1; бульбулікане 1; булька 1; блблблблбл 1; велька 1; гласна 1; глупосц 1; галама 1; дзецинство 1; дробизг 1; домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. 1; задні двор 1; з ногу шулька 1; єшень 1; курнік 1; медальони 1; месни нарезак 1; неше вайца и дава месо 1; паун 1; паше траву 1; пишна 1; пуль пуль пуль 1; пульково месо 1; ритка живина 1; розширени хвост (пуляков) 1; спомалшеносц 1; страх 1; сцегна 1; трава 1; трачара 1; хвост 1; шарена 1; шмих 1; юшка 1; ягода 1.

100 (36) + 48 + 6 + 38

Лексични и семантични центр поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *пулька* асоцият *пуляк* (пульче 2; пульчата 2). 18. Ядро того поля ше состої зоз 10 асоциятох з вещей як єдним зявйованьом (*пуляк* (, преказоване / , пульчата) 14; *месо* 10; *сцегно* 7; *глупа* (, але добри шницли) 6; *двор* 5; *пире* 4; *живина* (, пильчи, пулько една) 3; *пазинска* 3; *пульче* 2; *пульчата* (, пульчаница) 2) и досц широку периферию хтора чишлі 38 одвити з фреквенцию 1 (*Америка* 1; *батак* 1; *баш є гласна* 1; *биле месо* 1; *бульбулікане* 1; *булька* 1; *блблблблбл* 1; *велька* 1; *гласна* 1; *глупосц* 1; *галама* 1; *дзецинство* 1; *дробизг* 1; *домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца.* 1; *задні двор* 1; *з ногу шулька* 1; *єшень* 1; *курнік* 1; *медальони* 1; *месни нарезак* 1; *неше вайца и дава месо* 1; *паун* 1; *паше траву* 1; *пишна* 1; *пуль пуль пуль* 1; *пульково месо* 1; *ритка живина* 1; *розширени хвост (пуляков)* 1; *спомалшеносц* 1; *страх* 1; *сцегна* 1; *трава* 1; *трачара* 1; *хвост* 1; *шарена* 1; *шмих* 1; *юшка* 1; *ягода* 1.). Стимулус *пулька* виволал и 7 омисії до хторих чишліме празни места и одвити як *цо не мам асоцияцию*.

У тим полю вербалних асоцияції у вязи зоз хасном хтори человек ма зоз тей файти домашней животині найчастейши значеня реакційох (*батак*, *биле месо* 10, *медальони*, *месни*

нарезак, месо, неше вайца и дава месо, пирє4, пультково месо, сцегна, сцегно7, юшка (11). 29). У подобним числу заступени асоціації гієрархійно повязани реакції. Найчастейше то когіпоними (*пультчата2, пультче2, пуляк14,*), або гіпероними стимулуса (*домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., дробизг, живина3, ритка живина*. 28). Можу буц и гіпоними (*пазинска3*), або назви членох зродних категорійох (*паун*).

Вонкашні або нукашні опис тей файти животині тич так часта асоціація (*велька, глупаб, глупосц, з ногу шулька, наше траву, пишна, розширени хвост (пуляков), хвост, спомалишеносц, страх, трачара, шарена, шмих* (12).18). Як и у предходних польох, дзепоедни реакції тей групи семантично блізких одвитох резултат народней слики, односно стереотипизирани су.

Оглашованє пультки характеристичне та и асоціації на ньго части (*баш є гласна, бульбулїканє, булька, блблблблбл, гласна, талама, пульт пульт пульт* (7)). Знова як и у асоціативним полю кура, качка, гуска, и ту ше часте, характеристичне, интензивне оглашованє пультки повязує зоз нізку інтелігенцію або подліма характерніма прикметами хтори ше з метафоричним преношеньом преноша на женску особу (*трачари, глупа, глупосц*).

Реакції можу буц асоціація на место хованя, односно перебуваня домашней животині (*двор5, задні двор, курнік*. 7). Дзепоедни асоціації остали з вонка представених групох (*Америка, дзецинство, ешень, трава, ягода*. 5).

Асоціят *Америка* може буц асоціація на походзене тей домашней животині або резултат прецедентних текстох понеже випитанїки, през медії, літературу дознали же печена пультка традиційне єдло за швето Дзень подзековносци.

Реакція *ягода* збунює. Назва тей рошліни ше зявує у поровнюючим фразеологізму *бежац як каче (качата, гуше) за ягоду* хторе часц концепту НЕСХОПНЕ РУШАНС.

Структура / асоціативна граматица

67 % рекційох асоціативного поля виволаного зоз стимулусом *пультка* меновніки (*Америка, батак, бульбулїканє, глупосц, талама, двор, дзецинство, дробизг, ешень, живина, курнік, медальони, месо, паун, пирє, пультчата, пультче, пуляк, спомалишеносц, страх, сцегна, сцегно, трава, трачара, хвост, шмих, юшка, ягода*). Векшина тих меновнікох у форми ідентичней стимулусу. Лєм два реакції меновніки у граматицизованей форми, односно у номінативе множини (*сцегна, медальони*).

Реакції у хторих прикметніки представляю 13 % одвитох у тим асоціативним полю (*велька, гласна, глупа, пазинска, пишна, шарена*). Шицки прикметніки маю идентичну форму зоз стимулусом, односно у номинативе женского роду су и у єднини цо значи же су граматикализовани.

Синтагми ше як реакції зявюю у 9 % одвитох (*биле месо, задні двор, з ногу шулька, месни нарезак, наше траву, пульково месо, ритка живина, розширени хвост* (пуляков)). Меновніцки синтагми у форми прикметнік + меновнік (*биле месо, задні двор, месни нарезак, пульково месо, ритка живина, розширени хвост* (пуляков)), а дієсловни у форми применовнік + меновнік + дієслово (*з ногу шулька*), або дієслово + меновнік (*наше траву*). Обидва дієсловни синтагми зоз стимулусом можу формовац виреченє, напр. *Пулька - з ногу шулька / наше траву*. Перши приклад з часци мотивовани зоз римованьом словох пулька – шулька³¹⁵, медзитим на семантичним уровню нам ше видзи же вираз не так удатно оформени як у предходних асоціативних польох. Лем два меновніцки синтагми з присутних у тим полю зоз трансформацію и додаваньом синтактичного примитива можу формовац виреченє у злученю зоз стимулусом (*Пулька – (то) ритка живина / (ма) розширени хвост* (пуляков))).

Виреченя видзиме у 2 реакційох (*баш є гласна, домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., неше вайца и дава месо*). Ономатопейски викричнік за имитованє гласу пульки ше зявює два раз у розличних формах (*пуль пуль пуль, блблблблбл*). Перша форма одвитує стандартней форми запровадзеной у *Руско – сербским словніку пуль звич. удвоєне* (Рамач 2012: 646).

Лем єдна реакція у форми дієслова. Понеже у форми трецей особи єднини презента, форма дієслова *булька* зоз стимулусом формує реалну дієсловну конструкцію (*пулька булька*).

19. заяц

швидкосц (, мархва) 14; уха 9; швидки 5; мархва 5; польо 4; клітка 3; паска (, мархва) 3; бояжліви 2; Велька Ноц 2; домашня животиня 3; заячата 2; заяче 2; мегке 2; мегка шерсц (єст и красна шерсц) 2; месо 2; пажица 2; вельки уха 2; папригаш 2; самец (, самица, заячата) 2; бавиц ше 1; бежи 1; биле вино 1; бої ше шицкого 1; дава месо за поживу 1; дзецинство 1; депик 1; домашня животиня - статок - хаснує ше як пожива - месо. 1; Дуле 1; жаль ми го поєсц 1; желена

³¹⁵ У пісні *Нешор* нет таки приклад та випатра як кед би пісня, односно назви у пісні порушали креативне описованє домашніх животиных.

шалата 1; заячина 1; здраве 1; коритнявка 1; красна шерсц 1; куриплах 1; лішка 1; любимец 1; мили є 1; миц миц 1; на полю 1; прави чкоди на полю 1; сцека по полю 1; трава 1; у клітки, швидки як заяц 1; умиляти 1; ухати 1; фришки 1; фришкосц 1; хвост 1; хруста 1; чкоди на полю 1.

100 (36) + 50 + 0 + 32

Лексични центер поля вербалних асоціяційох виволаних зоз стимулусом *заяц* асоціят *швидкосц* зоз фреквенцію 14. Гу ньому раховани асоціяти *швидки*, *фришкосц*, *фришки*, *у клітки*, *швидки як заяц* указую же семантични центер розвитку и чишлі ище 8 зявйованя, односно вкупно 22. Ядро того поля ше состої зоз 19 асоціях зоз фреквенцію понад 1 цо досц моцне ядро у одношеню на други поля (*швидкосц* (, мархва) 14; *уха* 9; *швидки* 5; *мархва* 5; *польо* 4; *клітка* 3; *паска* (, мархва) 3; *домашня животиня* 3; *бояжліви* 2; *Велька Ноц* 2; *заячата* 2; *заяче* 2; *межке* 2; *межка шерсц* 2; *месо* 2; *пажица* 2; *вельки уха* 2; *напритаи* 2; *самец* (, *самица*, *заячата*) 2.).

Периферия поля тиж так релативно широка и виноши 32 асоціяти зоз мининалним числом зявйованя (*бавиц ше* 1; *бежи* 1; *биле вино* 1; *бої ше шицкого* 1; *дава месо за поживу* 1; *дзецинство* 1; *детик* 1; *домашня животиня* 1; *Дуле* 1; *жаль ми го поєсц* 1; *желена шалата* 1; *заячина* 1; *здраве* 1; *коритнявка* 1; *красна шерсц* 1; *куриплах* 1; *лішка* 1; *любимец* 1; *мили є* 1; *миц миц* 1; *на полю* 1; *прави чкоди на полю* 1; *сцека по полю* 1; *трава* 1; *у клітки, швидки як заяц* 1; *умиляти* 1; *ухати* 1; *фришки* 1; *фришкосц* 1; *хвост* 1; *хруста* 1; *чкоди на полю* 1.). Стимулус *заяц* не виволал ані єдну омисию.

Значене

Асоціяції у тим полю найчастейше описую домашню животиню заяца. Вони у вязи зоз його швидкосцу (*швидкосц* 14, *швидки* 5, *фришкосц*, *фришки*, *у клітки*, *швидки як заяц* 23), *бояжлівосцу* (*бої ше шицкого*, *бояжліви* 2, *куриплах* 4), вонкашнім випатрунком (*вельки уха* 2, *красна шерсц*, *межка шерсц* 2, *межке* 2, *уха* 9, *ухати*, *хвост*, 18), його звичайну активносцу (*на полю*, *прави чкоди на полю*, *сцека по полю*, *бавиц ше*, *бежи*, *хруста* 6), або го иншак оценюю (*умиляти*, *здраве* 2.).

Тиж так части реакції хтори представляю гиєрархийно повязани члени. То можу буц, гипєроними (*домашня животиня* - *статок* - *хаснує ше як пожива* - *месо.*, *домашня животиня* 3,

любимец), або когипоними (*заячата*², *заяче*², *самец*² 11). Парадигматски одношеня маме и у уж представеней групи реакційох хтори описую вонкашні випатрунок животинї, односно часци цела єдинки. У таких реакційох маме меронимийни одношеня у пари стимулус – реакція.

Присутни и реакції зоз значеньом места перебуцаня (*депик*, *пажица*², *польо*⁴, *клїтка*³ 10), поживи заяца (*желєна шалата*, *мархва*⁵, *трава*. 7), хасну хтори человек ма з тей животинї, односно продуктох зоз заяца (*биле вино*, *дава месо за поживу*, *заячина*, *месо*², *папригаи*².)

Дзепоедни одвити резултат прецедентних текстох, напр. подоби з литератури, басни або рисованих филмох (*коритнявка*, *лішка*, *Дуле*. 3). Коритнявка и лішка подоби зоз Езопових баснох *Коритнявка и заяц*, *Лішка и заяц*, а реакція Дуле, мєно подоби зоз Дизнийового рисованого филма Душко Дугоушко. Як резултат прецедентних текстох з християнства розумиме приклади *Велька Ноц*² и *Паска* 3. (5).

Як субьективне, позитивно офарбєне чувство / оцєну розумиме реакції (*дзєцинство*, *жаль ми го поєсц*, *мили є*, 3). Єдна реакція, асоціяция на викричнїк за доволванє заяца остала звонка представених групох (*миц миц*).

Структура / асоціятивна граматика

У тим асоціятивним полю ше як реакції зявели шлїдуюци форми: меновніки, прикметніки, дієслова, викричнїки, синтагми, виречєня. Реакції найчастєйше меновніки (*депик*, *дзєцинство*, *Дуле*, *заячата*, *заяче*, *заячина*, *клїтка*, *коритнявка*, *куриплах*, *лішка*, *любимец*, *мархва*, *месо*, *пажица*, *папригаи*, *паска*, *польо*, *самец*, *трава*, *уха*, *фришкосц*, *хвост*, *швидкосц*). Вони ше зявюю у 61 % одвитох и шицки су у основней форми у хторей и стимулус. Не присутни граматиализовани форми.

Синтагми як реакції єст 20 % (*биле вино*, *Велька Ноц*, *вельки уха*, *домашня животиня*, *желєна шалата*, *красна шерсц*, *мєгка шерсц*, *мили є*, *на полю*, *у клїтки*, *швидки як заяц*). Вони у тим полю вербалних асоціяційох найчастєйше меновніцки, у форми прикметнїк + меновнїк (*биле вино*, *Велька Ноц*, *вельки уха*, *домашня животиня*, *желєна шалата*, *красна шерсц*, *мєгка шерсц*), або ридше у форми применовнїк + меновнїк (*на полю*, *у клїтки*). Мєновнїцки синтагми *вельки уха*, *домашня животиня*, *желєна шалата*, *красна шерсц*, *мєгка шерсц* зоз трансформацію, односно додаваньом синтактичного примитива и пременку припадкового закончєня можу формовац виречєнє, напр. *заяц – (ма) вельки уха / (то) домашня животиня*,

(ма) *красн-у шерси*, (ма) *мекк-у шерси*. Меновніцки синтагми *биле вино*, *Велька Ноц*, *желена шалата* не могу формовац коректне, логичне виреченє.

Єдна прикметніцка синтагма ма форму прикметнік + присловнік + меновнік (*швидки як заяц*). То поровнуюци зоонимски фразеологизем хтори у злученю зоз стимулусом не формує виреченє.

Ридше ше як реакції завую прикметніки хтори стретаме у 13 % одвитох (*бояжліви, здраве, мекке, умиляти, ухати, фришки, швидки*). Прикметніки звичайно у лематизованей форми але присутни и приклади у хторих су у форми номинатива стреднього роду єднини. Приклади такого хаснованя прикметнікох присутни и у других асоціятивних польох.

У меншим чишле реакції дієслова (*бавиц ше, бежи, хруста*). У тим асоціятивним полю су частейше граматикализовани, у форми трецей особи єднини презента и твора предикативни конструкції зоз стимулусом *заяц - бежи, заяц - хруста*.

У 2 % реакційох ше зявює виреченє (*домашня животиня - статок - хаснує ше як пожива - месо., жаль ми го поєси*)

Єдно зявйованє маю викричніки (*миц миц*) хторе ше хаснує за доволанє заяцох. У стандардним руским язичу ма форму *миц*³¹⁶ (Рамач 2010: 392).

20. мачка

миша (, кандур, мачата) 10; миш 9; мачата 6; лапа миши (мишу) (, и забавля друштво) 5; любимец 4; кандур 3; предзе 3; маче (, кандур) 3; пес 3; мяу 2; лукавосц 2; очи 2; улїзованє 2; умилна 2; умилятосц 2; шерсц, длаки 2; дом 1; домашня животиня 1; домашня животиня - на хасен у обисцу, требала би лапац миши 1; допита 1; досада 1; душка шашава 1; зле 1; гранє, премазованє, лапанє мишох 1; кандурик 1; кретен 1; куїни любимец 1; любезносц 1; мазенє 1; Марко 1; миле 1; миловац 1; млеко 1; мурик 1; мявчанє 1; наймилша 1; облїзованє 1; отворени дзвери 1; пайташка 1; пишна 1; подмуклосц 1; препреденост 1; при пецу, коло пеца, предзе 1; розмазана 1; самостална живина 1; седем животи 1; слунко 1; спанє 1; сушедова 1; схопносц 1; улїзує ше 1; умилята 1; фотеля 1; хвост 1; шапи 1.

100 (36) + 54 + 0 + 39

³¹⁶ Викр. звич повторени за доволанє заяцох *миц-миц* (Рамач 2010: 392).

Лексични центер поля вербалних асоціаційох виволаних зоз стимулусом *мачка* асоціят *миша* 10. Асоціят *миш* форма истого меновніка хлопского роду ма фреквенцію 9 и ведно зоз асоціятотом *миша* и лапа миша (мишу) 5 твори семантични центер того поля зоз 24 зявениями.

Ядро того поля ше состої зоз 16 асоціятотх (*миша* (, кандур, мачата) 10; *миш* 9; *мачата* б; *лапа миши* (мишу) (, и забавля друштво) 5; *любимец* 4; *кандур* 3; *любимец, предзе* 3; *маче* (, кандур) 3; *пес* 3; *мяу* 2; *домашня животиня* (- *на хасен у обисцу, требала би лапац миши*) 2; *лукавосц* 2; *очи* 2; *улізованє* 2; *умилна* 2; *умилятосц* 2; *шерсц, длаки* 2). Периферия з другого боку ширша и ма 39 одвити зоз фреквенцію 1 (*дом* 1; *допита* 1; *досада* 1; *душка шашава* 1; *зле* 1; *гранє, премазованє, лапанє мишох* 1; *кандурик* 1; *кретен* 1; *кућни любимец* 1; *любезносц* 1; *мазенє* 1; *Марко* 1; *миле* 1; *миловац* 1; *млеко* 1; *мурик* 1; *мявчанє* 1; *наймиша* 1; *облізкованє* 1; *отворени дзвери* 1; *пайташка* 1; *пишина* 1; *подмуклосц* 1; *препреденост* 1; *при пецу, коло пеца, предзе* 1; *розмазана* 1; *самостална живина* 1; *седем животи* 1; *слунко* 1; *спанє* 1; *сушедова* 1; *схопносц* 1; *улізує ше* 1; *умилята* 1; *фотеля* 1; *хвост* 1; *шапи* 1).

Значенє

Асоціації у тим полю ше найчастейша одноша на описованє домашней животинї мачки. То асоціяти у вязи зоз реалнима або задуманима, стереотипнима прикметами характеру мачки (*гранє, досада, премазованє, лапанє мишох, зле, кретен, лукавосц2, любезносц, мазенє, миле, миловац, наймиша, облізкованє, пайташка, пишина, подмуклосц, препреденост, розмазана, седем животи, спанє, схопносц, улізованє2, улізує ше, умилна2, умилята, умилятосц2*. 31), ей характеристични активносци (*млеко, мяу2, мявчанє, предзе3, при пецу, коло пеца, предзе, лапа миши (мишу), миша10, миш9.2459*), часци цела (*очи2 шерсц2 длаки2, шапи, хвост* 8), або характеристичне место перебуваня (*дом, мурик, отворени дзвери, фотеля* 4).

Даскельо асоціяти резултат метафоричного преношеня. Напр. *досада, зле, кретен, лукавосц, любезносц, пайташка, предзе*. Животиня у процесу персонификації достава характеристики человека та ше ю означує як злу, лукаву або любезну итд. У каждодоньовой бешеди ше пре дружтвено неприлаплїве справованє за особу пове же є *кретен*. Повесц за мачку же є *кретен* значи дац мачки прикмети человека. У тим процесу персонификації ше справованє мачки толкує през информациї хтори ноши поняце *кретен* „особа хтора ше справує неприлаплїво спрам наших критериюмох справованя”. Тото пресликованє можеме представиц

так ЧЛОВЕК (НЄПРИЛАПЛІВОВОГО СПРАВОВАНЯ) → (ДОМАШНЯ) ЖИВОТИНЯ МАЧКА (НЄПРИЛАПЛІВОВОГО СПРАВОВАНЯ). У процесу метафоризації настали и други асоціяти з хторима ше описує мачка (*досада, зле, кретен, лукавосц, любезносц, пайташка, предзе*).

И асоціят *пайташка* резултат метафоризації, медзитим поставя ше питанє мотивації такого асоціяту. Цильови домен того пресликованя МАЧКА. Видзи нам ше же можливи два толкованя жридлового домену того пресликованя. Перши то ЖЕНСКА ОСОБА ПРИЯТЕЛЬ, односно особа хтора розуми, потримує итд., а други ЖЕНСКА ПРИЦАГУЮЦА ОСОБА. Зоз повязованьом одвиту зоз полом випитаніка можеме буц блізши першому поняцу гоч то не можеме зоз сигурносцу твердиц.

Асоціят *седем животи* резултат прецедентних текстох, односно мита по хторим мачка, у зависноци од культури зоз хторей пришол мит, ма 9, 7 або шейсц животи. Основ такого видзеня мачки и жридло мита³¹⁷ виroyтно лежи у факту же ше мачка звичайно дочека на ноги, односно же човекови випатра же є схопна, же прежие и гевто цо би человек не прежил а кед то таке вельке и страшне вец сигурно и страдала але ма вецей животи прецо є ище вше жива.

Реакції хтори у пари зоз стимулусом указую парадигматични одношеня, односно место стимулуса у гиерархії тиж так присутни. То можу буц гипероними (*домашня животиня (- на хасен у обисцу, требала би лапац миши), куїни любимец, любимец4,*), когипоними (*кандур3, кандурик, мачата, маче3* 19). Єдна реакція указує тоти парадигматични одношеня на окреме интересантни способ (*самостална живина*). Асоціят *самостална живина* на оригинални способ указує место мачки у обисцу на валале у хторим живину, односно мали, дробни животині потребне кармиц и пестовац а мачка, тиж так дробна питома животиня ше знайдзе зоз лапаньом миши. Функція мачки на валале випатра ище баржей лапанє мишох як лєм буц прикраска, дружтво, потїха, односно любимец. Мачка и пес у звичайним руским обисцу у прешлосци мали функцію лапаня мишох и чуваня обисца а нешка вше частейше функцію любимца о чим шведоча и асоціяти (*куїни любимец, любимец*). Тот процес ище вше не закончени.

Два реакції остали з вонка представених групох (*сушедова, слунко*). Перша дава інформацію о власнікови мачки а друга можебуц о особним чувству, односно зоз метафоричним преношеньом слунко висловена любов гу мачки.

³¹⁷ Ніби єгипетски мит, число 9 магичне.

У тим полю вербалних асоціаційох обачліво вещей єст слова хтори характеристични за каждодньову бешеду, сербского походзєня (*длаки, шапи, мазєнє, подмуклосц, препредєност, умилята, умилятосц* 7).

Вєкшина реакційох ма позитивну конотацию (*миша* (, *кандур, мачата*) 10; *миш* 9; *мачата* 6; *лапа миши (мишу)* (, *и забавля друштво*) 5; *любимец* 4; *кандур* 3; *любимец, предзе* 3; *маче* (, *кандур*) 3; *пєс* 3; *мяу* 2; *умилна* 2; *умилятосц* 2; *дом* 1; *домашня животиня* 1; *домашня животиня - на хасєн у обисцу, требала би лапац миши* 1; *душка шашава* 1; *гранє, прємазованє, лапанє мишох* 1; *кућни любимец* 1; *любєзносц* 1; *мазєнє* 1; *Марко* 1; *милє* 1; *миловац* 1; *млєко* 1; *наймиша* 1; *пайташка* 1; *сєдєм животи* 1; *слунко* 1; *схопносц* 1; *умилята* 1). Реакції з негитивну конотацию єст менєй (*лукавосц* 2; *улїзованє* 2; *шєрсц, длаки* 2; *допита* 1; *досада* 1; *злє* 1; *крєтєн* 1; *мявчанє* 1; *пишна* 1; *подмуклосц* 1; *прєпредєност* 1; *розмазана* 1; *улїзує шє* 1). Як неутрални з оглядом на вредносни суд видзимє шлїдуюци реакції (*очи* 2; *кандурик* 1; *мурик* 1; *облїзкованє* 1; *отворєни дзвери* 1; *при пєцу, коло пєца, предзе* 1; *самостална живина* 1; *спанє* 1; *сушєдова* 1; *фотєля* 1; *хвост* 1; *шапи* 1).

Структура / асоціативна граматика

Полю вербалних асоціаційох виволаних зоз асоціатом *мачка* формованє зоз 33 розличних меновнікох (*гранє, дом, досада, кандур, кандурик, крєтєн, лукавосц, любєзносц, любимец, мазєнє, Марко, мачата, мачє, миш, миша, млєко, мурик, мявчанє, облїзкованє, очи, пайташка, пєс, подмуклосц, прєпредєност, слунко, спанє, схопносц, улїзованє, умилятосц, фотєля, хвост, шапи, шєрсц*) хтори у вкупним числу одвитох прєдставяю 70% реакційох. Мєновніки найчєстєйшє у форми идентичнєй стимулусу. Три мєновніки у граматиализованєй форми, номинатива множини (*мачата, очи, шапи*). Реакції *миш* и *миша* нам указую жє нєстабилносц форми (и роду) того мєновніка ищє вшє присутна (*миша* 10, *миш* 9).

Синтагми друга найчєстєйша реакция у тим полю (*домашня животиня, душка шашава, кућни любимец, лапа миши (мишу), отворєни дзвери, при пєцу, сєдєм животи, самостална живина*). Мєновнічки синтагми у тим полю вербалних асоціаційох маю форму прикметнік + мєновнік (*домашня животиня, кућни любимец, самостална живина, отворєни дзвери*), мєновнік + прикметнік (*душка шашава*), або примєновнік + мєновнік (*при пєцу*). Єдна дїєсловна синтагма у форми дїєслово + мєновнік (*лапа миши (мишу)*). Присутна и єдна паукална синтагма у форми числовнік + мєновнік (*сєдєм животи*).

З подобним числом з'явлюваньох (10%) присутни прикметніки (*допита, зле, миле, наймила, пишна, розмазана, сушедова, умилна, умилята*). Вони найчастейше у форми номинатива женско роду и складаю ше зоз стимулусом. Два прикметніки маю форму стреднього роду (*зле, миле*).

Дієслова ше з'явлюю у пейцох реакційох. Два дієслова маю форму трецей особи єднини презента (*предзе, улїзує ше*) и ведно зоз стимулусом твора предикативну конструкцію (*мачка - предзе, мачка - улїзує ше*) а єдно дієслово ма форму инфинитива (*миловац*).

У двох реакційох находзиме форму ономотопейского викричнїка *мяу*, а у єдней реакції виреченє (*домашня животиня - на хасен у обисцу, требала би лапац миши*).

21. пес

вирносц (, чувар) 10; бреханє 8; чувар 8; вирни 4; двор 4; приятель 4; щенє (, сука) 4; чува дом 3; чувар обисца (, вирни газдови) 3; бавенє 2; бреше (, куса, лапка / , чува дом) 2; гав гав (ав ав) 2; косц (, хижка /, приятельство) 2; мачка 2; найлепши пайташ 2; обисце 2; товариш 2; хижка 2; бависко 1; блихи 1; Бруно, мой пес 1; верни 1; вирни приятель 1; вирни товариш 1; добре го мац у дворе 1; дом 1; домашня животиня 1; домашня животиня - на хасен у обисцу. 1; кафова вижла 1; крадоше 1; куїни любимац 1; ланцушок 1; любимац 1; любимец 1; маханє зоз хвостом 1; Маза 1; мой мили 1; мудри 1; оганяц ше 1; пес 1; прилапйованє 1; радосц 1; салаш 1; сука, чарли 1; хижка за пса 1; човеков вирни приятель 1; чува 1; шерсц 1; щенята 1; щиросц 1; явля кед дахто придзе и чува обисце 1.

100 (36) + 47 + 0 + 31

Центер поля вербалних асоцияційох виволаних зоз стимулусом *пес* асоцият *вирносц* 10. Як и при прешлих польох и ту бизме тот центер мушели одредзиц як лексични з оглядом на способ наводзєня асоциятох. Семантични знова розвитши бо до ньго можеме уключиц и шлїдуюци асоцияти: *вирни 4, приятель 4, найлепши пайташ 2, товариш 2, човеков вирни приятель 1, верни 1, вирни приятель 1; вирни товариш 1*. Так формовани центер ма фреквенцию 26, односно єдну штварцину шицких одвитох.

Ядро того поля ше состої зоз 18 асоциятох зоз фреквенцию понад 1 (*вирносц (, чувар) 10; бреханє 8; чувар 8; вирни 4; двор 4; приятель 4; щенє (, сука) 4; чува дом 3; чувар обисца (,*

вирни газдови) 3; хижка за пса 2; бавене 2; бреше (, куса, лапка / , чува дом) 2; гав гав (ав ав) 2; косц (, хижка /, приятельство) 2; мачка 2; найлепши пайташ 2; обисце 2; товариш 2) а периферия, подобней фреквенції як и центр поля вербалних асоциацийох виноши 33 одвити хтори ше зявели лем раз (бависко 1; блихи 1; бруно, мой пес 1; верни 1; вирни приятель 1; вирни товариш 1; добре го мац у дворе 1; дом 1; домашня животиня 1; домашня животиня - на хасен у обисцу 1; кафова вижла 1; крадоше 1; кућни любимац 1; ланцуцок 1; любимац 1; любимец 1; махане зоз хвостом 1; Маза 1; мой мили 1; мудри 1; оганяц ше 1; пес 1; прилапйоване 1; радосц 1; салаш 1; сука, чарли 1; хижка (за пса) 1; човеков вирни приятель 1; чува 1; шерсц 1; щенята 1; щиросц 1; явля кед дахто придзе и чува обисце 1).³¹⁸

Значене

Реакції найчастейше у вязи зоз човековим стереотипизираним видзеньом пса як вирного товариша³¹⁹ (верни, вирносц10, вирни 4, приятель 4, найлепши пайташ 2, товариш 2, човеков вирни приятель 1, вирни приятель 1; вирни товариш 1. 26). Його функция чувац дом (добре го мац у дворе, крадоше, чува, чува дом3, чувар8, чувар обисца (, вирни газдови)3, явля кед дахто придзе и чува обисце. 18), або забавяц газду, брехац (бавене2, бависко, брехане8, бреше (, куса, лапка / , чува дом)2, гав гав (ав ав)2, Маза, махане зоз хвостом, оганяц ше. 17).

Присутни и гиерархийно условени реакції, гипероними ((кућни) любиме/ац, домашня животиня (- на хасен у обисцу.), гипоними (кафова вижла), когипоними (пес, сука, щеня4, щенята), члени других категорийох (мачка2)13

Реакції могу буц асоциаций на характеристичне место перебуваня пса (двор4, хижка (за пса)2, обисце2, дом, салаш.10), або на чувства хтори описую пес або власніково одношене гу псови (Бруно, мой пес, мой мили, мудри, щиросц, радосц, прилапйоване б). За пса характеристични и поняца як цо блихи, косц2, ланцуцок, шерсц.

Єдна реакция идентична стимулусу (пес).

Реакция Маза представя резултат прецедентних текстох заснованих на анимованим филму *Луня и Маза* (англ. *Lady and the Tramp*), медзитим то не можеме зоз сигурносцу

³¹⁸ <https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rspb.2020.1715>

³¹⁹ Тот стереотип ше розликуе од концепту пса як еталону нічомносци, ношителя подлих характеристикох хтори зме могли видзиц у фразеологийним материялу и при номинацийох. Стереотип и концепти подложни пременком а у тим случаю указую на очувани фрагмент архаичней слики швета хтора заснована на митологийних представох о псови.

потвердзиц понеже випитанік шицки реакції писал зоз вельку початну букву та неясне чи зоз ню подроумйовал мено пса чи характеристику пса. Предпоставяме же мено *Маза* результат прецедентних текстох. Воно ше зявює як мено єдней з подобох у Дизнийовим рисованим филму *Луня и Маза*, односно (*Lady and the Tramp*³²⁰).

Як єдини реакції зоз негатиwну конотацию видзиме одвити *блихи*, *ланиуцок*. Позитивни єст вельо вецей (*Бруно*, *мой пес*, *Маза*, *мой мили*, *мудри*, *щиросц*, *радосц*, *прилатйованє*, *верни*, *вирносц*¹⁰, *вирни* 4, *приятель* 4, *найлепши пайташ* 2, *товариш* 2, *чловеков вирни приятель* 1, *вирни приятель* 1; *вирни товариш*, *добре го мац у дворе*, *крадоше*, *чува*, *чува дом*³, *чувар*⁸, *чувар обисца* (, *вирни газдови*)³, *явля кед дахто придзе и чува обисце*, *бавенє*², *бависко*, *бреханє*⁸, *бреше* (, *куса*, *лапка* / , *чува дом*)², *гав гав* (*ав ав*)², *маханє зоз хвостом*, *оганяц ше*.)

Структура / асоциативна граматика

Структура того асоциативного поля ше состої зоз меновнікох, прикметнікох, дієсловох, викричнікох, синтагмох и виреченьох. Найчастейши реакції меновніки хтори представяю 66% одвитох (*бавенє*, *бависко*, *блихи*, *бреханє*, *вирносц*, *двор*, *дом*, *косц*, *крадоше*, *ланиуцок*, *Маза*, *мачка*, *обисце*, *пес*, *прилатйованє*, *приятель*, *радосц*, *салаш*, *сука*, *товариш*, *хижка*, *чувар*, *шерсц*, *щенє*, *щенята*, *щиросц*). Окрем трох граматикализованих меновнікох хтори маю форму номинатива множини (*блихи*, *крадоше*, *щенята*), остаток представяю лематизовани форми, односно идентични су форми стимулуса хтори у номинативе єднини.

Друга група по числу зявйованьох синтагми (*Бруно*, *мой пес*, *вирни приятель*, *вирни товариш*, *домашня животиня*, *кућни любимац*, *кафова вижла*, *маханє зоз хвостом*, *мой мили*, *найлепши пайташ*, *хижка за пса*, *чловеков вирни приятель*, *чува дом*, *чувар обисца*). Вони ше зявюю у 18% реакційох.

Синтагми у тим асоциативним полю найчастейше меновніцки у форми прикметнік + меновнік (*вирни приятель*, *вирни товариш*, *домашня животиня*, *кућни любимац*, *кафова вижла*, *найлепши пайташ*, *чловеков вирни приятель*), меновнік + применовнік + меновнік (*маханє зоз хвостом*, *хижка за пса*), меновнік + меновнік (*чувар обисца*), меновнік + присвойни заменовнік + меновнік (*Бруно*, *мой пес*).

³²⁰ <https://d23.com/a-to-z/lady-and-the-tramp-film/>

У тим полю присутна по една прикметнічка и дієсловна синтаґма. Прикметнічка у форми присвойни заменовнік + прикметнік (*мой мили*). Дієсловна синтаґма ма форму дієслово + меновнік (*чува дом*).

Меновнічки синтаґми у форми прикметнік + меновнік зоз стимулусом формую коректне виреченє у хторим маю функцию менового предикату (*Пес – вирни приятель / вирни товариш / домашня животиня / кућни любимац / найлепши пайташ / човеков вирни приятель*). Винімок зоз тей групи синтаґма зоз меновніком хтори значи пес на даяки способ, напр. *Пес кафова вижла*. Виреченє не логичне (*Пес то кафови пес файти вижла*). Не можливе формованє виреченя з стимулуса и синтаґмох других формох у хторих висловени пес (*хижка за пса, Бруно, мой пес*).

Прикметнічка и дієсловна синтаґма можу формовац коректне виреченє, при тим стимулус у злученю зоз прикметнічку синтаґму муши заменіц место (*Мой мили – пес, Пес – чува дом*).

Прикметніки по числу зявйованьох як реакційох шлідза за синтаґмами (*блихи, верни, вирни, мудри*. (сербизем *верни*)). Реакції з прикметніками представляю 7 % одвитох. Шицки прикметніки ше зявюю у основней форми, у номинативе єднини цо значи же су лематизовани.

Дієслова ше зявюю у штирох реакційох у инфинитиве (*оганяш ше*) и у форми трецей особи єднини презента (*чува, бреше*). Вони указую на характеристичне справованє пса. Граматикализована форма зоз стимулусом формую предикативну конструкцію *пес – чува* и *пес – бреше*.

У трох реакційох маме виреченя розличних структурох (*добре го мац у дворе, домашня животиня (- на хасен у обисцу), явля кед дахто придзе и чува обисце*).

Ономатопейски викричнік з хторим ше подражує глас пса ше зявює у двох реакційох у двох розличних формох. Єдна характеристична за руски язык *гав гав*, а друга за сербски *ав ав*. *Руско-сербски словнік* наводзи форму *гав* зоз призначку у опису же ше тота форма повторує (Рамач 2010: 143).

22. полне одношенє домашніх животиньох

паренє (, беганє, гонєнє / , гажєнє) 23; гуканє (, гонєнє, пирканє, беганє / , гажєнє / , пирханє, скаканє) 4; беганє (, гуканє, гажєнє / , гажєнє, гуканє) 3; розмножованє 3; водзенє 2; оплодзенє 2; потомство 2; репродукция 2; буяк 1; гамженє 1; гетеросексуалне 1; гуманосц 1; два животинї 1;

доставанє младих 1; елитна нява 1; журка 1; заяц 1; збунєтосц 1; инцест 1; интересантне 1; їх розмножованє? нїч ми щиро не пада на розум. писанки можебуц? Най будзе же пре манди курчата и заяци. 1; корназ 1; крава ше сце бегац, швиня ше сце гукац, та гу ней водза корназа, кобула пита вайчака... 1; любов 1; мачата 1; множенє 1; нагон 1; наопако 1; наставак живота 1; нормалне 1; не патриц 1; неприємносц 1; оплодзованє 1; парада 1; паренє мачкох 1; пирканє 1; побегали ше, потреба 1; предлуженє файти 1; природа 1; природне 1; пси 1; пуцели на ню 1; скакаю 1; цошка цо муши буц 1; щенята 1.

100 (36) + 45 + 21 + 37

Лексични центр поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Полне одношенє домашнїх животиньох асоцият паренє* 23. До семантичного центра, строго патрено можеме уключиц асоцияти истого уровню общосци: *розмножованє* 3, *оплодженє* 2, *репродукция* 2, *оплодзованє* 1. Ширше патрено, до семантичного поля можеме уключиц и асоцияти гипероними: *беганє* 3, *водженє* 2, *гамженє* 1, *гуканє* 4, *пирканє* 1, *пуцели на ню* 1, *скакаю* 1, *крава ше сце бегац, швиня ше сце гукац, та гу ней водза корназа, кобула пита вайчака* 1, *паренє мачкох* 1, *побегали ше* 1. Чи и (*доставанє младих* 1, *множенє* 1, *предлуженє файти* 1). Так спатрени центр поля ма фреквенцию 50.

Ядро того поля ше состої зоз 10 асоциятох хтори маю вещей як єдно зявйованє (*паренє* (, *беганє, гонєнє / , таженє*) 23; *гуканє* (, *гонєнє, пирканє, беганє / , таженє / , пирханє, скаканє*) 4; *беганє* (, *гуканє, таженє / , таженє, гуканє*) 3; *розмножованє* 3; *водженє* 2; *оплодженє* 2; *потомство* 2; *репродукция* 2) и досц розвитку периферию поля зоз 37 одвитами (*бук* 1; *гамженє* 1; *гетеросексуалне* 1; *гуманосц* 1; *два животинї* 1; *доставанє младих* 1; *елитна нява* 1; *журка* 1; *заяц* 1; *збунєтосц* 1; *инцест* 1; *интересантне* 1; *їх розмножованє? нїч ми щиро не пада на розум. писанки можебуц? Най будзе же пре манди курчата и заяци.* 1; *корназ* 1; *крава ше сце бегац, швиня ше сце гукац, та гу ней водза корназа, кобула пита вайчака...* 1; *любов* 1; *мачата* 1; *множенє* 1; *нагон* 1; *наопако* 1; *наставак живота* 1; *нормалне* 1; *не патриц* 1; *неприємносц* 1; *оплодзованє* 1; *парада* 1; *паренє мачкох* 1; *пирканє* 1; *побегали ше, потреба* 1; *предлуженє файти* 1; *природа* 1; *природне* 1; *пси* 1; *пуцели на ню* 1; *скакаю* 1; *цошка цо муши буц* 1; *щенята* 1). Тото польо вербалних асоцияцийох ма високе число омисийох 21. До омисийох читани и одвити: *не мам асоцияцию* 1; *немам пойма* 1.

Значенє

Реакції найчастейше означую саму дію полного одношеня. Розликуєме асоціяції на полне одношенє одредзених файтох домашніх животиньох (*беганє3, водзенє2, гамженє, гуканє4, тирканє, Крава ше сце бегац, швиня ше сце гукац, та гу ней водза корназа, кобула пита вайчака...*), общи назви за полне одношенє домашніх животиньох (*паренє23, паренє мачкох, побегали ше, пуцели на ню, скакаю*), ище обцейши (науково термини) (*множенє, оплодзенє2, оплодзованє, репродукция2, розмножованє3*) (48), резултат або функцию розмножованя (*потомство2 предлуженє файти, наставак живота, доставанє младих*) або асоціяция на физиологийну потребу за розмножованьом (*нагон*).

У тим полю присутни и асоціяції на домашні животині як резултат розмножованя, односно млади (*щєнята, мачата, їх розмножованє? ніч ми щиро не пада на розум. писанки можебуц? Най будзе же пре манди курчата и заяци.*), и типичних актерох полного одношеня (*бук, заяц, корназ, пси*). Реакції *бук* и *корназ* хлопски єдинки хтори не кастровани прето же би ше хасновали за оплодзованє, розплод.

Форма множини пси не цалком ясна, але би ше могла нагадовац негативна асоціяция на пси хтори ше спарую на улїчки. Єдна реакция асоціяция на число актерох, односно указує на факт же у тей дії участвую два єдинки (*два животині*).

Оцена полного одношеня присутна при шлїдуючих асоціятох: *гетеросексуалне, инцест, елитна нява, журка, парада, збунетосц, не патриц, наопако, неприємносц, интересантне, любов, нормалне, цошка цо муши буц, природа, природне, гуманосц*. На основи тих вредносних оценох можлїве направиц скалу вредносних судох о тей физиологийней потреби животиньох.

ПОЗИТИВНЕ - гуманосц → любов → интересантне → - НЄУТРАЛНЕ -нормалне → природа → природне → цошка цо муши буц → гетеросексуалне → збунетосц → не патриц → наопако → неприємносц → журка → елитна нява → парада → инцест – НЕГАТИВНЕ

Стимулус у тим полю вираз *полне одношенє домашніх животиньох* хторе функціонує як лема у погляду значеня, понеже є главне слово тей зависней меновніцкей синтагми. Прето не чудує же и у тим полю найвекша часц реакційох у форми меновніка (*беганє, буюк, водзенє, гамженє, гуканє, гуманосц, журка, заяц, збунєтосц, инцест, корназ, любов, мачата, множенє, нагон, неприємносц, оплодзенє, оплодзованє, парада, паренє, пирканє, природа, пси, репродукция, розмножованє, щенята*). Тота файта словох присутна у 61 % случайох. Меновніки у тей мрежи вербалних асоціацийох найчастейше у основней форми хтора одвитує форми стимулуса. Два меновніки граматикизовані и маю форму номинатива множини (*мачата, пси*). За того польо характеристичне же присутна релативно велька група девербативних меновнікох хтора по форми ідентичне девербативному меновніку *одношенє* у стимулусу (*беганє, водзенє, гамженє, гуканє, множенє, оплодзенє, оплодзованє, паренє, пирканє, розмножованє*).

Частейше як у других польох меновніцки синтагми того асоціативного поля маю форму меновнік + меновнік (*доставанє младих, паренє мачкох, предлуженє файти, наставак живота*). Перши меновнік у тих синтагмох девербативни цо указує на менованє активносци. Така файта меновнікох одвитує девербативному меновніку у стимулусу хтори главне слово синтагми *полне одношенє домашніх животиньох*.

Синтагма з меновніком як главним словом може буц и у форми прикметнік + меновнік але є у тим полю присутна лем у єдней реакції (*елитна нява*).

Дієсловни реакції маю форму словко + дієслово (*не патриц*), або дієслово + применовнік + заменовнік (*пуцели на ню*). Єдна паукална синтагма ма форму числовнік + меновнік (*два животині*).

У злученю зоз стимулусом меновніцки синтагми у форми меновнік + меновнік и прикметніцка синтагма у форми прикметнік + меновнік зоз минималну трансформацию формую виреченє, напр. *Полне одношенє домашніх животиньох – (то) доставанє младих / предлуженє файти / наставак живота / елитна нява*. Єдна з тих синтагмох муши пременіц место зоз стимулусом же би була логична *Паренє мачкох (то) –полне одношенє домашніх животиньох*.

Дієсловни и паукални синтагми того поля зоз стимулусом не формую коректне и логичне виреченє.

У штирох реакційох присутни прикметніки (*гетеросексуалне, интересантне, нормалне, природне*). Шицки су у форми стреднього роду. Кед вежнеме до огляду стимулус хтори бизме могли трансформовац до меновніка оплодзоване хтори тиж так стреднього роду, вец тоти форми конгруентни, граматикализовани форми. З другого боку, форми прикметнікох ше и у предходних польох зявйовали у форми стреднього роду зоз значеньом общей характеристики та би и у тим полю тото зявене могли так розумиц.

Дієслова у форми трецей особи множини презента ше зявюю два раз як реакції (*побегали ше, скакаю*).

Форми виреченя єст у трох реакційох (*їх розмножоване? ніч ми щиро не пада на розум. писанки можебуц? Най будзе же пре манди курчата и заяци., / крава ше сце бегац, швиня ше сце гукац, та гу нїй водза корназа, кобула пита вайчака... ,/ цошка цо муши буц.*)

За тото асоціативне польо характеристичне же ше як една реакція зявює присловнік *наопако* озда як реакція на задуману експлицитносц стимулуса. Присловніки як реакції характеристични за поля у хторих стимулус дієслово.

23. народжене младого домашней животинї

радосц 16; коцене (, прашене / , , прашене, целене / , ;?) 15; нови живот (, нове дацо) 6; окоцене 5; целене (прашене, коцене /, коцене /, прашене, вилягнуце – вишедзене 2) 5; окот 4; щене 4; окоциц (ше) (, опрашиц, вилягнуц) 3; коциц ше 2; праше 2; целе 2; щесце 2; будучносц 1; вилягло ше 1; виляговане 1; гаче 1; жребене, целене, коцене 1; кожлене, целене, ждробене, ягнене 1; коште*** 1; крава ше оцелела, швиня - опрашела, коза - окожела, кура ше насадзела, та виведла курчата, курчата ше наджубали, а вец и вилягли... 1; краса 1; курчата з инкубатора 1; мале 1; мале слатке 1; нїжносц 1; опрашела, вилягла 1; опрашене, оцелене, окоцене, вилягнуте 1; опраси 1; оцелене 1; оцелела ше 1; рост 1; потомки 1; принова 1; природа успішна 1; природа 1; сладке 1; целене крави 1; целятко 1; шумне 1; шумносц □ 1; щенята 1; щенятко 1; щешліве збуване 1; ягнене 1; ягнятко 1;

100 (36) + 45 + 1 + 33

Центер поля вербалних асоціацийох виволаних зоз стимулусом *Народжене младого домашней животинї* асоціят *радосц* 16. До лексичного центра можеме уключиц ище два

асоціати: *щесце* 2, *щешліве збуване* 1. Фреквенція центру поля лексичного і семантичного центра виноши 19. З другого боку други асоціат по фреквенції *коценє* 15 по значенню блізки, у першим шоре зоз асоціатами: *окоценє* 5, *окот* 4, *коциц ше* 2, *окоциц (ше)* 3, але і зоз асоціатами хтори указую на коценє одредзенїй домашнїй животинї: *целєнє* (прашенє, коценє /, коценє /, прашенє, вилягнуце – вишедзенє 2) 5, *кожленє, целєнє, ждрєбенє, ягненє* 1, *опрашела, вилягла* 1, *опрашенє, оцелєнє, окоценє, вилягнуте* 1, *целєнє крави* 1, *оцелєнє* 1; *оцелєла ше* 1. Так почитани асоціати формую групу зоз фреквенцію 29, у узшим смислу, і 40, у ширшим.

Ядро того поля ше состої зоз 12 асоціатох з фреквенцію понад 1 (*радосц* 16; *коценє* (, *прашенє* /, , *прашенє, целєнє* /, ;?) 15; *нови живот* (, *нове дацо*) 6; *окоценє* 5; *целєнє* (*прашенє, коценє* /, *коценє* /, *прашенє, вилягнуце – вишедзенє* 2) 5; *окот* 4; *щєнє* 4; *окоциц (ше)* (, *опрашиц, вилягнуц*) 3; *коциц ше* 2; *праше* 2; *целє* 2; *щесце* 2) а периферия поля зоз 33 асоціатох минималней фреквенції 1 (*будучносц* 1; *вилягло ше* 1; *вилягованє* 1; *гачє* 1; *жрєбенє, целєнє, коценє* 1; *кожленє, целєнє, ждрєбенє, ягненє* 1; *коште**** 1; *крава ше оцелєла, швиня - опрашела, коза - оожєла, кура ше насадзєла, та вивєдла курчата, курчата ше наджубали, а вєц и вилягли...* 1; *краса* 1; *курчата з инкубатора* 1; *мале* 1; *мале слатке* 1; *нїжносц* 1; *опрашела, вилягла* 1; *опрашенє, оцелєнє, окоценє, вилягнуте* 1; *опраси* 1; *оцелєнє* 1; *оцелєла ше* 1; *рост* 1; *потомки* 1; *принова* 1; *природа успишна* 1; *природа* 1; *слатке* 1; *целєнє крави* 1; *целятко* 1; *шумне* 1; *шумносц* □ 1; *щєнята* 1; *щєнятко* 1; *щешліве збуване* 1; *ягненє* 1; *ягнятко* 1). Зазначєна єдна омисия.

Значєнє

Асоціації у тим полю у вязи зоз общима назвами за родзєнє младих статку (але і други домашнї і дзиви животинї окрем птицох) (*коценє*15, *коциц ше*2, *окоценє*5, *окоциц (ше)*3)), і живини (/вилягла /, вилягло ше, вилягованє). Дзєпєднї реакції баржєй специфично меную процес родзєня та можеме розликовац гєвти хтори ше одноша на конї (*жрєбенє, целєнє, коценє*), кози (*кожленє*), швинї (*опрашела, опрашенє*), крави (*крава ше оцелєла, оцелєла ше, оцелєнє, целєнє крави, целєнє*5), і овци (*ягненє*). У трох реакційох мамє спомнути вєцєй асоціації (*жрєбенє, целєнє, коценє / оцелєнє, окоценє, вилягнуте, /швиня - опрашела, коза - оожєла, кура ше насадзєла, та вивєдла курчата, курчата ше наджубали, а вєц и вилягли*).

Резултат процесу видзимє у шлїдуючих асоціатох: *гачє, коште**** (коще А.М.), *курчата з инкубатора, малє, окот*4, *опраси, потомки, праше*2, *принова, целє*2, *целятко,*

щєнятко, щєнє, щєнята, ягнятко. Ту знова можеме розликовац асоціяти хтори общєйшого значєня, одноша шє на резултат родзєня без інформації о файти домашнєй животиної (*малє, принова, потомки, окот4*), и з інформацію о файти (*гачє, коштє*** (кощє А.М.), курчата з инкубатора, опраси, прашє2, цєлє2, цєлятко, щєнятко, щєнє, щєнята, ягнятко*).

Родзєнє младих домашнїх животинох виволує позитивни чувства та мамє шлїдуюци асоціяції: *будучносц, краса, малє слаткє, нїжносц, нови живот (, новє дацo)б, природа, природа успишна, рост, радосц1б, сладкє, щєсцє2, щєшлївє збуванє (3)19 шумнє, шумносц*).

Структура / асоціятивна граматика

Мєновніки прєдставяю 73% реакційох на стимулус *народзєнє младого домашнєй животиної (будучносц, вилягованє, гачє, жрєбєнє, кожлєнє, коцєнє, кощє, краса, малє, нїжносц, окот, окоцєнє, опраси, оцєлєнє, потомки, прашє, принова, природа, радосц, рост, цєлє, цєлєнє, цєлятко, шумносц, щєнятко, щєнє, щєнята, щєсцє, ягнєнє, ягнятко)*. Лєм штири мєновніки з тєй групи маю граматиализовану форму (*опраси, оцєлєнє, потомки, щєнята*). У вєльким числу присутни дєвєрбативни мєновніки хтори мєную процес приношєня младого на швєт при розличних файтох (*вилягованє, жрєбєнє, кожлєнє, коцєнє, окоцєнє, оцєлєнє, цєлєнє, ягнєнє*).

Синтагми як реакції прєнаходзимє у 11 % одвитох (*курчата з инкубатора, малє слаткє, нови живот, природа успишна, цєлєнє крави, щєшлївє збуванє*). У тим полю заступєни лєм мєновнічки синтагми. Вони можу мац форму прикмєтнік + мєновнік (*малє слаткє, нови живот, щєшлївє збуванє*), мєновнік + (примєновнік) + мєновнік (*курчата з инкубатора, природа успишна, цєлєнє крави*).

Пара стимулус – реакція функціонує як вирєчєнє кєд на мєсту реакції мєновнічки синтагми у форми прикмєтнік + мєновнік (*нови живот, щєшлївє збуванє*) хтори у своїм составу нє маю мєновнік зоз значєньом хторє заступєнє и у стимулусу (*народзєнє младого*). Напр. *Народзєнє младого домашнєй животиної - малє слаткє* нє звучи як логичнє вирєчєнє док пари *Народзєнє младого домашнєй животиної (то) нови живот / щєшлївє збуванє* маю смисла.

Дакус мєнєй єст дієслова реакції (*вилягло шє, коциц шє, окоциц (шє), опрашєла, оцєлєла шє*). Вони шє звяюю у 8 % реакційох. Два дієслова маю форму инфинитива, остаток у граматиализованєй форми. Дієсловна реакція *вилягло шє* у форми стрєднєго роду перфєкта. Мєдзитим, воно у пари зоз стимулусом хтори нє мєновнік нє формує синтаксєму, модел двох слєвох, синтагму або прєдикативну конструкцію. Таки случай и зоз дієсловами реакціямаи у

форми женского роду єднини у перфекту *опрашела, оцелела*. Ту слово о фаунонимских дїєсловах хтори маю ощербену пременку, односно форма хлопского або стреднього роду перфекту не иснує понеже природа так ушорела ствари же женска єдинка домашней животинї приноси на швет младе³²¹.

Прикметніки ше зявюю у трох реакційох у граматикализованей форми, односно у форми стреднього роду єднини (*шумне, опрашене, сладке*) и на тот способ су конгруентни зоз меновнїком *младе* хторе ше очиглядно зявює на глїбшим уровню асоцияції.

У тим полю вербалних асоцияційох ше язвює и єдна зложенша структура у форми вещей виреченьох: *крава ше оцелела, швиня - опрашела, коза - окожела, кура ше насадзела, та виведла курчата, курчата ше наджубали, а вец и вилягли...*

24. то би бул добри конь кед би мал

доброго газду 10; красну гриву 5; подкови 5; гриву 4; моци 4; швицацу шерсц 4; моцни ноги 3; педигре 3; гаче 2; дєплови 2; длуги хвост 2; добри копита 2; добри подкови 2; копита 2; кридла 2; хвост 2; шедло 2; швидки ноги 2; билу длаку 1; вельо моци – сили 1; вельки, моцни 1; велькосц-моцносц 1; вещей моци 1; вещей сили за цагане прикоча 1; добри зуби 1; добри и моцни ноги 1; досц кили 1; длукши ноги 1; добре допатране 1; дружтво и траву 1; зуби 1; елеганцию, грациозносц 1; квалитетну покарму 1; кед би мал добру пару 1; кили 1; лепши слух 1; моц 1; моцне цело 1; моцне цело же би могол цагац коч, або же би ше го могло шедлац 1; моцни мускули 1; моцни хрибет 1; подковка 1; подковки 1; подковку 1; полни яшля 1; приповедал 1; таки розум 1; швидкосц 1; швицацу гриву 1; шерцо 1; широки карк и няклов 1; шорового газду 1; язык 1.

100 (36) + 52 + 7 + 35

Центер поля вербалних асоцияційох виволаних зоз стимулусом *То би бул добри конь кед би мал* асоцият *доброго газду* 10. Тот лексични центер можеме дополнїц зоз асоциятами: *шорового газду* 1, *добре допатране* 1. Зоз тима асоциятами центер поля незнатно развитши и ма фреквенцию 12. Як и у предходним полю и ту маме можлївосц формовац и алтернативни

³²¹ Вона може буц формована лем зоз пренєшеним значеньом, напр. у фраземах *раз ше целї раз ше праши*.

центер коло асоціяту *красну гриву* 5. Подобного значення ище асоціяти: *гриву* 4, *швицацу шерсц* 4, *билу длаку* 1, *швицацу гриву* 1. Фреквенция так формованого центру би була 15.

Ядро того поля ше состої зоз 18 асоціях зоз вецей як єдним зявеньом (*доброгo газду* 10; *красну гриву* 5; *подкови* 5; *гриву* 4; *моци* 4; *швицацу шерсц* 4; *моцни ноги* 3; *педигре* 3; *гаче* 2; *деплови* 2; *длуги хвост* 2; (*добри*) *зуби* 2; *добри копита* 2; *добри подкови* 2; (*досц*) *кили* 2; *копита* 2; *кридла* 2; *хвост* 2; *шедло* 2; *швидки ноги* 2). Периферия поля зоз асоціятами з найнізшу фреквенцию єст 35 цо представя досц розвитку периферию поля (*билу длаку* 1; *вельо моци – сили* 1; *вельки, моцни* 1; *велькосц-моцносц* 1; *вецей моци* 1; *вецей сили за цаганє прикоча* 1; *добри и моцни ноги* 1; *длукиши ноги* 1; *добре допатранє* 1; *дружтво и траву* 1; *елеганцию, грациозносц* 1; *квалитетну покарму* 1; *кед би мал добру пару* 1; *кили* 1; *лепиши слух* 1; *моц* 1; *моцне цело* 1; *моцне цело же би могол цагац коч, або же би ше го могло шедлац* 1; *моцни мускули* 1; *моцни хрибет* 1; *подковка* 1; *подковки* 1; *подковку* 1; *полни яшля* 1; *приповедал* 1; *таки розум* 1; *швидкосц* 1; *швицацу гриву* 1; *шерцо* 1; *широки карк и няклов* 1; *шорового газду* 1; *язик* 1). Присутни 7 омисії у тим полю.

Значене

Асоціяти можу буц у вязи зоз жаданима общима характеристиками (*вельки, моцни /, велькосц-моцносц, вельо моци – сили, вецей моци, вецей сили за цаганє прикоча, моц, моци* 4, *моцне цело, моцне цело же би могол цагац коч, або же би ше го могло шедлац, (досц) кили* 2, *кили* 1, *швидкосц* 1. (19), и специфичними характеристиками як цо одредзени часци цела (*гриву* 4; (*добри*) *зуби* 2, *длукиши ноги, длуки хвост* 2, *добри и моцни ноги, добри копита, 2, копита* 2, *красну гриву* 5; *моцни мускули, моцни ноги* 3, *моцни хрибет, лепиши слух* 1, *хвост* 2, *шерцо* 1, *швидки ноги* 2; *швицацу шерсц* 4). Жадани характеристики можу буц у вязи зоз покарму (*квалитетну покарму, дружтво и траву, полни яшля, кед би мал добру пару*), особу и способом допатраня (*доброгo газду* 10; *шорового газду* 1; *добре допатранє*), випатрунком (*елеганцию, грациозносц /, педигре* 3), потомством (*гаче* 2). Же би конь виполньовал задумани критериюми, муши мац добру опрему (*деплови* 2, *добри подкови* 2; *карк и няклов, подкови, подкови* 5, *подковка, подковки, подковку шедло* 2). Жадани, обчековани квалитети коня можу буц и позарядови (*кридла* 2, *приповедал, таки розум, язик*).

Зоз стимулусом *То би бул добри конь кед би мал* почина група стимулусох зоз хторима ше випитую оградзєня, односно зоз словами або виразами виражєни ступєнь припаданосци категорії.

Таки стимулус виволал вельке число реакційох хтори по форми синтагми (*добри зуби, досц кили, билу длаку, вельо моци – сили, вецей моци, вецей сили за цаганє прикоча, длуги хвост, длукиши ноги, добре допатранє, добри и моцни ноги, добри копита, добри подкови, доброго тазду, дружтво и траву, квалитетну покарму, красну гриву, лепши слух, моцне цело, моцни мускули, моцни ноги, моцни хрибет, полни яшля, таки розум, швидки ноги, швицацу гриву, швицацу шерсц, широки карк и няклов, шорового тазду*). То 48 % шицких одвитох у одношеню на меновніки хтори ше у тим полю зявюю у 31 реакції. Реакції синтагми найчастєйше формовани з двох словох. То найчастєйше зависни меновнічки синтагми (*добри зуби, билу длаку, длуги хвост, длукиши ноги, добре допатранє, добри и моцни ноги, добри копита, добри подкови, доброго тазду, квалитетну покарму, красну гриву, лепши слух, моцне цело, моцни мускули, моцни ноги, моцни хрибет, полни яшля, таки розум, швидки ноги, швицацу гриву, швицацу шерсц, широки карк и няклов, шорового тазду*).

Найвєкша часц ма форму прикметнік + меновнік (*добри зуби, билу длаку, длуги хвост, длукиши ноги, добре допатранє, добри копита, добри подкови, доброго тазду, квалитетну покарму, красну гриву, лепши слух, моцне цело, моцни мускули, моцни ноги, моцни хрибет, шорового тазду, швицацу шерсц, таки розум, швидки ноги, швицацу гриву, полни яшля*). Два меновнічки синтагми маю иншаку форму, два прикметніки + меновнік (*добри и моцни ноги*), и прикметні + меновнік + злучнік + меновнік (*широки карк и няклов*).

При меновніцких синтагмох, прикметнік може буц у компаративе (*лепши слух, длукиши ноги*). З нїма ше сугєрує же звичайни конь муши мац лепши слух або длугши ноги цо представя висшу миру звичайней характеристики.

Синтагми можу мац и форму присловнік + меновнік (*досц кили, вельо моци – сили, вецей моци, вецей сили за цаганє прикоча*), або меновнік + злучнік + меновнік (*дружтво и траву*).

Стимулус того асоціативного поля недоконченє гипотетичнє условнє виречєнє хторе з дієсловом *мац* глєда дополнєнє у акузативе, директни обєкт або обєктово виречєнє. Прєто не чудує же ше меновніки як реакції зявюю граматиализовани у форми акузатива єднини и

множини (*велькосц-моцносц, гаче, гриву, дєплови, зуби, елеганцію, кили, копита, кридла, моц, моци, педигре, подкови, подковка, подковки, подковку, хвост, швидкосц, шедло, шерцо, язык*). Меновніки ше як реакції зявюю у 31 % одвитох. Понеже акузатив єднини меновнікох хлопского роду категорії неживе ма форму номинатива єднини, чежко з сигурносцу повесц чи у питаню акузативна форма. При меновнікох женского роду яснейше же ше роби о акузативу понеже форма не детерминована зоз категорию живе/неживе (*гриву, елеганцію, подковку*). Меновніки у множини єст 6 (*дєплови, зуби, кили, копита, моци, подковки*).

Меновніки *велькосц-моцносц, подковка* не маю форму акузатива. То обачліве прето же слово о меновніку женского роду. Форма *велькосц-моцносц* указує на повязаносц або условеносц физичних характеристикох коня. Кед конь вельки вец є и моцни, велькосц сугерує моцносц.

Прикметніки у тим полю вербалних асоцияцийох ридки. Вони ше зявюю у основней форми, номинативе єднини хлопского роду у лем єдней реакції (*вельки, моцни*).

Виреченя так як и прикметніки обачуєме лем у двох одвитох: *моцне цело же би могол цагац коч, або же би ше го могло шедлац/ кед би мал добру пару* (2). Обидва виреченя мож розумиц як дополненє, предлуженє стимулусу. Медзитим, у першим не потребна трансформація, корекція виреченя док у другим маме повторени, редундантни часци. Зоз скрацованьом другой конструкції/вихабяньом повтореной часци (кед би мал), реакція би була у форми синтагми у акузативе *добра пару*).

Дієслово як реакція ше зявює лем на єдним месце у форми хлопского роду єднини перфекта *приповедал* (инф. приповедац -ам).

25. то би була добра крава кед би мала

млека 29; вельо млека (, целята, меса) 25; вецей млека 7; целе 4; вельке вимне 2; добру пашу 2; дос(ц) млека 2; вецей поживи за єденє 1; вимне 1; давала вельо млека 1; добре вимне 1; добре млеко 1; добри оброк 1; добре шено 1; добру поживу 1; досц єдзенья 1; лилови платки 1; митралєз 1; 20 1 млека 1; надосц млека 1; най ше нігда не страци 1; свойо целе 1; покарми 1; фарму 1; целята 1; чоколадне млеко 1; швицацу шерсц 1; шена 1; шлебоду 1.

100 (36) + 29 + 5 + 22

Лексични центер поля вербалних асоціаційох виволаних зоз стимулусом *То би була добра крава кед би мала асоціят млека* 29. Гу тому асоціяту мож уключиц и шлідуюци зоз блізким значеньом: *вельо млека* (, *целята, меса*) 25, *вещей млека* 7, *дос(ц) млека* 2, *давала вельо млека* 1, *добре млеко* 1, *20 l млека* 1, *надосц млека* 1. Так формовани семантични центер поля ма фреквенцию 67.

З оглядом на досц розвити центер, односно же два найфреквентнейши асоціяти маю вещей як пол шицких одвитох, не чудує же ядро релативно мале и же ше состої зоз 7 асоціятох з фреквенцию понад 1 (*млека* 29; *вельо млека* (, *целята, меса*) 25; *вещей млека* 7; *целє* 4; *вельке вимне* 2; *добру пашу* 2; *дос(ц) млека* 2) и периферию поля зоз 22 реакційох зоз єдним зявйованьом (*вещей поживи за єденє* 1; *вимне* 1; *давала вельо млека* 1; *добре вимне* 1; *добре млеко* 1; *добри оброк* 1; *добре шено* 1; *добру поживу* 1; *досц єдзєня* 1; *лилови платки* 1; *митралєз* 1; *20 l млека* 1; *надосц млека* 1; *най ше нїгда не страци* 1; *свойо целє* 1; *покарми* 1; *фарму* 1; *целята* 1; *чоколадне млеко* 1; *швицацу шерсц* 1; *шена* 1; *шлєбоду* 1.). У тим полю зазначени 5 омисії.

Значєня

У тим полю ше зявюю асоціятї на уж спомнути типични продукт крави, млеко (*млека*29, *вельо млека*25, *вещей млека*7, *дос(ц) млека*2, *давала вельо млека*, *добре млеко*, *20 l млека*, *надосц млека*) алє ше як важни видзи часц цєла хтора дава млеко (*вельке вимне*2, *вимне*, *добре вимне*). Як хасєн зоз крави попри млека розуми ше и младе тей файти домашней животинї (*целє*4, *свойо целє*, *целята* (6)).

Випитанїки як важни фактор видза и поживу, односно шорове допатранє (*вещей поживи за єденє*, *добре шено*, *добри оброк*, *добру пашу*2, *добру поживу*, *досц єдзєня*, *покарми*, *фарму*, *шена*, *швицацу шерсц*, *шлєбоду*).

Як позарядови вимоги видзимє шлідуюци асоціяти: *лилови платки*, *митралєз*, *чоколадне млеко*. Реакції *лилови платки* и *чоколадне млеко* можу буц резултат прецедентних текстох, односно рекламох за чоколадни продукт чий символ крава.

Асоціят *митралєз* ма неясну мотивацію.

У тим асоціативним полю лєм три розлични форми реакційох (синтаґми, меновні́ки и виреченя). Синтаґми найчастейша форма реакції на стимулус хтори випитує оградзенья. Вони представляю 52 % реакційох (*20 l млека, вельо млека 25, вельке вимне 2, вецей млека 7, вецей поживи за еденє, добре вимне, добре млеко, добре шено, добри оброк, добру пашу², добру поживу, дос(ц) млека², досц едзенья, лилови платки, надосц млека, свойо целе, чоколадне млеко, швицацу шерци.*) У польох у хторих стимулус синтаґми, гоч их и було вецей, мали малу фреквенцию цо не случай у тим полю. Наприклад, реакція вельо млека ма фреквенцию 25 и друга є по числу зявйованя у тим полю.

То зависни меновні́чки синтаґми хтори маю зависного члена у форми прикметні́ка (*вельке вимне, добре вимне, добре млеко, добре шено, добри оброк, добру пашу, добру поживу, лилови платки, чоколадне млеко, швицацу шерци*) або присловні́ка (*вельо млека, вецей млека, вецей поживи за еденє, дос(ц) млека, досц едзенья, надосц млека*). Єдна синтаґма ма форму присвойни заменовні́к + меновні́к (*свойо целе*) хтора подобна до форми прикметні́к + меновні́к понеже присвойни заменовні́ки маю прикметні́чку пременку. Меновні́к може означовац продукт крави (*млеко*), часц цела хтора дава продукт (*вимне*), поживу (*шено, оброк, пашу, поживу, поживи за еденє, едзенья*), характеристичну часц цела (*платки, шерци*), або младе (*целе*). Найвекша часц синтаґмох реакційох виволана зоз гледаньом типичней характеристики крави. Два зоз нїх маю вязи зоз прецедентними текстами хтори часц универзалней чи глобалней лингвокултури, односно иснованьом слики чоколади милки (*лилови платки, чоколадне млеко?*).

У по єдней реакції видземе паукалну синтаґму у форми числовні́к + меновні́к у генитиве (*20 l млека*), и дієсловну синтаґму у форми дієслово + присловні́к + меновні́к *давала вельо млека*.

Лєм єдна зоз синтаґмох не формує виреченє зоз стимулусом. То дієсловна синтаґма *давала вельо млека*. Дієслово *давала* онеможлівує формованє виреченя. Шицки други синтаґми у пари зоз стимулусом формую коректне, логичне виреченє у хторим реакція ма функцию обекта.

Розлични форми меновні́кох як и синтаґмох нет вельо але вони заш лєм представляю 40 % одвитох у тим полю (*вимне, митралез, млека, покорми, фарму, целе, целята, шена, шлєбоду*). То не чудує понеже праве меновні́к *млека* ма фреквенцию 29. Шицки меновні́ки грамати́калізовані цо обчекованє пре форму стимулусу, односно рекцию дієслова мац. Пара

стимулус – реакція прето формує гіпотетичне умовне виреченє у хторим реакція директни объект, односно услов хтори потрібне сполніц же би предпоставка виповедзена у главним виреченю була точна.

Не маю шицки граматикализовани меновніки обчековану форму акузатива єднини. Напр. реакції *млека, покорми* маю форму партитивного генитива.

Єдну реакцію розумиме як виреченє. Його форма не може буц додата стимулусу. Трансформация реакції не можліва без трансформації стимулусу. Можліве виреченє, твердзене би виглядало так: *То бу була добра крава кед би ше нігда не страцела*. Зоз так формовану пару ше до фокусу кладзе характеристика кравох же часто сцекаю.

26. то би бул добри магарец кед би мал

моци 6; розум 5; моцни хрибет 4; уха 4; доброго газду 3; млека 3; векши уха 2; газду 2; моцни ноги 2; розума 2; векши чупор 1; векшу висину 1; вельки уха 1; вельо мяса 1; вельо моци 1; вецей кили 1; вецей цо есц 1; вецей поживи за єденє 1; водзел овци 1; густу шерсц 1; длугоки уха 1; добре шедло 1; добри глас 1; добри, мирни темперамент 1; добри уха 1; доброго чобана 1; добру норов 1; дом 1; зуби 1; кед би не бул твардоглави 1; кили 1; кого водзиц 1; красни 1; красну шерсц 1; кратши уха 1; криж 1; мале 1; мењеј роки 1; мяса 1; магарче 1; магарицу за приплод 1; меней твардоглавосци 1; могол векшу терху ношиц 1; мозга 1; най будзе конь 1; ношиц досц терхи 1; няклов и небул упарти 1; овци 1; послушносц 1; роги 1; сцерпеня 1; терху 1; торби 1; фину шерсц 1; хвост 1; хто да го чува 1; ченгельов 1; чупор овцох 1; шедло 1; шена 1; шлебоду 1; швидкосц 1; 4 коцата 1;

100 (36) + 62 + 13 + 53

Лексични центр поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *То би бул добри магарец кед би мал* асоцият *моци* 6. Коло нього мож формовац семантични центр зоз асоциятами: *моцни хрибет* 4; *моцни ноги* 2, *вельо моци* 1; *вецей кили* 1; *кили* 1; *могол векшу терху ношиц* 1; *терху* 1; *ношиц досц терхи* 1. Так формовани семнтични центр ма фреквенцию 12. Кед бизме читали ведно розлични припадково форми истих лексемох, вец би лексични центр *розум* 5 (*розума* 2) мал фреквенцию 7 а зоз асоциятами блїзкого значеня (*послушносц* 1, *кед би не бул твардоглави* 1, *меней твардоглавосци* 1, *мозга* 1, *няклов и небул упарти* 1, *сцерпеня*

1, *добру норів* 1) би формовал семантични центер з фреквенцію 14. Обидва характеристики, моц и розум, очиглядно барз важни за слику порядного магарца.

Ядро того поля ше состої зоз 10 асоциятох зоз фреквенцію понад 1 (*моци* 6; *розум* 5; *моцни хрибет* 4; *уха* 4; *доброго газду* 3; *млека* 3; *векши уха* 2; *газду* 2; *моцни ноги* 2; *розума* 2) и досц широку периферию з 53 асоциятами хтори ше зявели лем раз (*векши чупор* 1; *векшу висину* 1; *вельки уха* 1; *вельо мяса* 1; *вельо моци* 1; *вещей кили* 1; *вещей цо єсц* 1; *вещей поживи за єденє* 1; *водзел овци* 1; *густу шерсц* 1; *длугоки уха* 1; *добре шедло* 1; *добри глас* 1; *добри, мирни темперамент* 1; *добри уха* 1; *доброго чобана* 1; *добру норів* 1; *дом* 1; *зуби* 1; *кед би не бул твардоглави* 1; *кили* 1; *кого водзиц* 1; *красни* 1; *красну шерсц* 1; *кратши уха* 1; *криж* 1; *мале* 1; *мењеј роки* 1; *меса* 1; *магарче* 1; *матарицу за приплод* 1; *менєј твардоглавосци* 1; *могол векшу терху ношиц* 1; *мозга* 1; *най будзе конь* 1; *ношиц досц терхи* 1; *няклов и небул упарти* 1; *овци* 1; *послушносц* 1; *роги* 1; *сцєрпеня* 1; *терху* 1; *торби* 1; *фину шерсц* 1; *хвост* 1; *хто да го чува* 1; *чєнгельов* 1; *чупор овцох* 1; *шедло* 1; *шена* 1; *шлєбоду* 1; *швидкосц* 1; *4 коцата* 1). У тим полю зазначени 13 омисїї.

Значене

У тим полю части асоцияциї на магарца як глупого, односно упартого/твардоглавого (*добри, мирни темперамент, добру норів, кед би не бул твардоглави, менєј твардоглавосци, мозга, няклов и небул упарти, розум, розума, послушносц, сцєрпеня*), його моц з хтору виполнює свою функцию (*вельо моци, вещей кили, кили, могол векшу терху ношиц, моци, моцни ноги, моцни хрибет, ношиц досц терхи, терху, швидкосц*). Пожива визначена як важна за тоту файту домашнєй животинї (*вещей поживи за єденє, вещей цо єсц, шена*). Вона може мац вязи зоз предходно визначенима жаданима характеристиками у вязи зоз моцу магарца.

Як важни за правого магарца ше визначую и часци цєла (*векши уха, вельки уха, длугоки уха, добри уха, кратши уха, векшу висину, вельо мяса, густу шерсц, добри глас, зуби, красну шерсц, мяса, роги, фину шерсц, хвост*). Як видно у єднєй реакциї ше наводза роги як важна характеристика магарца. Шицки други жадани часци цєла реални, односно кажди магарец их ма.

Магарец у прєшлосци мал функцию водзиц овци о чим шведоча шлїдуюци асоцияциї (*векши чупор, водзел овци, кого водзиц, овци, чупор овцох*).

Ридши асоцияциї на опрему за магарца (*добре шедло, торби, чєнгельов, шедло*), пару або младих тєй файти (*матарицу за приплод, магарче, малє*). Присутни и реакциї хтори остали

звонка представених групах (*4 коцата, криж, меґеј роки, млека, най будзе конь, шлебоду*). Чежко мож розумиц мотивованосц дзепоедних з тих асоциятох, напр. *криж*. Асоцияти *4 коцата, най будзе конь* можеме розумиц як неґативне становиско гу маґарцови як файти. Реакції *меней роки*³²², *млека* и *шлебоду* нам ше видза як реални вимоги.

Структура / асоциятивна граматака

У полю вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *То би бул добри маґарец кед би мал* реакції найчастейше маю форму меновнікох (*газду, дом, зуби, кили, криж, маґарче, мале, меса, млека, мозга, моци, овци, послушносц, роги, розум, розума, сцярпеня, терху, торби, уха, хвост, чентельов, швидкосц, шедло, шена, шлебоду*). Вони ше зявюю у 42 % реакцийох. Шицки меновніки граматакализувани, у форми акузатива.

Приблїжно исти процент зявйованя маю синтаґми як реакції. Вони 38 раз були форма реакції у тим асоциятивним полю (*добре шедло, векши уха, векши чупор, векшу висину, вельки уха2, вельо меса, вельо моци, вецей кили, вецей поживи за едене, вецей цо есц, водзел овци, густу шерсц, длугоки уха, добри глас, добри уха, добри, мирни темперамент, доброго газду3, доброго чобана, добру норов, кого водзиц, красну шерсц, кратши уха, маґарицу за приплод, меней твардоглавосци, меґеј роки, моцни ноги2, моцни хрибет4, ношиц досц терхи, фину шерсц, 4 коцата, чупор овцох.*).

Найвекша часц синтаґмох маю форму меновніка як главного слова и прикметніка (*векши уха, векши чупор, векшу висину, вельки уха, густу шерсц, длугоки уха, добре шедло, добри глас, добри уха, добри, мирни темперамент, доброго газду, доброго чобана, добру норов, красну шерсц, кратши уха, моцни ноги, моцни хрибет, фину шерсц*). Меновніцки синтаґми находзиме и у форми у хторей на месце зависного члена присловник хтори указуе на меру того цо значи меновник (*вельо моци, вецей кили, меней твардоглавосци, меґеј роки*). Меновніцки синтаґми окрема форми прикметник/присловник + меновник могу буц и у форми присловник + меновник + применовник + меновник (*вецей поживи за едене*). Меновніцки синаґми присутни и у форми меновник + (применовник) + меновник (*чупор овцох, маґарицу за приплод*). При

³²² Асоцият *меней роки* може буц виволани зоз поровнуючим зоонимским фразеологизмом *стари як стари маґарец*.

меновніцких формах обидвох типох, прикметнік або присловнік може буц у компаративе (*векши уха, векши чупор, векишу висину, кратшии уха*).

У штирох реакцыйох мае дієсловну синтагму у розличних формах: *ношиц досц терхи* (дієслово + (присловнік) + меновнік), *водзел овци* (дієслово + меновнік), *кого водзиц* (заменовнік + дієслово), и присловнік + заменовнік + дієслово (*вещей цо еси*).

Значена една паукална синтагма у форми числовнік + меновнік (*4 коцата*).

Шицки меновніцки синтагми, една паукална и два дієсловни синтагми (*кого водзиц, вещей цо еси*) у пари зоз стимулусом формую коректне гипотетичне условне виречене у хторим маю функцію обекта хтори услов же би твердзене висловене зоз стимулусом було реалне, напр. *То би бул добри магарец кед би мал - мирни темперамент / 4 коцата / кого водзиц, вещей цо еси*.

Дієсловни синтагми *ношиц досц терхи, водзел овци* не формую коректне виречене прето же дієслово *мац* (*мал*) у стимулусу и дієслова у синтагмох у конфликту, односно мушели би буц вихабени або пременети, напр. *То би бул добри магарец кед би ношел досц терхи / водзел овци*. Тоти приклади указую же стимулус можебуц требало иншак формуловац бо ше зоз дієсловом *мац* огранічує польо можлівих одвитох. Воно може буц сугеруюце за випитанікох та можу выбрац же би одвит бул цошка цо магарец ма, напр. часц цела а не його активносц, напр. *ношиц терху, водзиц овци*.

Форму виреченя маю 4 реакції (*кед би не бул твардоглави, най будзе конь, хто да го чува, могол векишу терху ношиц, няклов и небул упарти*).

Лем раз ше у реакцыйох нашла форма прикметніка у лематизованей форми номинатива хлопского роду у єднини *красни*. Пара стимулус – реакція не формує логичну конструкцію понеже прикметнік означає характеристику а дієслово *мац* вимага припадносц, односно у тей позиції би бул обчековани меновнік або меновніцка синтагма. Зоз трансформацію можеме достац можліви вислов *То би бул добри магарец кед би бул красни*.

27. то би була добра коза кед би мала

млека 18; коцата (козчата/кожчата) 17; вельо млека (и два коцата) 6; вещей млека 4; млеко 4; добре млеко 3; роги 3; браду 2; вещей коцата 2; добре вимне 2; досц млека 2; (тройо) коцата 2; 4 (штvero) коцата 2; баранче 1; били роги 1; били флеку 1; билу шерсц 1; брадичку 1; вельки роги

1; вельо кощата 1; вельо меса, млека, кощата 1; вецей меса 1; вецей места у шопи 1; вецей поживи за єденє 1; вецей шлебоди 1; дзе пасц 1; длукши цицки 1; добре коценє, добре месо и млеко 1; доброго газду 1; добру покарму 1; кажди рок двойнята 1; коза добра така яка є. 1; коще 1; [л]єпшу храну 1; моцни роги 1; най ю не колю 1; розум 1; 7 кощата 1; хижку же би ше попендрала 1; швицацу шерц 1.

100 (36) + 39 + 7 + 26

За типичну козу важнейше же би мала млека або кощата понеже найфреквентнейши асоціяти *млека* 18 и *кощата* (козчата/кожчата) 17. То значи же лексични центр поля вербалних асоціацийох виволаних зоз стимулусом *То би була добра коза кед би мала асоціят млека* 18. Коло нього мож формовац и розвитши семантични центр зоз асоціятами блізкого значеня (*млека* 18, *кощата* (козчата/кожчата) 17, *вельо млека* (и два кощата) 6, *вецей млека* 4, *млеко* 4, *добре млеко* 3, *досц млека* 2). Фреквенция так формованого семантичного центру виноши 37. З другого боку, група асоціятох блізкого значеня другому найфреквентнейшому асоціяту *кощата* (козчата/кожчата) 17 ((*тройо*) *кощата* 2, *вельо кощата* 1, *7 кощата* 1, *коще* 1, 4 (*штvero*) *кощата* 2) ма вкупну фреквенцию 24.

13 асоціяти зоз вецей як єдним зявєньом хтори формую ядро поля (*млека* 18; *кощата* (козчата/кожчата) 17; *вельо млека* (и два кощата) 6; *вецей млека* 4; *млеко* 4; *добре млеко* 3; *роги* 3; *браду* 2; *вецей кощата* 2; *добре вимне* 2; *досц млека* 2; (*тройо*) *кощата* 2; 4 (*штvero*) *кощата* 2) а 26 асоціяти з минималну фреквенцию представляю периферию поля (*баранче* 1; *били роги* 1; *били флеку* 1; *билу шерц* 1; *брадичку* 1; *вельки роги* 1; *вельо кощата* 1; *вельо меса, млека, кощата* 1; *вецей меса* 1; *вецей места у шопи* 1; *вецей поживи за єденє* 1; *вецей шлебоди* 1; *дзе пасц* 1; *длукши цицки* 1; *добре коценє, добре месо и млеко* 1; *доброго газду* 1; *добру покарму* 1; *кажди рок двойнята* 1; *коза добра така яка є.* 1; *коще* 1; *[л]єпшу храну* 1; *моцни роги* 1; *най ю не колю* 1; *розум* 1; *7 кощата* 1; *хижку же би ше попендрала* 1; *швицацу шерц* 1.). Стимулус *То би була добра коза кед би мала* виволал седем омисії.

Значенє

Реакції найчастейше у вязи зоз продуктом з тей файти домашней животинї (*млека* 18, *кощата* (козчата/кожчата) 17, *вельо млека* (и два кощата) 6, *вецей млека* 4, *млеко* 4, *добре млеко* 3, *досц млека* 2, *баранче*, *вельо меса, млека, кощата*/, *вецей меса, добре месо и млеко*). Продукт з

кози може буц и младе, односно коще (*добре коценє, кажди рок двойнята, коцата (козчата/кожчата), (тройо) коцата, вельо коцата, 7 коцата, коще.*

Як жадана характеристика чи условие же би коза була коза ше наводза и реакції у вязи зоз часцами цела, мероними (*били роги, били флеку, билу шерцу, брадичку, браду, вельки роги, длукиши цицки, добре вимнє, моцни роги, роги, швицацу шерцу*). Дзепоедни з нїх, як *добре вимнє, длукиши цицки* часци цела хтори даваю млеко як продукт.

И асоціяції на покарму можу буц у вязи зоз обчекованями, односно ей функцію: *[л]єпиу храну, вецей поживи за єденє, дзе пасц, добру покарму.*

Дзепоедни реакції остали з вонка представених групох (*вецей места у шопи, вецей шлєбоди, коза добра така яка є., най ю нє колю, розум, хижску же би ше попєндрала*).

Структура / асоціативна граматика

У тим полю вербалних асоціацийох найчастейши реакції синтагми хтори ше зявюю у 53 % реакційох (*тройо коцата, [л]єпиу храну, итvero коцата 2, 7 коцата, кажди рок двойнята, били роги, били флеку, билу шерцу, вельки роги, вельо коцата, вельо меса, млека, коцата, / вельо млека 6, / вецей коцата 2, вецей меса, вецей места у шопи, вецей млека 4, вецей поживи за єденє, вецей шлєбоди, дзе пасц, длукиши цицки, добре вимнє2, добре коценє, добре месо и млеко, / добре млеко 3, доброго газду, добру покарму, досц млека 2, моцни роги, швицацу шерцу*).

Найвекша часц синтагмох меновніцкогo типу. Можу мац форму присловнік + меновнік (+ применовнік + меновнік) (*вельо коцата, вельо меса, млека, коцата, вельо млека, вецей коцата, вецей меса, вецей млека, вецей шлєбоди, досц млека, кажди рок двойнята, вецей места у шопи, вецей поживи за єденє*). Присловнік у тих синтагмох може мац основну (*вельо*) або компаративну форму (*вецей*).

Меновніцки синтагми у форми прикметнік + меновнік маю форми акузатива (*длукиши цицки, добре вимнє, добре коценє, добре месо и млеко, / добре млеко, доброго газду, добру покарму, моцни роги, швицацу шерцу, л]єпиу храну, били роги, били флеку, билу шерцу, вельки роги*). Прикметніцка часц може буц у комапаративе (*длукиши цицки, лепиу храну*).

Присутни и паукални синтагми у форми числовнік + меновнік (*коцата*) (*тройо коцата, [итvero коцата, 7 коцата*), а у єдней реакції маме дієсловну синтагму у форми присловнік + дієслово у инфинитиве (*дзе пасц*).

Меновнічки, дієсловни и паукални синтагми у пари зоз стимулусом формую гипотетичне условне виречене у хторих маю функцию директного обекту, напр. *То би була добра коза кед би мала - добре коценє / штверо коцата / дзе пасц.*

Меновніки ше як реакції зявюю у 48 % случайох (*баранче, брадичку, браду, коцата, коце, млека, млеко, роги, розум*). Шицки меновніки маю граматикализовану форму. Найвекша часц меновнікох ма форму акузатива, лєм єден меновнік у генитиве (*млека*).

У малим проценту ше зявюю виреченя. Вони могу буц независни (*коза добра така яка є*), у форми обектового виреченя (*хижку же би ше попендрала*), намирного виреченя *най ю не колю*.

28. то би була добра овца кед би мала

вельо волни 10; волну 10; вецей волни 8; волни 7; баранчата 5; добру волну 4; млека 4; барана 3; баранче 3; красну волну 3; вецей баранчата (вецей) 2; два баранчата 2; баранчатко 1; бетельини 1; векшу пашу 1; вельо мяса, волни, млека, баранчата 1; вельо финеи волни 1; вельо шерци 1; вецей поживи за єденє 1; грубшу волну 1; густу волну 1; давала вецей млека 1; двойо баранчата 1; двойо ягнята 1; дзвончок коло шиї 1; дзе пасц 1; длугу волну 1; доброго газду 1; досц простору 1; здрава 1; златну волну 1; кед би давала лєм кисле млеко. 1; месо, млека и волни 1; млеко 1; мудросц 1; овчатка 1; пажичу 1; розума 1; субвенції 1; свидомосц же є овца 1; тепих 1; хвост по жем 1; чисту волну 1; югаса 1.

100 (36) + 44 + 5 + 32

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *То би була добра овца кед би мала* асоцият *вельо волни 10* и *волну 10*. Тоти два асоцияти блізки по значеню а таки и асоцияти: *вецей волни 8; волни 7; добру волну 4; красну волну 3; вельо финеи волни 1; вельо шерци 1; грубшу волну 1; густу волну 1; длугу волну 1; златну волну 1; чисту волну 1*. Фреквенция так формованого семантичного поля виноши 49.

Ядро того поля ше состої зоз 12 асоциятох (*вельо волни 10; волну 10; вецей волни 8; волни 7; баранчата 5; добру волну 4; млека 4; барана 3; баранче 3; красну волну 3; вецей баранчата (вецей) 2; два баранчата 2*). Периферия поля 32 одвити (*баранчатко 1; бетельини 1;*

векиу пашу 1; вельо меса, волни, млека, баранчата 1; вельо финеи волни 1; вельо шерсци 1; вецей поживи за єденє 1; грубишу волну 1; густу волну 1; давала вецей млека 1; двойо баранчата 1; двойо ягнята 1; дзвончок коло шиї 1; дзе пасц 1; длугу волну 1; доброго тазду 1; досц простору 1; здравя 1; златну волну 1; кед би давала лєм кисле млеко. 1; месо, млека и волни 1; млеко 1; мудросц 1; овчатка 1; пажицу 1; розума 1; субвенциї 1; свидомосц же є овца 1; тепих 1; хвост по жем 1; чисту волну 1; югаса 1).

Значене

И у тим полю вербалних асоциацийох продукти з тей файти домашней животинї представляю єдно з найзначнєйших характеристикох добрей овци, односно домашней животинї. Руснацом очиглядно важне же би овца мала волну (*вельо волни*¹⁰, *волну* ¹⁰, *вецей волни*⁸, *волни*⁷, *добру волну*⁴, *красну волну*³, *вельо финеи волни*, *вельо шерсци*, *грубишу волну*, *густу волну*, *длугу волну*, *златну волну*, *чисту волну*), младих (*баранчата*⁵, *баранчатко*, *баранче*³, *вецей баранчата (вецей)*², *два баранчата*², *двойо баранчата*, *двойо ягнята*, *овчатка*), або барана хтори оможливи репродукцию (*барана*³), млеко: (*давала вецей млека*, *кед би давала лєм кисле млеко.*, *млека*⁴, *млеко*), месо (*вельо меса*, *волни*, *млека*, *баранчата*, *месо*, *млека и волни*). У вязи зоз продуктами з овци єденє (*бетельни*, *векиу пашу*, *дзе пасц*, *вецей поживи за єденє*, *пажицу*), односно допатране (*доброго тазду*, *дзвончок коло шиї*, *здравя*, *досц простору*, *субвенциї*, *югаса*).

Даскельо реакциї нагадую метафоричне и персонифичне преношенє (*мудросц*, *розума*, *свидомосц же є овца*, *тепих*).

Структура / асоциативна граматица

Синтагми найчастейши реакциї у тим полю вербалних асоциацийох. Вони у 49 % реакциийох (*векиу пашу*, *вельо волни*, *вельо финеи волни*, *вельо шерсци*, *вецей баранчата (вецей)*, *вецей волни*, *вецей поживи за єденє*, *грубишу волну*, *густу волну*, *давала вецей млека*, *два баранчата*², *двойо баранчата*, *двойо ягнята*, *дзвончок коло шиї*, *дзе пасц*, *длугу волну*, *доброго тазду*, *добру волну*, *досц простору*, *златну волну*, *красну волну*, *свидомосц же є овца*, *хвост по жем*, *чисту волну*.)

Меновнічки синтагми могу буц у форми применовнік + меновнік (*векшу пашу, грубишу волну, густу волну, длугу волну, доброго газду, добру волну, златну волну, красну волну, чисту волну*), або меновнік + применовнік + меновнік (*дзвончок коло шиї, хвост по жем*).

Меновнічки синтагми ше ище зявюю у форми присловнік + меновнік (*вельо волни, вельо шерци, вецей баранчата (вецей), вецей волни, досц простору*), або присловнік + присловнік + меновнік (*вельо финей волни*), и присловнік + меновнік + применовнік + меновнік (*вецей поживи за едене*).

У обидвох формах меновнічких синтагмах прикметнік або присловнік може буц у компаративе а цала синтагма у акузативе прецо зоз стимулусом формує гипотетичне условне виречене у хторим є у функції директногo обекта, односно условия хторе муши буц выполнене же би гипотетичне твердзене було точне.

Дієсловни синтагми находзиме у форми дієслово (перфект) + присловнік + меновнік (*давала вецей млека*) и присловнік + дієслово (*дзе пасц*).

У тим полю присутни и паукални синтагми у форми числовнік (основни, збирни) + меновнік (*два баранчата, двойо баранчата, двойо ягнята*). З аспекту граматичней коректносци, за означоване вецей єдинкох младих домашніх животиньох у руским язiku обчекована форма збирного числовніка на -о. Тота форма ше хаснує и за дзеци, мишани роди (Рамач 2007: 104).

Меновніки друга найчастейша форма реакційох. Вони ше зявюю у 43 % одвитох (*барана, баранчата, баранчатко, баранче, бетельни, волни, волну, здравя, месо, (млека и волни), млека, млеко, мудросц, овчатка, пажису, розума, субвенції, тепих, югаса*). Шицки меновніки у граматикализованей форми, найчастейше у акузативе, ридше у генитиве.

Обачени два виреченя у тим асоціятивним полю (*кед би давала лем кисле млеко, свидомосц же є овца*). Як кед би випитанік мал потребу виправиц стимулус понеже хаснує форму *кед би давала* гоч би задати стимулус могол буц дополнети зоз реакцію *лем кисле млеко*.

29. то би була добра швиня кед би мала

вельо прашата 11; прашата 7; вельо меса 5; кили 5; вельо кили 3; меса (, прашата) 3; вецей меса 2; мало масци 2; меса, вецей прашата 2; меснату сланіну 2; праше 2; садла 2; сланіни 2; тринац (13) прашата 2; 200 кили (200kg) 2; векши кармик 1; векши обор 1; вельки кармик 1; вельки шунки 1; вельо прашата и меса 1; вецей есц 1; вецей поживи за едене 1; газду 1; дванац пр тоашата (прашата А.М.) 1; дзе да рие 1; добре допатране 1; добре потомство 1; доброго газду 1;

добру килажу 1; добру покарму 1; добру фарму 1; достоїнство 1; здорови шкварки 1; златни кабат 1; карички 1; кармик 1; квалитететне месо 1; кед би не єдла патканьох 1; когута 1; кратку шерс 1; лепши шунки 1; меней кили 1; меней масци 1; осем шунки... 1; поживи 1; покарму 1; прашатаайца 1; прашатка 1; ратици 1; рило, розума 1; 120 кили 1; хвосцик 1; церковни календар 1; цо да поє 1; чежину 1; шлєбоду рушаня 1; 4 ноги 1.

100 (36) + 55 + 5 + 40

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *То би була добра швиня кед би мала асоцият вельо прашата* 11. Ёу тому лексичному центру можеме раховац и асоцияти блїзкого значеня (*прашата* 7; *праше* 2; *тринац* (13) *прашата* 2; *дванац пр тоашата* (прашата А.М.) 1; *прашатаайца* 1; *прашатка* 1; *вельо прашата и меса* 1). Фреквенция того семантичного поля виноши 26.

Ядро того поля ше состої зоз 14 асоциятох хтори маю фреквенцию векшу як 1 (*вельо прашата* 11; *прашата* 7; *вельо меса* 5; *кили* 5; *вельо кили* 3; *меса* (, *прашата*) 3; *вещей меса* 2; *мало масци* 2; *меса, вещей прашата* 2; *меснату сланїну* 2; *праше* 2; *садла* 2; *сланїни* 2; *тринац* (13) *прашата* 2; *200 кили* (200kg) 2). Периферия поля ше состої зоз 42 одвитох зоз минималну фреквенцию (*векши кармик* 1; *векши обор* 1; *вельки кармик* 1; *вельки шунки* 1; *вельо прашата и меса* 1; *вещей єсц* 1; *вещей поживи за єденє* 1; *газду* 1; *дванац пр тоашата* (прашата А.М.) 1; *дзе да рие* 1; *добре допатранє* 1; *добре потомство* 1; *доброго газду* 1; *добру килажу* 1; *добру покарму* 1; *добру фарму* 1; *достоїнство* 1; *здрави шкварки* 1; *златни кабат* 1; *карички* 1; *кармик* 1; *квалитететне месо* 1; *кед би не єдла патканьох* 1; *когута* 1; *кратку шерс* 1; *лепши шунки* 1; *меней кили* 1; *меней масци* 1; *осем шунки...* 1; *поживи* 1; *покарму* 1; *прашатаайца* 1; *прашатка* 1; *ратици* 1; *рило, розума* 1; *120 кили* 1; *хвосцик* 1; *церковни календар* 1; *цо да поє* 1; *чежину* 1; *шлєбоду рушаня* 1; *4 ноги* 1). У тим полю зазначени 5 омисїї.

Значеня

У тим асоциятивним полю єдно з частейше висловених условийох за добру швиню то продукти у виду младих, односно прашата (*вельо прашата* 11, *прашата* 7, *праше* 2, *тринац* (13) *прашата*, *дванац пр тоашата* (прашата А.М.), *добре потомство*, *прашатаайца*, *прашатка*, *вельо прашата и меса*), готови продукти з швинї (*вельки шунки*, *вельо меса* 5, *вещей меса* 2,

здрави шкварки, квалитетне месо, лепши шунки, меса, вецей прашата², меса (, прашата)³, меснату сланіну², осем шунки... , садла, сланіни. Реакції указую же не шицки людзе гледаю вельо меса и масци (мало масци², меней кили, меней масци). Руснаци тримаю же за добру швиню важне же би мала вельо кили (120 кили, 200 кили (200kg), вельо кили³, добру килажу, кили⁵, чежину). Шицки тоті характеристики у вязи зоз допатраньом, хованьом, односно добру поживу, карменьом (вечей еси, вечей поживи за едене, дзе да рие, добру покарму, поживи, покарму, цо да поє и допатраньом ((доброга) газду, добре допатране, добру фарму, шлєбоду рушаня), обєктом дзе є змєсцена и хована (вєши кармик, вєши обор, вєлки кармик, кармик). За дзєпєдних випитанікох важни формални показателі, односно часци цєла або додатки на цєлу же би швиня була добра (кратку шерс, ратици, рило, хвосцик, 4 ноги, карички).

Як позарядови характеристики видзимє шлїдуюци: розума, достойнство, златни кабат, церковни календар. Вони резултат персонифичного прєношеня по напрямє ЧЛОВЕК → ЖИВОТИНЯ, а потим метафоричного ЖИВОТИНЯ → ЧЛОВЕК.

Структура / асоцијативна граматика

У полю вербалних асоцијацийох виволаних зоз стимулусом *то би була добра швиня кед би мала* у 58 процентох реакцій у форми синтагми (доброга газду, 120 кили, 200 кили (200kg)², 4 ноги, вєши кармик, вєши обор, вєлки кармик, вєлки шунки, вельо кили³, вельо меса⁵, вельо прашата¹¹, вельо прашата и меса, вечей еси, вечей меса², вечей поживи за едене, дванац пр тоашата (прашата А.М.), дзе да рие, добре допатране, добре потомство, добру килажу, добру покарму, добру фарму, здрави шкварки, златни кабат, квалитетне месо, кратку шерс, лепши шунки, мало масци², меней кили, меней масци, меснату сланіну², осем шунки, тринац (13) прашата², церковни календар, цо да поє, шлєбоду рушаня).

Синтагми у тим полю найчастєйше меновніцки, частєйше у форми прикметнік + меновнік (доброга газду, вєши кармик, вєши обор, вєлки кармик, вєлки шунки, добре допатране, добре потомство, добру килажу, добру покарму, добру фарму, здрави шкварки, златни кабат, квалитетне месо, кратку шерс, лепши шунки, меснату сланіну, церковни календар), ридше у форми присловнік + меновнік (вельо кили, вельо меса, вельо прашата, вечей еси, вечей меса, мало масци, меней кили, меней масци).

У по єдней реакцій похаснована форма меновніцкей синтагми присловнік + меновнік + злучнік + меновніки (составни тип) (вельо прашата и меса), присловнік + меновнік +

применовник + меновник (*вещей поживи за едене*³²³), меновник (акузатив) + меновник (генитив) (*шлєбоду рушаня*). Прикметник або присловник у меновницьких синтагмах може буц у компаративе (*векши кармик, векши обор, лепши шунки, вещей есц, вещей мяса, вещей поживи за едене, меней кили, меней масци*).

Паукални синтагми ше зявюю у форми числовник + меновник (*120 кили, 200 кили (200kg), 4 ноги, дванац пр тоашата* (прашата А.М.), *осем шунки, тринац (13) праашата*). Числовник може буц написани зоз буквами або цифрами.

Дієсловни синтагми ест лєм два и вони маю форму присловник + словко + дієслово (*дзе да ри (риє А.М.)*), и словко + словко + дієслово (*цо да поє*). Дієслова у тих синтагмах у форми трецей особи єднини презента.

Шицки типи синтагмах у злученю зоз стимулусом формую гипотетичне условне виреченє у хторим реакция директни объект.

Окрем синтагмах, як реакції ше у 34 % одвитох зявюю меновники (*газда, достоїнство, карички, кармик, кили, когута, мяса3 мяса, поживи, покарму, праашата, праашатаайца, праашатка, прааше, ратици, рило, (розума), садла, сланїни, хвосцик, чежину*). Шицки меновники у граматикализованей форми. Найчастейше то акузатив або генитив єднини або множини.

Лєм у єдней реакції находзимє зависне условне виреченє (*кед би не єдла патканьох*). Воно у злученю зоз стимулусом не формує коректне виреченє але як кед бу уж було трансформація часци стимулусу же би ше формовало виреченє *То би була добра швиня кед би мала кед би не єдла патканьох*. Дієслово *мала* (мац) и при других стимулусох у форми недоконченого гипотетичного виреченя випитанїком як кед би завадзало, або ограничовало їх одвити.

30. то би була добра кура кед би мала

вайца (, вайцо, вайцо як нойово/ (кед би несла вайца) / , курчатка) 21; вельо вайца 8; курчата 7; когута 5; добри сцегна 4, доброго когута 3; вещей вайца 2; пире 2; биле пире 1; вайцо 1; вайцо як нойово 1; векши курник 1; вельке гумно 1; вельке сцегно 1; вельки вайца 1; велькосц, вельо вайца 1; вельо курчата 1; вельо мяса1; вельо мяса и несла вельо вайца 1; вещей вайца рочне 1;

³²³ У тей синтагми часц применовник + меновник, односно за едзене на семантичним уровню редувантна, понеже меновник *пожива* означує поняце чия основна наменка же би накармела живе єство, односно у своїм составе уж ма сему за едзене.

вещей гнізда 1; вещей когутах 1; вещей поживи за едене и гніздо 1; 2 вайца на дзень 1; дискретносц 1; добри вайца 1; добру газдиню 1; желеней трави 1; златне вайцо 1; качура 1; кед би не скакала 1; кед би несла вельо вайца 1; кед би несла вещей вайца, а не лем едно на дзень. 1; косовнски пасош 1; красне пире 1; кресту 1; кридла 1; мали курчата коло себе 1; меней роки 1; остроги, пазури, вольо 1; розума 1; свойо дзеци шльободу 1; сушеда 1; сцегна 1; фине пире 1; форму 1; цифровани вайца 1; 4 батаки 1.

100 (36) + 46 + 6 + 36

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *То би була добра кура кед би мала асоцият вайца* 21. Семантичне польо ше состої зоз по значеню блїзких асоциятох (вайца 21; вельо вайца 8; вещей вайца 2; кед би несла вещей вайца (, а не лем едно на дзень.) 2; вайцо 1; вайцо як нойово 1; вельки вайца 1; велькосц, вельо вайца 1; вещей вайца рочне 1; вещей вайца рочне 1; 2 вайца на дзень 1; добри вайца 1; златне вайцо 1; кед би несла вельо вайца 1; цифровани вайца 1.) и ма фреквенцию 43.

Осем асоцияти зоз вещей як єдним зявеньом формую ядро того поля (вайца (, вайцо, вайцо як нойово/ (кед би несла вайца) / , курчатка) 21; вельо вайца 8; курчата 7; когута 5; добри сцегна 4, вещей вайца (рочне) 3; доброго когута 3; вельо мяса (и несла вельо вайца) 2; кед би несла вещей вайца (, а не лем едно на дзень.) 2; пире 2) а периферия розвитша и чишлі 40 асоцияти зоз фреквенцию 1 (биле пире 1; вайцо 1; вайцо як нойово 1; векши курнік 1; вельке гумно 1; вельке сцегно 1; вельки вайца 1; велькосц, вельо вайца 1; вельо курчата 1; вельо мяса 1; вельо мяса и несла вельо вайца 1; вещей вайца рочне 1; вещей гнізда 1; вещей когутах 1; вещей поживи за едене и гніздо 1; 2 вайца на дзень 1; дискретносц 1; добри вайца 1; добру газдиню 1; желеней трави 1; златне вайцо 1; качура 1; кед би не скакала 1; кед би несла вельо вайца 1; косовнски пасош 1; красне пире 1; кресту 1; кридла 1; мали курчата коло себе 1; меней роки 1; остроги, пазури, вольо 1; розума 1; свойо дзеци1; сушеда 1; сцегна 1; фине пире 1; форму 1; цифровани вайца 1; шльободу 1; 4 батаки 1.). У тим полю вербалних асоцияцийох випитанїки б раз не одвитовали на стимулус, односно направели омисию.

Значенє

Як и при прешлих асоціативних польох у хторих ше випитую граніци односно, характеристики хтори важни же би зме одредзену домашню животиню означели як типичного представніка тей файти, и у тим полю асоціації на хасен зоз домашней животині найчастейши. То можу буц продукти як цо вайца (*вайца* (, *вайцо*, *вайцо* як *нойово*/ (*кед би несла вайца*) / , *курчатка*) 21; *вельо вайца* 8; *вецей вайца* (*рочне*) 3; *кед би несла вецей вайца* (, *а не лем єдно на дзень*.) 2; *вайцо* 1; *вайцо* як *нойово* 1; *вельки вайца* 1; *велькоси*, *вельо вайца* 1; *вецей вайца рочне* 1; 2 *вайца на дзень* 1; *добри вайца* 1; *златне вайцо* 1; *кед би несла вельо вайца* 1; *цифровани вайца*), *сцегна*, *меса* (4 *батаки*, *вельке сцегно*, *вельо меса* (*и несла вельо вайца*), *добри сцегна*, *сцегна*), або *пирє* (*биле пирє*, *красне пирє*, *пирє*, *фине пирє*). Як продукт мож розумиц и курчата (*вельо курчата*, *вецей гнізда*, *мали курчата коло себе*, *свойо дзеци шьєбоду*), за хтори потребни и когут (*вецей когутох*, *доброго когута*). Допатранє, хованє тиж так важне же би кура була добра (*векши курнік*, *вельке гумно*, *вецей поживи за єденє и гніздо*, *желеней трави*, *добру газдиню*). Формални характеристики, односно часци цела хтори препознатліви на кури (*кресту*, *кридла*, *остроги*, *пазури*, *вольо*).

Як позарядови характеристики видзимє шлідуюци реакції (*дискретноци*, *розума*, *форму*, *косовнски пасош*, *качура*, *кед би не скакала*, *менєй роки*, *сушеда*).

Структура / асоціативна граматика

Найчастейши реакції у тим асоціативним полю синтагми, меновніки и виреченя. Меновніки и синтагми ше зявюю у по 45 % реакційох, а виреченя у 3%. Меновніки як реакції граматиализовани и зоз стимулусом формую гипотетичне условне виреченє (*вайца*, *вайцо*, *дискретноци*, *качура*, *когута*, *кресту*, *кридла*, *курчата*, *остроги*, *пирє*, *розума*, *сушеда*, *сцегна*, *форму*, *шьєбоду*). Можу буц у акузативе або генитиве.

Синтагми ше зявюю у истим проценту але су рижнороднєйши односно поєдинєчни реакції синтагми не маю високе число зявйованьох як меновніки (2 *вайца на дзень*, 4 *батаки*, *биле пирє*, *вайцо* як *нойово*, *векши курнік*, *вельке гумно*, *вельке сцегно*, *вельки вайца*, *вельо вайца*, *вельо курчата*, *вельо меса* (*и несла вельо вайца*)², *вецей вайца* (*рочне*)³, *вецей вайца рочне*, *вецей гнізда*, *вецей когутох*, *вецей поживи за єденє и гніздо*, *добри вайца*, *добри сцегна*, *доброго*

когута, добру таздиню, желеней трави, златне вайцо, косовнски пасош, красне пире, мали курчата коло себе, меней роки, своєю дзеци, фине пире, цифровани вайца).

Меновніцки синтагми и у тим полю вербалних асоцияцийох найчисленши. Можу мац форму прикметнік + меновнік (*биле пире, векши курнік, вельке гумно, вельке сцегно, вельки вайца, добри вайца, добри сцегна, доброго когута, добру таздиню, желеней трави, златне вайцо, косовски пасош, красне пире, фине пире, цифровани вайца*), або присловнік + меновнік (*вельо вайца, вельо курчата, вельо мяса, вецей гнізда, вецей когутох, меней роки, вецей вайца*). Прикметнік и присловнік можу буц у компаративе (*векши курнік, вецей гнізда, вецей когутох, меней роки, вецей вайца*).

Зоз по єдним зявйованьом присутни меновніцки синтагми у форми прикметнік + меновнік + применовнік + заменовнік (*мали курчата коло себе*), меновнік + присловнік + меновнік (*вайцо як нойово*), присвойни заменовнік + меновнік (*своєю дзеци*), присловнік + меновнік + присловнік (*вецей вайца рочне*). Два меновніцки синтагми маю составне одношене присловнік + меновнік + присловнік + злучнік + меновнік (*вецей поживи за єдене и гніздо*), меновніцка синтагма + дієсловна синтагма (*вельо мяса и несла вельо вайца*).

У двох реакційох присутни паукални синтагми у хторих числа записани зоз цифрами (2 *вайца на дзень, 4 батаки*).

Шицки синтагми у злученю зоз стимулусом формую коректне гипотетичне условне виречене у хторим маю функцию директного обекту, односно условия хторе ма буц выполнене же би тверджене у главним виреченю було реалне, напр. *То би була добра кура кед би мала - биле пире / вельо вайца / вайцо як нойово / 4 батаки*.

Виреченя видземе у шлідуючих реакційох: *кед би не скакала, кед би несла вельо вайца, кед би несла вецей вайца, а не лєм єдно на дзень*.

31. то би була добра качка кед би мала

качата (, мяса, пиря) 17; вайца 6; вельо качата 4; вельо мяса (вельо) 4; качура 4; биле пире 2; вельо вайца 2; добре мясо 2; воду 2; кридла 2; (вельо) кили 2; пире 2; базен 1; блата 1; вельку бару 1; вельо пире 1; вецей вайца 1; вецей качата 1; вецей поживи за єдене 1; дзе да неше вайцамо 1; дзе пльивац 1; дзе ше купац 1; дзе ше мачкац 1; 10 kg 1; длуги баюси 1; длужей лецела 1; длукши ноги 1; друштво 1; доброго качура 1; желени вайца 1; здраве мясо 1; експрес гарчок 1; качка добра така яка є. 1; кед би була на доліни 1; красше пире 1; мали качата 1; масци

1; мачата (1)? (качата?а.м.); меней масци 1; писк червени! 1; плодни вайца 1; полне гніздо 1; розум 1; садла 1; свойо качата 1; свою бару 1; смачни сцегна 1; стално води 1; червени ноги 1.

100 (36) + 49 + 13 + 37

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *То би була добра качка кед би мала асоцият качата* 17. Тот лексични центер можеме преширец зоз асоциятами блізкаго значеня: *вельо качата* 4, *вецей качата* 1, *мали качата* 1, *свойо качата* 1. Фреквенция семантичного поля виноши 24.

12 асоцияти зоз фреквенцию векшу як еден представя ядро того поля (*качата* (, *меса*, *пиря*) 17; *вайца* 6; *вельо качата* 4; *вельо меса (вельо)* 4; *качура* 4; *биле пире* 2; *вельо вайца* 2; *добре месо* 2; *воду* 2; *кридла* 2; *(вельо) кили* 2; *пире* 2). Периферия поля досц широка и виноши 37 одвити хтори ше зявюю лем раз (*базен* 1; *блата* 1; *вельку бару* 1; *вельо пире* 1; *вецей вайца* 1; *вецей качата* 1; *вецей поживи за едене* 1; *дзе да неше вайцамо* 1; *дзе пльивац* 1; *дзе ше купац* 1; *дзе ше мачкац* 1; *10 kg* 1; *длуги баюси* 1; *длужей лецела* 1; *длукиши ноги* 1; *друштво* 1; *доброго качура* 1; *желени вайца* 1; *здраве месо* 1; *експрес гарчок* 1; *качка добра така яка є.* 1; *кед би була на доліни* 1; *красше пире* 1; *мали качата* 1; *масци* 1; *мачата (1)? (качата?а.м.); меней масци* 1; *писк червени!* 1; *плодни вайца* 1; *полне гніздо* 1; *розум* 1; *садла* 1; *свойо качата* 1; *свою бару* 1; *смачни сцегна* 1; *стално води* 1; *червени ноги* 1.). Досц високе число омисийох у тим полю вербалних асоцияцийох.

Значенє

У тим асоциятивним полю як важни характеристики добрей качки ше зявюю продукти з тей домашней животинї, место, односно єй потреба за воду и часци цела. Асоцияти на продукти можу буц подзелени на гевти хтори ше одноша на потомство, качата (*вельо качата* 4, *вецей качата*, *качата* (, *меса*, *пиря*) 17, *мали качата*, *мачата (1)? (качата?а.м.)*, *свойо качата*), вайца з качки (*вайца* 6, *вельо вайца* 2, *вецей вайца*, *дзе да неше вайцамо*, *желени вайца*, *плодни вайца*, *полне гніздо*), месо, односно чежину (*вельо меса (вельо)* 4, *добре месо* 2, *масци*, *садла*, *смачни сцегна*. ((*вельо*) *кили* 2, *10 kg*)), и пире (*биле пире* 2, *вельо пире*, *красше пире*, *пире* 2). У єдней реакції маме указованє на судзину у хторей ше качка пририхтує за едзенє (*експрес гарчок*).

Важна характеристика качки то єй потреба же би була блізько води (*базен, блата, вельку бару, воду², дзе пльвац, дзе ше купац, дзе ше мачкац, кед би була на доліни, свою бару, стално води*). Вонкашні характеристики хтори важни за добру качку визначени у шлідуючих асоціяхтох (*длуги баюси, длукиши ноги, здраве месо, кридла², меней масци, писк червени, розум, червени ноги*). Тиж так, присутни реакції хтори указую на можливість розмножованя (*доброго качура⁴, качура, друиство*). Як идиосинкратични ше зявюю шлідуюци: *вецей поживи за еденє, длузей лецела, качка добра така яка є*.

Структура / асоціативна граматица

И у тим асоціативним полю ше як реакції зявюю три форми, меновніки, синтагми и виреченя. Тиж так, подобне число зявйованьох як и у предходним полю. Меновніки и синтагми ше у прибліжно єднаким проценту зявюю я реакції.

Єст вецей реакції хтори маю форму синтагми (41%) (*вельо*) *кили, 10 kg, биле пирє, вельку бару, вельо вайца, вельо качата, вельо меса, вельо пирє, вецей вайца, вецей качата, дзе да неше вайцамо, дзе пльвац, дзе ше купац, дзе ше мачкац, длуги баюси, длузей лецела, длукиши ноги, добре месо, доброго качура, експрес гарчок, желєни вайца, здраве месо, красше пирє, мали качата, меней масци, писк червени!, плодни вайца, полне гніздо, свойо качата, свою бару, смачни сцєгна, стално води, червени ноги*). Зависни меновнічки синтагми можу мац форму прикметнік + меновнік (*биле пирє, вельку бару, длуги баюси, длукиши ноги, добре месо, доброго качура, желєни вайца, здраве месо, красше пирє, мали качата, плодни вайца, полне гніздо, смачни сцєгна, червени ноги*). Синтагми того типу можу буц у инверзії (*писк червени!*), а у позиції прикметніка у єдней реакції маме неперемєнліви прикметнік странского походзєня (*експрес гарчок*). Друга форма меновнічких синтагмох то присловнік + меновнік (*вельо вайца, вельо качата, вельо меса, вельо пирє, вецей вайца, вецей качата, длузей лецела, меней масци, стално води, ((вельо) кили)*), односно присловнік + меновнік + применовнік + меновнік (*вецей поживи за еденє*). Меновнічки синтагми ше зявюю и у форми присвойни заменовнік + меновнік (*свойо качата, свою бару*). Прикметнік або присловнік у тих синтагмох може мац форму компаратива (*длукиши ноги, красше пирє*).

Дієсловни синтагми маю форму присловнік + дієслово (+меновнік) (*дзе да неше вайцамо, дзе пльвац, дзе ше купац, дзе ше мачкац*). Дієслово найчастейше у инфинитиве, а у єдним случаю може буц и у форми трецей особи єднини презента.

Лем у єдней реакції присутна паукална синтагма (10 кг) у хторей число записане зоз цифру а меновнік зоз скраценьом за меру.

Синтагми у тим полю у злученю зоз стимулусом формую коректне гипотетично условне виреченє у хторим маю функцию директного обєкту, напр. *То би була добра качка кед би мала - биле пирє / вельо вайца / свою бару / дзе ше купац / 10 кг.*

Меновніки ше 40 раз зявюю як реакції у тим полю (*базен, блата, вайца, воду, друштво, качата, качура, кридла, масци, мачата, пирє, розум, садла*). Як и у прешлих асоциативних польох зоз подобним стимулусом, и у тим шицки меновніки граматиализовани як резултат рекції дієслова *мац* у стимулусу. Знова їх форма може буц у акузативе (*базен, вайца, воду, друштво, качата, качура, кридла, масци, мачата, пирє, розум*) або генитиве (*садла, блата,*) єднини або множини.

Процент виреченьох як реакційох 2% (*качка добра така яка є., кед би була на долїни.*).

32. то би була добра гуска кед би мала

гушата 15; вельо пиря (, гушата, меса) 6; вайца 5; биле пирє 5; пиря 5; вельо меса (биле пирє/, вайца/ и добре ше несла и дала пирє) 3; вецей пиря 3; добре пирє 3; базен 1; бару 1; билше пирє 1; благши карактер 1; векшу долїну (воду) 1; вельки сцегна 1; велрку печинку 1; вельо вайца 1; вельо кили 1; вельо пиря, гушата, меса 1; вельо трави 1; вецей гушата 1; вецей пиря и гунара 1; вецей поживи за єденє 1; вецей шлебоди 1; врациц кусур! 1; гніздо 1; громаду гушата 1; гуска вше добра окреме кед ма коло себе и гунара. 1; дзе пасц траву 1; длугоки карк 1; добре месо 1; добри чупор 1; доброго гунара 1; долїну 1; досц меса 1; заглавчок або перину 1; златни пирка 1; и гушата 1; кридла 1; мегке пирє 1; моцни кридла 1; пажицу 1; пайташох 1; пирє 1; червени писк, кед би ше дала клюкац 1; чисте пирє 1; шию 1.

100 (36) + 46 + 16 + 38

Центер поля вербалних асоциацийох виволаних зоз стимулусом *То би була добра гуска кед би мала* асоцият *гушата* 15. Подобного значеня и шлїдуюци асоцияти: *вецей гушата* 1, *гушата* 1, *и гушата* 1, *громаду гушата* 1. Фреквенция так формованого семнатичного поля виноши 19.

Коло другого найфреквентнейшого асоціату мож формавац семантични центер (*биле пирє 5, билше пирє 1, вельо пиря (, гушата, меса) 6, вельо пиря, гушата, меса 1, вецей пиря 3, вецей пиря и гунара 1, добре пирє 3, златни пирка 1, мегке пирє 1, пирє 1, пиря 5, чисте пирє 1*) чия фреквенция 29.

Ядро того поля ше состої зоз 8 асоціатох зоз фреквенцию векшу як єден (*гушата 15; вельо пиря (, гушата, меса) 6; вайца 5; биле пирє 5; пиря 5; вельо меса (биле пирє/, вайца/ и добре ше несла и дала пирє) 3; вецей пиря 3; добре пирє 3*) и досц широку периферия поля хтора формована зоз 38 одвитох з єдним зявйованьом (*базен 1; бару 1; билше пирє 1; благиши карактер 1; векишу долїну (воду) 1; вельки сцегна 1; велжку печинку 1; вельо вайца 1; вельо кили 1; вельо пиря, гушата, меса 1; вельо трави 1; вецей гушата 1; вецей пиря и гунара 1; вецей поживи за єденє 1; вецей шлєбоди 1; вращиц кусур! 1; гнїздо 1; громаду гушата 1; гуска вше добра окреме кед ма коло себе и гунара. 1; дзе пасц траву 1; длугоки карк 1; добре месо 1; добри чупор 1; доброго гунара 1; долїну 1; досц меса 1; заглавчок або перину 1; златни пирка 1; и гушата 1; кридла 1; мегке пирє 1; моцни кридла 1; пажицу 1; пайташох 1; пирє 1; червени писк, кед би ше дала клюкац 1; чисте пирє 1; шию 1.*). У тим полю релативно високе число омисийох до хторих учишлюєме и одвити не знам (16).

Значене

И тото польо вербалних асоціацийох потвердзує же за добру домашню животиню важне же би бул хасен зоз ней, односно продукт. То можу буц млади (*вецей гушата, гушата 15, и гушата, громаду гушата*), пирє (*биле пирє 5, билше пирє, вельо пиря (, гушата, меса) 6, вельо пиря, гушата, меса, вецей пиря 3, вецей пиря и гунара, добре пирє 3, златни пирка, мегке пирє, пирє, пиря 5, чисте пирє.*), вайца (*вайца 5, вельо вайца*), меса (*вельо кили, вельо меса (биле пирє/, вайца/ и добре ше несла и дала пирє) 3, вельки сцегна, велжку печинку, добре месо, досц меса*).

За добру качку Руснацом важни и типични вонкашні показателе як цо: *длугоки карк, кридла, моцни кридла, шию*. Тиж так, як и при качки, вода представя потребу каждой добрей/типичней качки та и асоціациї на воду присутни (*базен, бару, векишу долїну (воду), долїну*). Пожива, допатране гуски, простор, можлівосц розмножованя на хторим ше ю хова важни характеристики пре хтору типична гуска препознатліва (*вельо трави, вецей поживи за єденє, дзе пасц траву, пажицу, гнїздо, добри чупор, доброго гунара, пайташох, вецей шлєбоди, гуска вше добра окреме кед ма коло себе и гунара*).

Дзепоедни асоціяты як кед би були хасновани у метафоричним смислу, напр. /*червени писк, кед би ше дала клюкац, / благиши карактер, врациц кусур, заглавчок або перину*).

Структура / асоціативна граматыка

Форми реакційох як и у предходним асоціативним полю звездени на меновніки, синтагми и виреченя. Синтагми найчастейши реакції зоз 46 % (*биле пире5, билше пире, благиши карактер, векишу доліну (воду), велку печинку, вельки сцегна, вельо вайца, вельо кили, вельо меса3, вельо пиряб, вельо пиря, вецей гушата, вецей пиря3, вецей пиря и гунара, вецей поживи за едене, вецей шлєбоди, врациц кусур!, громаду гушата, гушата, меса, вельо трави, дзе пасц траву, длугоки карк, добре месо, добре пире3, добри чупор, доброго гунара, досц меса, заглавчок або перину, златни пирка, и гушата, мегке пире, моцни кридла, чисте пире.*)

Синтагми у тим полю можу буц меновнічки и дієсловни. Меновнічки синтагми у форми прикметнік + меновнік ест найвецей (*биле пире, билше пире, благиши карактер, векишу доліну (воду), велку печинку, вельки сцегна, громаду гушата, длугоки карк, добре месо, добре пире, добри чупор, доброго гунара, златни пирка, моцни кридла, чисте пире, мегке пире*). У форми присловнік + меновнік як и у предходних польох ест меней (*вельо вайца, вельо кили, вельо меса, вельо пиря, вецей гушата, вецей пиря, вецей шлєбоди, досц меса, вельо трави*). Подобней форми и меновнічки синтагми хтори преширени зоз єднороднима членами меновніками або зоз применовнічку конструкцію за + А (*вецей поживи ЗА ЄДЕНЕ*) хтора у конкретней синтагми редундантна з оглядом на то же меновнік *пожива* у себе ма сему *за едене*. Єднородни члени можу буц начишлени, видвоєни зоз запяту (*вельо пиря, гушата, меса*) або у составним одношеню (*вецей пиря и гунара*). У по єдней реакції ше зявює и независна меновнічка синтагма формована зоз двох меновнікох у виключним одношеню (*заглавчок або перину*), *и гушата*.

Дієсловни синтагми ридки и можу мац форму дієслово (инфинитив) + меновнік (А) (*врациц кусур!*) и присловнік + дієслово (инфинитив) + меновнік (*дзе пасц траву*).

У злученю зоз стимулусом тоти синтагми формую гипотетичне условне виреченє у хторим реакція объект.

Меновніки друга група по числу зявйованя зоз 34 % (*базен, бару, вайца, гніздо, гушата, доліну, кридла, пажциу, пайташох, пире, пиря, шию*.) Форми меновнікох граматыкализовани, у форми акузатива або генитива єднини або множини.

У 2% реакційох зме обачели виреченя (*гуска вше добра окреме кед ма коло себе и гунара., червени писк, кед би ше дала клюкац.*).

33. то би була добра пулька кед би мала

пульчата 17; вельки сцегна 4; вайца 5; вецей кили 5; вельо мяса (,вайца 1/, пульчата 1) 4; вецей мяса 4; пуляка 3; вельо кили 2; вельо пульчата 2; красне пире 2; мяса 2; чежину 2; били вайца 1; векши батак 1; векши перши 1; векши сцегна 1; вельо вайца 1; вецей едзенья 1; вецей сцерпеня 1; вецей фарби на пирю 1; вольо 1; 20 кг 1; даяке дружтво 1; длуги ноги 1; добре мясо 1; добри глас 1; добри ноги 1; добри сцегна, гагор 1; доброго газду 1; добру храну 1; досц мяса 1; джубок 1; змиреносц 1; красни хвост 1; краши випатрунок 1; мегке мясо 1; 15 кг 1; простору 1; пулька добра така яка є. 1; садла 1; траву 1; хвост 1; штири ноги 1.

100 (36) + 43 + 16 + 31

Центер поля вербалних асоціяційох виволаних зоз стимулусом *То би була добра пулька кед би мала* асоціят *пульчата 17*. Лем ище єден асоціят (*вельо пульчата 2*) мож раховац до семантичного поля. Зоз нїм фреквенция центру 19.

Ядро того поля ше состої зоз 12 асоціятох зоз минималну фреквенцию 2 (*пульчата 17; вельки сцегна 4; вайца 5; вецей кили 5; вельо мяса (,вайца 1/, пульчата 1) 4; вецей мяса 4; пуляка 3; вельо кили 2; вельо пульчата 2; красне пире 2; мяса 2; чежину 2*). Реакції хтори ше зявюю лем раз єст 31 и вони представляю периферию того поля вербалних асоціяційох (*били вайца 1; векши батак 1; векши перши 1; векши сцегна 1; вельо вайца 1; вецей едзенья 1; вецей сцерпеня 1; вецей фарби на пирю 1; вольо 1; 20 кг 1; даяке дружтво 1; длуги ноги 1; добре мясо 1; добри глас 1; добри ноги 1; добри сцегна, гагор 1; доброго газду 1; добру храну 1; досц мяса 1; джубок 1; змиреносц 1; красни хвост 1; краши випатрунок 1; мегке мясо 1; 15 кг 1; простору 1; пулька добра така яка є. 1; садла 1; траву 1; хвост 1; штири ноги 1*). У тим полю єст 16 омисії, односно препущени места на хторих випитани не одвитовали або дали одвит *не знам*.

Значеня

Хасен з пульки єдна з найважнейших характеристик пре хтору ше ю оценює як добру. То можу буц млади (*пульчата 17, вельо пульчата 2*), сцегна з пульки (*векши батак,*

векши сцегна, вельки сцегна, добри ноги, добри сцегна, татор), або обцейше спатрано, месо, чежина (15 кг, 20 кг, векши перши, вельо кили, вельо меса (, вайца 1/, пульчата 1), вецей кили, вецей меса, досц меса, меса, садла, чежину, добре месо, мегке месо, хвост), вайца (били вайца, вайца, вельо вайца). Присутни и асоцяти на вонкашні характеристики, випатрунок по хторим препознатліва пулька (вецей фарби на пирю, красне пире вольо, джубок, длуги ноги, краши випатрунок, добри глас). Допатране, пожива, простор тиж так важни (вецей єдзень, доброго газду, добру храну, траву, простору, даяке дружтво, пуляка).

Дзепедни асоцяти представляю позарядово вимоги (вецей сцерпеня, змиреносц, итири ноги. При тим асоцяти вецей сцерпеня, змиреносц видземе як стереотипне видзене пульки як несцерпезлівей пре ей справоване хторе може здогадавац на несцерпезліву особу. Слово о метафоричним преношеню у напране ЧЛОВЕК → ЖИВОТИНЯ и ЖИВОТИНЯ → ЧЛОВЕК витвореней на основи характерстичного справованя пульки хтори подобни справованю несцерпезлівей особи. У тим просецу перше маме персонификоване животинї а потим ше тоти задумани прикмети животиньох преноша на человека.

Структура / асоциативна граматица

Синтагми у тим полю вербалних асоциацийох єст 46 % (15 кг, 20 кг, били вайца, векши батак, векши перши, векши сцегна, вельки сцегна, вельо вайца, вельо кили, вельо меса, вельо пульчата, вецей єдзень, вецей кили, вецей меса, вецей сцерпеня, даяке дружтво, длуги ноги, добре месо, добри глас, добри ноги, добри сцегна, татор, доброго газду, добру храну, досц меса, красне пире, красни хвост, краши випатрунок, мегке месо, итири ноги, вецей фарби на пирю). То найчастейше зависни меновніцки синтагми у форми прикметнік + меновнік (били вайца, векши батак, векши перши, векши сцегна, вельки сцегна, длуги ноги, добре месо, добри глас, добри ноги, добри сцегна, татор, доброго газду, добру храну, красне пире, красни хвост, краши випатрунок, мегке месо), присловнік + меновнік, присловнік + меновнік (вельо вайца, вельо кили, вельо меса, вельо пульчата, вецей єдзень, вецей кили, вецей меса, вецей сцерпеня, вецей фарби на пирю, досц меса), або заменовнік + меновнік (даяке дружтво). Меновніцки синтагми з присловніком могу буц преширени зоз применовніцку конструкцію на + Л (вецей фарби на пирю) хтора детерминує место.

У трох реакцыйох присутни паукални синтагми у хторих число написане частейше зоз цифрами (15 кг, 20 кг), а ридше зоз словами (итири ноги).

Як реакції ще часто зявюю меновніки у граматикализованей форми хторих у тим полю ест 36 % (*вайца, вольо, джубок, змиреносц, меса, простору, пульчата, пуляка, садла, траву, хвост, чежину*). Вони ще зявюю у форми акузатива або генитива єднини и множини.

Синтагми як реакції зоз стимулусом формую гипотетичне условне виречене у хторим маю функцию обекта з хторим ще визначує жадане условие хторе треба виполніц же би виречене було реалне, правдиве тверджене.

Єдна реакция ма форму виреченя (*Пулька добра така яка є.*) Така форма не може буц дополнсєне стимулуса.

34. домашня животиня ше оглашує

му (му!, му-у, мууу, му-ууу) (, бе!, кукуруику!, кокода! / , бе, га - га, / , и-аа, бее / , hav-hav) 18; кукуруику (кукуруику!/ку-ку-ри-ку, ко-ко-ко, бе-е, ме-еє, му-у, нїї-га, иа-иа, пуль-пуль, а качка и гуска сичи) 10; бреше (гав-гав 1/ мавчи 1/ мурчи, мявчи, регочи 1/ мявчи, груглі 1/ мявчи 1/ мавчи, ричи, мурчи...1) 8; ав ав 5; (з) бее 4; гласно 4; регочи (, мурчи / , мурчи , бечи, ричи, кукуруика, коткода, бреше и тд. / , мурчи, бреше / , ричи, кодкода, бреше) 4; гав, гав (гав, мяв, му, мее, бее, / гав-гав) 3; ко ко да (кокода/ ко-ко-да) 3; мяу (мяу мяу/ мяу) 3; бечи (, кодкодака, мучи, гага, бреше, мявчи, регочи) 2; гласом 2; га га 2; (зоз) брехањом 2; з(оз) мурченњом (/мурчанњом) 2; мурчи (мучи) (, ричи, бреше, мавчи) 2; ричи 2; хтора як 2; вав 1; вау, вау 1; гей 1; зоз звуком 1; з криком 1; з тоном 1; завиши хтора 1; иа-иа 1; кажди дзєнь 1; кед є гладна або злєкнута 1; кед є гладна и кед ей дацо завадза 1; кед увидзи газду 1; кодкодаканє, бреханє, мявчанє 1; кукуруиканє 1; ме 1; на свой способ 1; рано 1; реготанє , бреханє 1; ричанє 1; у руским слове 1; як дожиє, як є розположена 1; ясно 1.

100 (36) + 39 + 2 + 21

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Домашня животиня ше оглашує* асоцият му 18. До того асоцияту зме чишлєли и варианты форми того викричнїка як цо му!, му-у, мууу, му-ууу. Асоцият му предствая лексични и семантични центер того поля. Други найфреквентнєйши асоцият викричнїк кукуруику 10.

Ядро того поля ше состої зоз 18 асоциятох хтори маю фєрквенцию векшу як 1 (му (му!, му-у, мууу, му-ууу) (, бе!, кукуруику!, кокода! / , бе, га - га, / , и-аа, бее / , hav-hav) 18; кукуруику

(кукурику!/ку-ку-ри-ку, ко-ко-ко, бе-е, ме-ее, му-у, нїї-га, іа-іа, пуль-пуль, а качка и гуска сичи) 10; бреше (гав-гав 1/ мавчи 1/ мурчи, мявчи, регочи 1/ мявчи, труглі 1/ мнявчи 1/ мавчи, ричи, мурчи...1) 8; ав ав 5; (з) беее 4; гласно 4; регочи (, мурчи / , мурчи , бечи, ричи, кукурика, коткода, бреше и тд. / , мурчи, бреше / , ричи, кодкода, бреше) 4; гав, гав (гав, мняв, му, мее, бее, / гав-гав) 3; ко ко да (кокода/ ко-ко-да) 3; мяу (мяву мяу/ мняу) 3; бечи (, кодкодака, мучи, тага, бреше, мнявчи, регочи) 2; гласом 2; та та 2; (зоз) брехањом 2; з(оз) мурченьом (/мурчаньом) 2; мурчи (мучи) (, ричи, бреше, мавчи) 2; ричи 2; хтора як 2). Периферія поля ма приближно исте число як ядро. Формує ю 21 одвит зоз лем єдним зявеньом (вав 1; вау, вау 1; гей 1; зоз звуком 1; з криком 1; з тоном 1; завиши хтора 1; іа-іа 1; кажди дзень 1; кед є гладна або злєкнута 1; кед є гладна и кед єй дацо завадза 1; кед увидзи газду 1; кодкодаканє, бреханє, мявчанє 1; кукуриканє 1; ме 1; на свой способ 1; рано 1; реготанє , бреханє 1; ричанє 1; у руским слове 1; як дожиє, як є розположена 1; ясно 1.). У тим полю єст лем 2 омісії.

Значене

Асоціяти ше у тим полю вербалних асоціяційох зявюю у трох основних значеньох. То форми за имитованє гласох домашніх животињох (ав ав, беее, вав, вау, вау, гав, гав, та та, іа-іа, кукурику, ме, му, мяу), їх менованя ((зоз) брехањом, бечи, бреше, з(оз) мурченьом, кодкодаканє, кукуриканє, мурчи, реготанє, регочи, ричи), способ на хтори ше животинї оглашую (гласно, гласом, з криком, з тоном, зоз звуком, на свой способ, як дожиє, як є розположена, ясно), або час, причина прецо ше животиня оглашує (кажди дзень, кед є гладна або злєкнута, кед є гладна и кед єй дацо завадза, кед увидзи газду, рано).

Дзепоедни реакції неінформативни, неіранспарентни (гей, завиши хтора, хтора як.), а єдна франтовлівей природи як резултат метафоричного преношеня (у Руским слове).

Структура / асоціативна граматика

Стимулус того поля незакончене виречене з хторим ше гледа асоціяції у вязи зоз оглашованьом домашней животинї. Прето не чудеє же векшина реакційох ономотопейски викричніки за подражованє гласа животинї (ав ав, беее, вав, /вау, вау/, гав, гав/, та та, іа-іа1, ко ко да, кукурику, ме, му, мяу). Вони представяю 52 % шицких реакційох у тим асоціативним полю. Мож их звесц на викричніки за подражованє гласа пса (ав ав, вав вав, вау вау, гав гав, гав-

гав), овци и кози (ме, мее, ме-ее, бе!, бе, бее, беее, бе-е), кури (ко ко да, кокода, кокода!, ко-ко-ко, ко-ко-да), когута (кукурику, кукурику!/ку-ку-ри-ку), крави (му, му!, му-у, мууу, му-ууу), мачки (мяу, мяу мяу, мняв, мняу), гуски (га га, га - га), коня (нії-га), магарца (иа-иа, и-аа) и пульки (пуль-пуль).

Як реакції ше у тим полю зявюю и синтагми ((зоз) брехањом, з(оз) мурченьом, з криком, з тоном, зоз звуком, на свой способ, як дожиє, як є розположена, кажди дзень, завиши хтора, у руским слове, хтора як.) Вони забераю 15% шицких реакційох.

Меновнічки синтагми маю форму применовнік + меновнік ((зоз) брехањом, з(оз) мурченьом, з криком, з тоном, зоз звуком), применовнік + присвойни прикметнік + меновнік (на свой способ), заменовнік + меновнік (кажди дзень), або применовнік + прикметнік + меновнік (у Руским слове).

У єдней реакції обачена дієсловна синтагма у форми присловнік + дієслово (як дожиє).

Дієслова находзиме у 11 реакційох (бечи, бреше, мурчи, мучи, регочи, ричи.) Шицки дієслова у форми трецей особи єднини. Зоз стимулусом не формую виречене понеже дієслово оглашовац у форми оглашує гледа дополнене у инструменталу або би дієслово могло буц детерминоване зоз присловніком, напр. гласно. Присловніки ше зявюю як реакция у 6 % одвитох (гласно, ясно, рано). Зоз стимулусом формую правилне виречне (Домашня животиня ше оглашує гласно, ясно, рано) у хторим реакция присловнік представя додаток за способ (оглашує гласно, ясно) або час (оглашує рано).

Меновніки ше зявюю у 5 % реакційох (кодкодаканє, кукуриканє, реготанє, гласом). Найвекша часц меновнікох представяю основни форми девербативних меновнікох настали зоз дієсловох хтори меную оглашоване домашней животинї (ко-ко-да→кодкодакац→кодкодаканє итд.). Лем єдно дієслово граматикализоване и ма форму инструментала єднини гласом. Медзитим, у пари зоз стимулусом вислову хиби применовнік зоз же би вислов бул коректни (Домашня животиня ше оглашує зоз гласом).

Виреченя ше у тим асоціативним полю зявюю у 3 реакційох (кед є гладна або злекнута, кед є гладна и кед ей дацо завадза, кед увидзи тазду.). Злучени зоз стимулусом вони формую правилни зависно-зложени виреченя у хторих реакції представяю причиново виречня.

Лем у єдней реакції ше зявює потвердзуюце словко гей з хторим як кед би ше одвитовало на поставене питанє хторе ніби висловене зоз стимулусом.

35. домашній животині ше розказує

(г)иш (гишиш, иш, иш иш) (, шиц) 18; шиц(!) (, гиш, мирна / , кест / , марш) 7; (г)айде (тамадз) (, гога / , гога, цурик, фарто) 5; мир 5; го-га (гого/ вога/ ога) 4; марш (, гиш, гога, шиц / , иш) 4; гласом 3; не идзеш (далей) 3; ноле фарто (но! фарто!/ фарто+не!) 3; з(оз) бешеду 2; кшо 2; строго 2; ало! 1; апорт 1; випатрунок 1; гибай, гиш 1; гибай тадзи - ту ци едене, склонь ше од мне) 1; гинто 1; гишага 1; гласно 1; гласнейше 1; гуч, гиш-ага, фарто, шо! шиц 1; гамбати 1; еј 1; добра буц 1; же би слухала 1; з руками и бешеду 1; з словами 1; зоз пориском 1; кеди як 1; кед ю треба склонїц дагдзе 1; кратко, императив, дієслово 1; не 1; ноле 1; нормално же ше ей розказує - цици/шиц (мачка; го-га (конь; иш (дробизг; марш, место (псови)... 1; нука! 1; махам з пальцом 1; место 1; мир, шиц, марш 1; на место 1; оштро 1; по потреби 1; розумно 1; так же ше ей пове иш 1; шу 1; цица 1; чежко 1; чувай 1;

100 (36) + 46 + 4 + 32

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Домашней животині ше розказує* асоцият (з)иш (гишиш, иш, иш иш) (, шиц) 18. То лексични и семантични центер того поля. 12 асоцияти з фреквенцию висшу як 1 формує ядро того поля ((з)иш (гишиш, иш, иш иш) (, шиц) 18; шиц(!) (, гиш, мирна / , кест / , марш) 7; (з)айде (тамадз) (, гога / , гога, цурик, фарто) 5; мир 5; го-га (гого/ вога/ ога) 4; марш (, гиш, гога, шиц / , иш) 4; гласом 3; не идзеш (далей) 3; ноле фарто (но! фарто!/ фарто+не!) 3; з(оз) бешеду 2; кшо 2; (на) место 2; строго 2), а периферия ше состої зоз трецини шицких одвитох, односно 36 асоциятами зоз минималну фреквенцию (ало! 1; апорт 1; випатрунок 1; гибай, гиш 1; гибай тадзи - ту ци едене, склонь ше од мне 1; гинто 1; гишага 1; гласно 1; гласнейше 1; гуч, гиш-ага, фарто, шо! шиц 1; гамбати 1; еј 1; добра буц 1; же би слухала 1; з руками и бешеду 1; з словами 1; зоз пориском 1; кеди як 1; кед ю треба склонїц дагдзе 1; кратко, императив, дієслово 1; не 1; ноле 1; нормално же ше ей розказує - цици/шиц (мачка; го-га (конь; иш (дробизг; марш, место (псови)... 1; нука! 1; махам з пальцом 1; мир, шиц, марш 1; оштро 1; по потреби 1; розумно 1; так же ше ей пове иш 1; шу 1; цица 1; чежко 1; чувай 1;). У тим полю обачени 4 омисії.

Значенє

Асоціяти того поля вербалних асоціяційох найчастейше означую викричнїки за розказованє животињом. Мож их подзелїц з оглядом на файту животињї хторей су наменени. мачка (*цица, шиц(!)*⁷), куром/живини (*(г)иш (гишиш, иш, иш иш)*¹⁸, *гишага, так же ше єї пове иш*), коньом (*го-га*⁴, *нолє, нолє фарто*²), швинї (*кшо*²), псови (*апорт*). Дзепоедни з нїх не мож препознац як характеристични за виключно єдну файту домашней животињї (*(г)айде (тамадз)*⁵, *гуч, (гиш-ага, фарто, шо! Шиц)*, *марш*⁴, *мир*⁵, *мир, (шиц, марш), не, нука, шу*). Тиж так, маме нетрадиційни форми викричнїкох (*(на) место, еј, ало!, гибай тадзи (- ту ци єденє, склонь ше од мнє/, гиш), добра буц, не идзеш (далєй)*³, *чувай*). Вони ше розликую од традиційних по векшей транспарентности значеня а зоз тим можеме нагаднуц и же су новшого походзєня.

Друга часц асоціятох у вязи зоз способом на хтори ше розказує домашней животињї (*гласнєйше, гласно, гласом*³, *з руками и бешеду, з словами, з(оз) бешеду*², *зоз пориском, кратко, (императив, дієслово), махам з пальцом, оштро, по потреби, розумно, строго*², *чежко, кеди як*), причину розказованя (*же би слухала, кед ю треба склонїц дадзе, нормално же ше єї розказує - цици/шиц (мачка; го-га (конь; иш (дробизг; марш, место (псови))*).

При дзепоедних асоціятох неясна асоціяция, вяза (*гинто, гамбати, випатрунок*).

Асоціят *апорт* виroyтно резултат прецедентних текстох, односно медийох.

Структура / асоціативна граматика

У тим полю вербалних асоціяційох знова найчастейши викричнїки. Вони представляю 59 % реакційох (*(г)айде (тамадз), (г)иш (гишиш, иш, иш иш), апорт, гишага, го-га, гуч, (гиш-ага, фарто, шо! Шиц)*, *кшо, марш, мир, мир, (шиц, марш), не, нолє, нолє фарто, нука, цица, шиц(!), шу, еј, ало!.*).

Синтагми ше зявюю з 13 % реакційох (*добра буц, же би слухала, з руками и бешеду, з словами, з(оз) бешеду, зоз пориском, на место, кеди як, не идзеш (далєй), по потреби*). Меновнїчки синтагми у форми применовнїк + меновнїк (*з руками и бешеду, з словами, з(оз) бешеду, зоз пориском, на место*).

Дієсловни синтагми у двох реакційох маю форму прикметнік + дієслово (*добра буц*³²⁴), словко + дієслово (*же би слухала, не идзеш (далей)*).

Понеже стимулус зоз дієсловом мож детерминовац зоз присловніком, не чудує же ше и у тим полю зявює релативно високе число тей файти слова (*гинто, гласнейше, гласно, кратко*, (императив, дієслово), *оштро, розумно, строго, чежко*). Присловніки представяю 9% реакційох. То найчастейше присловніки настали зоз прикметнікох (*гласнейше, гласно, кратко*, (императив, дієслово), *оштро, розумно, строго, чежко*). Ведно зоз стимулусом вони формую коректне виреченє, напр. *Домашней животині ше розказує гласно*. Реакції присловніки у тих виреченьох представяю додаток за способ. Присловнік *гинто* у такей конструкції випатра як гришка. Можебуц то резултат нетранспарентности того присловніка прецо го випитанік помишал зоз ономотопейским викричніком, тиж так нетранспаренту, и нешка архаичну групу словох.

Меновніки ше як реакції зявюю у 5 % одвитох (*гласом, место, випатрунок*). Два меновніки маю лематизовану форму (*место, випатрунок*), а еден граматикализовану, форму инструментала єднини (*гласом*). Меновнік *випатрунок* нам не указує ясну вязу зоз стимулусом. Можебуц випитанік сцел повесц же ше зоз одредзеним випатрунком, рухом розказує домашней животині. Слово *место* ту по походзеню меновнік але ше хаснує як викричнік за розказованє домашнім животиньом. Можеме реконструовац цале виреченє хторе стої за тим словом. Идз на место (и будз добри). У групи синтагмох зме наведли и форму *на место* хтора представя вариянту того викричніка.

Прикметніки, дієслова и виреченя ше зявюю лем раз як реакція. Не ясна вяза прикметніка *гамбати* зоз стимулусом. Лематизована форма того прикметніка у злученю зоз стимулусом може формовац виреченє але його на семантичним уровню чежко мож розумиц. При тим, не ясна вяза прикметніка *гамбати* и задатого стимулуса.

Реакция з дієсловом представя ощербену форму императива першей особи єднини *гибай*. Виреченє реакция (*гибай тадзи - ту ци єденє, склонь ше од мене*).

³²⁴ Асоцијативна анкета як видно зоз прикладу (написане: *добра буц* – коректна форма: *добра будз*) може направиц увид до гришкох у писаню при ношительох одредзеного языка.

36. самец домашней животині

заяц (, кандур) 32; буюк 7; когут (, качур) 6; корназ (, буюк) 5; баран (, буюк, конь, козак, когут, качур, пуляк) 4; вайчак (, буюк/, буюк, баран, цап) 4; пес 4; кандур 3; конь (, корназ, баран, козак) 3; вол 2; мужьяк (, заяц) 2; самец (-мужьяк) 2; вепер 1; єдинка 1; конь, буюк, баран, козак, кандур 1; козак 1; мой папагай 1; мачор 1; мушки 1; мушко 1; найчастейше заяц - прето же наскакує на шицко цо з нїм ведно. 1; на пуцаню 1; небитни 1; оец 1; папагай 1; пишни 1; сам 1; стари качур 1; хлапец 1; хлопского роду 1; хунтир 1.

100 (36) + 31 + 7 + 19

Лексични и семантични центр поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Самец домашней животині* асоцият *заяц* зоз високу фреквенцию 32. Ядро того поля ше состої зоз 22 асоциятох зоз фреквенцию векшу як єден (*заяц* (, *кандур*) 32; *буюк* 7; *когут* (, *качур*) 6; *корназ* (, *буюк*) 5; *баран* (, *буюк*, *конь*, *козак*, *когут*, *качур*, *пуляк*) 4; *вайчак* (, *буюк*/, *буюк*, *баран*, *цап*) 4; *пес* 4; *кандур* 3; *конь* (, *корназ*, *баран*, *козак*) 3; *вол* 2; *мужьяк* (, *заяц*) 2; *самец* (-*мужьяк*) 2). 19 асоцияти з лєм єдним зявеньом представя периферию того поля (*вепер* 1; *єдинка* 1; *конь*, *буюк*, *баран*, *козак*, *кандур* 1; *козак* 1; *мой папагай* 1; *мачор* 1; *мушки* 1; *мушко* 1; *найчастейше заяц* - *прето же наскакує на шицко цо з нїм ведно*. 1; *на пуцаню* 1; *небитни* 1; *оец* 1; *папагай* 1; *пишни* 1; *сам* 1; *стари качур* 1; *хлапец* 1; *хлопского роду* 1; *хунтир* 1.). Обачене 7 омисїї.

Висока фреквенция асоцияту *заяц* гутори же при бешеднїкох руского языка самец ище вше заяц хлопского роду. То може буц резултат стереотипного видзєня заяца як потентного. Заш лєм, вше частейше ше тота назва повязує зоз хлопску єдинку домашней животині, можебуц животиньох вообщє.

Значєнє

У тим полю асоцияти найчастейше назви хлопских єдинкох домашнїх животиньох: *баран*, *буюк*, *вайчак*, *вепер*, *вол*, *заяц*, *кандур*, *когут*, *козак*, *конь*, *корназ*, *мачор*, *папагай*, *пес*, *стари качур*. Мож их подзелїц на гєвти зоз виразну функцию оплодзovania, односно хтори не

кастровани (*вайчак, корназ, буюк*) и гевти хтори хлопского роду але су кастровани³²⁵ та су не плодни (*вепер, вол, конь*). Други назви не даваю інформацію о тим чи су кастровани чи не (*баран, заяц, кандур, когут, козак, мачор, папагай, пес, стари качур*). У єдней реакції маме назву любимца (*мой папагай*).

Друга група асоціятых ше одноши на інформацію о роду (*мужьяк, мушки, мушко, сам, самец, хлапец, хлопского роду*), функції оплодзovania (*на пуцаню, найчастейше заяц - прето же наскакує на шицко цо з нїм ведно., оцец*). Дзепоедни асоціяти маю неясну вязу зоз стимулусом (*хунтир*).

Структура / асоціятивна граматика

Стимулус того поля вербалних асоціятійох функційонує як меновнік. Одредніца домашней животині го блїжей дефінує. Як и у других польох дзе стимулус меновнік, и у тим найвещей реакції праве меновніки (*баран, буюк, вайчак, вепер, вол, єдинка, заяц, кандур, когут, козак, конь, конь, корназ, мачор, мужьяк, мушко, оцец, папагай, пес, самец, хлапец, хунтир*). Вони представяю аж 83 % одвитох. Шицки меновніки у лематизованей форми, єднакей тей у хторей стимулус. Без трансформації, односно додаваня синтактичного примитива пара стимулус реакция не формує синтагму або модел двох словох. Гоч виреченя зоз висловеним

³²⁵ Кастрация гирургийне залапене зоз хторим ше одстранюю полни шліжніки. При самцох то тестиси (орхиктомия), а при самицох зародков шліжнік (овариктомия) (Kos 2008: 2). Тото залапене ше роби же би ше од мощного самца (вайчака, буюка, корназа...) створело животиню хтора будзе мирна и добрей норови, насампредз одвитууюцу за роботи у полю, односно за цагане, кармене и продукцію меса. Окрем того, причина за кастроване може буц и же би месо по забивачки не мало подли пах, як то може буц при швиньох, односно корназох кед ше хаснує месо полно дозретога самца. Кос наводзи и же ше кастрация може окончовац пре терапийни цилі, або пре хороти. При любимцох ше кастрация виводзи пре агресивносц самца – при псох, и кед сцеме зопрец мокрене по предметох у обисцу (engl. *spraying*) (Kos 2008: 2).

Тото залапене, гоч го мож вивесц у гоч хторих рокох животині, заш лем препоручує же би ше поробело при младих животиньох, напр. гаче од 1–3 роки, цапи и барани на 2 мешаці, а когуцики на 2–3 мешаці. При целятох ше час кастрованя розликує з оглядом на тото чи целе будзе наменене за клане (на 3 мешаці) чи за роботу (на 6–12 мешаці).

Кастрация ше, на основи интервьюа, при Руснацох окончовала на буюкох, вайчакох, корназох, цапох и баранох. Нет інформації же би людзе на валале кастровали пси або мачки, або когуцики. З оглядом на тото залапене хторе параста могли сами поробиц або зоз помоцу ветеринара, у язiku формовани назви за кастрованих самцох домашніх животиньох. Члени тей категорії шлідуюци: конь, вол, вепер. Зоз некастрованима самцами, намененима за розплод вони формую пари вайчак-конь, буюк-вол, корназ-вепер.

субъектом не маю видзаце дієслово, тот пара би мушела пременіц шор словох же би формовала коректне виреченє. Напр. *Самец домашней животині баран* не логичне виреченє але би конструкция *Баран самец домашней животині* була розумліва.

Други форми реакційох ридши. Синтагми ше зявюю у штирох реакційох (*мой папай, на пуцаню, стари качур, хлопского роду*). Зависни меновніцки синтагми у форми прикметнік + меновнік (*стари качур, хлопского роду*), присвойни заменовнік + меновнік (*мой папай*). Єдна меновніцка синтагма ма форму применовнік + меновнік (*на пуцаню*).

У трох реакційох находзимо прикметніки (*мушки, небитни, тиши*) хтори у форми номинатива єднини, односно лематизовани су.

Виреченє *найчастейше заяц - прето же наскакує на шицко цо з нїм ведно* єдине хторе реакція тей форми. Мож го розуміц як дополненє стимулусу у форми причинового виреченя.

Єдна реакція ма форму заменовніка *сам* цо розумімо як визначованє основи зоз хторей виведзене слово.

37. самица домашней животині

заячица (, сучка) 31; кобула (, сука, заячица/ , яловка, сука, прашачка/ крава) 9; крава 7; сука (, крава) 4; кура 3; мачка 3; овца 3; швиня 3; женка 2; коза 2; самица (– женка) 2; випиряца 1; гуска 1; єдинка 1; женски заяц 1; женского роду 1; женско 1; заяц 1; заячка 1; кавез, ланєц 1; качка, кура 1; квока 1; кобила 1; магарика 1; мац 1; найчастейше заячица - же би могла одкармиц заячата треба єй окреме место дзе будзе сама. 1; сама 1; стара 1; сучка 1; прашачка 1; тиж так небитна 1; ше гонї 1.

100 (36) + 33 + 10 + 21

Центер поля вербалних асоціацийох виволаних зоз стимулусом *Самица домашней животині* асоціят *заячица* 31. Гу тому лексичному полю можемо придружиц ище асоціяти блізького значеня *женски заяц, заяц, заячка, найчастейше заячица - же би могла одкармиц заячата треба єй окреме место дзе будзе сама*. Так формовани семантични центер ма фреквенцію 35.

Як и у прешлим полю вербалних асоціацийох центер поля ма високу фреквенцію. Подобне и число асоціятох хтори маю фреквенцію висшу як єден а хтори формую ядро того

асоціативного поля. Воно ще состої з 11 асоціатих (*заячица* (, *сучка*) 31; *кобула* (, *сука*, *заячица*/ , *яловка*, *сука*, *прашачка*/ *крава*) 9; *крава* 7; *сука* (, *крава*) 4; *кура* 3; *мачка* 3; *овца* 3; *швиня* 3; *женка* 2; *коза* 2; *самица* (– *женка*) 2). Периферія ма 21 асоціяти зоз фреквенцію 1 (*випиряца* 1; *гуска* 1; *єдинка* 1; *женски заяц* 1; *женского роду* 1; *женско* 1; *заяц* 1; *заячка* 1; *кавез*, *ланец* 1; *качка*, *кура* 1; *квока* 1; *кобила* 1; *магарица* 1; *мац* 1; *найчастейше заячица - же би могла одкармиц заячата треба єй окредне место дзе будзе сама*. 1; *сама* 1; *стара* 1; *сучка* 1; *прашачка* 1; *тиж так небитна* 1; *ше гонї* 1.). У тим полю обачени 10 омисії.

Значене

Назви женских єдинкох домашніх животиных найчастейши асоціяти того поля з оглядом на значене (*гуска*, *женски заяц*, *заячица*, *заячка*, *качка*, *квока*, *кобила*, *кобула*, *коза*, *крава*, *кура*, *магарица*, *мачка*, *мачка*, *найчастейше заячица - же би могла одкармиц заячата треба єй окредне место дзе будзе сама.*, *овца*, *прашачка*, *самица*, *сука*, *сучка*, *швиня*). Як и у прешлим полю, и у тим, можеме розликовац гевти хтори маю одредзену функцію, наприклад *прашачка* „швиня хтора ноши прашата”, *сука*, *сучка* „женски пес”, *квока* „кура хтора шедзи на вайцох же би ше вилягли”. У руским язичу исную ище и назви *первиска* „млада крава або кобула хтора першираз будзе мац младе”, *доячка* „крава хтора ма целє и прето ма млека та ше ю дої”.

Друга часц асоціатих у вязи зоз родом (*женка*, *женско*, *женского роду*, *сама*, *самица*), односно функцію вихованя (*мац*) як резултат метафоричного пресликованя ЧЛОВЕК → ЖИВОТИНЯ.

Асоціят *самица* єдини приклад идентичного стимулусу и реакції у тим вигледованю.

Структура / асоціативна граматица

У тим асоціативним полю, подобно як у прешлим, меновніки представляю векшину шицких реакційох (*гуска*, *єдинка*, *женка*, *женско*, *заяц*, *заячица*, *заячка*, *кавез*, *качка*, *квока*, *кобила*, *кобула*, *коза*, *крава*, *кура*, *магарица*, *мац*, *мачка*, *овца*, *прашачка*, *самица*, *сука*, *сучка*, *швиня*). Вони ше зявюю як реакція у 82%. Шицки меновніки маю основну, номинативну форму єднини и по тим су идентични стимулусу. Так як и у предходним асоціативним полю, зоз трансформацію мож дойсц по логичне виречене, напр. *Крава самица домашней животині*.

Синтагми ше зявюю у трох реакційох (*женски заяц, женского роду, тиж так небитна*). Зависни меновнічки синтагми у форми прикметнік + меновнік. Зявюю ше у форми номинатива єднини (*женски заяц*) або генитива єднини (*женского роду*).

У єдней реакції маме прикметнічку синтагму у форми присловнік + меновнік (*тиж так небитна*). Прикметнік у тей синтагми граматикализовани и конгруентни зоз меновніком самица у стимулусу. Пара стимулус реакция формує виреченє у хторим стимулус субект а реакция менова часц предикату (*Самица домашней животині - тиж так небитна*).

Прикметніки граматикализованей форми хтора конгруентна зоз стимулусом єст два (*сама, стара*).

По єдно зявйованє маю дієслова, дієприсловніки и виреченя. Дієслово *ше гоні* ма граматикализовану форму трецей особи єднини презента и зоз стимулусом формує коректне виреченє *Самица домашней животині - ше гоні*.

Дієприсловнік ше першираз зявює як реакция (*випиряца*). Вон у граматикализованей форми понеже є конгруентни зоз стимулусом (*Самица домашней животині - випиряца*).

Виреченє ше як реакция зявює лем раз (*Найчастейше заячица - же би могла одкармиц заячата треба ей окредне место дзе будзе сама.*)

38. младе домашней животині

целє (, гаче, козичка, овечка/ , праше/ , праше/ , праше, гаче, баранче, заячата, курчата, качата, пульчата, гушата, пульчата, мачата, щенята...) 18; гаче (, каче, гуше, коще, целє / , целє / , целє / , целє, курче, баранче / , целє, праше, щенє / , щенє, целє / , целє, праше, коще, маче) 14; курче (, праше, каче, маче, щенє/ , праше/ пульче, каче, праше) 10; щенє 9; праше (заяче, целє) 7; маче (, каче/ , курче/ , щенє, гаче, целє, курче, пульче, каче/ , щенє) 5; баранче 4; заяче (, щенє, маче, курче, праше) 3; коще 3; дзецко 2; мале 2; младунче 2; беба 1; бебче 1; веселе 1; гачатко 1; заячок 1; каче 1; качатко 1; кошатко 1; мала пипа 1; манде 1; младе 1; младе домашней животині 1; окоцєне, вилягнуते 1; осудзєне на исту судьбу 1; прашатко 1; предлужєнє файти 1; пшичок 1; штрєднього роду 1; шудов 1; шумне 1; яловка 1.

100 (36) + 32 + 1 + 20

Лексични центер поля вербалних асоціаційох виволаних зоз стимулусом *Младе домашній животині* асоціят *целє* 18. Гу ньому мож раховац ище лем еден асоціят зоз блізким значеньом. То *яловка* зоз фреквенцію 1 зоз чим семантични центер ма число зявйованьох 18. З другого боку, ядро формоване зоз 12 асоціятох з фреквенцію понад 1 але интересантне же велі асоціяти ядра, маю висшу фреквенцію як звичайно у других польох. То шлідуюци асоціяти: *целє* 18; *гаче* 14; *курче* 10; *ценє* 9; *праше* 7; *маче* 5; *баранче* 4; *заяче* 3; *коще* 3; *дзецко* 2; *мале* 2; *младе* 2; *младунче* 2.

Таке розвите ядро випатра уплівовало на меншу розвитосц периферії хтора ше состої зоз 21 одвитох зоз числом зявеньох 1 (*беба* 1; *бебче* 1; *веселе* 1; *гачатко* 1; *заячок* 1; *каче* 1; *качатко* 1; *коцатко* 1; *мала пипа* 1; *манде* 1; *окоцене, вилягнуте* 1; *осудзене на исту судьбу* 1; *прашатко* 1; *предлуженє файти* 1; *пишчок* 1; *штреднього роду* 1; *шудов* 1; *шумне* 1; *яловка* 1.). У тим полю зазначена лем една омисия.

Значене

Назви младих домашніх животиньох обчеховано найчастейши асоціації у тим полю вербалних асоціаційох (*баранче, гачатко, гаче, заяче, заячок, качатко, каче, коцатко, коще, курче, маче, прашатко, праше, пишчок, целє, шудов, ценє*). Присутне векше число деминутивох/гипокорситикох (*гачатко, заячок, качатко, коцатко, прашатко, пишчок, яловка*). Понеже их назви уж преноша інформацію о велькосци, односно млади домашніх животиньох мали, вец редувантна інформація висловена зоз деминутивну форму. Така форма би, з другого боку могла буц порозумена як гипокористична.

Реакция *яловка* ма значене младей єдинки але вона преноши и інформацію „дакус старша, ище неодроснута крава хтора ище не мала младе”. Подобни случай маме и зоз реакцию *шудов* хтора преноши інформацію „штиримешачне праше”. Тоти реакції сугерую на розликованє младих з оглядом на старосц або функцию. Таки назви у руским язiku ище *токльов* „баранче од рока”, *вайчачок* „хлопске гачатко”, итд.

Други реакції визначую дзепоедни характеристики младого домашней животині. Напр. велькосц (*мале, манде*), потомство (результат приношеня на швет, коценя) (*окоцене, вилягнуте, предлуженє файти*), род (*штреднього роду*), опис (*веселе, шумне*), синоними (*младе* (домашней животині), *младунче* (сербизем А.М.)), або ше указує на тоту категорию зоз пренешенима назвами хтори характеристични за людзох (*беба, бебче, дзецко*).

Асоціації останньої групи результат метафори хтора формована по шлідующей шеми МЛАДЕ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ ТО МЛАДЕ ЧЛОВЕКА (младе домашней животині то младе/дзецко/беба человека). Жридливи домен того метафоричного преношеня младе человека, односно *беба, дзецко* а цильови домен младе домашней животині. З другого боку, присутни и метафорични преношеня у противним напрямю МЛАДЕ ЧЛОВЕКА ТО МЛАДЕ ДОМАШНЄЙ ЖИВОТИНІ, напр. кед дзецку повеме, курчатко, гачатко, мачатко итд.

Структура / асоціативна граматика

У полю вербалних асоціацийох виволаних зоз стимулусом *младе домашней животині* реакції маю форму меновніка, прикметніка, синтагми або виреченя. Меновніки присутни у 89 % реакційох (*баранче, беба, бєбче, гачатко, гаче, дзецко, заяче, заячок, качатко, каче, коцатко, коще, курче, младе, младунче, маче, прашатко, праше, пишчок, целє, шудов, щєне, яловка*). Шицки меновніки у лематизованей форми. Други форми реакційох ридши. Прикметніки ше зявюю у 4 реакційох (*веселе, мале2 шумне, окоцєне, /вилягнуते/, манде*). Шицки прикметніки у граматикализованей форми, конгруентни зоз стимулусом. Вони у пари зоз стимулусом не формую модел двох слєвох або синтагму. Зоз трансформацію, односно инверзію и уруцованьом примитива можеме формовац виречєне, напр. *Гаче то младе доминей животині*.

Синтагми присутни у трєх реакційох (*мала пипа, штрєднього роду, предлужєне файти*), а виреченя у єдней реакції (*осудзєне на исту судьбу*). Синтагми у тим полю меновніцкогє типу у форми прикметнік + меновнік у номинативє або генитивє (*мала пипа, штрєднього роду*). У єдней реакції мамє форму дєвербативни меновнік + меновнік (*предлужєне файти*).

39. продукт з домашней животині

млеко (, сир, мєсо/ , вайца, масц, мєсо, скєра, волна, пирє до перини/ , колбєса, вайцо/ , мєсо пирє волна/ , мєсо пирє волна/ , сир/ , сир, вайца, мєсо/ , скєра, мєсо/ , сир/ , вайца) 30; мєсо (, волна/ , млеко/ , млеко, вайцо, пирє/ , млеко, пирє, волна, скєра/ , сир, млеко/ , млеко,вайца, волна) 17; вайцо (, млеко, мєсо/ , млеко, мєсо/ , млеко, мєсо/ , млеко/) 13; сир (колбєса/ , мєсо/ , млеко) 13; колбєса 5; шунка (, колбєса, сир, бєндов, гурки, слєніна/ , слєніна) 3; масц 2; слєніна

(млеко, сир, масло) 2; вайца 1; волна 1; здрави 1; колбаси 1; курче 1; непотребни 1; папригаш 1; подценени 1; пожива 1; пупорок, варени гагор 1; смачни 1; хаше 1; шерц 1; шкварки 1.

100 (36) + 22 + 2 + 14

Центер поля вербалних асоциацийох виволаних зоз стимулусом *Продукт з домашней животині* асоціят *млеко* 30. Тот асоціят представля лексични и семантични центер. Ядро того поля ше состої зоз 8 асоціях зоз фреквенцію виспу як 1 (*млеко* (, *сир*, *месо* / , *вайца*, *масц*, *месо*, *скора*, *волна*, *пире до перини* / , *колбаса*, *вайцо* / , *месо пире волна* / , *месо пире волна* / , *сир* / , *сир*, *вайца*, *месо* / , *скора*, *месо* / , *сир* / , *вайца*) 30; *месо* (, *волна* / , *млеко* / , *млеко*, *вайцо*, *пире* / , *млеко*, *пире*, *волна*, *скора* / , *сир*, *млеко* / , *млеко*, *вайца*, *волна*) 17; *вайцо* (, *млеко*, *месо* / , *млеко*, *месо* / , *млеко*, *месо* / , *млеко*) 13; *сир* (*колбаса* / , *месо* / , *млеко*) 13; *колбаса* 5; *шунка* (, *колбаса*, *сир*, *бендов*, *гурки*, *сланіна* / , *сланіна*) 3; *масц* 2; *сланіна* (*млеко*, *сир*, *масло*) 2). Характеристика того поля и даскельо асоціяти зоз високу фреквенцію, напр. *месо* 17; *вайцо* 13; *сир* 13. З другого боку, периферия поля чишлі 14 асоціяти зоз минималним числом зявйованьох (*вайца* 1; *волна* 1; *здрави* 1; *колбаси* 1; *курче* 1; *непотребни* 1; *папригаш* 1; *подценени* 1; *пожива* 1; *пупорок*, *варени гагор* 1; *смачни* 1; *хаше* 1; *шерц* 1; *шкварки* 1). У тим полю ест два омисії.

Значене

Шицки асоціятиї того поля вербалних асоциацийох можеме розумиц як продукти одредзених домашніх животиных (за едзене, инше) (*вайца*, *вайцо*, *варени гагор*, *волна*, *колбаса*, *колбаси*, *курче*, *масц*, *месо*, *млеко*, *папригаш*, *пожива*, *пупорок*, *сир*, *сланіна*, *хаше*, *шкварки*, *шунка*), и опис продукту (*здрави*, *непотребни*, *подценени*, *смачни*). Руснацом випатра типични продукти хтори наменени за costiране людзох важнейши як непоживови продукти (*волна*, *шерц*). Продукти за costiране хтори ше зявюю у реакційох можу буц непреробени (*вайца*, *вайцо*, *курче*, *месо*, *млеко*), преробени, односно едзена (*варени гагор*, *колбаса*, *колбаси*, *масц*, *папригаш*, *пожива*, *сланіна*, *хаше*, *шкварки*, *шунка*, *пупорок*).

Характеристика того поля вербальних асоціаційою же ше як реакції зяваю лем меновніки и прикметніки. 96 % реакційою представляю меновніки (*вайца, вайцо, волна, колбаса, колбаси, курче, масц, месо, млеко, папритаи, пожива, пупорок, сир, сланіна, хаше, шерсц, шкварки, шунка*). Найвекша часц меновнікох у лематизованей форми хтора идентична стимулусу. Граматикализовани форми, односно форми номинатива множини ест меней (*вайца, колбаси, шкварки*).

Прикметніки ше зяваю у 4 реакційою (*здрави, непотребни, подценени, смачни*). Шицки прикметніки у лематизованей форми. Зоз стимулусом можу формовац просте виреченє з висловеним субектом у хторей реакція прикметнік ма функцию меновніцкогю предикату (*Продукт з домашней животині - здрави/непотребни/подценени/смачни*).

40. домашні животині ше хова у

хліве (, заднім дворе, пажици/ , кармику 3/ , кармику, курніку, гумну, аклю/ , кармику, курніку, дворе/ , кармику, оборе, аклю, (фангу)/ , оборе/ , оборе, курніку, фангу/ , оборе, курніку) 35; (у) дворе (, кармику, хліве, оборе, курніку/ курніку, кармику, хліве) 14; кармику (, хлів, курнік шопа/ , хліве, гумне/ , оборе, хліве, на дворе) 9; заднім дворе (, на гумне/) 8; (у) оборе 7; доме (, на дворе/ (думам же го воламе гумно, на гумне)) 4; (у) гумне 3; обисце 3; хлів (, курнік, обор, клітка.../) 2; валале 1; валове 1; вонка 1; дворе-хліве 1; загради 1; заднім дворе обисца 1; здравим околіску 1; жеми 1; курніку 1; обектох направених за ніх 1; обор 1; фамелії 1; хліве кармику оборе 1; хліве/оборе 1; хлівох, кармикох, кліткох 1;

100 (36) + 24 + 0 + 15

Центер поля вербальних асоціаційою виволаних зоз стимулусом *Домашні животині ше хова у* асоціят *хліве* 35. До семантичного центру поля можеме раховац шлідуюци асоціяти: *хліве* 35; *хлів* 2; *дворе-хліве* 1; *хліве кармику оборе* 1; *хліве/оборе* 1; *хлівох, кармикох, кліткох* 1. Фреквенция семантично поля виноши 41. Ядро того поля ше состої зоз 9 асоціятох зоз фреквенцию векшу як 1 (*хліве (, заднім дворе, пажици/ , кармику 3/ , кармику, курніку, гумну, аклю/ , кармику, курніку, дворе/ , кармику, оборе, аклю, (фангу)/ , оборе/ , оборе, курніку, фангу/ ,*

оборе, курніку) 35; (*у дворе* (, *кармику, хліве, оборе, курніку/ курніку, кармику, хліве*) 14; *кармику* (, *хлів, курнік шопи/ , хліве, гумне/ , оборе, хліве, на дворе*) 9; *заднім дворе* (, *на гумне/*) 8; (*у оборе* 7; *доме* (, *на дворе/ (думам же го воламе гумно, на гумне)*) 4; (*у гумне* 3; *обисце* 3; *хлів* (, *курнік, обор, клітка.../*) 2) а периферія ма 15 розлични асоціяти хтори ше зявюю лем раз (*валале* 1; *валове* 1; *вонка* 1; *дворе-хліве* 1; *загради* 1; *заднім дворе обисца* 1; *здравим околїску* 1; *жеми* 1; *курніку* 1; *обєктох направених за нїх* 1; *обор* 1; *фамелії* 1; *хліве кармику оборе* 1; *хліве/оборе* 1; *хлівох, кармикох, кліткох* 1).

Значенє

Значеня асоціятох того поля у вязи зоз обєктами у хторих ше хова домашні животиної (*курніку, кармику* 9, (*у оборе* 7, *хлів* 2, *хліве* 35, *дворе-хліве, обєктох направених за нїх, хлівох, кармикох, кліткох, хліве кармику оборе, хліве/оборе*), часци обисца ((*у гумне* 3, (*у дворе* 14, *загради, заднім дворе* 8, *заднім дворе обисца, обисце* 3), або другим просторе (*валале, валове, вонка, доме, жеми, здравим околїску*). Реакція *фамелії* у злученю зоз стимулусом (домашні животиної ше хова у) *фамелії* сугерує же домашні животиної дзеци. Конотация тей метафори негативна.

Обєкти хтори ше зявюю у реакційох ше одноша на хованє одредзених домашніх животиных, напр. у *курніку* ше хова кури але и другу живину; *кармик, обор* обєкти за хованє швиньох; *хлів* обєкт за хованє кравох, коньох, овцох, козох; у *клїтки* ше хова заяци або живина.

Структура / асоціативна граматика

Меновніки ше як форма реакції зявюю у 87 % одвитох (*гумне, дворе, оборе, валале, валове, дворе-хліве, доме* 4, *жеми, загради, кармику* 9, *курніку, обисце* 3, *обор, фамелії, хлів* 2, *хліве* 35, *хліве кармику оборе, хліве/оборе, хлівох* (19) 67). Меновніки найчастейше у форми локатива, односно граматиализовани су и у злученю зоз стимулусом формую коректне виреченє у хторим маю функцію додатку за место, напр. *Домашні животиної ше хова у – курніку*. Лем два з нїх у лематизованей форми, односно номинативе єднини *хлів, обор* и без трансформованя не можу формовац коректне виреченє.

Синтагми ше у тим полю вербалних асоцияцийох зявюю у 12 % реакційох. Меновніцки синтагми маю форму прикметнік + меновнік (*заднім дворе8, заднім дворе обисца, здравим околїску*), меновнік + прикметнік + применовнік + заменовнік (*обєктох направених за нїх*).

Меновніцки синтагми у форми применовнік + меновнік (*у гумне, у оборе, у дворе.*) зме з оглядом на то же у стимулусу уж маме применовнік у, та же вон у реакції непотребни, спатрали як меновніки.

Шицки синтагми маю форму локатива прецо зоз стимулусом формую коректне розповедне виреченє у хторим реакція ма форму обєкта.

У єдней реакції присутни присловнік *вонка*.

41. особа хтора хова одредзени домашні животинї

статкар 21; газда (, газдиня) 9; параст 9; фармер 7; газдиня 4; козар (итд параст) 4; коняр (, голубкар/ , кравар, швиняр/ , кравар, чобан) 4; югас (, коняр/ -овци) 4; кравар (, заячар, швиняр, овчар) 3; кондаш 3; дідо 2; любитель животиньох (, фармер) 2; селян 2; тато 2; пастир 2; швиняр (, овчар, козар, кравар) 2; вихователь 1; домашні 1; забригована и ма вельо робиц 1; кажде може 1; мац 1; мини фармер 1; мушки член 1; накармйовац 1; польопривреднік 1; овчар, статкар, 1; особа хтора хова одредзени домашні животинї 1; хова газдиня, газда 1; храна и помоц у работи 1; чловек 1.

100 (36) + 30 + 8 + 14

Асоцият *статкар* зоз фреквенцию 21 лексични и семантични центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Особа хтора хова одредзени домашні животинї*. Блізки по значеню асоцияти єст але су або обцейши (*газда, газдиня, мини фармер, особа хтора хова одредзени домашні животинї, параст, польопривреднік, селян, фармер, хова газдиня, газда*) або прецизнейши (*козар, кондаш, коняр, кравар, овчар, пастир, швиняр, югас*). Тото польо ма ядро формоване зоз 16 асоциятох фреквенції векшей як 1 (*статкар 21; газда (, газдиня) 9; параст 9; фармер 7; газдиня 4; козар (итд параст) 4; коняр (, голубкар/ , кравар, швиняр/ , кравар, чобан) 4; югас (, коняр/ -овци) 4; кравар (, заячар, швиняр, овчар) 3; кондаш 3; дідо 2; любитель животиньох (, фармер) 2; селян 2; тато 2; пастир 2; швиняр (, овчар, козар, кравар) 2*), и периферию хтора ма 14 асоцияти зоз минималну фреквенцию (*вихователь 1;*

домашні 1; забригована и ма вельо робиц 1; кажде може 1; мац 1; мини фармер 1; мушки член 1; накарміовац 1; польопривреднік 1; овчар, статкар, 1; особа хтора хова одредзени домашні животині 1; хова газдиня, газда 1; храна и помоц у роботі 1; человек 1). Омисії у тим полю єст 8.

Значене

Асоціяти ше у тим полю вербалних асоціяційох найчастейше одноша на обци назви за занїманя у польопривреди: *газда*⁹, *газдиня*⁴, *мини фармер*⁷, *особа хтора хова одредзени домашні животині*, *параст*⁹, *польопривреднік*, *селян*², *статкар*²¹, *фармер*, *хова газдиня*, *газда*), окреми назви за особи хтори ховаю домашні животині: (*козар*⁴, *кондаш*³, *коняр*⁴, *кравар*³, *овчар*, *пастир*², *швиняр*², *югас*⁴), або особу хлопского роду (*вихователь*, *дідо*³, *домашні*, *любитель животиньох* (, *фармер*)², *мушки член*, *селян*, *тато*²). У по єдней реакції особа женского роду, женски член фамелії (*мац*) або хлопского роду зоз значеньом особа (*човек*). Особа у фамелії (*дідо*, *тато*, *мац*). Женского роду и *газдиня*. Асоціяти можу давац інформацію о тим цо роби особа хтора хова одредзени домашні животині (*накарміовац*, *храна и помоц у роботі*), оцена тей особи и єй роботи (*забригована и ма вельо робиц*, *кажде може*).

Меновніцки асоціяти преважно знача особу хлопского роду окончователя даякей роботи цо сугерує же Руснаци роботи коло статку видза як хлопску роботу. Медзитим, по материялу позберанім од информаторох, можеме повесц же частейше иснує подзелене по хторим ше хлоп стара о статку, а жена о живини. При тим, частейшим асоціяційом зоз назвами хлопскей особи окончователем роботи доприноши и факт же то назви особох хтори ховаю статок та же не исную фахи хтори ховаю живину, напр. живинар/живинарка, курар/курара, гускар/гускар.

Структура / асоціативна граматика

Реакції у тим асоціативним полю найчастейше меновніки. Вони ше зявюю у 83 % одвитох (*вихователь*, *газда*, *газдиня*, *дідо*, *козар*, *кондаш*, *коняр*, *кравар*, *мац*, *овчар*, *параст*, *пастир*, *польопривреднік*, *селян*, *статкар*, *тато*, *фармер*, *човек*, *швиняр*, *югас*). *Nomina agentis* хтори означую особу хлопского роду окончователя одредзеной роботи найчастейши у тей групи

(козар, кондаш, югас, кравар, овчар, пастир, польопривреднік, статкар, фармер, швинар, коняр).

Синтагми як реакції ше зявюю у 7% одвитох (*кажде може, любитель животиньох, мини фармер, мушки член/, хова газдиня, газда, /храна и помоц у работи.*) Меновніцки синтагми можу мац форму прикметнік + меновнік (*мини фармер, мушки член*). Прикметніцка часц може буц у номинативе а кед у тей позиції прикметнік странского походзеня, вец є неперменліва. У по єдней реакції маме форму меновнік + меновнік (*любител животиньох*) и конструкцію двох меновнікох у составним одношеню у хторей єден меновнік детерминовани зоз припадково применовніцку конструкцію (*храна и помоц у работи*).

Дієсловни синтагми маме у двох реакційох. Можу буц у форми заменовнік + дієслово (3. ос. презент) (*кажде може*), або дієслово + меновнік (*хова газдиня, газда*).

У двох реакційох ше зявюю виреченя (*забригована и ма вельо робиц, особа хтора хова одредзени домашні животині*). Перше виреченє у пари зоз стимулусом формує составне виреченє. Друге виреченє представя односне субектово виреченє.

По єдна реакция ма форму дієслова (*накарміювац*) и прикметніка (*домашні*). Обидва форми у основних формах, инфинитиве и номинативе єднини.

42. функция домашней животині

пожива (робота/ , чуванє обисца, розвага) 14; єдзене 4; хасен 4; чуванє обисца 4; покарма 3; работа (, месо/ , млеко, месо/ , пожива) 3; чувар (, пожива) 3; за поживу (. коні за цагане коча.) 2; заробок 2; месо (, волна, скоро, чувар) 2; обезпечованє поживи 2; опстанак 2; прехрана 2; бавиц ше 1; вайца 1; вше меней маю функцию, окрема же су домашні любимци. 1; дава млеко, месо, волну, прага ше до коча 1; давац млеко, месо, вайца за костиранє людзох 1; дава месо и млеко 1; дай месо 1; да прави дружтво 1; доставанє єдзенья 1; доставанє поживи од ней 1; доставанє рижних продуктох як цо сир, млеко 1; дружене 1; заклац 1; за костиранє, за приплод 1; за роботу, за репродукцію 1; же би давала поживу. 1; же бизме хасновали їх продукти 1; же би ме любела и же би ю любела 1; же би розвешелели домашніх 1; костиранє 1; любене 1; любимец або пре поживу 1; мац хасну од ней 1; най людзе маю цо робиц 1; най нас ущесцує 1; на поживу, мелко (млеко А.М.), волну, роботу 1; оросположиц 1; отриманє газдовства 1; отримовносц фарми 1; пес чува, швина дава месо 1; пожива човекови 1; полудзенок 1; помоц 1; помоц и храна човекови 1; помоц човекови 1; помоч у работи и преживляваню (помоц у работи у

преживйованю А. М.) 1; привредзоване, хасен, любимец 1; продукт – чувар 1; продукція пживи (пживи А.М.) 1; служи човекови 1; твориц модерне европейске друштво 1; хасен и задовольство 1; хасен човекови 1; хасновитосц 1; храна и помоц у роботи 1; цагане коча 1; чувар обисца, оলেখчац живот 1;

100 (36) + 61 + 7 + 48

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Функция домашней животині асоцият пожива* 14. Семантични центер мож организовац коло асоцияту пожива зоз шлїдуюцима асоциятами: *пожива* 14; *едзене* 4; *покарма* 3; *за поживу* 2; *обезпечоване поживи* 2; *прехрана* 2; *доставане едзена* 1; *доставане поживи од ней* 1; *за костиране* 1; *же би давала поживу.* 1; *костиране* 1; *храна и помоц у роботи* 1; *пожива човекови* 1; *полудзенок* 1; *продукція пживи (пживи А.М.)* 1; *на поживу, мелко (млеко А.М.), волну, роботу* 1. Фреквенция семантичного центра 36 але би могла буц ище висша кед бизме до ней раховали и асоцияти з конкретними назвами продуктох як *цо месо, млеко, вайца*.

Ядро того поля ше состої зоз 13 асоциятох зоз числом зявйованьох векшим як еден (*пожива* (робота/ , човане обисца, розвага) 14; *едзене* 4; *хасен* 4; *човане обисца* 4; *покарма* 3; *робота* (, месо/ , млеко, месо/ , пожива) 3; *чувар* (, пожива) 3; *за поживу* (. конї за цагане коча.) 2; *заробок* 2; *месо* (, волна, скоро, чувар) 2; *обезпечоване поживи* 2; *опстанак* 2; *прехрана* 2) и 48 асоциятами зоз найнїзшу фреквенцию цо вецей як половка шицких одвитох з оглядом на то же присутне и 7 омисїї (*бавиц ше* 1; *вайца* 1; *вше меней маю функцию, окрем же су домашнї любимци.* 1; *дава млеко, месо, волну, прага ше до коча* 1; *давац млеко, месо, вайца за костиране людзох* 1; *дава месо и млеко* 1; *дай месо* 1; *да прави друштво* 1; *доставане едзена* 1; *доставане поживи од ней* 1; *доставане рижних продуктох як цо сир, млеко* 1; *дружене* 1; *заклац* 1; *за костиране, за приплод* 1; *за роботу, за репродукцию* 1; *же би давала поживу.* 1; *же бизме хасновали їх продукти* 1; *же би ме любела и же би ю любела* 1; *же би розвешелели домашнїх* 1; *костиране* 1; *любене* 1; *любимец або пре поживу* 1; *мац хасну од ней* 1; *най людзе маю цо робиц* 1; *най нас ущесує* 1; *на поживу, мелко (млеко А.М.), волну, роботу* 1; *оросположиц* 1; *отримане газдовства* 1; *отримовносц фарми* 1; *пес чува, швиня дава месо* 1; *пожива човекови* 1; *полудзенок* 1; *помоц* 1; *помоц и храна човекови* 1; *помоц човекови* 1; *помоч у роботи и преживляваню (помоц у роботи у преживйованю А. М.)* 1; *привредзоване, хасен, любимец* 1; *продукт – чувар* 1; *продукція пживи (пживи А.М.)* 1; *служи човекови* 1; *твориц модерне*

европейске друштво 1; хасен и задовољство 1; хасен човекови 1; хасновитосц 1; храна и помоц у работи 1; цагане коча 1; чувар обисца, олехчац живот 1).

Значене

За випитанікох основна функция домашніх животиных то хасен за газду. Хасен може буц у форми поживи хтора ше достава зоз хованя домашніх животиных (*пожива14, едзене4, покарма3, за поживу2, обезпечоване поживи2, прехрана2, доставане едзенья, доставане поживи од ней, заклац, за костиране, же би давала поживу., костиране, храна и помоц у работи, пожива човекови, полудзенок, продукция пививи (поживи А.М.), на поживу, мелко (млеко А.М.), волну, роботу 1), продуктох зоз животиных (вайца, дава месо и млеко, дава млеко, месо2, волну, прага ше до коча, давац млеко, месо, вайца за костиране людзох, дай месо, доставане рижних продуктох як цо сир, млеко, же бизме хасновали їх продукти, продукт – чувар), чуваня, охрани обисца (*пес чува, швиня дава месо, чуване обисца4, чувар3, чувар обисца*), работи (*за роботу, за репродукцию, моч у работи и преживляваню (помоц у работи у преживйованю А. М.), най людзе маю цо робиц, помоц, помоц и храна човекови, помоц човекови, работа3, служи човекови, цагане коча. олехчац живот*), друженья, потіхи (*бавиц ше, вше меней маю функцию, окрема же су домашні любимци, да прави друштво, дружене, же би ме любела и же би ю любела, же би розвешелели домашніх, любене, любимец або пре поживу, най нас ущесцує, оросположиц*). Функция хасну ше визначує и зоз шлїдуюцима асоциятами (*заробок2, опстанак2, отримане газдовства, отримовносц фарми, привредзоване, хасен, любимец, мац хасну од ней, месо, хасен и задовољство, хасен човекови, хасен4, хасновитосц*).*

Одвит *твориц* модерне европейске друштво мож розумиц як метафоричне пресликоване у напярме ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ → ЧЛОВЕК. При тим присутна експресивна конотация.

Структура / асоцијативна граматица

У полю вербалних асоцијациоох виволаних зоз стимулусом функция домашней животиної најчастейши реакції у форми меновніка. Вони представяю 48% одвитоох. Шицки меновніки у лематизованей форми, односно идентични су по форми зоз меновніком *функция* у стимулусу (*вайца, дружене, едзене, заробок, костиране, любене, месо, опстанак, пожива, покарма,*

*полудзенок, помоц, прехрана, привредзоване, хасен, любимец, робота, хасен, хасновитосц, чувар, продукт – чувар*³²⁶). Обачліва група девербатизованих меновнікох (*привредзоване, едзене, костіране, любене, дружене*).

Синтагми ше як реакції з'яваю у 37 % одвитох. Вони у тим полю вербалних асоціаційох найчастейше зоз меновніком як главним словом. Вони можу буц у форми меновнік + меновнік (+...) (*доставане едзены, доставане поживи од ней, обезпечоване поживи, отримане таздовства, цагане коча, чуване обисца, /чувар обисца, оলেখчац живот/, отримовносц фарми, пожива човекови, помоц човекови, продукция пихиви, хасен човекови*). Єдна синтагма ма преширену форму (*доставане рижних продуктох як цо сир, млеко*). Характеристика єдней часци меновніцких синтагмох же главне слово синтагми девербативни меновнік (*доставане, доставане, обезпечоване, отримане, цагане, чуване*) або меновнікох хтори преноша значене активносци (*продукция, помоц, отримовносц*).

Меновніцки синтагми можу мац два меновніки повязани зоз злучніком у составним одношеню (*помоц и храна човекови, хасен и задовольство, храна и помоц у роботы, помоч у роботы и преживляваню*), або виключним одношеню (*любимец або пре поживу*). Меновніцки синтагми можу мац и форму применовнік + меновнік (*за костіране, за приплод, за поживу, за роботу, за репродукцию, на поживу, млеко*). Таки конструкції зоз применовніком *за*, або ридше *на*, и меновніком у акузативе маю значене наменки.

Друга група синтагмох ма дієслово як главне слово. Вони ше з'яваю у форми дієслово + меновнік (*дава месо и млеко, дава млеко, месо, волну, дай месо, служи човекови*). У єдней реакції находзимо конструкцію зоз словом *да* и дієсловом у презенту (*да прави дружтво*). Дієслово у тих синтагмох найчастейше у форми трецей особи єднини презента. Лем у єдней синтагми маме форму імператива (*дай месо*).

Дієсловни синтагми можу буц и преширени (*давац млеко, месо, вайца за костіране людзох*), або мац форму дієслово + применовнік + меновнік (*прага ше до коча*).

У злученю зоз стимулусом меновніцки синтагми формую коректне висловне виречене з висловеним субектом, напр. *Функция домашней животині - доставане едзены. / помоц и храна човекови./ любимец або пре поживу. / за костіране.*

³²⁶ У єдним одвиту маме два меновніки роздвоєни зоз смужку. Зоз одвиту видзимо же смужка ма значене *або*, односно продукт або чувар. Понеже би место смужки могла буц и запята, тоту реакцію розумимо як форму меновніка, не синтагми.

Дієсловни синтагми не можу формовац виречене без трансформації. Понеже дієслова найчастейше у форми презенту трецей особи єднини сугерую же би виречене могло дополніц зоз нестандартну конструкцію да + презент на месту дзе би одвитующе було похасновац инфинитив, напр. *Функция домашней животині - (да) дава месо и млеко / дава млеко, месо, волну / служи човекови*. Коректна стандардна форма би глашела *Функция домашней животині - давац месо и млеко / давац млеко, месо, волну / служиц човекови*. Єдна дієсловна синтагма уж трансформована, односно написана є у форми да + презент та ю не потребне трансформовац (*Функция домашней животині - да прави друштво*), а дієсловна синтагма зоз дієсловом у императивней форми без пременки форми дієслова не може формовац коректне виречене у злученю зоз стимулусом (*Функция домашней животині - дай месо*). (як кед би зоз императивом було висловене одношенє, строге, жимне човека гу подредзеной животині хтору ше хова лєм пре єдно, пре месо.)

У 10 % реакційох випитанїки похасновали виречене (*вше меней маю функцию, окрема же су домашні любимци., же би давала поживу., творец модерне европейске друштво, мац хасну од ней, най людзе маю цо робитц, най нас ущесцує, пес чува, швиня дава месо, же бизме хасновали їх продукти, же би ме любела и же би ю любела, же би розвешелели домашніх.*). Лєм у трох реакційох ше зявюю дієслова у форми инфинитива (*бавиц ше, заклац, оросположиц*).

43. пожива домашней животині

кукурица (, даралов, концентрат/ , жито, овес, ярец/ , шено/ , шено, трава) 25; шено (даралов отруби/ , бетелїна/ , даралов, бетелїна/ , кукурица, концентрат./ , овес/ , даралов) 16; даралов (, гранули) 9; трава (, млеко) 7; бетелїна 5; житарки 5; месо (, сир, млеко/ , вайца, млеко) 4; зарно (, шено и друге/ , трава, шено) 3; рошліни 3; концентрат 2; биле месо 1; вайцо 1; гранули 1; желенява и житарки 1; єдзене 1; косци 1; кукуричанка 1; медїї и циганство 1; млеко, сир, шметанка, колбаса, месо... 1; овца (овса? А.М.) 1; остатки 1; покарма, шено, даралов, концентрат 1; потрава 1; просо 1; рижни концентрати, житарки, желеняви итд. 1; рижни рошліни 1; слама 1; хтора цо 1.

100 (36) + 28 + 2 + 18

Центер поля вербалних асоціаційох виволаних зоз стимулусом *Пожива домашней животині* асоціят *кукурица* 25. Високу фреквенцію ма и асоціят *шено* 16. Медзитим, и лексични и семантични центер того поля асоціят *кукурица*. 10 асоціяти зоз фреквенцію понад 1 формулю ядро того поля (кукурица (, даралов, концентрат/ , жито, овес, ярец/ , шено/ , шено, трава) 25; шено (даралов отруби/ , бетеліна/ , даралов, бетеліна/ , , кукурица, концентрат./ , овес/ , даралов) 16; даралов (, гранули) 9; трава (, млеко) 7; бетеліна 5; житарки 5; месо (, сир, млеко/ , вайца, млеко) 4; зарно (, шено и друге/ , трава, шено) 3; рошліни 3; концентрат 2). Асоціяти зоз минималним числом зявйованьох ест 10 и вони представляю периферію поля (биле месо 1; вайцо 1; гранули 1; желенява и житарки 1; едзене 1; косци 1; кукуричанка 1; медії и циганство 1; млеко, сир, шметанка, колбаса, месо... 1; овца (овса? А.М.) 1; остатки 1; покарма, шено, даралов, концентрат 1; потрава 1; просо 1; рижни концентрати, житарки, желеняви итд. 1; рижни рошліни 1; слама 1; хтора цо 1).

Значене

У тим полю вербалних асоціаційох асоціяти можеме подзеліц до шлїдуючих групох по значеню. То житарки (*житарки* 5, *зарно* 3, *кукурица* 25, *кукуричанка*, *овца (овса? А.М.)*, *просо*), трави (*шено* 16, *трава* 7, *слама*, *бетеліна* 5), млети житарки (*даралов* 9, *концентрат* 2, *рижни концентрати*, *житарки*, *желеняви* итд.), рошліни, желенява (*желенява и житарки*, *рижни рошліни*, *рошліни* 3), общи назви за едзене домашніх животиных (*едзене*, *покарма*, *шено*, *даралов* /, *концентрат* /, *потрава*), едзене за пса, мачку (*месо* 4, *биле месо*, *вайцо*, *косци*, *млеко*, *сир*, *остатки*, *шметанка*, *колбаса*, *месо...*, *гранули*).

Асоціят *медії и циганство* ма нізку фреквенцію але ма интересантне пренешене значене хторе резултат метафоричного пресликованя з жридлового домену едзене за домашню животиню на цильови домен манипуляция человека.

Структура / асоціятивна граматика

За того асоціятивне польо характеристични лем два форми реакційох, меновніки и синтагми. Меновніки представляю 93% реакційох (*бетеліна*, *вайцо*, *гранули*, *даралов*, *едзене*, *житарки*, *зарно*, *концентрат*, *косци*, *кукурица*, *кукуричанка*, *месо*, *млеко*, *млеко*, *сир*,

шметанка, колбаса, месо.../³²⁷, овца, остатки, покарма, /покарма, шено, даралов, концентрат/, потрава, просо, рошліни, слама, трава, шено). Меновніки найчастейше у лематизованей форми. Менше число меновнікох у номинативе множини.

Синтагми ше зявюю у 6 реакційох (*биле месо, желенява и житарки, медіи и циганство, рижни концентрати, житарки, желеняви итд., рижни рошліни, хтора цо*). Меновніцки синтагми у форми прикметнік + меновнік (*биле месо, рижни концентрати, житарки, желеняви итд., рижни рошліни, млеко, сир*), меновнік + меновнік (*желенява и житарки, медіи и циганство*).

И меновніки и синтагми у злученю зоз стимулусом найчастейше формую коректне виреченє за хторе потребна пременка места стимулуса и реакції, напр. *Бетеліна / желенява и житарки (то) - пожива домашней животині*. Єдна реакція гоч функціонално нет препреченя же би формовала коректне виреченє, випатра нам информативно не ясна (*Биле месо (то) - пожива домашней животині*). Єдини винімок синтагма *хтора цо* хтора як кед би була одвит на стимулус *домашней животині єдза*.

44. часц цела домашней животині

хвост (, кридла/ , роги, сцегна/ , роги, члава) 14; сцегно (, грива, гребень,хвост/ , ножка, кридло, гагор, хрибет, задок, хвост, похребцина) 13; глава (, ноги/ , роги) 12; нога (, хвосц (хвост А. М./ , глава, хвост))11; шунка 6; вимне 4; кридло (, рог, хвост, лаба.) 4; грива (, копито, ратица, острога, гребень) 3; батак 2; лаба 2; писк 2; уха 2; шия 2; баюси 1; брux 1; бураги! 1; бут, похребцина 1; гребень 1; гагор 1; живина - глава, гагор, сцегна, кридла 1; копито 1; кридла 1; лаби 1; нюшка 1; острожка 1; очи 1; пире або шерсц 1; ратица 1; ратици 1; ребро 1; рог 1; роги 1; ухо 1; хрибет 1; шунка (курена) хвост на юху 1.

100 (36) + 35 + 2 + 22

Асоцият *хвост* ма найвисшу фреквенцию (14) у полю вербалних асоциацийох виволаних зоз стимулусом *Часц цела домашней животині*. Попри того асоциату, ище єден зоз приближно исту фреквенцию (13) асоцият *сцегно*. Кед би зме вжали до огляду и сербску

³²⁷ Реакції зоз вецей єднородними членами меновніками спатраме як єдну реакцію, односно єден меновнік, перши записани.

варіанту батак хтора ше зявює два раз як одвит випитаних вец би лексични и семантични центр того поля бул асоціят *сцегно* 13 (*батак* 2) зоз фреквенцію 15. Коло асоціяту *хвост* не мож найсц други асоціяти блізкого значеня. З другого боку, випитаніки часто место єдного одвиту писали вецей як кед би начишльовали, напр. *хвост* (, *кридла*/ , *роги*, *сцегна*/ , *роги*, *члава*) 14; *сцегно* (, *грива*, *гребень*, *хвост*/ , *ножка*, *кридло*, *тагор*, *хрибет*, *задок*, *хвост*, *похребцина*) 13. Кед бизме вжали до огляду и так написани асоціяти *хвост* и *сцегно*, вец би число асоціяту *хвост* було 19, а асоціяту *сцегно* 17. На концу, як лексични центр того поля можеме означиц асоціят *хвост*, а як семантични центр асоціят *сцегно*. З того мож заключиц же то два найтипичнейши члени категорії часцох цела домашніх животиньох.

Ядро того поля ше состої зоз 13 одвитох зоз числом зявйованьох векшим як 1 (*хвост* (, *кридла*/ , *роги*, *сцегна*/ , *роги*, *члава*) 14; *сцегно* (, *грива*, *гребень*, *хвост*/ , *ножка*, *кридло*, *тагор*, *хрибет*, *задок*, *хвост*, *похребцина*) 13; *глава* (, *ноги*/ , *роги*) 12; *нога* (, *хвосц* (*хвост* А. М./ , *глава*, *хвост*)) 11; *шунка* 6; *вимне* 4; *кридло* (, *рог*, *хвост*, *лаба*.) 4; *грива* (, *копито*, *ратица*, *острога*, *гребень*) 3; *батак* 2; *лаба* 2; *писк* 2; *уха* 2; *шия* 2) и периферию хтора ма 22 асоціяти минималней фреквенції (*баюси* 1; *брух* 1; *бураги!* 1; *бут*, *похребцина* 1; *гребень* 1; *тагор* 1; *живина* - *глава*, *тагор*, *сцегна*, *кридла* 1; *копито* 1; *кридла* 1; *лаби* 1; *нюшка* 1; *острожка* 1; *очи* 1; *пирє* або *шерсц* 1; *ратица* 1; *ратици* 1; *ребро* 1; *рог* 1; *роги* 1; *ухо* 1; *хрибет* 1; *шунка* (*курена*) *хвост* на *юху* 1). Обачени лем два омисії у тим полю.

Значенє

З оглядом на значенє, асоціяти можеме поделїц на гевти хтори означую часц домашней животинї або продукт з ней. Наприклад, асоціяти *бут*, *похребцина*, *вимне*, *грива*, *копито*, *лаба*, *нюшка*, *ратица*, *ратици*, *рог*, *роги*, *хвост* и други означую часц цела домашней животинї покля асоціяти *шунка*, *шунка* (*курена*) *хвост* на *юху* означую продукт зоз домашніх животиньох. У тим полю лем остатні два асоціяти маю таке значенє а остаток означує часц цела домашней животинї. З оглядом на припадносц категорії статку або живини, асоціяти можеме класификовац на шлїдуюци способ: асоціяти *вимне*, *грива*, *копито*, *лаба*, *нюшка*, *ратица*, *ратици*, *рог*, *роги*, *хвост* (*пирє* або *шерсц*) можеме розумиц як часци цела вельких домашніх односно статку. Асоціяти *батак*, *гребень*, *тагор*, *живина* - *глава*, *тагор*, *сцегна*, *кридла*, *кридла*, *кридло*, *острожка*, *пирє* або *шерсц*, *писк*, *сцегно* часци цела живини. При тим дзепоедни асоціяти можу буц и у єдней и у другей групи як цо напр. *пирє* або *шерсц*. До трецей групи

можемо раховац часци цела хтори заедніцки за обидва категорії. То шлїдуюци асоціяти *брух, бураги, глава, очи, ребро, уха, ухо, хрибет, шия*. Одвити *хвост, лаба, нюшка* общи, можу ше одношиц на статок и дзепоедних членох живини як цо заяц. Асоціят *баюси* би могол буц раховани гу часцом цела любимцох як цо пес и мачка але би могол буц раховани и гу часцом цела хтори еден, правда не типични член категорії живина як цо заяц, ма.

Найвекша часц цела у гипонимийним одношеню на стимулус але медзи собу, реакції у меронимийним одношеню.

Структура / асоціятивна граматица

Меновніки у 97 % реакційох асоціятивного поля виволаного зоз стимулусом *часц цела домашней животинї (батак, баюси, брух, бураги!, /бут, похребцина/, вимне, глава, грива, татор, копито, кридла, кридло, лаба, лаби, нога, нюшка, острожка, очи, писк, ратица, ратици, ребро, рог, роги, сцегно, уха, ухо, хвост, хрибет, шия, шунка, гребень)*.

Меновніки у злученю зоз стимулусом можу формовац коректне висловне виречене хторому потребна пременка места стимулуса и реакції, напр. *Сцегно (то) часц цела домашней животинї*.

У двох реакційох маме меновніцки синтагми (*пире або шерц, шунка (курена) хвост на юху*). У першей меновніки у виключним одношеню, а у другей як кед би були два синтагми написани без запятей або злучніка. Перша часц синтагми у форми меновнік + прикметнік а друга меновнік + применовнік + меновнік.

Як и при меновнікох, за коректне виречене формоване зоз синтагми як реакції и стимулуса потребна пременка їх места напр. *Пире або шерц (то) часц цела домашней животинї*.

Єдну реакцію розумиме як виречене (*живина - глава, татор, сцегна, кридла*) хтора зоз трансформацію лематизованого меновніка до форми генитива єднини може формовац коректне виречене (*Часц цела домашней животинї живини - глава, татор, сцегна, кридла*).

45. власне мено домашней животинї

Боби (, Тарчи) 9; Белка 6; Бурко 5; Лайка 5; Милка 4; Леси 3; Ружа 3; Цифра 3; Бундаш (, Тапши, Боби) 2; Маза 2; Дунка 2; Лиска (-Кобула, Мена, Ружа -Крава , Чипси -Гунар, Видра,

Гаров, Линда -Пси, Пан - Гунар, Когут, А Кури Волам - Господя, Лидка, Киро -Мачки, Коза – Белка) 2; Мали ((Пес)/, Вилма, Белка) 2; Олга 2; Путко (, Цифра) 2; Ага 1; Астра 1; Биса 1; Бруно 1; Буби 1; Василиє 1; Вила 1; Вилма, Цура, Мила, Цифра, Путко, Берци* 1; Гара 1; Гидран 1; Густин, Тарка, Пици, Ригов 1; Джеки 1; Джина 1; Джипси 1; Дона 1; Думка Дона, Рекс... 1; Емилка 1; Йошка 1; Качка 1; Кешель, Ружа, Цифра 1; Клара 1; Кура –Цвергланка 1; Курчечина 1; Лаки, Буки 1; Лео 1; Майло 1; Мала 1; Марко 1; Ми Даваме 1; Нера 1; Пумба 1; Ревка - Крава 1; Ридке 1; Руменка 1; Симба, Джими, Мила 1; Стара 1; Сцегно 1; Тайсон 1; Цвета 1; Цуца - Пес 1; Шарго 1; Шаруля 1; Шунка 1.

100 (36) + 60 +5 + 43

Центер поля вербалних асоціаційох виволаних зоз стимулусом *Власне мено домашней животині* асоціят *Боби* 9. Як видно лексични центер поля не ма високу фреквенцію.

Ядро поля ше состої зоз 15 асоціяхох зоз фреквенцію од 9 по 2 зявйованя (*Боби* (, *Тарчи*) 9; *Белка* 6; *Бурко* 5; *Лайка* 5; *Милка* 4; *Леси* 3; *Ружа* 3; *Цифра* 3; *Бундаш* (, *Татиш*, *Боби*) 2; *Маза* 2; *Дунка* 2; *Лиска* (-*Кобула*, *Мена*, *Ружа -Крава* , *Чипси -Гунар*, *Видра*, *Гаров*, *Линда - Пси*, *Пан - Гунар*, *Когут*, *А Кури Волам - Господя*, *Лидка*, *Киро -Мачки*, *Коза – Белка*) 2; *Мали* ((*Пес*)/, *Вилма*, *Белка*) 2; *Олга* 2; *Путко* (, *Цифра*) 2).

З другого боку периферия ма 43 асоціяти зоз минималним числом зявйованьох ((*Ага* 1; *Астра* 1; *Биса* 1; *Бруно* 1; *Буби* 1; *Василиє* 1; *Вила* 1; *Вилма*, *Цура*, *Мила*, *Цифра*, *Путко*, *Берци** 1; *Гара* 1; *Гидран* 1; *Густин*, *Тарка*, *Пици*, *Ригов* 1; *Джеки* 1; *Джина* 1; *Джипси* 1; *Дона* 1; *Думка Дона*, *Рекс...* 1; *Емилка* 1; *Йошка* 1; *Качка* 1; *Кешель*, *Ружа*, *Цифра* 1; *Клара* 1; *Кура – Цвергланка* 1; *Курчечина* 1; *Лаки*, *Буки* 1; *Лео* 1; *Майло* 1; *Мала* 1; *Марко* 1; *Ми Даваме* 1; *Нера* 1; *Пумба* 1; *Ревка - Крава* 1; *Ридке* 1; *Руменка* 1; *Симба*, *Джими*, *Мила* 1; *Стара* 1; *Сцегно* 1; *Тайсон* 1; *Цвета* 1; *Цуца - Пес* 1; *Шарго* 1; *Шаруля* 1; *Шунка* 1. У тим полю було 5 омисії.

Значене

Репертоар менох достатих як реакції того поля вербалних асоціаційох вельки. Класификация хтору представиме часто заснована на предпоставки. Асоціяти можеме подзеліц

на мена псох або мачкох³²⁸ (*Ага, Астра, Боби9, Бруно, Буби, Бундаш2, Бурко³²⁹5, Василює, Вила, Вилма, Гара, Гаров, Линда, Джеки, Джина, Джипси, Дона, Думка, Емилка, Йошка, Лайка5, Лаки, Лео, Леси3, Маза2, Майло, Мала, Мали, Марко, Нера, Тайсон, Цуца*) 52. То найчастейше мена або назвиска людзох хтори звичайно странского походзеня. Дзепоедни мена источасно и назви єдинкох по фарби, напр. *Гаров* або су мотивовани зоз фарбу *Гара, Нера, Джипси*.

Шлідуюца група менох може буц хаснована за вецей файти статку але ше дзепоедни хасную виключно за одредзену файту, найчастейше крави и конї, (*Белка 6* (коза), *Биса* (?), *Гидран* (конь), *Густин* (?), *Дунка 2*(?), *Кешель* (конь), *Лиска2* (конь), *Милка4* (крава), *Олга* (крава), *Путко* (конь), *Ревка* (крава), *Ружа3* (крава), *Руменка* (крава), *Стара* (?), *Цвета* (крава), *Цифра3* (крава), *Цура* (крава), *Шарго* (крава), *Шаруля* (крава)).

Назви хтори другорядово у реакційох у хторих ше дава вецей назви: *Белка* (коза), *Берци* (?), *Буки* (?), *Видра* (пес), *Гаров* (пес), *Господя* (кура), *Джими* (?), *Киро* (мачка), *Клара* (?), *Лидка* (мачка), *Линда* (пес), *Мила* (?), *Пан* (гунар, когут), *Пици* (?), *Ригов* (файта птици *Turdus*), *Симба* (мачка), *Тапиш* (пес), *Тарка* (крава), *Тарчи* (пес), *Цвергланка* (кура), *Цифра* (крава), *Цура* (крава), *Чипси* (гунар).

З оглядом на файту домашней животинї, найвецей єст мена хтори ше одноша на пса або мачку.

Мена домашніх животиньох часто резултат метонимийного процесу у хторим домашня животиня наволана по фарби, характеристичним деталю на целу або стану у хторим ше находзи (*Белка, Кешель, Лиска2, Мали, Ружа3, Руменка, Стара, Шаруля, Цифра3, Милка4, Цвета*). Мено виведзене по характеристичним деталю. Напр. *Лиска, Ружа, Цвета* по форми платки на глави, *Руменка, Шаруля, Цифра* по фарби, *Стара* пре старосц, *Милка* пре млеко, *Кешель, Путко* пре билу фарбу на ногах.

Окрем метонимий як способу менованя домашніх животиньох, присутни и асоцияти, односно мена домашніх животиньох хтори метафорични екстензий. У двох реакційох маме мена *Пан* (гунар, когут), *Господя* (кура) хтори резултат метафоричного пресликованя у напярме ЧЛОВЕК → ЖИВОТИНЯ. Жридлови домен человек, односно жена красних, шорових манирох

³²⁸ Чежко точно одредзиц на основи мена о хторей животинї ше роби. Дзепоедни випитанїки у своїх одвитох писали и тоту інформацію. Медзитим, зоз поровнованьом зоз материялом хтори зме позберали у розгварки зоз информаторами на терену можеме предпоставиц хтори були типични мена за одредзени животинї.

³²⁹ Бури – цмо шиви.

хтори похасновани за меноване домашніх животинох. Можеме нагаднуц же справоване тих животинох випатра пишне, горде та же мена дати зоз ниянсу иронії або франти.

Здружене дійство метафтонимії маме у прикладу Джипси у хторим жридлови домен англійске слово за народ Роми, Gypsies. Метафора заснована на предпоставеней фарби народу хтора одвитує фарби пса. Меноване домашней животино по ей фарби представя метонимийни процес. Наволованє пса пре фарбу зоз назву народа дискриминация пре фарбу и поровноване, видзенє Ромох як псох, односно виєдначоване зоз еталоном нїзкей вредности.

Мена Олга, Киро резултат персонификації а можебуц ше их дава прето же звуча озбиљно за човека а шмишно за животино.

Мена *Лайка*, *Леси*, *Маза*, *Симба*, *Пумба* резултат прецедентних текстох. Мено *Лайка*³³⁰, постало шветово познате мено пса после одходу до свемиру 1957. року. У рисованим дизнийовим филму *Краль лев* и других предлуженьох у хторих главна подоба лев по мену *Симба*³³¹. *Пумба* (Pumba) мено брадавкастей швинї зоз дизнийового предлуженя рисованого филма *Краль лев* хтори ше вола *Тимон и Пумба*³³².

Як резултат прецедентних текстох розумиме мотивацію за даванє мена *Джеки*, або *Бурко*. Мено *Джеки* познате и у сербским язикау але нам не познате хтори то прецедентни текст послужел як основа за тото менованє. Мено *Бурко* предпоставяме же резултат прецедентних текстох рускей лингвокултури.

Менша група реакційох не мена або их не розумиме так (*Качка*, *Кура* –*Цвергланка*, *Ми Даваме*, *Ридке*, *Шунка*, *Сцегно*).

Структура / асоцијативна граматика

92 % реакційох у тим полю вербалних асоцијацийох представяю меновніки (*Ата*, *Астра*, *Белка*, *Биса*, *Боби*, *Бруно*, *Буби*, *Бундаш*, *Бурко*, *Василиє*, *Вила*, *Вилма*, *Гара*, *Гидран*, *Густин*, *Джисина*, *Джипси*, *Дона*, *Думка*, *Дунка*, *Емилка*, *Йошка*, *Качка*, *Кешель*, *Лайка*, *Лаки*, *Лео*, *Леси*, *Лиска*, *Маза*, *Майло*, *Мали*, *Мала*, *Марко*, *Милка*, *Нера*, *Олга*, *Пумба*, *Путко*, *Ревка* - *Крава*,

³³⁰ <https://en.wikipedia.org/wiki/Laika>

³³¹ <https://disney.fandom.com/wiki/Simba>

³³² [https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Тимон_и_Пумба_\(ТВ_серија\)](https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Тимон_и_Пумба_(ТВ_серија)); <https://disney.fandom.com/wiki/Pumba>

Ружа, Руменка, Симба, Стара, Сцегно, Тайсон, Цвѣта, Цифра, Цура, Цуца, Шарго, Шаруля, Шунка). Шицки меновніки у основней форми.

Мѣна хлопских єдинкох домашнїх животиных (21): *Боби, Бруно, Буби, Бундаш, Бурко, Василиць, Гидран, Густин, Йошка, Кешель, Лаки, Лео, Леси, Майло, Мали, Марко, Пумба, Путко, Симба, Тайсон, Шарго*. Мѣна женских єдинкох домашнїх животиных (31): *Ага, Астра, Белка, Биса, Вила, Вилма, Гара, Джина, Джипси, Дона, Думка, Дунка, Емилка, Качка, Лайка, Лиска, Маза, Мала, Милка, Нѣра, Олга, Шаруля, Шунка, Стара, Цвѣта, Цифра, Цура, Цуца, Рѣвка - Крава, Ружа, Руменка*. Нѣ легко реконструовац хторим файтом давани тоти мѣна, медзитим зоз интервьюа зоз информантами за дзепоедни мѣна мож нагадовац о хторих файтох домашнїх животиных ше роби. Напр. мѣна ше найчастейше дава псом, мачком, коньом, кравом. Прикметнїки (*ридке*) и синтагми (*ми даваме*) ше зявюю у по єдней реакциї. Дїєсловна синтагма у форми заменовнїк + дїєслово (*ми даваме*). Пара стимулус - реакція можу формовац виречене у хторим реакція *Ми даваме* просте виречене структури субект + предикат, а стимулус (*власне мѣно домашней животинї*) обект.

46. назва домашней животинї спрам фарби³³³

Белка (, гара,/ , Жућко) 21; Гара (, шивка, чилаш, богар) 6; Жучко (*zucko/zućko*) 5; Цифра 4; чилаш (, гаров/ , таркасти) 4; Била 3; Богар (, цифра,) 3; Гаров (, Белка,) 3; Жучо (*zucko/žučo*) 3; Чарна 3; Бѣла 2; Белко 2; Били 2; Чарни 2; шарга /конь/ 2; Белкош 1; Бѣля, гари 1; Билка 1; Билки 1; Баксуз 1; Бурко 1; врани 1; Гари 1; Гарави 1; джипси 1; златопирка 1; Кафова 1; Мѣно 1; Мрков 1; Назвиско 1; пирѣ 1; платкаста 1; ридя, белка 1; Ружа 1; Сивко 1; таркасти 1; Шара 1; шарац 1; Шаров 1; Шаруля 1; Шиви 1; яраба 1; ярабаста кура 1.

100 (36) + 43 + 7 + 28

У полю вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Назва домашней животинї спрам фарби* найвисшу фреквенцию ма асоцият *Белка* 21. Кед вежнеме до огляду асоцияти хтори мотивовани зоз билу фарбу домашней животинї вѣц мушиме обачиц розлику у числу

³³³ При уношеню одвитох зоз паперових анкетох було гришки. Медзитим, досц легко може обачиц або голѣм посумняц чи ше одредзене слово находзи на добрим месце. Наприклад, кед одвит *параст* дати як реакція на стимулус *Домашнї животинї ше хова* у вѣц можеме предпоставиц же то гришка.

з'явеньох лексичного и семантичного поля. До семантичного поля уходза асоціяти: *Белка* (, гара,/ , жуґко) 21; *била* 3; *Бела* 2; *белко* 2; *били* 2; *билки* 1; *беля*, *гари* 1; *билка* 1; *белкош* 1. Так формовани семантични центер ма фреквенцију 34.

Ядро того поля ше состої зоз 15 асоціятох хтори маю фреквенцију висшу як єден (*Белка* (, гара,/ , жуґко) 21; *гара* (, шивка, чилаш, боґар) 6; *жучко* (*зиско/зиґко*) 5; *цифра* 4; *чилаш* (, *таров/* , *таркасти*) 4; *била* 3; *боґар* (, *цифра*,) 3; *таров* (, *белка*,) 3; *жучо* (*зисо/зиґо*) 3; *чарна* 3; *Бела* 2; *белко* 2; *били* 2; *чарни* 2; *шарґа /конь/* 2) и периферију зоз 28 асоціятами зоз минималним числом з'явеньох (*белкош* 1; *беля*, *гари* 1; *билка* 1; *билки* 1; *баксуз* 1; *бурко* 1; *врани* 1; *гари* 1; *тарави* 1; *джипси* 1; *златопирка* 1; *кафова* 1; *мено* 1; *мрков* 1; *назвиско* 1; *пире* 1; *платкаста* 1; *ридя*, *белка* 1; *руґа* 1; *сивко* 1; *таркасти* 1; *шара* 1; *шарац* 1; *шаров* 1; *шаруля* 1; *шиви* 1; *яраба* 1; *ярабаста кура* 1). У тим полю обачени 7 омисїї.

Значене³³⁴

Асоціяти того поля можеме представиц з оглядом на критерий фарби хтора мотивовала назву и по животинї на хтору ше одноша. З оглядом на фарбу, асоціяти найчастейше мотивовани зоз билу фарбу (*Белка*³³⁵21, *Била*3, *Бела*2, *Белко*2, *Били*2, *билки*, *беля* (*била швиня*), *билка*, *белкош*, *чилаш*4) чарну або цму фарбу (*Боґар*3 (*чарни*), *врани* (*чарни*), *Гараб*, *тарави*, *гари*, *Гаров*³³⁶3 (*чарни пес*, *серб.*), *джипси*, *Чарна*3, *Чарни*2), жовту, червену, кафову фарбу (*Жучко*5, *Жучо*3, *златопирка*, *шарґа /конь/* 2; *мрков* „кафови”, *ридя* „червено-жовти конь”, *кафова*), рижни фарби, помишани (*платкаста*, *таркасти*, *цифра*4, *шарац*, *шаруля*³³⁷ (*крава*), *шаров*³³⁸ (*пес*), *яраба*, *ярабаста кура* „шиве з билима джобками), шиву фарбу (*сивко*, *шара* (*шиви*,*цми*), *шиви*).

Видвоєе ше група асоціятох хтора випатра не мотивована зоз фарбу (*Баксуз*, *Бурко*, *мено*, *назвиско*, *пире*, *руґа*).

³³⁴ У интервюу од информаторох зме достали информациї о назвах формованих на основи фарби. Назви коньох по фарбох (*боґар*, *вранац*, *мрков*, *мерзов*, *мркуша*, *ридя*, *сиркасти конь*, *жерави конь*, *дорат*, *чилаш*, *шарґи*, *белац* х. „назва за билого коня при Руснацох у Сриме”) *крава* по фарби (*ридя*, *таркаста крава*).

³³⁵ У сербским язикау назва за суку блядей фарби (Милорадов, ет ал. 2019; Бошњаковић 1983: 103).

³³⁶ У сербским язикау назва за пса чарней фарби и мено пса такей фарби (Милорадов, ет ал). <https://sr.m.wiktionary.org/sr-ec/%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2>

³³⁷ У сербским назва пестрей/рижнофарбовей (сиркастей/платкастей) *крави* (Бошњаковић 1983: 156).

³³⁸ У сербским язикау назва за пестрого, рижнофарбового пса и мено пса такей фарби (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1994: 157).

По файти животинї на хтору ше одноша, асоцияти можу означовац фарбу крави (*ридя, платкаста, таркасти, цифра4, шаруля (крава)*), коня (*чилаш, врани, шарга, мрков³³⁹, ридя, шарац, сивко*), пса (*Богар, Гараб, гарави, гари, Гаров3* (чарни пес, серб), *джипси, Чарна3, Чарни2, шаров*), пса або мачки (*Жучко5, Жучо3*), швинї (*беля*), живини (*златопирка, яраба, ярабаста кура*), або буц неопредзени (*шара, шиви*). Назви *Белка21, Била3, Бела2, Белко2, Били2, билки, билка, белкош* би могли означовац билу, краву, козу, овцу або заяца. Дзепоедни назви можу буц мена вещей файтох животиньох.

Асоцияти писани и зоз вельку и зоз малу букву та не мож зоз сигурносцу повесц чи ше одноша лем на єдинку одредзеной фарби чи то и мено.

З оглядом на походзене назвох, випитанїки хасную сербизми (*врани, Гаров3, мрков, ридя, таркасти, шаруля, шаров, сивко*), гунгаризми (*Богар, сирка, чилаш, шарга*).

Як и у предходним полю, добра часц тих назвох резултат метонимий. У процесу метонимий формовани шлїдуєци назви: *Бела, белка, Белко, Белкош, Била, Били, Богар, врани, Гара, Гарави, Гари, Гаров, Жучко, Жучо, златопирка, Кафова, Мрков, ридя, платкаста, Сивко, таркасти, Цифра, Чарна, Чарни, чилаш, Шара, шарац, шарга, Шаров, Шаруля, Шиви, яраба, ярабаста кура*. Як мотивация за преношенє, послужела фарба або характеристични деталь на животинї.

Приклад метафтонимий хтори заступени як асоцият и у предходним полю, назва *джипси*. Назву *Бурко³⁴⁰* розумиме як резултат прецедентних текстох.

Структура

У тим полю реакції найчастейше меновніки, прикметніки а у єдним одвиту маме синтагму. Характеристика тих реакційох же часто чежко розликовац меновнік, односно мено од прикметніка.

Асоцияти у форми меновнікох шлїдуєци: *Баксуз, Белка21, Белкош, Богар, Бурко, Гараб, Гари, Гаров, Джипси, Жучко5, Жучо, Златопирка, мено, мрков, назвиско, пирє, Ружа, Цифра4, чилаш4, Шара, шарац, Шарга2, Шаров, Шаруля, яраба*.

У форми прикметніка ше зявюю шлїдуєци приклади: *били, била 3, билки, врани, гарави, кафова, платкаста, ридя, белка, сивко, таркасти, чарна, чарни2, шиви*. (13)

³³⁹ У сербским язiku назва за цмого коня (Бошњаковић 1983: 131).

³⁴⁰ Мено за пса Бурко барз часте при Полякох.

Єдна реакція у тим полю меновнічка синтагма у форми прикметник + меновник (*ярабаста кура*) хтора у злученю зоз стимулусом може формовац предикатове виреченє. Синтагма би у тим случаю мушела буц на початку виреченя и мала би функцию субекта (*ярабаста кура (то) назва домашней животинї спрам фарби*). Стимулус у таким виреченю преширює, толкує значенє меновой часци менового предиката.

47. раса одредзеной файти домашней животинї

липицанер (, легхорн, санс/ , сименталка, мангуліца) 5; язавичар 5; сименталка 4; пекинезер 4; немецки овчар ((*pes*)) 4; лабрадор 4; ландрас (, пулин, цигая, сименталска, буша, голштайн, липицанер, арабер) 3; мангулица (и мангуліца) 3; златни ретривер 2; вучяк 2; ганцли(к) 2; пазинска пулька (и пулька пазинска) 2; патканьош 2; персийска мачка 2; пулин 2; ротвайлер 2; цигая (, праменка, буша, херефорд) 2; чилаш (*čilaš*) 2; япанка (– качки) 2; акита 1; вранац 1; беркшир 1; далматинац 1; дурок 1; заяц 1; йоркшир 1; категорії 1; кречка 1; ландраст 1; ловарски 1; мерино 1; мерима 1; мопс 1; нониус 1; носилї 1; овчар 1; орияш, педигре 1; пекинезер пес, мангулица швиня 1; пес 1; пистрен 1; птичар 1; ретривер 1; санска коза 1; сименталске 1; симентал 1; темпо (файта швинї) 1; файта 1; файферка 1; хемшир 1; херефорд 1; холштайн 1; шкотски овчар 1; яраба 1.

100 (36) + 52 + 7 + 34

Центер поля вербалних асоцияцийох виволаних зоз стимулусом *Раса одредзеной файти домашней животинї* асоцият *липицанер 5* и *язавичар 5*. Коло тих асоциятох не мож формовац семантични центри понеже асоцияти указую на розлични файти домашніх животиньох. Кед бизме вжали до огляду на хтори домашні животинї ше одноша назви тих файтох, центер поля би бул формовани коло асоциятох з хторим ше означує файта пса. То шлїдуюци асоцияти: *акита, вучяк, далматинац, златни ретривер, лабрадор, ловарски, мопс, немецки овчар, овчар, патканьош, пекинезер, пекинезер пес, птичар, пулин, ретривер, ротвайлер, шкотски овчар, язавичар* (19). Фреквенция тей групи асоциятох 34.

Ядро того поля ше состої зоз 19 реакційох зоз фреквенцию висшу од єдного зявйованя и периферию хтора чишлї 34 одвити (*акита 1; вранац 1; беркшир 1; далматинац 1; дурок 1; заяц 1; йоркшир 1; категорії 1; кречка 1; ландраст 1; ловарски 1; мерино 1; мерима 1; мопс 1;*

нониус 1; носилі 1; овчар 1; орияш, педигре 1; пекинезер пес, мангулица швиня 1; пес 1; пистрен 1; птичар 1; ретривер 1; санска коза 1; сименталске 1; симентал 1; темпо (файта швині) 1; файта 1; файферка 1; хемшир 1; херефорд 1; холинтайн 1; шкотски овчар 1; яраба 1).

Значене

Асоціяти того поля можеме представиц класификуюци их по гиперониму, односно по животині³⁴¹. Так можеме обачиц же найчастейше випитаніки наводзели файти псох (*акита*, *вучяк*², *далматинац*, *златни ретривер*², *лабрадор*⁴, *ловарски*, *мопс*, *немецки овчар*⁴, *овчар*, *патканьош*², *пекинезер*², *пекинезер пес*, *птичар*, *пулин*², *ретривер*, *ротвайлер*², *шкотски овчар*, *язавичар*⁵ (19). 34.) Потим шлїдза файти швиньох (*беркишир*, *дурок*, *йоркишир*, *ландрас*³, *ландраст*, *мангулица* (*и мангуліца*)³, *пистрен*, *темпо* (*файта швині*), *файферка*, *хемшир*), *кравох* (*симентал*, *сименталка*⁴, *сименталске*, *херефорд*, *холинтайн*. *буша*), *коньох* (*вранац*, *липицанер*⁵, *нониус*, *чилаш* (*čilaš*)². *арабер*), *овцох* (*мерима*, *мерино*, *цигая*², *праменка*), *курох* (*ганцли*(к)², *кречка*, *носилі*, *яраба*, *легхорн*), *заяцох* (*заяц*, *орияш*), *мачкох* (*персийска мачка*²), *козох* (*санска коза*), *пулькох* (*пазинска пультка* (*и пультка пазинска*)²), *качкох* (*япанка* (– *качки*)²). У дзепоедних реакційох маме одвити хтори синоними або блїзкого значеня зоз стимулусом (*категорії*, *педигре*, *файта*), або су назва домашней животині (*пес*). Остатні асоціят випатра як непорозумене стимулусу. Як кед би випитанїк под словом раса розумел тото цо означує слово *файта*. Наша намира була достац гипоними, подредзени члени категорії файта домашней животині (*крава*, *конь*, *овца*, *швиня* итд.). Найвекша часц випитанїкох так и розумела стимулус.

Як недостаток того стимулусу може буц факт же на еден стимулус випитанїки даваю одвити за шицки домашні животині та же би зазберовач яснейшу інформацію достал зоз подобнима питаннями за каждую файту. То би медзитим обтерховало тот тест зоз додатними питаннями цо би допринесло вистатосци и незаинтересованосци одвитовац. Тиж так, з оглядом на то же назви файтох домашніх животиньох помали преходза до архаизмох, за дзепоедни стимулуси би було обчековане же би мали вельо омисії.

³⁴¹ Раси коньох у интервью (*гидрани*, *липицанер*, *мурани*, *нониус*). Раси кравох (*подолец*, *подолска раса*, *босанка* / *босански крави*, *буша*, *голинтайн*, *сименталац* *сименталки* / *цименталки*, *швайцарки*, *швайцири*, *голинтайн* *холанд'зки крави*, *фризийски крави*, *швайцарски крави* = *немецки сименталац*, *источнофризийска файта* / *крава*, *фризийски крави* = *холандски раси*, *фризийска раса* (МУКОЦ), *штаерска раса*).

Реакції у тим полю найчастейше меновніки (*акита, беркишир, вранац, вучяк*², *ганци(к)*², *далматинац, дурок, заяц, йоркишир, категорії, кречка, лабрадор*⁴, *ландрас(т)*⁴, *липицанер*⁵, *мангулиця (и мангуліца)*³, *мерима, мерино, мопс, нониус, носилі, овчар, орияш, патканьош*², *пекинезер*², *пес, пиєтрен, птичар, пулин*², *ретривер, ротвайлер*², *сименталка*⁴, *темпо, файта, файферка, хемшир, херефорд, холитайн, цигая*², *чилаш*², *язавичар*⁵, *япанка*², *симентал*). Вони представляю 70% реакційох у тим полю. Найвекша час лематизована. Лем два у форми номинатива множини (*категорії, носилі*).

Синтагми як реакції єст 14 (*златни ретривер, нємецки овчар, пазинска пулька (и пулька пазинска), пекинезер пес, мангулиця швиня, персийска мачка, санска коза, шкотски овчар*). Вони ше зявюю найчастейше як зависни меновнічки синтагми зоз конгруентним прикметніком (*златни ретривер, нємецки овчар, пазинска пулька (и пулька пазинска), персийска мачка, санска коза, шкотски овчар*). У двох прикладах (*пекинезер пес, мангулиця швиня*) маме меновнічку синтагму у хторей обидва слова меновніки медзитим не истого уровню гиєрархії. Слова *пекинезер, мангуліца* нїзши по гиєрархії, баржей су специфични и мож их додатно описац зоз меновніками висшого шора, односно гиєронимами з хторим ше означує файта домашней животині *пес, мангуліца*.

У трох реакційох випитаніки одвитовали зоз прикметніками (*ловарски, сименталске, яраба*).

У злученю зоз стимулусом шицки форми реакційох найчастейше формую виречене у хторим вони муша заменіц место зоз стимулусом, напр. *Акита (то) - раса одредзеной файти домашней животині*. Дзєпоедни злученя стимулуса и реакції можливи але семантично не одвитуюци (*пес, категорії, педигре, файта*).

Тиж так, прикметніки (*ловарски, сименталске, яраба*) як форми реакційох не формую коректне виречене зоз стимулусом понеже як кед би були недоповедзени.

5.7. ЗАКЛЮЧЕННЯ

5.7.1. ОМИСИЇ

Омисії було при шлідуючих стимулусох: Дробизг (24), Полне одношене домашніх животиных (21), То би була добра пулька кед би мала (16), То би була добра гуска кед би мала (15), То би бул добри магарец кед би мал (13), То би була добра качка кед би мала (13), Самаца домашней животині (10), Особа хтора хова одредзени домашні животині (8), То би бул добри конь кед би мал (7), То би була добра коза кед би мала (7), самец домашней животині (7), Функція домашней животині (7), Назва домашней животині спрам фарби (7), Раса одредзеной файти домашней животині (7), Пулька (6), То би була добра кура кед би мала (6), То би була добра крава кед би мала (5), То би була добра овца кед би мала (5), То би була добра швиня кед би мала (5), Власне мено домашней животині (5), Домашней животині ше розказує (4), Коза (2), Домашня животиня ше оглашує (2), Пожива домашней животині (2), Часц цела домашней животині (2), Конь (1), Магарец (1), Овца (1), Народзене младаго домашней животині (1), Младе домашней животині (1), Продукт з домашней животині (1).

Найвецей омисії було при стимулусу *дробизг* цо и очековане з оглядом на малу фреквентносц слова у сучасним руским язичу. Можебуц и предходни стимулус, Живина виволал таке число омисийох прето же за випитаних хтори знали або нагадовали значене того слова було збунуюце прето ше наводза два слова истого значеня.

Не було омисії при шлідуючих стимулусох: домашня животиня, статок, живина, крава, швиня, кура, пес, гуска, заяц, мачка, домашні животині ше хова у, качка.

5.7.2. НАЙВЕЦЕЙ РОЗЛИЧНИ ОДВИТИ

Вецей як 50 розлични одвити маю шлідуюци стимулуси: То би бул добри магарец кед би мал (62), Функція домашней животині (61), Власне мено домашней животині (60), То би була добра швиня кед би мала (55), Мачка (54), Раса одредзеной файти домашней животині (52), То би бул добри конь кед би мал (52), Заяц (50).

Менш як 50 розлични одвити маю шлїдуюци одвити: То би була добра качка кед би мала (49), Пулька (48), Пес (47), Магарец (47), То би була добра кура кед би мала (46), То би була добра гуска кед би мала (46), Домашней животинї ше розказує (46), Полне одношене домашніх животиньох (45), Народжене молодого домашней животинї (45), Качка (45), Гуска (45), Конь (45), То би була добра овца кед би мала (44), То би була добра пулька кед би мала (43), Назва домашней животинї спрам фарби (43), Швиня (43), Коза (40), То би була добра коза кед би мала (39), Домашня животиня ше оглашує (39), Дробизг (38), Часц цела домашней животинї (35), Самица домашней животинї (33), Младе домашней животинї (32), Самец домашней животинї (31), Особа хтора хова одредзени домашні животинї (30), То би була добра крава кед би мала (29), Пожива домашней животинї (28), Кура (26), Овца (25), Крава (25), Домашні животинї ше хова у (24), Статок (24), Продукт з домашней животинї (23), Домашня животиня (19), Живина (18).

Найвисшу фреквенцию ма центр асоціативного поля Овца. То асоціят волна 60. Високу фреквенцию маю и шлїдуюци центри асоціативних польох: Крава - млеко 54; Кура - вайцо 49; Живина - кура 47; Статок - крава 45; Домашня животиня - пес 38; Домашні животинї ше хова у - хліве 35; Самец домашней животинї - заяц 32; Самица домашней животинї - заячица 31.

Найнізшу фреквенцию ма центр асоціативного поля Раса одредзеной файти домашней животинї - липицанер 5 / язавичар 5. Попри того асоціативного поля нізку фреквенцию маю и шлїдуюци поля: Власне мено домашней животинї - Боби 9; То би бул добри магарец кед би мал - моци 6.

5.7.3. ЯДРО

Фреквенция одвитох з фреквенцию 1. шлїдуюца: То би бул добри магарец кед би мал (53), Функція домашней животинї (48), Власне мено домашней животинї (45), То би була добра швиня кед би мала (40), Пулька (38), То би була добра гуска кед би мала (38), Мачка (37), То би була добра качка кед би мала (37), Полне одношене домашніх животиньох (37), То би була добра кура кед би мала (36), Народжене молодого домашней животинї (33), Раса одредзеной файти домашней животинї (33), Домашней животинї ше розказує (32), То би бул добри конь кед би мал (32), То би була добра овца кед би мала (32), Швиня (32), Магарец (31), То би була добра

пулька кед би мала (31), Коза (31), Заяц (30), Качка (29), Назва домашней животині спрам фарби (28), Гуска (28), Пес (27), Конь (27), Дробизг (26), То би була добра коза кед би мала (26), То би була добра крава кед би мала (22), Часц цела домашней животині (22), Самаца домашней животині (22), Домашня животиня ше оглашує (21), Младе домашней животині (20), Самец домашней животині (19), Овца (18), Пожива домашней животині (18), Кура (16), Крава (16), Статок (15), Продукт з домашней животині (15), Домашні животині ше хова у (15), Особа хтора хова одредзени домашні животині (14), Домашня животиня (12), Живина (7).

Тип вязи стимулус - реакція

У анализованих асоціативних польох присутни шлідуюци вязи медзи стимулусом и реакцію:

Колокаційни вязи: *качка – ше мачка*;

Гипонимийни вязи: *статок – крава*;

Когипонимийни: *конь – кобула*;

Гиперонимийни вязи: *кура – живина*;

Меронимийни вязи: *крава – рог*;

Синонимски вязи: *живина – дробизг*;

Причиново-пошлїдкови вязи: *конь – моц / робота*;

Як можеме видзиц, не присутни координаційни, антонимски и ситуатійни вязи.

5.7.4. АСОЦІЯТИВНА ГРАМАТИКА

Представиме яки тенденції у материялу позбераним зоз асоціативним тестом за тоту роботу.

Тест ше состої зоз 43 стимулусох, односно 48 питаньох. Перши пейц питаня у вязи зоз информаторами и не представляю стимулуси (место биваня, пол, роки, мацерински язык, кельо маце роки). Стимулуси з оглядом на форму можеме подзелїц на штири групи:

1. Стимулус меновнік (16) (*статок, живина, дробизг, крава, конь, швиня, магарец, коза, овца, кура, качка, гуска, пес, заяц, мачка, пулька*).

2. Стимулус меновніцка синтагма (14) (*Домашня животиня, Полне одношенє домашніх животиньох, Народженє младаго домашней животині, Самец домашней животині, Самица домашней животині, Младе домашней животині, Продукт з домашней животині, Особа хтора хова одредзени домашні животині, Функція домашней животині, Пожива домашней животині, Часц цела домашней животині, Власне мено домашней животині, Раса одредзеной файти домашней животині, Назва домашней животині справ фарби*).

3. Стимулус недокончене гипотетичне условне виреченя (10) (*То би бул добри конь кед би мал, То би була добра крава кед би мала, То би бул добри матарец кед би мал, То би була добра коза кед би мала, То би була добра овца кед би мала, То би була добра швиня кед би мала, То би була добра кура кед би мала, То би була добра качка кед би мала, То би була добра гуска кед би мала, То би була добра пультка кед би мала*).

4. Стимулус дієсловни синтагми (3) (*Домашня животиня ше оглашує, Домашней животині ше розказує, Домашні животині ше хова у*).

Кед вежнеме до огляду форму стимулусу и форму достатей реакції вец маме шлідуюци тенденції у повязованю:

1. Стимулус меновнік (16 питаня) - реакція меновніки 1240 (77,5%), синтагми 124 (7,7%), прикметніки 94 (5,8%), виреченя 54 (3,3%), дієслова 32 (2%), викричніки 25 (1,6%). (1600 можліви одвити).

2. Стимулус меновніцка синтагма (14 питаня) – реакція меновніки 1082 (77%), синтагми 89 (6,4%), прикметніки 35 (2,5%), виреченя 19 (1,2%), дієслова 13 (0,9%), викричніки 7 (0,5%), присловніки 4 (0,3%), заменовнік 1 (0,07%), дієприсловнік 1 (0,07%). (1400 можліви одвити).

3. Стимулус гипотетичне условне виреченє (10 питаня) – синтагма 468 (46,8 %), реакція меновнік 400 (40%), виреченє 19 (1,9%), прикметнік 4 (0,4%), дієслово 1 (0,1%). (1000 можліви одвити).

4. Стимулус дієсловна синтагма (3 питаня) – реакція викричніки 111 (37%), меновніки 97 (32%), синтагми 40 (13 %), дієслова 12 (4%), присловніки 10 (3,33%), виреченя 4 (1,33%), прикметніки 1 (0,33%), словко 1 (0,33%). (300 можліви одвити).

Меновніки

Меновнічки стимулуси найчастейше виволовали асоціацію хтора по форми меновнік. То случай у шицких польох зоз стимулусом єдним словом меновніком (2. (7) - 94%, 3. (8) - 96%, 4. (9) - 61%, 5. (10) - 84%, 6. (11) - 77%, 7. (12) - 89%, 8. (13) - 64%, 9. (14) - 75%, 10. (15) - 90%, 11. (16) - 88%, 12. (17) - 83%, 13. (18) - 75%, 14. (19) - 67%, 15. (20) - 61%, 16. (21) - 70%, 17. (22) - 66%. Найвещей одвити меновніки виволал стимулус *живина* (3. (8) - 96%), а найменей стимулуси *дробизг* (4. (9) - 61%), *овца* (15. (20) - 61%), *гуска* (18. (23) - 61%). Як видно, шицки асоціятивни поля маю вещей як половку одвитох у форми меновнікох.

Найчастейша форма одвиту у 14 асоціятивних польох на стимулус у форми меновніцкей синтагми форма меновнікох 77,2 %. Лем 3 асоціятивни поля маю меней як 50 % одвитох у форми меновнікох (Полне одношенє домашніх животиньох 47%, Народженє младого домашней животині 43%, Самица домашней животині 48%). За меновніками шлїдза синтагми 89 (6,4%), прикметніки 35 (2,5%), виреченя 19 (1,2%), дієслова 13 (0,9%), присловніки 4 (0,3%), викричніки 7 (0,5%), заменовнік 1 (0,07%), дієприсловнік 1 (0,07%).

Меновніки представяю 65% (2795) шицких одвитох (43x100=4300) у тесту. За німа шлїдза: синтагми 17,2% (741), викричніки 3,25% (140), прикметніки 3% (133), виреченя 1,5% (67), дієслова 1,34% (58), словка 0,02% (1), дієприсловніки 0,02% (1), заменовніки 0,02% (1), присловніки 0,3% (14).

6. ЗАКЛЮЧЕНЄ

6.1. КАТЕГОРИЗАЦІЯ ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ У ЯЗИЧНЕЙ СЛИКИ РУСНАЦОХ

Циль роботи вигледованє фрагментох язичней слики швета Руснацох у вязи зоз концептуалізацію и категоризацію домашніх животиньох. Предмет того вигледованя була анализа язичней слики швета Руснацох хтора поробена на материялу номінаційох, фразеологізмох, и резултатох асоціативного експерименту. Анализа материялу указала же при Руснацох існую два вельки категорії домашніх животиньох. То СТАТОК и ЖИВИНА/ДРОБИЗГ. Як трецу можеме обачиц категорию ЛЮБИМЦОХ.

З оглядом на место одредзеного члена у категорії, як уж поведзене, розликуєме центр и периферію категорії. Центр категорії представя член хтори найвизначнейши, прототипични член тей категорії. Прототипичного члена можеме одредзиц на основі фреквенції того члена у формованю номінаційох або фразеологізмох. Таке спатранє гієрархії категорії нам укаже архаїчну слику швета. Як додатни інструмент у одредзованю прототипичного члена як файта перевірюваня, послужи асоціативни тест хтори нам укаже чи сучасна слика швета одвитує ісконскей, през вики назбераней у народним паметаню Руснацох або ше розликує.

6.1.1. КАТЕГОРИЯ ДОМАШНІ ЖИВОТИНІ

Прототипични член категорії ДОМАШНІ ЖИВОТИНІ *пес*. Тота категория надредзена категорієм СТАТОК, ЖИВИНА/ДРОБИЗГ и ДОМАШНІ ЛЮБИМЦИ. Прототипични член категорії СТАТОК то домашня животиня *крава*. На периферії тей категорії ше находза домашні животині: *коза, овца, конь, матарец, швиня*. Як найпрепознатлівши типични член категорії ЖИВИНА/ДРОБИЗГ зявює ше домашня животиня *кура*³⁴². Як меней препознатліви члени хтори творя периферію тей категорії ше зявюю домашні животині *гуска, пультка, качка, когут, заяц*³⁴³.

³⁴² Кура ше зоз подобну фреквенцію (47, 45) зявює як прототипични член у асоціативних польох *дробизг* и *живина*.

³⁴³ Заяц ше зявює лем у асоціативним полю *Дробизг*.

Концептуална анализа номінаційоу указала же централни, односно прототипични член категорії статок у рамикоу материялу номінаційоу домашня животины *конь* (39³⁴⁴). Периферию тей категорії творя *крава* (25), *швиня* (13), *коза* (10), *овца* (10), *магарец* (7).

Централни член категорії живина/дробизг у рамикоу материялу номінаційоу домашня животины *кура* (20), а меней визначни члени хтори творя периферию тей категорії *гуска* (8) *заяц* (4), *качка* (2), *пулька* (2).

Категория домашні любимци ше у тим материялу препознава у членох *пес* (12) и *мачка* (5). Як видземе, домашня животины *пес* лепши, односно препознатлівши член тей категорії.

На основи фреквентности жридлого домену у фразеологийним материялу можеме заключиц о месту одредзеного члена у категорії. Зоз прегляду заступености ентитетох у вязи зоз виховом домашніх животиноу видземе же *пес* (28) найчастейши член категорії домашніх животиноу а потим шлідзи *крава*, *швиня*, *конь*, и *кура*. У категорії СТАТОК найвисшу фреквенцию маю *крава* (14) и *швиня* (14), а потим шлідза: *конь* (13), *овца* (7), *коза* (7), *магарец* (7). Прототипични член категорії ЖИВИНА/ДРОБИЗГ домашня животины *кура* (14), а шлідза: *заяц* (6), *качка* (4) *гуска* (3), *пулька* (2). Прототипични член категорії ЛЮБИМЦИ *пес* (28), а меней препознатлівши член *мачка* (13).

6.1.1.1. КАТЕГОРИЯ СТАТОК

КРАВИ

Асоціативни тест указал же Руснаци нешка краву видза як домашню животиноу чия визначна характеристика фарба (*доганово – біла, таркаста, цифрована, шаруља, велька*), ей гиерархийне место, односно когипоними (*буяк, целє, яловка, дойка*), або гипероними (*статок, домашня животины*). То домашня животины зоз хторей ше достава продукти за поживу человека (*млеко, масло, сыр*)³⁴⁵. Человек ю препознава и пре характеристични часци цела (*роги, хвост*) або место перебуваня (*хлів, у бабовим дворе, валал*). О визначности продукту млеко за препознатлівосц крави гутори и факт же то найчастейши одвит на стимулус *То би була добра крава кед би мала* хтори ма указац на характеристики без хторих ше крава не може розумиц як добри чи типични представнік тей файти (*млека, вельо млека, вецей млека, дос(ц) млека, давала*

³⁴⁴ Число жридлових доменох хтори участвую у твореню номінаційоу през процес метафоризації.

³⁴⁵ Як резултат прецедентних текстох, односно рекламоу за чоколадни продукт чий препознатлівши символ крава наволана по типичним продукту кравох млеку (*милка, милка чоколада*). Як зме уж гварели, тот прецедентни текст резултат общей шветовой култури конзумеризма не виключно рускей лингвокултури.

вельо млека, добре млеко, 20 л млека, надосц млека) але ше як важни видзи и часц цела хтора дава млеко (*вельке вимне, вимне, добре вимне*). Як хасен зоз крави попри млека розуми ше и младе тей файти домашней животинї (*целє, свойо целє, целята*).

Випитанїки як важни фактор видза и поживу, односно шорове допатране цо указує же крава Руснацом важна пре ей функцію, хасен (*вещей поживи за єденє, добре шено, добри оброк, добру пашу, добру поживу, досц єдзєня, покорми, фарму, шена, швицацу шерсц, шлебоду*).

Крава ше як жридлови домен зявює у 25 метафоричних екстензийох у хторих визначни характеристики вонкашнього випатрунку або глас когипонимох тей категорії мотивовали менованє животиньох (*волово очко „мала птица (кафовой фарби)”*), *водови буюк „птица подобного гласу”*), *рошлінох (волово очко „рошліна з округлим кветом”, волов хвост „рошліна з гириздасту форму квітка”, буючок, водови буюк „рошліна з плодом/часцу хтора подобна глави буюка”*) або инсектох (*панбоска кравичка/богова/божа катичка „мали инсект з точками по целу”*). Крави, односно їх некастровани хлопски єдинки хтори служа за приплод ше видзи як мощни та можливе менованє процесу физичней пременки особи, найчастейше хлопа (*забуячиц ше „загрубнуц, змоцніц”*). Як характеристики по хторих ше препознава крава, визначую ше часци цела (*буюче чоло „предок брадла”*), органи (*бамбух „вельки брух человека”, буюча жила „продукт з животинї”*).

Члени тей категорії ше людзом видза глуми або неприцагуюци, невоспитани прецо участвую у метафоричних екстензийох у хторих ше з німа уквилює особу (*вол „глуми человек”*), *крава „деградованє хлопа або жени”*). Зоз резултату персонификованя крави *битанга* видзиме же ше ю видзи и як домашню животиню хтора часто сцека до чкоди, ма подли характер.

Рижнородносц менованя кравох по функції хтору ма (*дойка „назва окончователя функції животинї”*), *первиска „крава хтора першираз ма целє”*, неможлівосци окончованя функції хасновитей за человека (*яловка „назва крави хтора не може мац целє”*), або продукту хтори оможливує човекови (*милка „мено животинї”*) сугерує же Руснацом важни хасен хтори маю зоз крави.

Препознатлїви и процеси чи рухи тей домашней животинї, напр. процес целєня (*целїц ше „блювац пре пиянство”, вишилїц ше 1. „вельки трошок, куповина”, 2. „позарядово чежка робота”*), способ жуваня (*румєтац „помали, длуго єсц”*), процес у хторим крава престава доїц (*заяловиц ше „не пада диждж”*).

Понеже улога крави же би принесла хасен газдови у форми млека, мяса або целеца вец розумліва метафорична екстензия *целє* „флашка палєнки (свадзєбни обичай)” як вредни дарунок домашньому.

Гоч одношенє медзи газдом и краву засноване на хасну за человека, вон их менує (*Белка, Билка, Жуя, Жучко, Тарка, Шарена, Цифра, Шара*) цо сугерує же вона за газду вецей як проста продукция. Нє шицки домашні животинї доставаю власну назву. То найчастейше случай зоз кравами, конями, псами и мачками.

Зоз шицкого видзиме же типични характеристики крави хтори обачую Руснаци вонкашні випатрунок крави, односно факт же є моцна, же ма роги, єй моцни глас. Тоту домашню животиню Руснаци видза як інтелектуално огранічену, невоспитана, подлого характеру. З другого боку, понеже основна функция крави же би дала продукт хтори од хасну за человека, за нго ма вельку вредносц.

Крава у фразеологийней слики швета Руснацох физично велька, чежка (*нє стої ци крава на ноги / нє станула ми крава на ногу*), трома и несхопна (*(робиц) як крава з хвостом, розруцац (розтрєсц) як крава вигризки, добра жена як тота крава цо до полного жохтара виргнє*), інтелектуално огранічена (*патри як целє на нову капуру, вон ма розум як у крави бамбух, могло би го ту яшльом привязац*), напасна (*исц, (нападац, навалїц) як буюк на червене*), хтора нє позна та нє почитує дружтвени норми (*преходзиц (прейсц) як вол (нє поздравкац), чежско (яй) тому дому (домови) дзе розказує крава волу (волови)*), хтора вельо є (*єсц як вол, дац дакому як волом (як волови, як за воли)*), гласно ше оглашує (*ричац (дрєц ше) як буюк*) алє и як пожертвована мацер (*и крава старша а целєцу риц лїже*), хтора ма вельку вредносц за обисце (*кед (дзе) пошла крава най идзе и целє*).

Табела 1. КРАВИ

КРАВИ (крава, буюк, вол, целє)			
Типични характеристики	Номинаційна слика	Фразеологийна слика	Асоцијативни тест
вонкашні випатрунок/физични характеристики	<p>велькосц, чежина <i>забуячиц ше „загрубнуц, змоцніц”</i></p> <p>фарба <i>волово очко</i> <i>„мала птица кафовой фарби”</i></p> <p>форма <i>волово очко</i> <i>„рошліна з округлим</i></p>	<p>чежина <i>нє стої ци крава на ноги / нє станула ми крава на ногу</i></p>	<p>фарба <i>доганово – била таркаста цифрована шаруља велька</i></p>

	<p>кветом” <i>волово хвост</i> „рошліна з гириздасту форму квітка” <i>буячок, водови буяк</i> „рошліна з часцу хтора подобна глави буяка” <i>панбоска</i> <i>кравичка/богова/божа</i> <i>катицка</i> „мали инсект з точками по целу”</p> <p>часц цела <i>буяче чоло</i> „предок брадла” <i>бамбух</i> „вельки брух човека” <i>буяча жила</i> „продукт з животині”</p>		<p>часц цела <i>роги, хвост</i></p>
справоване	<p>глас <i>водови буяк</i> „птица подобного гласу”</p> <p><i>вол</i> „глупи человек” <i>крава</i> „деградоване хлопа або жени” <i>битанга</i> „крава хтора часто сцека до чкоди, ма подли характер”</p>	<p>глас <i>рицац (дрец ше)</i> як <i>буяк</i></p> <p>тромосц, несхопносц <i>розруцац (розтресц)</i> як <i>крава вигризки</i>, <i>(робиц)</i> як <i>крава з хвостом добра жєна</i> як <i>тота крава цо до полного жохтара виргне</i></p> <p><i>Патри</i> як <i>цєлє на нову капур</i> <i>вон ма розум</i> як у <i>крави бамбух</i> <i>могло би го ту яшльом привязац</i></p> <p><i>преходзиц (прейсиц)</i> як <i>вол (не поздравкац)</i> <i>чєжко (яй)</i> <i>тому дому (домови)</i> <i>дє розказує крава волу (волови)</i> <i>исц, (нападац, наваліц)</i> як <i>буяк на червене</i> <i>єсц</i> як <i>вол</i> <i>дац дакому</i> як <i>волом (як волови, як за воли)</i></p>	<p>глас <i>му му!</i>, <i>му-у</i>, <i>мууу</i>, <i>му-ууу</i>³⁴⁶</p>
Функция/вредносц	<p><i>дойка</i> „назва окончователя функції животині” <i>первиска</i> „крава хтора першираз ма целє” <i>яловка</i> „назва крави хтора не може мац целє” <i>милка</i> „мено животині” <i>цєлє</i> „флашка палєнки</p> <p><i>цєліц ше</i></p>	<p><i>кєд (дє)</i> <i>пошла крава най идзе и цєлє</i></p>	<p><i>дойка</i> <i>яловка</i> <i>млєко</i> <i>масло</i> <i>сир</i></p> <p><i>милка</i>, <i>милка чоколада</i></p> <p><i>хлів, у бабовим дворе, валал</i></p>

³⁴⁶ То центр поля вербалних асоциацийох виволаних зоз стимулусом *Домашня животиня ше оглащує асоциат му 18.*

	„блювац пре пиянство”, <i>вишилїц ше</i> 1. „вельки трошок, куповина”, 2. „позарядово чежка робота” <i>руметац</i> „помали, длуго есц” <i>заяловиц ше</i> „не пада диждж”		
меноване крави	<i>Белка, Билка, Жуя, Жучко, Тарка, Шарена, Цифра, Шара</i>		
гiерархийне место			<i>буяк целє домашня животиня статок</i>

ШВИНІ

Асоціативни тест указал же нешка Руснаци швиню видза як жридли продукт за поживу цо представя ей основну функцію (*дисновтор, за месо и месни продукти, колбаса, колбаси, масц, месо, сланїна, шкварки, шунка, юшка*). Тото потвердзую и одвити на стимулус хтори випитує оградзєня *То би була добра швиня кед би мала чийо найфреквентнейши одвити продукти з тей домашней животинї* (вельо прашата 11; прашата 7; вельо меса 5). Функцію швинї видзиме и у обектох за ей змесцене (*кармик, обор, хлїв, у кармику*). Тота файта домашней животинї ше препознава по своїх когипонимних членох (*вепер, корназ, мангулїца, первиска, праше, прашата, шудов*). Типична швиня ше визначує зоз випатрунком, односно з одного боку, пре свою функцію ю видза як галадну (*шицкоєд, помїї*), затита є (*дебела, тлустосц*), а з другого боку брудна (*балєта, блато, бруд, брудна, гадне, з носом дриля, шмердзи*).

Номинації хтори резултат метафоричного або метонимийского преношеня зоз швиню як жридловим доменом ест 13. Єдна з визначних характеристик швинї ей випатрунок. Швиню ше видзи як брудну домашню животиню (*швиня „нешорови, недзбали випатрунок человека”, праше „мурцаве дзецко”*) хтора вельо є (*дурок „особа хтора вельо є”*), та є затита (*швиня „затити человек”*), паратує, превраца, (*коборловац „човек паратує, лопота, превраца”, коборлов „човек хтори паратує, лопота, дацо превраца”*), прави нешор, брудзи, шмеци (*швинїц „човек прави нешор, брудзи, шмеци”*) итд. Пре тоту вонкашню брудносци и занєдзбани випатрунок, швиня ше розуми и як морално брудна прецо ше зоз назву тей животинї навољує и особи же би ше их уквилєло (*швиня „деградованє хлопа або жени”*). Випатрунок швинї условел и метонимийну

екстензию єдла з тей домашней животині (*швиня, праше* „єдзене з тей животині”). Шерсц швині мотивовал метафоричну екстензию чий резултат назва рошліни (*швиньска шерсц*).

Корназа як члена тей категорії ше видзи як пишного з оглядом на його функцию оплодзovania (*корнажиц ше* „возношене, дзвигане носу”).

Фразеологийни материял указує же Руснаци швиню тиж так видза як брудну (*брудни як швиня, мусави (мурцави) як праше*), затиту (*тлусту як швиня*), непременліво подлого характеру (*облєч швиню до злата а вона пойдзе до блато*), гнівацу (*нагнівани як корназ*), галадну (*добра швиня гоч яки помії (кажду помію) попис / за добру швиню нет подли помії*); (*хтора швиня раз курче пожре тота ше на паспаль не враци*), агресивну (*дриляц ше як праше до помійох*), хтора прави нешор (*коборлує як тота швиня у оборе, виадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох*), уплївує негативно на других (*єдна швиня шцок чупор розрис*). У вязи зоз видзеньом швині як брудней и незаситей и характеризоване єй як без мири у пицу (*пияни як швиня, опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня, вивалял ше як швиня*).

На концу можеме заключиц же швиня у язичней слики Руснацох представя домашню животиню хтора ше хова пре продукти з мяса за поживу людзом. Типична швиня галадна, затита и брудна.

Стереотипни видзєня швині, видзи нам ше индуковани зоз єй справованьом. напр. галадносц хтора спричинює шарпацосц, одсуство мири и критерийох квалитету єдзєня индуковала слику швині хтора агресивна, подлого характеру (непременлівого подлого характеру, гнівацосц, агресивносц, прави нешор, уплївує негативно на других). Вонкашні випатрунок (брудносц, занєздбаносц) индуковал стереотипне видзєне швині як животині подлих моралних квалитєтох.

Табела 2. ШВИНІ

Швині (швиня, корназ, праше)			
Типични характеристики	Номинацийна слика	Фразеологийна слика	Асоцијативни тест
вонкашні випатрунок/физични характеристики	брудносц <i>швиня</i> „нешорови, недзбали випатрунок човека” <i>праше</i> „мурцаве дзецко” часц цела <i>швиньска шерсц</i> „рошліна швиньска шерсц”	брудносц <i>брудни як швиня, мусави (мурцави)</i> <i>як праше</i>), чежина, затитосц <i>тлусту як швиня</i>	брудносц <i>балєга, блато,</i> <i>бруд, брудна,</i> <i>гадне, з носом</i> <i>дриля, шмердзи</i> чежина, затитосц <i>дебєла, тлустосц</i>

справоване ґаладносц	ґаладносц дурок „особа хтора вельо є”	ґаладносц добра швиня гоч яки поміі (кажду помію) попис / за добру швиню нст подли поміі хтора швиня раз курче пожре тот ше на паспаль не враци пияни як швиня, опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня, вивалял ше як швиня	ґаладносц шицкоєд, поміі
правиц нешор	правиц нешор коборловац „чловек паратує, лопота, превраца”, коборлов „чловек хтори паратує, лопота, дац превраца” швиніц „чловек прави нешор, брудзи, шмеци”	правиц нешор коборлує як тот швиня у оборе вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох	
подли характер	подли характер - пиха корнажиц ше „возношенє, дзвиганє носу” швиня „деґрадованє хлопа або жени”	подли характер облєч швиню до злата а вона пойдзе до блата єдна швиня шицок чупор розриє ґнївацосц наґнївани як корназ аґресивносц дриляц ше як праше до помііох	
функція/вредносц			дисновтор, за месо и месни продукти, колбаса, колбаси, масц, месо, сланіна, шкварки, шунка ³⁴⁷ , юшка прашата ³⁴⁸ кармик, обор, хлїв, у кармику
ґисрархийне место			вепер, корназ, мангуліца, первиска, праше, прашата, шудов

КОНІ

³⁴⁷ Лексични центер поля вербалних асоцияційох швиня подзелени на два асоцияти. То кармик 13 и шунка 13.

³⁴⁸ Центер поля вербалних асоцияційох виволаних зоз стимулусом То би була добра швиня кед би мала асоцият вельо прашата 11.

Асоціації поля вербальних асоціацій на стимул коня указують же Руснаці нешка видза коня як домашню животину з функцією роботи і шедляня, односно розваги (*шедлац, яханє, обегованя, шедланє, коніцки обегованя, трки, робота, за роботу, спорт/ роби, помоц у роботи, помоц на полю*) або превозного средства (*коч, запрага, фиякер*). У тих одвитох видзимо пременку видзенья коня хтори у прешлосци мал функцію превозного средства або превозки терхи, цаганя плуга, а нешка ше повязує з шедланьом як способом розваги або спорту³⁴⁹. У сучасней язичней слики швета Руснацох коня ше препознава як когипоним других членох тей категорії (*кобула, гаче, статок, гачур, липицанер*). Препознатліви є пре часци цела, односно мероними (*грива, копито, копита, очи, хвост, шерц*). Заступени і реакції з хторима ше описує випатрунок животині (*елетантни, краса, красни, моц, моцни, прекрасни, упартоси, чилаш*), опрема за коня (*потковка, шедло, штверци*), емотивно офарбени асоціації (*Орвел, дідо любел коня, шлебода*), место дзе ше хова коня (*польо, салаш, хлів*), надредзени члени тей категорії, односно гипероними (*домашня животиня, домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре тиху, спорт і рекреацию., статок*). Коня меней як крава або швиня препознатліви по месних продуктах понеже ше реакція *месо* зявює лем раз. Таки случай і зоз подражованьом гласа коня (*иха*).

Интересантне же на стимул *То би бул добри коня кед би мал найфреквентнейша реакція доброго газду* 10. Таки одвит можемо повязац з функцією коня хтори кед ма газду хтори го допатра, може добре робиц і випольновац свою функцію.

У анализованим материялу номінаційох, односно формованю назвох у метафоричним, метонимийним або метафтонимийним процесу зоз жридлого домену у хторим коня, його когипоними, його рухи, роботи хтори ше окончую на нїм або предмети у вязи з коньом, єст 39. Руснаці тоту домашню животину видза як красну, прицагуюцу, сексуално активну (*вайчак 1., сексуално прицагуюци хлоп*”, 2. „сексуално активни хлоп”, *кобулка „женскей капчи на шматох”, вайчачок „хлопска капча на панталонах*”). Видзене коня як красного, грациозного видзи нам ше, резултовало і зоз частима реализациями випатрунку коня у материялней форми (*коніки „фигури коньох на вашарским бависку”, коняк з медовніка „едзене у форми тей животині”*). Визначну характеристику випатрунок видзимо і при шлїдуючих прикладах: *кобула „справа за правене древених колесох”, коня „кося хтора останє з вареной кури”, бугери „округли платки на щерци коня”*.

³⁴⁹ О тим гутори і єден идиосинкратични одвит: *домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре тиху, спорт і рекреацию.*

З другого боку, одредзених членох тей категорії ше видзи и як несплодних, хладних у любови (*нутрак* 1. „неплодни человек”, 2. „хладни у любови человек”).

Наш материял указує же Руснаци коньом мена часто даваю по характеристичним деталю, напр. *Лисак, Лиска, Гвиздаш, Ружа, Цвѣта* „назва коня по характеристичним деталю” або фарби *ридя*, „назва животині по фарби”. Фарба коня може буц порушуюци домен и у персонификаційним процесу (*араб* „конь араб”).

Коня ше препознава и по характеристичним звуку и руху хтори пре сугестивносц похасновани як метафорична екстензия з хтору ше описує характеристични звук и рух человека (*форкац* „цаганє за носом человека”).

Як и при других домашніх животиньох, и конь представя ентитет хтори неинтелигентни та ше з хаснованьом його назви за менованє человека уквильює (*конь* „глупи человек”, *кобула, конь* „деградованє хлопа або жени”).

Характеристични рухи або потреба за едзеньом резултовали зоз формованьом назвох рошлінох (*требиконіна* „назва рошліни”) або инсектох (*конік* „инсект хтори скака”). Способ рушаня условел реализації коня у материялней форми у бависку шах (*конь* „фигура у шаху хтора символизує животиню”). Можліве же способ рушаня, односно скаканє мотивовало и метафоричну екстензию у вязи зоз тканьом хтора пре архаичносц не цалком транспарентна (*конь* „гришка при тканю”).

Понеже є една з наймитологизованших животиньох у народной традиції³⁵⁰, у прешлосци ше зоз реализацию випатрунку (и характеру) животині у материялней форми хасновал за охрану, насамредз од перуна (*коні* „предмет на закрицу хижи у форми глави коня”, *коньска глава* „предмет на санкох у форми коньскей глави”).

Преважна функция коня цагац, односно ношиц терху прецо и одредзени часци музичних инструменох хтори „ноша” струни достали мено по тей домашней животині (*кобулка, конік* „часц струнових инструменох (хтора ноши струни”). У вязи зоз тим и назви формовани за означованє моцносци превозних средствох (*коні* „моцносц превозки”). Характеристику коня же швидко або вельо бежи видно и у персонификованих назвох *бегун* „конь хтори вше бега або вшадзи походзи, побега дзе треба” и *бегач* „конь хтора ше змага у бежаню”).

³⁵⁰ Як зме уж наведли, конь представял вязу зоз шветом надприродного, односно нежемским понеже то животиня чия главна улога транспорт терхи. За коня вязани култ плодносци и култ мертвих (Толстој, Раденковић 2001: 280–281).

Конь тиж так и объект на хторим ше окончую одредзени дії, напр. рихтанє коня за функцию перевозки (*прагац* „наявиц одход”, *зубадлац* „змирйовац човека”), блокованє коньских ногех же би не сцекол под час напасаня (*путац* „застанавяц рушанє човека, напредованє”, *путац* „шпотац ше”), чисциц го (*окефац* „набиц дакого”), опрема за коня (*подкова* „фалаток риби у форми подкови”). У вязи зоз функцию перевозки и способ комуникації зоз коньом *гога* „розказ човекови / чекай, стань зоз бешеду чловече”. У тим видземе подредзєну улогу коня, односно його службу човекови хтора характеристична за шицки домашні животині.

У метафоричним процесу на хтори у прешлосци могло уплївйовац митологийне розумєнє коня, формовани назви бавискох ([бавиц ше] *на коні* „бависко (имитованє запрагнутих коньох)”, [бавиц ше] *на коніки* („кара у бависку) шедланє древеней палічки”).

О слики коня у язичней слики швета Руснацох можу шведочиц назви коня хтори резултат персонификації. Руснаци коня так видза як животиню хтора може мац подли характер або ше каприциозно справує (*поган* „конь подлого характеру”, *зноровиц ше* „каприциозно справованє коня”). Одреканє од жаданого єдзєня як християнска чеснота ше приписує и коньови (*коньски пост* „даванє подлейшого старого єдзєня/кукурици коньом”).

У фразеологийней слики швета Руснацох коньова визначна характеристика функция (*спуциц ше з кефетика*, *вжац/тримац дєплови до /своїх/ рукох*, *тримац дєплови у обисцу*, *вируциц (дакого) зоз шедла /вилециц зоз шедла*, *ані прагац ані шедлац*, *виробени як конь (вол)*, *вистал як поштарски конь*, *робиц (цагац) як конь*, *дац (черац) коня за матарца*, *спаднуц з коня на матарца (осла)*, *як гога и пр*, *иду гога и пр*, *доброгo вайчака перше зрадзи вид а вец друге*, *ходзи як францияш*) або характеристичне справованє (*бежац як гаче опрез друка*, *забула кобула же и вона дараз гаче була*, *змухавел ше як конь*). Даєдни фразеологизми у вязи зоз митологийну улогу коня або його опреми цо знова сугєрує же ше визначносц видзи у його функций (*ма подкову*, *буц на коню (коньове)*).

Табела 3. КОНІ

КОНІ (кобула, вайчак, гачє)			
Типични характеристики	Номинацийна слика	Фразеологийна слика	Асоцијативни тест
вонкашні випатрунок/физични характеристики	<i>коніки</i> „фигури коньох на вашарским бависку” <i>конік з медовніка</i> „єдзєне у форми тей животині” <i>кобула</i> „справа за правєнє		<i>елегантни, краса, красни, моц, моцни, прекрасни, упартосц, чилаш,</i> часц цєла

	<p>древених колесох” <i>конь</i> „косц хтора остане з вареной кури”</p> <p><i>бугери</i> „округли платки на шерсци коня”</p> <p><i>кобула</i> „справа за правене древених колесох” <i>конь</i> „косц хтора остане з вареной кури”</p> <p><i>коньски хвосцик</i> „рошліна з гириздасту форму квита”</p>		<p><i>зрива, копито, копита, очи, хвост, шерсц</i></p> <p><i>иха</i></p>
Справоване	<p><i>конік</i> „инсект хтори скака” <i>конь</i> „фигура у шаху хтора символізує животиною” <i>конь</i> „гришка при тканю” <i>форкац</i> „цагане за носом человека” <i>требиконіна</i> „назва рошліни”</p> <p><i>нутрак</i> „неплодни человек”, „хладни у любови человек”</p> <p><i>поган</i> „конь подлого характеру” <i>зноровиц ше</i> „каприциозно справоване коня”</p> <p><i>коньски пост</i> „даване подлейшого старого едзенья/кукурици коньом”</p> <p><i>конь</i> „глупи человек”, <i>кобула</i>, <i>конь</i> „деградоване хлопа або жени”</p>	<p><i>бежац як гаче опрез друка</i> <i>забула кобула же и вона дараз гаче була</i> <i>змухавел ше як конь</i></p>	
Функция/вредносц	<p>бежанс <i>бегун</i> „конь хтори вше бега або вшадзи походзи, побега дзе треба” <i>бегач</i> „конь хтора ше змага у бежаню”. <i>прагац</i> „наявиц одход” <i>зубадлац</i> „змирйовац человека”</p> <p>ношене терхи <i>кобулка, конік</i> „часц</p>	<p>опрема за роботу з коньом <i>спуциц ше з кефетика</i> <i>вжац/тримац дєплови до /своїх/ руках</i> <i>тримац дєплови у обисцу</i> <i>вируциц (дакого) зоз шедла /вилсциц</i> <i>зоз шедла</i> <i>ані прагац ані шедлац</i></p> <p>вистатосц <i>виробени як конь (вол), вистал як</i> <i>поштарски конь, робиц (цагац) як</i></p>	<p><i>шедлац, яхане, обегованя, шедлане, коніцки обегованя, трки,</i></p> <p><i>робота, за роботу, спорт/ роби, помоц у роботи, помоц на полю</i></p> <p><i>коч, запрага,</i></p>

	<p>струнових інструментах (хтора ноши струни)</p> <p>коні „моцносц превозки”</p> <p><i>путац</i> „застанавяц рушане чловека, напредоване” <i>путац</i> „шпотац ше” <i>окефац</i> „набиц дакого” <i>подкова</i> „фалаток риби у форми подкови” <i>гога</i> „розказ човескови / чекай, стань зоз бешеду чловече”</p>	<p><i>конь</i></p> <p>способ рушаня <i>ходзи як францияши</i></p> <p>вредносц <i>дац (черац) коня за магарца</i> <i>спаднуц з коня на магарца (осла)</i></p> <p><i>як гога и пр, иду гога и пр</i></p> <p><i>вайчак</i> 1. „сексуално прицагуюци хлоп” 2. „сексуално активни хлоп” <i>вайчачок</i> „хлопска капча на панталанох” <i>кобулка</i> „женскей капчи на шматох”</p> <p><i>доброго вайчака перше зрадзи вид а вец друге</i></p>	<p><i>фийкер</i> <i>потковка, шедло, штверци</i> <i>месо</i></p> <p><i>польо, салаши, хлів</i></p>
Митологийна функция обичаї	<p>коні „предмет на закрицу хижи у форми глави коня” <i>коньска глава</i> „предмет на санкох у форми коньскей глави”</p> <p>[бавиц ше] <i>на коні</i> „бависко (имитоване запрагнутих коньох)” [бавиц ше] <i>на коніки</i> („кара у бависку) шедлане древеней палічки”</p>	<p><i>ма подкову</i> <i>буц на коню (коньове)</i></p>	
Меноване коньох	<p><i>Лисак, Лиска, Гвиздаш, Ружа, Цвета</i> „назва коня по характеристикним деталю” <i>ридя</i>, „назва животині по фарби” <i>араб</i> „конь араб”</p>		
Гієрархийне место			<p>КОГНИОНИМИ <i>кобула, гаче, статок, гачур, литицанер</i></p> <p>ГИПЕРОНИМИ <i>домашня животиня, домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре пиху, спорт и рекреацию., статок</i></p>

ОВЦІ

На основі вербально асоціативного поля *овца* визначна характеристика овци єй функція, односно продукти з тей домашней животині (*волна, сир, триков, млеко, папригаш*). Тото потвердзую и реакції на стимулус *То би була добра овца кед би мала* (вельо волни 10; волну 10; вецей волни 8; волни 7; баранчата 5).

Визначна характеристика овци и припадносц категорії хтору ше препознава по когипонимох (*баран, баранче*) и гиперонимох (*домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и волну., статок*). Визначна характеристика овци по хторей ше препознава и єй випатрунок (*била, хмара, чунава, смрод*), справованє (*питома*), глас домашней животині (*бе*), простор (*пажуца, у аклю*), пожива (*трава, шено*). Питоме справованє виволало и стереотипни видзєня овци (*без мозга, наивносц, патри телевизор, шпиванє*)

Подобни визначни характеристики обачуєме и у материялу номінаційох. Метафорични и метонимийни екстензії з жридловим доменом домашней животині *овца* указую же ше у язичней слики швета Руснацох вона визначує зоз своїм характеристичним випатрунком, односно билу фарбу овчей волни (*овци „били хмарки по небе”, баранчата „мали били хмарки по небе”, багнітка „обрядна палічка у християнстве”, баранчики „квеце зоз дробнима квитками grīmula veris I.”, овчи репик „рошліна овчи репик”, баранов язык „рошліни овалного, гладкого лісца”, баранче „єдзєне з тей животині”).* Реалізації випатрунку младей овци, односно баранчета у материялней форми як єдзєня правеного за християнске швето указую на иконічносц випатрунку тей домашней животині и на християнску традицію (*баранче „єдзєне у форми тей животині”).* Визначну характеристику функція видземе у номінації *тирханє* „полне одношенє людзох”.

Руснаци овцу видза и як інтелектуално недозрету, окреме кед слово о младей особи хтора вєц асоцірує на младу, недозрету овцу (*токульов „интелектуална недозретосц младей особи”).* Можлівосц уквильованя особи зоз хаснованьом назви *овца* тиж так потвердзує же ше ю видзи як інтелектуално недозрету або наивну. Тоти слики виројтно виволани зоз питомим справованьом овци пре хторе випатра як наивна.

Фразеологийна слика швета Руснацох указує же визначни характеристики овци насампредз справованє (*мирни як баранче (ягнятко), набрац (навишац, натрепац) на себе як баран на роги, справованє (справованє заблукана (страцена) овца*), але и випатрунок (*стари баран але роцок тварди, баранчата на небе, вовк у овчей (баранчецовей, ягнятковей) скорі*).

Табела 5. ОВЦИ

ОВЦИ (баран, баранче/ягнятко)			
типичні характеристики	номинаційна слика	фразеологічна слика	асоціативні тест
вонкашні випатрунок/фізичні характеристики	<i>овци</i> „били хмарки по небе”, <i>баранчата</i> „мали били хмарки по небе”, <i>багнітка</i> „обрядна палічка у християнстве”, <i>баранчики</i> „квече зоз дробними квитками <i>primula veris</i> l.”, <i>овчи репик</i> „рошліна овчи репик”, <i>баранов язык</i> „рошліни овалного, гладкого лісца” <i>баранче</i> „едзене у форми тей животині”) <i>баранче</i> „едзене з тей животині” <i>баранче</i> „едзене у форми тей животині”	<i>вовк у овчей (баранчецовей, ягнятковей) скори</i> <i>баранчата на небе</i> <i>стари баран але роцок тварди</i>	<i>била,</i> <i>сморд,</i> <i>чупава</i> <i>бе</i> <i>шпиванє,</i> <i>хмара.</i>
справованє	<i>тоцьов</i> „интелектуална недозретосц младей особи” <i>овца</i> „наивна особа”	<i>зблукана (страцена) овца</i> <i>мирни як баранче (ягнятко)</i> <i>набрац (навишац, натрепац) на себе</i> <i>як баран на роги</i>	<i>без мозга,</i> <i>патри телевизор,</i> <i>наивносц</i> <i>питома,</i>
функція/вредносц	<i>пирханє</i> „полне одношенє людзох”		<i>волна,</i> <i>сир,</i> <i>триков</i> <i>млеко, паприташ</i> <i>трава, шено</i> <i>пажица, у аклю</i>
гієрархійне место			<i>баран, баранче</i> <i>домашня</i> <i>животиня</i> - <i>статок</i> - <i>чловекови</i> є <i>хасновита</i> пре <i>млеко, месо и</i> <i>волну., статок</i>

КОЗИ

Фреквенция асоціатох того асоціативно вербалного поля указує же визначна характеристика домашней животині коза єй функція з хтору человек достава продукти за поживу людзом (*млеко, сир, кожи сир а може и на рожню, мидло, коще, седем коцата, чкода, у моєй баби, хлів, шопа*). Же то визначна функція домашней животині коза указую и

найфреквентнейши реакції на стимулус *То би була добра коза кед би мала* (млека 18; кощата (козчата/кожчата) 17).

Випатрунок кози тиж так една з визначних характеристикох. То ей фарба (*била, белка, слатка*), и характеристични часци цела (*брада, брадичка, вимне, рог, рогата, роги*). Тиж так, визначни характеристики и справоване кози (*мала як фино скака, паше, пендране, скака, умилна*), глас кози (*бечи, ме (ме-е! / те те), мечац*), пре хтори розвити стереотипни представи о кози (*веселе, наивносц, допитосц*). Єй гиерархийне место ю одредзує медзи другима животинями истей категорії (*коза, козак, коще, цап, кожлятко, токльов*), або надредзеной категорії (*домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору., стадо, стато*).

З метафоричних екстензийох чий жридлови домен *коза*, видно же визначна характеристика овци ей випатрунок пре хтори ше рижни предмети на штири ноги наволую по тей домашней животині (*кози „предмет на штири ноги за успавйоване дзецка”, коза, кожлік „стол/столчок з штирома ногами”, коза „стол/столчок з штирома ногами”, кожлік „справа за вежбане зоз штирома ногами”*). То може буц и випатрунок цалей єдинки (*цап „гришка при тканю”*) або єдней характеристичней часци кози (*кожи/кози цицки „файта грозна”*). Визначну характеристику випатрунок видземе и у метонимийней екстензии *баранче „едзене з тей животині”*).

Як и други домашні животині, и козу ше видзи як неинтелигентну, односно нежадану за поровноване (*коза „деградоване хлопа або жени”*).

Фразеологизми зоз домашню животиню козу указую же ей визначна характеристика функция (*и коза сита и капуста цала, патри як коза зарезана, пришла коза под нож, любии дакого як коза нож [а фаркаш капусту], шедзи як коза зарезана, я о коже ти о боже, баба гоні кози*).

Табела 6. КОЗИ

КОЗИ (цап, коще)			
типични характеристики	номинацийна слика	фразеологийна слика	асоцијативни тест
вонкашні випатрунок/физични характеристики	<i>кози „предмет на штири ноги за успавйоване дзецка” коза, кожлік „стол/столчок з штирома ногами” коза „стол/столчок з штирома ногами”,</i>		<i>била, белка, слатка брада, брадичка, вимне, рог, рогата, роги</i>

	<p><i>кожлік „справа за вежбане зоз штирома ногами”</i></p> <p><i>кожи/кози цицки „файта грозна”).</i></p> <p><i>цап „гришка при тканю”</i> <i>баранче „едзене з тей животині”</i></p>		
справоване	<i>коза „деградоване хлопа або жени”</i>		<p><i>бечи, ме (ме-е! / те те), мечац паше, пендранє, скака</i></p> <p><i>веселе, наивносц, допитосц</i></p>
функція/вредносц		<p><i>и коза сита и капуста цала патри як коза зарезана</i> <i>пришла коза под нож</i> <i>любиц дакого як коза нож [а фаркаш капусту]</i> <i>шедзи як коза зарезана</i> <i>я о коже ти о боже</i> <i>баба гоні кози</i></p>	<p><i>млеко, сир, кожи сир а може и на рожню, мидло, коще, седем кощата, чкода, у мосй баби, хлів, шопа</i></p>
гисрархийне место			<p><i>коза, козак, коще, цап, кожлятко, токльов</i></p> <p><i>домашня</i> <i>животиня -</i> <i>статок -</i> <i>чловекови є</i> <i>хасновита пре</i> <i>млеко, месо и</i> <i>скору., стадо,</i> <i>статок</i></p>

МАГАРЦИ

Вонкашні, и предпоставени нукашні опис (характеру, прикметох) найзаступенши асоціяції хтори виволал задати стимулус *магарец*. Асоціяти з тоту конотацію шлїдуючи: *бависко, глупи як магарец, глупосц, глуптак, жалосни, присловка, смотани, спричне, стари, твардоглави, твардоглавосц, тупосц, умилни, упарте, упорносц, церпи, чарне*. Таке видзене магарца спричинете зоз справованьом и природу тей домашней животині. Як визначна характеристика ше зявює и випатрунок магарца (*уха, вельки уха*), справоване, односно оглашоване (*иа, няка, ричанє, регочанє*), його место у гисрархийней системи категорийох, гипероними (*животиня, домашня животиня, копитар, статок*), и когипоними (*магарица, магарче, мазга, мула, осел*), або члени других категорийох (*гаче, конь*).

Тиж так части асоціяти хтори указую на функцію тей животині. При тим, можеме розликовац функцію ношеня терхи (*ношенє терхи, преноши терет и водзи овци, терха, цага, цага терху, чежка робота*), водзеня овцох (*водзел чупор, водзи овци, домашня роботна животиня, овци, овчар, помоц при овцох, чувар овцох*), место перебуваня (*торина, ясла, пажица*), продукту з магарца (*млеко*).

Одвити на стимулус хтори випитує оградзеня *То би бул добри магарец кед би мал* (моци 6; розум 5; моцни хрибет 4) указую же визначна характеристика магарца його функция але и одкриваю стереотипне видзенє магарца як глупого.

Зоз прикладох метафоричних преношеньох у хторих жридлови домен магарец, як и у асоціативним тесту, обачліве же го Руснаци видза як неинтелигентну домашню животиню (*и-а „яки ши глупи”, магарцац „гандровац и наволовац магарцом”, магарец/магарица „деградованє хлопа або жени”*). Тото видзенє засноване на справованю магарца и його функції. На тих визначних функційох ше снує и назва бависка [*бавиц ше*] на магарци „бависко прескакованя бавячох”. За магарца характеристична функция ношеня терхи (*магарец „предмет за ношенє/вишанє шматох”*), його характеристични способ оглашованя (*магарчи кашель „чежки кашель”*), характер молодого магарчеца (*магарче вайцо „гумова лабдочка за бавенє”*). Очиглядно же животині хтори не од велького хасну за человека видзени як животині з веліма подлима характеристиками (напр. *пес, магарец*).

Фразеологийна слика, формована на малим числу фразеологизмох, указує же визначна характеристика хтору обачую Руснаци, справованє магарца (*твардоглави як магарец, упарти як магарец*), функция (*стої як магарец медзи овцами, ані осла ані посла*), випатрунок (*стари як стари магарец, правиц дакого магарцом, правиц (робиц) з дакого магарца, яка у царици така у магарици*).

Табела 7. МАГАРЦИ

МАГАРЦИ (магарец, магарица, магарче)			
типични характеристики	номинаційна слика	фразеологийна слика	асоціативни тест
вонкашні випатрунок/физични характеристики		<i>яка у царици така у магарици стари як стари магарец правиц дакого магарцом, правиц (робиц) з дакого магарца</i>	<i>стари, церпи, чарне.</i> <i>уха, вельки уха</i> <i>Исус, Сима, Шрек</i>
справованє	<i>магарчи кашель „чежки кашель”</i>),	<i>твардоглави як магарец, упарти як магарец</i>	<i>твардоглави, твардоглавосц,</i>

	[бавиц ше] на магарци „бависко прескакованя бавячох” и-а „яки ши глупи” магарцац „гандровац и наволовац магарцом” магарец/магарица „деградоване хлопа або жени” магарче вайцо „Гумова лабдочка за бавене”		тупосц, глупи як магарец, глупосц, глуптак, умилни, упарте, упорносц, смотани, спричне, иа, няка, ричане, регочане жалосни, присловка
функція/вредносц	магарец „предмет за ношене/вишане шматох”	стої як магарец медзи овцами ані осла ані посла	ношене терхи, преноши терет и водзи овци, терха, цага, цага терху, чежка робота, водзел чупор, водзи овци, домашня роботна животиня, овци, овчар, помоц при овцох, ч торина, ясла, пажица увар овцох
гієрархийне место			магарица, магарче, мазга, мула, осел, гаче, конь животиня, домашня животиня, копитар, статок

6.1.1.2. КАТЕГОРИЯ ЖИВИНА/ДРОБИЗІ

КУРИ

Асоціативни тест указує же Руснаци препознаваю куру як домашню животиню чия функція давац продукт за поживу човекови (вайца, месо, пире, помаранчецове пире и вайца, юшка, неше вайца и дава месо). Одвити на стимулус з хторим ше випитую оградзеня потвердзує значносц функції кури за човека *То би була добра кура кед би мала* (вайца (, вайцо, вайцо як нойово/ (кед би несла вайца) / , курчатка) 21; вельо вайца 8; курчата 7).

То домашня животиња хтора ше препознава як член истей категорії зоз когипонами (*когут, курче, курчата*), як член подредзеной категорії гиперонимох (*живина, дробизг, домашня животиња - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца*). Кури маю характеристичне справованє (*гребе по дворе, з ногу тура, розгребана заграда, шпирта (шором), шпиртанє*), и способ оглашованя (*коткода (кокода), коткодаканє*), а на основи ей справованя формоване и стереотипне видзене курох як глупих (*глупа*). Як характеристика кури ше видвоує и место дзе ше кури хова (*курнік*). Реакції у хторих ше кура санує гуторя о неминовности ей функції (*баш ми ю жаль, мила єдна*).

Анализа номинаційох указала же метафорични, метонимийни и метафтонимийни екстензии з жридловим або цильовим доменом кура найчастейше засновани на випатрунку кури (*кура риц „хорота скори”, курчецово / кури перши „деформитет першох чловека”, когутів гребень „рошліна з квитком у форми гребеня”, гребень когута „часц цела когута”, когуцик „предмет, витроказ у форми когуцика”, когуцик „предмет у форми когуцика железней пейгли”, когуцик „предмет на мажи у форми глави когуцика”, мендюши „вироснуца на глави кури”, остроги „часц цела кури”, когуцик „дзецинска фризюра”, когуцик „предмет на пушки у форми когуцика”, пирко „биле месо зоз курчеца у форми пирка”, гніздо „место за хованє дзецех”*).

Визначна характеристика по хторей ше препознаваю кури, може буц и їх глас, односно специфични способ оглашованя (*кукурикац „гласна бешеда чловека”, кракориц ше, кукурикац, коткодац „доганяне з бешеду”*). За Руснацох визначне и справованє курох (*куруплах „злекнути човек”, кура война „звада пре неважну ствар”*), або специфични характеристики (*курушлеп „хорота виду”*).

Фразеологийна анализа указує же Руснаци як визначну характеристику видза курово справованє (*легац (спац) з курами, шедзиц як квока [на вайцох], чвиркац як квока, круци ше як кура з вайцом, замервиц ше (зашпотац ше) як курче до клоча, як кед би спаднул з бантох, озда сом не спаднул з бантох, войсц як курче до помийох*, характеристики, односно слаби вид (*пришкапело ше му як шлепей кури зарно / и шлепей кури ше уйдзе, зарно*). На основи справованя формована и слика кури як глупей (*розуми ше до дачого як кура до пива, розум як у курчеца*).

Вона за газду, як видно и зоз фразеологизмох представя вредносц (*обрац дакого як куру до гарчка, йому кура а мнє вайцо*).

Табела 8. КУРИ

КУРИ (цап, коще)			
типични характеристики	номинаційна слика	фразеологічна слика	асоціативни тест
вонкашні випатрунок/фізичні характеристики	<p><i>кура риц</i> „хорота скори”</p> <p><i>курчецово / кури перши</i> „деформитет першох човека”</p> <p><i>когутов гребень</i> „рошліна з квитком у форми гребеня”</p> <p><i>гребень когута</i> „часц цела когута”</p> <p><i>когуцик</i> „предмет, витроказ у форми когуцика”</p> <p><i>когуцик</i> „предмет у форми когуцика железней пейгли”</p> <p><i>когуцик</i> „предмет на мажи у форми глави когуцика”</p> <p><i>мендюши</i> „вироснуца на глави кури”</p> <p><i>остроги</i> „часц цела кури”</p> <p><i>когуцик</i> „дзецинска фризюра”</p> <p><i>когуцик</i> „предмет на пушки у форми когуцика”</p> <p><i>пирко</i> „биле месо зоз курчеца у форми пирка”</p> <p><i>гніздо</i> „место за ховане дзецох”.</p> <p><i>курче</i> „едзене з тей животині”, <i>кура</i> „едзене з тей животині”</p>	<p><i>учи курче квоку</i></p> <p><i>пришкапело ше му як шлепей кури зарно / и шлепей кури ше уйдзе, зарно</i></p>	<i>гребень</i>
справоване	<p>глас</p> <p><i>кукурукац</i> „гласна бешеда човека”, <i>кракориц ше, кукурукац, коткодац</i> „доганяне з бешеду”</p> <p><i>куруплах</i> „злекнути человек”</p> <p><i>кура война</i> „звада пре неважну ствар”</p> <p>слаби вид у цмоти</p> <p><i>курушлеп</i> „хорота виду”</p>	<p><i>войсц як курче до помийох</i></p> <p><i>озда сом не спаднул з бантох як кед би спаднул з бантох</i></p> <p><i>легац (спац) з курами шедзиц як квока [на вайцох] чвиркац як квока</i></p> <p><i>круци ше як кура з вайцом, замервиц ше (защпотац ше) як курче до клоча</i></p> <p><i>розуми ше до дачого як кура до пива розум як у курчеца</i></p>	<p>глас</p> <p><i>коткода (кокода), коткодакане</i></p> <p><i>гребе по дворе, з ногу тура, розгребана заграда, шпирта (шором), шпиртане</i></p>

			<i>глупа</i>
функція/вреднось		<i>обрац дакого як куру до гарчка йому кура а мне вайцо</i>	<i>курнік вайца, месо, пире, помаранчецове пире и вайца, юшка</i> <i>неше вайца и дава месо</i> <i>курче, курчата³⁵¹</i>
гієрархійне место			КОГИПОНИМИ <i>когут, курче, курчата</i> ГИПЕРОНИМИ <i>живина, дробизг, домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца</i>

ГУСКИ

Асоціативни тест указал же продукти з домашній животині *гуски*, односно ей функція представляю визначну характеристику по хторей ше вона препознава (*биле пире, вайцо, гатор, заглавок, карк, масц, печинка, пире, пирко, неше вайца и дава месо и пире*). И найфреквентнейши одвити на стимулус *То би була добра гуска кед би мала гушата 15; вельо пиря (, гушата, месо) б) потвердзую визначнось характеристики функція*. Источно, дзепоедни з тих характеристикох указую же випатрунок гуски тиж так представя цошка прецо ше тот домашня животиня розликує од других (*гатор, карк, пире, пирко, биле пире, агресивна, била, била фарба, биле пире, велька, говенка*). Гуска, як и други домашні животині ше розуми як *глупа животиня (гордосц, наивнось, не враци смс, глупа, глупосц)*.

Место гуски у гієрархійним систему категорійох тиж так описує гуску як окремого члена. То когипоними, хтори можу буц розумени и як резултат ей функції, (*гушата, гушатко, гуше, гунар*) або ей надредзени члени, гипероними (*домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. тиж мож хасновац масц, але и пире., дробизг, живина*).

Место перебуваня тиж так характеристичне за гуски (*Керестур, пажица, пияц, у сушеда, курнік*). У вязи зоз тим и характеристика гуски же би була блізко при води (*воду плюска, вода,*

³⁵¹ Одвити курче и курчата представляю когипоними але су тиж так резултат функції кури, односно причина прецо их человек хова.

доліна, вода-доліна, рибняк). Видзеню гуски як глупей можебуц доприноши способ оглашованя хтори як и при качки може буц интензивни и прето допити. Реакції зоз асоціацію на оглашованє гуски реалитивно части (*га га (тата), татанє, надзера ше*).

Материял з номинациями указує подобни резултати. Визначна характеристика гуски ей справованє, насампредз характеристичне оглашованє гуски ше визначує медзи другима характеристиками гуски (*гагач* „мено, назва животини”, *гагац* „гласна бешеда человека”), або одношеня гу младим ([бавиц ше] *на гушата* „бависко лапаня зоз имитованьом гушатох”). Руснаци гуску видза як глупу прецо ей назву хасную за уквильованє особи (*гунар*, *гуска* „глупи человек”, „деградованє хлопа або жени”).

Випатрунок тей животині, односно жовта фарба молодого тей файти условела менованє рошліни у хторей жридлови домен гушатко чия прототипична характеристика жовта фарба (*гушатково квице* „квеце жовтей фарби”, *гуска* „едзене з тей животині”).

Функция хтору ма гуска представя ей визначну характеристику. То месо за поживу людзом прецо ше ю додатно карми (*кльокац* „кармиц дзецко на силу”).

Невельке число фразеологизмох у хторих жридлови домен домашня животиня гуска указує же тоту животиню Руснаци препознаваю по вонкашнім випатрунку (*жовти як гуше*), характеристики же добре подноши воду (*як кед на гуску води плюшнєш / як на гуску води сипац*) и функцию, односно даванє продукту чи хасну хтори газда ма од гуски а прецо ю карми (*не за гуски шено*).

Табела 9. ГУСКИ

ГУСКИ (гуска, гунар, гуше)			
типични характеристики	номинаційна слика	фразеологийна слика	асоцијативни тест
вонкашні випатрунок/физични характеристики	<i>гушатково квице</i> „квеце жовтей фарби” <i>гуска</i> „едзене з тей животині”	<i>жовти як гуше</i>	<i>агресивна, била, била фарба, биле пирє, велька, говенка</i>
справованє	глас <i>гагач</i> „мено, назва животині”, <i>гагац</i> „гласна бешеда человека” [бавиц ше] <i>на гушата</i> „бависко лапаня зоз имитованьом гушатох” <i>гунар</i> „глупи человек”, <i>гуска</i> „деградованє жени”	<i>як кед на гуску води плюшнєш / як на гуску води сипац</i>	глас <i>га га (тата), татанє, надзера ше</i> <i>воду плюска, вода, доліна, вода-доліна, рибняк</i> <i>глупа, глупосц, гордосц, наивносц,</i>

функція/вредносц	кльокац „кармиц дзецко на силу”	не за гуски шено	не враци смс Керестур, пажица, пияц, у сушеда, курнік, трава биле пире, вайцо, гагор, заглавок, карк, масц, печинка, пире, пирко, неше вайца и дава месо и пире не видно их вецей на драже писанки
гієрархийне место			гушата, гушатко, гуше, гунар домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. тиж мож хасновац масц, але и пире., дробизг, живина

ПУЛЬКИ

На основи асоціативно вербалного поля *пулька* видземе же Руснаци визначую продукти хтори ше прави зоз пульки, односно же їх визначна характеристика функція (*батак, биле месо, медальони, месни нарезак, месо, неше вайца и дава месо, пире, пульково месо, сцегна, сцегно, юшка*). Место хованя пульки ше не розликує од других домашніх животиных категорії ЖИВИНА/ДРОБИЗГ (*двор, задні двор, курнік*) и указує же и при тей домашней животині ей функція єдна з визначних характеристикох. Тото потвердзую и одвити на стимулус *То би була добра пулька кед би мала* (пульчата 17; вельки сцегна 4).

Гієрархийне место, як и при других домашніх животиных видзелює пульку од других домашніх животиных. То можу буц когипоними (*пульчата, пульче, пуляк*), гипероними (*домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., дробизг, живина, ритка живина*), гипоними (*пазинска*), або назви членох зродних категорійох (*паун*).

Опис випатрунку тей файти животині тиж так часта асоціяція (*велька, шарена хвост*). Справованє пульки єдна з визначних характеристикох (*з ногу шулька, паше траву, розширени хвост (пуляков), спомалшеносц*). Типичне справованє пульки повязане зоз способом оглашованя

пульки (*баш є гласна, бульбуліканє, булька, блблблблбл, гласна, талама, пуль пуль пуль*). Часте, характеристичне, інтензивне оглашованє пульки повязує ше зоз нїзку інтелигенцію або подлима характерними прикметами хтори ше з метафоричним преношеньом преноша на женску особу. Пулька у сучасней язичней слики Руснацох інтелектуално недозрета, бояжліва (*глупа, глупосц, пишна, страх, трачара, трачари, имих*). Як при предходних домашніх животиных, дзепоедни реакції стереотипизирани.

Не вельке число номінаційох у хторих жридлови домен домашня животиня пулька сугерує же єдна з типичних характеристикох по хторих ше пулька препознава по єй випатрунку (*пульчи нос „рошліна з цивасту форму квитка”, пулька „єдзене з тей животині”*).

Домашня животиня пулька ше у фразеологізмах зявює два раз у форми хлопскей єдинки (1,13%). Тоти фразеологізми указую же визначна характеристика пульки єй випатрунок (*нагнівани (надути) як пуляк, спуциц нос як пуляк*).

Табела 9. ПУЛЬКИ

ПУЛЬКИ (пулька, пуляк, пульче)			
типични характеристики	номінаційна слика	фразеологічна слика	асоціативни тест
випатрунок	<i>пульчи нос „рошліна з цивасту форму квитка”</i> <i>пулька „єдзене з тей животині”</i>	<i>нагнівани (надути) як пуляк</i> <i>спуциц нос як пуляк</i>	<i>велька розширени хвост (пуляков)</i> <i>хвост шарена</i>
Справованє			глас <i>баш є гласна, бульбуліканє, булька, блблблблбл, гласна, талама, пуль пуль пуль</i> <i>з ногу шулька, наше траву, спомалишеносц,</i> <i>глупа, глупосц, трачара, трачари</i> <i>пишна,</i> <i>страх,</i>
функція/вредносц			<i>батак, биле месо, медальони, месни нарезак, месо, неше вайца и дава месо, пирє, пульково месо, сцегна, сцегно, юшка</i> <i>двор, задні двор, курнік</i>

гієрархійне место			<i>пульчата, пульче, пуляк</i> <i>домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., дробизг, живина, ритка живина</i> <i>пазинска</i> <i>паун</i>
-------------------	--	--	---

КАЧКИ

На основи резултатох асоціативного тесту видзимо же визначна характеристика качки єй справованє, насампредз потреба буц блізка при води (*блато, бара, вода, з воду ше мачка, купанє, купанє у води, пліва по доліни, пліванє, барка, барки, добри плівач, брудна вода, кадза*), способ оглашованя (*ква ква, рапотачка*), и способ рушаня (*смотана, спомалшеносц, ход, трапаве, шляпка як качка, шмишно ходзи*). На основи дзепоедних з тих характеристичних справованьох формовани стереотипи (*трачара, умилносц*).

Место качки у гієрархійней системи категорії тиж так важна характеристика по хторей ше препознава тотя файта домашніх животиньох. У тей групі можемо розликовац когипоними (*гунар, жовти качата, качата, каче, качур*), гипероними (*домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., дробизг, живина, птица*), члени других категорійох (*дзива (качка)*).

Окрем справованя, места у гієрархійней системи, як визначна характеристика ше видвоєє и випатрунок качки (*била, люшта, клюн, нос*), функция качки, односно продукти зоз тей домашней животині (*вайцо, масц, месо, нєше вайца и дава месо, печена, печена качка, тирє, сцєгно, юшка, курнік*). Визначносц функції качки указую одвити на стимулус *То би була добра качка кед би мала* (качата (, меса, пиря) 17; вайца).

Домашня животиня качка, так як и пулька ридко була жридлови домен номинаційох хтори резултат метафоричного або метонимийного преношеня. Знова, як и пулька, и качка ше препознава по випатрунку, окреме по єй пискох прецо рошліна наволана *качи писки* „рошліна з цивасту форму квитка”), або то може буц слика цалей домашней животині (*качка* „едзене з тей животині”).

У штирох фразеологізмах у вязи зоз качку, три ше одноша на младе тей домашней животинї каче (*мокри (змокнути) як каче, бежац як каче (качата) за ягоду, не за качата мачанка*). Фразеологізем у хторим качка жридлови домен результат прецедентних текстох (*правиц ше [на] злату качку*). На основи тих фразеологізмах видземе же Руснацом качка препознатліва пре характеристичне справованє (*мокри (змокнути) як каче, бежац як каче (качата) за ягоду*), їх функцію же би росли и дали продукт за поживу людзом (*не за качата мачанка*).

Табела 10. КАЧКИ

КАЧКИ (качка, качур, каче)			
типични характеристики	номинаційна слика	фразеологічна слика	асоціативни тест
вонкашні випатрунок/фізични характеристики	<i>качи писки „рошліна з цивасту форму квитка”</i> <i>качка „едзене з тей животини”</i>	<i>правиц ше [на] злату качку</i>	<i>била, люшта, кљон, нос</i>
справованє		<i>мокри (змокнути) як каче</i> <i>бежац як каче (качата) за ягоду</i>	способ рушаня <i>трапаве, ход, иляпка як качка, имшино ходзи, спомалишеносц</i> <i>ква ква рапотачка</i> <i>блато, бара, вода, з воду ше мачка, купанє, купанє у води, плїва по долїни, плїванє, барка, барки, добри плївач, брудна вода, кадза</i> <i>трапаве, трачара, умилносц смотана</i>
функція/вредносц		<i>не за качата мачанка</i>	<i>вайцо, масц, месо, несхе вайца и дава месо, печена, печена качка, пирє, сцегно, юшка</i> <i>курнік, кадза</i>
гієрархийне место			<i>гунар, жовти качата, качата, каче, качур</i>

			домашня животиня - дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца., дробизг, живина, птица дзива
--	--	--	--

ЗАЯЦІ

Польо вербалних асоціаційох заяц указує же нешка Руснацом визначна характеристика справованє заяца (*на полю, прави чкоди на полю, сцека по полю, бавиц ше, бежи, хруста*). Заяц ма характеристични випатрунок (*вельки уха, красна шерсц, мегка шерсц, мегке, уха, ухати, хвост*) и физични прикмети (*швидкосц, швидки, фришкосц, фришки, швидки як заяц*). Зоз тей визначней характеристики розвите стереотипне видзене заяца як бояжлівого (*бої ше шицкогo, бояжліви, куриплах*).

Його гієрархійно повязани члени категорійох тиж так важна інформація по хторей ше препознава заяца. То можу буц, гіпероними (*домашня животиня - статок - хаснує ше як пожива - месо., домашня животиня, любимец*), або когіпоними (*заячата, заяче, самец*).

Окрем хасну хтори человек ма з тей животині, односно продуктох зоз заяца (*биле вино, дава месо за поживу, заячина, месо, папригаи, жаль ми го поєсц, мили є*) присутни и реакції зоз значеньом места перебуваня (*дєпик, пажица, польо, клітка, у клітки*) и поживи заяца (*желєна шалата, мархва, трава*). Шицки тоті реакції указую же визначна характеристика заяца и його функция хтора приноси хасен човекови.

Заяц препознатліви по своїм випатрунку, насампредз уоох (*заячи уха „рошліна широкого, кляпчистого, видлуженогo або округлогo лісца, звичайно прекритогo зоз шерсцу, длаками”*), и талпох (*заяча талпа „рошліни лісца подобногo форми шерца”*). Метонимийна екстензия *заяц* „єдзене з тей животині” тиж так указує же випатрунок його визначна функция. Заяца ше розуми и як преїг мири злекнутого (*заяц „злекнути человек”*).

Фразеологийна слика формована на малим числу фразеологизмох на основи хторих видзимо же його визначна характеристика справованє (*сцекац як заяц, спац як заяц, робота не заяц - не сцекне (не одскака)*), (*швидки (фришки) як заяц*), (*з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи)*), (*з нїм не влатиш заяца*).

Табела 11. ЗАЯЦІ

ЗАЯЦІ (заяц, заячица, заяче)			
типичні характеристики	номинаційна слика	фразеологічна слика	асоціативні тест
вонкашні випатрунок/фізичні характеристики	<i>заячи уха</i> „рошліна широкого, кляпчастого, видлуженого або округлого лісця, звичайно прекритого зоз шерсцу, длаками” <i>заяча талпа</i> „рошліни лісця подобного форми шерца” <i>заяц</i> „єдзене з тей животині”		<i>вельки уха, красна шерсц, мегка шерсц, мегке, уха, ухати, хвост</i> <i>швидкосц, швидки, фришкосц, фришки</i>
справоване	<i>заяц</i> „злекнути человек”	<i>робота не заяц - не сцекне (не одскака)</i> <i>швидки (фришки) як заяц</i> <i>сцекац як заяц</i> <i>спац як заяц</i>	<i>на полю, прави чкоди на полю, сцека по полю, бавиц ше, бежи, хруста</i> <i>швидки як заяц бої ше шицкоого, бояжліви, куруплах</i>
функція/вредносц		<i>з нім не влапиш заяца з єдним вдереньом /забиц/ два заяци (мухи)</i>	<i>биле вино, дава месо за поживу, заячина, месо, папригаши</i> <i>желена шалата, мархва, трава депик, пажица, польо, клітка, у клітки</i>
гієрархійне место			<i>заячата, заяче, самец</i> <i>домашня животиня - статок - хаснує ше як пожива - месо., домашня животиня, любимец</i>

6.1.1.3. КАТЕГОРИЯ ЛЮБИМЦІ

ПСИ

Сучасна слика швета Руснацох хтору видзимо на основи асоціативного тесту, пса стереотипизовано препознава як вирного (*верни, вирносц, вирни, приятель, найлєпши пайташ, товариш, човеков вирни приятель, вирни приятель; вирни товариш*). Його функция чувац дом (*добре го мац у дворе, крадоше, чува, чува дом, чувар, чувар обисца (вирни газдови), явя кед дакто придзе и чува обисце*), або забавяц газду, брехац (*бавене, бависко, брехане, бреше (, куса, лапка / , чува дом), гав гав (ав ав), Маза, махане зоз хвостом, оганяц ше*). Характеристичне справоване пса у тим случаю и його функция.

Пес препознатлїви и пре повязаносц зоз гиперонимами (*кућни*) *любиме/ац, домашня животиня (- на хасен у обисцу.)*, гипонимами (*кафова вижла*), когипоними (*пес, сука, щене, щенята*), або членами других категорийох (*мачка*).

Тота домашня животиня ма характеристичне место перебуваня (*двор, хижка (за пса), обисце, дом, салаш*). Пса характеризує и розвой блїзкосци власніка гу ньому (*Бруно, мой пес, мой мили, мудри, щиросц, радосц, прилапйоване*). Реакция *Маза* представя резултат прецедентних текстох заснованих на анимованим филму *Луня и Маза* (англ. *Lady and the Tramp*) хтора так як и предходни представяю випольоване функції пса. Дакедишня преважна функция, як видно у асоціативним тесту, пременета. Пес окрем чувара, нешка домашня животиня-приятель гу хторому ше розвиваю чувства (як и гу другим любимцом) моцнейши як гу другим животиньом зоз категорийох СТАТОК або ЖИВИНА/ДРОБИЗГ.

За пса характеристични и поняца як цо *блихи, косц, ланцуцок, шерсц* хтори розумиме як опис пса, його характеристични випатрунок.

У номинаційней слики швета Руснацох, пса ше видзи як меру нічомносци, подлей характеристики (*пша риба „фаза у розвою жаби”, запшец „заостатосц у розвою човека”, пша вишня, пше грозно „отровна рошлїна”, бабин пес „гушенїца”, сука „деградоване хлопа або жени”*). Таке стереотипизиране видзенє пса можлїве у вязи зоз малим хасном хтори газда ма з нього.

Визначна характеристика и його функція (*патканьош, патканьошка* „назва животині”, *бойтар* „пес югасов помічник”, *пишчок* „предмет за операне, притримоване капуре”), *випатрунок* (*пиши уха* „рошліни широкого, кляпчистого, видлуженого або округлого лісца, звичайно прекритого зоз шерсцу, длаками”, *бундаш* „незачесани власи человека”), глас (*брехун* „язикати человек”).

Фразеологічна слика швета Руснацох указує же ше пес препознава як домашня животиня зоз негативними характеристиками характера. Шицки фразеологізми мож звесц на даскельо основни характеристики хтори описую типичного пса. То його справоване (*не вер псу* (*псови*) *ані кед шти, пошол пишим ліцом, пойсц як пес з косцу, спац як бундаш, пуц пса под стол виграбе ше на стол, ані пес на хвост би не позберал, пес пса позна, ані пес би го не пребрехал / не пребрехал би го ані пес, пес хтори вельо бреше, не куса, ані пес не збрехне на ньго*) и функція хтора нешка двойніста. Функція чуваня обисца представя старшу слику пса ((*с*)*пуциц ше з ланца, весц на порвазку* (*на ланцу, за руку*), *гладни як пес, як пес на ланцу жиц, жиц [себе] як пес на паздзерчу, ані пса би человек не вигнал вонка, набиц дакого як пса, руц то за псами, швечи му як псови дзвончок, швечи му як псови пята нога, треба му як псу* (*псови*) *колік, не будзе зоз пса сланіна* [*лем вше пишина*], *вистал як югаски пес*). Тота функція подрозумює же ше од пса за разлику од крави не достава продукт за поживу та прето ма нізку вредносц за газду. Понеже є еталон нічомносци, вец у персонификаційним процесу, пес, як и подли людзе, цигані (*цигані як пес*), гніва ше (*нагнівал ше* (*нахмурел ше, нагнівани*) *як бабов пес*, але є и вирни (*вирни як пес*). Остатня персонификована прикмета пса (вирносц), видзи нам ше, у вязи зоз його другу функцію, любимца чи приятеля (*пес човеков найлєпши приятель*).

Табела 12. ПСИ

ПСИ (пес, сука, щене)			
типични характеристики	номинаційна слика	фразеологічна слика	асоціативни тест
вонкашні випатрунок/фізични характеристики			<i>блихи, косц, ланцуцок, шерсц</i>
справоване	<i>сука</i> „дегероване хлопа або жени”	<i>не вер псу</i> (<i>псови</i>) <i>ані кед шти, пошол пишим ліцом, пойсц як пес з косцу, спац як бундаш, пуц пса под стол виграбе ше на стол, ані пес на хвост би не позберал, пес пса позна. нагнівал ше</i> (<i>нахмурел ше, нагнівани</i>) <i>як бабов пес</i>	

		оглашоване <i>ані пес би го не пребрехал / не пребрехал би го ані пес, пес хтори вельо бреше, не куса, ані пес не збрехне на нього</i>	
функція/вредносц	функція чужаня обисца ³⁵² <i>пша риба „фаза у розвою жабі”, запшец „заостатосц у розвою човека”, пша вишня, пше грозно „отровна рошліна”, бабин пес „гушеніца”,</i>	функція любимца <i>пес човеков найлешии приятель вирни як пес</i> функція чужаня обисца ((с)пуциц ше з ланца, весц на порвазку (на ланцу, за руку), гладни як пес. як пес на ланцу жиц, жиц [себе] як пес на паздзерчу ані пса би человек не вигнал вонка, набиц дакого як пса, руц то за псами швечи му як псови дзвончок швечи му як псови пията нога треба му як псу (псови) колік не будзе зоз пса сланіна [лсм вше пшина] <i>вистал як югаски пес цигані як пес</i>	функція любимца <i>верни, вирносц, вирни, приятель, найлешии пайташ, товариш, човеков вирни приятель, вирни приятель; вирни товариш бавене, бависко, Маза, махане зоз хвостом, оганяц ше</i> функція чужаня обисца <i>добре го мац у дворе, крадоше, чува, чува дом, чувар, чувар обисца (, вирни газдови), явля кед дахто придзе и чува обисце</i> <i>брехане, бреше (, куса, лапка / , чува дом), гав гав (ав ав)</i> ³⁵³ <i>двор, хижка (за пса), обисце, дом, салаш</i>
гирархийне место			<i>кућни любиме/ац, домашня животиня (- на хасен у обисцу.), кафова вижла пес, сука, щене, щенята мачка</i>

³⁵² Тоти приклади видзимо як резултати основней функції пса, односно чужаня обисца. Окрем тей функції, пес не дава продукти за поживу човекови та є прето меней вредни.

³⁵³ Характеристичне справоване пса и його функція.

МАЧКИ

На основі одвитох у асоціативним тесту видзимо же визначна характеристика мачки яй справованє (*лапанє мишох, гранє, мазенє, предзе, премазованє, облїзованє, схопносц, млеко, мяу, мьвчанє, при пецу, коло пеца*). На основі справованя мачки формовани стереотипизирани представи о нєй (*досада, зле, кретен, лукавосц, любезносц, миле, миловац, наймилиша, пайташка, пишина, подмуклосц, препреденост, розмазана, седем животи, слунко, спанє, улїзованє, улїзує ше, умилна, умилята, умилятосц*). Мачка ше препознава и по часцох цела (*очи, шерсц, длаки, шапи, хвост*), або характеристичним месту перебуваня (*дом, мурик, отворени дзвери, фотеля*). Причина векшого числа реакційох хтори описую справованє або випатрунок мачки и у тим же нєшка вше частейше функция мачки же би ше у нєй уживало, же би забавяла власніка, була приятель. Остатки старей функції справм хторей мачка треба же би лапала миши тиж так присутни (*лапа миши (мишу), миша, миш*). Асоціят *самостална живина* на оригінални способ указує место мачки у обисцу на валале у хторим живину, односно мали, дробни животинї потребне кармиц и пестовац а мачка, тиж так дробна питома животиня ше знайдзе зоз лапаньом миши.

Место мачки у гьерархії и при тей домашней животинї информация хтора ю видвоє од других домашніх животиньох. То можу буц гипероними (*домашня животиня (- на хасен у обисцу, требала би лапац миши), куїни любимец, любимец*), когипоними (*кандур, кандурик, мачата, маче*).

Нє вельке число номинаційох указує же Руснацом визначна характеристика випатрунок (*мачков/мачи хвост „рошліна з гириздасту форму квитка”*) и справованє ([бавиц ше] *на шлєпи мачки „бависко гледаня, препознаваня”, мачка „сидро на ладі”, желєзна мачка „клюка за винїманє предметох з глібшей води”, желєзна мачка „предмет хтори служи за лапанє дзивих животиньох”*).

На основі концептох у чиїм формованю участвує мачка видзимо же Руснаци мачку видза як лакомну, преїг мири чувствительну, звадліву або причину нескладних одношеньох, манипулативну. Тоти видзєня условени зоз єй природу (*злагодиц ше як пес и мачка, олїзовац ше як кандур, ходзиц (скакац) як кандур коло колбасох, кварни як мачка*), справованє (*як кед мачки на хвост станєш/ стануц мачки на хвост, роздарти як маче, страцєни як маче (як страцєне маче), бавиц ше з даским як мачка з мишу (мишом), єсц як маче*), функция, односно

вредноц за газду (*кед мачки нет, миши по хижѣ бегаю, купиц мачку у меху, ані мачку би не увредзел*).

Табела 13. МАЧКИ

МАЧКИ (мачка, кандур, маче)			
типични характеристики	номинацийна слика	фразеологийна слика	асоцијативни тест
вонкашні випатрунок/физични характеристики	<i>мачков/мачи хвост</i> „рошліна з гириздасту форму квитка”		<i>очи, шерци, длаки, шапи, хвост</i>
справованс	[бавиц ше] <i>на шлепи</i> <i>мачки „бависко гледаня, препознаваня”</i> <i>мачка „сидро на ладі”</i> <i>железна мачка „кљюка за винімане предметох з глібшей води”</i> <i>железна мачка „предмет хтори служи за лапане дзивих животиньох</i>	<i>олізовац ше як кандур</i> <i>ходзиц (скакац) як кандур коло</i> <i>колбасох, кварни як мачка</i> <i>як кед мачки на хвост станси/ стануц мачки на хвост,</i> <i>роздарті як маче</i> <i>страцени як маче (як страcene маче)</i> <i>бавиц ше з даским як мачка з мишу</i> <i>(мишом)</i> <i>есц як маче</i> <i>злагодзиц ше як пес и мачка</i>	<i>млско, мяу,</i> <i>мявчане, предзе,</i> <i>при пецу, коло</i> <i>пеца, предзе,</i> <i>гране, досада,</i> <i>премазоване, зле,</i> <i>кретен, лукавосц,</i> <i>любезносц,</i> <i>мазене, миле,</i> <i>миловац,</i> <i>наймилиша,</i> <i>облізковане,</i> <i>пайташка,</i> <i>пишна,</i> <i>подмуклосц,</i> <i>препреденост,</i> <i>розмазана, седем</i> <i>животи, слунко</i> <i>спане, схопносц,</i> <i>улізоване, улізуе</i> <i>ше, умилна,</i> <i>умилята,</i> <i>умилятосц</i>
функция/вредноц		лапац миши <i>кед мачки нет, миши по хижѣ бегаю</i> <i>купиц мачку у меху</i> <i>ані мачку би не увредзел</i>	лапац миши <i>лапа миши/мишу,</i> <i>миша, миши,</i> <i>лапане мишох</i> <i>дом, мурик,</i> <i>отворени дзвери,</i> <i>фотеля</i>
гисерархийне место			<i>домашня</i> <i>животиня (- на</i> <i>хасен у обисцу,</i> <i>требала би лапац</i> <i>миши), кућни</i> <i>любимец, любимец</i> <i>кандур, кандурик,</i> <i>мачата, маче</i>

6.1.2. ПОРОВНУЮЦИ ПРЕПАТРУНОК ФРЕКВЕНЦІЇ ЧЛЕНОХ КАТЕГОРІЇ ДОМАШНЯ ЖИВОТИНЯ (СТАТОК, ЖИВИНА/ДРОБИЗГ, ЛЮБИМЕЦ)

Табела 14. Порівнююци препатрунок фреквенції членох категорії домашня животиня (статок, живина/дробизг, любимец)

Уровні анализи	номинаційна слика швета	фразеологічна слика швета	асоціативна слика швета
1.	крава (25)	крава (14)	крава (10 ³⁵⁴), крава (45 ³⁵⁵)
2.	конь (39)	конь (13)	конь 9, конь 7
3.	швиню (13)	швиня (14)	швиня 10, швиня 9
4.	овца (10)	овца (7)	овца 4, овци 1
5.	коза (10)	коза (7)	коза 0, коза (1)
6.	магарец (7)	магарец (7)	магарец (1)
7.	кура (20)	кура (14)	кура (5), кура (47)
8.	гуска (8)	гуска (3)	гуска (5)
9.	заяц (4)	заяц (6)	заяц (1/0/3 ³⁵⁶)
10.	пулька (2)	пулька (2)	пулька (7)
11.	качка (2)	качка (4)	качка (6)
12.			морка (2)
13.	пес (12)	пес (28)	пес (38)
14.	мачка (5)	мачка (13)	мачка (14)

Як зме уж гварели, анализа номинаційох и фразеологізмох указує старшу язичну слику швета Руснацох. З оглядом на фреквенцію номинаційох або фразеологізмох, видземе же у прешлосци прототипични член категорії СТАТОК була домашня животиня *конь* (39/13). Шлідза *крава* (25/14), *швиня* (13/14), *коза* (10/7), *овца* (10/7), *магарец* (7/7). Прототипични член категорії ЖИВИНА/ДРОБИЗГ домашня животиня *кура* (20/14). Шлідза *гуска* (8/3), *заяц* (4/6), *качка* (2/4), *пулька* (2/2). Прототип категорії ЛЮБИМЦИ домашня животиня *пес* (12/28) а меней препознатліви член *мачка* (5/13).

Як видземе обачліва розлика у фреквенції присутна при членох *конь* (39/13), *крава* (25/14), и *пес* (12/28). Кед гу тому додаме резултати асоціативного теста, можеме заключиц же домашня животиня *конь* страцела место прототипичного члена категорії СТАТОК та же го на тим месце заменсла *крава*. Тота пременка условена зоз вше меншим хованьом коньох, односно

³⁵⁴ Число реакційох на стимулус *домашня животиня*.

³⁵⁵ Число реакційох на стимулуси *статок, живина, дробизг*.

³⁵⁶ На стимулус домашня животиня 1 реакція *заяц*. На стимулус живина реакція *заяц* ше не зявює. З реакції з назву тей домашней животині ше зявюю на стимулус *дробизг*.

пре розвой механизациі, зменшану потребу у роботі зоз конями. То причина пременки функції коня од роботней моци гу спорту, розваги, престижу.

Места членох категорії ЖИВИНА/ДРОБИЗГ прибіжно іста на шицких трох уровньох анализи. Мали розлики у фреквенції присутни при членох *качка* (2/4), *пулька* (2/2). Тиж так, лем асоціативни тест указує присутносц и домашней животині у категорії ЖИВИНА/ДРОБИЗГ.

Гоч на уровню номинаційох и фразеологизмох то не видно, домашня животиня заяц випатра на драги страциц свойо место у категорії хтору Руснаци вше баржей розумя як виключно ЖИВИНА. Одвити у асоціативним тесту указую же ше як одвит на стимулус *живина* не зявює ані една реакція зоз назву тей домашней животині док ше у одвитох на стимулус *дробизг*, вона зявює раз. Тота пременка не резултат пременки функції або потреби за заяцом але є резултат инкорпованя концептох под уплівом концептосфери сербскей култури.

Пес, з другого боку у шицких трох материялох (12/28) у одношеню на мачку визначнейши член категорії. Медзитим, кед вежнеме до огляду одвити на стимулус домашня животиня у асоціативним тесту, видзимо же прототипични член тей категорії пес (38). Пес, у тим смислу и на материялу фразеологизмох ма найвисшу фреквенцію (28). Тото роснуце препознатлівосци пса, по нашим думаню, у вязи зоз пременку функції пса од чувара обисца гу любимцови, односно приятельови. У найстаршим, номинаційним пасму, пес ище ма функцію чувара покля у фразеологийним, динимичнейшем и подложнейшем пременком, пес помали пребера функцію любимца.

У препатрунку визначних характеристикох домашніх животиньох зме могли видзиц же то найчастейше справованє, випатрунок, функция и место домашней животині у гисрархийней системи категорийох.

Стереотипни представи о домашніх животиньох засновани на тих визначних характеристикох, найчастейше су у вязи зоз справованьом домашней животині або ей функцию. Обачене же цо менши хасен за человека од домашней животині, то негативнейши стереотипи о тей животині. У тим смислу, нехасновити домашні животині ше прибіжую дзивим животиньом³⁵⁷.

³⁵⁷ Видзене животиньох як глупих, ленівих або мудрих и вредних засноване на шлебодним видзеню человека, односно воно стереотипизиране. По Мислави Бертоша, человек животиню видзи як ресурс хтори може похасновац та прето позитивно одредзує домашні животині а дзиви животині частейше оценює як негативни, зоз перспективи хасновитих або чкодлівих животиньох (Bertoša 1999: 64).

6.1.3. ОГРАДЗЕННЯ

Асоціативни тест указує же випитаніки шицки стимулуси зоз оградзенями найчастейше одвитовали зоз реакцію хтора указує же продукт, односно функция домашней животині визначна функция хтора их одредзує. Наводза ше типични продукти домашней животині, напр. То би була добра крава кед би мала - млека 29; То би була добра коза кед би мала - млека 18; То би була добра овца кед би мала - вельо волни 10 / волну 10; То би була добра швиня кед би мала - вельо прашата 11; То би була добра кура кед би мала - вайца 21; То би була добра качка кед би мала - качата 17; То би була добра гуска кед би мала - гушата 15; То би була добра пулька кед би мала - пульчата 17; То би бул добри магарец кед би мал - моци 6.

Магарца у тим смислу одредзує його моц цо важне пре виполньованє його функції. За домашню животиню конь найчастейши одвит *добротога газду*. Як зме уж гварели, така реакція у вязи зоз функцию коня понеже добри газда меркує же би конь могол окончовац свою функцию.

Визначносц функції потвердзую и резултати стимулуса Функция домашней животині асоціят чий центр поля вербалних асоціацийох *пожива*.

Як зме могли видзиц, визначни характеристики домашніх животиньох найчастейше їх функция, справованє, и їх випатрунок. Таке видзенє домашніх животиньох ше склада зоз наукову слику о них³⁵⁸.

Медзитим, исную и стереотипни характеристики хтори звонка тей науковей слики и часто су процивни. Стереотипни представи о домашніх животиньох засновани на їх визначних характеристикох, найчастейше на їх справованю, напр. пре способ оглашованя ше домашня животиня може розумиц як глупа, пре питомосц ше людзом видзи же овца або коза наивни. Найчастейши стереотип о домашніх животиньох же су глупи. Лєм швиня, заяц, пес и мачка не розвили таку стереотипну оцену.

Стереотипни видзеня домашніх животиньох на основи номинацийного, фразеологийного и асоціативного материялу шлїдуюци:

крава - глупа, подлого характеру, не културна, не церпи червену фарбу, вельо є;

швиня - агресивна, гнїваца, подло уплївює на других, галадна;

³⁵⁸ домашні животині гевти хтори людзе ховаю за свойо потреби, односно гевти хтори человек зоз доместификацію прилагодзел за свойо привредни потреби а за хтори характеристична и привязаносц гу дому и газдовству як и послушносц човекови, доставанє привредного хасну и порядне розмножованє и преношенє прикметох на потомство (Країновић, Чобић, Ђинкулов 2000: 34).

конь - глупи, несцерпезліви, нервозни, пишни;
овца - глупа, наивна;
коза - глупа, наивна;
магарец - глупи, твардоглави, упарти;
кура - глупа, злекнута, звадліва;
гуска - глупа, горда, наивна;
пулька - глупа, пишна, бояжліва;
качка - глупа, трапава;
заяц - бояжліви;
пес - нічомносц, непоузданосц, невірносц, вірносц;
мачка - зла, лукава, зрадліва, пишна, любезна.

Кед поровнаме стереотипни представи у номінаційней и фразеологіней слики, з єдного боку, и асоціативней слики швета Руснацох, з другого, видземе же єст розлики у видзеню домашніх животиньох, напр. крава у номінаційней и фразеологіей слики глупа покля у асоціативним тесту не маме реакції хтори ю видза так. Тото може гуториц о пременки слики крави у язичней слики швета Руснацох цо можебуц спричинєте зоз вше меншим числом кравох на валалє.

Швиня на шицких уровньох представена як галадна але ше други стереотипни видзеня (агресивна, гніваца, подло уплївює на других) не зявюю у асоціативним тесту. Конь лєм на уровню номінаційох представени як глупи, подлого характеру, каприциозни, а лєм на фразеологіейним як нервозни, несцерпезліви, пишни. Одсуство стереотипней представи о коньови нам сугерує же то животиня хтору людзе вше меней стретаю.

Овца ше у номінаційним и асоціативним материялу видзи як глупа и наивна, а у фразеологіейним лєм як наивна. Коза у номінаційним и асоціативним материялу означена як глупа а лєм у асоціативним и як наивна. Магарец, з другого боку, на шицких трох уровньох видзени як твардоглави, упарти, а на номінаційним и асоціативним и як глупи. Кура у номінаційох злекнута и звадліва, а у фразеологіейним и асоціативним є глупа. Гуска у номінаційним и асоціативним материялу представена як глупа. Лєм у асоціативним материялу є означена и як горда и наивна. Стереотипни представи о пульки видземе лєм у асоціативним материялу. Там тота домашня животиня представена як глупа, трачара, пишна, бояжліва. И о качки стереотипни видзеня присутни лєм у асоціативним материялу (трапаве,

трачара, умилюсц, смотана). Стереотипне виджене заяца як бояжліваго присутне на шицких трох урвнюх анализи. Пес у номинаційней слики розвил стереотипну представу у хторей є еталон нічомносци. На урвню фразеологийней анализи, пса ше видзи як недовирліваго, небизовнаго, невірнаго але и як вірнаго та як найлєпшаго чловековаго приятеля. Асоціативни материял, подобно як фразеологийни, видзи пса як вірнаго и як чловековаго приятеля. Стереотипи о мачки видно лем у асоціативним материялу (зла, лукава, зрадліва, пишна, любезна, седем животи).

6.1.4. ПРЕГЛЯД СТЕРЕОТИПНИХ ПРЕДСТАВОХ О ДОМАШНІХ ЖИВОТИНЬОХ

Табела 15. Стереотипни представи о домашніх животиньох

домашня животиня	номинаційна слика швета	фразеологийна слика швета	асоціативна слика швета
крава	<i>вол „глупи человек” крава „деградоване хлопа або жени” битанга „крава хтора часто сцека до чкоди, ма подли характер”</i>	<i>Патри як целє на нову капуру вон ма розум як у крави бамбух могло би го гу яшльом привязац преходзиц (прейси) як вол (не поздравкац) исц, (нападац, наваліц) як буюк на червене есц як вол дац дакому як волом (як волови, як за воли</i>	
швиня	галадносц <i>дурок „особа хтора вельо є”</i> правиц нешор <i>коборловац „човек паратує, лопота, превраща”, коборлов „човек хтори паратує, лопота, дацо превраща” швиніц „човек прави нешор, брудзи, шмеци”</i> подли характер	галадносц <i>добра швиня гоч яки поміі (кажду помію) попис / за добру швиню нет подли поміі хтора швиня раз курче пожре тота ше на паспаль не враци пияни як швиня опиц ше (пияни, ожрец ше) як швиня вивалял ше як швиня</i> правиц нешор <i>коборлує як тота швиня у оборе вшадзи ше (ви)найдзе як швиня у бундавох</i> подли характер	галадносц <i>шицкоєд, поміі</i>

	<p><i>корнажиц ше</i> „возношене, дзвигане носу”</p> <p><i>швиня</i> „деградоване хлопа або жени”</p>	<p><i>облєч швиню до злата а вона пойдзе до блата</i> <i>една швиня шицок чупор розрие</i> гнїваоцц <i>нагнївани як корназ</i> агресивноцц <i>дриляц ше як праше до помийох</i></p>	
конь	<p><i>поган</i> „конь подлого характеру” <i>зноровиц ше</i> „каприциозне справоване коня” <i>конь</i> „глупи человек” <i>кобула, конь</i> „деградоване хлопа або жени”</p>	<p><i>бежац як гаче опрез друка</i> <i>забула кобула же и вона дараз гаче була</i> <i>змухавел ше як конь</i></p>	
овца	<p><i>токльов</i> „интелектуална недозретосц младей особи” <i>овца</i> „наивна особа”</p>	<i>заблукана (страцена) овца</i>	<i>без мозга, патри телевизор, наивноцц, питома</i>
коза	<i>коза</i> „деградоване хлопа або жени”		<i>веселе, наивноцц, допитосц</i>
магарец	<p><i>магарчи кашель</i> „чежки кашель” <i>[бавиц ше] на магарци</i> „бависко прескакованя бавячох” <i>и-а</i> „яки ши глупи” <i>магарцац</i> „гандровац и наволовац магарцом” <i>магарец/магарица</i> „деградоване хлопа або жени”</p> <p><i>магарче вайцо</i> „гумова лабдочка за бавене”</p>	<p><i>твардоглави як магарец,</i> <i>упарти як магарец</i></p>	<p><i>твардоглави, твардоглавосц, тупосц, глупи як магарец, глупосц, глуптак, умилни, упарте, упорносц, смотани, спричне,</i></p> <p><i>иа, няка, ричане, регочане</i></p> <p><i>жалосни, присловка</i></p>
кура	<p><i>куруплах</i> „злекнути человек” <i>кура война</i> „звада пре неважну ствар”</p>	<p><i>розуми ше до дачого як кура до пива</i> <i>розум як у курчеца</i></p>	<i>глупа</i>
гуска	<i>гунар</i> „глупи человек” <i>гуска</i> „деградоване жени”		<i>глупа, глупосц, гордосц, наивноцц, не враци смс</i>
пулька			<i>глупа, глупосц, трачара, трачари пишна, страх</i>
качка			<i>трапаве, трачара, умилносц смотана</i>
заяц	<i>заяц</i> „злекнути человек”	<p><i>сцекац як заяц</i> <i>спац як заяц</i></p>	<i>бої ше шицкого, бояжлїви, куриплах</i>
пес	<p><i>пша риба</i> „фаза у розвою жаби” <i>запишец</i> „заостатосц у розвою человека” <i>пша вишня, пше грозно</i> „отровна рошлїна”</p>	<p><i>не вер псу (псови) анї кед ити,</i> <i>поиол пшим лїцом, пойсц як пес з косцу, спац як бундаш, пуц пса под стол виграбе ше на стол, анї пес на хвост би не позберал, пес пса позна.</i> <i>нагнївал ше (нахмурел ше,</i></p>	<p><i>верни, вирносц, вирни, приятель, найлєпши пайташ, товариш, човеков вирни</i></p>

	бабин пес „гушеніца” сука „деградоване хлопа або жени” висобачиц „вигваряц непрстойни слова”	нагнівани) як бабов пес пес човеков найлєтши приятель вирни як пес	приятель, вирни приятель, вирни товариши
мачка			зле, лукавосц, любезносц, подмуклосц, препреденост, седем животи

6.1.5. ЗНАЧНОСЦ И ПРИМЕНКА ДИСЕРТАЦІЇ

Язык Руснацох у Войводини по тєраз бул тема дисертацийох хтори писани по сербски, а присутни дисертацийи написани по мадярски, русийски и японски. Авторе тих дисертацийох ше у своїх виглєдованьох, найчастейше теорийно базованих на структурализму, интересовали зоз морфологию, морфосинтаксу, лексикологию итд.

То насампредз докторска дисертация профєсора др Юлиана Рамача *Предлошке конструкције у русинском књижевном језику* (Применовнїцки конструкциї у руским литературним језику) (1998). Друга, то докторска дисертация *Време и вид у русинском и енглеском језику* (Час и вид у руским и англійским језику) профєсора др Михайла Фейси (2000). Зоз руским језиком на уровню лексикологиї, односно ономастики ше у своєй докторскей дисертациї *Magyar eredetű családnevek a bács-szerémi ruszinoknál* (Презвиска мадярского походзєня при бачванско-сримских Русиных) интересовала и Хайналка Фирис (2008). Вячеслав Чарски написал дисертацию *Русинский язык Сербии и Хорватии в свете языковых контактов – лингвогенетический аспект* (руски језик Сербии и Горватскей у шведе јазичних контактох – лингвогенетични аспект) (2011). На концу, остатња русинистична докторска дисертация, одбранєна у Японє. Єй автор Канаме Окано ше интересовал зоз руским језиком у дисертациї *Студия о дієсловох рушаня у войводянским руским језику: опис лексичней системи и анализа пременкох спричинєних з јазичним контактом* (ヴォイヴォディナ・ルシン語の移動動詞の研究—語彙体系の記述と言語接触による変化を中心に — Voivodina-Rushingo no idodoshi no kenkyu: Goitaikei no kijutsu to gengosesshoku niyoru henka wo chushin ni), хтора одбранєна 2020. року (2020b).

Робота хтора представєна представя остатњу докторску дисертацию у хторей ше виглєдує руски језик. Дисертация *Терминология у вязи зоз виховом домашнїх животиньох у русинском језику у војводини (когнитивнолингвистични аспект)* перша лингвистична наукова

робота хтора написана у целосци на войводянским руским язика³⁵⁹. При тим, то зачаток когнитивного напряду у рускей лингвистики, як интердисциплинарней методології вигледованя язика. То и перша наукова робота такого обсягу у хторей похаснована концептуална анализа и асоциативна метода.

Значносц тей дисертації, видзи нам ше, медзи иншим и у твореню лингвистичней терминології по руски. То термини хтори ше переважно одноша на сучасни когнитивнолингвистични вигледованя. Характеристични су и за славистичну и за заходну традицию когнитивней лингвистики. Гоч то не основни фокус роботи, дисертация представя першу такую тему поробену зоз контрастивного аспекту, понеже ше у анализи указує на подобносци и розлики у славянских язиках.

Дисертация може буц хасновита за дальши когнитивнолингвистични вигледованя руского язика. Резултати того вигледованя можу помогнуц у розуменю народних таксономийох, людского роздумованя, твореня стереотипох, односно язичней слики швета Руснацох у Войводини. Применка резултатох асоциативного тесту може буц хаснована за широке польо вигледованьох, не лем лингвистичних. На основи тих резултатох направени и перши крочаї у вигледованю асоциативней граматики на материялу руского язика.

Понеже зоз концептуалну анализу представени фразеологизми єдней тематскей групи и поровнани су зоз еквивалентами у других славянских язиках, дисертация представя и доприношенє фразеологийним вигледованьом руского язика.

Авторови того вигледованє будзе мотивация же би далєй розвивал когнитивнолингвистични вигледованя у руским язиках и зоз тим руску лингвистику приближел сучасним лингвистичним вигледованьом. На тот способ Руснаци швету дацо поведза о себе а цо ище важнейше, лепше упознаю себе.

³⁵⁹ Першу докторску дисертацию на тему з рускей литературы *Književnost jugoslovenskih Rusina - istorija i status: doktorska disertacija* (Литература южнославянских Руснацох – история и статус) написал проф. др Юлиан Тамаш.

7. ПРИЛОГИ

7.1. Асоціативна анкета

Анкета хтора пред Вами анонимна а послужи за виробок докторскей дисертациї. Ваш задаток же бисце на празни места попри датих словох або висловох записали перше слово (або два слова) хторого ше здогаднеце. Модліме Вас же бисце тест робели самостойно и у цихосци.

Анкета не представя тест знаня та шицки одвити точни а можеце ю пополніц зоз писмом хторе вам одвитує (латинка, кирилка).

1. Место биваня _____
2. Пол _____
3. Мацерински язык _____
4. Кельо маце роки _____
5. Датум виробку тексту _____
6. Домашня животиня _____
7. Статок _____
8. Живина _____
9. Дробизг _____
10. Крава _____
11. Конь _____
12. Швиня _____
13. Магарец _____
14. Коза _____
15. Овца _____
16. Кура _____
17. Качка _____
18. Гуска _____
19. Пулька _____
20. Заяц _____
21. Мачка _____
22. Пес _____
23. Полне одношенє домашніх животиных _____

24. Народженє молодого домашней животинї _____
25. То би бул добри конь кед би мал _____
26. То би була добра крава кед би мала _____
27. То би бул добри магарец кед би мал _____
28. То би була добра коза кед би мала _____
29. То би була добра овца кед би мала _____
30. То би була добра швиня кед би мала _____
31. То би була добра кура кед би мала _____
32. То би була добра качка кед би мала _____
33. То би була добра гуска кед би мала _____
34. То би була добра пулька кед би мала _____
35. Домашня животиня ше оглашує _____
36. Домашней животинї ше розказує _____
37. Самец домашней животинї _____
38. Самица домашней животинї _____
39. Младе домашней животинї _____
40. Продукт з домашней животинї _____
41. Домашнї животинї ше хова у _____
42. Особа хтора хова одредзени домашнї животинї _____
43. Функция домашней животинї _____
44. Пожива домашней животинї _____
45. Часц цела домашней животинї _____
46. Власне мено домашней животинї _____
47. Назва домашней животинї спрам фарби _____
48. Раса одредзеной файти домашней животинї _____

Дзекуєме же сце участвовали у пополньованю анкети!

7.2. Асоціативни словнік

1. (6) Домашня животи́ня

пес (, конь / , мачка) 38; мачка (, крава/ , пес) 14; крава (, швиня, кура) 10; швиня (, пес) 10; конь (, крава) 9; кура 5; валал 2; ганзлик 1; заяц 1; животи́ня о хторей ше стара человек у власним обисцу 1; животи́ня хтора ше хова у обисцу а ей месо, млеко, вайцо ше хасную за костиране 1; качка 1; когут 1; коза 1; магарец 1; папагай 1; питома животи́ня 1; праше 1; сваха 1.

100 (36) + 19 + 0 + 12

2. (7) статок

крава (, коза, овца, конь, магарец/ , конь 2/ , швиня, коза) 45; швиня (, крави) 9; крави (, швинї, овци 2/ , швинї, кози, овци) 7; конь 7; буюк (/ , вол, конь, крава) 6; овца 4; конї 3; хлїв 2; месо 2; буюци и крави 1; валал 1; домашні животи́ні 1; домашні животи́ні хтори человек трима же би ше од нїх достало поживово продукти - крави, овци, кози, заяци... 1; доходок 1; животи́ня 1; кармик 1; коза 1; множество 1; овци 1; скоро, месо 1; слабо хто хова 1; тиж крава? 1; у скупштини и на улїчки 1; швинї 1.

100 (36) + 24 + 0 + 15

3. (8) живина

кура (, гуска 4/ гуска, качка / , пулька) 47; кури (, гуски, пульки, качки / , качки, гуски / качки, гуски, морки / , пульки, гуски, качки, морки / , пульки, гуски, качки) 10; гуска (, пулька) 5; пулька 7; качка 6; когут (, морка) 6; вайца 2; гуски 2; курнік 2; курче 2; морка 2;

пире 2; дробизг 1; исте цо и дробизг - кури, качки, морки... 1; препилка 1; фарма 1; частейше ше хова 1; у фризерских салонох 1; украс двора 1.

100 (36) + 18 + 0 + 7

4. (9) дробизг

кура (, качка, гуска) 13; живина 6; гуска 4; курчата 4; морка 4; заяц 3; кури (, пульки, качки, гуски) 3; голуб 2; качка (, гуска) 2; курче 2; пире 2; пулька 2; бега по дворе 1; ганзли 1; голубче 1; гумно 1; гушата, морки 1; гунар, качур 1; даралов 1; думам же ма вязи зоз едзеньом за домашні животинї, але не паметам точно у яким контексту. 1; джубане по дворе 1; дробни 1; дробне 1; дробни домашні животинї - кури, гуски, пульки... 1; =живина 1; задні двор 1; едзене 1; каче 1; кредла 1; кукурица 1; мале-дробни животинї 1; мали животинї 1; маче 1; пес 1; прагане коньох 1; тащок 1; у заднім дворе 1; цошка дробне 1; швиня 1; о.О 1.

100 (36) + 39 + 25 + 28

5. (10) крава

млеко (, сир / , гной/ , целе) 54; буяк 7; целе 6; статок (, мурчи/ , папкар) 5; млеко дава (/дава млеко) 2+1; му (/му-у!) 2; паше 2; рог 2; бик 1; велька 1; валал 1; доганово – била 1; домашня животиня 1; домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору. 1; масло 1; милка 1; милка чоколада 1; по[д] упечатком дробизга 1; сир 1; роги 1; таркаста 1; у бабовим дворе 1; хвост 1; хлів 1; цифрована 1; шаруља 1; яловка, дойка 1.

100 (36) + 25 + 0 + 16

6. (11) конь

коч (, гаче / , прагане) 13; грива 7; кобула 7; шедло 5; копито 4; гаче 3; моц 3; польо 3; робота 3; шедлане 3; домашня животиня 2; коніцки обегованя 2; липицанер 2; моцни 2; потковка 2; статок (, копитар / , регочи) 2; фиякер 2; чилаш 2; гачур 1; дїдо любел конї 1; домашня животиня - хасновало ше го за роботу, нешка ше го трима вше частейше пре пиху, спорт и рекреацию. 1; запрага 1; за роботу, спорт 1; елегантни 1; иха 1; копита 1; краса 1; красни 1; месо 1; обегованя 1; Орвел 1; очи 1; помоц у роботы 1; помоц на полю 1; прекрасни 1; роби 1; салаш 1; трки 1; упартосц 1; хвост 1; хлїв 1; цагање коча 1; цага коч – прикоч 1; цага приколицу 1; цагане терхи 1; шедлац 1; шерсц 1; шлєбода 1; штверци 1; яхане 1.

100 (36) + 44 + 1 + 32

7. (12) швиня

кармик (, гной) 13; шунка 13; месо (, колбаси) 10; праше 7; колбаса (/ сланїна) 4; сланїна 5; блато 4; статок (, груглі виваляни) 4; корназ (, праше) 3; обор 3; колбаси (и шунки) 2; балєга 1; бруд 1; брудна 1; дебела 1; гадне 1; грок грол 1; єдзене 1; понїжене 1; шмердзи 1; тлустосц 1; тов 1; з носом дрїля 1; за месо и месни продукти 1; вепер 1; дзива 1; дисновтор 1; домашня животиня - человек трима швинї пре поживу - месо и продукти з меса. 1; мангуліца 1; масц 1; первиска, стара 1; помя 1; помїї 1; прашата 1; ратички 1; у кармику 1; хлїв 1; человек 1; шицкоєд 1; шкварки 1; шудов 1; юшка 1; ядна, жаль ми ю 1.

100 (36) + 43 + 0 + 32

8. (13) магарец

уха 11; твардоглавосц 5; твардоглави 4; терха 4; иа 3; мазга 3; овци 3; осел 3; глупосц 2; глуптак 2; домашня животиня 2; конь 2; магарица 2; млеко 2; пажича 2; бависко 1; басна 1; вельки уха 1; водзел чупор 1; водзи овци 1; гаче 1; глупи як магарец 1; домашня роботна

животиня 1; жаль ми го 1; жалосни 1; животиня 1; Исус 1; магарче 1; мидло 1; моц 1; мула 1; няка 1; ношене терхи 1; овчар 1; паше 1; помоц при овцох 1; преноши терет и водзи овци 1; присловка 1; регочане 1; ричане 1; Сима 1; слатки 1; смотани 1; спричне, упарте 1; стари 1; статок, ричи, глуми 1; статок, копитар 1; сушед 1; торина 1; туцане магарца 1; тупосц 1; умилни 1; упорносц 1; цага 1; цага терху 1; церпи 1; чарне 1; чежка работа 1; чачи 1; чувар овцох 1; шиве 1; шива фарба 1; Шрек 1; ясла 1.

100 (36) + 47 + 1 + 47

9. (14) коза

млеко (, коже / , кожи сир) 24; роги 9; сир 8; коще (, седем кошцата) 6; била 5; брада (, капуста) 4; статок (, бечи) 4; ме (ме-е! / ме ме) 3; рогата 2; скака 2; белка 1; бечи, скака 1; брадичка, млеко 1; веселе 1; вимне 1; домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и скору. 1; допитосц 1; здраве 1; коза 1; козак 1; кожи сир а може и на рожню 1; косци 1; крава 1; не вибер ако 1; наивносц 1; мечац 1; мидло 1; пендране 1; папер 1; паше 1; рог 1; трава 1; седем кошцата 1; слатка, мала як фино скака 1; стадо 1; у моеї баби 1; умилна 1; хлїв 1; цап, кожлятко, токльов 1; чкода 1; шопа 1.

100 (36) + 40 + 2 + 31

10. (15) овца

волна (, месо / , баран, вовк / , баранче / , сир) 60; баран (, ягнятко) 7; статок (, бечи) 4; баранче (, овчи сир, югас, а и баранчецина) 3; бе 3; сир 2; триков, волна 2; Доли 1; млеко 1; наивносц 1; патри телевизор 1; шено 1; шпиване 1; стадо 1; без мозга 1; била 1; домашня животиня - статок - човекови є хасновита пре млеко, месо и волну. 1; пажица 1; папригаш 1; питома 1; смрод 1; трава 1; у аклю 1; хмара 1; чупава 1.

100 (36) + 25 + 1 + 18

11. (16) кура

вайцо (, юха) 49; вайца (, недзельови полудзенок (юшка) / , курче) 9; пире (, вайца, сцегно) 7; когут (, курчата / , курче) 5; живина (, кодкода) 3; юшка 3; коткода (кокода) 2; курче 2; кукурица 2; баш ми ю жаль, мила една 1; глупа 1; гребе по дворе 1; гребень 1; домашня животиня - дробизг - хаснуе ше ю як поживу - месо, вайца. 1; дробизг 1; з ногу гура 1; коткодакане 1; курячка :) 1; курнік 1; курчата 1; месо 1; неше вайца и дава месо 1; розгребана заграда 1; помаранчецове пире и вайца 1; шпирта 1; шпиртане 1; шпирта шором 1.

100 (36) + 26 + 0 + 18

12. (17) качка

вода (, мачкане) 14; рапотачка (, зоз дзединскей писньочки) (ропотачка 2) 9; блато 8; качур (, каче) 6; качата 5; клюн 4; бара 3; живина 3; каче 3; масц 3; пире 3; вайцо 2; месо 2; барка 1; барки 1; Била 1; брудна вода 1; гунар? 1; дзива 1; добри плівач 1; домашня животиня - дробизг - хаснуе ше ю як поживу - месо, вайца. 1; дробизг 1; жовти качата 1; з воду ше мачка 1; кадза 1; ква ква 1; купане 1; купане у води 1; курнік 1; люшта 1; неше вайца и дава месо 1; нос 1; печена 1; печена качка 1; пліване 1; пліва по доліни 1; птица 1; смотана 1; спомалшеносц 1; сцегно 1; трапаве 1; трачара 1; умилносц 1; шляпка як качка 1; юшка 1; ход 1; ше мачка 1; шмишно ходзи 1.

100 (36) + 45 + 0 + 35

13. (18) гуска

пире (, гушата) 24; масц 7; гуше (, биле пире / , гунар) 5; га га (гага) 4; била фарба 3; биле пире 3; вода 3; гагане 3; гунар 3; живина (, гавчи, як на гуску води) 3; била 2; вайцо 2; воду плюска 2; глупа 2; гушата (, пире) 2; доліна 2; пажига 2; агресивна 1; велька 1; вода-доліна 1; глупосц 1; говенка 1; гордосц 1; гушатко 1; гагор 1; дзива 1; домашня животиня -

дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. тиж мож хасновац масц, але и пире. 1;
дробизг 1; заглавок 1; карк 1; Керестур 1; курнік 1; лабуд 1; надзера ше 1; наивносц 1; не
видно их вецей на драже 1; не враци смс 1; неше вайца и дава месо и пире 1; печинка 1;
пирко 1; писанки 1; пияц 1; рибняк 1; трава 1; у сушеда 1.

100 (36) + 45 + 0 + 28

14. (19) пулька

пуляк (, преказованє / , пульчата) 14; месо 10; сцегно 7; глупа (, але добри шницли) 6; двор
5; пире 4; живина (, пильчи, пулько една) 3; пазинска 3; пульче 2; пульчата (, пульчечина)
2; Америка 1; батак 1; баш є гласна 1; биле месо 1; бульбулїкане 1; булька 1; блблблблбл
1; велька 1; гласна 1; глупосц 1; галама 1; дзецинство 1; дробизг 1; домашня животиня -
дробизг - хаснує ше ю як поживу - месо, вайца. 1; задні двор 1; з ногу шулька 1; єшень 1;
курнік 1; медальони 1; месни нарезак 1; неше вайца и дава месо 1; паун 1; паше траву 1;
пишна 1; пуль пуль пуль 1; пульково месо 1; ритка живина 1; розширени хвост (пуляков)
1; спомалшеносц 1; страх 1; сцегна 1; трава 1; трачара 1; хвост 1; шарена 1; шмих 1; юшка
1; ягода 1.

100 (36) + 48 + 6 + 38

15. (20) заяц

швидкосц (, мархва) 14; уха 9; швидки 5; мархва 5; польо 4; клітка 3; паска (, мархва) 3;
бояжлїви 2; Велька Ноц 2; домашня животиня 3; заячата 2; заяче 2; мегке 2; мегка шерсц
(єст и красна шерсц) 2; месо 2; пажица 2; вельки уха 2; папригаш 2; самец (, самица,
заячата) 2; бавиц ше 1; бежи 1; биле вино 1; бої ше шицкого 1; дава месо за поживу 1;
дзецинство 1; депик 1; домашня животиня - статок - хаснує ше як пожива - месо. 1; Дуле 1;
жаль ми го поєсц 1; желєна шалата 1; заячина 1; здраве 1; коритнявка 1; красна шерсц 1;
куриплах 1; лїшка 1; любимец 1; мили є 1; миц миц 1; на полю 1; прави чкоди на полю 1;

счека по полю 1; трава 1; у клітки, швидки як заяц 1; умиляти 1; ухати 1; фришки 1; фришкосц 1; хвост 1; хруста 1; чкоди на полю 1.

100 (36) + 50 + 0 + 32

16. (21) мачка

миша (, кандур, мачата) 10; миш 9; мачата 6; лапа миши (мишу) (, и забавля друштво) 5; любимец 4; кандур 3; любимец, предзе 3; маче (, кандур) 3; пес 3; мяу 2; лукавосц 2; очи 2; улїзованє 2; умилна 2; умилятосц 2; шерсц, длаки 2; дом 1; домашня животиня 1; домашня животиня - на хасен у обисцу, требала би лапац миши 1; допита 1; досада 1; душка шашава 1; зле 1; гранє, премазованє, лапанє мишох 1; кандурик 1; кретен 1; кућни любимец 1; любезносц 1; мазенє 1; Марко 1; миле 1; миловац 1; млеко 1; мурик 1; мявчанє 1; наймилша 1; облїзкованє 1; отворени дзвери 1; пайташка 1; пишна 1; подмуклосц 1; препреденост 1; при пецу, коло пеца, предзе 1; розмазана 1; самостална живина 1; седем животи 1; слунко 1; спанє 1; сушедова 1; схопносц 1; улїзує ше 1; умилята 1; фотеля 1; хвост 1; шапи 1.

100 (36) + 54 + 0 + 39

17. (22) пес

вирносц (, чувар) 10; бреханє 8; чувар 8; вирни 4; двор 4; приятель 4; щенє (, сука) 4; чува дом 3; чувар обисца (, вирни газдови) 3; бавенє 2; бреше (, куса, лапка / , чува дом) 2; гав гав (ав ав) 2; косц (, хижка /, приятельство) 2; мачка 2; најлєпши пайташ 2; обисце 2; товариш 2; хижка 2; бависко 1; блихи 1; Бруно, мой пес 1; верни 1; вирни приятель 1; вирни товариш 1; добре го мац у дворе 1; дом 1; домашня животиня 1; домашня животиня - на хасен у обисцу. 1; кафова вижла 1; крадоше 1; кућни любимац 1; ланцушок 1; любимац 1; любимец 1; маханє зоз хвостом 1; маза 1; мой мили 1; мудри 1; оганяц ше 1; пес 1; прилапйованє 1; радосц 1; салаш 1; сука, чарли 1; хижка за пса 1; човеков вирни приятель 1; чува 1; шерсц 1; щенята 1; щиросц 1; явля кед дахто придзе и чува обисце 1.

100 (36) + 47 + 0 + 31

18. (23) полне одношенє домашніх животиньох

парене (, беганє, гонене / , гажене) 23; гуканє (, гонене, пирканє, беганє / , гажене / , пирханє, скаканє) 4; беганє (, гуканє, гажене / , гажене, гуканє) 3; розмножованє 3; водзене 2; оплодзене 2; потомство 2; репродукция 2; буяк 1; гамженє 1; гетеросексуалне 1; гуманосц 1; два животинї 1; доставанє младих 1; елитна нява 1; журка 1; заяц 1; збунетосц 1; инцест 1; интересантне 1; їх розмножованє? нїч ми щиро не пада на розум. писанки можебуц? Най будзе же пре манди курчата и заяци. 1; корназ 1; крава ше сце бегац, швиня ше сце гукац, та гу ней водза корназа, кобула пита вайчака... 1; любов 1; мачата 1; множенє 1; нагон 1; наопако 1; наставак живота 1; нормалне 1; не патриц 1; неприємносц 1; оплодзованє 1; парада 1; парене мачкох 1; пирканє 1; побегали ше, потреба 1; предлужене файти 1; природа 1; природне 1; пси 1; пущели на ню 1; скакаю 1; цошка цо муши буц 1; щенята 1.

100 (36) + 45 + 21 + 37

19. (24) народженє молодого домашней животинї

радосц 16; коценє (, прашене / , , прашене, целене / , ¿?) 15; нови живот (, нове дацо) 6; окоценє 5; целене (прашенє, коценє / , коценє / , прашене, вилягнуце – вишедзене 2) 5; окот 4; щене 4; окоциц (ше) (, опрашиц, вилягнуц) 3; коциц ше 2; праше 2; целє 2; щесце 2; будучносц 1; вилягло ше 1; вилягованє 1; гаче 1; жребене, целене, коценє 1; кожленє, целене, ждрібене, ягненє 1; коште*** 1; крава ше оцелєла, швиня - опрашєла, коза - окожєла, кура ше насадзєла, та вивєдла курчата, курчата ше наджубали, а вєц и вилягли... 1; краса 1; курчата з инкубатора 1; малє 1; малє слаткє 1; нїжносц 1; опрашєла, вилягла 1; опрашенє, оцелєне, окоценє, вилягнутє 1; опраси 1; оцелєне 1; оцелєла ше 1; рост 1; потомки 1; принова 1; природа успишна 1; природа 1; сладкє 1; целене крави 1; целятко 1; шумне 1; шумносц □ 1; щенята 1; щенятко 1; щєшлївє збуванє 1; ягненє 1; ягнятко 1;

100 (36) + 45 + 1 + 33

20. (25) то би бул добри конь кед би мал

доброга газду 10; красну гриву 5; подкови 5; гриву 4; моци 4; швицацу шерсц 4; моцни ноги 3; педигре 3; гаче 2; деплови 2; длуги хвост 2; добри копита 2; добри подкови 2; копита 2; кридла 2; хвост 2; шедло 2; швидки ноги 2; билу длаку 1; вельо моци – сили 1; вельки, моцни 1; велькосц-моцносц 1; вецей моци 1; вецей сили за цагане прикоча 1; добри зуби 1; добри и моцни ноги 1; досц кили 1; длукши ноги 1; добре допатране 1; дружтво и траву 1; зуби 1; елеганцию, грациозносц 1; квалитетну покарму 1; кед би мал добру пару 1; кили 1; лепши слух 1; моц 1; моцне цело 1; моцне цело же би могол цагац коч, або же би ше го могло шедлац 1; моцни мускули 1; моцни хрибет 1; подковка 1; подковки 1; подковку 1; полни яшля 1; приповедал 1; таки розум 1; швидкосц 1; швицацу гриву 1; шерцо 1; широки карк и няклов 1; шорового газду 1; язык 1.

100 (36) + 52 + 7 + 35

21. (26) то би була добра крава кед би мала

млека 29; вельо млека (, целята, меса) 25; вецей млека 7; целе 4; вельке вимне 2; добру пашу 2; дос(ц) млека 2; вецей поживи за едене 1; вимне 1; давала вельо млека 1; добре вимне 1; добре млеко 1; добри оброк 1; добре шено 1; добру поживу 1; досц едзения 1; лилови платки 1; митралез 1; 20 l млека 1; надосц млека 1; най ше нїгда не страци 1; свойо целе 1; покарми 1; фарму 1; целята 1; чоколадне млеко 1; швицацу шерсц 1; шена 1; шлебоду 1.

100 (36) + 29 + 5 + 22

22. (27) то би бул добри магарец кед би мал

моци 6; розум 5; моцни хрибет 4; уха 4; доброго газду 3; млека 3; векши уха 2; газду 2; моцни ноги 2; розума 2; векши чупор 1; векшу висину 1; вельки уха 1; вельо мяса 1; вельо моци 1; вецей кили 1; вецей цо есц 1; вецей поживи за едене 1; водзел овци 1; густу шерсц 1; длугоки уха 1; добре шедло 1; добри глас 1; добри, мирни темперамент 1; добри уха 1; доброго чобана 1; добру норов 1; дом 1; зуби 1; кед би не бул твардоглави 1; кили 1; кого водзиц 1; красни 1; красну шерсц 1; кратши уха 1; криж 1; мале 1; мењеј роки 1; мяса 1; магарче 1; магарицу за приплод 1; меней твардоглавосци 1; могол векшу терху ношиц 1; мозга 1; най будзе конь 1; ношиц досц терхи 1; няклов и небул упарти 1; овци 1; послушносц 1; роги 1; сцерпеня 1; терху 1; торби 1; фину шерсц 1; хвост 1; хто да го чува 1; ченгельов 1; чупор овцох 1; шедло 1; шена 1; шлебоду 1; швидкосц 1; 4 кошата 1;

100 (36) + 62 + 13 + 53

23. (28) то би була добра коза кед би мала

млека 18; кошата (козчата/кожчата) 17; вельо млека (и два кошата) 6; вецей млека 4; млеко 4; добре млеко 3; роги 3; браду 2; вецей кошата 2; добре вимне 2; досц млека 2; (тройо) кошата 2; 4 (штvero) кошата 2; баранче 1; били роги 1; били флеку 1; билу шерсц 1; брадичку 1; вельки роги 1; вельо кошата 1; вельо мяса, млека, кошата 1; вецей мяса 1; вецей места у шопи 1; вецей поживи за едене 1; вецей шлебоди 1; дзе пасц 1; длукши цицки 1; добре коцене, добре месо и млеко 1; доброго газду 1; добру покарму 1; кажди рок двойнята 1; коза добра така яка е. 1; коще 1; [л]еспшу храну 1; моцни роги 1; най ю не колю 1; розум 1; 7 кошата 1; хижку же би ше попендрала 1; швицацу шерсц 1.

100 (36) + 39 + 7 + 26

24. (29) то би була добра овца кед би мала

вельо волни 10; волну 10; вецей волни 8; волни 7; баранчата 5; добру волну 4; млека 4; барана 3; баранче 3; красну волну 3; вецей баранчата (вецей) 2; два баранчата 2; баранчатко 1; бетельни 1; векшу пашу 1; вельо мяса, волни, млека, баранчата 1; вельо финеј волни 1; вельо шерсци 1; вецей поживи за едене 1; грубшу волну 1; густу волну 1; давала вецей млека 1; двойо баранчата 1; двойо ягњата 1; дзвончок коло шиї 1; дзе пасц 1; длугу волну 1; доброго газду 1; досц простору 1; здравя 1; златну волну 1; кед би давала лем кисле млеко. 1; месо, млека и волни 1; млеко 1; мудросц 1; овчатка 1; пажицу 1; розума 1; субвенциї 1; свидомосц же є овца 1; тепих 1; хвост по жем 1; чисту волну 1; югаса 1.

100 (36) + 44 + 5 + 32

25. (30) то би була добра швиня кед би мала

вельо прашата 11; прашата 7; вельо мяса 5; кили 5; вельо кили 3; мяса (, прашата) 3; вецей мяса 2; мало масци 2; мяса, вецей прашата 2; меснату сланїну 2; праше 2; садла 2; сланїни 2; тринац (13) прашата 2; 200 кили (200kg) 2; векши кармик 1; векши обор 1; вельки кармик 1; вельки шунки 1; вельо прашата и мяса 1; вецей есц 1; вецей поживи за едене 1; газду 1; дванац пр тоашата (прашата А.М.) 1; дзе да риє 1; добре допатране 1; добре потомство 1; доброго газду 1; добру килажу 1; добру покарму 1; добру фарму 1; достоїнство 1; здрави шкварки 1; златни кабат 1; карички 1; кармик 1; квалитететне месо 1; кед би не едла патканьох 1; когута 1; кратку шерс 1; лепши шунки 1; меней кили 1; меней масци 1; осем шунки... 1; поживи 1; покарму 1; прашатаайца 1; прашатка 1; ратици 1; рило, розума 1; 120 кили 1; хвосцик 1; церковни календар 1; цо да поє 1; чежину 1; шлебоду рушаня 1; 4 ноги 1.

100 (36) + 55 + 5 + 40

26. (31) то би була добра кура кед би мала

вайца (, вайцо, вайцо як нойово/ (кед би несла вайца) / , курчатка) 21; вельо вайца 8; курчата 7; когута 5; добри сцегна 4, доброго когута 3; вецей вайца 2; пире 2; биле пире 1; вайцо 1; вайцо як нойово 1; векши курнік 1; вельке гумно 1; вельке сцегно 1; вельки вайца 1; велькосц, вельо вайца 1; вельо курчата 1; вельо месал; вельо мяса и несла вельо вайца 1; вецей вайца рочне 1; вецей гнізда 1; вецей когутах 1; вецей поживи за едене и гніздо 1; 2 вайца на дзень 1; дискретносц 1; добри вайца 1; добру газдиню 1; желеней трави 1; златне вайцо 1; качура 1; кед би не скакала 1; кед би несла вельо вайца 1; кед би несла вецей вайца, а не лем едно на дзень. 1; косовнски пасош 1; красне пире 1; кресту 1; кридла 1; мали курчата коло себе 1; меней роки 1; остроги, пазури, вольо 1; розума 1; свойо дзеци шљебоду 1; сушеда 1; сцегна 1; фине пире 1; форму 1; цифровани вайца 1; 4 батаки 1.

100 (36) + 46 + 6 + 36

27. (32) то би була добра качка кед би мала

качата (, мяса, пиря) 17; вайца 6; вельо качата 4; вельо мяса (вельо) 4; качура 4; биле пире 2; вельо вайца 2; добре месо 2; воду 2; кридла 2; (вельо) кили 2; пире 2; базен 1; блата 1; вельку бару 1; вельо пире 1; вецей вайца 1; вецей качата 1; вецей поживи за едене 1; дзе да неше вайцамо 1; дзе пльивац 1; дзе ше купац 1; дзе ше мачкац 1; 10 kg 1; длуги баюси 1; длужей лецела 1; длукши ноги 1; друштво 1; доброго качура 1; желени вайца 1; здраве месо 1; експрес гарчок 1; качка добра така яка є. 1; кед би була на долїни 1; красше пире 1; мали качата 1; масци 1; мачата (1)? (качата?а.м.); меней масци 1; писк червени! 1; плодни вайца 1; полне гніздо 1; розум 1; садла 1; свойо качата 1; свою бару 1; смачни сцегна 1; стално води 1; червени ноги 1.

100 (36) + 49 + 13 + 37

28. (33) то би була добра гуска кед би мала

гушата 15; вельо пиря (, гушата, мяса) 6; вайца 5; биле пире 5; пиря 5; вельо мяса (биле пире/, вайца/ и добре ше несла и дала пире) 3; вецей пиря 3; добре пире 3; базен 1; бару 1; билше пире 1; благши карактер 1; векшу доліну (воду) 1; вельки сцегна 1; велгку печинку 1; вельо вайца 1; вельо кили 1; вельо пиря, гушата, мяса 1; вельо трави 1; вецей гушата 1; вецей пиря и гунара 1; вецей поживи за єденє 1; вецей шлєбоди 1; вращиц кусур! 1; гніздо 1; громаду гушата 1; гуска вше добра окреме кед ма коло себе и гунара. 1; дзе пасц траву 1; длугоки карк 1; добре месо 1; добри чупор 1; доброго гунара 1; доліну 1; досц мяса 1; заглавчок або перину 1; златни пирка 1; и гушата 1; кридла 1; мегке пире 1; мощни кридла 1; пажицу 1; пайташох 1; пире 1; червени писк, кед би ше дала клюкац 1; чисте пире 1; шию 1.

100 (36) + 46 + 16 + 38

29. (34) то би була добра пулька кед би мала

пульчата 17; вельки сцегна 4; вайца 5; вецей кили 5; вельо мяса (,вайца 1/, пульчата 1) 4; вецей мяса 4; пуляка 3; вельо кили 2; вельо пульчата 2; красне пире 2; мяса 2; чежину 2; били вайца 1; векши батак 1; векши перши 1; векши сцегна 1; вельо вайца 1; вецей єдзєня 1; вецей сцєрпеня 1; вецей фарби на пирю 1; вольо 1; 20 кг 1; даяке дружтво 1; длуги ноги 1; добре месо 1; добри глас 1; добри ноги 1; добри сцегна, гагор 1; доброго газду 1; добру храну 1; досц мяса 1; джубок 1; змиреносц 1; красни хвост 1; краши випатрунок 1; мегке месо 1; 15 кг 1; простору 1; пулька добра така яка є. 1; садла 1; траву 1; хвост 1; штири ноги 1.

100 (36) + 43 + 16 + 31

30. (35) домашня животи́ня ше оглашує

му (му!, му-у, мууу, му-ууу) (, бе!, кукурику!, кокода! / , бе, га - га, / , и-аа, бее / , hav-hav) 18; кукурику (кукурику!/ку-ку-ри-ку, ко-ко-ко, бе-е, ме-еє, му-у, нїї-га, иа-иа, пуль-пуль, а качка и гуска сичи) 10; бреше (гав-гав 1/ мавчи 1/ мурчи, м'явчи, регочи 1/ м'явчи, груглі 1/ м'нявчи 1/ мавчи, ричи, мурчи...1) 8; ав ав 5; (з) бее 4; гласно 4; регочи (, мурчи / , мурчи , бечи, ричи, кукурика, коткода, бреше и тд. / , мурчи, бреше / , ричи, кодкода, бреше) 4; гав, гав (гав, м'няв, му, мее, бее, / гав-гав) 3; ко ко да (кокода/ ко-ко-да) 3; мяу (мяу мяу/ м'няу) 3; бечи (, кодкодака, мучи, гага, бреше, м'нявчи, регочи) 2; гласом 2; га га 2; (зоз) брехањом 2; з(оз) мурченьом (/мурчаньом) 2; мурчи (мучи) (, ричи, бреше, мавчи) 2; ричи 2; хтора як 2; вав 1; вау, вау 1; гей 1; зоз звуком 1; з криком 1; з тоном 1; завиши хтора 1; иа-иа 1; кажди дзень 1; кед є гладна або злєкнута 1; кед є гладна и кед єй дацо завадза 1; кед увидзи газду 1; кодкодаканє, бреханє, м'явчанє 1; кукуриканє 1; ме 1; на свой способ 1; рано 1; реготанє , бреханє 1; ричанє 1; у руским слове 1; як дожиє, як є розположена 1; ясно 1.

100 (36) + 39 + 2 + 21

31. (36) домашній животинї ше розказує

(г)иш (гиииш, иш, иш иш) (, шиц) 18; шиц(!) (, гиш, мирна / , кест / , марш) 7; (г)айде (тамадз) (, гога / , гога, цурик, фарто) 5; мир 5; го-га (гого/ вога/ ога) 4; марш (, гиш, гога, шиц / , иш) 4; гласом 3; не идзеш (далей) 3; ноле фарто (но! фарто!/ фарто+не!) 3; з(оз) бешеду 2; кшо 2; строго 2; ало! 1; апорт 1; випатрунок 1; гибай, гиш 1; гибай тадзи - ту ци єденє, склонь ше од мнє) 1; гинто 1; гишага 1; гласно 1; гласнейше 1; гуч, гиш-ага, фарто, шо! шиц 1; гамбати 1; єј 1; добра буц 1; же би слухала 1; з руками и бешеду 1; з словами 1; зоз пориском 1; кеди як 1; кед ю треба склонїц дагдзе 1; кратко, императив, дієслово 1; не 1; ноле 1; нормално же ше єй розказує - цици/шиц (мачка; го-га (конь; иш (дробизг; марш, место (псови)... 1; нука! 1; махам з пальцом 1; место 1; мир, шиц, марш 1; на место 1; оштро 1; по потреби 1; розумно 1; так же ше єй пове иш 1; шу 1; цица 1; чежко 1; чувай 1;

100 (36) + 46 + 4 + 32

32. (37) самец домашній животині

заяц (, кандур) 32; буюк 7; когут (, качур) 6; корназ (, буюк) 5; баран (, буюк, конь, козак, когут, качур, пуляк) 4; вайчак (, буюк/, буюк, баран, цап) 4; пес 4; кандур 3; конь (, корназ, баран, козак) 3; вол 2; мужьяк (, заяц) 2; самец (-мужьяк) 2; вепер 1; єдинка 1; конь, буюк, баран, козак, кандур 1; козак 1; мой папагай 1; мачор 1; мушки 1; мушко 1; найчастейше заяц - прето же наסקакує на шицко цо з нїм ведно. 1; на пуццаню 1; небитни 1; оцц 1; папагай 1; пишни 1; сам 1; стари качур 1; хлапец 1; хлопского роду 1; хунтир 1.

100 (36) + 31 + 7 + 19

33. (38) самица домашній животині

заячица (, сучка) 31; кобула (, сука, заячица/ , яловка, сука, прашачка/ крава) 9; крава 7; сука (, крава) 4; кура 3; мачка 3; овца 3; швиня 3; женка 2; коза 2; самица (- женка) 2; випиряца 1; гуска 1; єдинка 1; женски заяц 1; женского роду 1; женско 1; заяц 1; заячка 1; кавез, ланец 1; качка, кура 1; квока 1; кобила 1; магарица 1; мац 1; найчастейше заячица - же би могла одкармиц заячата треба єй окремно место дзе будзе сама. 1; сама 1; стара 1; сучка 1; прашачка 1; тиж так небитна 1; ше гонї 1.

100 (36) + 33 + 10 + 21

34. (39) младе домашній животині

целє (, гаче, козичка, овечка/ , праше/ , праше/ , праше, гаче, баранче, заячата, курчата, качата, пульчата, гушата, пульчата, мачата, щенята...) 18; гаче (, каче, гуше, коще, целє / , целє / , целє / , целє, курче, баранче / , целє, праше, щене / , щене, целє / , целє, праше, коще, маче) 14; курче (, праше, каче, маче, щене/ , праше/ пульче, каче, праше) 10; щене 9; праше (заяче, целє) 7; маче (, каче/ , курче/ , щене, гаче, целє, курче, пульче, каче/ , щене) 5; баранче 4; заяче (, щене, маче, курче, праше) 3; коще 3; дзецко 2; мале 2; младунче 2;

беба 1; бебче 1; веселе 1; гачатко 1; заячок 1; каче 1; качатко 1; кошатко 1; мала пипа 1; манде 1; младе 1; младе домашній животині 1; окоцено, вилягнуте 1; осудзене на исту судьбу 1; прашатко 1; предлужене файти 1; пшичок 1; штреднього роду 1; шудов 1; шумне 1; яловка 1.

100 (36) + 32 + 1 + 20

35. (40) продукт з домашній животині

млеко (, сир, месо/ , вайца, масц, месо, скора, волна, пире до перини/ , колбаса, вайцо/ , месо пире волна/ , месо пире волна/ , сир/ , сир, вайца, месо/ , скора, месо/ , сир/ , вайца) 30; месо (, волна/ , млеко/ , млеко, вайцо, пире/ , млеко, пире, волна, скора/ , сир, млеко/ , млеко, вайца, волна) 17; вайцо (, млеко, месо/ , млеко, месо/ , млеко, месо/ , млеко/) 13; сир (колбаса/ , месо/ , млеко) 13; колбаса 5; шунка (, колбаса, сир, бендов, гурки, сланіна/ , сланіна) 3; масц 2; сланіна (млеко, сир, масло) 2; вайца 1; волна 1; здрави 1; колбаси 1; курче 1; непотребни 1; папригаш 1; подценени 1; пожива 1; пупорок, варени гагор 1; смачни 1; хаше 1; шерсц 1; шкварки 1.

100 (36) + 22 + 2 + 14

36. (41) домашній животині ше хова у

хліве (, заднім дворе, пажници/ , кармику 3/ , кармику, курніку, гумну, аклю/ , кармику, курніку, дворе/ , кармику, оборе, аклю, (фангу)/ , оборе/ , оборе, курніку, фангу/ , оборе, курніку) 35; (у) дворе (, кармику, хліве, оборе, курніку/ курніку, кармику, хліве) 14; кармику (, хлів, курнік шопа/ , хліве, гумне/ , оборе, хліве, на дворе) 9; заднім дворе (, на гумне/) 8; (у) оборе 7; доме (, на дворе/ (думама же го воламе гумно, на гумне)) 4; (у) гумне 3; обисце 3; хлів (, курнік, обор, клітка.../) 2; валале 1; валове 1; вонка 1; дворе-хліве 1; загради 1; заднім дворе обисца 1; здравим околіску 1; жеми 1; курніку 1; обектох направених за ніх 1; обор 1; фамелії 1; хліве кармику оборе 1; хліве/оборе 1; хлівох, кармикох, кліткох 1;

100 (36) + 24 + 0 + 15

37. (42) особа хтора хова одредзени домашні животині

статкар 21; газда (, газдиня) 9; параст 9; фармер 7; газдиня 4; козар (итд параст) 4; коняр (, голубкар/ , кравар, швиняр/ , кравар, чобан) 4; югас (, коняр/ -овци) 4; кравар (, заячар, швиняр, овчар) 3; кондаш 3; дідо 2; любитель животиньох (, фармер) 2; селян 2; тато 2; пастир 2; швиняр (, овчар, козар, кравар) 2; вихователь 1; домашні 1; забригована и ма вельо робиц 1; кажде може 1; мац 1; мини фармер 1; мушки член 1; накармйовац 1; польопривреднік 1; овчар, статкар, 1; особа хтора хова одредзени домашні животині 1; хова газдиня, газда 1; храна и помоц у роботы 1; человек 1.

100 (36) + 30 + 8 + 14

38. 43 функция домашней животині

пожива (робота/ , чуванє обисца, розвага) 14; єдзене 4; хасен 4; чуванє обисца 4; покарма 3; работа (, месо/ , млеко, месо/ , пожива) 3; чувар (, пожива) 3; за поживу (. коні за цаганє коча.) 2; заробок 2; месо (, волна, скоро, чувар) 2; обезпечованє поживи 2; опстанак 2; прехрана 2; бавиц ше 1; вайца 1; вше меней маю функцию, окрема же су домашні любимци. 1; дава млеко, месо, волну, прага ше до коча 1; давац млеко, месо, вайца за костиранє людзох 1; дава месо и млеко 1; дай месо 1; да прави дружтво 1; доставанє єдзены 1; доставанє поживи од ней 1; доставанє рижних продуктох як цо сир, млеко 1; дружене 1; заклац 1; за костиранє, за приплод 1; за роботу, за репродукцию 1; же би давала поживу. 1; же бизме хасновали їх продукти 1; же би ме любела и же би ю любела 1; же би розвешелєли домашніх 1; костиранє 1; любене 1; любимец або пре поживу 1; мац хасну од ней 1; най людзе маю цо робиц 1; най нас ущєсцє 1; на поживу, мелко (млеко А.М.), волну, роботу 1; оросположиц 1; отриманє газдовства 1; отримовносц фарми 1; пес чува, швиня дава месо 1; пожива човекови 1; полудзенок 1; помоц 1; помоц и храна човекови 1; помоц човекови 1; помоч у роботы и преживляваню (помоц у роботы у преживйованю

А. М.) 1; привредзованє, хасен, любимец 1; продукт – чувар 1; продукция пиживи (поживи А.М.) 1; служи човекови 1; творец модерне европейске друштво 1; хасен и задовољство 1; хасен човекови 1; хасновитосц 1; храна и помоц у роботи 1; цаганє коча 1; чувар обисца, оলেখчац живот 1;

100 (36) + 61 + 7 + 48

39. 44 пожива домашней животинї

кукурица (, даралов, концентрат/ , жито, овес, ярец/ , шено/ , шено, трава) 25; шено (даралов отруби/ , бетелїна/ , даралов, бетелїна/ , кукурица, концентрат./ , овес/ , даралов) 16; даралов (, гранули) 9; трава (, млеко) 7; бетелїна 5; житарки 5; месо (, сир, млеко/ , вайца, млеко) 4; зарно (, шено и друге/ , трава, шено) 3; рошлїни 3; концентрат 2; биле месо 1; вайцо 1; гранули 1; желєнява и житарки 1; єдзєнє 1; косци 1; кукуричанка 1; медїї и циганство 1; млеко, сир, шметанка, колбаса, месо... 1; овца (овса?А.М.) 1; остатки 1; покарма, шено, даралов, концентрат 1; потрава 1; просо 1; рижни концентрати, житарки, желєняви итд. 1; рижни рошлїни 1; слама 1; хтора цо 1.

100 (36) + 28 + 2 + 18

40. (45) часц цела домашней животинї

хвост (, кридла/ , роги, сцєгна/ , роги, члава) 14; сцєгно (, грива, гребєнь,хвост/ , ножка, кридло, гагор, хрибет, задок, хвост, похребцина) 13; глава (, ноги/ , роги) 12; нога (, хвосц (хвост А. М./ , глава, хвост))11; шунка 6; вимнє 4; кридло (, рог, хвост, лаба.) 4; грива (, копито, ратица, острога, гребєнь) 3; батак 2; лаба 2; писк 2; уха 2; шия 2; баюси 1; брух 1; бураги! 1; бут, похребцина 1; гребєнь 1; гагор 1; живина - глава, гагор, сцєгна, кридла 1; копито 1; кридла 1; лаби 1; нюшка 1; острожка 1; очи 1; пирє або шерсц 1; ратица 1; ратици 1; ребро 1; рог 1; роги 1; ухо 1; хрибет 1; шунка (курєна) хвост на юху 1.

100 (36) + 35 + 2 + 22

41. (46) власне мено домашней животині

Боби (, Тарчи) 9; Белка 6; Бурко 5; Лайка 5; Милка 4; Леси 3; Ружа 3; Цифра 3; Бундаш (, Тапши, Боби) 2; Маза 2; Дунка 2; Лиска (-Кобула, Мена, Ружа -Крава , Чипси -Гунар, Видра, Гаров, Линда -Пси, Пан - Гунар, Когут, А Кури Волам - Господя, Лидка, Киро - Мачки, Коза – Белка) 2; Мали ((Пес)/, Вилма, Белка) 2; Олга 2; Путко (, Цифра) 2; Ага 1; Астра 1; Биса 1; Бруно 1; Буби 1; Василиє 1; Вила 1; Вилма, Цура, Мила, Цифра, Путко, Берци* 1; Гара 1; Гидран 1; Густин, Тарка, Пици, Ригов 1; Джеки 1; Джина 1; Джипси 1; Дона 1; Думка Дона, Рекс... 1; Емилка 1; Йошка 1; Качка 1; Кешель, Ружа, Цифра 1; Клара 1; Кура –Цвергланка 1; Курчечина 1; Лаки, Буки 1; Лео 1; Майло 1; Мала 1; Марко 1; Ми Даваме 1; Нера 1; Пумба 1; Ревка - Крава 1; Ридке 1; Руменка 1; Симба, Джими, Мила 1; Стара 1; Сцегно 1 (Ок. А.М.); Тайсон 1; Цвета 1; Цура, Мила, Цифра, Путко, Берци*1; Цуца - Пес 1; Шарго 1; Шаруля 1; Шунка 1 (ок. А.М.);

100 (36) + 60 + 5 + 44

42. (47) назва домашней животині спрам фарби

Белка (, гара,/ , жућко) 21; гара (, шивка, чилаш, богар) 6; жучко (zucko/zućko) 5; цифра 4; чилаш (, гаров/ , таркасти) 4; била 3; богар (, цифра,) 3; гаров (, белка,) 3; жучо (zuso/žiuó) 3; чарна 3; Бела 2; белко 2; били 2; чарни 2; шарга /конь/ 2; белкош 1; беля, гари 1; билка 1; билки 1; баксуз 1; бурко 1; врани 1; гари 1; гарави 1; джипси 1; златопирка 1; каfoва 1; мено 1; мрков 1; назвиско 1; пире 1; платкаста 1; ридя, белка 1; ружа 1; сивко 1; таркасти 1; шара 1; шарац 1; шаров 1; шаруля 1; шиви 1; яраба 1; ярабаста кура 1.

100 (36) + 43 + 7 + 28

43. (48) раса одредзенай файти домашняй жывотині

липицанер (, легхорн, санс/ , сименталка, мангуліца) 5; язавичар 5; сименталка 4; пекинезер 2; ландрас(т) (, пулин, цигая, сименталска, буша, голштайн, липицанер, арабер) 4; нѣмецки овчар ((рес)) 4; лабрадор 4; златни ретривер 2; мангулица (и мангуліца) 3; вучяк 2; ганцли(к) 2; пазинска пулька (и пулька пазинска) 2; патканьош 2; персыйска мачка 2; пулин 2; ротвайлер 2; цигая (, праменка, буша, херефорд) 2; чилаш (čilaš) 2; япанка (– качки) 2; акита 1; вранац 1; беркшир 1; далматинац 1; дурок 1; заяц 1; йоркшир 1; катэгоріі 1; кречка 1; ловарски 1; мерино 1; мерима 1; мопс 1; нониус 1; носілі 1; овчар 1; орияш, педігрэ 1; пекинезер пес, мангулица швіня 1; пес 1; піетрен 1; птичар 1; ретривер 1; санска коза 1; сименталске 1; симентал 1; темпо (файта швіні) 1; файта 1; файферка 1; хемшир 1; херефорд 1; холштайн 1; шкотски овчар 1; яраба 1.

100 (36) + 52 + 7 + 33

7.3. Приклад інтерв'ю (теренське виглядованє)

Список информаторох по местох³⁶⁰

Руски Керестур
ИКРК – 1919.
ЛЮВРК – 1926.
ЛюПРК – 1939.
МРРК – 1938.
ЯНРК – 1940.

Коцур
ВМКОЦ – 1932.
КСКОЦ – 1935.
МУКОЦ – 1937.
НБКОЦ – 1944.
ЯБКОЦ – 1942.

Дюрдьов
ЛЧРК – 1935.
МБДЮ – 1936.
МКДЮ – 1942.
МНДЮ – 1940.
ЯКДЮ – 1943.

Нове Орахово
АКНО – 1941.
ДюДжНО – 1947.
ЮКНО – 1938.

Бикич Дол
МКБД – 1939.
МТБД – 1937.

Беркасово
ЛВБЕР – 1933.
ОЛБЕР – 1950.

³⁶⁰ Дзекуєм барз крашне шицким учашніком того теренського виглядованя.

Виривок зоз интервьюа

Руски Керестур

(МРРК)

- **Кеди сце родзени?**

Я родзени 1938. року а с польоділством ше занімам 52 [роки] бо теди сом закончел основну школу, осемрочну и одтеди сом у тей роботы ангажовани, а то значи уж вецей як 50 роки, то уж вецей як пейдзешат роки. Од теди сом активни у польопривреди бо то теди кед ... человек не ишол до школи ані за шегерта вецка сом бул у тим ангажовани так же то досц касни роки уж але...

- **То вашо родичи ше зоз тим занімали та сце вецка превжали?**

Гей, я остал зоз родичами до остатку та вецка сом зоз німа и ... Так повесц, при мене родичи и помарли, но. Я там остал на тим салашу и вецка... Добре, маме и ту хижу але заш лем ище сом активни, ходзим.

- **Поведзце ми, през тот роботни вик кельо сце робели? Цо сце шицко од домашніх животиньох ховали?**

Га пачце, теди ище, 50-их рокох кед сом починал теди трактори не було. Шицка робота на польох ше робела зоз коньми. Я не знам ані еден приватни трактор же би бул, а гибаль даяки цо мал трешку та мал трактор, там цага за тлачене. Таких було, а польоділци то шицко з коньми робели, а од статку ше ховало крави и вец аж од 60. року.., я вислужел войску 60. року, зме почали и кармиц за клане буяци и яловки. Теди ше почало кар... тото.. интензивне кармене а потамаль то так лем було же целята ше такой предавало месаром а не кармело ше на тлусто. А у ствари то бул досц и фонд и витаманени бо то предходно од, там од 46–50. рок була тота обавеза чи як ше вола. так же то, мушел человек, кеди год нашли же му уж тото не треба, мушел дац. Мушело ше за туні пенєж давац а ... то держава була так организована же лем брац кельо мож да людзе маю, цала держава да будзе надосц храни.

...

(ЯНРК)

- Що ваше родичи тримали з домашніх животинок?

Лебо поведзме, идзме аж од дзецка. Як сом у тим шицким роснул. Коні то було основне бо то було за обробок жеми бо трактори не було. Вецка приходзели крави хтори нас отримали. Бо тераз унуки, прауноки питаю ше діду як ви жили на салашу, друге, треце. Реку, так зме жили же вшадзи, скоро вшадзи посебно на салашох, були и крави. И крава нас отримала. То було основне. Од крави ше уж добивало цо ше добивало шицко, преробки тоти. И то було, як ше гвари брой єден, гарантірано чисте, здраве. И тото нас отримало. А вецка було и коло того, и швині ше тримало, прашачки па тот обрт бул. Не були то расни швині, богзняки. Гей була перше тота мангуліца, тераз споминана после пейдзешат рокох же не була теди добра, здрава, масна тераз приходзи на шор. Но то шицко було таке добри швині, невельки кед мала у 150 кили то уж була велька стара. Опрашела вона кед мала штvero, пецеро прашата и то було премия. Меса було зоз ней барз мало. Масци мала дакус вецей, сланїнка грубша але и то, кед ше заклало, 105, 110 кили. Фамелия була велька. То шицко було досц на кратко. Наспрам кед пришли тоти векши.

- А окрема того цо ище тримали?

Овци, овци було. Не мали... по салашох овци, чом их тримали. Вероватно пре тоту волну лебо баранче. Але, векшином на салашох було до 5 овци. Та през лето вони були дзе ше зберало цо було чобаньох, цо були організовано. Тоти овци ше там на пашу. Вон там их мерковал, пасол дацо му ше плацело. Вон дакеди дал овчого сира и то була радосц, задовољство цо нешка ридко. Доброго, квалитетного овчого сира. Коза ше не тримала бо коза ше сматрала ягод. Гат, як уж остатне, коза. И вецка живини було надосц, вшелїяки цо було од файти. Поведзме шицко цо було од живини ше тримало. Найвещей було кури пре ношене вайца. Вецка було морки. Вецка було гуски. Ридше ше тримало по салашох гуски бо велька пакосц. Вони шицко штригали, губели, єдли. Качки исто були надосц бо од яри як перши качата вишла, ище дацо, поведзме скоро тераз док придзе апріл перши качата вишли и вони ше найлегчейше временски фришко виховали.

...

(ЛЮВРК)

- **А дзе сце родзени?**

У Кули на салашу. ..., з правей страни Била а з лівей страни Лайбахова, и цо я знам як ше там волала, га Лайбахова ше то волало теди.

- **До кельох рокох сце жили на салашу?**

Га до 70 не знам хторого року, не 70...

- **Цо паметаце же вашо родичи ховали?**

Шицко, шицко, и кури и качки и гуски и пульки га шицко цо год дацо було. Теди ше шицко ховало лем ше ніч не барз кармело....кажде рано сом ставал на 5 годзин, лебо швині а шестра крави лебо вона швині а я крави. По дильовох крави а вона по сцернянках и цо я знам, лебо на дэпоу даяким лебо дзе там швині чувала бо то ше барс мало кармело лем ше так ховало та так же тоти швині гнетка и до рока не так ані барс виросли бо гат ... га кукурица слаба/сама ані кукурици не баш досц було та. А мойо таки були, сланині мали а чи то сланина така була худа гвари, кед заклали.

- **Кельо сце звичайно мали крави?**

Два три крави найвецей, не мали ми боме ані жеми вельо, не малилюдзом робели жем там коло салашу. Но та тоти крави на штрангу зме чували бо то по дильовох не могло пущиц крави бо гат би у чкоди були. А то дильови були широки та було цо пасц та крави, обично як крави, чувала шестра швині, вона лем рок младша одо мне та рано на 5 та до 8, до 9 там сом начувал и вец пополадню заш и то би було и за разонода и бависко. То шицко було.

- **А дзе були крави змесцени на салашу?**

На салашу у шопи. Га вонка, не були у хліве. Лем тото едно же на штрангу дакеди и два дакеди и три уж кеди як сом чувал як дзеци, як таки, га цоже я знал. Но та вецка. Га крави сом вец ведол дому раз. Я не знам баш кельо ми роки було, цо я знам чи до 4., чи до 5. класи. Та до дакеди, при салашох кед машина тлачела та мала плеву и мала тереки. Чи ви знаце цо то тереки чи не (ЛЮ.Вар.)? То така векша плева а тото дробне та тото дробне окреме ишло та ше кармело и то так на громаду та вец там лебо там ше роз... дакеди лебо не знам цо и крави кед дошли на тото, я на шиї мал штранг округени, коло шиї сом себе округел и крави кед дошли натото, так були далеко як, цо я знам дас, дас сто метери та

вєц крави на тото ше розбєгли и бєжели дому и мнє звалєли на жєм. Я за шию заквачєни бул та мє цагали, за шию. Такє мєжєбуц 100 мєтєри.

...

(НБКООЦ, ЯНБКООЦ)

- **Цо ше ховало зоз тих домашнїх животиных кєд ви були млади?**

Га крави. Малї змє у мойого оца як дзєци. Перше сом чувала гуски кєд сом була мала а вєцка сом крави чувала. Мали цєлята и предавал оцєц гєй. Вше два-три дойки та вєцка цєлята тоти росли гєй бо то два роки док доросло та, два и пол та ше уж и други раз оцєлєлї та було.

- **А кури и пульки такє?**

Кури и гуски змє малї. Кури змє вше трималї. Мац гуски, и обєрало ше и вєц ношєло ше до Бєограду, на пияц. Лєбо лєм на станїцу до Бачко добро поля то ше ношєло на просто тадзи та там тарговкинџа чєкала та хто пришол та хто нє сцєл исц до Бєограду предавац та єй дало ше кущичко тунше там даяки динар и вона вєц брала шицки торби и ношєла.

- **А конї сцє тримали?**

Тримали. Ша на коньох ше польо робєло шицко. Вше змє малї конї. Я нє робєла з коньми. Браца робєли. Крави, тото мє оцєц од малючка учєл. Кєд ишла хмара да, кєд сом осєтєла хмару понад кукурици понагляй дому бо будзє падац. Крава кєд храмє даєдна то да ше повє такой да вон ратици поопатра. Крава кєд ше сцєла цєлїц то понагляй дому зоз ню да ше цєлї. Бомє я на штернац пєтнац роки кєд ше крава цєлєла та сом зоз оцом вше сом цєлєла. З поля сом их дому пригнала и вєц сом зоз оцом була коло кравох. Я була вше зоз оцом коло кравох. Найвєцєй...

.... павза

И ярмо як було на нїх и оцєц яки конї мал... У оца змє мали вєц мойого. И фанг змє мали. И вше було крави 5, 6, 7 ше чувало а цєлятка ше нє чувало на полю. Тото дома було

- **То ше их на пажицу водзєло?**

У валалє ше на пажицу алє и на пажицу ше цєлята мали нє ношєло. То крави знаш яки були научєни. То такє було научєнє жє гоч як сом далєко од салашу по дильовох вше з бока на бок, кукурици да нє... пойду до кукурици одогнала алє и по два три киломєтри од

салашу и тадзи и тамаль. Е кед требало дому, єденац. Я знала кед єденац годзин на минут, по слунку...

- **Кельо сце крави звичанїо мали на салашу?**

Га мал оец так цо ше чувало и цо ше доєло дас три вше було три одприлики. Єдна целна єдна ше доєла єдна не так бар и так гу тому вецка и яловки дас три штири ше. То ше чувало а целята двоїо троїо штверо кеди кельо мали мал. Тоти були нука у хліве завязани.

(КСКОЦ)

Я, мош повесц од дас 5 рокох почал овци чувац. И мал сом брата два роки старши, вон крави чувал. То ми нашо на салашу чували. А то зато, я бул у дїда бо оец, 45. року не бул дома и вецка ми пошли до дїда, як мацерового оца. Вони були Мадяре и ми, бешедовалї ми а ми бешедовац по руски не зналї двоє. Док оец не пришол 46. року зоз Русїї. Вон бул там залапени и, у Мадярскей бул залапени и там пошол до того... И я так чувал овци и вецкаль, оец кед пришол то и далей я так, ...сам и до школи сом почал ходзиц. И Вецкаль, дас на 13 роки сом уж мал. Так же теди ше не так мушелло ходзиц до школи ишло на и я вец почал чувац овци. И од теди сом до 18 рокох чувал.

- **Дзе сце тоти овци тримали?**

Вони, пуццени булї и то зме там малї вельку єдну шопу та у тей шопи булї и так же ше гонєло та по драже. Теди було даяки дзешец тоти чупори у Коцуре.

- **А чийо?**

То бул, кажди мал свойо по 20. Ми єден час мали 120 фалати свойо. То кед сом мал дас, га ту лем, ещи я ту на слики дзешка лем друга дна слика а то ми як шестра вона баш ше ми видзи же така стара моя шестра як твоя мац. А тота роком старша, то Макаяйова, а вона Оец ми аж почал, цо я знам, дас 68 чувац овци. Вон дотля не. Не, бо вони не малї у обисцу. То мой дїдо лем мал та я од дїда першого Надьфейого? Превжал. Та дїдо исто мал овци? Мал овци але вон не мал так лем дзешец дваец. А вецкаль ми уж почали чувац та вецка мал и вон вецей. А дзе ше чувало овци? Исто по сцернянкох, по того а ми, так да почнем як, уже зме, як сом чувал ту таки сом бул дас 15 роки та увелико. Та зме през, ту бу..., на пажници ше чувало вжине а вецка пажицу преоралї та почалї тото садзиц и ми вец

почалі ходзиц с тим овцами до, баш тоту слику сом сцел найсц цо зме пошли до Петроварадину, гу победи на бент. То од моста та на ліво, та аш по, до Петроварадину. То бент ми малі закупено. Та зме там ходзелі тоти овци випасавац през яр. А вец кед ше пришло дому та вецка зме га кед сцернянка почала буц а вецка зме почалі залеговац на полю, тоти шрамки як зме и то вше кажди вечар ше... та єдну ноц престалі таке на квадрат два овци ишли.

(МУКОЦ)

Родзени сом на швабским салашу у Савиним селу, према Керестуру. 37. року, 10. мая. Е тераз 10. мая наполнім 81. рок. Там на салашу, на тим салашу зме не булі длуго але зме отамадз прешлі ту на хотар, исто на швапски салаш. Волал ше газда Корел. Корел, шваб Корел зоз Савинога села. Ту зме булі до 41. року, зме ту булі. Вец оец ми пошол до Немецкей до зароблєништва та зме мушелі присц до валалу. Ту дзе ваш Силви бива та мало напредок зоз правого боку, брой 50 на Рибаровой. Ту була дарас Монализа. Не булі сце ту дарас на сладолед. То родзена наша хижа. ...(не пишем шицко)

...03.30 хижа а зоз хижи дзвери до хліва...

... Чи вам треба прагац коні, гвари? Не треба ніч Кирил. Тото шицко ту остава.

- **Цо ше дакеди ховало на салашу?**

Ми цо малі. Малі зме статку. Нарочито Шваби, вони вельо статку малі. У Корела на салашу кед зме булі. Я бул хлапец. Значи 4. роки, 5. рок ми могол буц. ... Кед сом рано станул та за салаш пишкац. пошол сом за салаш а у Торжи, швині, статок то гуууу, то гучело аш. То полне було, то чудо було там статку. Я стоїм, штудирам, як то швет може витримац телі статок. А на салашу, исто зме малі там у Корела, досц статку було и вон пришол человек и зо мну, лапел ме за руку и айд идзем зоз нїм на пойд да знес за статок храну, оброк. И як зме ше грабалі та було так горе и вец так, та на пойд ше ше ишло. Як зме ше ту випендралі, цо ше ту десело же тото шицко спадло и ми попадалі долу под статок там на тоту..але под статком було насцелене слами. То рано, вечар то ше руцало гной, то не була балечка на статку. То таке було чисте.

...Михел я ище дзеци не мам таки да крави чуваю. А Михел мал досц там статку исто.

.... Ми пошли на салаш а вон такой випущел и мне такой за руку и пошол на джепи там.

Терас ше то оре, теди ше не орало, теди там джепи були. И боме вон там вигнал и мушел сом чувац и чувал сом вецка статок. ...

Велька шопа була длуга а с гевтого боку була шечка, гепли ше волала. Конь ишол вонка, около а ту ше шечкало. Ту ше вельо нашечкало и вец дзвери булі и през дзвери зоз корпусу по яшльох ше ношело статку шечку тоту. Кукуручанка желена, мишлинг. Тото ше шицко шечкало и сипало.

Дюрдьов
(МНДЮ)

- **Цо паметаце же вашо родичи ховали?**

Мали зме и крави. Не гварим же не. И гат швинї але не за нас бо моя мац остала сама, гдовица та не мала напредку... але зоз своїм оцом робела на полю. И я ше так ховала же кед сом уж виросла. Було ми дванац роки та сом ходзела на наднїци. зоз єдного поля... Вец нїгда не забудзем було ми 12 роки та

- **А познїше кед сце ше уж одали, цо сце тримали?**

Гей, я уж тримала, тримала сом вецка швинї.

- **Крави сце мали?**

Гей. Швинї зме мали а зоз тих швиньох кед зме ше побрала ту зме порту добила од його родичох ... и вецкаль зме мали швинї надосц. Не повем я ци кельо и зоз тих швиньох зме купели краву. Та зме мали єдну та було за обисце. Не мала сом до млечари бо ту хто не мал та до мене пришол на млеко. А ту бул єден паноцец, Дюрай... та и вон мал краву гоч бул паноцец и мали два ланци жеми ту дзешка та мал и краву. На фурику дрилял тоту желену кукуручанку, як да повем, навижинац ше. Хтора би була не мала чутки та вишла єдна ту, стабла ма чутки а тоти з боку вигнали та не ма та ше то вец волало преридзиц кукуруцицу да би гонело до чуткох ... але кед не доели вец пришла панїматка на млеко до нас бо ей ше не досло. Але вше ше, кед єдна крава, не цали рок баш мала. ...

- **А гварели сце же сце купели краву, то уж одроснуту?**

Краву, од целєца одбите. Целє себе охабели а ми купели. Гей, так озда им требало пенєжи а чи то було терас целїчка та охабели себе да вирошне то я уж терас не повем.

- **А ви мали дакеди и целє, целята?**

Гей, тоту зме мали та вецка ми уж дошли до вецей. Тота вец ше уж и у нас оцелела та зме мали и наостатку бул кончина, так сом плакала як не знам за цо. Вец наостатку, цвикли то було та ше шечкало але не мали зме тоту шечку да то було на ценко та я резала зоз ножом. Га вона ше задавела. Не могла преживац. Вона ше не задавела же спадла и думам. Але зме ю дали принужно до месари. Вона була здрава але дармо кед не могла преживац тот фалаточок цвикли та вец анї нука, анї вонка... Так ми було жаль. Але заш зме вецка купели.

Вец сом мала два крави а вецка буяци зме кармели та ше предало кед було буячки та було.

- **Як ше при крави видзи же вона гледа буяка?**

Га нарабя, нарабя, скака до яшльох, указуе.

- **Це ше пове же вона роби?**

Га так, як тераз гуториш, гледа буяка.

- **Цо ше вецка робело?**

Га одведло ше дараз до ветеринара.

(МКДЮ), (ЯКДЮ)

- **Хтори домашні животинї ховали вашо родичи?**

Га швинї и крави. Углавном швинї и крави. Мали зме ту даедну овцу але то було лем так, пре дзеци. Але углавним швинї и крави и гат кури. То гат домашне, кури пульки и тото овай цо ше ховало у обисцу. Але не було то даяки вельки фарми гей. Як же повесц, да маш за обисце и дакус предац. 30, 40 кури и мали зме по 50 пульки.

- **О кравох.**

Добре, я була зоз оцом на салашу даскельо роки та зме пущали вец то на пашу але то ше вец зоз салашу не ношело млеко лем ше правело сир и так за обисце а вец кед сом. А вец кед зме ту уш, у валале кед зме були вецка сме, було ту на Белу бару гонєли крави. Рано ши подоел и накармел. уж хто дал оброк, дал а кед не вец ишла цали дзень на пашу и вец вечар ше врацали дому. ... а вец уж не було анї краварох. Озда не було анї таких худобних людзох хтори могли гонїц. И так же прешли крави лем на яшля.

- **Дзе були змесцени крави на салашу?**

Га у хліве. Га не було то, овай два три крави и даяке целе.

- **Так цали рок?**

Гей. А влєце були завязани, у хлатку, под ягоду. Ягода лебо орех бул. ... Кед ше начувало крави вєц ше кладло там, завязало дзе тоти древа лебо ше запло та вєц лежели у хладку през дзєнь, на поладне ши им дал води, гей и овай вечар.

- **А як були завязани?**

Га зоз кефетик, кефетик лебо коло рогох а вєц кед ишли на пашу, вєц ше пуцало. —

- **Штранг бул коло рогох?**

Штранг лебо ланц. Були ланци але тоти цо ше вязали за... То бул вечином штранги бо ше могол штранг легшейше завязац.

- **Кеди ше водзело крави ?**

О, га рано од шейсцох пол шестей, дзевец, длужей не мож. Вєц уж горуци, не сцели пасц. ...

- **А крави сце мушели гонїц з дачим?**

Га була вше палїчка, е бул то мой брат вєцей чувал. Я чувала швинї а мал вон тот зоз шалангами направено дакеди як ше гварело у Керестуре.

Нове Орахово

(ЮКНО), (АКНО)

Мой оцєц мал конї и крави, швинї а овци не мал єдино я ту тримал. Я любим животинї, як да повем, баржей як сам себе.

- **А кози?**

Мали зме рас єдну и вєц ... Пришло време, було таке же кози требало унїщиц. Не сабат було тримац.

- **Та ше мушело знїщиц?**

Унїщиц зме их мушели бо чкоди правя кози та ,... кури, качки, гуски, пульки. Га чешко ми то и нараховац, як гвари, дзиви качки але вони на шлєбоди були. Недалєко ту маме рику, Чик ше вола. Там ше ходзели купац и вечар вше пришли дому. Ту ше и вилягли. Копа од кукуручанки на дворе. Качку гледам а кед рас я патрим, цошка я там видзим, а

качка ше одо мне скривала. Знесла ше горе па закувала на мне. Качата попадали кед вишли ..кельо вайца мала шицки вишли. И то на шлебоди як гвари. Шлебодни живот мала.

- **Хто цо роби у обисцу?**

Як зме сцигли, були зме запошлени кеди хто бул дома. Я робел на три смени а вона 12 годзини робела а я дакеди... робела або дома була при курчатох. Таку зме смену мали.

Єдну, а целе було. А як ше волала? Ружа, якбачу же Ружа. Целе я купела и вецка зме го викармели на краву и вецка зме мали...але зме обидвойо робели не бул хто при, коло крави не мош то цали дзень зохабиц ...

А як було, и виргала крава. Та ше вецка, бачи вше друк кладол а рас ми и до кабла вошла з ногами та сом млеко висипала. И виврацела, гвари ... шедла вона там на шамлу и ... вчера сом так подоела а ище добре же и я бул...крава скочела, вона крави под брухом ...

...Завязали зме [друк А.М.] так да не може виргнуц. ...вецка ю досла нормално.

Крава оцелела ше и ...

- **Як ше справує, випатра крава кед гледа буяка?**

Га дре ше. Теди и скочи на човека вона ... три роки кед ше побега ми гвариме. Кед од целеца та три роки треба чекац за ню. ...

Первиска ше гутори.

- **Яка то крава?**

Така же уж же першираз будзе крава. Може ше побегац як да повем. ... гу буякови зме ю водзели. Мали ту людзе. Було вецей крави цо. Мадяре вони досц богатши людзе и мали. То шицко статку людзе тримаю и терас ... побегала ше. о дзевец, дзевец мешаци ноши.

- **Видно на крави же будзе мац младе?**

Га так видно, чешше ходзи дакус и мирнейша є, брux ма векши. Вимне рошне. Гварели зме первиска, вона ище не ма вимне.

(ДюДжНО)

Мам животині, мам заяци, мам кури качки. Шицкого животині барс любим. ... пси, кози, козу док подоім а єдну терас лем мам. а мам єдного велького цапа ау як єлень є. ...дакеди сом и швині тримал и прашачку сом мал и прашата сом предавал. Було шицкого док сом бул младши. Теди сом могол вельо и робиц. ...

Мено ми Дюра, мада сом и Дьорде ...бо я родзени, у ствари я родзени ту на салашу а у тедишні час була барс велька жима. Так же мой оец не могол пойсц ...теди бул срез до Зенти да ме прияви та ме после дзешец дні, каснейше приявел. Па ме приявел як Дюра ... бо я иншак родзени 1947. року, 21. януара а впадзи ше ми водзи 31, значи я 10 дні старши ягод цо ми пише у документох. ... и там сом на салашу бул.

- **Цо ваш оец зоз домашніх животиньом мал на салашу?**

Паметам, вон бул як, вон бул як ...як гваря свой газда та мал, тримал и швинї, тримал и краву, едну краву мал бо дзеци нас було надосц та млека да ест да нас ма зоз чим викармиц. А хлеба ше пекло на салашу. У тих руских пецох. И я мам руски пец. ...я то мал вельо вигриски. Кози тримам, зайци и зоз тим топим. Двор позаметам натолим и през жиму ту фино. ... було крави, швинї и гуски вельо було. Мал конї. Едну пар конї мали та ходзели так по польох, кеди ешень та кукурицу вожели нука до салашу па вецка тоту кукуричанку ше рубало па ше вязало... 11 на коньох ше садзело. Сецери, плуги параці ..парал кукурицу... Здогадуем ше же у тедишне време мой оец мал вельо морки. Теди не було тоти прашки, пестициди чи як ше то вола него морки пуцал на польо кед цвиклу мал посадзену и морки ишли и зберали буби. Не требало теди прашчок, теди була здрава храна. ... а я бул як таки клинац та мац ми дала таку плечену кошарку таку вельку и я по полю ходзел и зберал сом од моркох вайца. Вона гоч дзе, морка як морка. То таке як полудзиве. Ишла по полю и зберала буби. Кед ей пришло заш чучла, знесла вайцо и пошла далей. Охабела а я вецка то то ишол и зберал. И дополадня... полну кошарку я ту назберал. И то вецка ношели до Чантавиру на пияц и то предавали. Од того ше жило.

Бикич Дол

(МКБД)

...Як мам повесц, у мацери сом бул треци син але еден погинул у партизанох, штредні, еден после войны умар так же я и мац остали сами. Ей так же ше ми бавели зоз жему и добили зме жеми бо ми оец погинул у партизанох за време ослободеня Београда и так же робел сом жем. Добили зме три ютра и нешто зме мали так 6, 7 ютра жеми и жили зме я и мац. После ше я оженел и ето так. Красну сом фамилию одховал и сина и дзивку и вони ше поженели и шицко добре и исто так було исто. Статку зме мали вше. Краву едну два,

коні по два. То зме мали и так зме... то зме ...о тим зме жили и так зме, так нам ишла робота, так мушело буц. И швині обавезно. Єдна два пращара вше була. И не знам як тоти тераз так мудри. Я гварим, тоти мудри тельо зробели, упропасцели немало шицко. Нешка тоти научняци...научняци приповедаю як ше карми швиня лебо крави. Па док вони не ...почали тото приповедац ми мали полни валал и кравох и швиньох. Вон мнє да учи як да карми швиня або крава. Ма то, то було за мнє, за понижаванє. И мали ми ту предаваня кояки. Треба овако, треба онако, треба... ма яки, накошиш трави, краву за штранг па по драги, по планини. Чувай крави по єдну, по два по целята лево десно, па то бул живот. И було красне и млеко и коєцо. Нешка ше у Шиду стретнем таких людзох, мало младших одо мнє па ше му питам, можда сце чули у Београду цо ше десело? Гвари, дзе селяци да дзелели млеко задармо. И єден добил млека пейц литри и два литри уварел а три литри охабел. Кед вечар, пришол гу млеку, попатри...Цо тому млеку, гвари Шта є том млеку? Има нека кора горе – покварило се. А ви знаце цо єст на верх млека? А ви знаце цо єст на млеку?

– Га шметанка.

Па видиш знаш. А тоти єдни двоє шидяне вони не знаю цо то же муши буц шметанка. Млеко ше погубиц не може, може само скиснуц и будзеш єсц квашне млеко ягод йогурт. А тоти цо нешка приповедаю свашта, я кус вам повем. Гвари трайно млеко. Трайно млеко не може буц то... ти мнє, можеш ме биц. То само накркаю хемії до ньго та може буц трайно. У ствари ми млека анї не маме. То шицко вештачке млеко само людзе не веря. Гвари маме ми у Београду фарми. Ви не маце млека анї за єдну улїчку у Београду холєм я то провадзел. Дакеди як то було. Так зме жили и єто. Я и мац и оженел сом ше и єто я и жена, одховали зме дзеци и дзеци одховали свойо дзеци так же я уж три раз(нерозумліве) дідо.

(МТБД)

- Цо вашо стари тримали од домашніх животиных?

То тримали швині и крави. То найбаржей. И коні. То було за роботу. Коні ше тримало. ... Кармели зме швині досц, крави. То кажди час, шицко зме, шпарали кажди динар.... Крави було вше.

- Кельо ви тримали крави?

Ми спочатку од двох меней не було. А вецка кед ше я уж оженел и кед зме пришли ту. Вецка ту моя жена ... ми тримали по 5, 6 крави до 10 крави. То ше виплацело теди. Млеко ше предавало, було ту мали зме млекару. До Шиду ношели.

- А буяци сце мали?

Е вецка зме тримали по 10, 15 буяци.

- А воли?

Воли ту мал само една хижа мала воли. На гевтим краю Романяково були едни...

- А за цо их хасновали?

Па за орац, за исто работи. Вони були якошик, баржей моцнейши. И по брегах, ту нашо бреговити жеми.

- А яка розлика помедзи волом и буяком?

Па розлика зато да пребачице, воли були мало чеши и векши и су ушкопени. Вони ушкопени да су мирни, да ...

- Як ше звекшало число кравох у вас?

Звекшало, зато же спочатку ми були там мали..мало зме мали жеми и швинї ше... шпарало ше и куповало. А було и таке же сце мали свойо. Мали зме и свойо. Крава ше оцелела. То ше, кед була целїчка. То ше мерковало и чувало за приплод да маме векши. И то кед було, помало, помало. Вецка кед зме пришли ту уш вецка ше то до...

Ту горе маме по двасто, обекат за 200 фалати и то добивали зме од задруги, од кланици. Давала нам прашата до 20 кили, 22, 3 до 25. И вецка ше кармело. Добивали зме и храну. Тоту смешу, паспаль и вони то и приношели. Одношели, само наша работа була и то преїга до 120 кили було. Вецка то було перша класа.

- Кеди крава може мац целє? На рок уж гледа да ше оплодзи. То ше видзи на ней?

Га видзи ше бо немиран є, скака, не мош гу ней присц. ... теди було буяки, мушки тоти. И вецка ше водзело гу ней. Вецка кед пришли каснейше ветеринаре преходзели и оплодзовали. ...буяк скочи на ню и оплодзи ю. Раз и досц за цали рок. Треба 9 мешаци 10.

- А кед ю оплодзи тота крава як ше вола?

Цельна. ...же є цельна. ...па будзе даскельораз, будзе по 5, 6 раз, 10 раз, хтора як. ...

- Були таки цо не могли мац целє?

Було дарас, остало ялов, яловки. ми волали яловки. Остала ялова. Ялова остала так же вецка ше ю предало до кланици.

- **Крава ше пременї кед є уж пред целеньом, иншак випатра?**

Иншак, не иншак, само є грубша и млеко трацела помали и вецкаль кед є уж при краю. Вецка млеко мало иншаки укус. Не було баш за єсц. Зварело ше, праве ягод курастра як ми гуториме. ...Зна ше кеди прияна, памета ше, запише ше и 9 мешаца вецка ше меркує. Даскельо днї скорей лебо после... Пойдзеш до хліва вноци меркуєш, воно целе там лебо ше уж почала целїц. Вец кед чешко треба помагац.

- **Вона сама могла покончиц?**

Помагало ше. вецерас сама. Ту и ветеринар дарас.треба вицаговац. Рука ше дрилї па около. Само кед глава вон, напредок и кед приду, лапи ше за преднї ноги. Тоти єст штранджги, положи ше, зашилї ше и так хлопи цагаю и то треба по 4ме 5ме дарас.крава лїже целе, олїзує го. Вона го масира зоз язиком и ...кед воно стане такой цицка и перше млеко ше видої ...за краву

Беркасово

(ЛВБЕР)

... а мали зме шицкого. И швиня да ше праши, и прашата и бравци предавали и живини, и кури и качки и гуски бо зме мали вельки плац. Широки.... мали зме краву па ше целело па зме предавали целята месаром. Млеко ношели до млекари бо зме блїско бивали дзе млекара...правели сир па ношели на пияц. Сир, масло.

- **Чували сце крави?**

У нас не могло ше. лєм аш кад ше тоти луки цо там долу, вешенї кед ше не коши вецка ше там пуцало. Водзели зме на пашу ше. Ми то дома тримали. Мали зме у шопи през лето а вжиме у хліве. То було так при плєвнїку... кукуручанку, сламу... шопу, валов за крави. Вони були повязани. Бо вони би ходзели по цалим дворе.и конї зме мали и гачата. Кобули ше ждрібели. Хлїв ... на єдним боку були конї а на єдним крави. вона кед гледа то ше вец видзи и вецка ше водзи краву гу буюкови. Постанє цельна па ше док не оцелї ше ... га да га бега ше. Знаце кед ше бега вецка так на заднїци ше видзи. ... заднїца єй нарошне,

вєцка ше целї. Оцец то мой кед пред целєньом обиходзи вноци да ше.. и конї там у хлїве да би ше дацо не побили и да крава не легне случайно на целе... яловки, то ше волаю яловки. Док вона не нарошне да ма рок, не може остац цельна. Вєцка вона ше бега.... водзи гу буюкови... ялови, ми таке не мали. Бо ми добре кармели а я и водзела. Ми мали за заграду так ишла драга на польо и так до брега...а я вєцка водзим краву па там тримам на штранги да вона паше пашу траву. Не сцу крави да єдза цо недобре. Е теди кед диж пада теди не идземе, не водзиме, да ше не здує. Знаце, кед то мокре, па кед ше здує крава вєцка вона хора па не може знаце да прероби єй. Вони галави тоти крави ми мало добри крави... ми мали по 12, 13 литри на дзень млека. Не була барс велька и добре ше целела ... то мой оцец предавал месаром целята.

Я кед була млада и я тримала швинї та сом предавала бравци тим месаром... то ше меркує, кед ше чешко целї вєцка мало поможу, поцагню. Кед почню ноги да виду преднї... оцец стане рано, яй, але думаш, ево оцелела ше крава. по осем тижнї цицка вєцка ше одбиє. Почне ше давац мало млеко и воду, и мало и отруби. Кед воно пред одбиваньом. После воно є и шено и шицко курастру варели.

8. ЛИТЕРАТУРА

1. Авагјан, К. (2017). *Стереотип странаца у језичкој стварности Руса и Срба*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Београд. <https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/9030/Disertacija.pdf?sequence=6&isAllo wed=y> (16.10.2022.)
2. Авагјан, К. (2016). Семантическая сочетаемость именных конструкций с этнонимами в русском и сербском языках. У: Шаталова О. В. (ред.) (2016). *Русский язык в славянской межкультурной коммуникации: история и современность*. Том. Выпуск IV. Итоги Международной научной конференции, посвященной памяти д.ф.н., профессора Войловой К.А. Москва: Московский государственный областной университет, 353–359.
3. Апресян, Ю. Д. (1995). *Лексическая семантика: Синонимические средства языка* (2-е изд.), *Избранные труды*, том I. Москва: Школа „Языки русской культуры“, Издательская фирма „Восточная литература“.
4. Апресян, Ю. Д. (1995а). *Интегральное описание языка и системная лексикография*. Избранные труды II. Москва: Школа „Языки русской культуры“.
5. Апресян, Ю. Д., ред. (2006). *Языковая картина мира и системная лексикография*. Москва: Языки славянских культур.
6. Арутюнова Н. Д. (1988). *Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт*. Москва: Наука.
7. Арутюнова Н. Д. (1991). *Истина: фон и коннотации. Логический анализ языка. Культурные концепты*. Москва: Наука.
8. Арутюнова Н.Д. (1999). *Язык и мир человека*. Москва: Языки русской культуры, 1999.
9. Арутюнова, Н. Д. (2004). *Язык и знание*. Москва: Языки русской культур.

10. Бартмињски, Ј. (2011). *Језик – Слика – Свет*. Београд: SlovoSlavia.
11. Башић, И. (2016). *Слике у речима. Иконичност лексики српског језика у контексту словенске митологије: метафоре живота и смрти*. Београд: Етнографски институт САНУ.
12. Білодід, І. К. (1973). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка.
13. Білоноженко, В. М. (2003). *Словник фразеологізмів української мови*. Київ: Наукова думка.
14. Бошњаковић, Ж. (1985). *Пастирска терминологија Срема*. Нови Сад:
15. Бутенко, Н. П. (1979). *Словник асоціативних норм української мови*. Львів: Вища школа.
16. Вархол, Н.–Івченко, А. (1990). *Фразеологічний словник лемківських говірок східної Словаччини*. Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі, відділ української літератури в Пряшеві.
17. Весић Павловић, Т. (2016). *Метафоричка пресликавања сликовне схеме путање у енглеском и српском језику*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Београд. <http://eteze.bg.ac.rs/application/showtheses?thesesId=3463>
18. Вільчинська Т. П. (2012). Мовна концептуалізація тваринного світу в українській фразеосистемі. *Язык и культура*, 15, III (157), 145–150. <https://burago.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/157.pdf>
19. Гнатюк, В. (1910). Казки з Бачки. Етнографічні матеріали з Угорської Русі, т. XXIX, Львів. Наукове товариство імені Шевченка.
20. Гнатюк, В. (1905). *Коломийки. Том I*. Львів: Наукове Товариство імені Шевченка.
21. Грінченко, Б. (ред.) (1907–1909). *Словарь української мови: в 4-х тт.* Київ: Вид-во АН УРСР.

22. Грковић-Мејџор, Ј. (2013). *Историјска лингвистика: когнитивно-типолошке студије*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
23. Гура, А. В. (2005). *Симболика животиња у словенској народној традицији*. Београд: Бримо – Логос – Александрија.
24. Дітко Тимко, О. (1998). *Ботанична і зоологічна номенклатура бачванських руснаків*. Ужгород: Ужгородський державний університет.
25. Дітко Тимко, О. (2017). *Назви рошлінох и животиньох у руским язичу*. Vukovar: Savez Rusina RH.
26. Драгићевић, Р. (2005). Метафтонимија. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 34/3, стр. 185–191.
27. Драгићевић, Р. (2010). *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност.
28. Драгићевић, Р. (2010а). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за издавање уџбеника.
29. Драгићевић, Р.–Пипер, П.,–Стефановић, М. (2011). *Обратни асоцијативни речник српскога језика*. Београд: Службени гласник, Београдска књига, 2011.
30. Дроздов, О. (2017). №2. Львів: Видавництво Анетти Антоненко.
31. Жирош, М. (1984). Назви керестурских шорох, улїчкох и часцох валала. *Творчосц*, 77–93.
32. Жугић, Р. (2010). *Исказивање генитивних значења у говору јабланичког краја (у светлу призренско-тимочких говора као целине)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
33. Зубков, С. Д. et al. (1984). *Українські прислів'я та приказки*. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро».

34. Ивановић, М. (2015). Степеновање у сфери глагола. У: Љ. Поповић, Д. Војводић, М. Номаћи (ред.) *У простору лингвистичке славистике*. Београд: Филолошки факултет, стр. 399–415.
35. Ивановић, М. (2016). *Акционалност: семантика и форма у савременом украјинском и српском језику*. Београд: Филолошки факултет.
36. Ивић, П.–Бошњаковић, Ж.–Драгин, Г. (1994). *Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Прва књига: Увод и фонетизам*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
37. Ильченко, О. (1958). *Козацькому роду нема переводу або ж Мамай і чужа молодиця*. Київ: Радянський письменник
38. Јакић, М. (2016). *Придевска антонимија у речнику, контексту и когнитивном систему*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет. <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/6202>
39. Јуришић, М. (2014). Синтакса падежа Горње Пчиње (Одредбене функције). *Српски дијалектолошки зборник LXI*. 367–534.
40. Караулов, Ю.Н.–Сорокин, Ю.А.–Тарасов, Е.Ф.–Уфимцева, Н.В.–Черкасова Г.А. (1994, 1996, 1998). *Русский ассоциативный словарь. Ассоциативный тезаурус современного русского языка. В 3-х частях, 6-ти книгах /*. Кн. 1, 3, 5. Прямой словарь: от стимула к реакции. Книга 2, 4, 6. Обратный словарь: от реакции к стимулу. М., 1994, 1996, 1998.
41. Караулов, Ю. Н.–Черкасова, Г. А.–Уфимцева, Н. В.–Сорокин, Ю. А.–Тарасов, Е. Ф. Т. I. *Русский ассоциативный словарь. В 2 т. / От стимула к реакции*: Ок. 7000 стимулов. М.: АСТ-Астрель, 2002. 784 с. Т. II. От стимула к реакции: Более 100 000 реакций. М.: АСТ-Астрель, 2002. 992 с.
42. Караџић, С. В. (1987). *Српске народне пословице*. Београд: Просвета-Нолит.
43. Колесаров, (1975). *Руски фразеологички лексикон 1*, Монтреал.

44. Кончаревић, К. (2018). *Језик и култура – славистичка перспектива*. Београд: Јасен.
45. Корнилов, О. А. (2003). *Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. Издание 2-е, исправленное и дополненное*. Москва: Московский государственный университет имени м. В. Ломоносова - Факультет иностранных языков.
46. Костић, П. (1986). Пас полагажник. *Гласник етнографског музеја у Београду*, 50, 187–200.
47. Верещагин, Е.М.–Костомаров, В. Г. (1990). *Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного*. Москва: Русский язык.
48. Верещагин, Е. М.–Костомаров, В. Г. (1980). *Лингвострановедческая теория слова*. Москва: Русский язык.
49. Кочиш, М. (1978). *Идиоми и фразеологички вирази. Прилог твореню словника идиомох и обшого словника нашеј бешеди*. У: Лингвистички работи, 127–138. Руске слово Нови Сад.
50. Крајиновић, М.,–Чобић, Т.,–Ђинкулов М. 2000. *Опште сточарство*. Нови Сад: Пољопривредни факултет Нови Сад.
51. Кубрякова, Е. С. (1997). *Краткий словарь когнитивных терминов*. Москва: Изд-во МГУ.
52. Кубрякова, Е. С. (2004). *Язык и знание*. Москва: Языки славянской культуры.
53. Кубрякова, Е. С. (2012). В поисках сущности языка: когнитивные исследования. Москва: Знак.

54. Куц, М. О.–Сіняговська, І. Ю. (2021). *Порівняльна лексикологія англійської та української мов.* Кривий Ріг: Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського.
55. Кулишић, Ш.–Петровић, П. Ж.–Пантелић, Н. (1970). *Српски митолошки речник.* Београд: Нолит.
56. Лазор, З. (2021). Лингвокултуролошки концепт кућа у руском, русинском и српском језику. У: Ћовић, Л. (ред.) (2021). *Novo i tradicionalno u translatologiji i nastavi ruskog jezika kao stranog zbornik radova.* Banja Luka: Panevropski univerzitet "APEIRON". Str. 293–303. <https://apeiron-uni.eu/wp-content/uploads/2021/03/Zbornik-radova-Novo-i-tradicionalno-u-translatologiji-2021.pdf>
57. Лејкоф, Ц., Џонсон, М. (2014). Утеловљен ум. У: Расулић, К. Кликовац, Д. (ред.) (2014). *Језик и сазнање – хрестоматија из когнитивне лингвистике.* Београд: Филолошки факултет Београд, 241–273.
58. Малацко, П. (2004). *Руска свадба у Руским Керестуре од конца 19. вику по почеток 21. вику.* Дипломска работа. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад.
59. Марјановић, С. (2013б). Српске поредбене фраземе са фитонимском компонентом и њихови кореспонденти у францускоме језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 42/1, 519–527.
60. Марјановић, С. (2017). Поредбене фраземе с компонентом *comme/као* у француском и српском језику. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Београд.
61. Мартінек, С. (2007). *Український асоціативний словник I, II.* Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка 2007.
62. Маслова, В. А. (2011). *Введение в когнитивную лингвистику, учебное пособие для филологов.* Москва: Флинт. Наука.

63. Меденица, Л. (2013). Локальное наречие мимо в русском языке и его эквиваленты в сербском языке. *Проблемы концептуализации действительности и моделирования языковой картины мира* 6, 264–269.
64. Меденица, Л. (2014). *Незаменички прилози са просторним значењем у савременом руском и српском језику*. (Докторска дисертација одбрањена на Филолошком факултету у Београду 28.11.2014). <http://harvester.rcub.bg.ac.rs/handle/>
65. Меденица, Л. (2015а). Локальные наречия с корнем -нутр- в русском и их эквиваленты в сербском языке. *Научный диалог* 11/47, 19–30.
66. Меденица, Л. (2015б). Просторна локализација незамењичким прилозима са кореном -низ- у руском и српском језику. У: (Љ. Поповић, Д. Војводић, М. Номаћи (ур.)). (2015). *У простору лингвистичке славистике. Зборник научних радова поводом 65 година живота академика Предрага Пипера*. Београд: Филолошки факултет, 503–514.
67. Медеси, Лю. Варга, Дју. (1975). Прилоги з терминологије конопарства и ткацтва. *Творчосц*, 5, 15–28. <https://zavod.rs/wp-content/uploads/2021/09/Tvorcosc-1979-s.pdf>
68. Мельничук, О. С. (1982–2006). *Етимологічний словник української мови*, I–VII. Київ: Наукова думка.
69. Милорадов, Д.–Сунајко, К.–Ћелић И.–Петровић, Д. (2019). *Речник српских говора Војводине, измењено и допуњено издање у 4 тома*. Нови Сад: Матица српска.
70. Милорадовић, С. (2012). *Музички жаргон младих и молодежњий музикальни сленг. Компаративни поглед*. Београд: Етнографски институт САНУ.
71. Милорадовић, С. (2014). Синтакса падежа у српској дијалектологији – степен испитаности и теоријско-методолошки приступи.“ У простору лингвистичке славистике. Зборник научних радова поводом 65 година живота академика Предрага Пипера. Љ. Поповић, Д. Војводић, М. Номаћи (ур.). Београд: Филолошки факултет, стр. 515–533.
72. Мокиенко, В. М. (1989). *Славянская фразеология*. Москва: Высшая школа.

73. Мудри, А. (2020). Метафорични значеня з назвох домашніх животиных хтори ше одноша на човека. У: Полислав, у штампи.
74. Мудри, А. (2020а). О поняцовой метафори у руским язике. *Studia Ruthenica*, 25, 98–103. <https://druzstvo.org/ruski/vidania/26%20Studia%20Rutenika%2026%20-%2008.%2003.%202021..pdf>
75. Николић, М. (2014). *Категорија степена у српском језику. Сложена реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
76. Новокмет, С. (2016). *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Београд.
<https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6693/Disertacija4763.pdf?sequence=6&isAllowed=y> (остатніраз приступене 16.10.2022.)
77. Номис М. (ред.). (1993). *Українські приказки, прислів'я і таке інше*. Київ: Либідь.
78. Окано, К. (2016а). Семантика и дистрибуција дієсловох осцилації у войводянским руским язике. *Dynamické procesy v súčasnej slavistike*, Prešov: Ústav rusínskeho jazyka a kultúry PU, 224–233.
79. Окано, К. (2016b). Глаголи кретања у води / на води у русинском језику. *Славистика XX*. Београд: Славистичко друштво Србије, 208–213.
80. Окано, К. (2017а). Руски дієслова ротациї з перспективи типологийного преучованя лексики. *The Third International Interdisciplinary Conference for Young Scholars in Social Sciences and Humanities CONTEXTS III: Book of Proceedings*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 39–54.
81. Окано, К. (2017b). Семантическая и синтаксическая валентность глаголов речи в русинском языке Воеводины. Gutiérrez Rubio, E., Kislova, E., Kruk, D. (ред.) (201). *Contributions to the 20th Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav)*

(*Die Welt der Slaven. Sammelbände/Сборники. 62.*). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 115–123.

82. Оканю, К. (2017с). Глаголи визуелне перцепције у војвођанском русинском језику у светлу словенске етимологије. *Limes Slavicus 2. Културни концепти на славянството*. Шумен: Шуменски универзитет „Епископ Константин Преславски“, 148–162.

83. Оканю, К. (2017d). Семантика и колокация прикметникох зоз значеньом температури у руским језику. *Зборник роботох з трецей рускей науковей конференциї младих науковцох и фаховцох*. Нови Сад: Завод за културу войводянских Руснацох, 57–71.

84. Оканю, К. (2018a). Способы выражения футуральности в русинском языке Воеводины (в сопоставлении с другими славянскими языками). Milliaressi, T. (ред.) (2018). *La Relation Temps/Aspect: Approches Typologique et Contrastive*, Lille: Université de Lille Sciences Humaines et Sociales, 139–143.

85. Оканю, К. (2018b). Генитив отрицания в русинском языке Воеводины. Gutiérrez Rubio, E., Grischenko, A., Kislova, E., Kruk, D., Speed, T., Týrová, Z. (ред.) (2018). *Contributions to the 21st Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav) (Die Welt der Slaven. Sammelbände/Сборники. 64.)*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 170–179.

86. Оканю, К. (2018с). Verba и nomina dicendi у војвођанском русинском језику. *Deveti međunarodni interdisciplinarni simpozijum „Susret kultura“*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 207–218.

87. Оканю, К. (2018d). Лексична и деривацијна система руских дієсловох рушаня у води / на води. *Русинистични студиї = Ruthenian Studies 2*. Нови Сад: Филозофски факултет, 63–87.

88. Оканю, К. (2020a). К вопросу парности глаголов движения в русинском языке Воеводины. Gutiérrez Rubio, E., Kruk, D., Pálosi, I., Speed, T., Týrová, Z., Vashchenko, D., Wysocka, A. (ред.) (2020). *Contributions to the 22nd Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav) (Die Welt der Slaven. Sammelbände/Сборники. 65.)* Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 182–191.

89. Окано, К. (2020b). Глаголы затрудненного перемещения в русинском языке Воеводины. *Limes Slavicus 5. Културни концепти на славянството*. Шумен: Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, 13–40.
90. Павловић, В. (2012). *Градијентност у синтаксичким конструкцијама у енглеском језику*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Београд.
91. Павловић, С. (2000). *Детерминативни надежи у говору северозападне Боке*. Београд: Институт за српски језик САНУ. https://hdl.handle.net/21.15107/rcub_dais_1224
92. Павловић, С. (2013). *Узроци и механизми синтаксичких промена у српском језику*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
93. Паламарчук, Л. С. (1993). *Фразеологичниј словник украинської мови I*. Київ: Наукова думка.
94. Паламарчук, Л. С. (1993). *Фразеологичниј словник украинської мови II*. Київ: Наукова думка.
95. Пауновић Родић, С. (2014). Концепт жене змаја у српском и *dračice* у словачком савременом језику. У: (ред.) (2014). 43. научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 12–15. IX 2013. Београд: Међународни славистички центар, 305–318.
96. Пауновић Родић, С. (2016). Простор и време жене у словачкој и српској фразеологији и паремиологији. У: (ред.) (2016). *Prostor in časv frazeologiji*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 459–466.
97. Пауновић Родић, С. (2017). *Стереотип жене у језичкој слици света Словака и Срба*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Београд.
<https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/12313/Disertacija.pdf?sequence=6&isAllowed=y> (остатнираз приступене 16.10.2022.)
98. Пипер, П. (ред.) (2006). *Когнитивнолингвистичка проучавања српског језика*. Београд: САНУ.

99. Пипер, П. (1988). *Заменички прилози у српскохрватском, руском и пољском језику : (семантичка студија)*. Београд: Институт за српскохрватски језик; Библиотека Јужнословенског филолога.
100. Пипер, П. (2003). Асоцијативни речници словенских језика и етнокултурни стереотипи. *Славистика*, VII, 22–32.
101. Пипер, П. (2008). *Граматика границе*. Јужнословенски филолог: у част академика Милке Ивић 64, 307–322.
102. Пипер, П. (2009). Реч Косово и њене вербалне асоцијације у српском језику. *Даница*, 15, 85–94.
103. Пипер, П. (2010). *Српски између великих и малих језика*. Београд: Београдска књига.
104. Пипер, П. (2012). *Лингвистичка русистика: студије и чланци*. Београд: Филолошки факултет.
105. Пипер, П. (2013). О когнитивнолингвистичким и сродно усмереним проучавањима српског језика. У: П. Пипер (ур.) (2013), *Когнитивнолингвистичка проучавања српског језика*. Београд: САНУ.
106. Пипер, П. (2014). *Лингвистичка славистика: студије и чланци*. Београд: Славистичко друштво Србије.
107. Пипер, П.–Драгићевић, Р.–Стефановић, М. (2005). *Асоцијативни речник српског језика, Део I, Од стимулуса ка реакцији*. Београд: Београдска књига – Службени лист СЦГ – Филолошки факултет.
108. Пипер, П.–Раденковић, Љ. (ред.) (2008). *Етнолингвистичка проучавања српског и других словенских језика: у част академика Светлане Толстој*. Београд: САНУ.
109. Пиртей Петро Семенович (2001). Словник лемківської говірки. Legnica-Wrocław: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/16234/file.pdf>

110. Попова, З. Д.–Стернин, И. А. (2007). *Когнитивная лингвистика*. Москва: „Восток – Запад”.
111. Поповић, Љ. (2008). *Језичка слика стварности, когнитивни аспект контрастивне анализе*. Београд: Филолошки факултет.
112. Поповић, Љ. (2008а). Значај фолклорне грађе за когнитивна истраживања језичке слике света. У: Раденковић, Љ. (ред.) (2008). *Словенски фолклор и фолклористика на размеђи два миленијума*. Београд: Балканолошки институт САНУ. 229–250.
113. Поповић, Љ. (2012). *Опозиција „сјајно“ – „без сјаја“ као основа категоризације назива за боје у словенском фолклору* // Зборник Матице српске за славистику 81, Нови Сад 2012, 7–40.
114. Поповић, Љ. (2017). *Актуелна питања когнитивнолингвистичких проучавања српског језика*. У: Пипер, П. (ред.) (2017). *Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик сану јужнословенски филолог књ. LXXIII, св. 3–4*. 315–354.
115. Поповић, Љ. (2019). Интеркултуралност и језичка слика света. У: Рамач, Ј.–Петковић, В. –Мудри, А. (ред.) (2019). *Интеркулт 2018*. Нови Сад: Педагошки завод Војводине. 15–33.
116. Преображенский, А. Г. (1910–1914). *Этимологический словарь русского языка*. Москва: Тип. Г. Лисснера и Д. Собко.
117. Раденковић, Љ. (2012). Кућна змија у веровању и предању словенских народа. У: Делић, М. и Детелић, Л. (ред.) (2012). *И гује и јакрепи – књижевност, култура*. Београд: Балканолошки институт САНУ.
118. Радовановић, М. (2009). *Увод у фази лингвистику*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
119. Радовановић, М. (2015). *Фази лингвистика*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

120. Радовановић, М. (2015а). *Предраг Пипер о језику и простору*. У: Љ. Поповић, Д. Војводић, М. Номаћи (ред.) (2015) *У простору лингвистичке славистике*. Београд: Филолошки факултет. 25–35.
121. Раздобудко Човић, Лариса (2003). *Семантика и прагматика соматизама у српском и руском језику*. Београд: Ведес.
122. Рамач, Ју. (ред.) (1995). *Сербско - руски словник I*. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе.
123. Рамач, Ју. (ред.) (1997). *Сербско - руски словник II*. Београд: Завод за учебници и наставни средства.
124. Рамач, Ју. (1983). *Лексика руског језика*. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Институт за педагогију, Катедра за руски језик.
125. Рамач, Ју. (2006). *Граматика руског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
126. Рамач, Ју. (ред.) (2017). *Словник руског народног језика*. I. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски језик.
127. Рамач, Ју. (ред.) (2017). *Словник руског народног језика*. II. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски језик.
128. Рамач, Ју. (ред.) (2010). *Руско-сербски словник*. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе – Филозофски факултет – Институт за педагогију – Катедра за Руски језик.
129. Рамач, Ју., (1988). *Предлошке конструкције у русинском књижевном језику: докторска дисертација*. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад.
130. Расулић, К.–Кликовац, Д. (ур.) (2014). *Језик и сазнање: хрестоматија из когнитивне лингвистике*. Београд: Филолошки факултет.
131. Рац, А. (2015). *Характеризоване човека у рускеј фразеологији*. мастерска работа. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад.

132. Ристић, С. (2004). *Експресивна лексика у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
133. Ристић, С. (2009). *Модификација значења и лексички модификатори у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
134. Ристић, С. (2015). *Грааматички и когнитивни аспекти лексичког значења*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
135. Ристић, С.–Радић Дугоњић, М. (1999). *Реч – Смисао – Сазнање. Студија из лексичке семантике*. Београд: Филолошки факултет.
136. Ристић, С.–Коњик Лазић, И. (2020). *Когнитивни правац у српској етнолингвистици – почеци развоја и актуелни проблеми*. Београд: Институт за српски језик САНУ. <https://www.isj.sanu.ac.rs/wp-content/uploads/2021/04/Monografija-29-Kognitivni-pravac.pdf>
137. Ружић, В. (2008). *Тематско-семантичко поље: однос човека према раду (радан, вредан / нерадан, лењ)*. Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија. Књ. 2. Београд: САНУ. 301–316.
138. Святе писмо Нови завит. Преклад Тадеј Войнович, Јанко Рамач, Михал Рамач. Нови Сад: Апостолски егзархат за грекокатоликох у Србији и Чарнеј Гори, 2006.
139. Стернин, И. А. (2008). Описание концепта в лингвоконцептологии. *Лингвоконцептология. Выпуск, 1*. Воронеж: Истоки. 8–20.
140. Стефановић, М. (2004). Граматика у асоцијативним речницима српског и руског језика. *Славистика*, 8, 128–139.
141. Стефановић, М. (2012). *Језичка слика породице у руском и српском језику*. Нови Сад: Филозофски факултет.
142. Тамаш, Ј. (1981). *Књижевност југословенских Русина – историја и статус: докторска дисертација*. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад.

143. Телия, В. Н. (1966). *Что такое фразеология*. Москва: Наука.
144. Телия, В. Н. (1986). *Коннотативный аспект семантики номинативных единиц*. Москва: Наука.
145. Телия, В. Н. (1996). *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Москва: Школа „Языки русской культуры”.
146. Толстој, С. М.–Раденковић, Љ. (2001). *Словенска митологија. Енциклопедијски речник*. Београд: Zepter World Book.
147. Трубачев, О. Н. (1960), *Прохождение названий домашних животных в славянских языках (Этимологические исследования)*, Издательство Академии наук СССР, Москва.
148. Ћирковић, С. (2012). *Стереотип времена у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије*. Београд: Балканолошки институт САНУ.
149. Ужченко, В. Д. –Ужченко, Д. В. (1998). *Фразеологічний словник української мови*. Київ: Освіта. https://schoolplusnet.com/up_portfolio/2016-3-2-21-42-22_file_20.pdf
150. Уфимцева, Н.В.–Черкасова, Г.А.–Караулов, Ю.Н.–Тарасов. Е.Ф. (2004). *Славянский ассоциативный словарь: русский, белорусский, болгарский, украинский*. Москва: Институт языкознания. http://it-claim.ru/Projects/ASIS/SAS/SAS_pdf/SAS.pdf
151. Фа Холошная, Н. (2014). *Колесарске ремесло*. Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу. <https://zavod.rs/wp-content/uploads/2021/07/Studia-Rutenika-19-2014.pdf>
152. Фейса, М. (2019). Руски идиоми з назвама животињох и њих англійски еквиваленти. У: Gudurić S., Radić Bojanić, B. (ред.) (2019). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru 8 / Langues et cultures dans le temps et dans l'espace 8 / Languages And Cultures In Time And Space 8*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 117–124.

153. Фејса, М. (2000). *Време и вид у русинском и енглеском језику: докторска дисертација*. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад.
154. Фејса, М. (2018). Поровњујући идиоми з дієсловами у руским језику и їх сербски еквиваленти. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду / Annual Review of the Faculty of Philosophy University of Novi Sad*, XLIII-2, 197–213. doi. 10.19090/gff.2018.2.
155. Халас Поповић, А. (2017). *Увод у лексичку полисемију*. Филозофски факултет. Нови Сад.
156. Хома, М. (2004). Стари руски бависка. *Studia Ruthenica*, 7, 11–62.
157. Чапко, Лю. (2004). *Крачуњски обичаји*. Дипломска работа. Нови Сад: Филозофски факултет.
158. Чарски, В. В. (2011). Русинский язык Сербии и Хорватии в свете языковых контактов: лингвогенетический аспект: монография. Москва: П. Ю. Мархотин.
159. Чибор, І. (2017). Етнокодування демонологічних уявлень українців у фразеології. У: Јановес, Л. (ред.) (2017). *Svět v obrazech a ve frazeologii / World in Pictures and in Phraseology*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
160. Чижмар, З. (2013). *Фразеологія руского језика*. Мастерска работа одбранена на Одзеленю за русинистику Филозофског факултету у Новим Саду. Нови Сад: Филозофски факултет.
161. Шовлянски, Р. (2010). *Речник заштите биља и животне средине српско-русинско-латинско-енглески / Словник заштите рошљинох и животног стредку сербско-русинско-латинско-англијски*. Нови Сад: Друштво за русински језик, књижевност и културу
162. Штрбац, Г. (2018). *Фразеологија о човеку и човек у фразеологији*. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад.
163. Antović, M. (2003). *Uparedna analiza percepcije jezika i muzike (magistarski rad)*. Niš: Filozofski fakultet.

164. Andrić, E. (2020). *Studije o nazivima boja u mađarskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: FFUNS.
165. Antović, M. (2007). *Teorija optimalnosti i teorija metafore u svetlu muzičke i jezičke kompetencije (doktorska disertacija)*. Niš: Filozofski fakultet.
166. Ašić, T. (2008). *Espace, temps, prépositions*. Genève, Paris: Librairie Droz.
167. Ašić, T. (2015). Spatial deictic expression in Serbian ovde, tamo, tu; a new approach. У: Поповић, Љ.– Војводић, Д.– Номаћи, М. (ред.) (2015). *У простору лингвистичке славистике*. Београд: Филолошки факултет. 111–135.
168. Ašić, T.–Corblin, F. (2014). Telic definites and their prepositions: French and Serbian. У: Aguilar-Guevara, B. Le Bruyn, J. Zwarts (ред.) (2014). *Weak Referentiality*. Amsterdam, New York: John Benjamins, 183–212.
169. Barcelona, A. (2003a). On the plausibility of claiming a metonymic motivation for conceptual metaphor. У: Barcelona, A. (ред.) (2003). *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter. 93–108.
170. Barcelona, A. (2003b). Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy in Cognitive Linguistics: An update. У: Dirven, R. and R. Pörings (ред.) (2003). *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter. 207–278.
171. Barcelona, A. (ред.) (2003c). *Metaphor and Metonymy at the Crossroads*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
172. Barčot, B. (2013). Frazemi i poslovice s komponentom zec u jezičnoj slici svijeta Hrvata, Nijemaca i Rusa. У: Dubravka Sesar (ред.) (2013). *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III*. Zagreb: FF press.
173. Barčot, B. (2017). *Lingvokulturologija i zoonimska frazeologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

174. Bartmiński, J. (2009). Linguistic worldview as a problem of cognitive ethnolinguistic. Slavic Cognitive Linguistics Conference. Praha, October 15–17, 2009. Y: Rastko.net Пројекат Растко. Превјате 17. 11. 2021. 303 <http://www.rastko.rs/projekti/etnoling/delo/13731>
175. Bartmiński, J. (ред.) (1996–2017). Słownik stereotypów i symboli ludowych. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
176. Bawolak, B. (2021). *Łemkowskie przysłowia i powiedzenia ze Świątkowej Wielkiej i okolic*. Wieliczka: Wydawnictwo Żyznowski.
177. Bertoša, M. (1999). Stereotipi o životinjama. Y: Badurina, L., Ivanetić, N., Pritchard, B., Stolac, D. (ред.) (1999). Teorija i mogućnosti primjene pragmalingvistike. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 63–78.
178. Bugarski, R. (2005). *Jezik i kultura*. Beograd: XX vek.
179. Čizmar, I. (2016). *Uloga konceptualne metafore ČOVJEK JE BILJKA u sagledavanju razlika i sličnosti među kulturama hrvatskoga i anglosaksonskoga govornog područja*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
180. Croft, W., & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511803864>
181. Dittmar, T. (1995). Cows, Arrogance, the Natures of Things. *The North American Review*, 280(1), 4–11. <http://www.jstor.org/stable/25125855>
182. Dragičević, R. (2009). O problemima identifikacije frazeologizama. Y: Brehmer, B.–Bunčić, D.– Golubović, B.– Stevanović, S.–Šipka, D. (ред.) (2009). *Südslavistik-online Zeitschrift für südslavische Sprachen, Literaturen und Kulturen*, 1, 35–44. <http://www.suedslavistik-online.de/01/dragicevic.pdf>
183. Fauconnier, G. (1985). *Mental spaces*. Cambridge: Mass.

184. Filipović-Kovačević, S. (2013). *Implicirana značenja u reklamama na engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
185. Fink-Arsovski, Ž. (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF Press.
186. Firisz, H. (2008). *Magyar eredetű családnevek a bács-szerémi ruszinoknál*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. <http://doktori.btk.elte.hu/lingv/firiszhajnalka/tezis.pdf>
187. Gligorijević, I. (2018). Arapske zemlje, Iran i Turska kao stimulusi u asocijativnom testu. *Анали Филолошког факултета*, 30 (2), 185–201.
188. Goossens, L. (1990). Metaphonymy: the interaction of metaphor and metonymy in expressions for linguistic action. *Cognitive Linguistics*, 1(3), 323–342. <https://doi.org/10.1515/cogl.1990.1.3.323>; <https://www.deepdyve.com/lp/de-gruyter/metaphonymy-the-interaction-of-metaphor-and-metonymy-in-expressions-7Es0A6nxN2>
189. Hrnjak, A. (2007). Kulinarski elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33, 1, 197–216.
190. Ivić, M. (1995). *O zelenom konju. Novi lingvistički ogleđi*. Beograd: Biblioteka XX vek.
191. Johnson, M. (1987). *The body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*. Chicago: University of Chicago Press.
192. Jung, K. G. (1987). *Čovek i njegovi simboli*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
193. Kašić, J., Petrović, V., Ramač, J. 1987. *Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika : srpskohrvatsko-rusinski*. Novi Sad: Filozofski fakultet – Zavod za izdavanje udžbenika.
194. Kiełtyka, Kleparski, (2005). The ups and downs of the Great Chain of Being: the case of canine zoosemy in the history of English. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, 2, 22–41. <http://www.skase.sk/Volumes/JTL02/03.pdf>

195. Klikovac, D. (2000). *Semantika predloga – studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet, 2000.
196. Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: XX vek.
197. Klikovac, D. (2008). *Semantika predloga – studija iz kognitivne lingvistike*. 2. izdanje, dopunjeno registrima. Beograd: Filološki fakultet, 2008.
198. Kłosińska, A. (2005). *Słownik frazeologiczny*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.
199. Komaromi, B. (2016). *Sinestezijska metafora u pridevima u engleskom i srpskom jeziku: kognitivnolingvistički pristup*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet). http://ff.uns.ac.rs/studije/doktorske/uvid_javnosti/BojanaKomaromiDisertacija.pdf.
200. Kos, J. (2008). *Kastracije*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Veterinarski fakultet.
201. Kosanović, M. (2016). *Pridevi koji označavaju emocije u engleskom i srpskom jeziku: kognitivnolingvistička analiza*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
202. Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
203. Kövecses, Z.–Radden, G. (1998). Metonymy: Developing a cognitive linguistic view. *Cognitive Linguistics*, 9–1, 37–77.
204. Lakoff, G.–Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: The university of Chicago press.
205. Lakoff, G. (1973). Hedges: A Study In Meaning Criteria And The Logic Of Fuzzy Concepts. *Journal of Philosophical Logic*, 2, 458–508.
206. Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

207. Lakoff, G.–Turner, M. (1989). *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press.
208. Langacker, R. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar, Vol. 1: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
209. Langacker, R. (1990). *Concept, Image, and Symbol (The Cognitive Basis of Grammar)*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
210. Langacker, R. (1991). *Foundations of Cognitive Grammar, Vol. 2: Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
211. Marino, L.–Colvin, C. M. (2015). Thinking pigs: A comparative review of cognition, emotion, and personality in *Sus domesticus*. *International Journal of Comparative Psychology*, 28, Article 23859. <https://psycnet.apa.org/record/2016-57619-001>
212. Martsa, S. (2003). *Conceptual mappings in the ethnobiological categorizations of animals*. Paper presented at the Researching and Applying Metaphor: Metaphor, Categorization and Abstraction Conference, Paris.
213. Masłowska, D.–Masłowski, W. (2008). *Wielka księga przysłów polskich*. Warszawa: Bauer-Weltbild Media.
214. Milić, G. (2011). *Ljudi kao domaće životinje u engleskome i hrvatskom jeziku; kognitivnolingvistički pristup*. Doktorska disertacija. Osijek: Filozofski fakultet.
215. Milić, G. (2013). Pristup zoosemiji u okviru teorije konceptualne metafore i metonimije, *Jezikoslovlje*, 14.1: 197–213. <https://hrcak.srce.hr/file/151972>
216. Milošević, I. (2016). *Frazni glagoli sa partikulama IN, OUT, ON i OFF u engleskom jeziku: kognitivnolingvistička analiza*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.

217. Murphy, G. (2021). Categories and concepts. Y: Biswas-Diener, R.–E. Diener (ред.), *Noba textbook series: Psychology*. Champaign, IL: DEF publishers. <http://noba.to/6vu4cpkt>
218. Okano, K. (2020a). Vojvodina Rusyn Motion Verbs in the Context of Language Contact. *Slavia Iaponica* 23, 59–79.
219. Okano, K. (2020b). 岡野要、「ヴォイヴォディナ・ルシン語の移動動詞の研究—語彙体系の記述と言語接触による変化を中心に—」、博士号請求論文、京都大学大学院人間・環境学研究科、1–195頁、2020年 *Voivodina-Rushingo no idodoshi no kenkyu: Goitaikei no kijutsu to gengosesshoku niyoru henka wo chushin ni*. PhD. Dissertation. Kyoto: Graduate School of Human and Environmental Studies, Kyoto University.
220. Panther, K. U.–Thornburg, L. (2007). Metonymy. Y: Geeraerts, D.–H. Cuyckens, (ред.) (2007). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Oxford University Press, 236–263.
221. Popović, Lj. (2007). Prototypical and Stereotypical Color in Slavic Languages: Models Based on Folklore. U: Robert E. MacLaury, Galina V. Paramei (ред.) (2007). *Anthropology of Color: Interdisciplinary Multilevel Modeling*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins. 408–422.
222. Popović, T. (2010). *Rečnik književnih termina*. Beograd: Logos Art / Edicija.
223. Prodanović-Stankić, D. (2013). *Jezički i vanjezički aspekti verbalnog humora u engleskom i srpskom jeziku na primeru filmskih i televizijskih dijaloga: kognitivnolingvistički pristup*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad.
224. Prčić, T. (2018). Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena, treće, elektronsko, izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad. https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-497-9_0.pdf

225. Radden, G. (2003). How metonymic are metaphors? У: Barcelona, A. (ред.) (2003). *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter. 93–108.

226. Radić Bojanić, B. (2013). *Strategije za razumevanje metaforičkog vokabulara*. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad.

227. Rakić, J. (2015). *Kulturološki aspekti konceptualizacije prototipičnih emocija u engleskom jeziku*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet. <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:10027/bdef:Content/get>

228. Rasulić, K. (2004). *Jezik i prostorno iskustvo. Konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.

229. Rasulić, K. (2006). *This could be you: Metonymy as conceptual integration*. In: *ELLSII75 Proceedings*, Volume I (Rasulić, K. and I. Trbojević, eds.), Belgrade: Faculty of Philology, 307–317.

230. Rasulić, K. (2010). Aspekti metonimije u jeziku i mišljenju. *Theoria* 3, 49–70.

231. Rasulić, K. (2018). As smart as bait, bistar kao boza: o ironičnim pridevskim poredbama u engleskom i srpskom jeziku. У: Гудурић, С.–Радић-Бојанић, Б. (ред.) (2018). *Језици и културе у времену и простору*, VII/2. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад. 345–359.

232. Riol, J. A.–Sanchez, J.M.–Eguren, V. G. & Gaudioso, V. R. (1989). Colour perception in fighting cattle, *Applied Animal Behaviour Science*, 23, 3, 199–206, [https://doi.org/10.1016/0168-1591\(89\)90110-X](https://doi.org/10.1016/0168-1591(89)90110-X)

233. Rosch, E. (1973). Natural categories. *Cognitive Psychology*, 4 (3), 328–350. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0010028573900170?via%3Dihub>

234. Rosch, E. (1975a). Cognitive representations of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104, 192–233.

235. Rosch, E. (1975b). Cognitive Reference Points. *Cognitive Psychology*, 7, 532–547. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0010028575900213?via%3Dihub>
236. Rosch, E. (1976). Basic objects in natural Categories. *Cognitive Psychology*, 8, 382–439. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/001002857690013X?via%3Dihub>
237. Rosch, E. (1978). Principles of categorization. У: Rosh, E.–Lloyd, B. (ред.) (1978), *Cognition and categorization*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum, 27–48.
238. Rosch, E. Mervis, C. (1975). Family resemblances: Studies in the internal structure of categories. *Cognitive Psychology*, 7, 573–605.
239. Silaški, N.–Đurović, T.–Radić-Bojanić, B. (2009). *Javni diskurs Srbije*. Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
240. Sweetser, E. (1990). *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge Cambridge University Press.
241. Talmy, L. (1983). How language structures space. У: Pick, H.–Acredolo, L. (ред.) (1983). *Spatial Orientation - Theory, Research and Application*. New York / London: Plenum Press, 225–282.
242. Talmy, L. (1988). Force dynamics in language and cognition. *Cognitive Science*, 2, 49–100.
243. Taylor, J. R. (1995). *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory*. New York: Oxford University Press.
244. Vajs, N. (1979). Zoomorfski elementi u nazivima biljaka. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 4–5 (1), 89–104. <https://hrcak.srce.hr/69035>
245. Vidović Bolt, I. (2011). *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
246. Wierzbicka, A. (1972). *Semantic Primitives*. Frankfurt: Athenäum.

247. Wierzbicka, A. (1980). *Lingua Mentalis: The semantics of natural language*. Sydney: Academic Press.
248. Wierzbicka, A. (1988). *The Semantics of Grammar*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
249. Wierzbicka, A. (1992). *Semantics, culture, and cognition: universal human concepts in culture-specific configurations*. New York, Oxford: Oxford University Press.
250. Wtorkowska, (2014). Językowy obraz świni i jej rodziny przez pryzmat frazeologii w języku polskim i słoweńskim. У: Vidović Bolt, I. (ред.) (2014) *Životinje u frazeološkom ruhu*. Zagreb: Filozofski fakultet Zagreb. 501–509.
<https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/download/115/190/8712?inline=1>

ИНТЕРНЕТ

251. <https://faunafacts.com/cows/are-cows-dumb-or-intelligent/> (приступене 27.04.2020.)
252. <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/boza-krowka;1993.html> (приступене 27.04.2020.)
253. https://sh.wikipedia.org/wiki/Pegla#/media/Datoteka:Bügeleisen_alt.jpg
254. <https://en.wikipedia.org/wiki/Piétrain> (приступене 04.08.2021. року)
255. https://hr.wikipedia.org/wiki/Crna_slavonska_svinja (приступене 04.08.2021. року)
256. https://sr.wikipedia.org/wiki/Holštajn_frizijsko_govedo (приступене 04.08.2021. року)
257. https://en.wikipedia.org/wiki/Hereford_cattle (приступене 04.08.2021. року)

258. [https://en.wikipedia.org/wiki/Leghorn_chicken#:~:text=The%20Leghorn%20\(US%3A%20%2F%CB%88,in%20Tuscany%2C%20in%20central%20Italy.&text=They%20were%20initially%20called%20%22Italians,traditional%20anglicisation%20of%20%22Livorno](https://en.wikipedia.org/wiki/Leghorn_chicken#:~:text=The%20Leghorn%20(US%3A%20%2F%CB%88,in%20Tuscany%2C%20in%20central%20Italy.&text=They%20were%20initially%20called%20%22Italians,traditional%20anglicisation%20of%20%22Livorno)" (приступене 04.08.2021. року)
259. <https://bs.wikipedia.org/wiki/Pramenka> (приступене 04.08.2021. року)
260. <https://www.tehnologijahrane.com/knjiga/ovcarstvo-2> (приступене 04.08.2021. року)
261. <https://svijetkonja.ba/boje-konja/> (приступене 04.08.2021. року)
262. <https://sr.m.wiktionary.org/sr-ec/šarulja> (приступене 04.08.2021. року)
263. <https://sr.m.wiktionary.org/wiki/шаров> (приступене 04.08.2021. року)
264. <https://sr.m.wiktionary.org/wiki/мрков> (приступене 04.08.2021. року)
265. <https://sr.m.wiktionary.org/wiki/гаров> (приступене 04.08.2021. року)
266. <https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rspb.2020.1715>
267. <https://faunafacts.com/cows/are-cows-dumb-or-intelligent/> (приступене 20.11.2021.)
268. <https://d23.com/a-to-z/lady-and-the-tramp-film/> (приступене 27.04.2020.)
269. https://en.wikipedia.org/wiki/Onopordum_acanthium
270. <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/vidojkovic-sns-koristio-fotomontazu-sa-djilasom-ali-bi-nama-da-zabrane-pravo-na-kritiku/>
271. <https://disney.fandom.com/wiki/Simba> (приступене 05.08.2021. року)
272. [https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Тимон_и_Пумба_\(ТВ_серија\)](https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Тимон_и_Пумба_(ТВ_серија)) (приступене 05.08.2021. року)

273. <https://disney.fandom.com/wiki/Pumbaa> (приступене 05.08.2021. року)
274. <https://en.wikipedia.org/wiki/Laika> (приступене 05.08.2021. року)
275. https://sh.wikipedia.org/wiki/Pegla#/media/Datoteka:Bügeleisen_alt.jpg
276. <https://zavod.rs/wp-content/uploads/2021/07/Studia-Rutenika-19-2014.pdf>
277. <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/boza-krowka;1993.html> (приступене 27.04.2020.)
278. https://sr.wikipedia.org/sr-el/Arapski_konj (приступене 05.08.2021. року)
279. <https://lingvo.info/pl/babylon/sociolinguistics> (приступене 05.08.2021. року)
- 280.
281. https://pl.wiktionary.org/wiki/jedna_owca_parszywa_ca%C5%82e_stado_zarazi (приступене 05.08.2021. року)
282. https://pl.wiktionary.org/wiki/Aneks:Przys%C5%82owia_polskie_-_zwierz%C4%99ta (приступене 05.08.2021. року)
283. <https://pesnicky.orava.sk/component/mjoosic/?view=song&id=15877:uboce-uboce> (приступене 05.08.2021. року)
284. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-649-2> (приступене 06.08.2022. року)
285. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2022/978-86-6065-695-9> (приступене 06.08.2022. року)
286. <https://lexicography.online/etymology/vasmer/%D0%B1/%D0%B1%D0%BE%D0%B6%D1%8C%D1%8F-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0> (приступене 03.08.2022. року)
287. <http://www.elmenygazdasag.hu/hu/kiallitasok/kiallitasok5> (приступене 03.08.2022. року)
288. https://pl.wiktionary.org/wiki/Aneks:Przys%C5%82owia_polskie_-_zwierz%C4%99ta (приступене 02.07.2022. року)

289. <http://www.iwi.dt.pl/swinki/index.html> (приступене 02.07.2022. року)
290. https://pl.wiktionary.org/wiki/Aneks:Przys%C5%82owia_polskie_-_zwierz%C4%99ta (приступене 03.07.2022. року)
291. https://en.wikipedia.org/wiki/Lori_Marino (приступене 05.08.2021. року)
292. <https://www.dw.com/sr/koko%C5%A1ke-uop%C5%A1te-nisu-glupe/a-37170770> (приступене 05.08.2022. року)
293. <https://www.pisni.org.ua/songs/88205.html> (приступене 15.09.2022. року)